107

25.a 6.23

R/6951

Antiquitatũ variarũ volumina. XVII.

A venerãdo & sacrę theologię: & prædicatorii ordis pfessore Io. Annio hac serie declarata.

Contentorum in aliis voluminibus Liber primꝰ. Fo.I.
Institutionum Anniarum de æquiuocis Lib.II. Fo.IX.
Vertumniana Propertii.Lib.III. Fo.XXIX.
Xenophontis Aequiuoca lib.IIII. XXXIIII.
Fabii Pictoris de aureo sæculo lib.V. Fo.XLI.
Myrsili lib.VI. Fo.LII.
Caronis fragmentum.Lib.VII. Fo.LVII.
Itinerarii Antonini fragmentũ.Lib.VIII. Fo.LXXII.
Sempronii de Italia Lib.IX. Fo.LXXVI.
Archilochi de temporibus Lib.X. Fo.LXXXII.
Metasthenis Lib.XI. Fo.LXXXIIII.
De Hispaniis Lib.XII. Fo.LXXXVI.
De Chronographia Etrusca.Lib.XIII. Fo.XCI.
Philonis Lib.XIIII. Fo.XCIIII.
Berosi lib.XV.ꝫ Fo.CIIII.
Manethonis Lib.XVI. Fo.CXLVI.
Anniarum.XL.quęstionum Lib.XVII. Fo.CLIII.

Mº del Collegio de [illegible]
[illegible] de Granada

Venundãtur ab Joanne Paruo ꝛ Jodo
co Badio.

UNIVERSIDAD DE GRANADA
Fondo 4
Sig. 7
Tabla
Núm. 939

R/6951

25.a 6. 23

Universitaria
GRANADA
Sala 4
Estante 7
Tabla
Número 230

Antiquitatũ variarũ volumina. XVII.

A venerãdo & sacrę theologię: & prædicatorii ordis pfessore Io. Annio hac serie declarata.

Contentorum in aliis voluminibus Liber primꝰ. Fo.I.
Institutionum Anniarum de æquiuocis Lib.II. Fo.IX.
Vertumniana Propertii.Lib.III. Fo.XXIX.
Xenophontis Aequiuoca lib.IIII. XXXIIII.
Fabii Pictoris de aureo sæculo lib.V. Fo.XLI.
Myrsili lib.VI. Fo.LII.
Catonis fragmentum.Lib.VII. Fo.LVII.
Itinerarii Antonini fragmentũ.Lib.VIII. Fo.LXXII.
Sempronii de Italia Lib.IX. Fo.LXXVI.
Archilochi de temporibus Lib.X. Fo.LXXXII.
Metasthenis Lib.XI. Fo.LXXXIIII.
De Hispaniis Lib.XII. Fo.LXXXVI.
De Chronographia Etrusca.Lib.XIII. Fo.XCI.
Philonis Lib.XIIII. Fo.XCIIII.
Berosi lib.XV.u Fo.CIIII.
Manethonis Lib.XVI. Fo.CXLVI.
Anniarum.XL.quęstionum Lib.XVII. Fo.CLIII.

Mº del Collegio de [illegible]
La Compañía de Granada

Venundãtur ab Joanne Paruo & Jodo
co Badio.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA GRANADA

F. Guilielmo Paruo: venerandi diui Dominici instituti: & sacrę theologię professori eximio: necnon & inuictissimi ac Christianissimi Francorũ regis Ludouici duodecimi a confessione prudentissimo: Iodoc⁹ Badius Ascensius venerationem.

Ametsi pater venerãde sacer iste prędicatorq; ordo q̃plurima s ob causas toti Christianorum nomini & colendus & obseruandus olim iam dinoscit: ob duas tñ precipue in admirationẽ sui merito totam rapit fideliũ ecclesiam. Vnam q̃ tot præstantis animi pugiles pro fidei catholicę inuiolata conseruatione produxerit: vt iam multos annos ipsi⁹ fidei inquisitio ad ipsum pleno suffragio oñibusq; punctis in multis regionibus delata sit: vnde min⁹ mirandũ si seriusac alii ad nouorũ festorũ celebrationẽ adductus est. In ea aurẽ puincia (de inquisitione loquor) quantũ verę laudis iamdiu merueris non tacerẽ: si ad aliũ mihi sermo esset. Alteram quę prioris causa est: q̃ a primis incunabulis atq; adeo ab ipso patre diuo Dominico tanta litterarũ precipue sanctarũ resplenduit claritudine: vt cum vasto terrarum orbi illuminãdo sapientissimus opifex ipse deus: duo satis esse duxerit lumina ria magna: idem tñ ad pellendas e pectorib⁹ fidelium suorũ tenebras in isto ordine: innumera dignatus sit producere. Inter quę diuus Thomas Aquinas tanq̃ phœbus alter admirabili præfulget & sanctitatis & doctrinę lumine: neq; tñ vt exigua suspicio sydera: Vincentiũ: Antoninũ: Durandũ: Adamũ: Ockã: Holcotum: De turre cremata: De sancto Geminiano: De Voragine: de Vtino: & sexentos alios. Neq; vero in sacris solũmodo litteris: sed in aliis quoq; quę frugis bonę expertes nõ sunt: quales sunt historicę multi solidã laudem inuenerunt. Inter quos vt alios taceam: non infimo loco habẽd⁹ est venerabilis pater Ioannes Annius Viterbensis: tot antiquitatũ quot in fronte pscripsim⁹ indagator & illustrator solertissimus. Qui tametsi ad patriæ suæ exaltationẽ præcipue respexisse visus est: multa tñ quæ ad regum regnorũq; Christianorum: immo ad Christi ipsius generationem & primordia cognoscenda faciãt: adducit. Quę oñia quo ordine ab eo in primo libro digesta visunt (Nam prius penitus confusa emissa fuerant) rursus a nobis impressa & indice subsequente illustrata: tuo nomini pater obseruande: & nostrã quantula est opellã nuncupamus. Vale. Ex Chalcographia nostra ad Nonas Feb. Anno Salutis ad calculum Romanum. M. D. XII.

Tabella Alphabetica.

Abastusc⁹. xciii. cxlvii
Abiut. cii.
Abrahę or t⁹ & repromissio. folio lxxxvii. Mors. cxxvii.
Alba & aleba. xlviii. xlix. lxiii. & cix.
Albina cix.
Albula. lxii.
Aboriginũ triplex gen⁹. lxvi
Vñ sint dicti. ibid. & cxxiii.
Aborinus cxiii.
Academia prima xxxix.
Achęi lii.
Adam xcvi.
Aduenę cxxiii.
Adula cxviii.
Aegyptus rex cxlvi.
Aegypti nomina ibidem.
Aemylia lxxix. & lxxx.
Aeneas in Italiam venit. cli.
Aesar lxx. & lxxii.
Aetas xxxv. & liiii.
Aetas aurea xli. xlii. xciii. cv.
Aetates longęuorũ. cxvii.
Agillus. xv.
Agilla. cliiii.
Agillina vrbs. clv.
Aius deus. lix.
Alemannus. cxxv.
Alemanni & eorum in prælio clamor cxl.
Alexander sextus. cxlviii.
Allobrox cxliiii.
Alpes & earum diuisiones folio lxxvi.
Alsea & alisera cxxxvii.
Alsium lxviii. & lxxiii.
Alteus. cxl.
Altadis phia. cxxxviii.
Amatritis. cxxxi.
Anca. inca. & vnca quid denotent cxxxi
Annii. xcii. clxii.
Anitinus. cxiii.
Annus. xxxv. xciii.
Annus Ibericus & Chaldaicus Folio xxxvi.
Antheus. xxvii.
Antiochi plures c.
Antichristus ci.
Antropophagi. cvii.
Anubis. xxvii. & cxxxiii.
Apenini diuisio lxxvii.
Apheresis nominũ. clx.
Apis xxvi. xliii. lxi.
Apis in Italiam venit. xciii.
Apteras xlii. lxi.
Apua lxxiiii.
Ar particula lxvii.
Arabię tres cxviii.
Aramea cix. clviii.
Aramei lxxxvii.
Araxes flu. cix.
Araxa prisca semiuipera folio cxii.
Araxa iunior. ibidem.
Arbanum. xii. xxvi. clvii. & clxvi.
Arba xxxix.
Arbores consanguinitatum Folio cx.
Arbores pro tẽplis olim habitæ. clviii.
Arca Noę quãdo facta. cviii.
Arcenna lxviii.
Archas liiii.
Archilocus lxxxii.
Arę mutianę. lxix.
Aretium lx.
Aretia. lx. cxvi. & cxxxii.
Argiletus xlvi.
Ariminũ lxiiii.
Aristotelem carpit cvi.
Armonia cxlii.
Armonię plures clxx.
Arnieñ. xiii.
Arnus. xxii. cxxxviii.
Arno. lxvii. clxvi. clxx.
Artaxerxes. Folio cxxxi.
Arũnus lxx.
Aruntes. xix. lxii. lxix.
Arunti veteres lxix.
Aruntini xciii.
Ascalon. xxxviii.
Asidonia lxviii.
Assyrius cxx.
Assium xxiiii.
Assur. cxi.
Asterius cxlvi.
Astrolabium. xxxvi.
Atalaa seu Atalanta. cxli.
Atalanta. cxlvii.
Atalantides cxlii.
Atlantes tres. xvii. & cxli.
Atlas Italus lxxxix.
Atlas cvi. & cxl.
Atriani. lx. Atrii. xcii.
Attan. clviii.
Atos cxliiii.
Atus. liiii. & cliii.
Atus castratur. cxlv.
Auctores in historia recipiẽti & non. lxxxiiii. cii.
Augures etrusci. cxliiii.
Aurea secula xciii.
Aurea ætas. Vide Aetas.
Eius tempus xlii.
Auruni. Aurunti. & Aurũci Folio cxxviii.
Aus cxxix.
Ausones. lii. & cxxix.

Babel cxvii.
Babylonia. xciii.
Babyloniam Saturnus ædificauit. cxvii.
Est tetrapolis cxix.
Bactri. xliii.
Baleus. cxxxi. & cxxxiiii.
Bantes. xciii.
Baracel. i. lictor. xlix.
Barrozban. ci.
Bardi cxxix.
Bardus cxxxii.
Batis cviii.

Tabella

Bętus. lxxxviii.& cxxxi.
Bętica.lxxxviii.In Bętica eē elisios campos. cxxxii.
Belichas lxxxv.
Beligici seu Belgici. cxlii.
Bencozban ci.
Bergomenses. lxiiii.
Berosus & eius opus. ciiii.
Eiusdem laus ibidem.
Bianor & Bianorum. lxxx.
Blascon. cxli. bis.
Blerę lxix.
Boariumforum xlvi.
Bochtipomazi x.
Bononia lxiiii.
Brigus.lxxxvii.cxiii.cxxviii
Britones cxx.
A syllaba.Folio. lii.
Cabellarii. lxxxi.
Cacus. xc.cxxxvii.
Cadmi xxxviii.xli.
cxlvi.cxlvii.& clx.
Cadossonę. cxxxiiii.
Caięetruscę. lxxxi.
Caldanus xv.
Calixtus tertius. cxlviii.
Calumbū. xxvi.lv.& clxvi.
Cam.cxv. Cambo.cxlii.
Cameses. lxi.lxvi.lxxxi.
Eius impietas cxxiii.
Camerini. lxxxi.
Camerena cxxiii.
Camillus. xix.& lxix.
Canones veritatis indagandę Folio liii.
Capęna. xvii.& lxix.
Capilli Ianę xlviii.
Capilia. lxxiii.
Capitolium xlii.clxiii.
Capitolii nomina xliiii.
Capua. cxlix.
Car lx.& lxxiiii.
Carriara ibidem.
Caryn lix.
Carmentalis porta. xliiii.
Casperula. lxxviii.& cxxvi.
Castrum Chlorę. ix.
Castrum nouum. lxxv.
Cato cur scripserit. lvii.
Catonis de grecis literis vaticinium. lvii.& cvi.
Cecina xviii.lxxi.clxv.
Cęculus. cxlix.
Celę lxxiii.
Celus pater xxxiiii.
Celū & eius filii.cxv.& cxvi.
Celius lxxv.
Celicolę. cxxvi.
Celtus. cxxxvi
Cenomani cxxxii.
Cercinum lxvi.
Cere lxxiii.
Ceres & eius aductus in italiam. xx.cxvii.& clxxi.
Ceruisia seu Ceruosa. xxvi.
Ceryn xviii.
Chaldęorum veritas cvi.
Chaos xcv.& cix.
Chronici recipiendi & reiiciendi lxxxiiii.& cii.
Chyriatharba. xxxix.
Christi genealogia xciiii.cii.
Chryseus cxxxii.
Cybellarię tabellę. xvi.
Cybelis mons in tuscia. xix.
Cybeles quæ sit clxxv.
Cybeles plures clxx.& clxxv
Cybelis genus clxxi.
Cydnus. cxxxii.
Cymba. cxxxix.
Cyminiū. lxxxv.
Cyminiū lacū quomodo effoderit Hercules. cxxxvi.
Cyminius lacus. cli.clxv.
Circus maximus l.
Ciuitacastellana xlv.
Clusium lxx.& lxxv.
Colles Romæ. l.
Colonię primę in Italia. Folio cxvii. Colonia.clxii.
Columba xxxviii.
Columbę gladius. cxxv.
Columna Isidis. cxxv.
Columna Osyridis. cxxvii.
Comenses lxiiii.
Comerus. cxvii.& cliii.
Comitium xlvii.
Concordię ędes. l.
Condi lxx.
Conflagrationū causę.cxxx.
Cōstellationū genera. cxlii.
Consultus. cx.
Contestana cxlvii.
Conuenę cxxiii.
Coryban cxliiii.
Corites xciii.
Coritus.xvii.xix.xliii.cxxvi.
cxli.cliii.& clxx.
Corytnienta clxx.
Cornuetū. xxiiii.lxvi.lxxiiii.
Corsica lxxxvii.cliii.
Cortina clxx.
Cranus & Crana xlviii.
cxxiii.& cxxviii.
Craniza cvi.& clxvi.
Crepida. cxxxiiii.
Croton lxx.
Crotona. clxx.
Cumę lxxxi.
Cunlchium cxxiiii.
Cunchianum cxxvi.
Curetes. cxiii.
Curis lxxviii.
Curtius lacus. xlvi.
Dagon. Folio cxxv.
Dalmatia. cxviii.
Dardania & eius cōditio. xx.clxxi.
Dardanus. lxxx.
Dardanus prisc9.cxli.cxliiii.
eius contentio cxliii.
Dardani plures clxx.
Dauid filii xcvii.
Deabus. cxiiii.cxxxii.
Delphinorum gesta. liiii.
DemiAth9.xxiii.cliiii.clxvi
Deorum ex vrbibus euocatio. lxxxii.

Alphabetica.

Dei turrenorum.Folio lvi.
Dei antiquorum. cx.
Deos parietibus non continęri. cxxxv.
Desolationis anni. xcix.
Deucalion. liiii.lxxxviii.
lxxxix.& cxliiii.
Dextrum & lęuum xliii.
Dia.Diana.Dius.diuus. ix.
Dictum clviii.
Diluuia quinq; xxxvii.
lviii.ciiii.& cv.
Dynastę ægyptiorum cli.
Dionysius. cxxiiii. bis.
Dionysium halicarnasseum taxat cxxx.& clxii.
Dypolis. clxii.
Dirce. xxxviii.
Dyrim lix.
Dis gallorum deus cxxii.
Dryudę cxxviii.
Draco. cxxxvii.
Et vol. Folio clxi.
Eanus xxix.xlii.
Ebal lxii.
Eban ibidem.
Eber clxix.
Egelidus. xv.xxiii.xxiiii.
& clxviii.
Elbius lxxi.& xcii.
Electrum. cxiii.
Elyh. xciiii.& cii.
En et Enta. clxix.
Ennon xl. Eniani lii.
Enoch propheta. cvi.
Enos vrbs cvii.
Entella vrbs lxxiii.
Erycis portus. lxxiii.
Epyrus cxviii.
Erichonius. lxxix. cxlvii.
Erichtheus cxlvii.
Eridanus flu. cxiii.
Eridanus dux cxxxii.
Eriolum.cl. Erithrus.xc.
Etruria x.xi.xii.xiii.xvi.
et clxi.
Etrurię nomina. cxxxix.
Etrurię origo clxii.
Etursia. xii.
Etruscus populus quatern9
xli. Eius religio xxv.
Litterę.lvi. Vernę. cliii.
Etrusci.clxi. Eturfi.ibidem.
Euander xc.
Euangelistarū cōcordia. cii.
Euocatio deorum lxxxii.
Eusebii error lxxxiii.
et lxxxv.
Ex prępositio. xcv.
Falor. Folio ix.
Falucer ix.& xv.
Fanum clviii.
Farris & vini vsus. xlii.
Fasces cix.
Faul. xv.clvi.clxv.
Faula puella cxxxvii.
clxiiii.& clxv.
Faunus xcii.cxlviii.cl.
Felsina lxxx.
Felsinus. xcii.
Fidius cxxvi.
Flaminia lxxx.
Flauianum clxx.
Flora dea ix.
Florentia ix.& lx.
Fluentini lxx.clxv.
Formicæ oppidum deleuerunt. clxix.
Forum Boarium. xlvi.
Forum Romanum. xlvii.
Forum cellę lxxiii.
Forum nouēpagorum. ibid.
Forum Cassii lxxv.
Francus. cli.
Furina ix.
Fusta nauis. cxxxix.
Ades. cxxxix.
Gaiolę clxvi.
Galathes. cxxxvii.
Galathas cxlix.
Galathę Asiani. cxxxvii.
Galbę origo. clxix.
Galeritus x.xlvii.xlix.
& lxxv.
Galli nouerūt literas antęq; greci. xxxvi. cxx.& cxxii.
Galli vmbri. xxxvii.
Galli veteres in Italiā traiiciunt. lxiiii.
Gallorum origo. cxxvi.
Gymnasia.cxxvii.Nomina appellatiua. cxxxviii.
Galli cybelis cxlv.
Gambriuius cxxxiii.
Ganges. cxvii.
Gargoris xc.
Genealogia christi xciiii.cii.
Genealogię interminatę cii.
Genius lx.& lxvii.
Genua lxvii.& lxxiii.
Geriones. lxxxviii.cxxxii.
Gera cxiiii.
Germallia xlvii.
Gemanorum prestantia. cx.
Origo.cxxvi. Mores cxxvii.Nomina.cxxxviii.
Gerunda cxxxiii.
Gymnasia gallorū. cxxvii.
Glaucus cl.& clxix.
Gordianus mons cix.
Gorgonides cxxxiiii.
Gothi lxxxvii.
Grecę literę nō sunt perdiscędę auctore Catone. xvii.
Grecostatis l.
Græcia mendax in historia. fo.lvii.In philosophia.cvi.
Grecorū iter se dissensio. cvi.
Greci notantur. lviii.lxi.
Gulniial. cxxxi.
Gumbriulus. cxxxiii.
Abrahā Vide supra Abraham.
Hebron. xxxix.cx.
Helerna. xlviii.
Herba xl.
Hercol. lxvii.cxiii.& clxvi.
Hercolani. cxxxix.

Tabella

Herculis noſa. xxii. & lxvii.
Herculis facinora lxxxviii.
Hercules Libyus. lxviii. lxxxviii. & cxiii.
Hercules italus xcii.
Hercules Alceus pyrata. xc. & cxxxvi. Græcus ibidem.
Hercules ægyptius ibidem & cxxxvii.
Hercules in gallia alexiã cõdidit cxxxvii.
Hercules vbi perfunctus fit laboribus. cxxxviii. Eius ſepulchrũ. cxxix.
Herculis anni & mors cl.
Herodis regnũ. ci.
Hermiones. cxxix.
Heſperię. xvii. & cxl.
Heſperus xlv. & lxxxviii.
Herruria. x. Vide Etruria.
Hiarbas cxxix.
Hiſpalus lxxxviii.
Hiſpanus. ibidem.
Hiſpaniã priuſq; græci nouerunt literas xxxvi.
Hiſpanorum origo. cxxvi. & lxxxvi. Literatura ibi.
Hiſpellum. lxxv.
Hiſtria & Hiſter lxiii.
Homeri octo. xvii. & lxxxiii.
Homeri patria & ſepulcrum Folio lxxxiii. Homerus expoliuit literas. lxxxiiii.
Horchia. xxv. xxx. cxxxii.
Acob & Heli. cii.
Iael cvii.
Ial. cxxxi.
Ianiculus collis. l.
Ianineus portus. xxxviii.
Ianua xxxiiii. xlii.
Ianus vertumnus ix.
Ianus q & Noa. xiii. xxix. xlii. lviii. lxxxv. xcii. cxix.
Ianus optimus maxim⁹ Iuppiter xxix.
Ianus pacificus. xxxi.
Iani facies. ibidem.
Ianus ſator. xxxiii.
Iani duodecim arę. xxxiiii.
Iani tempora. xlii.
Iani plures. xlv.
Ianus a Romulo ſtans. xlviii.
Iani proles xlv.
Ianus primus deorum dict⁹ œnotrius lxi. cxv.
Iani patria & quos phyſicam docuit. lxxi.
Ianus iunior, mars & latin⁹ idem fo. cxlviii.
Ianus cur ſit œnotrius. cxv.
Italiam tenet. cxxiii.
Iani ætas. cxxvii.
Iapetus cxvi. & cxvii.
Iaſii regia. xix. Mors. xx. Loc⁹ & tempus ibidem. & xlii.
Iaſius rurſus. lxxxix.
Iaſii plures. cxlii. clxx. clxxi.
Iberus flu. lxxxvii. cxxv.
Iberi ibidem
Idololatria prima. cxxii.
Iebus xl. Iellus xcii.
Ignis e radiis ſolis exceptus Folio cxvi.
Ile xv. Ilex xv. & cx.
Ilus xc. & cxlix.
Imeneus. cxxiiii.
Indigenę lv. & cxxiii.
Inuus xv. cxv. & cxxiiii.
Io. lxxxix. cxxv. cxxxvii. cxl. & clxxi.
Ioakin xciiii. & ci.
Ioachim hely xcviii.
Ioas trinomius xcviii.
Ioppe. xxxviii. cx. cxvii.
Ioſephum taxat. ci.
Ioſeph quid ad genealogiã Chriſti faciat. cii.
Iſaac ortus lxxxvii.
Iſis xx. & cxxix.
Iſidis columna. cxxv. Aduẽtus in italiam. clxxi.
Iſis viterbi primos panes cõfecit Folio clxxi.
Iſter lxiii. & cxviii.
Italantides. cxlii.
Italię nomina. xiii. xxvii. cxl.
Italia eſt inſula xviii.
Italia vnde dicta xxvii.
Italię antiquitas. lviii.
Italiæ diuiſio. lxxvi.
Italus xvii. lxxxix. Regnauit i volturrena. xviii. xliii.
Italię primę colonię cxvii.
Iubal. Iubalda. Iubedla. fo. lxxxvii. cxx. cxxvi.
Iuliani in euangeliſtas obiecta & reſponſiones ad ea. Folio xciiii.
Iuppiter. xxvi.
Iuppiter Ianus xxix.
Iuppiter iuſtus lxiii.
Atenakim fo lio clxix.
Kityn xviii.
Kytis clxiii.
Acus curtius. xlvi.
Lacus Cyminius Vide Cyminius Folio cxx.
Laertium taxat. cxx.
Laomẽdõtis cędes. cxxxvii.
Lapides compluti lxxvii.
Larius. lxxix.
Larthes. xxv. xcii. cxxxi. cxlvii. clix. & clvii.
Larthenianum lxviii.
Latinus. xcii. & cliii.
Latii fines lxxxi.
Latium. cxli.
Legalia prędipienres. ciii.
Lemannus. cxlviii.
Leo Lygurum inſigne Folio lxvii.
Leſtrigon. xxviii. liiii. xciii.
Lex quãdo ſit data. xcvi.
Libyus Hercules Vide Hercules. cxiii. cxxxix.
Libyſſus campus clxxi.
Liburnum cxxxv.
Liburnus cxxxix.
Licurgi cædes cxxxii.
Liguriæ termini : et partes folio lxvii.
Ligurnus portus lxxiii. et. lxxvii.
Ligur. lxxvii. & cxxxi.
Linguarũ & gentium diſtinctio. cxi.
Lyram taxat vide Nicolaum
Lyris flu. lxxxi.
Litterę ſacrę quę ſunt effigies quid ſignent. xxviii.
Litterę fuerunt apud hiſpanos & gallos anteq; apd græcos. xxxvi. cxxii
Litterę etruſcæ lvi.
Litterarũ antiqtas cvi.
Litterę in gallia cxxii.
Liuius taxatur fo. x. xlviii. xlix. et. lxxv.
Liuii liuor in tuſcos. lxxv.
Lomninia cxxxiii.
Lombardi. xxiii. lxxix.
Longbardi ibidem
Longola xv. clxv.
Longo cxxxi.
Loocibuti lxxiiii.
Lucanus poeta declaratur in quodam loco xxxvii.
Lubrius xxv.
Luca ix. lxxiiii.
Luceres ix. & x.
Lucenſes ad parrhiſios. fo lio cxxxiii.
Lucomo ix. x. xxv.
Lucumones. lxxx. cxxxi. cliii. clviii. clix.
Lucus. ix. clvi. clviii.
Lucus. i. phanũ clviii.
Lugdus & lugdunũ cxl.
Ludouici cxl.
Luna. lx. Lurkin. clxix.
Luſus lxxxix. & cxliiii.
Luſitania ibidẽ
Macchabęus C.
Macedonia. cxviii.
Macedo ſeu macedon. xxvii. & cxxxlii
Magdel cxxv.
Magog cxii. & cxxv.
Magus & Magũ cxxv.
Magus fuit moſes cxliiii.
Maiæ muri xviii.
Malot cxxx. & cxxxi.
Mamurius xxxiii.
Mamitus cxl.
Manethon & eius ſcripta. fo lio. cxlvi.
Mannus cxii. & cxxv.
Manto lxii. clxix.
Mantua lxiiii. cliii.
Mantuæ palatiũ cliii.
Maont & Mont cxxix.
Maria mater dñi Ci.
Maro rex cxxxii
Mars qui Ian⁹ iunior. cxlviii.
Marſi cxxxi.
Maſeas lxxxiii.
Maſſus xciii.
Matthęus apoſtolus. xciiii.
Maurus cxvi.
Mecœnatis pater. xiiii. lxxi.
Mecœnas mollis lxxii.
Mediolanũ lxiiii. lxxx.
Melchiſedech qui & ſamus dictus fo. cxxvii.
Melæ locus caſtigatus. clxii.
Mellicola xc.
Menippus lxxi.
Menodorus ibidem.
Mercurius trimegiſtus. cxix
Meſia ſylua lxix.
Meſię cxviii. bis.
Meſopotamia cxvii.
Metallii clxiiii.
Metaſthenis liber. lxxxiiii.
Metamorphoſis ouidiana. vnde ſit ſumpta cv.
Mezentius xv. & cli.
Min cxvi. et. c. lxix.
Minerua cxvii.
Mineruę multę cxviiii
Minio lxxiiii. & clxix
Minoes cxlvii. clxix.
Myrtadam cxiiii.
Moneta vetulonia clvii.
Mon & Mont. cxxix. clxix.
Mons phliſco lxix.
Montaurus cxxix.
Morges xliii. & cxli.
Morgetes. xciii. & cxlii.
Moria. xl. Monachus. lxvii.
Moſes magus cxliiii.
Mundi origo lviii.
Munio oppidum. xxv.
Muſarnus. xxii. & clxvi.
Muſarna cxxxviii.
Mutianę arę lxix.
Annetes cxlix.
Narbo cxxxix.
Narnia lxxv.
Narhan xcvii.
Natire & Naticanus. lix.
Nicea lxxii. & cliii
Nicius cliii.
Nicolaum de lira taxat. folio xl. xciiii. & cxi.
Ninus qui bella induxit primus. folio. cxxi. & cxxii.
Nominũ imponendorum rebus perpetuis cauſæ pci pue tres. fo. xxiiii. & cxviii.
Nomen arcanũ Romę & ei⁹ plura noſa cxlii.
Noa. xxix. xxxviii. lviii et. cxiiii. Q; ſit idem qui et Ianus & ogyges. lviii et. cxxiii.
Noa gygas cviii.
Noa aſtrologus ibidẽ.
Noę noſa cx.
Noę vxor cxi.
Noa in Italiam quo tempore venerit. cxxiii.
Noega & Noela ibidẽ.
Noſſa clxix.

Alphabetica.

Tabella

Nouaria lxiiii.
Nuetum lxvi.
Ochus xciii.
Ocnus xv.cl. et.cliii.
Ocramons lxxvii.
Ocrea & ocriculum. lxxv.
Oenotria ab Iano œnotrio dicta lii.et.cxl.
Oenotrius Ianus ibi.&.cxv.
Ogyges noa lxxxv.
Ogyges priſcus cx.
Ol et Vol xi.et.clvi.
Olanus xciii.
Olympias xci.
Olympus lxxiii.xxxvi.
Olympi plures cxxxiiii
Origo mundi lviii.
Origo bominũ ibidẽ.
Origo Romę lxvi.
Origo Germanorũ Gallorũ: et Hiſpanorũ cxxvi.
Orithyia cxlvii.
Orobii lxiiii.
Oropitum lii.
Oſcus lxvi.xciii.cxlix.
Oſyris et pater eius atq; cognomina.folio. xxvi.
In Italiã aduẽtus.xxvii.
Eius comites ibidẽ.
Oſyris rurſus fo.cxiii.Eius columna.cxxvii.&.cxxxii
Oſyris Italiam liberauit a gygantibus cxxxiii.
Oſyridis expeditio & epitheta.folio cxxxiiii
Ouidiũ taxat.xlviii.&.cxxiii
Padus. lxiiii.lxxix. et.cxxxii.
Palatua.ix.et.cxvii.
Palatuus xc.cxxix.
Palentius xc.
Paleologus. xxv.clviii.clix.
Palenſana. cxxx.et.cxxxi.
Palladium cxxv.
Pan. xv.cxxi.et.clxiii.
Pannonię cxviii.
Para. xl.
Paratuſſa. xv.li.clvii.
Parazolum lxxviii.cliii.
Par. xv.clxiii.et.clxv.
Parthiſii cxxxiii.cxlvii.
Paris ad protea xxxvii. et.cxlvii.
Parma lxxx.
Paulum apoſtolũ carpentes taxat ciii.
Pelaſgi quando turrenos ceperint, liiii.
Pelii.lii. Perſæ.cxxxi.
Peruſia cxxix.
Perus clv.
Phaethon lxiii.lxvii. cxiii. et precipue.cxxx.
Phaethontis coloniæ. cxxx.
Phalaris lxviii
Phaliſcanum lxviii.
Phaliſci lxxiii
Phanum.i.lucus clviii.
Pharao cxliiii
Pherentinates lxvi.
Pharentiana lxxiii.
Pheſcẽ et pheſcenniũ. lxviii. et.clxx.
Pheregenę. lix.lx.lxxiii.
Pheſulani lx.
Philoſophia a barbaris nõ a grecis orta cxx.
Phyſicam docuit Ianus.lxxi
Phlegręus campus. cxxxiii.
Phœnicia cx.
Phœnix primus cxlvii.
Phorcus. xxviii.liiii.et cxxxiiii.vide porcus
Phoronei xxxv.
Phul lxxxv.
Py.particula clviii.
Picus xcii.cxliiii.
Pilia.lii. Pipini.cli.
Pyrgus lxxiii.
Pyrenei cxxxv.
Pyrpiniana regio cxxxv.
Piſeus.cli. Piſi.lii.
Piſtius cxxvi.
Piſtorium lxx.
Pythagoras non docuit primus tuſcos lxxviii.
Pleiona & pleiades xviii.
Plynius declarat .xvi.clxii. Taxatur. fo.x.et.cv.
Pœninus lxxvii.
Polyarcha xli.
Politorum lxxiiii.
Pomona & Pomonus .x.
Pons vnde dictus clvii.
Populonia lxxx.clxiii.
Porcus. xxviii.liiii.cxxxiii.
Porthmeus ibidẽ.
Porticellę clxiii
Portus lygurnus lxxiii.
Porcus ericis ibidem
Thelamoni⁹.clxiii.&.clxv
Prometheus xxxvii.
Promiſſionis terra cxviii.
Proteus xxix.xxxiiii. xxxvii.xxxviii.et.cv.
Proto.lxxiii. Prutus.cxii.
Vaternus popul⁹ etruſcus.xvi.
Queſtionũ quadraginta anniarũ index ponit in fi.codic[primi
Declaratio aũt i fine operis.
Quirites cxxvi
Pro.S. Fo.X.
Rances cxlix.
Razena. Razenua. Razeni.Razenui. xxx. xlviii.lv. cxxiii. clxvi.
Regina cxlv.
Regulus et Rex xlvi.
Regum & regnorũ in Italia. durationes xcii.
Regulę approbandorũ hiſtoriographorũ .lxxxiiii.
Reſurrectionẽ mortuorũ negantes ciii.
Rheę nuptię cxxiii.

Alphabetica.

Rhemi in gallia cli.
Rypartícula clxix.
Ryphei cxviii.
Roma xvii.xcii.
Romę incrementa xliiii
Romę origo.lxvi. Nomen arcanum.lxxxii.cxlii.
Roma inſtituta cxli.
Roma inſtaurata cxli.
Roma cum Moſe orta, ibidẽ.
Romus & Roma cxlviii. Item in Hiſpania fo.xc
Romaneſſus.xci .cxlii.&.cxl
Romaniola. lxxx. Ciiii.
Roſetum lxxiiii.
Ruinę troię lii.
Rumulus ix.
Ruſellę lx.
Littera in e verſa fo. cxxxvii. In R.clxi.
Sabatia xxii.
Sabatius. xxii.cxviiii.cxxv. cxxvi.&.cxxvii.
Sabatina tribus li.
Sabelli & ſabini lxxviii.
Sabus lxxviii.&.cxxvi.
Sacerdotes xcviii.ciii.
Saga. lviii.lxxi.lxxviii.cix.
Sagalbina lxii.cix.
Saguntus.cxx. Sais.cxiii.
Saleumbrona xiii.lv.
Sale. liii.lxxv.&.cxiiii.
Salem.xl. Salona.cxviii.
Saltratio religioſa clviii.
Samnites lxxviii.
Samothes & Samothei.cxii.
Samothracia xii.
Samus Melchiſedech.cxxvii
Sandaliothis cxxxiiii.
Sangni Sãctus Sangtus Sagnini. xxii. lxvi.lxxviii. cix.cxv.&.cxxvi.
Sara xl.
Sardanapalus lxxxv.
Sardinia cxxxiiii.
Sardiniani lxviii.
Sarmatę cxviii.
Saturnus. xxii.xxvi.xxxix. xlii.xliii.lxi.cxix.
Saturnus auarus xxvi.
Saturnus qui ad Ianum venit.xlii.Inferos petit.xliii. Eius ætas xci i.
Saturnus homo cxix.
Saturnus ægyptius cxxi.
Saturnus caſpius cxxiiii Eius inuenta cxxvi.
Saturni ſabatii mors. cxxvii.
Saturni quattuor cxxii
Saturni tres in Italia. cxlix.
Saturnia xliii.&.cxxvi.
Scyllę.cl. Scribę.ciii.
Scythia & Scytharũ antiquitas.fo. cix.
Sem melchiſedech cxi.
Semiramis. xxxviii.xliii.cv. et.cxxv.
Semipater lxxviii.
Sempronii opus. lxxvi.
Sena.lxx. Senaculũ.lxxx.
Senes.c.Sennaar cxvii.
Sentinates lxx.
Sepulcrũ herculis. cxxxix.
Seuaſtus xv.et.clxiii.
Sferus.cxliiii. Sic.lxxxix.
Sicanus lxxxix.xciii.
Siceleus.lxxxix.Sicorus.cxl.
Siculus lxxxix.
Siculi primi incoluere Romã cxl.Siculorũ duplex genus in Italia.cxli.Siculi in aborigines mouẽt.cxliiii
Sidones xxv.&.lxxiiii.
Signa inuenta cxlviii.
Siluanus.xv.Siluius.cli.cliii.
Sion.xl. Sipalis.clxiiii.
Sypus cxiii.et.clxiiii
Syrię diuiſio xxxviii.
Sol Ianus xxix.
Soca et Socor. cxxxix.
Soracte clx.
Spartus cxliiii.
Spyra lxiiii.
Spoletum lxxv
Spurina Spurinella. clxiiii
Statuę inuentę clxxi
Stic particula clxiii.
Subura l.
Sueui & eorum priſca religio cxxxv.
Suia.lix. Suſa.cxxxix.
Sutrium. lxix.et.clxxvi.
Sages fo.xciii. cxxx.et.cxxxi.
Tagus flu. fo. lxxxviii.et.cxxxi.
Talmud inuentor ciii.
Tarchon.xv.cxlvii.et.cxlix.
Taracona. lxxxviii.cliiii.
Tarceſſii. cxiii.et.cxxxiiii.
Tarpeia arx xliii.
Tarquinę xv.cliiii.
Tauriſci lxiii.
Tauriſium lxxvii.
Teglat lxxxv.
Telchines cxx.
Terrę diuiſio quomõ ſit facta folio.cxvi.
Terra promiſſionis cxviii.
Teſta. lxxxix.xc.cxlvii.
Tetrapolis cliii.
Teutanes cxxxix.
Teutones ibid.
Thelamonis portus. clxix.
Thermę Caię xxiiii.
Stygianę lxxiiii
Theſeus clxix.
Thybris. ix.lxi.lxii.cl.
Tyberis ibidẽ.
Tyberinus ibidem.
Tyberini xiii.
Tibulli locus lxxxi.
Tigullia lxxiii.
Tyle cxlv.
Tylauentum lxxvii.
Typhon cxxxv.
Titanes xxxix.cx. cxiii.cxxxv.

Tabella Alphabetica.

Titanis cxiii.
Titea vxor Noę. cxi.cxlv.
Titus.lxxi.Vide Liuius.
Togorma cxxxi.
Torebus xxiii.&.lvii.
Toruus cxlvii.clxvii.
Tospiades. lxviii.cxiii.et.
Tripolis.clxii. (cxiiii
Tripontium clxiii.
Triton. cxvii.&.cxlvii.
Trometes li.
Trometores xxii.
Troię ruinę lii.
Troitum lxix.
Tros lxxxix.&.cxlviii.
Trossuli xxii.
Tubal. lxxxvi.lxxxvii.cvii. cxxii Tubalcain.cvii.
Tubę inuentor cli.
Tudernũ & Tudernis vua.ix
Tulfa lxxiiii.
Tuyscon. cxii.cxviii.cxxv.
Tuſca nana xi.
Tuſcanella & Tuſca.clxviii.
Tuſcia xi.xii.
Tuſcię fines cxlv.cliii.
Tuſcię diuiſio cliii.clxvii.
Tuſci vnde dicti .cxlvii.
Tuſcus vicus & tuſci turba impia vici.xlvi.xlvii.xlix.
Tuſcum cxxxviii.
Tuſcus amnis lxii.
Turnus.cli. Turſes.xi.
Turrena. xi.&.xii.clxi.
Turrhenus lxxi.
Turrenia & Tyrrhenia eadẽ et etruria. liii.cliiii.
Turrhenorũ ſeu tyrrhenorũ laus. clii.vnde dicti.lvi.
Turrenorũ dii. lvi.
Turrheni in Italiam aduentus fo.xiii
Turrheni cędes cliiii
Turrheni vrbes ibidem
Turſena turrita tetrapolis folio lvi.&.lxxiiii.

Vadimon. xxix.xxx. xxxviii.& xl.
Valentia.xc.cxlviii
Valachię cxviii.
Vandali cxxxviii.
Varentanum lxxv.
Vaticanus & Vatire lix.
Veibenus xciii
Veię.xxii. Veii.lii.
Veientes xliiii.
Veientum lxxiiii.
Veiuza & Veiuzi. xx.xxvi. cxlv.clix.clxiii.clxiiii.
Velabrum.l.Vellia xlvii.
Veneti. lxiii.lxxvii. cxxxli.
Venus xxxviii
Verbum xxiiii.clviii.
Verbiſta clix.
Vercellę lxiiii
Veritatis inueniendę canones fo.liii.
Vernę etruſcorũ cliii.
Verona lxxix.
Vertũnus. xv.xxix.xxx. xxxi.xxxviii.
Vetuletũ.xv.xl.clvii.clxiiii.
Vetulonia. xii.xiii.clvii.
Veru & Veruſci. clxii.
Veſta vxor Noę. cx.cxvi. cxxv.&.cxlv.
Vibennus cxlviii.
Vicꝰ tuſcꝰ.xxx.xlvi.&.xlvii.
Vini vſus. xlii.
Vergilii locus declaratus.folio.xiiii.xliii.&.clvi.
Vis.cxvii. Viſtula.xxv.
Vitę longitudo qbus & quare data ſit cviii.
Viterbũ & vnde ſit dictum; xiiii.xxiiii.xxv.
Viterbum regia ſedes. clvi. clviii.clix.
Viterbi interptationes. clix.
Vlai.lxii. Vmbria.lv.
Vmbri priſci.xiii.xxxvii.lxv.
Vmbro lxxv.
Vnca anca.inca cxxxix
Vnigenitus quis ſit. xcvii.
Vol & ol. xi.xxvi.clvi.
Vol cur pponatur vrbiũ nominibus. cliiii.&.clxi.
Volaterrę & Volaterrani.lx.
Volcen .lx.et.lxxiiii.
Volcentini lxvi
Volſci .lxxx.&.cxlix.
Volſina lx.et.lxxv.
Volturna.Volturrena. Volturnum. ix.xi.xii.xiii. xxix.lxxviii.lxxix.clxiii
Volturreni.ix.clxii.vbi docetur non eſſe legendũ in Plynio Volaterrani.
Volturnus. ix.xxix.lxxviii.
Volturſena xli.
Vrbium decora xii.
Vrcoa cxvii.
Vrſini & vrſentini.lxvi.lxvii
Vulcanus xcii.
Vuſetini .lxx.&.lxxi.

Anto cxiii.
Xenophon et eius opus xxxiiii.
Xerxes cxxxi.

Arconidę galli. Fo. cxxvii.
Zanedrim C.
Zelus cxviii.
Zi particula clxiii.
Zor cxxi.
Zoroaſt cxv.
Zoroaſtes cxxviii.

Finis.

Joānis annij Prefatio Epiſtolaris.

FRATRIS IOANNIS ANNII VITERBENSIS THEologiæ profeſſoris ordinis prædicatorum: de commentariis Antiquitatum ad Chriſti aniſſimos Hiſpaniarum Reges: Ferdinandũ & cõ ſortẽ eius Eliſabetham Epiſtola incipit.

VIBVS EFFERENDI SINT LAVDIBVS REges ac principes quibus mũdus iuſte diſponitur: gloriosiſſimi ſimul & chriſtianiſſimi atq; Hiſpaniarũ catholici principes Ferdinãde & Eliſabeth hic vel maxime paret: q; cum diuina hiſtoria damnet eos qui incommunicabile nomen tribuerunt lignis & lapidibus vocantes eos deos: tamen ſolis principibus id cõmunicari non modo paſſa eſt: ſed etiam ipſa cum hominibus: & gentibus appellatione ſua confirmauit: ſæpiſſime deos duces & iudices vocans. Nam Exodi .vii.ca. Moyſen deum nominauit: dicens. Ego te dedi deum Pharaoni. Et Exodi item.xxiii. Si furtum laruerit: applicabitur dominus domus ad deos. Et itẽ alibi. Diis non detrahes: & principem populi tui ne maledicas. Et item in pſalmo. Principes populorum congregati ſunt: cum deo Abrahã: qm̃ dii fortes terrę: vehementer eleuati ſunt. Et in alio Pſalmo: ad principes prauos: deus inquit ſtetit in concilio deorum: in medio autem deos ita diiudicat. Vſq; quo iudicatis iniquitatẽ & facies peccatorum ſumitis? Et paulo poſt. Ego dixi dii eſtis: & filii excelſi omnes. Qua certe appellatione dignati fuerunt: q; ſolis ipſis: qđ ad deum ſpectat ius regendi atq; iudicandi loca: prouincias: & regna: & imperia: tributũ eſt. Vnde & aurea ętate quę (teſte Ouidio) cœpit principio generis humani: cũ nulla eſſet idololatria: principes iuſtos: appellabãt deos & numina. Qđ teſtatur Ianus apud Ouidium in primo de Faſtis dicens. Tunc ego regnabam patiens cum terra deorum Eſſet: & humanis numina mixta locis. Eoſdẽ vocat iuſtos dicẽs infra. Proq; metu populum: non vis pudor ipſe regebat: Nullus erat iuſtis: reddere iuſſa labor. Qđ ſi ita eſt: quia ita eſt q; iuſtos principes deus vult deos dici per cõmunicationem nominis non per eſſentiã: cõſequẽs neceſſario eſt: vt in cõmunicatiõe nominis cõmunes ſimul perfectiones: & quę omnes in nomine deitatis laudes perfectionum & qualitatum continẽtur: homini iuſto tribuant. Tot igitur virtutũ laudibus iuſtus princeps: procul mẽdacio atq; adulatione poteſt efferri: quot cũ dei nomine iuſto cõgruere poſſunt: vt eũ deum iuſtum prudentem: fortem: inuictum: temperatũ: caſtum: humilem: pudicum: veracem: mitem: in deum pium: in homines ſubditos: ſollicitum: legiſlatorem: perturbatorem ſceleratorum: amatorem & prẽmiatorem bonorũ. Qđ ſi quibus ętate noſtra ex principib⁹ merito a deo nomen illud communicatum eſt: quibus vtiq; iuſtius tributum eſt: vt ſint dii & numia in terra degentes: q̃ chriſtianiſſimis ſimul & glorioſiſſimis Hiſpaniarum principibus Ferdinando & Eliſabeth hæ: q animo diuino atq; inuicto formati: breui tempore effecerũt: qđ octingẽtis ferme annis: maiores eorum attẽtantes: fruſtra enixi fuerunt: Hi enim ſoli tenebras a luce diuiſerunt: tyrannos Hiſpaniarum & geriones: tanq̃ ſemen Herculeum magna vi atq; forti

Principes dii ſunt.

Principum tituli.

Prefatio Epistolaris.

tudine sustulerunt: latrocinantes deleuerunt: impios hæreticos tota Hispania pepulerunt: Mauros crucis inimicos illo potentissimo regno Betico spoliauerunt: ad temperantiãq; ac religionem & castimoniam quoq; : omnes iam lapsas religiones reduxerunt: etiam vt vnico verbo omnes laudes eorum colligam: quicquid fortitudinis: victoriæ: castitatis: comitatis: prudẽtię: pudicitię: pietatis: sollicitudis: ꝓdicat in Moyse duce legislatore: & Dauid atq; sanctis priscis ducibus: hoc totum nostra ætate: principes christianissimi Hispaniarũ: adeo fuerũt mire assecuti. Nec ea sunt in abscondito: q̃ iã totus vna voce personat orbis. Quidq; Hispania ferox: Pridem impiis & barbaris mixta: ad humanitatem & mores: mutata est. Boni afficiũtur prẽmio: impiis supplicium est in promptu. Docent hæc q Romæ degunt: per charissimi familiares ipsis regibus Reuerendissimus. D. Ber. Caruaial Cardiñ. sanctę crucis: & eorum orator illustris: dominus Garsias Lassus. Nam alter inter Cardinales: vt inter stellas luna minores fulget: doctrina: vita: litteris: moribus pietate. Alter vero etiam litteratis semper immixtus & iustis atq; religiosis: tam morat9 ẽ: vt eum veluti alterũ Catonem venerentur: tam iustus: & plenus castimoniæ atq; religionis: vt vndiq; in se omnium animos simul: & oculos conuertat. Non igit̃ mirum: si tales seruitores atq; enutriti regia domo: tales principes habent: qui vniuersum orbem illuminant: & veluti dii ac vera numina sint & dicantur. Quales domini (inquit Chrysostomus) tales & serui. Quamobrẽ ipse incognit9 facie principibus christianissimis: virtute vero toti orbi notissimis: dicaui opera mea antiquitatum: non q̃ iam senex Theologiam professus his studeã: sed q̃ e sepulchris & infernis furiis absconsa: & primum e latebris educta & in lucem prodita: eo tempore quo Beticæ regno potiti estis: iure Beticis victoribus regibus: primum dicata sunt: Donum quidem minimũ: ex parte mei offerentis: sed maximum ex parte auctorum: & eos suscipiẽtium principũ quos christianissimos deus sublimis & altissimus indies fœliciores: & altiores efficiat: ad fœlicẽ statum christianorum: & ecclesiæ sanctę dei Amen.

SEQVVNTVR LIBRI XVII PER EVNDEM. F. Ioannem Annium collecti & elucidati. Quorũ Primus more Plyniano exprimit ea quæ in cæteris voluminibus continentur. Cuius quidem libri primi indicium sequti nunc sumus in reliquorum serie seruanda.

F. Joannis Annij. Liber. I. Fo. I.

Fratris Ioannis Annii Viterbensis ordinis prędicatorum Theologiæ professoris super opera de antiquitatibus confecta præfatio incipit.

THeologi officiũ est: rerũ veritatẽ: prẽcipue q̃ ad res diuinas spectat: & ad eã perducit: pquirere: inuenire: firmare: aperire: atq; p viribus elucidare: docere: ac tradere. Nec deesse illũ decet virtuti diuinę pietati: quę nõ modo in deũ verũ etiã in patrẽ ac patriã diffunditur: inter q̃ amor: & ęternitas rerũ gestarũ: & antiquitas: ac splendor eius: & defensio: tũ armis tũ scriptis enumerantur. Hæc ego in his meis scriptis: pro patria & Italia: immo & Europa tota pfiteor. Ornatũ vero & elegantiã nõ pfiteor: sed solã & nudã veritatẽ. Quare cuilibet cedo: in copia & ornatu dicẽdi. At in inuẽta veritate: illis solis palmã cõcedo: & eos censores sequar: qui cõtra me pduxerint nõ tantũ vt blacterones & verbosi verba: sed potiores auctores: & certiora argumẽta. Qui vero infirmiora his argumenta: aut iuniores: aut hores obiecerint: vt q̃ eadẽ facilitate cõtẽnentur: qua pferẽt. Hęc em̃ mea opera iudices equos & eruditos cẽsores: nõ verbosos desiderãt. Si quis vero in his legerit q̃ illũ offendat: ante bene examinet q̃ iudicet. At si quis obiicere cupit: nõ expectet id agere cũ mortuus fuero: quia tũc cũ laruis & vmbris pugnabit: qđ est timidi simul & ignorantis atq; inuidi officiũ. Me viuente obiiciat: & illico responsiones referet. Ordo autẽ librorum erit pliniano more: vt in hoc primo libro/omnium librorum sequẽtium titulos: & capitula: & auctores prænotẽ: & inde singulos libros singulariter digeram.

Finit præfatio.

De omnibus operibus sequentibus. Primus liber incipit: qui est secundi libri & aliorum digestio.

SEcũdus liber est de nouem institutionibus Etruscis: ad eosdẽ catholicos Hispaniarũ principes.

De nominib9 equiuocis: Diua Volturna: Volturn9: Palatua: Flora: Furina: Falucer: Luceres: Pomona: Pomonusq; pater Etruria: Turrena: Volturrena: Thusca Thuscia. ¶Ex auctorib9. Aristotele. M. Varrõe: T. Liuio: Fabio pictore: Ouidio Virgilio: Hieronymo: Ptolemæo: Plinio: Ennio: Iunio: Tolũnio Thusco: Gotifredo Viterbensi: Sempronio: Seruio: Dionysio Halicarnasseo Propertio: Catone: Suetonio: Antonino Plutarcho: Myrsilo: Valerio Maxio: Helio Spartiano.

Secunda institutio.

Q; Turrena: Volturrena: Etruria: Volturna significãt eandẽ vrbẽ turritis ędibus extructã: & q̃ ois Etrusia & Volturna est Tursena: sed nõ cõuertit. Et q̃ vrbs Etruria fuit Tetrapolis regia: & ei9 portionibus regia munera tributa. Et q̃ hęc tria nomia Etruria: Turrena & Volturna sunt synonyma sicut Marc9 Tulli9 Cicero. ¶Ex auctoribus. Dionysio Halicarnasseo: Myrsilo: Xenophõte Sillio Italico: Berosо: Manethone: Propertio: Virgilio: Plinio.

Tertia institutio.

Q; portiones vrbis Etruriæ sunt Arbanũ: Thusca: Voltutna & Vetulonia. Et q̃ ea est iuxta lacũ Vadimonium habẽs a tergo iuga cyminia: a frõte Volsiniẽses: a sinistris amnẽ Bleranũ & Tarquinienses: & a dextris thyberim: vbi finitima Vmbrię. Et q̃ ea vrbs est: vbi tract9 Vmbrię: Salevmbrone: & nũc Viterbũ Lucumoniũ. Et cur Vetulonia cum sit mediterranea iter Volsinas & Lacũ Cyminiũ: tamẽ haud ꝓcul mari esse dicit̃. ¶Ex auctoribus. T. Liuio: Plinio: Propertio: Catone: Virgilio: Myrsilo: Dio-

nysio: Herodoto. M. Antonio: Solino: Sempronio: Itinerario Antonini: Berosso: Sillio: Virgilio.

Quarta institutio.

¶De excisa memoria Libyscilla. Q2 Viturgia vel mēdoso loco impressa est: vel est duplex. ¶Ex auctore. Ptolemęo.

Quinta institutio.

¶De secūda excisa Libyscilla tabula: q̄ incipit Faul faluceres: q̄ ea excisa fuit circa ætatē Meccœnatis/filii Menodori. Et q̄ Faul sunt quttuor sacræ litterę ingētis lucī lucumonū. Et q̄ hic lucus est in itinere Cassiano: vel Cyminio: nō p̄cul Egelido amne/inclyto lustratiōe Aeneę Et q̄ eū prius Ianus: inde veteres Pelasgi sacrauerūt Vertūno: Pomono: Siluano. Et q̄ hic lucus erat Lucumonib9 curia templum. ¶Ex auctoribus. Catone: Virgilio: Seruio: Varrone: Plutarcho: Plinio. Ibibē q̄ longhola est duplex: altera in Latio secus mare Volscū & a lōgitudine fine aspiratiōe dicit Longula. Altera vero cū aspiratiōe Longhola est pars vrbis Etrurię. Et ibi pulchra disputatio sup nono Liuii ab vrbe cōdita: ad quā istarū p̄fectus est Papiri9 dictator.

Sexta institutio.

¶De prima tabula Cybelaria Grecis literis & ligua scripta. Q2 Etruscī aspiciebāt lras Greças/nō pdiscebāt. Et q̄ hęc tabula excisa est ante Homerū: rudi existente Greçia/circa vrbē Romanā cōditā: scilicet post Marsiam Etrurię Larthē & añ Numā Romanorū regē. Et q̄ hic Atlas kityn: fuit Italus a quo Italia: socer penultimi Coriti: cognomie Iani iunioris: Et pater Electræ/ac Pleyadū Italicarū. Et q̄ hic regnauit principio: i Capena iuxta thyberim Auētinū: inde in Etruria regia Tetrapoli: vbi noia: & cognoia: tituli & monumēta adhuc pmanēt. Et q̄ diuinæ litteræ hoc testāt̄ p̄ter alios auctores. Et q̄ Coritus & Iasi9 regnauerūt in eadē sede regia Tetrapoli Turrēa: vbi adhuc extāt extremę vrbes Coriti: & Pleiadū. Q2 Isis soror Osiridis venit rate/a Libya Aegypti i tyberim: inde ad nuptias Iasii & Cybelis i Veiuzā vrbē: & Cybelis p̄dia vbi primū docuit i Italia molere/& panes cōficere: paulo ante Dardaniā cōditam. Et q̄ de nuptiis Iasii: & cōditione Dardanię: Græcia mēdax nimis audet i historia. Et de errore Blondi. Et q̄ Veiuzi dicti sunt Etruscī Veii Sardiniani: a qb9 Veiētes geniti. Et de loco: & causa mortis Iasii: atq̄ tpe. Et de solutione cōtradictionis inter auctores & tabulā: qs prim9 cōdiderit Vetuloniā. Et de cognominibus Herculis ęgyptii: atq̄ ritu incātādi militiā: Et q̄ ager etrusc9 diuidit̄ in supio rē p̄tē Trometinā & Trossulā: & inferiorē Thuscaniēsem & Veiā. Et q̄ i Tromētina est regio Sanginaia sicut in Sabatia & Trossula est Sangnyna: & qs fuit iste Sabatius Sangni. ¶Ex auctorib9. Catone: Beroso: Archiloco: Virgilio: Seruio Dionysio: Igino: Fabio pictore: Tortellio Aretino: Sillio: Inscriptione: Plinio: Itinerario Antonini: Manethone: Palefato Spinga: Eusebio: Arūtinis Camillariis Plutharco: Strabone: Macrobio Hieronymo: Ptolemęo &. T. Liuio: Ibidē tabula Ararathea. ¶Septima institutio.

¶De decreto Desiderii: q̄ Lōgbardi sūt Germani: q cū Sidoniis Sarmatiæ pximis/nūc Polonis/occupauerunt Italiā. Et de triplici eorū ducatu circa tybherī Q2 Desideri9 rex: septē beneficia cōtulit etruriæ: nūc Viterbo. Q2 a qualitatibus ppriis & cōib9 viterbū significat Veiterbū: Vita Heroū: Vitriū vrbium Vita vrbiū: Viturriū: Vi Thebū: Vita Herbū: Vita inermiū: Vi thermū. At p substantiā Viterbū significat idē quod Etruscę Lucumoniū Greçce paleologū: & latine veterum dictatura. Et q̄ Horchia erat priceps dea Viterbi: olim Etrurię. Et de mēdosa traditione Festi vnde Lucumonii Lucenses dicti. Et vnde nūc patrimoniū dictū: qd antea a principe vrbe Turrena & Etruria dicebatur.

¶Ex auctorib9 tā veterib9 q̄ modernis.

Ptolemęo. Paulo historico lōgebardo: Sillio: Thoma aquinate: Donato: Liuio Valerio maximo: Fatio Florētino: Lęlio Vetuloniēsi: Toma Veltrino: itē Vetuloniensi: Archangelo Michaele caprino para Tusso siue regio Tuscanensi: Blondo foroliuiensi: Raymūdo Gallo: Hermolao Veneto: Archade nostro: & interptatione inuictissima nominum.

Institutio octaua & nona.

¶Octaua institutio est de tabula Ararathea: quā sextę inseruimus. Vltima vero est colūna Osiriana. Q2 sacræ litteræ ęgyptiæ sunt quędā effigies: quæ ad secretū aliquod: magis Gornatū aspicientī apparēt institutę. De progenie Osiridis & ortu. Q2 illius cognoia fuerūt Iuppiter: Dionysius: Olympicus: Iustus: Saluator: q̄ vniuerso imperauit orbi. Et qd docuit. Q2 nō fuit in orbe locus: & prouincia nobilis: quā nō adiuerit & vocatus ab Italis: tunc a fontibus Istri qui & Danubius venit i Italiā cū Hercule ac diis ęgyptiis: Q2 Osiris ab Alpibus fudit tyrānos Italię prima phlegręa Historia: Hercules in tertia phlegręa Vesuuia: & mox simul iuncti: in media phlegręa Cyminia in subsidente campo Cymeo. Et q̄ triūphauit cū diis: & Musis ęgyptiis in Vetulonia: in qua est colūna monumentū huius expeditionis: Et in triumphū: a suo cognomine Api: Italiam dixit Apeninā: idest Taurinā. Q2 sine dubio hæc ē Osiriana memoria: qa in eo sunt tres effigies soli Osiri tributa semifacie- crinita: Calathi: & sceptra in trunco cū effigie instar oculi in summo item q̄ serpens in imo sceptri q occupara imperiū. Et quid oēs effigies significent: Et quo pacto latine legantur.

¶Ex auctoribus Plinius: Macrobius: Xenophō: Diodorus: Hesiodus: Caro: Antiochus Syracusanus: Dionysi9 Halicarnasseus: Berosus: Herodorus: Proęmeus: Tibullus:: & noster Tortellius.

¶Tertii libri cōmentaria super vertūnianam Propertii.

Q2 idē fuit Ianus cœlū: vadimon: Vertumnus & Proteus. Q2 quadrifrons & bifrons ab auersione diei & āni fingitur & dicitur Diespiter: Iuppiter: optimus: Maximus. alii sunt dicti Vertūni: Veiones. Cur pigitur multiformis. Q2 sicut Horchia erat princeps dea Etruriæ: ita Ianus Vadimon siue latine Vertūnus erat princeps: Etruriæ: cuius pars est Tusca in Volsinienſibus focis. Q2 falso exponit: Clusinos deseruisse focos q̄ volsinos. Q2 in vico thusco primū Roma vidit deū Vertūnū a duectū: ex thusca siue vrbe Etruria. Q2 Ianus cœpit dici Vertūnus i Latio: qñ sub Galerito cœpt9 est habitari vicus thuscus. Q2 etiā Iano fuit Vertūno cognomen: quia est de9 vertētis anni & diuersarū naturarū ad cōcordiē: & est deus vertēdarū rerū. Q2 Ianus dictus est Vertūnus & multiformis effectiue: qui vertit priscos rudes ad oēs formas & modos ciuilis vitę ad honestatē tegumenti & victus: & cohabitationis: ad ratiōes fasciū imperii/militię: serendi: plantādi: vini cōficiēdi metendi: exercēdi: venandi: aucupādi: piscādi: mercādi: pascēdi: arandi: ad ratiōes quoq̄ holitorias: a qbus Ianus Pomonus pater & eius vxor Vesta pomona dicta fuerūt: Dictus quoq̄ fuit Vertūnus vinifer: auriga: patronus sobri9 sacerdos: pōtifex. Vertit isup hoies adrit9 sacraq̄ & theologiā: phylicā & ęthicam. Q2 dictus est sol9 saror deorū. Q2 vicus thuscus illi sacer fuit: sub Galerito Larthe Etruriæ. Q2 Galeritus Lucumo fudit Sabinos: dedit primus Romulo. xii. p̄toria siue lictores: imposuit q̄ tribus populis: quibus Romana gēs principio cōstitit: Etrusca noia: & eos a ducibus suis noiauit: Sabinos quidē Tatienses: Rumnēses aūt qui Romulo cōmunione Asili coaluerant: & Thuscos Luceres. Q2 sub Romulo ligneū Ianū: vertunnū: bifrontē i nimo Argileto: & sub Numa æneū factū: transtulerūt posteri ad Argiletum superiorem.

¶Ex auctoribus, Beroso: Ouidio: Diodoro: Xenophõte libro de Aequiuocis: Fabio Pictore: Macrobio: Seruio: Myrsilo: Horatio: Varrone: Catone: Liuio: Acrone: Porphyrio: Donato: & Dionysio Halicarnasseo.

¶Quarti libri cõmẽtaria super Aequiuoca Xenophontis.

Q2 Saturni: Ioues: Hercules: Celi: Vestę: Rheę: Iunones: noia sunt dignitatũ ad seinuicẽ relata: simul & ad vnũ primũ analogũ: qa plures sic dicti fuerunt: vt Cęsares. Q2 qui fuit vni genti Saturnus: alteri fuit Iuppiter: vt Bel9 prisc9. Et qui vni fuit Hercules: alteri Iuppiter fuit: vt Assyrius filius Beli. Q2 Assyri9 fuit ppriũ nomẽ: & Ninus cognomen. Q2 Assyrius fuit Babyloniis Hercules: & Assyriis Ninus: idest Iuppiter. Q2 Phoronei fuerunt duo. Antiqssim9 rex Grecię tpe Nyni: & iunior filius Inachi rex Argiuorũ. Q2 apud diuersos diuersimode accipit ętas: & ãnus. Cur Græci nihil compertũ habẽt ante Ninũ: sed a Nino incipiunt. Cur Xenophon dicit Ifas Grecis fuisse ab Aegyptiis cũ a Cadmo illatas Grecię alii tradãt. Cur greca historia de tpibus añ primã olimpiadẽ est incerta & incõstans. Quõ intelligãt sex milia annorũ: Ibericę litteraturæ añ Strabonẽ. Q2 ab Ogyge prisco ad Ninũ fuerũt anni nouẽ & q̃draginta supra ducẽtos. Q2 Olymp9 est nomẽ equocũ Q2 Homeri fuere plures. Q2 Nini fuere plures. Q2 ogyges fuere plures. Quo pacto Etrusci sacrabãt Olympũ: quem Romani fossam & pomœriũ vocabant. Q2 Galli galera & galea ab inundatione nois originẽ hñt. Q2 inũdationes fuerũt qnq; quarũ prima pcessit Ninũ sub Ogyge prisco ãnis. cc. xlix. Vltima fuit sub ægyptio Proteo. Q2 ptei. i. vertumni fuerunt plures. Q2 vt Iano principia rerũ; ita et vertũno media & fines erãt dicata: vt ea bñ verteret. Q2 primo vertũno Iano cõsẽsu tori9 orbis: statuę: arę: ac tẽpla dicata fuerũt. Q2 Cadmi fuere sex: & penultim9 dicit e Phœnicia litteras attulisse nõ phœnicas: sed Galathis & Męonib9 psil'es: q̃s vltimus Homer9 emẽdauit. Q2 Ioppe fuit cõditũ añ diluuiũ: & cur Semiramis & Babylonii dicti sunt colũba. Q2 Titanes ęgypti & Phęnices paulo post primũ diluuium Titanas vrbes tetrapoles ĩ ęgypto & phęnica palœstina cõdiderunt. Assyriorũ & Phœnicũ tetrapolis prima: & Academia vbi fuerit & q̃ turpiter Hebręi & frater De lyra aberrẽt ĩ noie Arbano tetrapoli. Q2 ois vrbs regia antiqt9 cõdebat arbana. i. q̃drata/siue tetrapolis: vt Babylonia: Niniue: Arbea: Hierosolyma: Samothracia: Syracusę: Roma: Etruria.

¶Ex auctoribus, Seruio: Lactantio: Eusebio: Diodoro: Aristotele physico: Aristotele historico: Moyse: Plinio: Antioco Syracusano: Dionysio Halicarnasseo Archiloco: Iosepho: Beroso: Strabone: Metasthene: Pomponio Mella: Plutarcho: Ouidio: Varrone: Tibullo: Catone: Solino: Masea: Manethone: Iuuenale: Herodoto: Lucano: Macrobio: Horatio: Trogo: & Iustino.

Quinti libri cõmẽtaria sup. Q. Fabiũ pictorẽ de origiue vrbis Romæ.

Q2 aurea ętas/fata est post primũ diluuiũ sub Iano Ogyge/añ Ninũ Iouẽ Assyriorum/annis. cc. xlix. Q2 Ian9 ex Scythia profectus post inundationẽ terrarum/primus rate venit in vaticanũ/Leuum latus thyberis: sub initiũ aurei sęculi: & olympum regiũ: Etruriæ vrbis: & duodenas colonias totidẽq; fasces ad continendũ rudes in officio aurei sæculi istituit: equalis erat hęc aurea ętas: & quid docuit Ianus & eius vxor Vesta. Q2 duo fuere prima Italiæ imperia: primũ sub Iano Thuscorum: Posterius Romanorũ. Q2 Nino Ioue turbare incipiente aureũ sæculũ: Cameses ante: inde Saturnus Caspius: ad Ianũ se cõtulerũt quibus permisit dextrũ latus thyberis/Sabinosq; & Latiũ/vbi ad radices Capitolii Saturnus/oppidulũ Saturniã posuit: Et hęc ẽ prima Romæ origo aureo

sęculo turbari cœpto: sed nondũ totaliter viciato/& in argẽteũ cõuerso. Q2 limes iter Ianũ vadimona thuscũ: & Camesenã regionẽ atq; Saturniũ Latium: erat thyberis. Arę vtriusq; puincię: laniculę: Etruriæ & Saturnii Latii: erãt Janiculũ & Saturnia. De prisca facie agri Romani inter thyberim & septẽ colles: & de ordine colliũ inter Capitolium & Auentinũ: añ aduẽtũ Saturni. Et qs fuerit iste Saturnus: cui aliũ partũ Græcia mẽdax supponit ĩ historia. Et vbi vrbs Veiens. Q2 tres primi colles culti sunt Romę: Capitoliũ a Saturno: Auẽtinus ab Italo: vbi Capenã pmissu Iani iuniotis condidit: & Palatinus a Roma filia Itali. Q2 imponere locis & gẽrib9 noia: erat munus regũ. Q2 Latiũ principio dicta est Italia deide Etruria: postea sẽsim tota: ab Alpibus vsq; in fretũ Siculũ. Q2 Ital9 suscepta tutela iperii thusci: regnauit in vetulonia. Q2 nemo in Italia regulus aut rex esse poterat añ imperiũ Romanorũ: nisi Cretus de sanguine thusco aut verna esset thuscorũ. Q2 añ Romulũ in Latio null9 rex ppriæ sed regul9 extitit: primusq; omniũ rex fuit Romulus: creatus a Cęlio Veibenno Larthe Etrurię: q Romulo triũphũ cõtra Ceninenses peperit & latinos. Q2 Romulus tetrapolim siue quadratã vrbẽ statuit ĩ tertio colle: antea habitato a Ronia filia Itali: Cęlius vero quartũ coluit cum thuscis: ab eo dictũ Cęliũ & sibi iunctũ quintũ Celiolũ a Celianis suis militib9: q postea viminalis dictus est. Q2 Galerit9 Lucumo Arbeę: thusc9: & postea Larthes: triũphauit de Tatio & Sabinis p Romulo: & eos in fœdera coegit & tãq; princeps inter tres duces Tatiũ Romulũ: & se Galeritũ thuscũ Lucumonẽ: trib9 gẽtibus gb9 tũc Roma cõstitit: impo fuit a ducibus Etrusca lingua noia Tatiẽses: Rumnẽses: Luceres: & is primus dedit ptoria Romulo Q2 hoc Galerito facto Larthe Etrurię: Romulus tres colles inhabitauit: Tatius duos: & thusci Luceres: vicum Thuscũ a radicib9 Capitolii: ad radices Auẽtinas. Q2 eiacu latæ aquæ sulphureæ: a Iano in Sabinos pro Romulo: est fabula pro militia Galeriti initiata ad lacum Vadimonis.

Quid sit alba vnde thyberis Albula qd lictor: quot armati fuberant singulo lictori. Et de errore Ouidii q; Crana fuerit Iani Amasia. Q2 Faustulus & Carrucius: viri Larentiæ: fuerũt thusci. Q2 tribus Trometina est Cęliana: Luceres vero a Lucumone: Q2 tempestate Romuli: vrbs habitari cœpta est: a thyberi ad septẽ colles: inde a septẽ collibus ampliata p alios colles & cõualles vsq; ad mœnia quę nũc cernimus. Q2 vicus thuscus olim ante Romulũ & Luceres thuscos: erat paludalis: & dicebat cãp9 Libyssus: & Argeus: distinctus in inferiorẽ atq; superiorẽ Argiletũ. In hoc vico thusco erãt loca pticularia: pars viæ sacræ: Senaculũ: cõcordia: Greco stasis: Aedes Saturni: Vertũn9: Forũ boariũ. Vicus longhus: Vicus Arnensis: vic9 Stellatinus: Sabatinus: Larthenianus q & Veiens: Phalisicus: Herculis ara: vbi Romæ cõditæ olympus: Forũ piscariũ porta Carmẽtalis: Aedes pudicitię: Rotũda Herculis: Forum venalium: Lacus curtius: & hmõi. Q2 Thyberis deus dicit Volturnus: a capite imperii veteris: principe Volturna: Et q; thyberis ob id thuscus amnis nõ latinus dicitur. Et q; Volturnus dicitur de pluribus. Et q; ab Etruscis vertũnus Ianus vadimõ dicit

¶Ex auctoribus, Beroso: Xenophonte: Ouidio: Trogo: Iustino: Diodoro. Archiloco: Acrone: Iuuenale: Macrobio: Propertio: Cicerone: Virgilio: Eusebio: Varrone: Plinio. Dionysio Halicarnasseo: Liuio: Igino: Seruio: Tortellio: Plutarcho: Solino: Cornelio Tacito.

¶Sexti libri commentaria sup Myrsilũ: Lesbiũ de origine Italiæ ac Turrenæ.

Q2 prima ppositio Myrsili est falsa qua dicit ois Italia a Græcis est culta: & gn-

decim ęratib⁹ ante ruinas Troiæ dicta Enotria: ab Enotrio Archade. Q2 Dionysio minus credit q̃ Myrsilo: de tẽpore aduẽtus Enotrii. Q2 plures fuere Enotrii: & plures Enotriæ terræ. Q2 Ianus fuit antiquissimus Enotrius a quo Ianigenæ viri: seruata nois interpratiõe dicti sunt Enotrii: & de cõtradictiõe Myrsili. Dionysii: Sempronii & Catonis de origine Lygurũ: & Enotriorũ in Italia, q̃ sint antigores. Q2 de Turrenis: Herodot⁹ & alii dicũt: originẽ habuisse a Turrheno Lydo q̃ cõsedit & habitauit i thuscia: in prima medietate thyberis septẽtrionalis. Alii vero eos dicũt suę regionis esse idigenas: & priscos sub Iano habitatores Italiæ. Q2 in hac q̃stione magis credit ipsis Turrenis & vicinis Romanis: atq; Lydis historicis q̃ externis & remotis. Et de q̃tuor regulis pbadi & vidẽdi: cui magis i cõtẽtione historicorũ sit credendũ. Q2 null⁹ Turrhenus noie fuit filius Atus. Q2 ante Atũ & pelasgos: ac regẽ eorũ fuit Turrenũ nomẽ Et q̃ fabula Turrenorũ Delphinorũ prę cesserit Atũ: & Turrhenũ filium eius: & quomõ intelligat illa fabula: & quo tpe res illa fuit gesta. Q2 Turreni dicũt se solos indigenas Italiæ: & a Iano ortos: & ab eo post diluuiũ cõstitutos: & ab eodẽ suã tetrapolim cõditã: quã non a Turrheno: sed a Tursibus vocãt Tursenã: Voltursenã. Etursiã. Q2 posteri vertẽrũt s in r. vt Cameses: Camesena: arbos decos: Valesii. Fusii: Phalesii. Tursis: Turrena: Voltursena: Etursia: pnũciãt p r. Camers: Camerena: Arbor: decor valerii: Furii: Phalerii: Turris turrena: Volturrena: Etruria. Q2 Turreni iacẽt medii int Phaliscos & Perusinos & differunt ab eis sermõe: deis: & moribꝰ. Q2 Romani eis vicini nõ vocãt eos a duce: sed potiꝰ a loco Tursito prima eorũ Metropoli: dicta Etruria vocant Etruscos. Q2 Turreni a duce se vocãt Razenos. Q2 si Terbus filius Atus & frater Lydi venit in etruriã: vtiq; ipse Terbus abip sa Tursena Turrrhenus cognominatus est: & non ab eo Turrena.

¶Ex auctoribus. Beroso: Dionysio: Catone: Fabio pictore: Virgilio: Varrone: Seruio: Plinio: Antonini Itinerario: Xãtho Lydo historico: Sillio: Eusebio: Xenophonte: Iuuenale: Ouidio: Solino: Isidoro.

¶Septimi libri comentaria super duo & viginti fragmenta Catonis.

Q2 Catonẽ coegit scribere de originibꝰ Greçanica impudẽtia & leuitas: q̃ relictis disciplinis maiorũ: & instructi fabulis & nouis adinuẽtionibꝰ: incredibile est quãtas mẽdaciorũ nebulas excitauerint: & oia corruperit. Q2 oẽs latini cõueniũt cœptã fuisse habitari Italiã: aureo scło sub Iano. Q2 Italiæ splẽdidissia origo fuit cũ tẽpore: tũ pcipue origine gẽtis Sagę. Q2 aureũ sęculũ cœpit ante Nynũ ferme annis. cc.l. Q2 his tpibus originẽ Italiæ dedit primꝰ Ianꝰ ex Saga gẽte aduectꝰ i Vaticanũ: dictũ a vagitu: cũ Gallis pgenitoribꝰ Vmbrorũ. Q2 Ianus primã regiã Etruriam: & Surrenã augustalẽ: vbi rex salutaret singulis mẽsibꝰ: cõdidit. Ex. xii. fasces instituit: & q̃ sint ille. xii. vrbes quas post cõditionẽ Etrurię ac Surrenę posuit. Q2 paulo post: cõstitutis subregulis: Camese ac Saturno: circa Latiũ: oĩs origo Italię circa thyberim augustissima primũ fuit. Q2 Italia a diis & ducibꝰ & gẽtilibꝰ plura fuit sortica nomia: vt a Iano Ianicula idest Enotria: & sic de aliis. Q2 thyberis videtur fuisse i tutela omniũ deorũ: vnde nomẽ Albula habuit. Q2 Albula ab imperio nõ colore habet originẽ. Q2 Italia dicit Apenina: a duce egyptio Apinõ a pœno: vel bobus. Q2 Italia primo diuidituri Apẽninos mõres: i cisapẽninã & trãsapenninã. Q2 omnẽ tansapenninã Italiã vsq; Alpes & Rhetos: thusci missis coloniis tenuerũt vbi & de singulis gẽtium earũ originibus tradit: & de errore Greçorũ atq; mendacio de Istro & Istria. Q2 Galli dicti sunt mariti Gal-

linarũ: Celtę quoq; trãsalpini & Etrusci cisalpini trãsapẽninũ. Et Castrati Cybelis sacerdotes: & lanigenę. Quę ciuitates Etruscorũ in Alpibꝰ & trãspadũ & cispadũ sint: & quid de Pado dicit. De Ancona et Gallia Togata. Q2 Larꝰ Laro: Arunus: Atlaus sũt originis Etruscę. Latina declinatiõe dicti Atlas & Aruns. De origine totius gentis a Gargano mõte ad Brunduſiũ. inde vsq; i Leucopetram. De origine gẽtiũ a Leucopetra ad Sarnũ. & a Sarno ad Thyberim. et de triplici genere Aboriginũ. Q2 Roma capta fuit sub Saturno: inde ab Italo et Roma filia eius in Auẽtino et Palatino colle pfecuta: postremo sub Romulo p colles et vicũ Thuscũ fuit habitata a Tatiensibꝰ Sabinis. Et a Romnẽsibus Asilanis: et a Luceribꝰ Thuscis: a q̃bus Romæ princeps origo extitit. Q2 gens Etruriæ triplex est Maritima: Cisciminia: Veientana: et Transciminia Etrusca. Et quę sint singulę vrbes: & populi in singulis partibus. Q2 ab Ostia: Romę vsq; in Niceã finẽ littoris italici: incolunt Lygures Etrusci: Lygures Populonii: Lygures Apuani: et Lygures montani: et vnde istis origo. Q2 prima gẽs Etrurię hẽt metropolim Populoniã idest puppiũ Philarchã. Q2 secũda gens etrurię a thyberi ad cyminia iuga dicit Vientana siue Lartheniana: a metropoli Eniano siue Veiẽre. Q2 tertia gens a cyminiis iugis ad Pistoriũ dicit Etrusca a principe vrbe totiꝰ thusciæ Etruria siue Volturrena: q̃ sub radicibus Cyminiis iacet ante Volsinas. Q2 Apenini mõtẽ icolũt Lygures mõtani: ab apenino colle: trãsitu Hanibalis vsq; fontes Macrę. Q2 a fõtibꝰ Macræ ad fõtes thyberis incolũt Thusci Apuani ad inferũ mare: ad superũ vero Galli Aureliani. Q2 a fontibꝰ thyberis ad Narẽ Vmbri incolũt. Q2 Apenini a Nare vsq; ad Sarnũ habitãt Sabini & inde Sabelli cognomine Sanites: a Sabo nominati. Q2 sequẽtes Lucani a Lucio Sanite dicti sũt. Q2 gẽtilẽ Sabi proferunt: Sabini qdem Sangni: Romani Sanctũ: Barbari Sagã a quo primi Thusci Sagi idest sacri põtifices & expiatores. Q2 Etrusci noluerũt recipere Latinas litteras nisi sub Cecyna Volturreno: lõge post deuictã Etruriã: & hoc quia semp horruerũt fabulas & mẽdacia Græca/a qbꝰ Latinę litteræ pendẽt. Q2 tõsurã ouiũ: Romanis ostẽderũt Thusci. Q2 Ianus bifrons. Quirinalis: dicit a victoria Lucumonis a colle Quirinali mouentis: Quirinalis vero collis a Curina idest Iunone Sabina.

Ex auctoribꝰ Lactãtio: Iosepho: Dionysio: Fabio pictore: Sẽpronio. Throgo: Iustino. Macrobio: Varronę: Virgilio: Ouidio: Iuuenale: Oratio: Seruio: Xenophonte: Archiloco: Myrsilo: Aristotele: Platone: Diodoro: Beroso: Plinio: Festo: Gellio: Liuio: Hieronymo: Igino: Thralliano: Antiocho: Martiale: Strabone: Cornelio nepote.

¶Octaui libri commentaria super vnũ Fragmentum Itinerarii Antonini.

Q2 ab vrbe in Gallias: sex sunt itinera Maritimum: Littoreum: Aurelianum: Cassianum: Cyminium: Flaminium. Quæ oppida assignent maritimo: inter quæ iullustriora sunt: Populonia: Genua: Nicea.

Quæ oppida occurrãt itinere Littoreo inter quæ clariora erant Pyrgi: Grauisce cosę: Volaterræ: Pisa: Luna.

Quæ oppida occurrant itinere Aureliano: inter quæ nobiliora erãt: Tarquiniæ: Volcę: Mons Tũnias: Tursena.

Quæ oppida Cassiano itinere inueniãtur: inter quæ pcipua erant: Forũ cassii: Aruntini veteres: Camillarii: Sena: Phocensis: Luca.

Quę oppida sint i Cyminio itinere: iter q̃ pstabãt Veiẽs: Sutriũ: Fanũ: Vulturnę: Volsinę: Clusium vetus & nouum.

Quę oppida occurũt itinere Flaminio inter q̃ in ptio erãt: Ocrea: Ocriculum:

Narnia: vl' Spoletũ: Camerinũ: Vrbinũ Ex auctoribus. Plinio Catone: Aristotele: Verroi: Ptolemæo: Strabone: Diodoro: Virgilio: Dionysio: Pio. ii. pont. Maximo.

¶ Noni libri cõmentaria super. C. Sempnij de Chorographia siue descriptione Italiæ & eius origine.

Q2 vniuersa Italia assurgit ab Alpib9 & finitur freto Siculo: instar insulæ cincta mari supero & infero.

Q2 Alpes Italiæ sic diuidũt: ab Nicea ad apœninũ Alpes Lygurum: apœnino ad Ocram montẽ Traspadanorũ: & ab Ocra ad Rhetios. Et ꝙ his ferme tota origo Etrusca est.

Q2 mons apeninus/ qui ab Alpib9 ort9 tendit per mediã Italiã: vsq; i fretũ Siculũ: septẽ primorib9 gẽtibus incolit.

Q2 ab Alpibus ad fontes Macræ Apeninus incolitur a Lygurib⁹ montanis quibus Phaetõtis origo: quem Lygures Pheritonẽ vocabãt. Et ꝙ Phaetõ Colonias miscuit ab Ostiis Romanis ad Niceam finem Italiæ.

Q2 Lygurib⁹ omnib⁹ sicut & Etruscis origo est Ianus Genius: a quo Janiculum: & Ianua Genua.

Q2 a fontib⁹ Macræ ad fontes thybetis Apenínũ colunt Apuani: orti veteribus Etruscis Janigenis Gallis.

Q2 a fontib⁹ thyberis ad Narẽ amnẽ: incolunt Apenínũ Vmbri: veterũ Gallorũ Etruscorum proles.

Q2 a Nare amne ad fontes Silaris iuxta Latiũ: incolũt Apenínũ Sabini: Sancti siue Sabatii Sangni: Caspii genus: q a Megale Turreno ius diuinum & humanũ atq; disciplinas didicere: & non a Pythagora: vt Græcia mendax audet in historia.

Q2 a fontib⁹ silaris: ad fontes Vulturni amnis/ Apenínum incolunt Sabelli: quos Latini Samnites: Græci Saunitas vocant: a Sabinis orti.

Q2 a fontib⁹ Vulturni & Sarni vsq; i magnã Græciã: apenínũ coluerũt principio Thusci: & residuum pro maiori parte Græci

Q2 cisapennina Italia: ad inferũ mare: & transapẽnina ad superũ mare. sunt loca italiæ magis plana sub radicibus apeninis.

Q2 trasapenina italia plana: ad superũ mare diuiditur in cispadanam: & transpadanam.

Qđ cispadana diuidit i Aemyliã: Aureliã: Flaminã Togatãq; Galliã. Item Picenũ: & vsq; Brũdusiũ: Idruntũ & Leucopetrã. Et hic ponũtur primores vrbes & earum origo

Q2 trãspadana italia Gallia: diuidit in Lariã. Venetias. Histriam. Et hic ponit vrbes primores/ & gẽtes: & origies earũ

Q2 in cisapennina italia: diuisio est ista Ad Niceã a Macra tenuerunt Lygures mõtani: origine Phaetõtei. A Macra ad Arnũ & portũ Lygurnũ sunt Lygures Apuani: origine Etrusci: quos sequunt Lygures Populonii vsq; ad caput Etruriæ. a quo ad ostia sunt Lygures Turreni: vbi campi cõplutorũ lapidum: clari pugna Herculis Aegyptii: i quo errauit Plinius. Et de errore expositorũ Tibulli. vbi. Nos tenet Etruscis manat quæ montibus vnda.

Q2 post magnã Græciã a Velia ad Silarum: sunt Lucani proles Samnitũ. A Silaro ad vrbem Romã vt plurimum tenuerunt Etrusci exceptis Baiis & Cumis: et de origine gentium illarum.

Q2 Roma nõ fuit dicta a Romulo: sed Romulus a deo Romæ: incognitæ originis.

Q2 fuit Romulo & Remo ꝓpriũ nomẽ Romulo & Rumo: ab Etrusca deriuatiõe ruma. i. mãma qua fuerũt lactati a lupa: a qua ruminalis ficus vbi lactati: & Rumnẽses viri: q cõmuniõe Asili adheserunt Romulo: & Luceres thusci. & Tatienses Sabini: a ducibus oẽs dicti.

Qñ: & a quibus cõdita est Roma. Et de

mendaciis leuitateq; fabulose & stomachositate Greçorum in rationib9 & antiquitate Italiæ. Ex auctoribus. Ptolemeo/ Liuio/ Plynio/ Beroso/ Catone/ Dionysio/ Solino/ Diodoro. Seruio/ Verrio/ Virgilio/ Ouidio/ Sillio/ Varrone/ Fabio pictore/ Martiale/ Metrodoro Sceptio/ Igino/ Plutarcho.

Decimi libri cõmentaria super Archi loci Epithetum de temporibus.

Q2 de tẽporibus Homeri poetæ notatis ab Eusebio: sol9 Archilochus ꝑualet.

Q2 ducentis quinquaginta ferme annis ante Nynum fuit prisca inundatio/ post quam homines viuebant auream vitam

Q2 auus Nyni Saturnus cœpit regnare anno primo & trigesimo supra centũ post primum diluuium: Et regnauit annis. lvi.

Q2 Belus Iuppiter regnauit annis. lxii.

Q2 Nynus regnauit annis. lii. Semiramis. xlii.

Q2 a primo anno Nyni ad ortũ Deucalionis supputantur anni. cccc. li. a prisca vero inundatione septigenti. Ab huius Deucalionis ortu ad conditam Troiam colliguntur anni. c. xxviii. sed a prisca inundatione octo & viginti supra octingẽtos.

Q2 Troia stetit paulominus trecẽtis annis sub regibus sex. Dardano: Ericthonio: Troe: Ilo: Laumedonte: Priamo.

Q2 per quingentos annos post captiuitatem Troiæ floruerũt octo Homeri: Et de singulorum patria: arte atq; tempore Et ꝙ Græci eisdẽ litteris vsi sunt quibus & antiquiores se Celtæ siue Galli.

Ex auctoribus. Diodoro: Iosepho: Solino: Masea phœnice: Pyndaro: Antimacho: Michandro: Aristarcho: Dionysio Thracio: Aristotele: Simonide: Socrate: Eratosthene: Phylochoro: Apolodoro: Xenophonte: Iulio Cæsare.

Vndecimi libri cõmentaria sup Metasthenem Persam de iudiciis temporum.

Q2 sola/ vnica/ & publica/ atq; certissima tempora habent ex Monarchiis: qa publica fide sacerdotum tunc notariorũ digesta sunt per singulos Monarchiarũ reges & annos.

Qđ ante Persarum & Medorũ Monarchiam præcessit Assyria: cuius tempora ãnos & reges/ veracissimi Chaldei seruarunt: & Berosus publica fide transumpsit: & idcirco eum solũ sequunt Persæ.

Q2 ante Nynũ. cc. xlix. annis regnauerunt tres reges/ Ogyges: Saturnus Babylonicus: Belus Iuppiter. Inde a Nyno ad Sardanapalum trigesimum sextum regem Assyriorum: regnatum est annis mille ducentis triginta quattuor.

Q2 quisq; plures aut pauciores annos in Monarchia Assyriorum asserit: fundatus negatur & reiicitur: vt qui publicę fidei contradicens fabuletur & somniet.

Quã ob rem ex Greçis reiiciuntur Herodot9: & Cthesia Gnidi9. & quisquis eos sequitur: Et Eusebius in sex vltimis annis Sardinapali.

Q2 publica fide Persarum regnatũ ẽ ab Arbace primo vsq; ad Alexãdri Monarchiam annis. cccc. xcv.

Q2 Eusebius de temporibus fundit9 redarguitur Herodotum fabulatorem secutus tam in regibus q̃ eorum annis/ huius monarchiæ Persarũ: quia publicę fidei cõtradicit. quã quia Cthesias Gnidi9 sequitur: idcirco solus ex Græcis cũ Metasthene chronographo Persa recipitur. Ob id similiter explodunt Iosephus: Affricanus: Clemens: Tatianus: & alii contradicentes publicę fidei Persicę. Idem respuuntur in temporibus Monarchiæ Greçorum & Latinorũ/ quia publicę fidei Monarchiarũ Græcæ atq; Romanæ aduersant. Quas quia Eusebius sequitur: iccirco in vtraq; recipitur.

Ex auctorib9 Masea: Iosepho: Ouidio: Xenophõte/ Solino: Beroso: Fabio pictore: Diodoro: Phylone hebreo Diuinis literis: Petro comestore.

Duodecimi libri Capitula ex chronographia quattuor Monarchiarum.

Q2 ab Ogyge ad Ninum fuerunt anni .cc.xlix.

Q2 a Nino ad finem Monarchiæ Assyriorum vsq; scilicet initium Arbacis Medi: numerant anni Mille.cc.xxxiiii.

Q2 Monarchia Persarũ & Medorum duravit annis.cccc.xv.

Q2 ab Alexãdro magno ad principium monarchiæ Romanæ deuicto vltimo rege Syriæ & Asiæ Philippo colliguntur anni.cc.xxxvi.

Q2 ab initio dictæ monarchiæ Romanorum: vsq; ad interitum Othonis cęsaris ante Vespasianum sunt ãni.c.lxiiii

Colligunt oẽs anni certissimi a prisco diluuio sub Ogyge per annos publicę fidei Monarchiarum vsq; ad interitũ Othois octo ac septuagita supra trecẽtos & duo milia.

Ex auctorib9 publicę fidei.Beroso: Metasthene:Cthesia Gnidio:Eusebio Liuio

Tertiidecimi libri Cap.ex emendatissima nuper chronographia hetrusca.

Q2 ea sola historia certissima est quę per substantiã cõstat vera narratione: & per principia indiuiduantia/dicta hic & nũc cõstat sua chorographia ppria atq; non discrepante a publica monarchiarũ fide.

Q2 ab Ogyge Iano aurei sęculi fundatione hetrusci imperii: vsq; ad suum subregulum Camesem: fuerunt totidem anni quot ab Ogyge ad Nynum fundatorẽ monarchiæ Assyriorum: videlicet anni ducenti quadraginta nouem.

Q2 a Camese vsq; ad Italũ fratrem Hesperi fuerunt anni.cccc.xxx.

Q2 ab Italo ad finem Mezentii: fuerunt anni.cccc.lii.

Q2 a Tarcone tertio: successore Mezentii vsq; ad sextum annum Cęlii qui iuuit Romulum: supputant anni.cccc.xxiii.

Q2 a septimo anno Cęlii quo fundata ẽ tetrapolis siue q̃drata vrbs Roma vsq; ad perdomitam tetrapolim Etruriã enumerantur anni.cccc.xliiii

Q2 ab Elbio Larthe sub quo perdomita est Etruria: vsq; ad Cecynnam qui primus recepit litteras latias in Etruria colliguntur anni.c.xxix.

Q2 a prædicto Cecynna vsq; ad Meccenatem & Octauianum Augustum: fluxerunt anni.c.xxxviii.

Q2 a Meccenate vsq; ad interitũ Othonis: scribuntur anni.c.xiii.

Q2 a Iano prisco vsq; ad Sceuinum socium Othonis.& interitum Othonis: decursũ fuit in Etruria sub Larthibus quinquaginta quinq; :& præclarissimis decẽ principibus: totidem annis: quot gentilis monarchiarum supradicta publica fides tradidit: scilicet octo & septuaginta supra trecentos & duo milia.

Qui fuerint dicti Larthes: & principes Etrurię: & quibus nominibus appellati: & quot quisq; regnauerit annis.

Ex auctoribus.Iuuenale: Beroso: Manethone:Suetonio:Appiano: Philõe: Liuio:Fabio pictore: Dionysio Halicarnasseo:Eusebio:Catone: Macrobio: Festo: Propertio: Vergilio: Diodoro: Solino: Varrone: Myrsilo: Xenophõte: titulis: Ouidio: & Metasthene.

Quartidecimi libri cõmentaria sup Philonẽ de tẽporib9. In procemio q̃stionali.

Q2 quattuor obiectiones contra certitudinẽ Genealogiæ Saluatoris proponunt cum Iuliano apostata hęretici.

Q2 differt si scribas Helyh/vel Eli.

Q2 eadẽ sunt ,Helyh:Helyachim & Ioachim.

Q2 quidam magis delirant in sactis literis q̃ exponant. In prefatione.

Q2 Chaldæorum traditio sola peruenit ad Adam: per tempora ante Ninũ & diluuium priscum.

Q2 Ouidius secutus est Chaldæos: de formatione hominis & mundi.

Q2 excepta: chaos ipsius ęternitate: Moyses consentit.

Q2 ferme tot annos enumerat Moyses a primo diluuio ad Adam: quot teste Diodoro ponũt Chaldęi de antiquitate disciplinarum suarum.

In prima parte Breuiarii.

Q2 ab Adam vsq; ad diluuium fuerunt anni mille sexcenti quinquaginta sex: A diluuio autem ad Abraham .cc. xcii. Et ab Abraham ad inchoatum tabernaculum legemq; datam: fuerũt anni quinq; & quingẽti: Ab hoc vero templo ligneo ad inchoatum sub Salomone: colligunt anni.cccc.lxxx.

In secunda parte Philonis

Q2 Dauid decreto statuit: vt nati ex se atq; Bersabea succederet alter alteri.

Q2 posteros Salomonicę successionis ad vnum interemit Athalia successores vero ex Natam fratre Salomonis percussit excepto vno infante Ioas. Et disputatio contra delirantes.

De tribus officiis soli primogenito propriis & de zanedrin .i. senatu & dictatura Hebraica. Quare lorã occidit fratres.

Q2 a templo Salomõis inchoato vsq; ad crematum supputant anni. cccc.xl.

In tertia parte quę est secundus libellus.

Q2 propter carceres Ioachin editi sunt psalmi duo: octogesim9 septim9 & octogesimus octauus.

Q2 a desolatione templi ad liberationẽ fluxerunt anni.lxx.

Q2 a soluta captiuitate ad Alexãdrum magnum colliguntur anni.c.xci.

Qui fuerunt duces ex domo Dauid a soluta captiuitate: vsq; ad Iudam Machabeum! & qui summi pontifices.

Quando & sub quibus gesta sunt / quæ sunt scripta in Iudith & Hester.

Q2 ab Alexandro ad Iudam Machabeũ/ fluxerunt anni.c.liiii.

Q2 a Iuda Machabeo ad Herodem colliguntur anni.c.xxix.

Q2 Herodes primus alienigenarum tyrãnidem assumpsit: cuius successio duravit a principio regni sui vsq; ad Agrippi num & decrepitã ętatẽ Philonis: annis .c.xxxiiii.

Q2 falsi fratres nitebant corrũpere euãgelia: & de genealogia vera Saluatoris. in vltima parte. Q2 quę sequunt in Philone alius apposuit: de auctoribus, sequẽdis vel reiiciendis.

Responsiones clarę ad supradictas quatuor obiectiones hereticorum & Iuliani apostatæ.

Q2 sicut angelus Sathanæ se transfigurat in angelũ lucis, ita falsi apostoli transformabant se in apostolos christi.

Qui erant q resistebant apostolo & quos excõmunicauit apostol9 nominatim & quæ dicant genealogię fabulosæ & quæstiones legis interminatæ.

Ex auctoribus: Iosepho: Hieronymo: Thoma: Moyse: Septuaginta interpretibus: Diuinis libris: & gentilibus: Diodoro: Xenophõte: Plynio: Antichyde: Epigene: Beroso: Critodemo. Macrobio.

Quintidecimi libri cõmentaria super quinq; libros antiquitatum Berosi in procemio. Q2 Berosus floruit circa tempora Alexandri magni qui patria Babilonicus: dignitate Caldęus: scripsit hunc librum Atheniensibus: ad emẽdandos antiquitatum cõplurimos errores.

In primo libro. Q2 inter quinq; diluuia: primũ ante Ninũ dicit antonomasice inundatio terrarũ: añ qđ Chaldæi tradunt pcessisse litteras/artes/& homines/ annis mille sexcẽtis quinquaginta & amplius.

Q2 disciplina greca cõparatiõe chaldaicę: tota est fabulositas: & p totam vitam errare compellit: Et vaticiniũ Catonis.

Q2 diluuium primũ/scelera hominũ simul & astrorum cursus prouocauerunt.

Quæ fuit prima vrbs in orbe: ãte primũ diluuiũ. Vbi sit vrbs a Moyse dicta Edẽ: a Græcis paradisus.

Quid Phœnices & Aegyptii: & chaldęi tradant de prisco diluuio: Et q; cũ Moyse cõcordant nominãdo Noam: & filios

eius & Archam: & locum & tempus. Et q̄ Noam vocauerūt Ogygē a loco phœnicię palęstinę vbi est prima Phœnicum metropolis Arbea: quæ & Hebron.
In secundo libro. Q̄d genus humanū saluatum fuit & reparatū in prisca Scythia Saga /circa Araxem fluuiū: in Armenia maiore. Et vnde ibi vrbs prima dicitur Saga Albina.
Q̄ Noam dixerūt satorem deorū & hominum: chaos & semen mundi. Ex vxorem ei⁹ Tyream cognomiauerūt terrā. Genealogia & theogonia omniū principum & regum antiquorum in figuras arborum redacta.
Q̄ quidam delirāt in exponendo numerum ducū coloniarū positū a Moyse Genesis .x. capitulo.
De Tuyscone Germanorum fundatore. De Araxa prisca. De .xvii. Tytanibus ægyptiis filiis Iani siue Noæ ac Terræ vxoris: Et mēdaciis Græcorum. Et q̄ fuerunt primi quattuor dii maiores. De Osiri: De Brygo: Mesa: & Thyno. De Phaethonte /Cydno /Lygure /Eridano
De Sabacre. De Sypo & filia eius Tyle cognomine Cybele. De Hercule ægyptio: & quinquaginta Tospiadibus: & mendaciis Græcorū. Et similiter de Gerionibus.
In tertio libro. Q̄ natura & deus affuit in celeri multiplicatione generis humani post diluuium.
Q̄ antēq̄ Colonias per orbem mitteret Noa: docuit duces Coloniarum theologiam: ritus sacros: a quibus Saga dictus
Docuit physicam & modos viuendi.
Q̄ sacerdotes instituit notarios & disciplinarum doctores.
Q̄ docuit Astronomiam: ob quā illi dicauerunt vrbes: & cognominauerūt Cęlum & Solem: vnde Saturnus ægyptius Cameses dict⁹ est filius Cęli & Solis. Ob eandem causam existimauerunt Noam mortuum: conuersum in animam motricem Cęli & ius vertendi cardines omne penes eū esse. Et cur gentes insculpūt lanum cum cursu Solis: sceptro: clauibus.
Q̄ Tytheam vxorem Noę vocauerunt Vestam & Terram: & cur.
Q̄ docuit agriculturam & vinū cōficere: a quo illum Ianum id est viniferū cognominauerunt.
Q̄ fili⁹ eius Cam studebat impietati & impudicitiæ: & patrē magice castrauit: & ob id dictus fuit Cameses: id est Cam infamis. In quarto libro.
Q̄ Ianus multiplicato genere humano diuisit orbem in Asiam: Aphricam: Europam cōstituēs singulis partib⁹ singulos monarchas tres primores filios suos.
Q̄ anno .c.xxxi. a prisco diluuio condita est Babylonia.
De coloniis missis in Aegiptum: Libyā: Cirenē: Numidiam & Aphricam: principe Camese Saturno Aegyptiorum.
De coloniis missis in Asiam orientalem Indiam: & Arabiam fœlicē: deserram: & Petreiam: & Phœniciam: & ducib⁹ eorū
De coloniis missis in Europā: in Germaniam quidem & Sarmatiā principe Tuyscone: Et aliis: in alia loca.
Q̄ Ianus docuit eos metropolim solam Tursitam fundare: & habitare in criptis tuguriis & antris. In quinto libro.
Q̄ āno .c.xxxi. a diluuio: Himbrot⁹ Saturnus Chaldæorū cōdidit Babyloniā.
Q̄ sub eo Comerus coluit Thusciā: Tubal Hispaniā. Hic Tarachon fuit cognomine. Galliam fundauit Samotheus cognomine Dis: & Tuyscō fundauit Germanos. Gog Arabiā fœlicem: Mesa autem Vallacchiam: Illirim & Dalmatiā. Ianus condidit Hircanos: & de eius profectione.
De cōditiōe Massagetarū: Medorū: Persarum: Assyriorum: Magogorū: & Anameonum siue meonum.
De secundo rege Babyloniæ Ioue Belo. Sub eo Comerus in Thuscia tuguria in Veias cōuertit: & Clusiū posuit. Tyras fundato Tyro etiam Thraces fundauit.

Ianus ponit Colonias in Arabia fœlice. Cameses in Italiam venit. Ianus ab Arabia in Numidiam concessit ad Tritonē Araxa omnem Scythiā coloniis replet.
Belus circa obitum excogitauit frāgere aureū sęculum: & contra Sabatiū Caspium id est Saturnū Sagam parauit arma sed ante obiit: q̄ moueret. Succedit Tritoni in Libya Hāmon filius cui Cameses locauit coniugem Rheam sibi sororem.
Hāmō clam Rhea ex Almanthea nympha genuit Dionysium Libycum.
De tertio rege Assyriorum Nino. q̄ hic primus militiam instituit: & decē ferme annis nouissimis aureū sæculum in argēteū cœpit conuertere: sub quo a Caspiis in pontū fugit Saturn⁹. Sub eo Tuyscō Germanos: Samothes vero Gallos: & Tubal Hispanos: formāt litteris: carminibus & legib⁹: & Cameses corrumpere nititur Thuscos.
Q̄ ob stuprum Almantheę lis primū orta inter Hāmonem & Rheam. Rhea ad Cameſem venit & vtriq; contra Hāmonem mouentes /Lybia potiti sunt: pulso Hāmone: Ian⁹ ab Affrica in Hispaniam colonias transportauit: vbi duabus vrbibus fundatis in Thusciamq; veniēs: tertio āno Cameſem ab Italia discedere iussit: Et filiam suā Cranā fascibus insignitā Aborigínibus creauit Helernam: ipse Vetuloniæ docebat: atq; iura dicebat & reddebat. Vbi Cameses ab Italia in Siciliam discessit: & Hāmonem in Libya superauit. Osiridem ex sorore Rhea genuit. Dionysius eū sibi in filium adoptauit cum Minerua apud Tritonidē /deuictis Saturno & Rhea: & Osiridem ægypto præfecit.
Quæ fuerint q̄ Ianus Thuscos edocuit.
Q̄ vltimis ānis Nini secundi reges fuerunt: Iber⁹ quidē apud Hispanos: & Magus apud Gallos.
De Semiramide q̄rta regina Assyriorū.
Q̄ sub ea nata ē ex Cameſe ac Rhea Isis soror & coniunx Osiridis: & Saturn⁹ ad Ianum veniens Latio ꝓpositus fuit. Apd Germanos regnat secūdus rex Mannus.
Q̄ Vesta Thuscis virginib⁹ sacrū ignē credidit.
Q̄ Saturnus Sabatius cū Iano regnat: & Sabum filiū Sabinis pficiens in Thuscia moritur: vbi ab eo Sabatia dicit.
Q̄ tertius rex Hispaniæ Iubalda fuit.
De quinto rege Assyriorū Niniade.
sub eo Ianus in Thuscia obiēs: Larthem reliquit filiū Razenū a quo thusci Razeni. Osiris cum sorore Iside fruges & aratrum inuenit. Iano templum /& cognomen diuinum dei Vertumni statuunt.
Q̄ apud Gallos regnat Sarron.
De sexto Assyriorū rege Atio. Q̄ paulo ante Camesen in Ractiis obtruncatū: in Italia Razenus sorori Cranę lucū & parētalia sacrat iuxta Thyberim Ianiculum.
Q̄ apud Lybiam regnat Hiarbas /a quo Hiarbæ: apud Hispanos Brygus vnde Phrygii. Apud Italos Aruns filius Razeni.
De .vii. Assyriorum rege Aralio.
Q̄ sub hoc rege Amazones in Libya vicerunt Hyarbam. Apud Germanos regnauit Herminō: Apud Celtas Bardus
Q̄ ex Armenia Perusinæ & Ausones coloniæ venerunt ad Aruntem Larthem: hisq; loca assignata: & similiter Phaetonti Libyco & Lygurībus. In Italia regnat Tages Larthes aruspex: & in tribus locis arsit Italia: in Histria: Cymea: & Vesuuia quæ loca Aramei Palēstianas & Græci Phęlegras dixerunt.
De .viii. rege Assyriorum Baleo Xerxe.
Q̄ sub hoc apud Hispanos regnat Targus: apud Germanos Marsus: apud Lygures Lygure filio dimisso Phaeton in Aethiopiam regreditur.
De .ix. Assyriorum rege Armatrite. Q̄ sub eo apud Hispanos regnauit Betus: apud Lanigenas Larthes Sicanus: qui tēplo Terræ id est Vestæ dicato eā cognominauit Horchiam: & de Coloniis accolis Padi.

Q̄ Geriones assumpsit in Hispania tyrannidem primus: & Bardus iunior regnat apud Gallos.
De.x. Assyriorū rege Bel Ocho. Q̄ sub eo apud Germanos regnat Gambriui⁹: apud Emathios Macedo filij⁹ Osiris: apd Hispanos trigemini Geriones.
Q̄ Itali oppressi a gygantibus euocauerunt Osiridem tunc agentem in vicinis Italiæ fontib⁹ Istri: qui potitus Italia illā .x. annis composuit: & a suo cognomento Api Apeninam id est Taurinam cognominauit: & discessit: relictis nepotibus suis Lastrigone Larthe Italię & Phorco rege maritimo. Apud Gallos regnauit Lucus: & Attica ingēs inundatio obtigit sub Ogyge iuniore Attico.
De.xi. Assyriorum rege Baleo iuniore.
Q̄ sub hoc Phorc⁹ / Veios hetruscos primos Colonos in Sardiniam transportauit: a quib⁹ Veii Sardiniani natiōe Thusci.
Q̄ Osiris de toto orbe benemerit⁹ a fratre perimitur in Aegypto conscijs gygātibus in toto orbe: etiam ipso Lestrigone Quos omnes filius Osiridis Hercules Aegyptius bello indicto sustulit. Et in Italia deletis Lestrigonib⁹ .xxx. annis regnauit: multisq; beneficijs Italiæ impensis rediit in Hispanias / quas ante a Gerionibus liberauerat: & Hispalum regem illis prefecerat.
De.xii. Assyriorum Rege Altada. Q̄ sub eo Hercules reliquit Vetuloniæ Regem filium suum Tussum: a quo portio para Tussa: id est coronata Tusca. Apd Gallos regnat filius eiusdem Herculis Galatheus: a quo Galli Galathę. Apud Germanos Vandalus: a quo Vandali. Hercule in Hispania mortuo: Hispani templum & vrbes dicant: & Thuscus filius eius in Hetruria primus militiam incantare more paterno docet.
De.xiii. Assyriorum rege Mamito. Q̄ sub hoc regnauit Larthes Hetruriæ Alteus Thusci filius in Italia: & Hesperus in Hispania: & Narbō in Gallia: & Teutones in Germania.
De.xiiii. Assyriorum rege Mancaleo.
Q̄ Italus Atlas pulso fratre Hespero in Italiam: regnauit in Hispania: Inde ab Hispanijs in Siciliam & ab ea in Thybetim veniens relicto in Hispania Rege Sicoro tandem coniugio Electræ factus gener Coriti: regnauit Larthes Italię in Vetulonia. Apud Gallos regnat Lugdus. Apud Germanos Alemānus Hercules.
Q̄ Italus regnans in Vetulonia filiā suam Romam primam subregulā in Latio condidit: a qua latini reguli cœperūt.
De.xv. Assyriorum rege Sphero. Q̄ sub hoc ort⁹ ē Deucaliō. Apd Italos Larthes Hetruriæ fuit Morges filius Itali: & cognatus Coriti: & post eū Coritus fit Larthes. Apud hispanos regnat Sican⁹ paulo post obitum Spheri.
De.xvi. rege Assyriorū Mamelo. Q̄ sub hoc fuit apud latinos Romanessus filius Romæ secundus subregulus & primus Saturnus indigena latij: & Sicanus regnat apud Hispanos, apud Gallos Beligius.
Q̄ eodem anno cœperunt regnare & totidem annis. Cecrops prim⁹ apud Athenas: & Iasi⁹ in hetrusca Turrena sede patris Coriti: Et q̄ in ei⁹ nuptijs affuit Ilis q̄ vixit annis sexcētis vnica inter fœminas.
De.xvii. Assyriorum rege Spareto. Sub huius anno quarto proptie cœperūt Cecrops & Iasius: & aliquāto post apud hispanos Siceleus.
Q̄ Magi cum Hebręis de magica contēdentes submersi sunt mari rubro subsequente rege.
Q̄ diluuium Thessalicum sub Deucalione: & incendium sub Phaetonte iuniore accidit.
Q̄ Iis prima intestina in Hetruria orta ē inter Iasium & Dardanum.
De.xviii. Assyriorum Rege Ascatade. Sub hoc regnauit apd Hispanos Lusus:

apud Gallos Allobrox.
Q̄ Romanessos primus Latinorum Saturnus sacratur: & successit illi filius ei⁹ Picus priscus. Dardan⁹ dolo peremit Iasium & fugit in Samothraciā: & successit Larthes Etruriæ Bas.
Q̄ post in Phrygiam & Męoniam veniens Dardan⁹ ad patrem Thurreni Atij: donatus est agro Phrygiæ vbi condidit Dardaniam. Thurrenus contra in Etruriam adnauigans: a bante & Cybele atq; Etruscis comi hospitio susceptus: & ciuilitate Turrenæ donatus fuit.
Ex auctoribus cunctis vt in precedentibus libris.

Sextidecimi libri cōmētaria sup Manethonis supplementum pro Beroso.
Q̄ sicut Berosus per Assyriorum reges enarrauit aliorum ātiquitates ita easdē prosequitur Manethon Aegyptius per reges & Dynastias suorum Aegyptiorum.
Q̄ Manethon vicio scriptorum inuenitur in aliquot annis mendosus.
De Aegypto fratre Danai a quo egypt⁹ vrbs Titanim & prouincia nomen accepit.
Q̄ sub eo Dardanus Dardaniam condidit: & q̄ de temporibus regum Troianorum veracius scripsit Archilocus q̄ Manethon: & Eusebi⁹ eum secutus. Sub eodem Aegypto Turrenus fuit Larthes Etruriæ: & Romus Rex Galliæ: In Latio Faunus priscus. Et anno .lxvii. eiusdem Aegypti item in Latio Annus Faunigena.
De Menophi successore ægypti. Q̄ sub hoc apud Gallos regnauit Paris: & in Etruria Tarchon primus. Et apud Hispanos Testa. & nouissimis annis Menophis: in Etruria Abas: & eiusdem nominis Abas apud Argos.
De Dynastia post Menophim quæ duravit annis. c. xciiii.
Q̄ sub hac Dynastia regnauerunt in Etruria Veibonus Vetulonienſis. Item Oscus Tarchon secundus: Tyberinus: Mezentius: & Tarchon tertius. Apud Gallos sub eadē Dynastia regnauerunt: Lemānus: Olbius: Galathe⁹ iunior Nānes Rem⁹. Apud vero Hispanos sub eadem Dynastia regnauerunt Romus: Palatuus. In Latio reguli fuerunt Mars cognomine Ianus iunior. Cęculus cognomine Saturnus iunior Picus iunior: Faunus iunior: Latinus. Aeneas.
De Dynastia Diapolitanorū: quæ duravit annis. c. lxxvii.
Q̄ in hac Dynastia Larthes Etruriæ ac reguli Latii floruerunt. In Etruria quidē Ocnus: Pipinus: Nycius: Pyseus: Tusc⁹ iunior: Ann⁹ Felsinus. In Latio vero Ascanius: Posthumus: Aeneas Siluius. Latinus iunior. Alba. In Gallia vero Francus.
Tam Manethonis q̄ Berosi commentaria pendent ex auctoribus. Diodoro: Aristotele: Xenophonte: Ouidio: Archilocō: Solino: Lucano: Strabone: Fabio pictore: Ptolemęo: Plynio: Hieronymo: Sillio: Moyse: Festo: Iosepho: Masca Phœnice: Vergilio: Seruio: Hieronymo ægyptio: Horatio: Propertio: Cornelio Tacito: Trogo: Iustino.

Decimiseptimi libri Capitula sup quadraginta quęstiones Anias.

De limitibus Thusciæ	q.i.
De diuisione gentiū Thusciæ	q.ii.
Quo pacto intelligatur carmen Vergilii de Thuscia: q̄d est de Mantua Gens illi triplex: & reliqua.	q.iii.
Quo pacto Thuscis non Mantuæ est genus omnibus vnum	q.iiii.
Quid significet hoc nomen Coritus: & cuius est originis: & quot fuerint Corīti.	q.v.
Quomō Volturna & Turrena sint eadem.	q.vi.

Quare apponitur Vol. q.vii.
Vbi conſedit Turhen⁹ cũ Lydis q.viii.
Quomodo Volturna dicitur a Vergilio vrbis Agillinæ ſedes. q.ix.
Q⁹ quaſi per interpretationem Vergilius Volturnam dixit ſedem lapide vetuſto fundatam in iugis Hetruſcis q.x.
Quæ duarum ſit Volturna regia q.xi.
De deſcriptione fani Volturnæ a Vergilio data. q.xii.
Q⁹ fanum & luc⁹ proprie ſunt Arameæ originis: improprie vero latinæ q.xiii.
Cuius originis ſit Lucumo. q.xiiii.
Q⁹ eadem ſunt Lucumonium: Paleologum & viterbum. q.xv.
Quid plures dicãt de nomine Viterbũ: vnde ſumatur & quid ſignificet q.xvi.
Q⁹ ſint ſinonyma Hetruria: Volturna: Turrhena: ſicut Marcus Tullius Cicero. q.xvii.
Cur Turſena dicat Turrena. q.xviii.
Cur Eturiam & Eturſos Romani dixerunt Etruriam & Etruſcos q.xix.
Q⁹ Etruria: vrbem & prouinciam ſignificat. q.xx.
An ſit mendoſus codex vbi Plynius dicit Volturreni cognomine Etruſci: in eadem parte Volſinienſes q.xxi.
An Seruius recte dicat Etruriam eſſe originis græcę q.xxii.
Quid eſt tetrapolis Etruria q.xxiii.
De regionibus intra Volturnã q.xxiiii.
De ſecũda parte dicta Vetulonia q.xxv.
An Alceus hãc Turrenam attigerit: &
De Argonautis aduectis in Volturnã.
Quęſtio xxvi.
An Cecynia fuerit Volaterranus an Volturrenus? q.xxvii.
De tertia parte quadriurbis Etruriæ dicta para Tuſſa: id eſt haſtata Tuſca.
Quæſtio xxviii.
De quarta parte quadriurbis Etruriæ dicta Arbanum & Caſtrũ Herculis. Quęſtio xxix.
Quomõ diſtãt Tuſcia & Thuſcia Quęſtio xxx.
De ordine gentium Thuſciæ q.xxxi.
Cur Plyni⁹ diſcreuit inter Arbanũ Tuſcam: Vetuloniam & Volturnam: cum ſint vna vrbs tetrapolis q.xxxii.
An carmẽ Tuſcanellæ ſit verũ q.xxxiii.
Quo pacto diſtent Tuſſa Nana: & para Tuſſa: item Tuſcanella & Tuſca. Quæſtio xxxiiii.
Quo pacto Galba Etruſcus genus traxit a Minoe ac Paſiphae. q.xxxv.
De origine vocabulorum pertinentium ad extremas vrbes Coriti & alia loca. Quęſtio xxxvi.
De origine Corthonę ac Cornueti Quęſtio xxxvii
De fabuloſo Dardano Samothrace. quęſtio xxxviii.
De aduentu Iſidis in Italiam. q.xxxix.
An primos panes Iſis Viterbi confecerit. q.xl.

Finis.

Eiuſdem fratris Ioannis Annii Viterbeñ. Inſtitutio incipit de æquiuocis Prima.

ARISTOTELES vbiq; docet æquiuoca nomina prius eẽ diſtinguenda q̃ diffiniẽda: vt euitetur obſcuritas & æquiuocatio nominũ: quę etiã eruditiſſimos capit: & errare compellit. Porro vt auctor eſt Varro in de lingua latina: obſcurę originis noĩa ſunt Diua: Volturna: Palatua: Flora: Furina: Falucer: Pomona: Pomonuſq; parer: addũtur & Turrena atq; Etruria. Quare diſtinguenda ſunt hę omnia nomina: vt reliciamus: quod obiicitur: non pertinens ad Etruſcam originem.

DIVA. vt eſt latinę originis a diuinitate deriuat̃: & ſignificat liuinũ. vt eſt Etruſcę originis a Dio: id ẽ aere deriuatur: vt ſub dio Etruſci: corrupte ſub diuo dicũt latini. Inde Dius & Dia atq; Diſpiter & Diana. Hęc Varro docet in primo de lingua latina. vñ genitiu⁹ greçus Zeus: Dios: id ẽ Iuppiter Iouis ab Etruſca origine deriuat̃: qa barbara & Etruſca origo: antiqor eſt greça ſimul & latina. Diua. ζευς

VOLTVRNA ET VOLTVRNVS. Thyberis volturnus deus. Varro in primo de lingua latina diſtinguit ſic. Volturnus: qđ vt oritur in Samnia: nõ eſt originis latinę. Qđ vt caput extra latiũ: nõ pertinet ad linguã latinã: etiã ſi in latinã linguã effluat. Qđ vt ſecus mare: Colonia eſt Romana: & ad latinam originẽ ſpectat. Volturnũ Thyberim deum: Roma dicit eſſe ſuũ: & Etruria ſuũ. De Thyberis vero nomine anceps eſt hiſtoria: dictus ne ſit a rege Veientum: an Albanorũ. Hæc ſignificat Varro. Liuius vero in .iiii. ab vrbe condita. Volturnũ inquit: qđ nunc Capua eſt: Etruſcorũ fuit. Fabius quoq; pictor: de origine vrbis Romæ: eadem ferme dicit. Sic in fine ad verbum ſcribit. In parte inquit Romæ ſunt loca Etrurię: Antipolis: Ianiculum: Thyberis ipſe limes imperii Volturrenſi: inter veteres Ianũ & Saturnũ qui a principe illius vrbe Volturrena: per ſyncopam Thyberis dictus eſt Volturnus: & ob id Tuſcus non latinus. Qđ vero Volturnũ ſine ſyncopa & cõpoſitiõe eſt nomẽ primitiuũ: notat fluuiũ in Samnio: & oppidũ Romanũ in littore: a quo Volturnus deus Thyberinus in latio: ſicut & Volturnus vt caput imperii in Etruria. Et ſubdens Fabius: Quamobrẽ inquit deum Thyberinũ: ſuũ dicit eſſe Roma: atq; Etruria ſuũ: eundem Ianum Vertũnũ: & ab eis dictũ Vadimona. Ex his omnibus iuuentus noſtra Viterbenſis cum de Volturnæ nomine cõtentio eſt: mox ita diſtinguat. aut Volturna eſt nomen primitiuũ ſine cõpoſitione ſyncopaq; aut ſimplex & deriuatiuũ: aut cõpoſitũ ſyncopatum & deriuatiuũ. Si eſt primitiuũ ſimplex & ſine ſyncopa ſignificat fluuiũ in Samnio: & oppidũ i litore Latii. Si vero ſit ſimplex & deriuatiuũ: ſignificat Capuam vt ait Liuius: quia deriuatur a cognomine fluuii Volturni: qui vt in Ptolemęo patet oritur in Samnio & pterfluit iuxta Capuam: & in mare mergitur. Cęterũ ſi ſit nomen compoſitũ a vol: & turrena: & per ſyncopam in cõpoſitione dictum volturna: tunc ſignificat vrbem: caput imperii Thuſcorũ: regiãq; ſedẽ extra latiũ in Etruria. Ergo quoniã accolę Capuæ & Romani in littore latino: a volturno dicuntur etiã ipſi Volturni: eruditiſſime Plinius in .iii. naturalis hiſtorię Volturrenos regios Etruſcos diſcreuit ab omnibus aliis dicẽs cap. vi. Volturreni cognomine Etruſci: in eadem parte Volſinienſes. Quare quęcunq; Vulturna non eſt in eadem parte qua & Volſinienſes illa vtiq; neq; Etruria cognomine neq; caput imperii extra Latium eſt. Nos ergo de Volturna locuturi: illam accipimus quę in Thuſcia erat caput imperii prope Volſinienſes: & ad cuius regium Fanum indicebantur concilia. xii. populis Etrurię: vt Liuius auctor eſt. Volturni. Volturreni. Volturrena. Ianus Veratũnus. Volturna.

PALATVA eſt nomen obſcurę originis. vt eſt latinę: plures habet origines: ſicut & Pa- Palatua

latiũ: de quibus Varro tradit: vbi de Palatino colle scribit in primo de lingua latina. Vt vero est Etruscę originis: est cognomen Numidicę Mineruę: ad lacũ Tritonidem inuętæ: vt copiose exposuimus in opere de lacu Vadimonis Nauiso: ibi Vadimona Palatia.

Flora — FLORA vt est latinę originis: significat deam florũ: de qua Ouidius in. v. Fastorũ loquit: inducẽs eam ita dicentẽ. Chloris erã quę flora vocor: corrupta latino Nominis est nostri: littera greca sono. In agro Volturreno nostro: viculũ posuerũt Pelasgi: quẽ Annales Gotifredi vocãt castrũ Chlorę. Nã Lucũ ingẽtẽ siue Fanũ Volturnę fama est veteres sacrasse pelasgos: vt tradit Virgilius in. viii. æneidos. Argumẽtũ ei facit Volturnæ cãpus ad hãc ætatẽ Pelasgi dictus: q̃uis rustici geminato. ll. pellasgi pferãt. Vt Flora est Etruscę originis deriuat a Falor: vt aiũt Talmudistę: a quo falora & per syncopã flora: est dea mœrẽtiũ. Nã falor per se mœror est: vt etiã diuus Hieronymus cõsentit. Sacrificabat ipsi vt mœrores auferret & lętitiã redderet. Dicatũ ei fuit oppidũ in eodẽ agro Volturreno: ab ea dictũ Florẽtinũ vsq; ad hãc ætatẽ: & quarto miliario aut paulo amplius ab eo distat Tudernũ: vel corrupta prima littera ĩ Ptolemęo impresserũt Sudernũ. Vtrũq; olim illustre vuis oppidũ: vt Plinius auctor est in. xiiii. naturalis historię ca. iiii. dicẽs. Tuscis peculiaris est vua Tudernis: eque ac eiusdẽs nominis Forẽtia. Nõ em̃ de Florẽtia pclara nũc vrbe intellexit Plinius: quia tunc nõ extabat vrbs illa: licet accolas Arnus aliquot haberet: fluentinos a prefluenti Arno dictos: vt idẽ Plinius in tertio naturalis historię ca. vi. indicat.

Castrum Chlorę. — Falor — Florentia Tudernũ Vua Tudernis. — Furina.

FVRINA vt ad linguã latinã spectat significat deã furũ. Vt vero originis est Etruscę significat deam sortiũ: ad dirimẽdũ lites: deriuata & dicta a furim: id est sortibus: vt diuus Hieronymus & Hebręi cõsentiũt. Venerabat in regione Furina: vbi postea positũ est sacellũ beatę virginis adhuc de furinis dictę: q̃uis rustici mutata lĩa. u. in a. de farinis dicãt.

Faluoer. — FALVCER est (vt ait Varro) obscurę originis. Nã vt nomẽ simplex secũdę declinationis: est originis Volcę vt quidã sentiũt: & significat eorũ principem deũ. Vt vero cõpositum a duobus Etruscis vocabulis fano & luceres: est Etruscũ nomẽ: & per syneraicã cõpositionẽ dicũtur Fani Lucumonii ciues: scilicet circũ fanũ Volturnę habitantes. Lucerũ vero nomẽa Lucumone deriuat. Qđ Varro doctissimus in primo de lingua latina probat auctoribus se antiquoribus & ratione deriuationis grãmaticę. Doctores affert vt Enniũ q dicit Romã diuisam in tres partes a Romulo vnde tribus dictæ: & eas a tribus ducibus nominatas: Tatienses a Tatio: Rumnẽses a Rumulo: Luceres a Lucumone: vt ait Iunius. Et hęc sunt nomina Etrusca vt ait Tolumnius Tragœdiarũ Thuscarũ scriptor. Quæq; em̃ gens imponit nomina suę linguę. Quare ex tribus ducibus: quoꝝ erat munus imponẽdi noia: a Lucumone Etrusco ipposita sunt: q triumphos pperit Romulo: quia Etrusca sunt noia. Nã latini dicũt Titiũ & Ttiẽses: Romulũ & Romuleos: Lucios & Lucanos a luceo: Et lucos atq; antelucanũ. Porro Etrusci dicũt Tatiũ & Tatienses. Rumulũ vero a Ruma dicũt Rumnũ & Rumnenses: quasi Rumanenses: vt Sẽpronius de diuisione Italiæ dicit. Et Luceres a Lucumone: & Lucumo a Luca verbo Etrusco. Lucus vero Etruscę originis a Luca vltima syllaba habẽte accẽtũ: qđ vt Talmudistę perhibẽt: significat senẽ & Senatorẽ. Et ideo lucus nõ p antihp rasim a luceo gignitur impropríe: vt aiũt Latini: sed q̃maxime propríe ab Etrusca origine deriuat: scilicet a Luca: id est Sene. Lucus id est Senatorius: qa lucus propria definitiõe: est Senatoꝝ curia tẽplũ: vt de Luco Latini regis Virgilius ĩ. vii. æneidos: definiuit Etruscũ vocabulũ dicens. Tẽplũ Augustũ ingẽs cẽtũ sublime colũnis: Horrẽdum syluis & religione parẽtum. Hinc sceptra accipere & primas attollere fasces. Regibus omen erat: hoc illis curia tẽplũ. Nõ em̃ nisi in augurato loco: vt ait Seruius: poterat Senatus habere curiã siue cõsiliũ. vnde templũ Vestæ nõ erat cõsecratum: ne illuc Senatus accederet ybi erãt virgines. Et ideo Lucus propríe: horrendus id est venerãdus

Lucumo. — Rumulus — Luca. — Lucus.

syluis: quia centum sublimis arboribus consitus quas poetice columnas appellat: vtiq; est senatoribus curia templum: cuius nulla est proprietas significata: vt lucus latine deriuatur a luceo: sed vt Aramee atq; Etrusce deriuatur a luca: id est Sene ac senatore. Quare lucus vt est senatorum curia templum: solam Etruscam a proprietate nominis habet originem: & non latinam: nisi tracto per capillos vocabulo ad violẽtam Antiphrasim. Et ita lucus propríe & ab eo Lucumones ab hisq; Luceres: Etruscæ originis: & certissimæ linguæ eorum nomina sunt: vt doctissimus Varro inuincibiliter probauit.

Luceres. Lucumo. — LVCERES Varro (vt diximus) probate & non verbose: a Lucumone dictos: origine Etruscos demonstrauit. Is Lucumo fuit Etruscus: qui post Cælium Tuscum fuit auxilio Romulo contra Sabinos: vt Dionysius Halicarnasseus in. ll. lib. scribit. Cælius em̃ primus cum manu sua venit auxilio Romulo contra Ceninenses & alios latinos: vti Varro ait in primo de lingua latina. Galeritus vero Arbanus Lucumo auxilio fuit Romulo contra Sabinos: & illos deuicit: dicente Vertũno Tusco in lib. IIII. Elegiarum Propertii: Tẽpore quo sociis venit Lucumonius armis: Atq; Sabina feri contudit arma Tati: Vidi ego labentes acies & tela caduca Atq; hostes turpi terga dedisse fugæ. Et in alia Elegia Propertius cũ aliis consentiens: asserit Galeritum vicisse: posuisse prætoria Romæ primũ: indidisse tribubus nomina: & ita eius auxilio quatuor triumphos Romulũ egisse: dicens. Primus Galeritus posuit prætoria Lucmo. Magnaq; pars Tatio rerũ erat inter eos. Hinc Taties: Rumnesq; viri: Luceresq; coloni. Quatuor hinc albos Romulus egit equos. Cato quoq; in fragmento. XII. originum. Romulus inquit cum palatio Exquilinum collem tenuit: ab excubiis dictũ: quas illi more Thusco Lucumo dedit. XII. lictorum ad custodiã sui corporis: quia Tatius nõ erat sine suspitione infidæ societatis. Hæc existimo esse. XII. prætoria vt ait Propertius quæ hic Cato dicit. XII. lictores Et fragmento penultimo Cato. Sub Capitolio est Ianus quadrifrons Quirinus a victoria Lucumonis a Quirino colle mouentis. Quirinalem em̃ collem contra Sabinos tenebat Lucumo Etruscus: & Romulus Exquilinum: vt ait Dionysius in. ll. li. Fabius item in libro de origine vrbis Romę sic ait: Condita vrbe quarto mense: audax facinus in raptu Sabinarum & Latinarum perpetratũ fuit. Primũ Latini Ceninenses & alii intulerũt bellũ. Romulus implorato auxilio a Thuscis: cũ Cęlio rege Etruriæ primũ ex his triumphũ retulit: & ob id quartus vrbis collis a Thuscis habitari cœptus est. Subinde Sabini ingens bellum orsi: coegerunt Romulũ denuo a Lucumonibus socios milites expetere. Galerito Lucumoni Arbeæ prouincia data: magna manu occupauit collem Quirinalem: vnde mouens contra Sabinos insequentes Romulum: deuicit & in fœdera coegit. Et infra. Diuiso Romano agro equis collibus: Sabinis ac Tatio Capitolium & Quirinalis: Romulo sequentes Exquilinus & Palatinus: Galerito vero & Luceribus Thuscis: Cælius & Cæliolus obuenerũt. Deinde subdit: q; Thusci relicto Cęlio colle subsidentem vallem tenuerunt: quæ vicus Thuscus dicitur: & q; nomina tribubus imposuit Lucumo lingua Etrusca: a se suos Thuscos vocauit Luceres. Seruius itẽ super. V. ęneidos: ibi tres equitum turmæ: Tres inquit partes ab initio fuisse populi Romani cõstat: vnam Tatiensem a Tatio rege Sabinorum dictam: alteram Rumnensium a Rumulo: tertiam Lucerum a Lucumone vt ait Varro: qui ait Romulum dimicantem contra Tatium a Lucumonibus id est Thuscis auxilia postulasse: vnde quidam venit cũ exercitu: cui recepto: pars vrbis data est: quæ vicus Thuscus dicitur. Hactenus pro Varrone: nũc cõtra eũ alios audiamus.

Luceres. — LVCERES. Liuius in primo ab vrbe condita: Lucerum inquit nomen est incertæ originis. Respõdet Suetonius in vita Caii Caligulę: q; Cal. Cęsar paulũ abfuit quin statuas & scripta Liuii ab omnibus bibliothecis amoueret: carpens illũ vt verbosum & negligentem in historia: qui supressit triumphos Romuli habitos & partos victoria Tuscorũ: quod in historia est genus fallitatis: dignũ abolitione authoris. Antoninus itẽ Cæsar in Itinerarii veri fragmẽto

cum de itinere Cyminio supra Cassianum loqueretur: Volturna inquit: cuius præclaris gestis inuidit Liuius. Porro si quis contra doctissimum sua probantem: solo verbo contradicat: quod est puerile atq; anile: vtiq; verbosus dicitur: quia solo verbo vtitur: Et ideo iuxta regulam diui Hieronymi: ea facilitate contemnitur qua profertur. Cęterum Liuius contra doctiorem se in origine linguæ latinę & vocabulorum vrbis: Varronem dico: inexpugnabiliter probantem dicta sua: & alios: solo verbo vetitur dicens: Lucerum nomen est incertæ originis. Et ideo iure in hac re Tusca: a duobus Cæsaribus damnatur tanq̃ negligens & verbosus in historia: & ea facilitate contemnitur dictum eius qua profertur: q̃q̃ alioqui eloquentissimus. Nam aliud est eloqui: aliud recte narrare historias & origines. Similiter Plutarchus & Plini⁹ & alii reiiciuntur: qui aiunt Luceres dictos a Luci Asili quotidiana communione: quo multi fuga delati ciuitate donati sunt. Sed isti peccant in origine nominis & in historia. In origine quidem nominis: quia Luceres non deriuantur a Luco: vt latine oritur a luceo: quia sic dicuntur Lucii & Lucani: vt supra exposuimus. Peccant vero in historia: quia communicantes fuga Asili: ante raptum Sabinarum: Romulei erant & Rumnenses postea a Lucumone nuncupati. Post bellum igitur Tatienses Sabini & Luceres Thusci adiecti sunt. Postremo obiiciunt q̃ Festus dicit Luceres dictos a Lucero Ardeæ rege aduersus Tatium ferēte auxilium Romulo. Et ad hoc dicit Fabius Pictor a Lucere Arbeæ rege non Ardeæ. Arbea vero est quarta pars vrbis Etruriæ: a qua Harbanum dicitur & non Herbanum a Plinio: vt ostendimus in .xl. quęstionibus Anniis. Hactenus de Falucere ac Falucro.

In Liuium.

In Plinium.

Arbea.

Pomona. Pomonus. POMONA Pomonusq; pater. Hæc sunt obscuræ originis: vt ait Varro. Sunt enim latinæ originis si deriuantur a Pomo: & significāt Ianum & Vestam qui primi rationem Georgicorum tribuerunt: vnde & a Georgicis poetis inuocantur. Vt vero sunt Etruscæ originis deriuantur a Pomazo vltima syllaba acuta: & significat iuuo. Hinc & Dalmatæ dum salutant dicunt: Boch ti pomazi: id est deus te iuuet. Ergo Pomonus pater & Pomona: vt Etruscæ originis est: Iuppiter & Iuno dii optimi: & maximi inter Veioues iidem Ianus Vertūnus & Vesta Horchia: vt in commentariis exposuimus super Elegiam Propertii ad Vertumnum: quā inseruimus pro Iano patre in tertio libro antiquitatum Berosi.

Boch.

Hetruria. ETRVRIA vt Græcæ originis: teste Seruio: scribitur cum .he. aspirato Hetruria: estq; nomen cōpositū ab heteros qđ est alter: & oros qđ est finis & limes. Hinc Hetruria quasi Heteroria: id est altero fine limitata: vno quidem Macra amne inter Thuscos & Ligures: altero vero Tyberi fine imperii Volturreni inter veteres Saturnum & Ianum: vt Fabius Pictor est author: & nos in commentariis super eum explanauimus: de quo fine Iuuenalis dixit. Et quę imperii fines: Tyberinum virgo natauit. Si ergo aspirate scribatur Hetruria & Hetrusci: significat totam prouinciam & populos eius. Vt vero est Etruscæ originis: scribitur sine aspiratione Etruria: & est nomen deriuatum a Tursibus. Et vt ait Myrsilus de origine Italiæ & nos copiose super eum demonstrauimus: Etrusci non proferunt Etruriam vel Turrenam: aut Volturrenam: sed per literam .s. Volturſenam: Turſenam: Eturſiam. Huius nostra ætate argumentum manet oppidulum antiquissimum inter Lucam & Macram: quod vetusta prolatione non Turrenam sed Turſenam dicimus: licet rustici ob propinquitatem literarum mutato .t. in .c. dicant Curſenam pro Turſenam. Posteri vero vt author est Quintilianus: posuerunt in pluribus .r. in quibus .s. veteres proferebant: vt quæ antiqui dicebant Valesios: Fusios: Phalesios: decos: honos: Turses: Cameses: Camesena: eadem posteri dicunt Valerios: Furios: Phalerios: decor: honor: Turres: Cameres: & Camerena. Ita & Turses: Turſenam: Volturſenā: Eturſiam: dixerunt Turres: Turrenā: Volturrenā: Eturriam: & transposita vno .r. Etruriam. Quæ omnia prolixe exposuimus in .xl. quęstionibus Anniis: & in commentariis supra Myrsilum. Itaq; sine aspiratione Etruria significat principaliter vr-

Etruria.

R. pro .s.

bem regiam Volturnā circa Volsinienses: quia teste Plinio cognomine Etrusci sunt Volturreni circa Volsinienses. Vnde & Cato in .ii. fragmento vbi dixit Ianū in tractu Vmbrię fundasse regiā vrbē: mox in .xiii. eā nomine suo nominās: Etruria inquit olim Italiæ princeps a metropoli eor̃ sic cognominatur. Dionysius quoq; Halicarnasseus in primo libro hoc ipsum cōfirmat dicēs. Romani vocant Etruscos a loco regionis quōdam ab his habitatę dictę Etruria. Myrsilus item antiquior Dionysio: quē idē Dionysius sequitur in libro de origine Italiæ: Turreni inquit terrapolim suā vocant Etursiā. Et infra. Romani cōfitētur Turrenos esse vetustissimos: & eos vocant Etruscos a prima eor̃ terrapoli dicta Etruria. Et Cato item in .xvi. fragmento: gens inquit terti a Tuscię Transcyminia: a Cyminiis diffunditur ad pistorium. In his Volturna sub radicibus Cyminiis iacens dicta Etruria. Et Plinius: Volturreni inquit cognomine Etrusci: in eadem parte Volsinienses. Idē Cato in fragmento .xix. Turrenus inquit patre Elbio ad lacum Vadimonis cęso: Et semper Romanis principibus charus: ad reddēdam vrbem Etruriā pellectus est: anno secūdo Olympiadis centesimę vigesimę quartę. De hac deditione Valerius maximus li. iiii. ca. cccxvi. Qđ inquit sequitur: iccirco inter externa posuimus: quia ante gestū est: q̃ ciuitas Etruriæ daretur. Et ita Liuius interlligitur in primo ab vrbe condita dicens. Sabinis erat vicina Etruria: proximi Etrurię Veientes. Et in nono ab vrbe cōdita: Fabio inquit: decretus fuit triumphus: ob egregie perdomitā Etruriam. Quę profecto duo falsa essent si origine gręca pro prouincia sumeretur & scriberetur Hetruria. Veientes enī nō sunt finitimi Hetruriæ: sed intra Hetruriam: vt recte dicit Plutarchus in vita Romuli. Neq; verum est q̃ Fabius egregie perdomuit Hetruriam: qui vix cepit subiacentē Cyminiis Volturnę regionem hanc. Etenim neq; a fronte attigit Volsinienses Volturnæ proximos: neq; a sinistris Tarquinienses vicinos: sed eos sequente anno Decius subegit: vt ipsemet Liuius ibidem scribit. Quare qđ refert Liuius verū est pro Etruria: sed non pro Hetruria. & ita sine aspiratione scribendum est in Helio Spartiano: in vita Comodi & Antonini Annii Veri: vbi scribit. plęraq; horum origo: materna: quidem ex Fauentia: paterna vero fuit ex Etruria. Et item Antonino factum est omen imperii in Etruria: quia eius dolia suffossa supra terram reperta sunt: & ędes eius in tota Etruria examen apum cōpleuit. Et item: Antoninus prefecturā Etrurię tenuit: quia multas possessiones paternas in ea habuit. Aetate nostra faciunt argumentum: eius prędia: quæ adhuc fora Annia nuncupamus: ab Annia Tusco rū vetustissima familia dicta: ex qua ortus est Antoninus: vt idem Helius scribit: Possunt adduci innumera loca auctor̃ in quibus Etruria: pro vrbe regia Volturna accipitur & sine aspiratione: quia a Tursibus deriuatur.

TVRRENA: & Volturrena. Ol Hebrei & Vol Arameī: dicunt qđ latini ęternū: vel antiquissimū & priscum. Hinc Turrena cōmune nomen multis vtbibus Turrenis: sed Volturrena id est omniū antiquissima Turrena: vni soli cōuenit. Igit vt est Etruscę originis Turrena & Volturrena: sine aspiratione scribenda sunt & a Tursibus deriuātur: nō a Turrheno Męone: quia multis ætatibus & sæculis q̃ pater & atauī Turrheni essent nati: vtiq; Turrena & Volturna erāt a Tursibus dicta: vt clare ꝓbat Myrsilus de origine Italię. & eū sequutus Dionysius in primo libro vtrunq; refert atq; probat: & nos in cōmentariis super Myrsilū exposuimus. Vt vero sunt Græcę originis: scribēda sunt cū rrh aspirato: &. ypsilon Tyrrhenus: & Tyrrhenia: atq; Tyrrhena: & significant Terobum filiū Atus: & eius oppidula circa Thyberim: vbi consedit: vt referunt Myrsilus & Dionysius & nos copiose explanauimus in eiusdē Myrsilī cōmentariis: & in .xl. quęstionibus Anniis. Ergo cū in cōtentione nomē & orthographia fuerit: referat se iuuentus nostra ad Etruscā originem de Etruria: Turrena: Volturrena siue per syncopam Volturna.

Turrena. Ol & Vol.

Tuscia. TVSCA TVSCIA, vt est Arameę & Etruscę originis: dicũtur a Tusco rege filio Herculis: quẽ pater Vetulonię p̃fecit deletis gygantibus Lestrigonibus Italię: vt ait Berosus in v. antiquitatũ super quẽ iã cõmẽtaria cõfecimus, id idẽ sentit Festus dicẽs: Tuscia dicit̃ a Tusco rege filio Herculis, & scribit̃ sine aspiratione Tusca vrbs: a qua Tuscaniẽses & Tusci: & Tuscia ager eius: a quo in Tuscis dicunt̃ esse ab historicis: oẽs regionis eius incolæ: vti est illud Plinii in. xiiii. naturalis historię ca. iiii. Tuscis ingt peculiaris est vua Tudernis: ęque ac eiusdẽ noĩs Florẽtia. Et in. xxxiii. li. ca. iii. Equestris ingt ordinis nomẽ sępe variatũ est. Sub regibus enim & Romulo celeres appellati sunt: inde Flexumines: postea Trossuli ab oppido eiusdẽ noĩs citra Volsinos nono lapide in Tuscis: capto absq; pędite. Similiter illud Liuii. Ceso nocturu exul in Tuscos abiit. Sic em̃ sine aspiratione Etrusci & Tusci iidẽ: quia Tusca est quarta portio regię vrbis Etrurię: vbi Vertũnus colebat̃: vt postea dicetur.

Thuscia. Vt vero est Grecę originis cũ aspiratione, th, thuscia scribit̃: & significat totã prouinciã. Et vt Seruius & Festus asserũt: deriuat̃ thuscia a futuro huius verbi thuo: id est sacrifico & aruspicor: qđ facit futurũ thuso: a quo thusia: id est sacrificola & aruspicatrix. Et hanc deriuationẽ grecã habuerũt a Mœonibus electis Pelasgis: vt insinuat Plinius in. iii. naturalis historię ca. vi. dicens, Etruria sępe mutauit nomen. Vmbri eã coluere: quos antiquitus pepulere Pelasgi hos Lydi: a quoꝝ rege Turrheni: mox a sacrificio ritu: lingua græca Thusci cognominati fuerũt. Qđ si quęris: vnde thusia addita, c. dicatur, thuscia? respõdimus in. xl. quęstionibus Annĳs: quia Romana lingua id moris habuit. Vnde Cilissam: Cilissam: Phœnissam: Phœnisca: Lybisca: Lybissam: & Lybissillã: Lybiscillã protulerũt. Vnde quã greca origine a futuro thuso thusiã dicere decet: ipsi addito. c. dicũt thusciã. Argumẽto sunt vetusta prolatione pmanẽtia loca: Tussa: para tussa. Tussa Nana: quę Romani pferũt Tusca: hastata tusca: Tusca Nana: siue tuscanella. Est aũt tusca Nana vrbs diruta

Tusca nana. inter tuscanellã & Caninũ: Et para tussa: id est hastata tusca est pars Volturnę siue Etruriæ tetrapolis: vnde fuit Lybacas dux: ex Delphinis exul: de quo in. iii. Metamorphoseos

Lybacas Ouidius ait, Furit audacissimus omni. De numero Lybacas: qui Tusca pulsus ab vrbe. exiliũ dira pęna pro cede luebat. Hactenus de obscuritate originis nominũ quasi equiuocatione: quoad satis est pro nostra vrbe Etruria nunc Viterbo: vt videbitur.

Finit institutio de equiuocatione & origine.

Eiusdem fratris Ioannis Annii Secunda institutio incipit: de definitione nominũ Turrenę: Volturrenę: Etrurię: & de forma veteri eiusdem vrbis.

Turses. VBIAMORIGO quasi equiuoca Turrenę: Volturnę & Etrurię patuit: instituenda est iuuẽtus Etrusca de definitione nominũ dictoꝝ: vt Etruscę originis sunt: & a turribus deriuãtur. Initiũ definitionis sumendũ est ab ipsis turribus. Sũt aũt turses Etrusca lingua ędes turritę: vt insinuat Dionysius in prĭo libro: & Myrsilus exprimit in de origine Italię. Et ideo diffinit̃ vrbs a turribus deriuata: q̃ sit vrbs turritis ædibus extructa: vt idẽ Dionysius significat: secutus Myrsilũ: q̃ in p̃dicto libro sic habet. Etrusci turses & turrenas vocãt: si sunt tetrapoles: turritas ędes: pinde ac Mossineci a Mossinis in Asia. Ex his tã probe definitis: hæc iuuẽtus Etrusca colligit. Primũ est: q̃ hæc tria synonyma sunt: & eandẽ vrbẽ significãt regiã: vt sunt Etruscę originis: videlicet Turrena: Volturrena: Etruria. Inuincibilia aũt argumẽta sunt ob origine ppria noĩs: simul & a definitione. Nã quęcũq; eandẽ propriã deriuationẽ & originẽ nominis habent: eandem rem significant: licet possint differre in modo significãdi: teste auctore modorũ significandi & speculatiuis nõ vulgaribus grammaticis: vti fluuius: fluentum: fluere: fiere: quæ a fluo habẽt originem.

Turrena. Volturrena. Etruria.

Porro Tursena: Volturšena: Eturšia: quã latini protulerũt Turrenã: Volturrenã: & Etruriam: vtiq; a Turribus vnã eãdẽq; propriã originẽ desumũt: vt probat Myrsilus: & eũ secutus Dionysius: & cõmẽtaria nostra super Myrsilũ. Quare eãdẽ vrbẽ significãr: licet diuerso modo significãdi. Nam Turrena significat per modũ cõmunis turritã vrbẽ. Volturrena vero addit antiquitatẽ vt diximus: & Etruria frequẽtiã & crebreitatẽ. Etruria enĭ valde turrita: sicut Volturrena antiqua turrita dicit̃. Vnde omnis Volturšena & Eturšia est Turšena: sed nõ oĩs Turšena est Eturšia & Volturšena: quoniã inter Lucã & Macrã est Turšena viculus: nõ tamẽ est Eturšia & Volturšena: qa nõ est frequẽtibus & crebris extructis ędibus extructa: neq; antiquissima omniũ: qđ soli regię cõuenit. Similiter quęcũq; habẽt eãdẽ penitus definitionẽ: sunt eadẽ: vt Marcus Tullius Cicero. Porro Turrena/Volturrena/Etruria: eãdẽ penitus definitionẽ habẽt: quia quęlibet definit̃ q̃ sit vrbs extructis turribus ędibus. Quare Turrena: Volturrena & Etruria eãdẽ turritã vrbẽ significant. Colligit̃ item ex supradictis q̃ vrbs Etruria fuerit tetrapolis: vt Myrsilus insinuat. Qđ pfecto & ex aliis p̃bamus. Nã & regiã sedẽ antiqui: vt insinuat Xenophon in libro de equiuocis tetrapolim cõstituebãt: id est quattuor distinctis portionibus/instar oppidi: & partes eius regię erãt: vt ibidem in cõmẽtariis probauimus de Babylonia: Niniue: Arbea: Phœnicũ. Samothracia: Hierosolyma: Syracusa: Roma: & ipsa vrbe Etruria: de qua Myrsilus circa finẽ libri de origine Italiæ dicit: Tetrapolim quoq; suã Eturšiam Turreni: & eius partes Volturšenã: Vetuloniam: Tuscam: & Harbanũ cognomine: a Luco Calumbũ: a deo suo fundatam asserũt. Porro latini singulis his partibus regia munera tribuũt: vt intelligas vere partes vrbis regię fuisse. Nam Vetulonię fasces & secures: Volturnę Senatorũ Fanũ Lucũq; Tuscę principem tribuũt vrbis regiũ deum: & eiuscemodi. Et quidẽ de fascibus tributis Vetuloniæ: Sillius Italicus in. viii. testatur dicens:

Vrbium dictarum decora.

Męonięq; decus quondam Vetulonia gentis: Bissenos dedit hæc primos pcedere fasces
Et iunxit totidem tacito terrore secures. Hæc altas eboris decorauit honore curules.
Et princeps Tyrio vestem prętexuit Ostro: Hęc eadem pugnas accendier protulit ære.

Vetulonię reges.

Berosus quoq; ac Manethon in Vetulonia regnasse oẽs reges Italię a Iano ac deinceps & eã fuisse regiã regũ: asserũt. Qz vero Volturna fuerit regia: & illi Lucus regius tributus: qui erat vt in pcedẽtibus expositũ est regibus curia tẽplũ: tã Liuius q̃ alii docẽt: q ad fanũ Volturnę indici cõsilia. xii. populis Etrurię perhibẽt. Virgilius quoq; in. viii. æneidos scribit ad auxilia ĭplorãda ab Etruscis cõtra Turnũ: venisse Aeneã ad Lucũ ingẽtẽ Lucumonũ patrũ religione late sactũ. Qz aũt Tuscę parti regius Etrurię vrbis deus tribuatur: patet in Elegia Propertii ad Vertũnũ: in qua Vertũnus dicit: Tuscus ego: Tuscis orior. Est enim Vertũnus municipalis ac princeps deus vrbis Etrurię: vt insinuat Varro in primo de lingua lati. Qz vero Arbanũ sit regiũ: cũ nomẽ indicet: quia Arbanũ quarta pars dicitur ab Arbea q đ est quarta secũdũ Talmudistas: tũ pcipue cõstat ex eo q̃ a Luco regio: Calũbum id est viride cognomẽ desumpsit: vt Myrsilus dicit. Qz vero hę quatuor partes eẽnt discretę: nõ sub vnis mœnibus: nõ modo decretũ Desyderii probat: sed etiã Plinius: q eas distincte enumerat in. iii. naturalis historię ca. vi. dicẽs. Harbanũ: Tuscanienses: Vetulonienses: Volturreni cognomine Etrusci. Institutio hęc secunda erudit iuuenes nostros: si nomina in cõtẽtionem & significata veniãt: asserere regiam sedẽ Thuscorũ: tribus synonimis eãdem esse Etruriã: Turrenã & Volturrenã: & eã fuisse tetrapolim cuius partes regias: auctores nominant Harbanũ: Tussam siue Tuscam: Vetuloniam & Volturnã vti exposuimus. Qz si quis obiiciat Volturnam esse nomen cõmune toti tetrapoli: sicut Turrenã & Etruriam: & ob id nõ esse nomen partis: neganda est cõsequẽtia: quia antiquitus vt plurimũ: aliquod nomen cõmune toti vrbi vni partium eius imponebatur. Vnde &

Arbanũ.

Samothracia

Thraícia Samus: quę nũc Samothracia ferturantea dicebaſ Samus tota & pars ſimiliter: dicẽte Strabone in eius Geographia. Samothracia inquit cũ eſſet tetrapolis habuit vnã ex his/ quę Same & Samos dicta fuit. Similiter & Babylonia & Niniue fuerunt tetrapoles: vt patet Geneſis. x. ca. Et tamen vnam partem Babilloniæ tam Moyſes ibidem q̃ alii nomine totius vocant Babyloniam: & vnam partem Niniues vocant Niniuẽ. Pari forma etiam tetrapolim Etruſcam cõmuni nomine vocãt Volturnam: & ſimiliter partem eius. Et hæc ſufficiant pro ſecunda inſtitutione. Nunc de tertia eſt tractandum.

Finitur ſecunda inſtitutio.

Eiuſdem fratris Ioannis Annii Viterbenſis Tertia Inſtitutio: vbi ſit tetrapolis Etruria.

Etruria vbi ſit.

QVAERENTIBVS vbi ſit tetrapolis Etruria? Reſpondẽdũ eſt: vbi limites eius & partes: quia totũ nõ eſt ſine partibus. Et primo ſic reſpondeat noſtra iuuẽtus. Ibi eſt Etruria: vbi eã egregie pdomuit. Q. Fabius cõſul: tranſgreſſus iuga Cyminia: vt auctor eſt Liuius in nono ab vrbe cõdita. Sed illã pdomuit ad lacũ Vadymonis: habẽtẽ a tergo Cyminia tranſgreſſa iuga: a fronte autẽ Volſinienſes: & a ſiniſtris Tarquinienſes: quos nõ attigit: ſed Decio in annũ ſequentẽ reliquit: vt ibidẽ Liuius ſcribit. Ergo Etruria vrbs ad lacum Vadymonis eſt: habẽs a tergo Cyminia iuga: & a ſiniſtris Tarquinias: & a frõte Volſiniẽſes. Quare neceſſario ſequitur: vt Etruria ſit inter Cyminia iuga: & Volſiniẽſes. Cõfirmatur idẽ limes Volſiniẽſis ab argumẽto a cõiugatis inuincibili tã ſecũdũ pẽripateticos q̃ etiã Ciceronẽ in Topicis: vt ſi iuſtitia eſt bonitas: vtiq; iuſtũ eſt bonũ. Et ſi Fluentini ſunt ciues Florẽtini: equidem Fluentia eſt ciuitas Florentia. Quare neceſſario cõſequẽs eſt: vt ſi Volturreni ſint cognomine Etruſci: vtiq; Volturna vere ſit cognomĩe Etruria: ac propterea vbi Volturreni & Volturna: ibi Etruſci & Etruria. Cęterum teſte Plinio in. iii. naturalis hiſtorię: Volturreni cognomine Etruſci ſunt circa Volſiniẽſes. Ergo vrbs Volturna cognomine Etruria eſt circa Volſiniẽſes. Rurſus vbi eſt pars Etrurię vrbis: dicta Tuſca: vtiq; ibi eſt & ipſa Etruria tetrapolis. Cęterum vrbs Tuſca: dei regii Vertũni: eſt in focis Volſiniis: dicente in Elegia Propertiana eodem Vertunno.

Volturena. Tuſca

Tuſcus ego/Tuſcis orior: nec pœnitet inter Pręlia: Volſinos deſeruiſſe Focos.

Ergo eius tetrapolis Etruria eſt in focis Volſiniis. Hęc de limite vrbis Etruriæ: ex parte Volſinia. Nũc de eius limite ex parte Cyminia repetẽdũ eſt. Vbi igitur finit gẽs Cyminia: quę teſte Catone Veiens a metropoli dicitur: ibi ẽ vrbs Etruria: dicẽte Liuio in primo ab vrbe cõdita. Sabinis inquit eſt vicina Etruria: proximi Etrurię Veiẽtes. cęterũ Veientes finiũt limites ſuos in iugis Cyminiis: & lacu Cyminio. vt autor eſt Cato in. xv. fragmẽto de originibus. Quare Etruria vrbs eſt pxima iugis & lacui Cyminio. Qđ clare inſinuauit Liuius in nono ab vrbe cõdita: dũ profectionẽ Tranſcyminiã. Q. Fabii ſcribẽs: poſtera inquit die/Luce prima conſul. Cyminia iuga tenebat. Inde cõtemplatus opulẽta Etrurię Arua: milites emittit. Amplius vbi Vetulonia regia: ibi Etruria tetrapolis eius: quia vbi pars: ibi & totũ. Porro Vetulonia eſt iuxta lacũ Cyminiũ: & Thermas: in quarũ aquis eſt piſcatura ſalubris: & ĩ regione mediterranea Thyberina: vbi Turrhenus cõſedit. Ergo ibi eſt tetrapolis Etruria. Et emũ de loco Thuſcię vbi cõſedit Turrhenus: oẽs cõſentiũt q̃ non cõſedit ĩ maritima gẽte: q̃ teſte Catone ĩ fragmẽtis originũ/ diffundit ab oſtio Thyberino vſq; Lunã & Macrã. Similiter nõ cõſedit in ſecũda gẽte mediterranea Veiente: quę eodẽ autore diffundit a Vaticano in Cyminia iuga. Reſtat igit: vt ĩ tertia gẽte mediterranea cõſederit quę teſte Catone protẽditur a Cyminiis iugis ad Piſtorium. Non enim ſunt in

Vetulonia

Tuſcia vt enumerat Cato/niſi iſtę tres gentes. Maritima: Trãſcyminia & Ciſcyminia. Qą & de. xii. populis ſignificauit in. x. eneidos Virgilius.

Gens illi triplex populi ſub gente quaterni:

Ipſa caput populis: vires de ſanguine Thuſco.

Quod eqdẽ copioſe in queſtionib9 Anniis & cõmẽtariis ſup fragmenta Caronis expoſuimus. Verũ quoniã gẽs trãſcyminia diuidit in Thyberinã & Arniẽſem: & Thyberina eſt a iugis Cyminiis circa Hortẽ oppidũ/ & a lacu Cyminio vſq; ad fontes Thyberis & Aretiũ: Arniẽſis autẽ eſt ab Aretio & fontib9 Arni vſq; Piſtoriũ: cõſequẽs eſt/ vt quoniã Turrhenus non conſedit in gẽte maritima prima Thuſciæ/ neq; in ſecũda Ciſcyminia Thyberina Veiente a Vaticano ad lacũ Cyminiũ: equidẽ tenuit tertiam tranſcyminiam gentẽ/ aut Thyberinã: aut Arnienſem: Non autẽ tenuit Arniẽſem. Ergo neceſſario tenuit eam partẽ Thyberinã tranſcyminiam: quę eſt a fontibus Thyberis & Aretio vſq; ad Hortẽ & lacum Cyminium. Hanc argumentationẽ noſtra iuuẽtus firmet autoribus/ Myrſilo & Dionyſio Halicarnaſſeo: atq; Herodoto qui exprimunt/ ad quã partẽ Thuſciæ Turrhenus Meones adduxerit. Dionyſius enim in primo libro/ breuibus dicit: Herodotũ & quoſdã alios ſcribere Turrhenũ ad ptem ſeptẽtrionalẽ Thyberis veniſſe vbi erat Vmbris habitatio: & cũ eis conſediſſe/ habitaſſe: & vrbes ędificaſſe/ quæ extãt. Myrſilus quoq; de origine Italiæ ſuper quẽ iam cõmẽtaria cõfecimus his verbis vtitur. Turrhenis quidã originem ſuſpicant eſſe a Lydis. Et paulo poſt. Turrhenus inquit filiũ Atus in ſeptẽtrionalem ptem Thyberis veniens/ eius totã mediẽtatem a fontibus vſq; vbi erat priſcis vmbris habitatio tenuit: & cũ eis conſedit & habitauit: & vrbes hactenus dictas Meonias & Turrhenias ędificauit. Quæ autem ſint iſtæ vrbes in tractu Thyberis ab Aretio ad lacũ vſq; Cyminiũ: ſiue a fontibus thyberis vſq; ad Hortẽ/ ſi quis ſcire cupit. legat cõmentaria noſtra ſuper Myrſilum: & Annias queſtiones. Satis eſt iuuentuti etruſcę inſtituendæ/ Lydos conſediſſe in tractu thyberis ſeptẽtrionali & ipſum Turrhenũ conſediſſe & habitaſſe vbi fuit priſcis Vmbris habitatio. Quęrendus eſt igitur locus ab Aretio vſq; ad Cyminium lacũ vbi fuit priſcis Vmbris habitatio. Vmbri enim antiquitus coluerunt Etruriam: quos pepulere Pelaſgi: vt Plinius dicit in. iii. naturalis hiſtoriæ ca. vi. vbi etiam ad mare thuſcum numerat Vmbronẽ fluuiũ & tractum Vmbrię/ ſcilicet finem eiuſce tractus/ qui incipit a thyberi ſeptẽtrionali parte/ quia ibi fuit priſcis Vmbris habitatio. Quęrendũ eſt hoc loco ad cõplementum doctrinę: qui dicuntur priſci Vmbri: qui patres eorum: & vbi nati? & quãdo a Pelaſgis pulſi ad montes. Reſpondent ad hęc. M. Antonius & Cato in fragmentis: & Myrſilus in ſupradicto loco. De. M. Antonio teſtimoniũ perhibet Solinus in Collectaneis dicẽs Veterum Gallorum prolem Vmbros eſſe. M. Antonius aſſeuerat. Hos eoſdem quia tẽpore aquoſę cladis hymbribus ſupſtites fuerunt Grẽce Vmbros dictos. Cato item in fragmẽto. ii. Ex Scythia veniſſe Ianum ratẽ in Vaticanũ: a quo ipſe deus Vaticanus cum Dyrim & progenitoribus Vmbrorũ: & a Vaticano progreſſum in tractum Vmbrię ibi fundaſſe regiam & fani Olympum ſacraſſe: & nõ longe a regia dicaſſe Auguſtalem Turrhenam: vbi ad ſalutandum regem nouis Lunaribus. xii. populi cõuenirent. Myrſilus quoq; de origine Italiæ Tetrapolim inquit ſuam turrheni Etruſiam/ aureo ſęculo mox poſt inundationem terrarum a deo ſuo fundatam aſſerunt: argumentaq; afferunt agrum ſuum eoq; lingua Sale Vmbrone dictum vbi primum geniti Vmbri. Et deos/ ritus/ mores/ litteras & leges illius vetuſtatis: quibus a cęteris differunt etiam ſibi vicinis. Rurſus Cato in. iii. fragmento: Italia inquit complura a diis & ducibus ſortita fuit nomina a Iano Ianicula: a Cameſe Cameſena: a Saturno Saturnia: a gentilibus Sale Vmbrona: & reliqua. Sempronius quoq; de diuiſione Italię: montes inquit ab fontibus thyberis vſq; ad Nar inhabitãt Vm-

Tyberini

Arnienſi.

Thyrrheni aduentus.

Vmbri priſci.

Ianus

Italię noĩa.

Vmbri

bri: prima veterũ Gallorum proles: vt Augustus scribit: Ex his ergo auctoribus: & quæ in cõmentariis super eos demonstrauimus: respondetur ad quęsita: q̃ primi Vmbri dicunt

Alii mũdatis.

prima proles Italię: nata in Salevmbrone Etrurię: a gẽtilibus veteribus Ianigenis Gallis idest inundatis: vt in cõmentariis ostendimus sup Xenophontẽ de equiuocis. Vocabulum autẽ Sale vmbrone vt sup Myrsilũ & alios p̃bauimus: est Arameũ & Etruscũ/& Sale

Salevmbrone,

significat egressum. Hinc Salevmbrone est regio etrurię in qua egressi ab vtero veterum Ianigenorũ fuere Vmbri: & a Pelasgis pulsi vt ait Plinius. Quo autẽ tempore in historia Etrusca narrauimus. Nũc examinãda est regio ab Aretio ad lacũ Cyminium: vbi sit Sale vmbrone. Et quidẽ nusq̃ inuenitur nisi in agro Volturnę nostrę: ga vt ait Myrsilus: Etrusci vocant agrum suũ Salevmbrone: quo primũ geniti fuerunt Vmbri. Hinc vsq̃ ad ętatẽ nostrã: partẽ amnis exeuntis a lacu Volsiniẽsi vocat vulgus la caduta di Salevmbrõe. Antoninus quoq̃ in fragmẽto. Itinerarii sui/qđ est de sex p̃cipuis itinerib⁹ ab vrbe roma ĩ gallias: de itinere cyminio supra Cassianũ loquẽs: ordinate loca enumerans ait. Cyminio itínere sunt Gallera: Larrhenianũ siue veiẽs: Rosulum: Sutriũ: Lacus elbii: iuga cyminia: fanũ volturnę cui⁹ claris gestis inuidit Liuius. Salevmbrone Volturnę: Larthes amnis Volsinę Clusiũ vetus: olim Comersolũ. Clusiũ nouũ a quo nunc dictus clusentinus transitus Hanibalis: Phesulę transitus. Ex quo euidẽtissime patet: argumentũ vulgatũ: qđ ex dictis pendet esse validissimũ. Turrheni ingt & tusci soli indigenę. ſ. Italię ac propria regiõe oriundi sunt: cęteri cõuenę & aduenę ab origine scribũtur: vt Myrsilus p̃bat: Et Dionysius Halicarnasse⁹ in primo libro insinuat: & Cato in fragmẽtis atq̃ Fabius pictor in de origine vrbis Romę significãt. Cetẽrũ in Thuscia Ianus fundauit primã omnium vrbẽ tetra-

Etruria

polim Etruriã Volturrena in subcyminiis/vbi pria proles Italię in Saleumbrone orta fuit: vt p̃batũ est. Igit in tota Italia prima omniũ vrbiũ est tetrapolis Etruria: & ei⁹ quattuor ptes Arbanũ/Tussa/Volturna & Vetulonia: quę dicta est decus Męonię gẽtis: vt Silli⁹ in. viii. li. cecinit: ga Turrhen⁹ & Lydi ea donati & decorati fuerũt: vt Berosus in. v. antiqtatũ exprimit. Nã vbi priscis Vmbris in etruria in regione thyberina ab Aretio vsq̃ in lacum Cyminiũ fuerat prima habitatio: equidẽ ibi societate imperii & ciuitate donat⁹ cõsedit Turrhenus. Porro ab Aretio in lacũ Cyminiũ nusq̃ est Salevmbrona siue natiuitas Vmbroq̃ nisi in Volturna regia. Quare Turrhenus cõsedit & habitauit in Volturna re-

Vetulonia.

gia tetrapoli. Cęterum decoratus & donatus fuit Vetulonia regia: vt Sillius & Berosus perhibent. Ergo Vetulonia est in Sale vmbrone: pars Volturnę & Etrurię regię. At Volturna regia tetrapolis est inter Cyminiũ lacũ & Volsinas vt supra p̃bauimus. Ergo Vetulonia est inter lacũ Cyminiũ & Volusinas. Quod etiã ex his quę dicunt auctores constat Sillius enim in. viii. cũ legionẽ vnã cõtra Hanibalẽ ex Etruria sumptã a Romanis referret

Volturna.

& enumerasset/qui ex maritima gente iuissent a Phręgene ad Lunã: cuius laudes sub Porsena ponit: & deinde enumerasset duas vrbes transcyminias/remotã quidẽ Phesulas a Veientanis trãscyminiis: etiam proximã eis Vetuloniã declarauit dicẽs: iuxta hos Vetulonos esse finitimos Veientes populos: inter quos ponit Sutrium/Nepe & lacũ Cyminium Quare Vetulonia pars tetrapolis regię est iuxta lacũ Cyminiũ & Veientes/qui sunt proximi Etrurię vt auctor est Liuius in primo ab vrbe condita. Plinius quoq̃ eandẽ Etrurię vrbis regionẽ insinuat/dũ in. ii. naturalis historię ca. de miraculis fontiũ & aquarũ dicit. Aquis calidis Pisę innascũtur rangę: ad Vetulonos vero in Etruria non procul mari: pisces. Notat duo Plinius: q̃ Vetulonia sit in Etruria qđ de pisis subticuit & q̃ Caldanis aquis innascuntur pisces qđ de Caldano amne Volturrenę verissimum est. Non dixit autem eã esse maritimam: quia Vetulonienses in mediterraneis cũ Tuscanien sib⁹ & Volturrenis enumerat in. iii. naturalis historię cap. vi. Et Turrhenus donat⁹ ea consedit in mediterra-

quia eius ager finitimus limiti Tarquiniẽsiũ fluuio Blerano: tredecim milibus passuũ distat a mari Grauisco. Vnde qui Vetuloniũ pro Ituloniũ in littore scribunt/somniãt & no men simul atq̃ Ptolemęũ corrũpunt vt demõstrauim⁹ in. xl. quęstionibus Anniis: vbi & id exposuimus: qđ Virgilius in. viii. ęneidos de Luco ingẽti & sede regia dicit. Haud p̃cul hinc saxo incolitur fundata vetusto Vrbis Agillinę sedes/vbi Lydia quondam. Gens bello p̃clara: iugis insedit Etruscis.

Sic enim exponit: Sedes regia vrbis Agillinę idest ciuis Agillini Mezentii: quia ibi accepit locũ pro locato: & vrbẽ pro ciue/sicut in primo libro Ilium in Italiam portans: idest ciues. Nõ enim Lydia gens in iugis aut Agilla vrbe maritima: sed vicina Thyberi vt Volturna & Vetulonia insedit: vt supra p̃bauimus. Quare sola expositio vera hęc est. Sedes regia Turrhena ciuis Agillini fundata saxo vetusto idest antiquissima sub Iano: incolitur haud procul hinc ab vrbe Roma: ga est in Etruria p̃xima Romę: quia teste Macrobio ĩ Saturnalibus vsq̃ Cosas ob Ostia dicit Etruria proxima Romę: remota vero a Cosis ad Lunã. Ergo sedes Volturna est in Etruria vicina Romę: vbi Turrhenus & Lydia gens bello p̃clara a principio ĩsedit ĩ iugis Etruscis. i. Volturrenis: ga Volturreni sũt cognoĩe Etrusci. Locus Vergilianus

Ex his sequit quod pluries diximus: Quod nũc Viterbũ dicit: olim regia tetrapolis Etruria dicebatur. Nã si Limites quęris: ipsa a tergo habet iuga lacũq̃ Cyminiũ: a fronte Volsiniẽses: a finistris Tarquiniẽses: a dextris suã portionẽ Thyberis Trossam vbi Turrhena & Mæonia deleta Męnian⁹ ager & oppidũ Trossulũ deletũ/& Trossanę vad⁹ vti exposuim⁹ ĩ quęstiõib⁹ Anniis. Calidę aquę & Caldan⁹ ex his amnis/piscib⁹ refertus: adhuc nosse & remanet: Si quęris partes quattuor: adhuc nomina quattuor partibus pseuerãt vetusta prolatione Volturna: & Vetuletũ a quo Vetulones & Vetulonia. Item para Tussa idest hastata Tusca: Et rursus pons Arbanus cognomie pons sancti Laurẽtii vbi Musarnũ Hercules & a Luco Calumbum: vt ait Myrsilus: licet corrupte pronuncient Palumbum. Lucus ipse vestigia seruat: vt exponemus in tabula FAVL Faluceres. Salevmbrone & pars lacus Volsiniẽsis Viterbensiũ est. Viterbum quoq̃ & eius ager vicinus est Sabinis/& proximus Cyminiis Veiẽtanis populis. Et vt vnico argumẽto peruincam⁹: nusq̃ in tota Tuscia: sed ĩ solo Viterbo simul oẽs ptes descriptiõis regię Volturnę: Tussę Vetulõis Arbani: Fani: limitũ: nosim locorũ: & ipsa nosa atq̃ loca collecta reperiunt. Quare necessario consequẽs est: vt qđ nunc a Desiderio rege Viterbũ dictum est: sit ipsa tetrapolis Etruria regia. Hinc eam in auctoribus sępe variato nosse appellatam reperimus. Turrhenã sedem poetę nominant: & quãdoq̃ ab aliquo Larthe illã cognominãt vti Virgilius supra vocauit antiquã sedẽ Agillini Mezentii in. viii. ęneidos. Itẽ in. vii. appellauit a rege patre Dardani Turrhenã sedem Coriti ibi. Hinc illũ Coriti Turrhena a sede p̃fectũ. Et Silius in. iiii. vocat a sacro Fano & prisco Corito sedẽ sacratã prisci Coriti ibi. Ergo agit arreptis p̃ceps exercit⁹ armis. Lydorũ populos: sedẽq̃ ab origie prisci Sacratã Coriti: & reliqua. Dicit autem Turrhenã siue Volturnã sedẽ fuisse sacratã ab origine: ga Ianus pomæriũ illi & Fanũ primus ab origine sacrauit/& regiã. xii. populoq̃ thuscię instituit: vt auctores sunt Fabi⁹ pictor & Cato & alii. Quãdoq̃ vocãt eã a toto vel a pte Volturnã: vt Liui⁹ sępe Fanum Volturnę: & Plinius: Volturreni cognomie Etrusci circa Volsinos. Nonnũq̃ vocant eã a patre Vetuloniã: vt Sillius in. viii. lib. ibi. Męonięq̃ decus quondã Vetulonia gentis. Et Plinius ad Vetulonos inquit in Etruria aqs calidis inascunt pisces. Sępe a parte Tussa Tuscos vocant & Tuscã vrbẽ: vt Propertius in Vertũniana: Tuscus ego Tuscis orior/nec pæniter inter plia Volsinos deseruisse focos. Et Ouidius ĩ. iii. Metamorphoseos de Lybica/qui Tusca pulsu ab vrbe/exilium dira pęnã pro cęde luebat. Sępissime tamẽ & in vsu fuit dici cõmuni nomine Etruria vt supra exposuimus. Hac ergo instructa institutiõe ter

Viterbum.

tia nostra Etrusca iuuētus: quęrentibus vbi sit prisca Thuscię regia regū Etruria tetrapolis: respondeāt vbi nunc Viterbū: quia in tota Thuscia nulli loco nisi Viterbo/conueniunt cunctę simul collectę partes descriptę ab auctoribus: vt pāret irreuincibiliter perquirenti/examinanti: & nihil indiscussum dimittenti.

Finitur tertia institutio.

Eiusdem fratris Ioannis quarta institutio incipit de excisis marmoribus.

SEX TABVLAE memoratu dignę excisę marmorib⁹ extāt de ātiquitate & rebus Etrurię. Duę sunt Lybiscilę: Duę Cybelarię: vna Tuscaniēsis altera Arbana. Primę duę dictę sunt Lybiscilæ a loco. Est enim Lybiscilla regio iuxta Vetuloniā: ex qua effossum est ad quātitatē semidigiti Alabastrum transparēs: quæ si cōtra solem opponit: vidēt ab intus albę litterę quæ ita leguntur.

LYBISILLA VITVRGIA. Viturgiā alterā ꝓ oppido notat Ptolęmeus lōge ab ista/circa Thyberim supra Ferentinū Othonis oppidū. Quare vel corruptus est Ptolęme⁹/vt in multis aliis locis: vel altera est oppidū: altera villula Vetuloniæ vbi Ceres ęgyptia primos panes cōfecit: quæ Lybissa cognominata fuit/a qua locus Lybiscilla: vt in tertia tabula videbitur.

De secunda Tabula.

ALtera Lybiscilla tabula fuit aduecta/item alabastrina ad quantitatem magnę manus: quā idcirco incantatā appellabant: qa nūc sine lris eminētib⁹ cernebat: nūc abitus cernebātur ipsę lręe: & nūc vnū inde aliū mē tiebant colorē. Quidāvero qa q̄dā male legebātur cū sępi⁹ corio: & oleo atq; aceto tergerēt numen ipm deleuerūt. In ea tabula ita excisum erat FAVL Faluceres: pellūt agillū tyrānū. Vetulones hostiis: placāt Volturnę Volturnū. Agillę stultitiæ succedit Tarcō & Ocn⁹. Sic Turrhena Ethurę Lōgho la sancta manet. Etrusco quaterno populo.

Quo tēpore hi versus editi fuerint: e dicto Catonis excerpe possum⁹: q in fragmētis de originibus hęc dicit ad verbū. Etrusci gręcas lras semp hotruerūt/& ob id latinas suscipę noluerūt vsq; ad Cecynnā Volturrenū/magistrū quadrigarū & augurū principē: patrem Menippi & auū Menodori: quas ante illū pater eius Volturrenus: auusq; Titus & Turrhenus pauus q̄q̄ Romanis principib⁹ charissimi: semp renuerūt. Nā is Turrhen⁹ patre Elbio Etruscoꝝ regū vltimo: ad lacū Vadymonis cęso: eqdē ad reddendā vrbē Etruriā anno secūdo Olympiadis cētęsimę ac vigesimę quartæ allici potuit: sed act recipiendū latinas litteras nunq̄ persuaderi potuit. Hęc Cato. Sane quidā nō vulgariter existimāt hunc Menodorū fuisse patrē Mecœnatis: qa magno ardore semp secut⁹ fuit ptes Iulii Cęsaris. Nam & Appianus in. v. li. de bellis ciuilib⁹ ait Menodorū Turrhenū: parata classe ꝑ Iulio Cęsare cōtra Pōpeiū iuniorē: supasse Menocratē nauali plio. Causa aūt cur Turrheni nūc Viterbenses ptes Marianas & Cęsarianas secuti fuerint: facile habet ab eodē Appiano in prio libro: qa sub Sylla soli Turrheni & Vmbri ꝓprio solo vexati sunt quare cū Mari⁹ ex Affrica cōtra Syllā regredereť: in Turrhenā adnauigās ad sex milia Turrhenoꝝ vt scribit/sibi adiunxit: cum hisq; ad Cynnam profectus pergrate ad belli societatem admissus est. Et de his hactenus Satis est ab auo Menodori susceptas litteras latinas ab Etruria vrbe/paulo ante Augustum & Mecęnatem/& ob id Etruscos ea ętate inassuetos linguę latinæ molli ac dissoluto stilo scripsisse: vt de Mecœnate in. ii. Saturnaliū scribit Macrobi⁹. Ergo qa molli ac dissoluto stilo hi versus cōpositi sunt: idcirco excisi & editi fuerunt ętate Mecœnatis. Liceat tamen cuilibet vt libet opinari. Exponamus igitur eos hoc pacto.

Mecœnatis pater.

FAVL: quatuor literæ sacræ sunt Fani Volturnæ adhuc ita dicti. Est enim FAVL Volturnæ subsidens campus/ab ipsa natura spectaculum/& luco q̄ aptissimum productus: vndiq; quatuor cauis distinctisq; collibus cinctus Arbano: Tusso: Vetuleto: & Volturno: vt egregie descripsit Virgilius in. viii. æneidos cum Aeneam trāsito Minione inducit Egelido amne lustratū promeruisse allocutionē Veneris. Est autem Egelid⁹ riuus in reducta valle quarto miliario a Fano siue Faul distans: adhuc nomē a frigiditate vulgo Fredanū retinens/sicut illi proximus Caldanum a caliditate. Itaq; Virgilius cum transito Minione qui decimo lapide distat a fontib⁹ Egelidi amnis Aeneam vidisse e vicino Fanū/& illi vicinas legiones Etruscas inducit: ita Fanum ipsum describit. Est ingēs gelidum/lucus prope Ceritis amnē: Relligione patrum late sacer: vndiq; colles Inclusere caui: & nigra nemus abiete cingunt. Syluano (fama est) veteres sacrasse pelasgos Aruorū pecorisq; deo: lucūq; diemq;. Omnes hæ partes descriptionis Faul Volturnæ conueniunt: vt ad sensum cernimus. Faul em̄ est. xv. lapide/itinere Cassiano prope amnē Ceritis id est Minionē: vt recte Seruius exposuit: quia is amnis ad ius Ceritum pertinebat. Et hic Lucus & fanum Volturnæ/erat religione patrū Lucumonū sacer/non priuatis ciuibus tantū: sed late omnib⁹ accolis/&. xii. populis vt significat Seruius. Erat enim Fanum Volturnę regium/Lucumonibus curia templū: ad quod reste Lustratio indicebant concilia. xii. populis. Cernimus eundē Faul cinctum vndiq; quatuor tetrapolis ipsius collibus vt diximus. Arbores crematæ sunt/post q̄ Christi fides suscepta fuit: iuxta dei mandatū Deuteronomii. xii. cap. In Volturna adhuc est vicus/quem Seuastō pana vocabulo pelasgico dicimus: id est Augustalem Syluanum. Est enim Pan Inu⁹ Syluan⁹ idē: teste Seruio super Aeneida & Georgica. Aruorum pecorisq; deus Vertūnus Pomonus pater Ianus Etruscis erat: vt probauim⁹ in commētariis super Vertūnianam Propertii in. iii. antiquitatū Aerosi. Itaq; duo argumēta sunt/Faul veteres post Ianum secundo sacrasse pelasgos: tū qa Volturnæ vicinus est campus Pelasgi adhuc dictus: tū vel maxime q̄ Augustalē Syluanum Vertūnum vocabulo pelasgico Seuaston pana dixerūt. Vnde & vertūnus deus erat princeps Etruriæ: vt ait Varro in primo de lingua latina. Et hæc ratio soluens dubiū tale. Cum locus Fani Faul dicatur/& in complurib⁹ nummis argēteis & ęreis id idē ferueť: cur in quibusdā vltima sacra litera. p. ponitur: & scribitur Faup? Responsio in prōptu est: qa duobus dicatū erat Fanū: scilicet Lucumonibus quibus erat curia tēplum: et Aruorū pecorisq; deo Pomoni Syluano. Primo modo dicit Faul id est Fanum almę Volturnę Lucumonū. Secūdo modo Faup. id est Fanum almæ Volturnæ Pomoni: aruoꝝ pecorisq; dei: dicente eodem deo in Vertumniana Propertii de seipso.

Pastor & ad baculum possum curare: vel idem Serpiculis medio puluere ferre rosam. Nā qd ego adiicia: de quo mihi maxima fama est. Hortorū in manibus dona probata meis! Ergo est Faup Fanū almę Volturnę Pomoni: aruorum pecorisq; dei: vt in dictiōe Pomonus & Pomona vidimus institutione prima. Ab his quatuor sacris literis introitus Faul siue Faup dicit in contractibus porta quadrięra: quia quatuor æreis denariis insculptę erant istæ quatuor literæ: dum sacraretur. Teste enim Plutarcho in vita Romuli: Etrusci sacrant Olympum mysteriis & literis quibusdam. Q; si excellens sit locus/æreis literis sacrant: vt de ilice Luci Vaticani Etrusci: Plinius significat in. xiiii. libro naturalis historię: ca. lxi. dicens: Vetusti or vrbe in Vaticano est ilex: in qua titulus literis æreis Etruscis: religione arborem tum dignam fuisse signat. Hāc ilicem vaticani inter sanctum Petrum & castrum sancti Angeli fuisse memoria antiqua seruat: quā Eugenius pontifex Maximus: in valuis ecclesiæ sancti Petri æreis exculpsit: vt patet aspicienti valuas æneas.

Faul.

Egelidus.

Caldanus.

Pan.
Inuus.
Syluanus.

Seuastus
Pan.
Vertūnus.

Ilex.

FALVCERES sunt Fani ciues: circum fanū incolentes: Arbani: Tussi: Vetulones: Volturreni: vt dictione Falucer & Luceres in prima institutione vidimus. Vetulones hostiis placant Volturnæ Volturnū. Dictione Volturna diximus de Iano Pomono Volturnę deo

Faluceres.

Vetuletũ, principe. Vetulones/ Vetulonia & Vetulonienſes: deriuationem habẽt a Vetuleto/ vna ex quatuor partibus tetrapolis Etrurię/ vt in ſuperioribus expoſuimus. Et in .xl. quæſtionibus Anniis copioſe probauimus. Placant autem ſacrificio expiatiuo: quo expiauerunt vrbem & luſtrauerunt exercitum ab impietate Mezentii.

Mezentius. Agillus. PELLVNT Agillum tyrãnum. Agillũ tyrãnum appellat Mezentiũ Larthẽ Etrurię regię: cui⁹ impietate atq; crudelitate diutina feſſi ciues: illũq; ad ſupplicia expoſcẽtes; fugatum vi derũt: vt hiſtoriã integrã in .viii. ęneidos: Euander refert Aeneę: quẽ ad Lucumones p auxiliariis legionib⁹ mittebat in Lucum ingentẽ ſiue Fanũ Volturnę: vbi congregati erãt: & in cui⁹ latis aruis Turrheni & Tarcõ rex tutis tenebãt caſtra locis. De hoc Tarcõte ita ſubdit

Tarcon. Agillę ſtultitiæ ſuccedit Tarcõ & Ocnus. De vtroq; loqtur Virgilius. De Tarconte qdẽ re

Ocnus Tyberinus ge: qui legiones dedit æneę cõtra Turnũ & Mezentiũ / loquit pluries in .viii. æneidos & in .x. De Ocno vero cõditore Mantuæ in .x. dicit. Ipſe quoq; patriis agmẽ ciet Ocnus aboris Fati dicæ Mantus: & Thuſci filius amnis: id eſt Tyberini: qui ante Mezentiũ Larthes fuit Etruriæ & contra Glaucum filium Minois apud Albulã dimicãs in fluuium q; ſubmerſus nomẽ Tyberi dedit: vt in Anniis quæſtionibus: & in commentariis ſup tertiũ fragmẽtũ Catonis p bauimus. Sane ſciẽdũ eſt / tres fuiſſe Tarcõtes. Prim⁹ fuit filius Turrheni Męonis / & frater

Tarcontes tres. Traſimeni: vt Beroſus in .ii. antiquitatũ in Genealogiis notat. Huic teſte Strabone in .v. lib.

Tarquinæ. pater ob prudentiam: condẽdarũ .viii. vrbiũ miniſteriũ delegauit: & inter eas a ſe nobilẽ Tarquinas vrbẽ poſuit .xv. vt cernimus lapide a Fano Volturnæ. Hæc enĩ tria .xv. lapide a Volturna diſtant: a fronte Volſinæ: a ſiniſtris Tarquinæ: & a tergo Minio itinere Caſſiano. Secundus Tarcon fuit: qui Euandro Palatinũ collem permiſit: & vt Solinus in Collectaneis ſignificat: Cacum in vincula coniecit. Hunc teſte Manethone ſecuti ſunt Larthes Etrurię Tyberinus pater Ocni: & Mezentius. Quo fugato ſucceſſit tertius Tarcon & poſt eum Ocn⁹: vt Virgilius inſinuat: & Manethon exprimit: & hæc exciſa tabula teſtatur: & nos in hiſtoria Etruſca narrauimus.

Sic Turrhena Ethuræ Lõghola ſancta manet. In tabula Turrhena Ethuræ cum aſpiratione ſunt ſcripta: cum ſine aſpiratione hoc loco ſcribi debuiſſent: vt in prima inſtitutione ſignifi cauimus. Sed ea ætate vt diximus / Etruria vtebat molli & diſſoluto ſtilo & orthographia.

Longola. Par. Longola dicitur a vico lõgo: ſicut Vetulonia a vico eius Vetuleto. Eſt autẽ idẽ para & Lõgola. Nam vt ait Samuel talmudiſta: quos græci & latini vocant Perſas: Aramei & Hebræi vocant a dignitate principatus parazim: id eſt haſtatos conſulares. Par enim haſtam & ſceptrũ Aramei vocant: quia antiquitus haſta pro ſceptro & corona reges vtebantur: vt aſſerit Trogus & Iuſtinus vltimo epitomate. Græci vero Longen vocant haſtam: & Longolam haſtatam. Quare pars Etruriæ dicta vocabulo vetuſto para Tuſſa; eandem Pelaſgi qui ſacrauerũt Fanum lingua ſua dixerũt Longolã Tuſſam / ad diſtinctionẽ Tuſſæ Nanæ. Latine itẽ dicimus haſtatã Tuſcã: vt coptoſius fuit expolitu in .xl. Anniis quæſtionibus. Latini vero abſolute Tuſſam ſiue Tuſcam pnuntiant: vt in prima inſtitutione abſoluim⁹. Longola antem ẽ duplex. Vna in Latio ſec⁹ mare / in Volſcis circa Tarracinã: vt Liuius inducit in .ii. ab vrbe cõdita. Ergo quia in Latio eſt ſcribi debet ſine aſpiratiõe Longola a longitudine dicta. Hæc autem noſtra / ga nec vicus ille lõgitudinẽ habet: nec eſt in latio: & per interptationẽ potius Para dicit: idcirco cũ aſpiratiõe dicit Lõghola ĩ tuſcis trãſcyminiis. de qua Liui⁹ in nono ab vrbe cõdita dicit. Poſtero die repetitis auſpiciis dictator Papyri⁹: cũ legiõib⁹ nuper conſcriptis ad terrorẽ Cyminiã ſyluã traducti exercit⁹ pfect⁹ puenit ad Lõgholã. Et acceptis a conſule Martio veterib⁹ militib⁹ explicauit acies: nec hoſtes detractauere pugnã. Quidã iuuenis ex Flaminia ſupiorib⁹ ãnis cũ publice diſputatiões quotidie de hac pria fierẽt: dixit Liuium loqui de Lõgola Latii: ga dictator Papyri⁹ dict⁹ fuit p bello Sãnitico: cui erat cõſul Marti⁹

vt ſcribit Liuius: & non pro bello Etruſco trãſcyminio: cui prę erat. Q. Fabius ad lacũ Vadymonis. Vnde & veteres milites a Martio non a Fabio accepit. Dicebatq; q putabat eſſe verũ / q eodem tẽpore Papyrius in Samnio pugnabat: quo & Fabius in Etruria ad lacum Vadymonis: & ideo nõ potuiſſe intereſſe Papyrium pugnæ tranſcyminię ad Longolam: Huic reſpondimus primo falſum eſſe q eodẽ tẽpore fuerit vtrobiq; pugnatũ: quia littera Liuii eſt in contrariũ. Finita enim pugna Etruſca: ſubinde inquit pugnatũ eſt in Samnio. Q; vero accepit veteres milites a Martio conſule: equidẽ verum eſt. Sed vt ait Liui⁹ ad Longolam vbi expectabat eos recepit cum legionibus ad hũc Cyminiũ terrorem noui ter conſcriptis: & vbi explicauit acies contra hoſtes ibi paratos. Porro hoſtes parati non erant in maritima Lõgola cũ nullum ibi eſſet bellum: ſed in remotis montibus Samnii & Cyminiis. Quare conuincitur / vt ſi nullũ bellum / nullus hoſtis erat in maritima Longola: Sed actu preſens in Etruſca vtiq; Papyrius non explicauit acies in Longola maritima Volſca ſed Etruſca. Quod vero obiecit q creatus eſt Dictator pro bello Samnitico: conſequẽs eſt vt nõ pro bello Volſco: & ob id nec ad Longolam Volſcam explicaſſe acies Et cũ pro his adductus eſſet Liuius: & hęc ibi lecta: multa ille iuuenis ſubmurmurans: dixit: ſe in futura diſputatione omnino probaturum: q nullo modo Papyrius interfuit bello Etruſco: Sed cũ in palatio dominoꝝ vbi res gerenda eſt nõ affuiſſet (nam in perufiã ſe ſtinauerat) noſter Vetuloniẽſis Ser Thomas Veltrin⁹ vices illi⁹ accepit: & his validiſſimis argumẽtis obiecit. Primo qa pœna capitis mulctabaẽ Dictator: ſi ini uſſu Senatus: alio proficiſceretur: q̃ in prouiciam ſibi delegaram: quę Papyrio Samnitũ erat decreta. Reſpõdi primũ q iuſſu Senatus id fecit: qui teſte liuio nuper atq; nouiter legiones cõſcripſerat pro terrore tranſcyminio non Samnitico. Et ideo dictator ad eam Longolam illas deduxit: vbi erat terror trãſcyminius. Et ita iuſſu ſenatus illo traduxit legiones. Deinde argumentum in eum ſic verti. Pœna capitis erat alio deſcriptas Legiones ducere: q̃ in prouinciam pro qua conſcribuntur: aut alibi pugnare & explicare acies. Porro non fuit Papyrius dictator creatus pro bello maritimo Volſco & Longola Volſca: neq; Senatus nouiter ſcripſerat Legiones pro terrore Samnitico vel Volſco: ſed tranſcyminio. Quare nullo pacto has legiones duxit in Samnium: neq; in Longolam Volſcam: neq; ibi explicauit acies vbi nullum erat indictum bellum: ſed bene hęc omnia conueniunt longolę tranſcyminię vbi hoſtes parati Etruſci & finitimę Vmbrię: vt ait Liuius: cuius terror percuſſerat vrbem: & Senatum coegerat: ad nouiter Legiones conſcribẽdas: quibus actu indictum bellum & nõ Longolę Volſcę. Secũda obiectio fuit iſta. Vnuſquiſq; triumphat pro bello qd geſſit Porro Fabius triumphauit ob egregie perdomitam Etruriam: & non Papyrius: vt ibidem Liuius eſt autor. Quare Papyrius non geſſit bellum Etruſcum. Ad hoc reſpõſum fuit: aliud eſſe bellum gerere: aliud ſuccenturiari. Conceditur igitur q Papyrius non geſſit bellum Etruſcum: Sed Samniticum: & ideo vterq; de ſuo bello triumphum retulit: ante tamẽ bellum Samniticum quod ſubinde geſtum eſt vt loquitur Liuius: territa vrbs de profectione. Q. Fabii qui teſte Liuio dicto in Sutrio Papyrio dictatore: tranſgreſſus fuerat Cyminia iuga circa lacum Vadymonis: mox conſcripſit legiones ad ſuccenturiandũ Fabio: quia vt ibi exprimit Liui⁹ terror fuit vrbis: ne ſubito cohortibus Etruſcis & Vmbris exercitus intercluderetur: quia vt patet ad oculum: Fabius cum exercitu ſtãs in hac planitie: habebat a fronte Volſinenſes: a ſiniſtris Tarquinenſes: a dextris Etruſcos & Vmbros Tyberinos: a tergo ſola iuga Cyminia verſus Lõgolã: quę niſi legionib⁹ Romanis cuſtodita fuiſſet: fũdit⁹ ĩ tercluſus fuiſſet exercit⁹: & nõ potuiſſet: vl' retro referre pedẽ: neq; a frõte aut a dextris vl' a ſiniſtris pcedere. Et iõ clare dicit Liui⁹: q ad hũc terrorẽ tollẽdũ: nouiter cõſcripſit legiones Senat⁹ cũ qbus pfect⁹ peruenit ad longolam tranſcyminiani

dictator: & explicauit acies ad ſuccenturiãdũ & cuſtodiẽdũ iter tranſcyminiũ: ne intercluderetur exercitus & nõ ad pugnandũ: iuſti more belli. Tertio ſic obiecit. Hæc pugna tranſcyminia: pugnata fuit vſq; Perufiam: quia induciarũ fregerat fidem: vt ibi ait Liuius. Ergo nõ fuit ibi Papyrius: qui pugnabat in Samnio. Reſpõſum eſt: q; cõſequentia eſt falſa: ſimul & adſumptũ. Conſequẽtia quidẽ/quia fuit ibi Papyrius (vt diximus) anteq; pugnaret in Samnio: quia ſubinde ac perdomita Etruria: ipſe geſſit bellũ Samniticum. Adſumptũ quoq; falſum eſt: q; ea pugna tranſcyminia eo anno pugnata fuerit vſq; Perufiã: aut q; Perufia induciarũ fregerit fidẽ: quia teſte ipſo Liuio ibidẽ: egregiæ perdomita Etruria regia: non proceſſit ad Volſinienſes a fronte Fabius: nec a ſiniſtris ad Tarquinienſes: nec a dextris ad alios Thyberinos Etruſci nominis & Vmbros: ſed ſequẽte anno illos Decius conſul ſubegit. Qd vero ait pugnam Tranſcyminiam pugnatã vſq; Perufiam: vtiq; Liuius non affirmat ſed per opinionem refert dicens: q; quidã id aiũt. Et ideo tãq; veritati nõ cohęrẽs opinio reiicitur. Hactenus de Longhola id eſt Para Tuſſa: de qua exciſus lapis dicit: q; ſit expiata impietate Mezentii & ſuccedẽtibus religioſis Tarcone & Ocno: Longhola Turrena vrbis Etruriæ manſit ſancta id eſt pia ex religionibus: vt prius dedita.

Sequitur.

Quatern⁹. Po. Etruſc⁹

ETRVSCO QVATERNO POPVLO. Quatuor partibus cõſtabat tetrapolis Etruria vt diximꝰ: Arbano: Vetulonia: Para: Tuſſa: ſiue Longhola haſtataq; Tuſca: & Volaturna. Et ideo referẽs ad has quatuor partes Helius Spartianus dixit q; Antonini pii oẽs ędes in tota Etruria examen apũ cõpleuit: quia in qualibet parte vrbis Etruriæ paternas ędes habebat. Erant aũt abſq; mœnibus quatuor magna oppida vſq; ad Deſideriũ regẽ: vt dicemus in .v. tabula. Et ideo quaternus Etruſcus populus dicebatur: Et ſeorſum enumerabãtur: Arbani: Tuſcanienſes: Vetulones: & Volturreni: vt patet in .iii. naturalis hiſtorię cap. vi. Plinii: & in Myrſilo de origine Italiæ. In autoribus vero hiſtoricis & poetis: confundũtur nomina: quia interdũ totũ pro parte: interdũ pars pro toto accipitur.

Finit ſecunda tabula Lybiſcilla.

Tabula tertia vna ex Cibelariis.

Cibelarię tabellę.

Væ tabulę exciſę Marmoreę quæ Corſettus repperit: Cibelariæ iccirco dictæ: q; in pdiis turſitæ Cibelis: & colle eius hactenus Cibelario dicto: reperte ſunt: vbi paulopoſt aſtante curia quæ cũ beatiſſimo Alexandro VI. Pont. Maxi. Viterbũ ſe contulerat: effoſſæ fuerunt triumphales ſtatuę veruſtiſſimę: minio illitę: Cibelis: Iaſii: Armonię: Veſtalis: & Electrę Sub ſtatua Iaſii carmen rithmicum: antiquis litteris & verbis Etruſcis exciſum: in latinum ita vertitur.

Iaſio acclamauit Herculeus: Dux inuicte: inuicta corona:
Anno ętatis ſuę trigeſimo octauo. Sub Cibele hoc carmen exciditur: ita dicens.
Veiuzo hoſpita Iſis: Hoſpitata eſt epulatrix.
In domo Tylę ſponſę decorę regis Sypi: Anno ętatis eius quinto decimo.
Prima igitur tabula marmorea magna/exciſa eſt litteris Grecis/& vetuſta orthographia Greca: cuius hęc eſt in latinum traductio.
CORITINA deſponſatio cum Electra Atlai Kityi: iam dudum pertranſiuerat.
ET MAXIMA Iſis frumẽtaria atq; Panifica/conceſſit ad nuptias Iaſii filii Coriti: in habitaculum turritæ Cibelis ſponſæ Iaſii: in prędio Cibelario/ad fontem Cibelarium: paulo ſub Vadymona palatia.
ET PAVLO poſt a ſcelerato fratre Dardano Iaſius male periit/in agro Iaſinello: ad Thermas Iaſinellas in Theiſcis.

ET QVIDEM iſta regia fuit reparata primum quidem a Pypino/poſteriꝰ vero a Marſia Turrhenis principibus: ad ęternam gratiam & monumentum rerum.
LAPIS veruſtiſſimꝰ repertus ſub his verbis. Omnium primus Cameſes cũ patre ſuo Iano: & Ry Comero Gallo: Vetulonos colonos ſupra balnea ſtatuit. Et poſt puſillum iuxta iſtos caſtellum fundatum fuit a Libyo ęgyptio: qui cognominatus eſt Hercules celſus. Sed ante hunc Herculem celſum. Sabatius Sangny pater Sabinorum atq; Samnitum: villam poſuit in Volturrenis, Troſſis in Celeni regione.

Altera tabula Cybellaria: in ordine quarta hęc eſt.

PICRAMMA Araratheum in Vetulõia repertum ad portam Vetuleti: ſub his verbis: Omnium primus Cameſes cum patre Iano & Ry Comero Vmbro parte Vmbrorũ dedit Vetulonos habitatores ante Balnea: iuxta hos poſuit munitionem Libyus ęgyptius: cuius pronomen Hercules celſus & prius iſto Hercule celſo Saturnus Sangny dedit munitionem in ferocibus in bello: & caſtellum Camſancti ſiue panos Seuaſti: & caſtellum Feneſtrę. & caſtellum Lucernę Hucuſq; tabulę Cybelariæ: tertia quã Corſettus afferre pollicitus erat funditus periit. vnde has duas breuibus exponemus.

Prędictarum tabularum expoſitio.

AS igitur tabulas quęrendo exponemus. Principio quęritur. Si Etruſci ſemper horruerũt litteras grecas & diſciplinas: vt ſupra fuit expoſitum: cur has antiquitates grecis litteris ſeruãdas tradiderunt? Ad hoc ex dictis ipſius Catonis reſpõderi poteſt. qui teſte Plinio in .xxix. lib. naturalis hiſtorię ca. i. ad filium ſcribens: his verbis vtitur. Dicam de iſtis grecis ſuo loco Marce fili/quid athenis exquiſitum habeam: & q; bonum ſit illorum litteras aſpicere non perdiſcere. Vincam nequiſſimum & indocile genus illorum. Et hoc puta vatem dixiſſe. Quandocunq; iſta gens ſuas litteras dabit: omnia corrumpet. Hęc cato: vt Plinius refert. Itaq; quoniam bonum eſt greças litteras aſpicere non perdiſcere: vtiq; Etruſci ad perdiſcendas eorum litteras & fabulas atq; mendacia magis q̃ diſciplinas nunq̃ inclinati fuerunt. ſed bene recteq; aſpexerunt illas: & permiſerunt: vt patrię antiquitates ſcriberentur litteris grecis & latinis: quia niſi ad honorem non pertinebat hoc genus ſcribendi.

Greças Iſas nõ perdiſcẽdas eſſe

SECVNDO quęritur quo tempore hęc fuerunt exciſa. Reſpondetur: q; cõiectura eſt circa tempora conditionis Romę: has tabulas fuiſſe permiſſas ſcribi litteris Etruſcis. Nam teſte Archiloco in Epitheto temporum ſuper quem iam cõmentaria cõfecimus poſt euerſionem Troię: aliis & aliis temporibus octo Homeri claruerunt: quorum qui eximius poetarũ eſt fuit ipſi coętaneꝰ & vicit Olympico certamine: Olympiade .xxiii. quę fuit circa .xxx. annum Numę Pompilii: vt patet in Euſebio. Eo anno vt aſſerit: fuit ipſi ius tributum emendandi litteras ſimul & linguam grecam: quas ſemibarbaras & rudes Cadmus retulerat in greciam. Quare hęc tabulę pauloante Numam exciſę fuerunt: quia ruditatis antiquę ſunt plenę. Nam orthographia eſt vetuſta: quia Vetuloniam ſcribit per .ov. & .ε. doctrina Homerica poſtea ſcribitur per .β. & .η. βητουλωμιᾳ.

Homeri .viii.

Rurſus ſcribit Sangyn.per. ⁊TH, cum per duplex.⁊T.ſcribendum dictauerit Meon Homerus.Similiter poſt Marſiã & Pypinum Iarthes Etrurię fuiſſe exciſas:tabulę ſunt teſtimonio:quę illos nominant.Floruit autem Marſias etrurię Iarthes, quinto⁹ & ſeptuageſimo anno antę Romam vrbem cõditam:vt probauimus in Etruſca hiſtoria & chronographia:quã contra Euſebium/& alios corruptores publicorum temporum conſcripſimus.Quare poſt Marſiam:& ante Numã circa conditionem vrbis romę:exciſa ſunt hęc marmora.

Atlantes tres

TERTIO Quęritur quis fuerit hic Atlas & Coritus. Reſpondetur iuxta Seruium ſuper.vii.eneidos:tres fuiſſe Atlantes.primus Maximus, Maurus dictus/quia teſte Diodoro ſiculo in.iiii.li.in Mauritania obiit.Poſtremũ ſibi finxit Gręcia mendax.Inter hos fuit Atlas Italus ſocer Coriti & pater Electræ: quem Arameĭ ac diuinæ litterę vocant Kitym ideſt Italum a quo Italia primo nomen habuit circa Thyberim in quo ſunt loca a Siculis qui venerunt cum Italo a Sicilia primum habitata/Phalaris & Phęſcennium & circa Thybur Sicilienſia:vt ait Dionyſius in primo libro.Vnde tam in Latio q̃ agro Etruſco vallis Sicania & loca Sicania ſunt.Hic Atlas Italus/fuit frater Heſperi regis Hiſpaniæ:quẽ teſte Igino & Beroſo ab Hiſpania pepulit in Italiam: quo tempore/ga Iarthes Etruriæ poſthumus in cunis erat:qui nomine dicebatur Cambo:vt in.ii. &.v. antiquitatum dicit Beroſus:& cognomine vocabatur Ianus iunior:vt Iginus & alii ſignificant/vbi ſcribunt: Iani ope atq; permiſſu Italum condidiſſe capenam: idcirco infantis tutelam in Turrhena ſede ſuſcepit/Heſperus:& ob id/vt ait Iginus:tam Hiſpania q̃ Italia Heſperiæ:ab eo dictæ ſunt:& non ab Heſpero fidęre quo nauigant in Italiam & Hiſpaniam:ſicut ſomniat Cręcia mendax:quia eadem ratiõe Gallia eſſet tertia Heſperia:quia eo fidere nauigãt in Galliam.Itaq; hic dicitur Atlas Kitym ideſt Italus pater Electræ: per diſtinctionem ab aliis duobus Mauro & Gręco.Coritus autẽ hic dicitur Ianus iunior pater Dardani & Iaſii. De his vt Iginus:ita ante illum Fabius pictor de origine vrbis Romæ Ita dicit. Prima origo Romæ fuit collis capitolinus/a Saturno cultus & Saturnia dictus. Sequens hunc Auentinus:fuit habitatus ab Atlante Italo: e Sicilia illo aduecto contra fratrem ſuum Heſperum:in cuius tutela erat Etruriæ imperium:adhuc Iano puero & immaturo ad munera regia:& regni. Porro Italus dimicare:a Iano & Etruſcis prohibitus: in Auentino conſedit: ad cuius radices iuxta Thyberim ope atq; conſilio Iani: Capenam oppidulum condidit: & regionem eius permiſſu Italiam dixit.Mox Heſpero fratre rebus humanis exempto: Italus in tutelam Ianum & etruriam ſuſcipiens:omnem regionem circa thyberim vltro citroq; a ſe Italiam dixit extinctis aliis cognominibus priſcis. Ab hoc loco Fabii Seruius ſup eneida ſcribit/Italum cum Siculis: in loca circa thyberim veniſſe/ & a ſe Italiam primo dixiſſe: eſſeq; argumento loca dicta Sicilienſia vel Sicania. Similiter & Solinus/vt Tortelli⁹ noſter Aretinus ſcribit:ab hoc Fabii loco excerpſit/Italum iuxta thyberim ędificaſſe Capenam ope conſilio/ & auxilio Iani:a qua portę Capenę nomen fuit .Sequitur vero Fabius de tertio colle Palatino q̃ fuit tertius in origine/ vrbis Romę ſic dicens. Suſcepto Italus italię imperio:tum filiã ſuam romam nomine: aboriginibus & Siculis in Latio preſecit. Quę Capena relicta: Palatinũ collem medium tenuit: & oppidum Romam condidit in eius vertice vbi hęrẽt exquilino. Hęc Fabius. Ergo Italus Atlas/eſt qui in hoc loco ſcribitur pater Atlãtis Electræ: & ſocer coriti iani: cuius in regia Thuſcorum & italię ſede tutelam ſuſcepit: & illi filiam ſuam infantulam electram vxorẽ pro futuro Imperio locauit: vt Beroſus in.v. antiquitatum exprimit/ſuper quem exegimus comen-

Italus.

Heſperię

Coritus

Capenã

Roma.

taria. Et notandum q̃ iano huic vt diximus nomen fuit Cambo: et dignitatis nomen Coritus ideſt iuppiter:vt p̃bauimus ſuper Beroſum & in Anniis'queſtionibus in quibus expoſuimus vrbes & oppida quę condidit in hac Turrhena ſede.

QVARTO Quęritur vbi regnauit italus. Reſpondetur q̃ regnauit in Etruria terrapoli. Id probatur argumẽtis cõmunibus: propriis: & auctoribus. Cõmune argumentũ eſt:quia vel regnauit circa thyberim in Capena:vel circa thyberim in Volturna quę etruria regia. Circa enim thyberim conſedit cum Siculis: & eam regionem a ſe nominauit Italiam vt Seruius & cęteri conſcribunt. Porro non regnauit in capena:quia non potuiſſet dici rex Italię ſed Latii regulus. Nam ante Romanoꝝ imperium a tempore Iani & deinceps ſolum penes thuſcos imperium totius Italię fuit cuius regia fuit Volturna:nec quiſpiam potuit eſſe regulus in Italia, niſi permiſſu Larthis Etrurię: vt Fabius pictor ſcribit:& nos in cõmentariis noſtris ſuper eum:& queſtionibus Anniis copioſe probauimus. Quare in regia Volturna regnauit. Alioquin/non modo/non potuiſſet dici Italię rex:ſed ne regulus quidem. Aliud cõmune argumentum eſt:auctoꝝ dicentium:q̃ ibi regnauit circa thyberim Italus /vbi fuerunt vrbes ante pelaſgos habitatę a Siculis:vt capena & circa thybur loca. Cęterum in thuſcia Veientana/circa thyberim ſunt Phęſcennium & Phalaris vrbes: ante Pelaſgos habitatę a Siculis: vt aſſerit Dionyſius Halicarnaſſeus in prĩo lib. Quare Italus commune imperium tenuit circa thyberim/vltro in Latio/citroq; in Thuſcia. Sed nullius ante Romanorum Imperium regnauit citra thyberim in Thuſcia/ſimulq; vltra in Latio: niſi Larthes Etrurię: vt omnes concedunt qui de imperio Thuſcorum poſt Ianum ſcribunt. Quare Italus haud dubie fuit Larthes Etrurię. Tertium cõmune argumentum ſumitur ab externis auctoribus ex vocabulo Kityn. Sint igitur hę pro hoc argumento inſtitutiones. Diſtant Cetym & Kityn. Nam Cetym eſt vrbs Macedonię/adhuc dicta terra Cetym: de qua in primo libro Maccabeorum dicitur. Alexander Philippi Macedo/egreſſus de terra Cetym:peruſſit Darium regem Perſarum. Porro Kityn fuit Ital⁹ Athlas: vt hęc tabula indicat:& Beroſus in.v. antiquitatum teſtatur:& Arameĭ atq; Hebręi aſſerunt. Vnde a Rityn/ideſt Italo diuinę litterę Italiam dicũt Kityn. Et in ſeptem locis diuinę hiſtorię ponit Kityn/ſcilicet Gene.x.ca. Et Nũeri.xxiiii. Bis quoq; Kityn vocat Eſaias ca.xxiii. ſemel ca.vlt. Semel Ieremias ca.ii. Semel Ezechiel.xxvii. Codices qdã latini mẽdoſi ſũt in quibuſdam his locis. Scribunt enim Cetym pro Kityn:quia Kityn eſt ſcribẽdum:vt patet in textu Hebrę. In his igitur ſeptẽ locis. lxx. interp̃tes Kityn interp̃tantur Italiã diuus vero Hieronymus quãdoq; interpretatur Italiã:quãdoq; propriũ nomẽ Itali in ſua lingua relinqt:vt eſt illud Hieremię.ii.ca. Ite in Kedar & ad inſulas Kityn:& videte quia gẽs non mutauit deos ſuos:iſrael autẽ mutauit me in idolũ. Vbi ſeptuaginta interpretantur. Ite in Cedar & ad inſulam Italiã:quia gens nõ mutauit deos ſuos. Appellat autem Hieremias Italiã inſulam:quia vt cernimus & Liuius in.v. ab vrbe condita dicit:Italia inſtar inſulæ cingitur ſupero & infero mari. Non mutauit autem deos ſuos in Etruria tantũ:quia teſte Myrſilo & Dionyſio Halicarnaſſeo:ſoli Etruſci nõ mutauerunt deos ſuos veruſtiſſimos Vadimona: Vertũnum: Horchiã & Razenuum: cum his differant ab omibus etiam thuſcię populis vicinis/nedũ Italię & Męonię. Alia inſtitutio ſit q̃ Hebręi periti Romanos vocant Romanym: Italos vero circa thyberim dicunt Kityn:quia Italus qui & pprio noĩe Kityn dictus eſt:ſolum circa thyberim cõſedit & regnauit.vt expoſuimus. Ex his inſtitutionibus hoc in cõmune argumentum venit. Ibi circa thyberim regnauit Italus: vbi gens ſeruauit ſemper veruſtiſſimos deos ſuos. Quę cum ſola gens Etruſca regia fuerit: vt autores docent: neceſſario ſequitur

Italum regem Volturna

Italus Larthes

Cetyn Kityn.

Italia inſula

vt in tetrapoli Etruria regnauerit Italus. Sequũtur argumenta propria: ab eius ꝓprio nomine: cognomine: nominibus filiarum septem pleiadum & vxoris eius pleionę. Ibi enim regnauit Italus: vbi locis & titulis imposuit nomen suum proprium & cognomina: quia ad fulgorem ac memoriam rei gestę: veteres imponebant sua nomina montibus: fluminibus & locis aliis: vt in quarto antiquitatum Berosus dicit & nos in cõmentariis super eum probauimus. Et ideo a nominibus est validissimum historię argumentum: vt Liuius arguit de amplitudine imperii Thuscorum in .v. ab vrbe condita. Cęterum nomen proprium Itali in sola tetrapoli Etruria permanet. Tota em̃ pars Volturnę superior dicitur Stic/Kity. Aryn: idest domicilium Itali sublimis: vt talmudistę interpretantur: Et circa extima parazoli Volturnę: tituli septem sunt: inscriptis litteris Etruscis: qui latine dicunt. Tituli patriæ Kyteí: hic sunt ad memoriam. Monti quoq; ac riuo subcyminio Volturnę. Ry Arlao est cognomen: vulgo Ry Tlao. Duobus collibus/alteri in subcyminiis/alteri circa lacum Volsinienſem/ nomen est vulgo Mõ Taliano/pro Italiano: quia vulgus Etruscum sępe truncat primam syllabam in nominibus gentilibus & localibus: vt pro Philippo: Nicolao, Ogygiano Ry Osiri: Ry Atlao: Italiano proferimus lyppũ: Colaum: Gygianum: Ry Syrim: Ry Tlaũ: Talianum. Lacus quoq; Volsinienſis a Plinio in .ii. naturalis historiæ dictus est lacus magnus Italię. Aut ergo genitiuus iste Italiæ/construitur appositiue ab isto nominatiuo lacus in habitudine denominationis cõmunis Italię aut propriæ. Non cõmunis: quia falsum est in cõmuni Italia hic sit lacus magnus sed valde paruus. Quare constituitur in habitudine proprię denominationis: scd̃m q̃ antiquitus a propriis limitibus suis denominationem habuit. Finiuntur enim limites ipsius lacus a fronte & dextris cum volsiniensibus a sinistris cum Tarquiniesibus/in quibus cõnumerãtur tussi nani: & a tergo cũ Etruscis. Vnde & oppidum in ore lacus deletum a romanis quod adhuc nostrum est & nomen illi Cort Nossa: Liuius in .vi. ab vrbe condita dixit esse Etruscorum non Tarquiniensium. Quare a limitibus denominationes habet/& dicitur lacus Tarquiniensis & Italię at Volsinienſis ab eodem Plinio. Desiderius quoq; rex: cum totum lacũ Viterbensibus decreto restituit rationem reddidit: quare lacus magnus Italię dictus fuit antiqtus: quia inquit agerv etulonus antea fuit Italię dictus a sede Itali ibi decreta. Argumento quoq; est vxoris Itali Pleionę nomen inditum monti Pleionico: quem corrupte vulgus profert Pleiobicum: non procul Ry Atlao. Rursus locum generationis & patriã Pleiadum vetusto vocabulo Cercinas Mauri vocant: vt Diodorus in .iiii. libro indicat. Nam vt quidam Talmudistę dicunt Scythę & Aramei antiqtus Pleiades vocabant Cercinas sicut latini Vergilias & pullicinellas. Cęterũ nusq̃ in latio: sed in parte Vetulonię est regio Cercine: Quare in Vetulonia Atlas ex Pleiona Pleiadas suas Italas genuit. Deniq; in agro Etrusco fluminibus & oppidis nomina Pleiadum manẽt Nam inter Volturnam & lacum Vadimonis viculorum fundamẽta interpolata apparent: quę ab Ameroe diminutiue vulgo Amerella/& a Plinio nepote Amerina prędia dicuntur: in epistola de lacu Vadimonis ad Gallum. Ab Alcione vero/quis dubitat dici/Alcion fluentum: quod interfuit regiam Etruriam: & diuidit Vetuloniam: Volturna: Celeno oppidum nostrum adhuc incolitur: cui in vicino non deest sui amatoris vetustum oppidum Oriona dictum. In iugis nostris Cyminiis Maiæ oppidum deletum est/vbi Maiæ muros dicimus: a quo Maia & Maiensis vetustissima Viterbensis familia: Mons quoq; Mon Asteropus quẽ ab Asterope dici nẽo dubitat. Sit igitur hocvnũ inexpugnabile argumentum. Vbi circa thyberim hęc omnia simul collecta reperiunt̃

Pleiona

Pleiades Cercina

Maiæ muri.

Itali videlicet. Domiciliũ: tituli: noía ꝓpria: & cognomina itẽq; & vxoris ac filiarũ patria & oppida atq; noía: ibi necessario consedit: regnauit & cõsenuit. Cęterũ nusq̃ hęc oía simul collecta circa Thyberi sunt: q̃ i tetrapoli Etruria nũc Viterbo: vt exactissime pscrutãti clara luce offert. Quare nusq̃ nisi in Etruria nũc Viterbo Italus cõsedit atq; regnauit. Cõfirmatur & a sexta Itali Atlantis filia Electra: cuius p̃dia Electraria sunt a Corit Nyenta vsq; in Electraias fontanas: quas vulgus dempto .r. profert Electaias: vt in prędcentibus diximus.

QVINTO quęrit: vbi regnauit Coritus & Iasius eius filius? Respõdet argumẽto indubitato cõmuni: q; ibi regnauerũt vbi erat sedes Fani regii siue sedes sacrata. Nam a prisco Corito siue hastato Ioue rege Etrurię vsq; ad hũc vltimũ Coritũ & Iasiũ: oẽs successerũt sibi mutuo in eadẽ sede cõmuni regia: q̃ ab ipsis sępe noíabat: sicut supẽrius diximus: vt sedes sacrata prisci Coriti: sedes Turrena Coriti: sedes vrbis Agillinę & eiusdemodi. Cęterũ sedes sacrata Fani ingẽtis: fuit Etruria tetrapolis: vbi fanũ Volturnæ: vt supra demõstrauim⁹. Regnauerũt igit̃ Coritus & Iasius in fano Volturnę. Prętera sedes sacrata prisci Coriti fuit eadẽ & Itali & Męonũ: quia ibi iũctus est sanguis auitus Thuscię scilicet prisci Coriti Ianigenę & ipsius Itali cũ Ianigeno Corito: cui Electrã filiã locauit vxorẽ: & subsequẽtis Turrheni Męonis post interfectionẽ Iasii: vt Berosus in .v. dicit & Sillius in .iiii. libro insinuat dicens. Ergo agit arreptis ꝑceps exercitus armis: Lydos populos: sedẽq; ab origine prisci: Sacratã Coriti: iũctosq; a sanguine auorum Męonios Italis pmixta stirpe colonos. Quibus aũt successiue fuit eadẽ sedes auiti sanguinis: in ea vtiq; regnauerũt. Cęterũ eadẽ sedes Turrena fuit Iani & prisci Coriti Volturna: & itẽ Itali Volturna: & itẽ Turrheni Męonis Volturna: vt clarissime in p̃cedẽtibus demõstrauim⁹. Ergo successores reges iũcti sanguine pmixtaq; stirpe hoꝝ triũ auorũ: regnauerũt in Volturna. Porro Coritus & Iasius Ianigenę Thusci fuerũt: iũcti pmixta stirpe Italo & ei⁹ filię Electrę. Quare i Volturna regnauerũt. Amplius prima vrbs Iani q̃ & Coriti fuit Capęna Auẽtini: quã opęeius posuit Italus: vt supra exposuimus. Extremas vero condidit Ianus Larthes in p̃diis suis: q̃ sunt Corit Nyenta: Cort Veia: Cort Nossa: Cort Enebra: Cortilianũ: vt ꝓbauim⁹ in Anniis qõnibus. Itaq; vbi sunt extremę vrbes Coriti: ibi & Turrena sedes eius. Cæterũ in Volturrena sacrata Fano regio: sunt oẽs dictę vrbes vt cernimus: & in supradictis qõnibus explanatũ ẽ. Quare in Volturna regnauit Coritus. Prętera vbi oppidũ Dardaniũ: & p̃dia a fratre ei⁹ rege Iasio & Thermę dictę adhuc Iasinellę: & p̃dia vxoris eius dicta adhuc ab ea Cibelaria: & p̃dia matris Iasii dicta Electraia: & oppidũ a noíe pris dictus Coriti mons & oppidũ vocabulo Etrusco & nõ latino: vtiq; ibi domiciliũ & regia sedes Coriti & Iasii: ac reginarũ Electrę ac Cibelis. Ergo in Volturna regnauit Coritus & Iasius: qa ibi sunt oppida & p̃dia Dardaniũ Iasinellę. Cibelaria: Electraia: & Corit Nyenta: id ẽ Coritus mõs & oppidũ: vt ꝓbate interpretati sumus in Anniis qõnibus. Amplius: vbi fuerũt ad memoriã: regię acclamatõis seruatę more antiquo: illitę minio triũphales statuę Iasii: Cibelis: Electrę: & Armoniæ: haud dubie ibi regia eius sedes q̃renda est. Quare Volturna fuit regia sedes Iasii: quia eius agro & colle Cibelario seruatę fuerũt dictę triumphales statuæ: vt in principio huius tabulæ scripsimus: & late probauimus de origine litterarum Etruscarum & philosophiæ. Mentitur ergo Gręcia mendax in historia: q; Cibeles mons in Phrygia sit a quo matris deũ Cibelis nomẽ fuit: cũ ecõtra a Cibele Thusca cognata Dardanii in Thuscia prius collis monsq; Cibelarius, & inde in Phrygia sit noíatus: quia prius Cibeles Thusca fuit q̃ Dardania. Et vocabulum Thuscum est Cibeles: a cibelizare id est sacrare dictum: a quo Cibeles regina sacrorũ latine dicit: vt probauimus in eodẽ libro de origine

Coriti & Iasii regia volturna.

Cibelis mons in tuscia;

philoſophiæ ac litterarũ Etruſcarũ. Deniq; vbi ortus eſt Dardanus: ibi patris & matris domicilij: & regia ſedes. Sed veteſti Arũti Camillarii id eſt ſecretarii famã rettulerũt: qua ſcriptũ eſt: q; Dardanus eſt ortus in agris Camillariis ſiue Arũtinis. Quare quoniã Camillarii ſunt Vetuloniẽſes: iccirco in Vetuloniẽſi Turrena ſede patris Coriti Dardanus & etiã Iaſius. Pro quo valido argumẽto explanãdo: notãda eſt primũ diſtinctio Plinii in. iii. naturalis hiſtorię ca. vi. vbi in Thuſcia tres Aruntes populos ponit: videlicet Arũtinos veteres: Arũtinos fidẽtiores: & Arũtinos Rullienſes: vt copioſe expoſuimus in cõmẽtariis ſup alios auctores. Sed de Arũte vetere oppidulo vidẽdũ eſt vbi ſit. Cato in fragmento. xvi. de originibus: in tertia gente Thuſciæ Tranſcyminia inter alios: hos enumerat dicẽs: Sub Volturrena ſunt Arũtes veteres cognomine Camillarii: Longius Blere. Rurſus Antonin⁹ de ſexti neribus ab vrbe Roma in Gallias: Caſſiano ingt itinere itur p Politorũ: Arcenũ: Ninionẽ: Forũ Caſſii: Arũtes Camillarios: Tudernũ: Varentanũ: & reliqua. At Camillarius vicus deletus: & lingua Etruſca Mont Arunes ſiue latine Senes Arũtes: eſt ſub Volturna inter forũ Caſſii & Tudernũ: in Thermis Caij: vt limites ſuprafcripti: & noia manẽtia: & veſtigia probant. Quare in Volturna natus eſt Dardanus. Nota itẽ lingua Etruſca Camillũ eſſe miniſtrũ & ſecretariũ ſine camerariũ principũ. Vnde ſecretariũ deoꝝ Mercuriũ: Etruſci vocãt Camillũ: vt Seruius cũcta recte expoſuit ſup. xi. æneidos. Vnde Arũtes ſenes ſunt cognomine Camillarii id eſt ſecretarii. & a cõmerariis Lucumonũ: q⁹ credit neceſſario: quoꝝ teſtimoniũ retulit Latin⁹ ad Troianos dicẽs. in. vii. æneidos. Fama eſt obſcurior annis: Aruntos ita ferre ſenes: his ortus in agris Dardan⁹: ideas Phrygię penetrauit ad vrbes. Thraciãq; Samũ: q̃ nũc Samothracia fertur. Hinc illũ Coriti Turrena a ſede pfectũ. & reliqua. Hac auctoritate expoſita ſic inſtituti iuuenes arguãt. Aruntinis veteribus vti Camillariis Etruſcarũ antiquitatum: neceſſario credit de Dardano & aliis rebus Etrurię. Porro iſti Camillarii ad oculũ demõſtrãt: & cũ pnomine demõſtratiuo dicũt: his ortus in agris Dardanus: & p fectus a Turrena ſede Coriti patris. Ergo neceſſario p veritate hiſtorię credit: q; his Camillariis agris regię Turrenę ſedis Coriti fuerit ortus Dardanus. Quidã mutata litera. r. in. c. dicũt in Virgilii dicto carmine Arũcos ſenes p Aruntos. Quorum falſitas cũ ex pluribus: tũ vel maxime ex pnomine demõſtratiuo: his apparet: quia falſo dixiſſent Arunci: Dard anus eſt ortus his Aruncis agris. Fuit em̃ Tuſcus nõ Sabellus Dardan⁹. Pronomẽ em̃ ſtat loco proprii & nõ cõmunis nominis & certã ſignificat perſonã. Vnde his agris aut demõſtrãtur ipſi Arunci proprio & certo nomine ac perſona: aut Aruntj veteres Camillarii. Nõ arunci: quia falſum eſt q; Dardanus fuerit arũcus patria. Quare fuit Aruns Camillarius: & ita Volturrenus. Deniq; notãdum q; hęc tabula Greece ſcripta incipit: Tu Corit Nyentos. Nyentos: aut eſt originis Greçę: & tunc eſt vna dictio & ẽ genitiu⁹ Greçus: & ſignificat deſponſationẽ: vt tabulæ interptatio: aut ſunt duæ dictiones Etruſcę & Arameę Ny & Enta: & tũc Corit Nyenta eſt nomẽ loci in ſugis Cyminiis. Ny autẽ vt Samuel dicebat optimus Arameę originis interpres: ſignificat montẽ ſiue iugũ. Et en caſtellũ: Enta vero oppidũ. Hinc Corit ny enta: ſonat latine Coritus mons & oppidũ: vt ſæpe ſcribit Seruius ſuper Aeneida. Similiter Cort en ebra ſignificat Coritus caſtellum in tranſitu. Eber enim eſt trãſitus vel tranſiẽs: inde Ebrei. Liuius autẽ vna dictione in Etruſco agro ait eſſe Cort Enebrã! & Cort Noſſam ideſt Coritus auguriũ: qa Noſſo eſt auguriũ: vt dicit beatus Hieronymus in libro de interptationibus nominũ. Hactenus de prima clauſula tabulę. Sequitur de ſecunda quæ refert Iſidem veniſſe in Etruriã tetrapolim: ad nuptias Iaſii & Cibelis. Pro cuius veritate cõſequenda: per quęſita procedemus hoc modo.

Aruntes.

Camillus

Alii Aruncos legunt male.

PRIMO quęritur quę fuerit Iſis ſiue Ceres frugifera panifica! Reſpõdet Diodorus Siculus in primo libro: q; Io ſoror & cõiũx Oſiridis: dicta eſt Iſis ideſt Ceres frugifera & legifera: quia prima leges dedit & fruges inuenit: vt teſtimonio inſcriptę columnę in Aegypto probatur. Docuitq; Aegyptios omnes prima grana colligere & panes cõficere: præcipueq; Libycos Aegypto annexos. Iſis & Ceres

SECVNDO quęritur an venerit in Italiã ad docendũ eadẽ! Reſpõdet Plinius in. vii. naturalis hiſto. ca. vltimo dicẽs. Ceres prima inuenit frumenta: cũ antea glande veſcerentur. Eadem molere & panes conficere docuit in Attica: Sicilia: & Italia: Et obid dea purata. Eadem leges dedit. Hæc Plinius. Cereris inuenta.

TERTIO quęritur: in quẽ primũ locũ in Italiã rate vecta fuerit! Reſpõdet Feſtus. Nã cũ vicus Thuſcus Romę antea Argeus: ab Argiuis comitibus Herculis dict⁹ ſit: & pri⁹ Libyſſus: vt ait Fabius pictor: quęrit Feſtus vnde Libyſſus dictus ſit. Et ſic reſpõder. Argeus cãpus dictus eſt Libyſſus: quia Ceres ex Libya illo primũ fruges aduexit: ob qđ & campus Libyſſus: & ipſa Libyſſa dicta eſt. Ergo vt teſtatur etiã tabula hęc: Iſis maxima: frugifera: legifera: panifica: ab Aegypto & Libya mota: rate venit in Thyberim: ducẽs frumenta: vt doceret Italos ſerere frumentum: & molere: ac panes conficere. Locus aduentus. Libyſſus.

QVARTO quęrit: quo tẽpore venit in Italiã: Siciliã & Atticã! Reſpõdẽt vnanimi cõſenſu oẽs Greci & Latini: q; hoc fuit ante Dardaniã cõditã: pbantq; iſtud: qa interfuit in nuptiis Iaſii: Cybelis: & Armonię. Vnde Diodorus in. vi. libro referens fabulã Samothracã dicit: in Samothracia in nuptiis Armoniæ atq; Cadmi: quoniã Armonia ſoror eſſet Iaſii & Dardani: & cognata Cybelis: interfuiſſe Iſidẽ & alios deos & deas in eius nuptiis. Longe vero poſt nuptias defuncto Iaſio: Dardanus cũ Cybele in Phrygiã ſacra ferẽtes Dardaniã cõdiderũt. Euſebius quoq; de tẽporibus notat Iſidẽ paulo minus. xl. annis ante Dardaniã cõditã reuerſam fuiſſe in Aegyptũ. Beroſus itẽ eã interfuiſſe nuptiis & reuerſam in Aegyptũ ante cõditã Dardaniã ſcribit. Et ita cęteri cõſentiunt.

QVINTO quęritur quo tẽpore cõdita ſit Dardania! Reſpõdẽt Chronographi expublica tẽporũ fide atq; monarchia Aſſyriorũ: q; cõdita fuerit anno ſecũdo Amyntis: qui decimus ſeptimus imperauit poſt Ninũ. Et ita notat Euſebius de tẽporibus: & Manethon in ſupplemento Beroſi: & alii qui notant Aſſyriorum Annales. Dardanię conditio.

SEXTO quęritur quãdo Cadmus celebrauit nuptias Armonię Iaſii ſororis in Samothracia: vt Greçia mẽdax fingit in hiſtoria: & quãdo obiit Iaſius Samothrax! Reſpõdet Paleſatus Spinga: quẽ notat Euſebius in tẽporibus: q; trigeſimo ſexto ãno Pannię regis Aſſyriorũ q fuit a Nino. xxiii. Cadmus ſupinduxit priſcę vxori: Armoniã ſororẽ Martis nõ Iaſii: & paſſus a priſca vxore certamẽ pfugit. Inde circa nouiſſimos annos Mytrei regis Aſſyrioꝝ rediit anno a cõdita Dardania ferme ſeptuageſimo ſupra ducentos: vt ſupputatio Euſebii atq; Archiloci pbat. Hoc etiã affirmat Xenophon i libro de equocis: q cũ ſex Cadmos enumerat: de quito ſic dicit. Quintus paulo ante ruinas Troię Armonia Samothraca inclytus: qui a priſca vxore ob Armoniã certamẽ paſſus: rediẽſq; a Phœnicia: detulit in Greciã primus: ſexdecim nũero litteras: nõ Phœnicas: ſed characteribus Galatharũ ac Męonũ pſimiles. Archilocus quoq; in Epitheto tẽporũ dicit: Homero cõſenſu totius Greçię ius tributũ emẽdãdi characteres & linguã & noia Greça: q̃ vt aiũt Cadmus Samothrax ſemibarbara & ruditatis plęna in Greciã attulit ſub excidium Troianũ. Ex his patet q̃ mendaciſſimã Greciã eſſe in hiſtoria conditionis Dardaniæ fabulantem poſt nuptias Armonię & mortẽ Iaſii Samothracis: fuiſſe Dardaniã cõditam a Dardano Samothrace fratre Iaſii. Nam cum ducẽteſimo & ſeptuageſimo poſt Iaſii mors

conditam Dardaniam anno reuersio Cadmi & mors Iasii fuerit: vt ostendimus: necessario consequens est: vt alius Dardanus condiderit Dardaniam ante mortem Iasii Samothracis ducentis annis & ãplius: ita nõ modo Armonia soror Martis Samothracis: quã finxerunt sororem Iasii teste Diodoro in .vi. libro: verum etiam tempus ipsum: detexit mendaciũ græcanicę leuitatis & nequitię: quę teste Catone omnia corrupit: & instructa facultate dicendi & copia: incredibile est quantas mendaciorum tenebras excitauerit: vt ait Lactantius .xv. ca. libri primi diuinarum institutionum. Itaq; redarguũtur Græci: quia Isis Aegyptia interfuit nuptiis alterius Iasii & Cybelis Tuscaniẽsis: ante nuptias Armonię Samothracis plus q̃ ducentis annis: vt latina historia: & tabulę ipsę Cybelarię ac subscriptio Cybelis indicant & inexpugnabiliter probant: & Berosus asserit in .v. antiquitatum.

Isis in Vetulonia.

SEPTIMO quęritur vbi Isis interfuit nuptiis Iasii Tuscanensis postq̃ venit in Thyberim e Libya? Respondetur: In vicina regia tunc Italiæ Vetulonia: siue tetrapoli Etruria. Probatur id multis argumentis. Primo Berosus in .v. antiquitatum auctor est: Isidẽ sororem Osiridis quę sexcentis vixit annis: interfuisse nuptiis Iasii filii Coriti in Vetulonia. Sub statua quoq; triumphali Cybelis subscriptio est: vt in principio posuimus: q̃ anno .xv. ætatis: nouę sponsę Tyles filię ducis Sypi: hospita Isis fuit epulatrix siue cõuiua in domo eius: & Veiuzo oppido id est Vetulono: qa Vetulonia & Veiuza est idẽ. Nam Vei curules: ci vero consulares dicuntur: vt supra de parazim in secunda tabula diximus. Similiter Vetulonia Veia & curulis Philarcha interpretatur: vt probauimus in quęstionibus Annii. Est autẽ Veiuza ciuitas Regia: quia curulis cõsularis siue philarcha. Quare in tetrapoli Etruria & Volturna: Isis interfuit nuptiis Iasii ac Cybelis: quia sola ipsa erat in Italia & Thuscia vrbs regia. Rursus ratio dictat: vt Aegypti Regina in Italicum Thyberim doctura Italiam aduecta: Regem Italiæ adiret: & ab eo honorifice vt par erat: excipęretur: in ciuitate Regia: siue mauis: vocabulo Etrusco Veiuza & Vetulonia. Hinc Veiuzi Viterbenses & Vetulonia: curules regii siue Philarchæ interpretationem habẽt. Quare impressores corruperũt Fatiũ cosmographum de Vbertinis Florentinum: vbi de Viterbo loquẽs: dixit antea fuisse Viterbo nomina Tusca & Veiuza. Nã impressores falso Veiensa pro Veiuza posuerũt. Argumẽto sunt cõtractus vetustissimi: & nomina ad hęc tẽpora seruata Isidis & Veiuzę vrbis nostrę: quoniã sicut Romę quo primũ rate venit e Libya/ Libyssum nomẽ indidit: vt probauimus: ita vbi in Veiuzam ad nuptias venit Libyssilla: nomẽ regio tenet: quã Libyscillã proferimus. Similiter Veiuzos & truncata prima syllabe: Iuzos ad hęc tẽpora nos vocãt finitimę gẽtes & contractus. Quę cuncta cũ lustraror Italię Blondus nõ spectasset: dixit Viterbũ esse vrbem parum vetustam: cũ omniũ primã & regiam in Italia Ianus cõdiderit: vt in secũda & tertia institutione præmisimus. Quinetiam vt manifestius & apertius mentiretur Blondus: dixit lacum Vadimonis esse lacum mõtis Rosuli. Primo enim peccato topographiam subruit. Nam lacus montis Rosuli est in Ciscyminiis Velentanis: ab vt be Roma populis: vt cernimus. At lacus Vadimonis est in Transcyminiis inter Cyminia iuga quæ Fabius transgressus est & Volsinũ: qd̃ nõ attigit: sed Decio in annũ sequẽtem domandum reliquit: vt Liuius in nono ab vrbe condita: auctor est: & nos super secũdã Libyscillam tabulã exposuimus. Peccat item multis aliis peccatis: quia lacus Vadimonis sacer & nauisus dicitur: id est sine naui: vt etiã exprimit Plinius nepos in Epistola ad Gallũ de lacu Vadimonis. Itẽ vt scribit aqua Vadimonis est sulphurea: colore subalbida: cęrulea spissior: habẽs artanas mobiles iunceas sine piscibus: & eiuscemodi: quę

Veiuza.

cuncta desunt lacui montis Rosuli. Et ideo noster Florentinus/ thusco sanguine natus atq; notitia prię doctior Fatius/ vocabulo vetusto/ qd̃ pmanet vsus/ dixit Viterbũ antiqtus dictũ fuisse Veiuzã: idest curulẽ philarchã nõ Veienzã Viterbẽses em̃ oli dicti sũt Volturreni cognomię Etruscis sicut uolturna cognoie Etruria: vt in secunda institutione ac prima ostendimus. Etrusci autem dicuntur proprie Vei coloni Sardiniani/ & ob id Veientes Eneranos Sardinianos vocauit Romulus/ vt in eius vita Plutarchus asserit. Quia scilicet illi Veientes Romę proximi/ erant vt ait Dionysius in .ii. libro. genetis Etrusci siue Volturreni & Vetulonienses: qui teste Beroso in .v. antiquitatum: miserũt primas colonias in Sardiniam cum Phorco. Et ob id in triumphum Sardiniani cognominati. vti Cęsar a victoria Britannicus & Scipio Aphrican⁹. Vnde vt Strabo in .v. memorat: Dum Hercules misit Iolaum cum Tospiadibus ad habitandũ Sardiniam: iam occupatam & habitatam inuenit a Barbaris qui erant natione Tusci. Intelligat igitur Blondus Etruscos Veios & vocabulo patrio Veiuzos fuisse tantę antiquitatis: vt etiam Herculem ęgyptium Libyum pręcederent & insulis maris dominarentur. Nõ enim Alcęi Græci: sed Libyci Herculis primogenitus fuit Sardus cum Iolao missus & Tospiadibus: dicente Sillio in .xii. libro. Mox libyci Sardus generoso sanguine fidẽs Herculis. Libyus em̃ fuit nomen Herculis ęgyptii a quo Libyci populi: vt ait Berosus & diuus Heronymus super Genesim: cum antea Phutei dicerentur. Nam & ob triumphum deuicti Antei teste Beroso: columnam ipse posuit in Lybia non Alceus Græcus: vt Diodorus asserit in .iiii. libro. Q2si Libyus ęgyptius Hercules tantę antiquitatis fuit: vt Lestrigonẽ antecesserit: sicut tradit Berosus: aut decem milibus annorum pręcesserit Alceum: sicut scribit in primo libro Diodorus: aut ferme ęterna illi fuerit origo: vt Macrobius in Saturnalibus refert: q̃ antiquissimi vtiq; ante illũ fuerũt Veii Etrusci ac Volturreni: qui longe ante Iolaum & Tospiades dominio maris potiti: colonos Veiuzos in Sardiniam trãsportauerunt. Sed de antiquitate Veiuza Volturrena quę & Viterbum aureo sęculo & ante Ninũ orta: satis dictum sit in cõmentariis super Fabium pictorem: & Myrsilum Lesbyum. Nunc satis sit Blõdo/ Veiuzum oppidum: quo ante Dardaniam nuptiis Iasii ac Cybellis interfuit vetustissima Isis nõ esse parum vetustum oppidum. Prębuit Blondo: sicut & multis q̃q̃ alias lr̃atis occasionem errandi: Viterbum nouellum vocabulum: & parua circunspectio: antiquorum nomina eius ac limitum & circunstantiarum adhuc extantium: vt supra ostendimus. Igitur ad hoc septimum quęsitum respõsum sit satis. Isidem interfuisse nuptiis Iasii in regia Veiuza tetrapoli Etruria nunc Viterbo. Nec obstat q̃ excisa marmora dicunt Isidem concessisse in prędia Cybellaria: subscriptio vero statuę in Veiuzam vrbẽ & domum Tyles quę & cognomine Cybeles: vt in .li. antiquitatum Berosus indicat. Nam vtrobiq; nuptię multis diebus celebratæ: in prędiis etiam fruges primum satę & collectę. Inde vãno purgare frumentum: molere: ac panes conficere docuit: quos primos in gratiã Iasii obtulit: vt Berosus dicit: & Diodorus docet ex Samothracum historia in .vi. libro. Quare Viterbũ olim Veiuza Volturna primos in Italia panes vidit & gustauit: patria semper numinum & deorum: habens a tergo Cyminia iuga siluosa: plena aucupii & venationis: herbarumq; salubrium atq; scaturiẽtium aquarum a quibus subiacẽtia opulenta arua vrbis Etrurię primum contemplatus est Romanus miles: vt Liuius scribit in nono ab vrbe cõdita. Porro a fronte habẽt Volsinienses: a sinistris Tarquinienses: a dextris tyberim & finitima Vmbrię. Huius Turrhenę vt indicat Diodorus in .vi. lib. campi sunt lati: collibus distincti: solo admodum fertili vt qui aquis abũ-

Sardus

dent non hyemis tãtum: sed etiam ęstatis tempore. Patriam incolunt vberem: quam studio agriculturę efficiunt fertiliorem. Ea naturalis feracitas: & soli opulẽtia: eos ad inertiam & ignauiam traduxit: vt ibidem Diodorus testatur. Haud procul habet mare: proximos vero lacus Cyminium & Volsinienſem: a quibus opulenta recepit obsonia. Fluenta item piscuosa in limitibus habet Tarquinienſium quidem Bleranum. Thusſę autem Nanę Larthem fluuium: Intraq; agrum Ecalidum: Egelidum: Ry Osirim. Ry Gomerium: Alcionem: Razenum: Ry Atlaum: Albianum Vectiam: Catenaces: Veias & eiuscemodi amnes saluberrimos simul & copiosis piscibus refertos: Thermę & fontes calidarum aquarum/precipue Caię ad felicitatem agri abundant: quæ vt auctor est Strabo in. v. Gęographię salubritate sui cęteras pręcellunt. Abundat per ennibus riuis/latissimis & opulentis aruis: vinetis/oliuetis & pratis/& omnibus deliciis naturalibus. Visus ipsę cum a iugis Cyminiis/tum Phiscone monte planities ipsa occurrit: mox quasi aperto cęlo & fugato carcere vndiq; reficitur: vt vere ipse situs non ocioſe a natura productus: ipsis primis diis idest iustis principibus Italię habitaculum fuerit pręparatum: aurea illa ętate: quando sola glans/ & sponte nascentia: atq; clari latices humano generi delitię erant. Quę vero postea humana gula populatur regio ipsa tam copiose producit: aues. volucres: altilia: ceruos: damulas: lepores: apros: & eiuscemodi quę aucupio & venatu quęrunt: vt quãdo creduntur defecisse: tũ maxime excrescant. Sed de his alias. Nunc satis est exposuisse iuuentuti nostrę primã & secundam tabulæ Cybelarię clausulas: de Corito & aduentu magnę Idis in Veiuzam Vetuloniam: & Cybellaria prędia fontemq; nunc de tertia clausula dicendũ est: quę mortem Iasii narrat.

Iasii cędis causa

DE MORTE Iasii hęc quęruntur. Primo quę causa impulit Dardanum ad perimendum fratrẽ suũ Iasiũ? Respondet Seruius: quia contendebant de regno. Et vt ait Berosus in. v. Iasius ortus est ex Electra: patre existente Corito/idest hastato Ioue ad succedendum regno. At Dardanus ortus est eodem patre existente ito/idest Ioue summo & rege actu. Quare Dardanus dicebat se iure patris successorem esse qui primogenitus erat patris actu regis. Iasius contra se primum esse successorem asserebat: quia pater iam hastatus regno & Coritus ad succedendum genuerat. Et vt ait Berosus: Dardani partes latium & aborigines fouebant. Iasii vero Ianigenę atq; Siceleus rex Hispanię. Vnde diffisus publice congredi Dardanus: clam illum per insidias & dolum peremit. parata naui littore haud procul. Et vt ait Virgilius profectus a Turrhena sede patris Coriti/Ideas phrygię penetrauit ad vrbes. Thraiciamq; Samũ: quę nũc Samothracia fertur. Et hoc occasionem mentiendi dedit Samothracibus: vt dicerent Dardanũ fuisse Samothracem: vt supra ostẽdimus.

Locus cędis

SECVNDO Quęritur vbi Iasius fuit interfectus? Respondent Virgilius & hęc tabula. Nam Virgilius vrbem regiam notauit Turrhenam siue Volturrenam sedem Coriti: a qua profectus fugit in Samothraciam. Tabula vero locum priuatum & insidiis aptum exprimit: in Thermis inquiens Iasinellis. Adhuc retinent nomen: & si vulgus mutet primam litteram .I. in .l. dicens: Lasinellas pro Iasinellas. Sunt prędia & Thermę Iasii inb Aruntibus camillaris: qui Arũci senes dicebanť: Dardanus his ortus in agris phrygię penetrauit ad vrbes: vt Vergilius auctor est in .vii. ęneidos.

Tempus.

TERTIO quęritur quando peremptus fuit? Respondet Berosus in. v. q̃ anno quinquagesimo regni sui. Nam vt ait caperunt simul regnare Cecrops primus Athenis & Iasius in Vetulonia: simulq; finierunt. Ergo quia Cecrops obiit anno .v. liberationis filiorum israel ab ęgypto: &. xxxiiii. egressionis eorum Dardania condita est: vt Eusebius scribit necessario sequitur: vt anno .v. liberationis Dardanus aufugerit: & vigesimo nono post fugam anno: Dardaniam condiderit: sexto scilicet anno q̃ Moyses naturę cõcederet: vt etiam Eusebius notat in conditione Dardanię.

QVARTA huius tabulę clausula est de restitutione siue reparatione regiæ Cybelis. In quarta clausula ponit q̃ Pypinus & Marsias reparauerũt Cybelis regiam. Qui fuerint hi duo Larthes Etrurię: in Etrusca historia diximus. Regia vero in Cybelicis prędiis existimo ibi esse: vbi non procul Cybelario colle/vnde fuerunt statuę effossę/ visunť vestigia quędam fundamentaq; habitationis nobilis. Distat a Iasinello prędio trib9 milibus passuum: & a Vadimonis palatiis quinto lapide.

QVINTA clausula est de auctoribus Vetulonię: qui fuerint. Cato in .ii. fragmẽto de originibus docet/primum qui tetrapolim Etruriam cõdiderit fuisse Ianum. Idem asserunt Myrsilus & Fabius pictor. In tetrapoli aũt Etruria continetur Vetulonia: vt Myrsilus scribit/& nos supra Myrsilum ostendimus/ & in Anniis quęstionibus: & supra Xenophontẽ de ęquiuocis. Quare Vetuloniã primus omniũ Ianus/non Cameses posuit Item Berosus in quinto antiquitatũ scribit/regem Comerũ primũ fuisse: qui docuit suos in plaustris siue Veis more Scythico habitare/vnde Vetulonia nomen fuit vrbi. Nõ igitur fuit primus Cameses. Respondendum mihi videtur ad hoc q̃ Ianus primus omniũ condidit tetrapolim Etruriam: vt ait Cato cum aliis: sed habitatio his tunc fuit in tuguriis & criptis. Inde nepos Iani/ Veias primus teste Berosso turritas extruxerit: vti in Asia Mosineci Mossinas: sicut Dionysi9 Halicarnasseus in primo libro secutus Myrsilum asserit Cameses vero primus omniũ posuit ampliãdo. Nam illa quattuor oppidula a se nimis distãtia/Arbanũ: para Tussam: Vetuletum & Volturnã/ita ampliauit atq; magnificauit: vt alterum alteri cohęreret. Absolute tamen Ianus primus omnium colonias eo aduectas fundauit. Quod vero ait supra Balneas: exponendum est prope Thermas: quia Thermę & Thermales aquę quas vulgo Caldanum dicimus: sunt prope Vetuloniam: dicente Plinio in .ii. naturalis historiæ. Pisę aquis calidis innascũtur ranæ: & ad Vetulonos in Etruria pisces. Rursus castellum iuxta Vetulonos posuit Libyus Hercules. Hoc adhuc vocamus castrum Herculis. Fuit ergo ęgyptius nõ Alcę9 Cui etiã est argumento vocabulũ cognominis collis ęgyptiũ. Dicitur enim collis Musarnus. Cognomina eĩm Herculis ęgyptii sunt Her. Hercol: Arino siue per syncopam Arno: & Musarno. Teste diuo Hieronymo & Talmudistis/ Her pellitũ: Hercol pellitũ totum: Arno leonẽ magni nominis: Musarno eruditionẽ leonis magni noĩs significat. Pellitus dicebatur a quotidiana pelle leonina quã induebat: Hercoles vero siue totus pellitus tempore belli: quia teste Diodoro in primo libro/nõdum eius ętate inuẽtis armis/toto corpore pro armis tegebatur pellibus ferinis/quod Cręco Herculi nõ cõgruit Leo magni nominis dicebatur ab insigni suo coronato ac semper victore leone. Eruditio vero leonis dicitur militia eius: quia docuit ad lacus sulphureos initiare suã militiam: quibusdam incantamentis quibus deditus erat: quod non congruit Gręco Herculi: vt asserit Diodorus in .vi. libro. Vnde vbi Arnos & Musarnos legimus: interpretamur Herculeos. Sed differenter: quia vbi Arnus dicitur/ibi solum Herculeum in Latinum vertimus vt Arnus fluuius: idest Herculeus. Et sub statua Iasii dicitur/q̃ Iasium regem acclamauit Arno idest Herculeus populus. Verum vbi Musarnos legimus: ibi latine traducimus initiatos Herculeos: quia doctrina Herculis initiabantur. Hic Ptolemę9 i Geographia regnos Carmaniæ atq; Gedrosię/ notat ãtiquos ppl'os Musarnos & metropolim Musarnã/idest initiatã Herculeã: & initiatos Herculeos. In hac quoq;

Veię

Herculis nomina.

Arnus

Musarnus.

nostra Etruria nūc Viterbo: in ptę Arbana: collis Musarnus dicit ideſt initiatus Herculeus: vbi nūc eſt epiſcopiū & eccleſia ſancti Laurentii: olim templū & palatiū Herculis ęgyptii: quod vulgo caſtrū Herculis dicim⁹ Et item nō procul Viterbo videlicet ferme quinto lapide: iuxta Coriti Lyanū & vadū Tuſcanienſem ſub lacu Vadimonis eſt oppidum deletū: qđ ciuitas Muſarna dicit. Argumentum ꝙ eo habitabāt ſacerdotes Herculei: initiatores militię: quę ad vicinum lacū Vadimonis initiabatur lege ſacrata vt in nono lib. ab vrbe cōdita Liui⁹ ſcribit. Hacten⁹ de caſtello Herculis in pte Arbana: & colle Muſarno. Qđ vero ſequitur ꝙ Sabatius Sangni ędificauit oppidum in Troſſis Volturrhenis: ſciendū eſt ꝙ ager Volturrhenus cognoie Etruſcus nūc Viterbēſis/diuiditur in partē ſuperiorē & inferiorē. Pars ſuperior dicitur a Viterbo ad thyberim vſq; in longitudine: & a Cyminiis iugis ad montē Phyſconē & Florentinū in latitudine. Ea pars diuidit in duas partes. Prima dicit Trometina: altera vero Troſſana. Trometina dicit a Tromete cāpo hęrente Volturnę: quē noſtra ętas Pelaſgico vocabulo dicit planum Trometorū a Troma quod eſt formido vel horror: & toreo ideſt trāſſigo. Hīc Trometores ſiue Trometini dicūtur: qui viribus & arte armorū: Herculeo more luctādo gladio ex improuiſo tranſſigūt: vti Liuius de noſtro para Tuſſo in libris ab vrbe cōdita dicit: ꝙ Fabium iu Veientes euntē/Tuſcus quidam ferox viribus & arte armorū/gladio per pectus trāſſixit. Hęc pars Trometina extendit a Viterbo vſq; ad vadum/ad huc Troſſanum dictum: nō procul Ferentino oppido Othonis Cęſaris: cuius meminit Suetonius in vita eiuſdē Othonis. Ab hoc vado Troſſano vſq; thyberis portionē quæ ad ius Viterbenſium ſpectat: extendit Troſſana regio/ vbi Lydi & Męones: Italis atq; ſacratę ab origine ſedi priſci Coriti: mixti fuerunt cōiugio & ſtirpe: vt docet Beroſus in .ii. &. v. antiquitatū: Et Sillius Italicus in .iiii. libro. Vnde in hac portione manēt nomina deletis oppidis Turrhenę: Męono: Męonię: a quibus nūc planū Męonianū/& oppidum ſimul. Interiit funditus & Troſſulum oppidū: de quo Plinius in .xxxiii. naturalis hiſtorię ca. iii. ſępe inquit variatū eſt equeſtris ordinis nomē. Nam ſub regibus celeres appellati ſunt: inde Flexumines: poſtea Troſſuli: ꝙ in Tuſcis citra Volſinū nono lapide/eius nominis oppidum ſine pedite cepiſſent. In hac portione eſt filię Atlantis oppidum Celeno & eius amatoris Oriona: & Sangnena: vulgo nunc Sayena: de qua nūc excīſa tabula dicit ꝙ Sabatius poſuit villam in Troſſis. Rurſus a Sangni extat Sangninaia regio Trometina: a qua dicimus ſancta Maria Sangninaia. In Sabatia quoq; nunc Anguillara & Barceana regione/limes vltimus nō procul Cere eſt fluuius Sangninaia Hęc regio Sabatia & limes Sangninaia dicit a Sabatio Sangni: qui teſte Beroſo & Catone: & his tabulis: fuit pater Sabi a quo Sabini & ide Sabelli: quos latini Samnites: Gręci vero Saunitas vocabant: vt ſignificat Plini⁹ in .iii. naturalis hiſtoriæ ca. xiii. Hic lingua Sabina & Etruſca dictus eſt Sabatius Sangni: & itē Sabatius Saga latine vero Saturnus/Sanctus/Fidius. Semipater: vt copioſe oſtēdimuus in cōmentariis ſup Fragmēta Catonis: & ſup Fabiū pictorē & Semproniū. Quo loci nota ꝙ hic Sabati⁹ ſiue Saturnus fuit Caſpius nō Gręcus: vt ibi oſtendimus. Fuit & ſubregulus Iani in Latio: a quo Saturnia Capitolina & Saturnia Latiū: vt Varro ſignificat in primo de lingua latina. Quinetiam dicta portio Etruriæ Sabatia: & ab eius cognoie Sangninaia Trometina & oppidum Saturnia/nuper a Senenſibus reparatū: & tota Thuſcia quæ tunc ditioni Iani ſuberat: a moto ſuo nomine Ianiculo Ianus a noie eius iuſſit dici: ſcribente Protarcho: & aſſe rēte Igino: & referēte Macrobio in primo Saturnalium: ꝙ mortuo Saturno Ianus ei dicauit aras: & eius nomini regionem totam quę illius ditionis erat. Hęc ſatis ſint pro expoſitione tabulę.

Trometores.

Troſſulis

Sabatia Sangni

Sabatius Saturnus

Quę vero quarta in ordine eſt Ararathea & ab Hermolao Ararathęo interpretata in Vetuleti porta: fere eadem eſt cum prędicta. Oppidū Feneſtrę: Carcanel ibi dicitur: & adhuc vulgo Carcarelle appellatur. Eſt oppidum cuius ruinæ viſuntur in parte inferiore Volturreni nunc Viterbenſis agri. Hæc pars inferior extenditur in longitudine decem milibus paſſuum a Viterbo vſq; Bleranum fluuium: olim Tarquiniēſium: & in latitudine a iugis Cyminiis ad Larthem fluuium & lacum Volſinienſem. Diuiditur hæc noſtra portio in duas partes: in Tuſcanienſem & Veiam. Tuſcanienſis extenditur a Viterbo vſq; vadum Tuſcanienſem adhuc vulgo dictum: quinto lapide a Viterbo. In hac portione Tuſcanienſi adhuc ſunt in iugis Dardaniū oppidum deletum: mons Italianus: Iaſinella regio & Thermę fluuius Ecalidus vulgo Caldanus: illuſtris miraculo piſcuoſo vt in .ii. libro naturalis hiſtoriæ ſignuat Plinius. Item eſt & regio Sais Xantho: & Xantho Apoito: illuſtris Oſiridis triumpho: vt in Oſiriana tabula dicemus. Eſt & Egelidus vulgo Fredanus in valle reducta fluuiolus: inclytus luſtratione Aeneæ & allocutione Veneris: cum Aeneas miſſus ad Lucum Fanumq; Volturnæ ad Lucumones tranſmiſſo vicino Minione Ceritis limite ibi luſtratus eſt: vt Virgilius in .viii. libro Aeneidos eſt auctor. Dicitur autem Tuſcanienſis hęc pars: a Para Tuſſa: ſiue coronata Tuſca vna ex tetrapolis vrbis Etruriæ parte regia. Ab hoc vado Tuſcanienſi ad Tuſcanellam extenditur Volturreni agri portio Veia: quinq; milibus paſſum: in qua cōtinentur amnes & prędia adhuc dicta Veia: Cybelaia: Karenaces: Cymella: Horchia. Sub his Tuſſi Nani & Tuſcanelli in Tarquinienſi: in quo & Carcanim id eſt caſtrū lucernę. Hactenus de quattuor excīſis tabulis: nunc de quinta id eſt decreto Deſyderii regis.

Egelidus.

Quinta tabula.

QVINTA tabula eſt ingens ſemirota Alabaſtrina: litteris Longbardicis excīſa: effoſſa in vico Demi Atu Para Tuſſę ſiue coronatę Tuſcæ. In ea cōtinetur reuocatio eorū quæ cōtra Etruſcos antea tulerat Aiſtulphus. Sane ſciendū eſt vt in hiſtoria Longbardica ſcribitur: & vt cūq; narrat Platina in vita Pontificū: Longbardi omnē regionē circa Thyberim: in tres ducatus partiti ſunt: quoq; metropoles fuerunt Etruria: Spoletū: Beneuentū. Dux Beneuentanus regebat Latium & Campaniā vſq; Neapolim. Dux vero Spoletanus Vmbriā Thyberinā. Et dux Etrurię partē Thuſcię: item Thyberinā. Aiſtulphus dux erat Beneuētanus infenſus Etruſcis. Deſyderius vero Etrurię dux ecōtra amiciſſimus. Mortuo rege Longbardorū: ſucceſſit Aiſtulphus: qui Longholam ſiue Para Tuſſam iuſſit dici Longbardulam: & ab eis abſtulit lacum Volſinienſem: & ius cudēdi monetas: & multa alia: vt ſolēt reges infeſti vrbibus agere. Mortuo Aiſtulpho ſucceſſit regno Deſyderius dux Vetulonię ſiue Etrurię. Quare vrbi ducatus ſui cōtulit plura beneficia. Et quia Hadrianus papa iā euocabat Carolum magnū pro liberatione eccleſiæ ſimul & Italiæ contra Deſyderiū regē: iccirco Deſyderius veritus qđ futurū erat: ſtuduit beneficiis cōtinere in officio primores vrbes. Scribit igitur Grimoaldo tunc Volturnę ſiue Etrurię prefecto plura: quorū nonnulla ipſe Grimoaldus vt palam a Thuſcis legerētur excerpſit: & in hoc alabaſtro excidit. Et nota ꝙ ducatus Etruriæ ſolū erat: qđ nūc dicitur patrimoniū. Sed prefectura totam continebat Thuſciam: a Thyberi ad Macram. Et ideo in hoc decreto beneficia toti Thuſciæ collata: Grimoaldus poſuit his verbis.

DECRETVM DESYDERII REGIS ITALIAE.

Longbardi. Diuiditur hoc transumptū ex decreto decisū: in tres partes. Sed ante de Longbardis aliquid p̄mittēdū est. Longbardi sunt magnę Germanię Tuyscones populi: qui vt notat in Geographia Ptolemęus: diffundūtur a Rheno Alemaniæ fluuio vsq; Trophea Drusi. Vrbes in his ponit Ptolemęus & Cornelius Tacitus: vnā Nouesiū quā qdā putāt nūc dici Nussiā. Incolūt regionē sub Sicambris in longitudine a Rheno p̄r fluuiū Iudrū & initia montis Meliboci vsq; in Albim fluuiū. Hi occupauerūt Italiā ducētis annis & āplius: & primū Arrianā hęresim secuti: inde ad Catholicā fidē reuersi sunt. Litteratissimi fuerūt: vt patet ex legib⁹ eoꝝ. Characteribus nō multū a latinis distāt: lingua tamē latina vtūtur. Ab his Gallia Cisalpina Longbardia & p̄r syncopā Lombardia nomē retinet. Aistulphus p̄nultimus: Desyderius vero vltimus ex Longbardis Italiam occupauit. Itaq; Decretū eius diuiditur in tres partes. In prima ponit beneficia collata Viterbo. In secūda: quæ cōtulit toti Thuscię: de cuius desolatione accusabatur. Tertio p̄parari iubet ad obsistendū Pontifici. De prima sic dicit.

Primū beneficium est restitutio lacus: qui a limitibus tantum dicitur Tarquinienſis & Volsiniēſis: sed a limite simul & iure atq; principatu dicitur lacus magn⁹ Italiæ priscæ: quia ager Volturnę prius dictus fuit Italiæ: vt in principio tertiæ tabulę exposuimus. Nunc vero ad ius Volturnę nunc Viterbi solum ea portio spectat quę Cort Nessam & mōtem Italianū prospicit. Secundum beneficium: q̄ Para Tussa cognomine Longhola: non dicatur Longhobardula: vt Aistulphus voluit: sed cognomine turrheni Terebum. Sane vt in commentariis sup̄r Myrsilum ostendimus: nomen proprium filii Atus regis Męonis fuit Torebus: & cōmutatis vocalibus terobus Porro cognomen illi Turrhenus fuit ab vrbe regia Volturrena: qua fuit decoratus. Sed hoc loco Desyderius abutitur vocabulo nominis & cognominis. Ampliauit autem para Tussam siue Longholam Terbus: addicīdo illi vicum Demi Atum. Nam Demos populus: & Ato fuit pater turrheni. Hinc Demi Atus: est populus Atus siue Meon: cuius decus & donū fuit Vetulonia: dicente Sillio in. viii. Męonięq; decus quōdā Vetulonia gētis. Tertiū beneficiū est de mœnibus tetrapoli Etrurię adiectis: cū antea quasi quatuor distincta oppida essent. Quartū beneficiū est p̄cussionis numismatis cū īsigni veteris dignitatis Lucą/q illis erat curia tēplū: & q̄tuor lris sacris FAVL. cōtinet: vt ī prima īstitutiōe & secūda tabula exposuim⁹. Quitū

Torebus.

Demiatus.

Reuocamus statuta regis Aistulphi contra Vetulonos edita: vt lacus non Tyrensium sed Vetulonum sit: quia lacus magnus Italiæ ideo italiæ dictus est: quia ager eorum prius est italia dicta ab ibi sede itali decreta. Et vt suam Longholam: non Longbardulā sed cognomine sui ampliatoris turreni Terebum vocent. Et vt sub vno muro cingāt sua tria oppida Longholam: Vetuloniam et turrenam Volturnam dictam Etruriam: totāq; vrbem nostra adiectione Viterbum pronūcient: vt Rhoda et Ciuita Balneoregium diciiussimus. Permittimus pecuniis imprimi Faul. sed amoueri Herculem et poni sanctū Laurentium eorum patronum: sicut facit Roma et Bononia. Iubemus quoq; te parari Cort Nyentam: Dardanium: Assium. Forānium: Cornyetum et tuscanellum.

beneficiū est: vt amoto Hercule corruptibili: diu⁹ Laurenti⁹ ponereť vt nūc cernim⁹. Nam antea erat Hercules leonem strangulans: cum claua & Longhola: vt ęra vetusta inuiolate seruant. Notandū est q̄ Desyderius impius occupabat bona ecclesiæ ac Pontificem p̄rsequebatur: & tamen religiosus volebat videri in amouendo a nūmis Herculem & ponendo sanctum Laurentium: sicut olim Acaz: qui cū esset idololatra: religionem tamen dei simulauit dicens: Non p̄tam & non tentabo dominū. Sextum beneficium est reparatio veterū oppidorū Cort Nyentę de qua in tertia tabula diximus. Dardaniū: Tardanū vulgus pronunciat. Assiū munitiuncula est: vbi Egelidus & Ecalidus amnes confluūt. Fora Annia: ab Annia familia dicta. Cornuetū p̄r. ypsilon. Cornyetum scribit Desyderius. Nam Cornuetū scribēdum est: vocabulo vetusto Etrusco: cōposito a Corno arbore & Nuetū. Vrbis enim hūius insigne est Cornus arbor. Etrusce autem Nuetum & Nuulum: latine dicitur nubetum & nubilum id est Grauiscū: vt docet Cato in fragmentis & originibus. Et ideo Cornuetum scribitur: id est Grauiscę: cuius insigne est Cornus. Postremū beneficiū est: adiectio noua nominis: vt sicut vnis nouis mœnibus cingebatur vrbs: ita vno nouello nomine diceretur Viterbum. Hoc loco quęritur: vnde dicatur Viterbum: & quid significet. Pro quo notādum est: qđ in prima parte docet beatus Thomas dicens: aliud esse a quo nomē imponitur: & aliud ad qđ significandū imponitur. Nā teste p̄ritissimo Donato: nomē significat substantiā & qualitatem propriā vel cōmunē: quia nomina imponūtur a proprietate rei quę est eius qualitas propria vel cōmunis: & tamē significat substātiam: id est aliā essentiā: sicut lapis imponitur a proprietate cōmuni: vnde dicitur lapis: quasi lędens pędem: & tamē significat aliam essentiā corpoream. Itaq; cum Desyderius litteratissimus adiecit vrbi antiquissimę nouellum nomen: ab eius vtiq; qualitatibus propriis vel cōmunibus Viterbum nomē imposuit: & tamē aliud significauit. Primo igitur vidēdū est: a quibus qualitatibus Viterbum nomen dicatur: deinde quid substātialiter significet. Et ita grāmatice procedemus. Qualitates plures habet Viterbum: & ideo a pluribus originem habet: & ob id omnes opiniones verę sunt: excepta prima. Nam dicit: a primis fundatoribus Tyburtinis dici Viterbum quasi vi tybur id est paruū Tybur. Qđ quidem falsum est: quia Tybur nouissimis tēporibus post Troiæ ruinas conditū est: sed Volturna primis ęratibus & aureo sęculo: ob qđ Volturrena: ideſt antiquissima Turrena dicitur vti tres instītutiōes supradictę asserūt. Secūda opinio dicit: q̄ desumitur a qualitate particulari: qua Thebanus Aegyptius Hercules: in Arbana parte palatiū munutissimū extruxit in colle Musarno: vbi lapis olim excisus inuētus est dicēs: Hercolis imperiū: & ad huc vulgo castrum Hercolis dicimus. Ab hac igitur particulari qualitate Viterbum: quasi vi Thebe dicitur. Fatius vero de Vbertinis Florentinus: a ꝓprietate alia qua vita suapte natura delitiosa viuitur: ait vrbē quę antea Tusca & Veiuza dicebatur: post ea dictam Viterbum quasi vita herbidum: Tertius est Raymūdus in Postcęsarianis cōmentariis: qui ab alia qualitate qua Emeriti militia Romani: illo victuri se cōferebant: ait Viterbum vita inermium dictum. Quarti: a Thermis saluberrimis asserunt dictū Viterbum quasi vi Thermulum: aut vi Thermum. De his Thermis enim Caiis adhuc dictis scribit Strabo in. v. dicens. Vbi Etruria magis Romæ appropinquat abundat aquis calidis non minus q̄ Caiæ quæ nobilitate alias p̄cellunt. Et Martialis: morieris inquit Oppiane: nisi lotus Etruscis id est Volturrenis fueris aquis. Volturrenos enim circa Volsinos: cognominant Etruscos Romani: vt Plinius indicat. Sed de his Thermis copiose diximus super Sempronium. Quinta qualitas cōmunis nūc sed olim pro-

Assium.
Ecalidus.
Cornuetū.

Viterbum vñ dictū.

Thermę Caię.

pria est: quia Tursita ẽ & Volturſena a Turſibus dicta: vt Myrſilus dicit: Et Dionyſius ſequitur: & nos in cõmẽtariis ſuper Myrſilum probauimus. A proprietate igitur Turſium ſiue Turriũ a qua & Volturſena ſiue Volturrena dicta est: ab ea docti inter quos Blondus dicunt appellari Viterbum quasi vi turrium. Sextus fuit Hermolaus Venetus: Aquilegiæ Patriarcha: vir omni litteratura excellens. Is enim aduersa prima tabula: voluit F. A. V. L. Exprimi quattuor vrbis huius tetrapolis populos: Faluceres idest Volturrenos: Arbanos: Vetulonienſes: Longholos ſiue para Tuſſos. Hi quoniã erant Etruriæ vrbis quaterni Heroes ac regii populi: vtiq; Deſyderius eruditiſſimus: ab hac propria vrbis qualitate impoſuit nomen Viterbum: quaſi vitã Heroum. Hunc ſeptimus ſequutus noſter Epiſcopus Archas: aliam propriam qualitatem attendit in hoc decreto dicens. Quia inquit Deſyderius ex quattuor partibus ſolas tres mœnibus cinxit: Longholam Tuſſam: Vetuloniamq; ac Volturnam: relicto Arbano: cuius partes ſunt Muſarna: Calumba: & Aſcreana: iccirco dixit Viterbum Vitrium vrbium. Ser Thomas noſter Veltrinus Vetulonienſis: aliam propriam qualitatem adducit dicens q; Etruria tetrapolis erat caput imperii: & curulis Phylarca. Et ob id Veiuza vrbs & eius pars Vetulonia dicta. Et ab hac proprietate dignitatis antiquæ Deſyderius impoſuit nomen Viterbum quaſi Veiterbum id est curule. Nonus est Ser Michael Archangelus Caprinus para Tuſſus: qui etiam proprietatem nominis Turrhenĩ Terbũ ſpectatus: aſſerit: & quidem vere: Viterbum dictum curule Terbum: Vnde Lõgholam
Viterbum. Terbum dici iuſſit & totam vrbem Viterbum quaſi Vei Terbum. Ergo eruditiſſimus rex Deſyderius impoſiturus nouellum nomen: qđ qualitates proprias & cõmunes ſupradictas includeret dixit: adiectione noſtra dicant Viterbum. Adiectione inquit noſtra noua ſed mirabili: quæ omnes proprietates includat: & tamen ſubſtantiam aliã ſignificet: vt in definitione nominis Donatus autor est. Quæ autem ſit iſta nominis ſubſtantia: vtiq; est eius vera ſignificatio: quæ a compoſitione partium pendet. Sane ſciẽdum est Viterbum in omnibus exciſis antiquis lapidibus & titulis ſub Leone inſigni definiri Viterbum: vetus verbum. Vnde inſcriptio illa ãtiquiſſima est ſub Leone. Nõ timeo verbũ: leo ſum qui ſigno Viterbum. Nec te moueat q; poſuit litteram. i. & nõ. e. Non enim Veterbũ: ſed viterbum dixit. Etenim in cõpoſitione ſæpe vocales mutãtur: præcipue vbi ſubeſt cauſa mutandi: qualis fuit in hoc loco: vbi opus fuit ita cõponere nomina & ſinçrizare: vt omnes qualitates cũ ſubſtantia includeret. Si autẽ dicis Veterbum: equidẽ ſubſtantiã quę est vetus verbũ & qualitatẽ vnã includis a Veis: & non omnes. Si vero dicis Viterbum: nõ modo ſubſtãtiã: ſed etiã omnes qualitates proprias & cõmunes includis. Et ideo rectius dixit viterbũ q̃ veterbũ. Quid autẽ ſibi velit hæc
Verbum. ſubſtãtia nominis vetus verbũ: nũc exponẽdũ est. Verbũ multis modis accipitur. Vno modo pro voce articulata: & ſic omnes partes orationis ſunt verba. Alio modo: vt est vna ex octo partibus orationis. Item p dicto & imperio: vti est illud. Verbo domini cęli firmati ſunt. Et illud facito iuxta verbum regis: id est iuxta dictum & imperium. Vnde a dicendo imperatiue: Dictator apud Romanos appellatur. Verbum quoq; rationem & ſuppurationem ſignificat: vt de Logos dicit diuus Hieronymus in epiſtola ad Paulinum. Vtrunq; autem officium dictandi populis: & preſidendi ſuppurationibus ſiue ſuffragiis: Lucumones Etruriæ habebant. Dictandi quidem: & imperandi: quia. xii. Lucumones erant. xii. reges: vt autor est Seruius ſuper. viii. eneidos. De ſuffragiis vero: patet: per id qđ Dionyſius ſcribens in. iiii. libro: aderant inquit ex tota ciuitate Etruriæ li qui ſuffragiis præerant: & velati infulis a Tullo deprecabantur iram. Mitram enim

curules tantum Lucumones & Larthes ferebant. Vnde inſigne Vetuloniæ est currus ſiue Veia cum Mitra Lucumonia. Et hoc modo accipitur verbum in nomine Viterbo pro dicto ſiue imperio & preſidẽtia ſuffragiorum atq; dictatura. Hinc Viterbum est veterũ dictatura & preſidentia ſuffragiorũ in Fano Volturnæ: ad qđ refẽre Liuio. xii. populis cõcilia indicẽbãtur: qđ certe Lucumonibus erat curia templũ. Cęterum apud Arameos: Luca ſenex & vetus dicit ſicut Paleos apud grẽcos. vt in vocabulo Falucer & Luceres diximꝰ. Ratio vero & ſupputatio & verbum a grẽcis Logos dicitur teſte diuo hieronymo i epiſtola ad Paulinũ: & ab Arameis Moni pfertur: vt Talmudiſtæ perhibent. Qua qđ ex veteri & verbo latine redditur in cõpoſitione Viterbum: hoc grẽce ex Paleos & Logos Paleogolum: & id ipſum Arameę ex Luca & Moni Lucumonium. Quare inexpugnabili argumẽto ab interpretatione no
minum neceſſario ſequit: vt ididem ſit latine Viterbium: qđ grẽce Paleologum: & Etruſce ididem: & Arameę Lucumonium. Ceterum Lucumo ſubſtantialiter ſignificat veterẽ dicta
torem regem: qui etiam imperio & ſuffragiis imperialibus preſidet. Ergo per ſubſtantiã Paleologus & Viterbenſis nomina ſignificant veterem dictatorem ac publicorum ſuffragiorum regem. Et ita Lucumonios ciues vrbis Etruriæ ſiue Volturnę in Bizantium cum Conſtantino migrantes Grẽca lingua Palcologos primũ recte conuertit: quos Viterbos Deſiderius ſecũdo atq; latine interpretatus est. Quare nomen Viterbum per ſubſtantiam ſignificat Arameę: oppidum Lucumonium: Grẽce Paleologum: Latine veterum dictaturam & ſuffragium. Per qualitates vero proprias ſignificat Viterbum idest curule Terobum: Vita Heroum: Vitrium vrbium: Vita vrbium & antiquitus Vi turrium & per qualitates cõmunes ſignificat: Vi Thebum: Vita Herbum: Vita inermium Vi Thermum & eiuſmodi q̃plurimas qualitates. Hęc de beneficiis Viterbo collatis. Nunc quid ei ac toti Thuſciæ ſimul contulerit: ita in ſecunda parte Decreti ſubinfert dicens.

Nos enim nõ ſumus Thuſcię deſtructores vt nos apud Gallos accuſat Hadrianus Papa. Nam in Thuſcia ędificauimus a fundamẽtis: vobis qdẽ Volturrenis: Caluellũ Vicũ horchianũ: Balnearia: Barbaranũ & Gariofilũ. Sẽtinatibꝰ aũt Auſdonias: Roda: Cofanũ. Volaterris Roda Comalũ. Lũq; Sergianũ & petrã ſctãm: olim fanũ Feronię. Phocẽ ſibꝰ aũt ſctõs Geminianũ & Miniatẽ. Feſulanis oppidũ Muniõis: in qđ vagos & ſparſos Aryn Ianos & Palãtes Fluẽtinos collegimꝰ. Rurſus plures antiquas nobiles vrbes ãplia uimꝰ & muris cinximꝰ & nũc id idẽ agimꝰ circa Lucã: Piſtoriũ: Aretiũ: Orbitũ & Etruriã nũc Viterbũ: cuiꝰ nomẽ aut a nobis cõſtituta decreta ſiqs violauerit: aut capite puniatur aut laqueo ſtrãguletur. Hocitaq; nõ est Etruriam deſtruere: vt nos arguit Hadrianus: qui pacẽ vltro a nobis oblatam reſpuit.

Contentionẽ inter põtificẽ & Deſiderĩũ prolixe narrat hiſtoria Longbardica: quã Platina ſequit in vitis pontificum. Oppida a fundamẽtis Volturrenis idest Viterbẽſibꝰ poſita ſunt Caluellũ: nũc mõs Caluellꝰ. Vicus Horchianus: vulgo Vichorchiano: Horchia enĩ erat dea Etruriæ vrbis: vt Liuius author ẽ in. vi. li. ab vrbe condita. Et ideo i hoc loco Fanum erat horchiæ: a quo regio Horchiana Trometina ſuperior: & ab ea vicus Horchianus. Erat illi & oppidum ſacrum in Veia inferiore Tuſcana regiõe: cuius ad hęc tẽpora nomen durat Horchia: cuius agri Horchiani magna pars est iurls & poſſeſſio noſtri cõuentus ſanctę Marię ad Gradus Sẽtinates appellat a Roda cophano: in edito monte a ſe fundato caſtro: p montẽ Tunniatẽ: vſq; Orbitellum & mare: vbi erat vrbs Coſæ: celebrata a Plinio: & Geographis: & Virgilio. Hanc euerſam a Go

Lucumoniũ

Lucumo.

Paleologꝰ. Viterbum.

Horchia.

Sidones. Vistula.

this reparauit Desiderius: & submutato nomie vocauit prolatione Longbardica Asdonias Latine Asidonijs: vulgo Lasidonia: quia Sidones illam reparauerunt; Sidones in quam non phenices: sed Germani. Hi Sidones non procul a Vistula fluuio Ptolemęo notantur; quos nunc Polonos dicimus quorum metropolim Cracouiam idem interfluit fluuius Vistula: quē Visclam vocant. Hi contermini atq; intermedii iacent: inter fines Longbardorū infe riorum & initia Sarmatiæ qui iuncti Lōgobardis Italiam occupauerūt: & sub Desiderio Co sas reparātes Asdoniam platiōe sua p Sidoniā & vulgo la Sidonia dixerūt. a Mauris postea diruta iacet: fanum Feroniæ notat Ptolemęus: Et nūc Petrę sanctę qui est xp̄us: a Desiderio dedicata fuit: nō Feroniæ: a qua manet regioni Caferonianæ nomen. Phocensis Thuscię re gio: vbi adhuc Phocekius lacus: & oppidum dicitur. Cum vero Desiderius tot oppida in Thuscia condiderit: miror: cur solus Sctūs Minias oppidū: cognomen del Tedesco obtinue rit. Nisi forte: vt a Sidoniis Cosæ: ita a Theotonibus: id fuerit vel fundatum vel reparatū a

Munio.

fundamentis Munio oppidū: nescio an ante fuerit. Verūtamen vt littera sonat: Fluentini a Fluento Arno: & Arytini Iani idest exaltati Iani a fundatione dicti sunt vnę ex. xii. primis co loniis: a Iano in Thuscia positis: vt autor est Cato in fragmētis originū: Eos deniq; Fabi⁹ pi ctor vocat Arniēses ab Arno amne: i de origine vrbis Romę: vt etiā in cōmentariis sup vtrūq; autorē exposuim⁹. Luca vrbs antiqt⁹ Lucumodia dicta: & Lucēses Lucumodii: De qb⁹ fest⁹ Lucumodiii ngt a duce suo Lucumone dicti q postea Lucēses appellati sūt. Lucumōes vero dicti qdā hoies ob insaniā: q̄ loca ad quę venissent festa facerēt. Sed pace festi dixerim: ipe in sanę mentis atq; imperitę fuit: qui qd funditus ignorauit Etruscū regium nomē: per insaniā temere exposuit. Nisi forte mēdosus sit codex: vt corruptor ob insaniā scripserit: vbi ob fana scripsit Festus. Nam vt vocabulo Falucer ostendimus: Lucus & Fanū sunt per se atq; ppria Etruscæ originis: & non per antiphrasim latine: vti etiā probauimus in quęstiōibus annis. Itaq; Lucumones. xii. Etrurię: erāt teste Seruio sup Aeneida & aliis autorib⁹. xii. reges: qbus vnus Larthes prę erat: & religionis principes: qui loca ad quę cōdēda venissent fana & sacra festa faciebant: dicant tes illi lucūq; diemq;. Etenim vt autor est Liuius in. v. ab vrbe cōdita:

Ethruscor religio.

Etrusca gens: sicut fuit ante oēs religionibus dedita: ita excelluit arte colēdi eas. Et ita pro discēda religione: ingenuos liberos suos Romani. xii. his Lucumonibus: principibus. xii. po pulorū Etruriæ tradebant: vt etiā Valerius maxime in primo libro tradit: ca. primo. Itaq;

Lukius.

Lukius noie. Lucumo d gnitate Lucam condidit: & Lukium iuxta eam. Et ita a ppio nomi ne Lukii Lukium: & Luca: & Lucenses: & a lucumonia dignitate conditoris: Lucumodii co

Larthes.

gnominati fuerūt: retinētes adhuc illam antiquissimā ad religionē & sacros ritus cōditoris inclinationē. Regnauit Larthes Etruriæ: quadragesimusquintus a Iano fundatore Etruriæ simul & Italię: anno. xxxv. Romuli: vt in chronographia simul & historia Etrusca ostēdim⁹: Et ob initū principatū de more Tusco: Lucenses fundauit anno: ante perdomitā a. Q. Fabio vrbē Etruriam ad lacū Vadymonis non minus quadrincentesimo: & ante Saluatoris aduē tum septingētis annis & amplius. Vicatim & absq; mœnibus eos posuit: quia etrusci fœmi neę timiditatis existimabant includi mœnibus. Manibus in agro: nō intra vrbes excipiebāt hostes. Vnde vsq; ad Desideriū regem: Lucam: & Pistoriū: Aretium: Orbitū & tetrapolim Etruriā nūc viterbū: & alias nobiles vrbes: absq; mœnib⁹ incoluerunt. Addit atit q eas am pliauit: quia oēs antiqssimę vrbes Thuscię parua oppida erāt: vt de Cęre: Phalari: cernimus ac Veiente cognomine Lartheniano. Moris enī fuit antiquis vrbes condere nō magnas: sed locis munitas paruas: vt Dionysius in primo libro asserit. Vnde Pisa: Luca: Pistorium: Flo rentia: Sena: Perusium: Aretiū: & Orbitū Post Desideriū excreuerūt. Etruria vero nunc Vi terbū: qđ includit saxo fundatū vetusto: idcirco nō excreuit: quia tetrapolis est ab origine: & satis ampla cōparatiōe aliarū anteq̄ ampliarēt. Postremo pœna mortis mulctat Desideri⁹:

eum qui nomen Viterbum mutare ausus fuerit: quia dignum erat vt nomen supremo stu dio & sudore excogitatū: qđ veram substantiā loci antiquissimam cū qualitatibus propriis & cōmunibus exprimeret: nō perderet: sed sacrilegio simile videbat mutando violare. Hęc desecūda parte decreti. Nunc sequit tertia: & si incōpleta hoc pacto: & hiis verbis.

Quare tibi Grimoalde prefecto Viterbensi precipim⁹: vt q̄diu dubia pax perfeuerat iu beas omnes Thuscię milites paratos esse in armis: & commeatus ac stipendia sine auari tia fac in promptu habeas: vt nō solū occur rere hostibus: sed etiam illos inuadere.

Ita sæpe variatum est huius vrbis no men. A turribus enim Ianus eā terra polim factam: conmuni noie vocauit Tursenā: idest a turritis qdib⁹ primis: Turrenā: & a crebritate earū turrium siue turrium: dixit Arameę Eturfiam siue Eturriā: idest valde turritam. Ro manī vero trāsposito vno. r. ptulerūt Etruriam: vt supra Myrsilum pbauimus. Porro cum turritę post alię vrbes cōderentur: ad earū distinctionē adie cerunt Vol qđ est prisca & olim anti quissima: dixerūtq; per syncopam Vol

Vol.

turnam: & sine syncopa Volturrenā idest antiquissimā olim turrenā: vt demōstrauim⁹ in An niis quæstionibus: & super Myrsilū: & retigimus in prima huius operis ac secūda institutio ne vocabulo Volturnus ac Volturna. Rursus a partiū quaternarum dignitate dicta est Ve iuza & Vetulonia idest Curulis Philarcha. Item fanū Volturnæ: qđ illis erat curia tēplum. Item para Tussa idest hastata & coronata Tusca: ad distinctionem Tussæ Nanæ. Arbanum item cognomine Calumbum: qđ est quarta pars viridis Lucii. Sub cōstantino autē per græ cam interpretatione dicta est a dignitate Paleologa: & eandem postremo latine Viterbum idest veterum dictaturam adiecit Desiderius. Eius ager vsq; Thelamonis portum: & quod dicitur caput Etruriæ: a nautis vero corrupte caput Eturiæ: & vsq; Perusiam olim a ciui tatis nomine dicebatur Turrena & Etruria: sub Longbardis ducatus Etruriæ. sub Pontificī bus vero post Henricum quintū & Matildim dicitur Patrimoniū Ecclesiæ. Nec te moueat: q̄ vno. r. dępto caput Etrurię vulg⁹ pferat initiū litteris Etrusci circa Vmbronē vsq; Ostiā Nam & fontes Electraios ibidem. r. amoto. Electaios pronuntiat.

Veiuzia. Arbanum. Calumbū

Sexta Osiriana ægyptia tabula.

MAIORES nostri: in tēplo olim Herculis: nūc diui Laurētii. vt semp ante oculos nros ętema vetustatis huius vrbis memoria teneret: Pro rostris po suit columnulā: idest tabulam alabastrinam: Osiriani triūphi monumen tū: auibus & aialibus & capitib⁹ & arborib⁹: idest sacris Aegyptiis litteris exciśam. de quib⁹ sæpe auctores scribūt. Et Plinius in natu rali historia has inquit quas vides effigies: ægyptiæ sacræ litteræ sunt. In hac itaq; columna est spatiū: in cuius medio est truncus arboris quercus: instar sceptri mul tiplicis: in quorū sceptrorū summo duo rami circulū faciūt instar oculi: quæ effigies est pro pria Osiridis: vt ait Xenophon. Quod & Macrobius in primo Saturnaliū confirmat dicēs. Osirim exprimētes ęgyptii sacris litteris insculpūt sceptrū: inq; eo speciem oculi exprimūt: & hoc signo mōstrant Osirim. Ponunt autē in hoc trunco arboris: nō vnū sed plura sceptra. quia nō in vna sed omni parte orbis īperauit: vt Diodorus Sicul⁹ scribit. Et idcirco haud du bie hęc prima effigies Osiridē ipm demonstrat: vt hoc argumētū necessario infert. Vbicūq; enī sacris effigiel⁹ sceptrū inq; eo instar oculi circularis figura inscribit: ibi necessario Osiris legitur: qui vniuerso imperauit orbi. Quare necessario in hac colūna Osiris legendus est; &

ad eum referẽda columna: quia in ea insculptũ est sceptrũ inq; eo instar oculi sacris egyptiis litteris. Sacrę enim hæ effigies sunt: quę mox cernẽtem cogunt petere quid hæc significent. Sacrę enim litterę dicuntur: quę magis ad secretum aliquod significãdum q̃ ornatum apparent cuilibet aspiciẽti instítutæ. Et idcirco hæc columna Osiriana est: pro cuius cõmẽtariis firmiter habendis: hęc petuntur.

Osiris & pater eius. Saturnus auarus. Iuppiter.

PRIMO quæritur quis: & cuias: & quo patre atq; auis genit⁹ Osiris? Respõdent Diodorus in primo libro: & Berosus in secundo & quinto antiquitatum. Pater illi fuit ægyptius Saturnus inter deos iunior, Saturno ægyptio: pater fuit Vulcanus: qui ignem inuenit: & sol qui & Cęlũ dictus est. Huic enim Cęlo duo primores filii fuerũt Atlas Maurus: qui obiit in Mauritania: & hic Saturnus suprema auaritia & impietate prędítus: qui regnauit in Italia: Sicilia & Libya: vbi Osirim genuit: quem Iouem cognominauit: vt Diodorus in quarto libro: & Berosus in quinto antiquitatũ dicunt. Nam quo tempore hic Saturnus e Libya Hãmonem generũ pepulit: & ibi regnauit: tum ex Rhea sibi sorore: & vxore Hãmonis hunc Iouem genuit vt tam Berosus q̃ diodorus ibidẽ asserunt. Et vt prosequunt: cum Dionysius Libycus filius dicti Hãmonis & Amaltheę Nymphæ regno paterno Libyę potitus esset: deuictis Saturno & Rhea: eos quidem loco patentum habuit: puerum vero Iouem: Olympo præcepto ri tradidit: & eũ regno ægypti præfecit. Itaq; Osiris Iuppiter fuit fili⁹ Saturni Aegyptii qui regnauit in Italia: Sicilia & Libya. Fuit nepos Solis Vulcani siue Cęli: & fili⁹ adoptiu⁹ Dionysii Libyci: ortus in Libya: & præfectus regno Aegypti: loco patris sui Saturni.

Osiridis cognomina.

SECVNDO quæritur: quæ fuerunt Osiridis Epitheta & cognomina? Respondet Diodorus in primo. ii. iiii. &. vi. libro passim hinc inde: & Berosus in quinto libro q̃ Osiridi cognomina fuerunt Iuppiter: Dionysius: Olympicus: Iustus: qui benemeritus de humano genere vniuerso imperauit orbi. Rationes cognominũ sunt iste. Iuppiter enim dictus est non solũ quia iuuit orbem: vnde & saluator orbis dictus fuit: vt auctor est in. vi. libro Diodorus: verũ etiã quia fuit filius Saturni: quia Saturnus & Iuppiter ad se referunt: vt auctor est Xenophon in libro de æquiuocis: super quem cõmentaria iam cõfecimus. Dionysius dictus a patre adoptiuo Dionysio Libyco: qui etiam Mineruã Tritonidem adoptauit: teste Beroso i. v. lib. Olympicus dictus fuit a præceptore suo Olympo: vt Diodorus scribit in. iiii. lib. Iustus vero fuit illi proprium cognomen & figura sacra in sceptro insculpta. Nam teste Diodoro in. iiii. ocu lus in sacris litteris ægyptiis significat seruatorem iustitię. Et ita vbicũq; insculptum est sceptrum vel melius sceptra cum oculo: ita legẽdũ est. Ego sum Osiris Iuppiter Iustus: qui vniuerso imperaui orbi. Et vt ait in. vi. libro Diodorus: licet pater eius Saturnus impius fuerit. tamen ipse q̃ maxime probus fuit & iustissimus: bonos pręmio & malos supplicio afficiens. Et indicens in toto orbe omnibus impiis & facinorosis præcipue gygantibus bellum. Et vt actus est ad beneficentiam humani generis magis q̃ ad bellum. Vnde in columna ægyptia vt auctor est Diodorus: scriptũ est. Sum Osiris rex: qui vniuersum peragraui orbem: nec fuit in orbe locus quem non adiuerim: docens ea: quorum inuentor fui scilicet tauros domestica re ad aratrum: vnde Apis vnum ex cognominibus habuit. Apim enim & Set Apim ęgyptii taurum & sacrum diuũq; taurum dicunt. Docuit arare: serere: plantare vin eas: & vinũ conficere: & ceruosam: & vites adiungere palis: & putare: vt Tibullus scribit. Et ob ea atq; salutationem ab impiis: vt in. vi. libro Diodorus est auctor: totius humani generis consensu appellatus est iustus: Iuppiter: pater: saluator: & illi locus assignatus in monte Olympo: qui vt auctores scribunt & Tortellius refert. in vocabulo Olympus: est secus mare rubrum in Aethiopia iuxta Heliopolim ciuitatem Aegypti: qui oriẽte sole vsq; ad quintam horã diei ex se flammas emittit.

Apis. Alii Ceruiam.

TERTIO quæritur vtrum venerit in Italiam? Ad hoc respondent auctores q̃ sic. Sunt autem præcipui auctores columna ægyptia litteris sacris insícripta: Diodorus in. vi. libro Berosus in. v. & Cato de originibus: Dionysius Halicarnasseus: & columna hæc nostra Osiriana: & nomina & cognomina eius in Italia. Nam in columna ęgyptia: vt Diodorus in primo libro retulit: scriptũ est. Sum Osiris: qui vniuersum peragraui orbem vsq; ad Indos fines desertos: & eos qui arcto subiacent: & vsq; ad fontes Istri: nec fuit in orbe locus quẽ non adiuerim. Quod si ad fontes Istri: qui teste Plinio est Danubius & non procul Italia oritur in finibus Galliæ ac Germaniæ vbi fontes scaturiunt: nec fuit in orbe locus siue prouincia quam non adiuerit: vtiq; nobilissimam terrarũ prouinciam: fontibus Istri proximam Italiam adiuit. Diodorus item in. vi. libro exprimit dicens: q̃ Ioui iusto in bello contra gygantes: sicut affuerunt Macedones circa Palenẽ: ita Itali circa Phlegręam: quæ postea Cymea dicta est. Non minus clare Berosus in. v. hoc exprimit: dicens Italos oppressos a gygantib⁹ euocasse a fontibus Istri Osirim Iouem iustũ: qui tribus pręliis in Histria: & Cymea & Vesuuia: Phlegrea gygantes deuicit & Italiam liberauit: & a sui cognomine in triumphũ ab Api Apeninam idest Taurinam appellauit. Cato quoq; super quẽ cõmentaria expleuimus in fragmento tertio de originibus ita dicit. Italia a diis & ducibus complura sortita fuit nomina: a Iano quidẽ Ianicula: a gẽtilibus Salevmbrona: a Camese Camesena: a Saturno Saturnia. Duravit autem Saturnia nomen totidem ferme annis: quot ante aurea ætas: vsq; ad Apim deorum Italiæ vltimum: vt Antiochus Siracusanus scribit: a quo Apenina quam Taurinã interpretatur: etsi de more quidam Gręci a bobus Herculis: vel quos opimos gignit Italia: vt ait Hellanicus: aut a vitulo egresso: vt Tymeus: vel quia Italos quidam Gręci boues dicũt: vt fabulator Herodotus: dictam existiment. Dionysius quoq; Halicarnasseus in primo lib. dicit Antiochum Siracusanum antiquissimũ scriptorem verisimilius tradere Italiam: mox vt desiit dici Saturnia: cœptam dici Taurinam ab duce: non a bobus. Argumento sunt adhuc extantia in Italia locis indita nomina: Ry Osiris: Osiricella: a noie & cognomine Apoitus idest Taurus Iuppiter: quia Apim: Taurum Aegyptii & Etrusci dicũt: & Itus Iuppiter & fiducia Iouis ab eisdem Etruscis interpretatur: vt Macrobius auctor est in Saturnalibus. Rursus Aquasenses cognomine adhuc ægyptio ab Api Apenentes: Plinius Taurinos interpretatur in. iii. naturalis historiæ. ca. vi. Amplius Sais xantho nympha fuit filia Oceani & Thetyos: vt in Theogonia Hesiodus scribit. Occeanus aũt fuit filius Cęli siue Solis: patris Saturni ægyptii: vt ait in. ii. antiquitatũ Berosus. Quare Occeanus fuit frater Saturni: eodem Cęlo patre ortus. Ergo Osiris & Sais xantho fuere consobrini ex duobus germanis: quoniam Osiris fuit filius Saturni & Occeani filia Xantho. Ab Occeano autem Nylus antea Occeanus dictus fuit: vt auctor est Diodorus in primo libro: cuius vnum ostium Saiticum dicitur: vt Herodotus & Geographi scribunt: a Sais vrbe ipsius Musæ xantho. Quare etiam vna ex Musis ęgyptiis cum Osiri in Italiam venit. Argumento quoq; validissimo est: q̃ cum locis primoribus Osiris columnulas inscriptas in signum expeditionis suæ semper relinqueret: vt asserit Diodorus in primo libro: vtiq; vbi columnę inscriptum habent Osirim litteris ægyptiis: illuc profectus est in expeditionem. Ergo huc in expeditionem profectus est: quoniam colũnella ægyptiis litteris in regione Ry Osiris inscriptum habent Osiridem vt ostendimus.

Osiris ī Italiam venit.

Italia vnde dicta.

QVARTO quæritur: qua comitiua egressus est: & quos prouinciis præfecit? Respondet Diodorus in primo & secundo libro ex ægyptia historia. Egressus est ex Aegypto cũ immensis coloniis & exercitu: cũq; consanguineis suis deis & Musis inter quos fuere Pan iunior: & frater eius Apollo: & vt diximus Musa Sais xantho. Præfecit autem vt ait: Lybiæ Antheũ:

Osiridis comites.

Antheus.

Macedo. Anubis.

Phœnicię Busiridem: Aegypto suam sororem: cõiugem: Isidem: frugiferam: legiferam. Militiæ suæ præfecit tres principes deos: Herculem qui corporis robore erat admirabili: & ipsi genere proximus erat: & duos alios suos filios: Macedonem cui erat insigne Lupus: & Anubim cui erat insigne canis. Et hanc profectionem teste Xenophonte signant ægyptii litteris sacris Dracone: Leone: Lupo & Cane. Quod profecto Macrobius in primo Saturnalium clarius exponit dicens. Serapis inquit simulacrũ: capiti calathũ infixũ habet: & signum tricipitis animãtis adiungitur. Quod exprimit medio eodemq; maximo capite leonis effigiem habet. Dextra parte canis caput exoritur: mansueta specie blandientis: pars vero læua ceruicis Lupi rapacis: capite finitur. Has animalium formas Draco volumine suo connectitur: capite redeunte ad dei dexteram: qua monstrũ compescitur. Hæc Macrobius. In hac figura draco & serpens teste Diodoro in. iiii. libro: malos & præcipue gygantes opprimentes orbem significat: & ob id draco in orbem fingitur. Calathus autẽ ponitur: quia cũ Iside fruges inuenit. Leonis caput maius cane ac lupo: Herculem ægyptium significat: maiorẽ aliis diis Manit. Leonis caput maius cane ac lupo: Herculem ægyptium significat: maiorẽ aliis diis Macedone atq; Anube: quia solum Herculem fecit vniuersalem principem militiæ suę: vt Diodorus scribit. Omnes tamen ii dei affuerunt in bello Macedonico cum Macedonibus circa Palenen: & in Italico: cum Italis in campo Cymæo: vt idẽ Diodorus in primo &. vi. libro significat. Porro Osiris toto tẽpore expeditionis suę comam barbãq; nutriuit quousq; in Aegyptum reuerteretur: vt in primo libro ait Diodorus. Vnde illius peregrinatio exprimitur: capite faciecq; ac gena solũ vna comata: vt ait Xenophon: altera vel occultata vel rasa. Qđ etiam Macrobius in primo Saturnalium docet.

QVINTO quæritur quando vicit: & quando in Italia resedit? Respondet Berosus in. v. antiquitatum: q; triumphauit in Italia nouissimis annis Belochi: qui octauus a Nyno imperauit Assyriis: qua ætate Ioseph patriarcha erat. xi. annorũ: vt notat Eusebi⁹. Mãsit autẽ post triũphum in Italia annis. x. vt ait Berosus: relicto Lestrigone Larthe Vetuloniẽ.

SEXTO quæritur: in qua vrbe Italiæ resedit Osiris: his decẽ annis? Respondent auctores: Ratio: Nomina. Auctor vnus ex veracioribus est Berosus in quinto antiquitatum asserẽs illum imperasse Italiæ in Vetulonia. x. annis. Ratio quoq; ipsa suggerit vt i ciuitate regia tũc Italiæ resideret: quæ sola tetrapolis Etruria siue Volturna inuenitur ante Romanorũ imperium: vt ex præmissis institutionibus patet. Argumẽto infallibili sunt nomina & cognomina. Nam cum teste Lactantio in primo libro diuinarum institutionum: & Berosio in. iiii. antiquitatum: prisci duces ad monumentũ rei gestę atq; ad fulgorem nominis sua nomina inderent montibus: riuis: fluentibus: ac regionibus: equidem ibi præcipue resederunt: vbi præcipua & crebrius sunt eorum nomina. Quare in Volturna resedit: in cuius agro crebrius & clarius sunt indita eius nomina & cognomina. Nam Ry Osiris riuus est: ideſt latine rex Osiris: nõ procul Egelido amne: & Osiricella prędium olim conuentus nostri in Horchia: & cõtractus eiusdem cõuentus seruant: adhuc perseuerant Apoit⁹: ideſt Taurus Iuppiter instar templi: & eius oppidum fere deletum: Xantho Apoitus vulgo dictum: a suo & consobrinæ vocabulis: integra nomina perseuerant. Ateia ideſt Taurina aqua Vetuloniã & para Tussam diuidit. Haud procul tota regio incorrupta prolatione adhuc Sais Xantho dicit. Neq; tamẽ mirandũ est: si in Italiam venit Osiris Iuppiter iustus cum Sais Xantho Musa: & Hercule Aegyptio & diis ægyptiis: in quam pater eius Saturnus veniens regnauit: vt supra explanauimus. & Isis eius cõiunx frugifera: legifera: longe post ad nuptias Iasii e Libya cõcessit: & antea vsos glande Volturrenos: nunc Viterbenses docuit molere atq; panes conficere: vt in premissis demonstrauimus. Ergo non somniaui vti somniantes existimabant: dum in propositionibus meis dicerem Viterbum esse primam regiamq; sub Iano aureo sęculo vt

bem Italiæ: & patriam deorum: in qua conuiuati epulatiq; fuerunt omnes fere dei atq; deę Italię & Aegyptii: pluraq; sibi tribuisse Græcia mẽdax in historia: quę gesta sunt in Italia & Fano regio Volturnæ: & Aegypto ac Libya. Sed de his in historia Etrusca & commentariis: copiosius traditur.

Litterarum sacratũ. i. effigierum significationes.

SEPTIMO quæritur: quali sculptura sit excisa hęc Osiriana columna: & quis ordo & significata. Respondetur q; hæc tabula continet tres litteras sacras Osiridis & vnam Sais Xantho. Secundo continet litteras sacras Gygantũ opprimentiũ Imperium Italiæ & italicorũ euocãtium: & festinãtis auxilii. Tertio litteras sacras compositæ ac liberatæ Italiæ. Tres autẽ litteræ sactæ Osiridis sunt: vna vniuersalis Imperii iusti: alia peregrinationis in Vetuloniã: cum societate Sais Xantho. Tertio cum insigni sibi & cereri Isidi cõiugi cõmuni. Signũ autem imperii iusti est truncus instar scæptri & in sũmitate rami circunuoluti instar oculi: vt supra exposuimus. Vnum autem scęptrum: vnius partis imperium in orbe significat. Ergo plura scęptra: pluriũ in orbe partium. Cęterum in trunco huius arboris ab imo vsq; ad sũmum plura scęptra consurgunt: finientia in circulo oculari ramorum. Ergo vniuersale in orbe Osiridis iperiũ significat. Secunda littera sacra Osiridis est caput: facie dextra semicrinita: quę illum in profectione existentem significat & peregrinãtem: vt supra probauim⁹. Hic autem extra atq; supra arborem a sinistris est caput viri semifacie crinata. Quare Osirim in peregrinatione atq; profectione & extra Italiam significat. Tertia eius littera sacra est Calathus: in quo consistunt pulli. Quare q; pullos ipsos Italiæq; viros docuit: scilicet frugiferam artem demonstrat. Littera sacra Musæ ægiptiæ: est caput Nymphę semifacie: a dextris supra arborem. Ea & Osiris sese mutuo aspiciunt: quod ad societatem spectat: Hæc igit quoniam continet Osirim. vt probauimus in prœmissis: necessario est tabula Osiriana: & sic legitur hæc prima pars. Sum Osiris rex Iuppiter iustus: qui vniuerso imperaui orbi: & profectus cum musis præcipue Sais Xantho prope Italiã veni: scilicet ad fontes Danubii. vt Berosus & Diodorus scribunt. Hactenus de primis litteris sacris: significantibus ad unguem Osirim in profectione haud procul ab Italia existentem. Nunc de euocatione eius cõtra gygãtes: tres sacrę effigies sunt. Serpens aut Crocodillus Draco iam initia scęptri occupans vna. Draco malum significat: vt Diodorus in. iiii. lib. dicit. Ergo quoniã hoc malũ in scęptro est: vtiq; tyrannos occupantes Italiæ imperiũ portendit. Aues in proprio nido aperto ore: sunt secunda effigies. Propius nidus propriam patriam significat: & os apertũ clamorem & vocationem: atq; locutionem annotat: vt ait Xenophon. Sunt autem duo nidi alter a dextris alter a sinistris. Ergo aues iste clamantes in proprio nido sunt Itali euocãtes & implorantes auxilium Osiridis: ab vtraq; parte Italiæ: scilicet ab Alpibus & Histria vnde oritur Italia: & ab Apulia vnde finiri incipit. Tertia sacra effigies: sunt duo accipitres ad pullos clamãtes: conciti aduolantes. Accipiter: præcipue aduolans: celeritatẽ significat: vt exponit Diodorus in. iii. li. Quare celerẽ succursum italię clamãtibus missum significat. Ergo alter accipiter a dextris alter a sinistris aduolant: duo exercitus contra Gygantes missos demonstrat. alterum quidem a Brundusio cui prefuit accipiter Hercules: qui teste Diodoro in. v. li. illos deuicit in Vesuuia Phlegrea Campaniæ: Alterum vero ab Alpibus: cui præfuit Osiris accipiter: qui teste Berosio illos fudit in Phlegrea Histriæ. Vterq; vero: vti Berosus insinuat in quinto: & Diodorus in sexto. Gygãtes vbi sedes eis erat in campo Cymeo tertia Italię Phlegrea: a fronte & a tergo iuuantibus Italis adorti: tertio prelio superauerunt: & Italiam composuerunt. Quam ob rem vti sacræ effigies significant: & prędicti auctores indicant: ita legendę sunt hæ tres litteræ. Sum Osiris rex: qui euocatus ab Italis contra oppressores Italici Imperii festinus occurri: oppressoresq; a duab⁹ partib⁹ Italię aggressus deuici: deq; illis triũ-

phaui. Quid vero poſt liberatam Italiam: illis ſupradictis. x. annis Italos docuerit: refidue ſa
cre effigies indicant. Si ſceptra & oculum recte ſpectamus: arbor eſt quercus putata: habens
aliquot glãdes: & duo nidi duo calahti ſunt nõ nidi. Docuit ergo putare arbores & granum
poſt araturam ſerere: ac metere: ea ętate qua glande veſcebantur. Non tamen adhuc molere
& panes cõficere eos docuit: qm̃ longe poſt. Iſis eius ſoror & cõiunx hęc adinuenit & docuit
vt ſupra expoſuimus. Ab imo arboris ſequens ſacra effigies oritur vitis volumine ſuo circu
lari totam arborem & ſpatium occupans vuarum pendẽtium plena. Hæc ſignificãt quę do
cuit: palis adiungere vitem: & vinum cõficere: vt Diodorus Siculus in primo li. aſſerit. Vn
de vt ibi ait: in colũna ęgyptia: ſacris litteris: ita legitur. Sum Oſiris qui vniuerſum peragra
ui orbem: nec fuit in orbe locus quem non adiuerim: docẽs ea quorum inuentor fui. Quæ ve
ro inuenerit: Tibullus his verſibus refert.

Primus aratra manu ſolerti fecit Oſiris: Et teneram ferro ſollicitauit humum.
Primus in expertę commiſit ſemina terræ: Pomaq; non notis legit ab arboribus.
Hic docuit primus palis adiungere vitem: Et teneram dura cędere falce comam.

Vltimæ in hac tabula ſacræ effigies ſunt duo accipitres: quieti: cuſtodiẽtes arboretn & vi
tem: atq; vuas: hincinde. Ergo quoniã accipitres aduolantes ſignificarũt duos duces: bello
adiuuantes Imperiũ Italię. vtiq; & hi quieti cuſtodiẽtes ſignificant duos duces: ab Oſiri pre
fectos ad cuſtodiendũ Italiam hincinde mari terraq;. Hi autẽ vt Beroſus eſt auctor: fuerunt
Leſtrigon & Phorcus. Oſiridis nepotes ex filio Neptuno Aegyptio: quorũ Leſtrigon vt ait
Vetuloniæ Larthes: Phorcus vero portitor coloniarũ & maris domin⁹ extitit: vti etiã in hi
ſtoria Etruſca conſcripſimus. Itaq; hæ vltimæ effigies ita legũtur. Sum Oſiris: qui docui Ita
los arare: ſerere: putare: vinitare: vindemiare: & vinum cõficere: & eis duos reliqui cuſtodes
Imperii mari & terra nepotes meos. Quo vero tempore hæc tabella fuerit exciſa pater q; prl
mum ſub Oſiride. An vero hæc illa ſit: an ei vetuſtate labenti: ad eius exẽplar ſuffecta: non
dum cõpertum habemus. Exiſtimamus tamen eandẽ permanere. Sed quiſq; opinetur vt vo
let. Sat eſt infallibiliter hanc tenere Oſirim & eius in Italia expeditionem.

Leſtrigon
Phorcus.

¶ Finiuntur inſtitutiones iuuentutis Etruſcæ.

Incipit Tertius liber eiuſdem Ioannis
fratris Annii: ſuper Vertum=
nianam Propertii.

Prefatio.

QVONIAM ſæpe meminit Beroſus cognominum ac proprii no
minis Noę: & a latinis non negliguntur: & ſæpe falluntur qui=
dam exiſtimantes non eſſe eundem Noam: Ianum: Vertũnum
Vadimona quia eos feſtiuauit greca leuitas: viſum eſt mihi nõ
eſſe ſuperfluum imo neceſſariũ hæc ſuper Vertunnianam Pro=
pertii cõmentari: vt videant ingenia latina omnia epitheta pro
pria Iani Vertũni ſimul collecta ſimul ſumpta niſi ſoli Noę con
uenire nemini alii: ac propterea eũdẽ eſſe Noam qui aliis cogno
minibus appellatur.

Finit.

Incipiunt Conimentaria ſuper Vertumnianam Pro pertii
in quarto libro Elegiarum.

APerienda ſunt cognomina & cauſę cognominũ Iani: qui & Noę. Nam etiã
teſte Beroſo: non ſolum Ian⁹: ſed etiam Cælũ ſol cognomina habuit: quia
docuit (vt ait) aſtronomiam. Quę etiam cũcta ſubripit Diodorus: qui in
primo libro dicit Oſiri patrem fuiſſe Saturnũ Aegyptiũ pana. Saturni ve
ro patrẽ fuiſſe ſolem. In quarto vero li. dicit Saturno qui regnauit in Aegy
pto: Libya: Sicilia & Italia: fuiſſe patrem cęlũ: qui primos hoies a feritate
ad ciuilitatẽ reduxit: & eos erudiuit. Rationes vero cognominũ Diodor⁹ ſimul & Beroſus
conſentiunt ad vnguem: q; cęlũ cognomen habuerit: quia docuit aſtronomiam: & popu=
lis multa prędicebat: & ob id illũ exiſtimauerũt habere diuinam naturã: & mouere atq; ver
tere cęlos & elemẽta: & cũcta vertibilia: & ideo Vertũnũ illũ dixerunt: vt in. v. dicet. Quod
& Ouidi⁹ in primo de faſtis referẽs: inducit Ianũ ita loquentẽ. Quicqd vbiq; vides: mare/cę
lum/nubila/terras Omia ſunt noſtra clauſa: patentq; manu. Me penes eſt vnũ vaſti cuſto=
dia mũdi Et ius vertendi cardinis omne meum eſt. Q; ſi vere is penes quem vnum eſt om
ne ius vertendi cardinis dicitur vnicus deus vertendarum rerum: neceſſario conſequens
eſt: vt Ianus ſit idem vnicus deus vertendarum rerum: quia penes eum vnum eſt vaſti
cuſtodia mundi: & omne ius vertendi cardines. Neceſſario igitur eſt idem Ian⁹ & vertum
nus: quia idem deus vertendarum rerum. Sed Ianus oratur in principio omnis rei inchoan
dæ: vt feliciter aſpiret. Et idem inuocatur vt inchoatam bene vertat: ad finẽq; feliciter per=
ducat: vt Donatus ait pro vltima epiſtola in primo epiſtolarum Horatii dicentis. Vertũnũ
Ianũq; liber ſpectare videris Scilicet vt proſtes Soſioq; pumice mund⁹: id eſt tu liber epiſto=
larum videris ſpectare Ianũ a principio & eundem Vertumnum: qui bene atq; adeo ad fi=
nem feliciter vertit: vt iam poſſis preſtare mundum & ornari: & dari Soſianis qui in foro ve
nalium libros ornabant & ligabant inter Ianum ad radices Capitolii: qui principio inuoca=
batur: & eundem Vertumnum in foro tranſitorio: qui vt ad finem bene feliciterq; verteret
orabatur. Et hanc identitatem ſignificauit Fabius pictor in fine de origine vrbis Romę: vbi
ſcribens: Thyberis (inquit) fuit limes imperii Volturreni: inter veteres Ianum & Satur=
num: qui a principe illius vrbe Volturrena: per ſyncopam dictus eſt Volturnus: & ob id
Tuſcus non Latinus. Nam q; Volturnum ſine ſyncopa primitiuum eſt nomen; notat
fluuium in Samnio: & oppidum Romanum in littore: a quo Volturnus deus Thyberinus
in Latio: ſicut & Volturnus vt caput imperii in Etruria. Quamobrem deum Thyberinum
ſuum dicit eſſe Roma atq; Etruria. eundem & Ianum et Vertumnum et ab his dictum Va
dimona. Hæc Fabius. Idem igitur Ianus et Vertumnus Vadimon: quia vado Aramei di=
cunt id qd latini verto: & Aegyptii Proto. Et iccirco idem multiformis proteus: Vadimõ:
id eſt Vertumnus: qui cœlos et cardines: et vertibilia vertit: Igitur Vertumnus et Ianus
idem et cœlum. Vnde Ianum quaſi Eanum: q; cœlum eat et vertatur ac giret: ab etymo=
logia nominis exponit Cicero: ſicut Macrobius in primo Saturnalium exponit dicens. Phy
ſici ſiue naturales philoſophi Ianũ magnis conſecrant argumẽtis diuinitatis. Nã ſunt qui
eum mũdũ: id eſt cœlum eſſe voluerũt. Ianũq; ab eundo dictum: q; mund⁹ ſemper eat dum in
orbẽ voluit: et ex ſe initiũ faciẽs in ſe referẽ: vt Cornificius lib. Etymorum. iii. Cicero inquit
non Ianũ ſed Eanũ noiat ab eundo. hęc Macrobi⁹. Ex quo patet q; multę cęleſtes proprieta
tes et nomina Iano tribuunt: quia cœli animã motricem fuiſſe ianũ poſt mortẽ exiſtimaue
rũt: de quibus hęc dicenda ſunt. Cęlũ eſt pater omniũ: et terra mater. Ita phyſici aiunt: Ian⁹
eſt antiquiſſimus pater omnium: et eius vxor Veſta mater. Et ideo cælum et terra dicun=

Ianus
Noa

Vertũnus

Volturn⁹

Vadimon

Proteus

Eanus.

Ianus

tur. Cælum item vertit tempus in quattuor tempora: ver: hyemem: æstatem: autumnũ: & ideo dicit dom9 vertentis anni Ianus: quia hęc docuit: & prędicebat ex his multa: cęlũ iussu deusq; vertentis anni dicit. Vñ Macrobius in primo Saturnaliũ. Ianus (inquit) apud nos in quattuor partes spectat: vt demõstrat ei9 simulachrũ e phaleris aduectũ. Et phœnices illũ figurant instar draconis caudã in os reflectentis: quia idẽ est finis & principiũ anni. Et sup vii. æneidos de dominio anni ibi: Sunt geminę portę belli Seruius sic habet. Ianũ inquit faciunt quadrifrontẽ: qui illũ faciunt deũ totius anni: qui in quattuor tẽpora diuidit. Et subdit. Anni autẽ esse dominũ illã res probat: quia ab eo initiũ anni nominat: & in ipsũ finit. Vnde & ipsi in quattuor partib9 anni vertẽtis primitię offerebantur: & ob id Vadimona Etrusce autẽ: Vertumnum latine cognomen accepit: vt Propertius insinuat inducẽs eum in. iiii. li. elegiarum ita dicentẽ. Et quia vertentis fructum percepim9 anni: Vertumnũ rursum credidit esse lacrum. Prima mihi variat liuentibus vua racemis: Et coma lactenti spicea fruge tumet. Hic dulces cerasos hic autumnalia pruna Cernis: & æstiua mora rubere die. Similiter physici consecrant Ianũ & Vestã siue terrã Pomonã: in quarta fronte ac parte anni secũ colloqui de coniugio faciundo: & a Pomona terra sperni Ianũ: quia tunc vertit se in formam vetulę: quia hyems senio similat: vt astronomi & ipsa natura perhibent. Sed quia vltima facie Iano tenilis finita: mox vertitur ad ver quæ est facies pulchra & iuuenilis: ideo statim terra pomona capta grauidat: & fructificat & florescit. Qđ Mythici id est fabulis vtentes poetæ memorant: qualem fingit de Vertumno & Pomona. Ouidi9. xiiii. Metamor. Hæc de argumentis phylicorum pro diuinitate Iani conuersi in animã cęlestiũ dominam & motricem: ob quod cælũ: & domin9 vertentis anni: & quattuor temporũ ei9: & rerũ vertibilium Vertumn9 cognomenta promeruit a sua posteritate. Nunc cur solis cognomentum habuerit: referendũ est ab historicis & physicis. Id ob multa referunt. Berosus dicit: quia docuit cursũ solis toto cęlo euntis: idipsum Macrobi9 in primo Saturnaliũ sic exponit. Ianum quidam volũt solem demonstrari: & ideo Bifrontem quali vtriusq; ianuę cælestis ortus & occasus potentem: qui exoriens aperiat diem: occidens claudat. Seruius quoq; super septimũ æneidos qui inquit Ianũ bifrontẽ faciunt: ii eũ dominũ diei quæ habet ortũ & occasum: id est vigintiquattuor horas volũt. Vnde & Diespiter: id est matutin9 & diei pater dicit: vti est illud Horatii lib. Sermonũ de vita rustica: vbi ait: Matutine pater: seu Iane libenti9 audis. De dominio quoq; duarũ portarum solis scilicet ort9 & occasus: & præsidentia sui ad alios Ioues: ita Ouidius refert in primo de fastis: inducens ipsum Ianũ ita dicentem. Præsideo foribus cælli cum mitibus horis Et redit officio luppiter ipse meo. Q; si officio atq; imperio Iani redeũt & obediũt alii Ioues & dii: necessario consequens est vt cæteri sint veioues: id est pulsiones: & Ianus solus a physicis consecrantib9 eum magnis argumentis diuinitatis dicatur Iuppiter optim9 maximus. Iuppiter qdẽ id est iuuans pater: nomẽ cõmune ipsi & aliis Iouib9. Maxim9 vero: quia saror omniũ deoq;: & maiorũ & minoq;: vt tam Berosus q̃ Properti9 i elegia sequẽte exprimũt. Optim9 autẽ: qa ipse prędet cũ mitib9. i. felicib9 horis & influẽtiis. Ab vniformi. n. motu nonę spherę quã Ianũ mouere existimabãt: nõ pcedit nisi vna & optia vniformisq; influẽtia: vt pbant physici & astronomi. Nã variato & nequitia difformatis & infelicis afflat9 syderum: est solũ vt probant: a difformitate Veiouiũ siue syderũ & sphęrarũ inferiorũ: quas Horati9 li. ii. sermonũ: & Sary. vii. vocat versiones iniquas: & Vertũnos iniquos dicens. Iam mœchus Romę: iam vellet doctus Athenis Viuere: vertumnis (quotquot sũt) nat9 iniquis. Verũ qm̃ de cognominũ Noę: Iani & Vertũni rationib9 sępe iterat9 a Berosо & aliis latinis auctorib9: quas oẽs simul collegit Propti9 in. iiii. li. elegiarum: in elegia ad Vertumnũ: iccirco ne oporteat nos ea repetere sępi9 ad laudẽ ipsius Noæ iusti & aurei Vertũni Iani principis Italię referem9 totam elegiam Propertii: in qua Propertius facit pſopopeiam.

Curian9 & vertũn9 sit sol

Ian9 optimus maximus Iuppiter.

Inducit. n. Vertumnum primo sibi loquentem: Secundo cur moretur simulachrũ eius Romę. Tertio cur dicat Vertumnus. Quarto quando & a quo fuit illo aduect9. Quinto a quo & qualiter: & primo formar9 in vico tusco. Itaq; quoniã Ianus quadrifrons & bifrons formabat: habens in veste formas omniũ rerũ: iccirco fingit Propertius sibi tot formas admiranti: deum Ianum ita sibi dicentem.

Quid mirare meas tot in vno corpore formas?
Accipe Vertumni signa paterna dei

Quasi dicat: ne mireris Properti tot formas in hoc simulachro impressas: qa hęc sunt signa paterna. i. patriæ Tuscię & vrbis Tuscę: a qua huc translat9 sum. Signa ęnim ad significãdũ fiunt. Et iccirco ad significandũ causas diuinitatis meę vrbs Etruria impressit mihi hęc signa & formas. Est. n. Vertũnus princeps deus Etrurię vt ait Varro in prio de lingua latina Et dea Etrurię est Horchia vt asserit Liuius in. vii. ab vrbe cõdita. Est aurẽ Aramee Horchia per iterptationẽ: id qđ Pomona latie, vt Samuel Talmudista exposuit. Hic & illud Myrsili de origine Italię: Turreni inqt soli a cęteris etiã sibi vicinis Tuscis differũt sermone ac deis: qa cũ cęteri Tusci colãt Iouẽ & Iunonẽ: solis Turrenis dii principes sunt Vertũn9: Horchia & Razena. Et itẽ. Turreni se solos idigenas in Italia existimãt: atq; a vetustissimi dei sui quẽ Ianũ Vadimõa dicũt: filio Razena nũcupãt. Etruriã quoq; tetrapolim suã: cui9 partes Voltursenã: Veturloniã: Tussam: & Harbanũ cognoie calũbũ: a luco nuncupant: a deo suo conditã referunt. Nota q; Cato in originibus: & nos in commentariis super Fabiũ pictorem atq; Myrsilũ: & fragmẽta Catonis exposuimus: Ianus condidit regiam. xii. populis: quam terra polim fecit: & cõmuni noie vocauit Etruriã & Tursenã: quæ eadẽ sunt: & significant vrbem metropolim turritis ædibus extructã: quam posteri latini vocauerunt Turrenã & Etruriã: & transpositо vno. r. Etruriã: a qua tota puincia desumpsit nomen. Hui9 vna pars adhuc dicit para Tussa. i. coronata tusca: vt supradictis locis: ac etiã sup Zenophontẽ: & in. xl. qstionibus annis dicitur. Ab hac Tusca regia coronata a qua Tuscaniẽses ciues: fuit Romã traduct9 Vertũnus in vexillo Galeriti Lucumonis p Romulo cõtra Sabinos: & habita victoria pro cõmuni Tatiẽsib9 Romnẽsibus & Lucerib9 deo habit9: & hoc est qđ ipse Ianus Vertũnus secũdo exponit: vnde & qñ fuerit translat9 Romam dicens.

Tuscus ego: tuscis orior: nec pœnitet inter
Prælia volsinos deseruisse focos.
Hęc me turba iuuat: nec templo oblector eburno
Romanum satis est posse videre solum.

Quando per aspirationẽ scribit Thuscia: vt in q̃stionib9 annis pbauimus: significat totã p uinciã a Thyberi ad Macram. Quando autem sine aspiratione scribitur Tuscia: vel in Tuscis vel Tusca: significat vrbem regiam Etrurię: circa Volsinienses: de qua Ouid. in. iii. metamorphoseos pro Delphino Tuscanienſi dicit. Furit (inquit) audacissimus omni De numero lybacas: qui rusca pulsus ab vrbe Exilium dira pœnã pro cęde luebat. Et quia Vertũnus erat princeps Etrurię regius deus: cuius templum siue sacellum eburneum erat a tota vrbe dicatum: iccirco sine aspiratione scribendum est: & dicendum. Ego qui nunc Romę color: sum Tuscus: id est tuscanienſis vrbis princeps deus. Et a Tuscis siue Tuscanienſibus vexillo ductus: orior etiam Romæ deus. Nec pœnitet me reliquisse Volsinos focos: id est regionem Tuscę vrbis in qua est Volsinum: inter prælia: quando scilicet Galeritus Lucumone in vexillo pſente: iuuit partes Romuli contra Sabinos: vt circa finẽ exprimit. Quare qdã falso suspicat dicendũ esse Clusinos focos inter prędia Porsenæ: qa contrariũ in fine dicet Properti9. Et qa sanũ Volturnę erat regiũ: qppe quia ad ipsũ indicebat concilii. xii. populis

Vertũnus Horchia.

Razena.

Ethrurię: vt pluribus in locis ab vrbe condita scribit Liuius: hinc est/q̄ tusca & volturna fūt in eodem loco: quia tetrapolis partes sunt in eadem vrbe. Vnde vtriq̄ tuscę regio eadem & volsinę assignatur: vt hic notat properti us/& similiter volturnę regię a qua volturreni: de qua Plini⁹ in.iii. naturalis historię.c.vi. Volterreni inquit cognoię sunt Etrusci: & in eadem parte Volsinienses. Quare quoniam Vetulonia & Harbanum erant regię partes: cōsequens necessario est/vt eiusdem tetrapolis vrbes essent. tusca: Volturna: Harbanum: & Vetulonia vt copiose ostendimus. Annia.q.xii. & in aliis cōmentariis. Dicit aūt non se lętari amplius eburno sacello etrurię: sed noua gente Lucerum/& Romanorum: quia ianus iure ibi colēdus erat vbi caput imperii orbis: quippe quia ipe erat sator oīm diuum: & penes solum illum erat vasti custodia orbis Et omne ius vertēdi cardines vt diximus. Sed quoniam gentem thuscā condidit ab initio religionibus deditā: idcirco dicit se voluisse habitare in vico thusco vbi luceres erant: non vbi ratienses & rcmnenses. Et hoc est quod ait.

Hac quondam Thyberinus iter faciebat: & aiunt
Remorum auditos per vada pulsa sonos.

Super Fabium pictorem copiose ostendimus omnē planitiem extensam a colle Auentino vsq̄ ad Ianum quadrifrontem in radicibus Capitolii: non fuisse ante Galeritum & Romulum habitabilem: quia Thyberis egressus alueum multis in locis stagna effecerat: etiam vsq̄ palatium. Hac enim labebatur Thyberis: anteq̄ Vertumno factis sacrificiis auerteretur in suum alueum: vt asserit Seruius super. viii. æneidos ibi. Rumore. ii. Et totam hanc planitiem Luceres siccauerunt & incoluerunt: & ab eis dictus est vicus Tuscus: vt auctor est Fabius pictor de origine vrbis Romæ. Et quia Vertumnus erat in vico Tusco: vt ait Varro in
Vic⁹ tusc⁹ primo de lingua latina: iccirco dicit q̄ Thyberis primo labebatur per vicum Tuscum: & lin
tris ac cymbis nauigabat. Deinde dicit cur vocet Vertūn⁹. Vbi notandum est q̄ Ianū mox
Vadymō. post mortem Tusci cognominauerūt Vadymona: id est Vertumnum: vt Berosus dicit in v. li. In Thyberina vero regione semper mansit nomen Janiculum & Ianus vsq̄ ad Galeritū q amnē auertit. Vñ Ouid. in. vi. de fastis: vbi dixit: hic vbi nūc fora sunt vdę tenuere paludes mox adiunxit q̄ Vertumnus multiformis non cœperat dici ante auersum amnē: sic. n. ait Nondū conueniens diuersis iste figuris Nomen ab auerso ceperat amne deus. Et hoc est qđ sequitur Vertumnus in Propertio dicens.

At postq̄ ille suis tandem concessit alumnis
Vertumnus: verso dicor ab amne deus.

Hoc loco Propertius incipit dicere rationes quare dictus sit Vertumnus: qui ante Ianus dicebatur. Et primo dicit quando Romæ: & quare sic dictus sit. Cœpit enim Ianus cognomi-
Vertūnus. nari Vertumnus in Latio: quando thyberis concessit & dedit locum habitabilem suis alumnis: id est accolis Luceribus Tuscis. Ratio autem fuit quia tunc inuocato Iano: primū auersus est amnis. Et ideo ab hoc effectu auersionis: dicor primum Romę Vertumnus deus. Dii enim denominantur felices vel infelices: & cognominantur a rebus quas prestant: vt in bucolicis Seruius dicit super eglogam qntā ibi. Sis bonus o felixq̄ tuis. Et quia ante Luceres Ianus non prestiterat Romæ auersionē: iccirco non ante. sed in auersione dictus est de⁹ Vertumnus. Verum quia Tusci (vt diximus) mox vt obiit. æstimauerunt dominū anni vertētis: iccirco illum ab initio Vertumnū vocauerunt: & illi primitias quattuor temporum offerebant: vt in vere cerasos & lactentes spicas: in æstate mora: & primū matureſcentes vuas & in autumno pruna & ejuscemodi: quæ Ianum in conuersione partium anni existimabant efficere. Et ideo dicit.

Seu quia vertentis fructum percepimus anni
Vertumnū rursum credidit esse sacrum.
Prima mihi variat liuentibus vua racemis
Et coma lactenti spicea fruge tumet.
Hic dulces cerasos: hic autumnalia pruna
Cernis & æstiua mora rubere die.

Deinde Berosus dicit Ianum cognominatum deum pacis: cōcordię: ac fœderis. Et Seruius super duodecimū æneidos ibi: Latonęq̄ duplex genus: Ianum in- Ian⁹ pacifi
quit rite inuocat: quia ipse fa- sus.
ciundis fœderibus præest. Nam q̄ postq̄ Romulus & Tati⁹ in fœdera conuenerunt: Iano duplicis frontis simulachrum factum fuit: quasi duorum populorū Fuit autem factum ex stipite ligneo: vt in fine huius elegiæ Propertius dicit. Moyses dicit Genesis capitulo. ix. deum iniisse fœdus cum Noa: ne amplius immitteret diluuium iratus & ob id inter duas naturas discordes Ianus est Vertumnus: quia vertit eas ad pacem & concordiam: non solum homines: sed & arbores: vt patet in insitione arborum diuersarum naturarum. Eas quia concordes efficit Ianus: atq̄ in fœdera vertit: iccirco & Ianus Vertumnus & ipsi prima insitionis poma dicantur. Et hæc est alia ratio nominis Vertumni: de qua Propertius subinfert dicens.

Insitor hic soluit pomosa vota corona
Cum prius inuito stipite mala tulit.

Et subdit quia hę tres rationes nominis Vertumni: videlicet q̄ Romę primū Ianus cœpit dici Vertumnus: quia præstitit auersionem Tyberis apud Thuscos vero ab initio: quia semper existimatus est deus rerū vertendarū: vertentisq̄ anni: atq̄ præfectus paci & fœderibus faciundis: vertendisq̄ discordibus in vnum: ipsæ inquā sunt verę rationes huius nominis Vertumni: & nullę alię ita dicens.

Mendax fama: noaes. alius mihi nominis index
De se narranti tu modo crede deo.

Quasi dicat: crede mihi de me narranti has tres rationes. Addā tibi vltimā: quia dicor Vertumnus: quia verto me in omnem formam: de quo sic dicit.

Opportuna mea est cunctis natura figuris
In quancunq̄ voles verte: decorus ero.

Hoc loco natura Iani dicitur/eius ingenium & prudentia qua enituit: & de qua Macrobius in primo Saturnalium dicit. Ianus gemina facie prefertur: quod profecto ad ipsius prudentiam refertur: qui & preterita nouerit: & futura prospexerit. Teste autem Atistotele in ęthicis: prudētia omnes virtutes meritur: quia ipsa est recta ratio agibilium. Agibilia autem a nobis sunt multiformia: quia vel ad ciuilitatem: vel religionem: vel vitæ sustentationem agibilia ordinantur. Et ideo forma & institutio viuendi dicitur: Iani figura pulchra: quia natura iustissimi Iani fuit prudentia: quæ se conuertit in omnem formam & figuram recte viuendi. Ergo quia (vt supra diximus) ab his quæ prestant dii nomina accipiunt: recte Ianus vocatur Vertumnus figurarum: quia præstitit humano generi prudentiam & omnē formā viuēdi. Quod pfecto significauit Acron super illud Horatii: Vertumnis (quotquot sunt) nat⁹ iniquis: sic dicens. Deus q̄ humanis mentib⁹ preest dī Vertumnus: qa vertit & mutat humanas mēres ad regimē vitę: quo pacto q̄ se nescit regere dī nat⁹ Vertūnis iniqs. Ergo Ianus recte Vertūnus dictus est: qa vertit illos priscos rudes hoies ad omnes rationes honeste ac religiose viuendi: dicēte Macrobio in. i. Saturnalium. Mithici referunt sub Iano fuisse omniū domos religione ac sanctitate munitas. Xenophon item tradit Italicū Ianū in

Iani facies.

Italia diis templa fecisse: & ritus sacrorum instituisse. Et ob id in omni sacrificio præfationem perpetuã meruisse. Eadẽ scribunt Fabi⁹ pictor de origine vrbis Romæ: & Cato in fragmentis. Rationes vero agriculturę: regiminisq; totius vitæ docuisse Ianũ: q & cœlũ: nõ solũ Diodorus in. iiii. lib. vbi loquit̃ cur Scythę: Lybii & Aphri imposuerũt prisco regi cognomen cœlũ sempiternũ oim regẽ immortalẽ: exponit: sed cõplures alii vt Acron: Porphyrio & Donat⁹: qui regẽ antiquissimũ Ethrurię Vertũnũ asserunt: docuisse oẽs ratiões bene viuẽdi: serendi: & plãtandarũ arborũ: & agriculturę: a qua fortis Ethruria creuit in imperiũ totius Italię: vt asserit Seruius exponẽs in. ii. Georgicoꝝ illud Vergilii: fic fortis et hruria creuit Sic ergo carmen Proptii exponat. Mea natura & prudentia ciuilis est opportuna & idonea cunctis figuris viuendi. Verte me Vertũnũ in quãcunq; voles figurã & institutionẽ vitę decorus ero: qa sempillã institutionẽ inuenies ad honestatẽ ptinere. Et dat multa exẽpla: quoꝝ formę impressę erant in tota veste Iani. Et primo quidẽ in veste erat impssa camisia longa quã a loco vbi reperta fuit vocat Coam vel Ceam: & similiter erat ibi forma togæ impressa: iccirco decor⁹ ibi est: quia nõ modo docuit vestes ad honestatẽ ne nudi essent: sed etiam ad discernendum sexum: ne pmiscui essent. Et hoc est quod dicit.

Vertũnus.

Indue me cois: fiam non dura puella:
Atq; toga sumpta quis neget esse virum?

Ergo Ianus dicit versus in formã viri & puellæ: quia tegumẽta illis congruentia pstitit. Et quia præstitit rationẽ fœnatiam & falcẽ fœnatiam sicut Saturnus putatiuam: iccirco fingitur versus in formam fœnarii: & in veste forma viri fœnarii impressa erat: de quo sic sequit.

Da falcem et torto frontem mihi comprime fœno
Iurabis nostra gramina secta manu.

Et Ouid. in. xiiii. metamorphoseos: de eodem dicit. Tẽpora sæpe gerens: fœno religata recenti Desectũ poterat gramen versare videri. Itẽ in veste Iani impressę erãt formę armati militis: & segetũ messoris: & ideo dicebat Ianus versus in militẽ armatũ: & aliqñ in messorem quia docuit rationes metẽdi: & corbes & vẽtilabrũ. Itẽ docuit militiã: & duodecim secures ad cõsumendũ bonos in aurea vita: & terrendũ noxios: non ad occupandũ aliena regna libidine dominandi: vt asserunt Fabius pictor de origine vrbis Romę: & Cato in fragmentis. Vnde & Cranæ dedit sceptrum & albam. id. fasces: vt probauimus super. iiii. fragmentum Catonis: De qua virga alba: id est imperiali: data a Iano Nymphę Cranæ: tam Ouidi⁹ in sexto de Fastis: q̃ Berosus in. v. huius meminerint. Ita hæc militiæ ratio laudabilis erat & decora. Et de his sequitur.

Arma tuli quondam. memini: laudabar in illis
Cor bis in imposito pondere messor eram.

Et Ouidius de eodem Vertumno in. xiiii. metamorphoseos de forma messoris dicit. Oquotiens habitu duri messoris aristas Corbe tulit: veriq; fuit messoris imago. Et similiter ibidẽ de armata forma Vertumni scribit. Rursus in veste Iani erãt impressæ formæ sobrii iudicis: & vinosi atq; ebrii vinitoris: quia docuit rationes summarias iudicandi: vt Ouidius in primo de Fastis: de regno Iani loquens sic dicit. Proq; metu populum: fine vi pudor ipse regebat: Nullus erat iustis reddere iura labor. Docuit et conficere vinum et vinalia: vt Fabius Pictor: et Cato asserunt: Et nos in commentariis nostris probauimus: et ob id dicunt ipsum dictum Priscum Oenotrium: id est viniferũ. Porro Moyses de Noa Geneſis nono ca. & Berosus in quinto dicunt eum inuenisse vinum: et inebriatum fuisse: Et ob id vt ait Berosus: dictus est Scythis Ianus: id est vinosus. Inuenitur nomen Ianus ab initio Italię an

Ianus.

te omnem linguam latinam & græcam: vt probauimus in libro de origine litterarũ & philosophię. Quare Ianus non spectat ad originẽ latinam vel græcam: sed vt ait Berosus Scythicam: qui vti Hebręi vinum dicunt Iain: & ab eo Ianum. Ergo quem latini a vino viniferum Et græci ab œno œnotriũ: eundẽ Scythę atq; hebręi a Iain. i. vino vocant Ianũ. i. vinosum. & de his duabus rationibus vitę subditur his verbis.

Sobrius ad lites: sed quum est imposita corona
Clamabis capiti vina subisse meo.

Ampliusin veste Iani formabat sacerdos mitra Lucumonia redimitus: & alba veste põtificia: itẽq; formabat & philosoph⁹ vti Apollo cũ cythara: & ita versus dicit in formã Lucumonis & Apollinis: qa teste Catone & Fabio pictore: docuit Lucumones XII. fasces & vestes põtificias: qa Lucumones velati ifulis & mitris erant vt docet Dionysius Halicarnasseus in quarto lib. Docuit itẽ prim⁹ his religionẽ & theologiã: & rituales atq; aras & rit⁹ vt Macrobi⁹ / Xenophõ: & Berosus dicũt. Docuit & secreta naturę atq; physicã vt Berosus dicit: inter quę astronomiã & cõcent⁹ syderũ ostẽdit: ob quę iliũ phifici miris argumẽtis diuinitatis extollũt: vt auctor est Macrobius. Et qm̃ oia fere carmine ac lyra decãtãt theologi poetę atq; põtifices: q̃ Ianus docuit: iccirco dicit conuerti in formã pontificis & Apollinis: vt in sequenti carmine sic dicit.

Cinge caput mitra: specie furabor Achiui
Furabor & phœbo si modo plectra dabis.

Dicit Achiuus ad similitudinẽ licẽtia poetica: nõ quia Ian⁹ ab Achiuis acceperit regiã & sacerdotalem mitrã: sed qa Achiui reges & sacerdotes Achiui / ab ei⁹ Lucumonib⁹ regib⁹ & sacerdotibus acceperũt. Vnde & Bacchi põtifices Turrena siue Lydia mitra vtebant̃: vt dixit Propertius in elegia ad Bacchũ his verbis. Candida laxatis onerata colla corymbis Cingit Brassicas Lydia mitra comas. Itẽ quia docuit ad exercitiũ ludũ Circi: & ad exercitiũ & victũ simil⁹ docuit venationẽ & aucupiũ & piscationẽ: & nauigia: & histitoriã: iccirco in veste ei⁹ impressa erant Auriga Fanusq; & retia cum harundine: & hamus in calamo: & mercator ornatus togatus. Et ob id in deũ Faunũ & Vertunnũ mercatorũ numerũ versus fingit̃: & forũ Boariũ: piscariũ: transitoriũ: & venaliũ illi dicatũ: & breuiter totus vic⁹ Tuscus a sũmo Argileto vbi est Ian⁹ summus in foro transitorio & circo maximo vsq; ad imũ Argiletũ: vbi Ianus quadrifrons ad radices capitolii erat illi dicatus: qui vicus erat ob⁹ Romanę vrbis vicis nobilior & opulentior: pleniſſim⁹ prediuitibus mercatorib⁹: vt significat Horatius li. epl'arũ prio: & epl'a prima dicens: O ciues ciues: quęrenda pecunia primum est. Virtus post numos. Hoc Ianus summus ab imo perdocet. Vnde in eodem vico Tusco iuxta ecclesiam sancti Georgii: sunt vestigia arc⁹ triumphalis Boarii fori institorũ: vbi sic excisũ est. Imperatori Cęsari. L. Septimio: Seuero pertinaci. Aug. Arabic. Adiabenic. Parth. M. Fortissimo: Felicissimo Pont. Max. Trib. potest. xii. Imperatori. xi. Cos. iii. patri patrię. & ipatori Cęsar. M. Aurelio Antonio pio felici. Aug. Trib. Potesta. vii. Cõss. tert. Patri patrię Procoss. Fortissimo Felicissimoq; principi. Et Iul. Augustę matri. N. & Castrorũ. Et senatus. Et patrię. Et Imp. Cęs. .M. Aurelii Antonii Pii: Felicis. Aug. Parthici: Maximi: Britannici maximi: Argentarii & negociãtes Boarii hui⁹ loci deuoti: eorum numini: supple Iano Vertũno. Et hoc significat̃ cũ in sequẽtibus versib⁹ sic dicit Vertũnus

Est etiam aurigæ species Vertumnus & Elus
Traiicit alterno: qui leue pond⁹ equo
Cassidis impositis venor: sed arũdine sumpta
Faunus plumosa sum deus aucupio

Suppetat hic piſces calamo prædabor: & ibo
Mundus dimiſſis inſtitor in tunicis

Ergo eadē ratione dicit conuerſus in pomorū partē: & Siluanū aruorū pecoriſq; deū: & deū pana Thuſcię atq; Italię/& eiuſcemodi: qa inſtituit rōnes paſtoralis artis: & bubulci: & agri culturę & hortoꝝ/& pomarioꝝ: & pratoꝝ: ppter quę in eiꝰ veſte formata erāt: paſtor: ſtimulus: ſerpiculꝰ: ligo: cucumer. caulis: trifoliū: & eiuſmodi: de quibꝰ ſic ait.

Ouidiꝰ quoq; in. xiiii. meta: Mitiche inducens fabulā cęli & terræ ſiue Iani & Veſtę: ſiue Horchię ac Vertunni ſiue latinę Pomonę ac Pomoni. & ſcribēs ſub quo rege ars hortulana & pomaria primū in Latium ab Ethruria deducta fuit: ſic laudat Pomonā. Rege ſub hoc pomona fuit: qua nulla latinas Interhamadriadas coluit ſolertiꝰ hortos

Paſtor & ad baculum poſſum curare: vel idem
Serpiculis: medio puluere ferre rolam
Nā qd ego adiicia de quo mihi maxia fama eſt
Ortorum in manibus dona probata meis.
Cæruleus cucumis: tumidoq; cucurbita vētre
Me notat: & iunco braſſica iuncta leui.
Nec flos vllus hiat pratis: quin ille decenter
Impoſitus fronti langueat ante meæ.

Nec fuit arboreis ſtudioſior altera fœtꝰ Vñ tenet nomē: nō ſiluas illa nec amnes: Rus amat & ramos felicia poma ferentes. Et interpoſitis de aliis Pomonę amatoribus: mox de pomoꝝ patre Vertūno hortulano eiꝰ amatore ſimul & paſtore atq; bubulco ſic ſubdit. Sed eū ſupe rabat amando: hos quoq; Vertūnꝰ: Falce data frondator erat: vitiſq; putator Inducrat ſcalas: lecturū poma putares: Sępe manu rigida ſtimulos portabat: & illū luraſſes feſſos: modo diſiunxiſſe iuuencos. Ergo quia in oēs rationes viuendi tranſformauit hoīes: iure Vertūnū Ianū cognominauerunt. Et hoc eſt quod tandem concludit dicens

Nomen inquit patria lingua thuſca dedit/ nomen Vadimona: id ē latine Vertunnū: ab hoc euētu & effectu: ga ęque ac facile vertebar. i. vertebā hoīes in oēs formas & rationes viuendi. Deinde dicit quo tēpore: & quo duce Thuſco: & quo ſingulari bello venit Romā: & quo præmio donati ſunt ſui Tuſci. Sane ſciendū eſt: vt Fabius pictor de origine vrbis Romę. dicit: cui in plurib⁹ concordat Dionyſius in. ii. libro: & nos copioſiſſime probauimus ſuper eundē Fabiū quū Romulus impar eſſet Sabinis: implorauit auxiliū a Lucumonibus: Cōmiſſum: fuit negociū Galerito Lucumoni Arbani. Qui ex vrbe Colonia magna manu veniens: ſuperauit Sabinos: & ad fœdus pcutiendū cū Romulo coegit: diuiſit vrbē i tres tribus: ꝓtoria & lictores Romulo ſtatuit: & ſuis Luceribus vicū Tuſcum tribuit: & Ianū ſtatuit ligneum. Primo ergo Vertunnas gratias agit: & pollicetur pacem Romanis pro vico dato ſuis Tuſcis. Secūdo pro forma ærea ſibi ſtructa. De primo ſic dicit.

Sic mihi q; formas æque vertebar in omnes
Nomen ab euentu patria lingua dedit.

Verum quia vt dixímus: hæc in commentariis ſuper Fabium pictorem copioſe explanata fuerunt: vbi & mēdacium Dionyſii de morte Galeriti deteximus: & ſimiliter eum qui vult vicum Tuſcum datū fuiſſe ſub Cluſino Porſena: iccirco vnum hoc loco notandū occurrit

At tu Roma meis tribuiſti præmia Tuſcis
Vnde hodie vicus nomina thuſcus habet.
Tempore quo ſociis venit Lucumoniꝰ armis
Atq; Sabina feri contudit arma Tati.
Vidi ego labentes acies & tela caduca
Atq; hoſtes turpi terga dediſſe fugę

Sat faciam diuum ſator. vt romana per æuum
Tranſeat ante meos turba togata pedes.

Ianꝰ ſator.

quia ſolius Iani epithetum eſt: eſſe ſatorem deorū. Alii enim dei poſſunt dici patres: vt Mars pater: & pater Apollo: ſed non ſator: quia ſolus Ianus genuit deos tam maiores q̄ minores: vt dicit Beroſus. Et ideo quia Ianus & Vertumnus idem: iure Vertumnus ſe appellauit ſatorem diuum. His ſic expoſitis: fingit Propertius ſe feſtinare a foro tranſitorio ad forū Romanū ad recipiendū vadimonia: & iccirco nolle ſe amplius audire: Vertumnū vero iubere vt audiret alios ſex verſus ſequentes: nec ſe amplius illū detenturū ſic dicens.

Sex ſuperant verſus te qui ad vadimonia curris
Non moror: hæc ſpatiis vltima meta meis.

Multa nomina Etruſca Romani in linguam ſuam tranſtulerunt: vti & aliarum gentium: ſicuti in commentariis aliis oſtendimus. Inter ea eſt Vadimonium: id eſt Vertumniū: eo q; vertit hominū mentem de altero ancipitem & ſuſpectam ad firmitatē & ſecuritatē. Nam Vadimona Ethruſci: ſed Vertumnū dicunt Romani: Vnde Ianum Vertumnū quaſi ſpōſorem ſecuritatis: Romani poſtea poſuerunt in foro tranſitorio: quo tranſibat in forum Romanum. Vnde Ianum quem vitæ principium & matutinū patrem Inuocauit Horatius libro ſecundo Sermonū: eundem vitę vertendæ Vertumnum ſubiunxit: qui ſe ſponſorem & vadem Romę caperet: qui vt Ianus principio: & Vadimon ſiue Vertumnus bene vertendæ finiendęq; vitæ: vadem eum caperet atq; ſponſorem. Sic enim ait. Matutine pater ſeu Iane libentius audis. Vnde homines operū primos vitæq; labores Præſtituunt (ſic diis placitum) tu carminis eſto Principium: Romæ ſponſorem me rapis: ſcilicet ad ſpōſiones & vadimonia quibus prędes. Ergo dicit. Properti⁹ fige gradum: qui ad vadimonia curris in forum Romanum: quia ego ſum Vadimon: id eſt Vertumnus rei ſpondendę: & lege ſex verſus ſequentes in hunc modum.

Stipes acernus eram properanti falce dolatus
Ante Numam: grata pauper in vrbe deus.
At tibi Mamuri formæ cælator ahenę
Tellus artifici ne terat oſca manus.
Qui me tam dociles potuiſti fundere in vſus
Vnum opus eſt: operi non datur vnus honos.

In his ſex verſibus tanguntur quattuor cauſę ſimulachri: & tempus & ordo. Primum eſt tē pus quo factum eſt: videlicet ante Numam Pompilium: id eſt ſub Romulo contra eos qui ſub exactis regibus & Porſena in principio legię expoſuerunt. Teſte enim Seruio ſup duodecimum æneidos: quū Sabini fœdus cum Romulo iniuiſſent deuicti: tunc Ianum bifrontem ibi poſuerunt: quaſi duo populi in vnum coiuiſſent. Et vt ait in ſeptimū æneidos: Fecerunt Ianum in imo Argileto: vbi poſtea Aeneum fecit Numa: vt hic ait Propertius. Ergo ante Numam primo factum eſt. Materia vero ex qua primum factum eſt ſimulacrum ſub Romulo lignea: more antiquo ad ſignificandum q̄ dii amant paupertatem: in qua inuenit honeſtas & fides dicente ad deos Tibullo. Ne pudeat priſco vos eſſe e ſtipite factos Sic veteres ſedes incoluiſtis aui. Tunc melius tenuere fidem: cum paupere cultu Stabat in exigua ligneus æde deus. Et hoc eſt quod ait. Stipes acernus eram properanti falce dolatus Ante Numam: Sane legendum eſt Stipes acernus eram properanti falce dolatus Ante Numam: Sane legendum eſt Stipes acernus eram, non ſtipitis aceruus: vt metrum indicat & ſententia. Nam acer nomen eſt arboris fœminini generis faciēs huius aceris in genitiuo: habetq; primam breuem quam acer adiectiuum producit. Et inde fit adiectiuum poſſeſſi-

uum acernus a,um, ad acerem pertinens: dicit ergo: ſtipes acernus eram: ſicut apud Horatium in ſermonibus Priapus. Olim truncus eram ficulnus &c. Addit grata pauper in urbe deus. Gratam vrbem appellat: quia ob partã victoriam auxilio Lucerũ ad lacũ Vadimonis initiatorũ: ibi venerabatur: vt Fabius pictor aſſerit: & nos in eiꝰ commẽtariis clare oſtẽdimus. Deinde tangit materiam ſub Numa: & artificẽ Mamuriũ Oſcum id eſt Capuanũ: quia vt ait: Numa ęreũ fecit Mamurio opifice: quod Romulꝰ ligneum dolauerat. Manurius vt aiũt auctores: fuit peritiſſimꝰ in arte fuſoria: quẽ euocauit Numa ad fundẽdũ duodecim ancilia: & etiam (vt dicit) fudit ęreum Ianum in eodem loco & imo Argileto indicem pacis & belli: vt auctor eſt Liuiꝰ in primo ab vrbe condita. Ab hoc infimo Argileto ad ſuperiorem bifrons tranſlatꝰ eſt: & in infimo ſubſtitutꝰ quadrifrons: de quo Seruiꝰ ſuper. vii. ęneidos. Simulachrũ inquit hoc Numa inſtituit circa imũ Argiletũ iuxta theatrũ Marcelli in breuiſſimis duobꝰ templis. Duobꝰ autem propter Ianũ bifrontẽ. Et ſubdit. Poſtea vero captis Phaliſcis vrbe Tuſcię: inuentũ eſt ſimulachrũ Iani cũ quattuor frontibꝰ. Vnde quo Numa inſtituerat: tranſlatũ eſt ad forũ tranſitoriũ: & templũ quattuor portarũ ibi ſubſtitutum eſt. Ex hoc etiam patet: qꝫ Pictor: Cato: & alii dicũt Ianum & vertumnum eoſdem eẽ: quia Numa idem ſimulachrũ ęreum fecit quod Romulꝰ ligneum. Porro Romulꝰ Vertumnũ in forum tranſitoriũ tranſlatũ fecit: Numa Ianũ formauit ad radices capitolii: vbi infimus Argiletꝰ & templũ quattuor portarũ. Vnde idem Ianus & Vertumnꝰ cauſa formalis huiꝰ Vertũni ligneꝰ prius: inde ęreꝰ fuit Ianꝰ bifrons: manibꝰ geſtans ſceptrum: claues & numerũ. ccclxv. in veſte vero formas oẽs fuſas a Mamurio: in quas ſeſe vertebat. Finis vero vſus eius plurimus & honor: quia tot formis celatꝰ erat: in vſus dociles: vt docerent quas vitę rationes & beneficia pater Noa ſiue Ianus impendiſſet humano generi: & ob ea in cunctis honores diuinos exciperet. Et hoc eſt quod ait. Manuri: hoc opus & ſimulachrũ eſt vnũ: a te facile fuſũ in vſus dociles: id eſt in ſignificata docentia beneficia Iani: ſed honos operi non datꝰ vnꝰ: ſed tot quot imagines vtiles & dociles continet. Et nota qꝫ ſicut rationes vitę quas Ianus tradidit: fuerũt ex oẽi parte honeſtę: vt ſupra dixit. In quamcunqꝫ formam me vertes decorꝰ erat Mamuriꝰ & Tuſci quibus deus princeps erat: oẽs formas in ſimulachri veſte tam ordinate ac decore diſpoſuerunt: vt admirabilis decentia & decor ſimulachri redderet: dicente Tibullo. Talis in extremo felix Vertumnꝰ olympo Mille habeat formas: mille decenter habet. Eſt autem olympꝰ non ſolum cœlum: & mons quiſqꝫ altiſſimus: ſed & pomerium id eſt locus augurio primũ in vrbe ſacratus: vt docẽt ex Grecis Xenophõ in li. de æquocis: & Plutarchꝰ in vita Romuli dicẽs. Etruſci ſacrãt litteris & myſteriis qbuſdã & foſſa: quã olympũ dicimꝰ. Vertũnꝰ igit deꝰ princeps Etruſcorũ vt ait Varro de lingua latia: hẽt mille decẽtes formas in olympo ſacro luco igẽti fanoqꝫ Volturnę ęterno. Aeternũ dicit alludẽs vocabulo Vol. qd vt in qõnibus primis Anniis oſtendimꝰ ſignificat priſcũ antiquiſſimũ & ęternũ. Vñ ſi Vol. addis ad Turrenã & dicas p ſyncopã Volturnã aut ſine ſyncopa Volturrenam a qua Volturreni dicuntur: ſignificat ęternam vel priſcam antiquiſſimam Turrenam. Quare qa fani Volturnę epithetum ꝓprium eſt Vol ſiue ęternum: iure id epithetum pro Volturna & Olympum ꝓ luco & fano eius accipit dicens: Felix Vertũnus & Ianus q. & Noa princeps deus Etrurię: habet quidem mille formas: ſed decentes in Olympo æterno: id eſt fano Volturnę: ad quod concilia indicebant. xii. populis Etrurię vt in pluribus locis ab vrbe condita Liuius aſſerit. Non enim niſi in augurato loco conſilia habere poterant: vt Seruiꝰ auctor eſt ſuper Aeneida. Et hic lucus ingens erat religione Lucumonum ſacer late: quia cõmunis regibus ciuibꝰ & accolis Etruriæ: vt in. viii. æneidos Vergilius ſcribit: & Seruius exponit: & nos in queſtionibus anniis oſtendimus. Hoc fanum vrbemqꝫ illius tetrapolim regiam Ianꝰ eius deus princeps Vadimon primam omniũ fundauit: vt Cato in ſecundo fragmento de

Mamuriꝰ.

Olympus.

originibꝰ dicit: & Fabiꝰ pictor atteſtatur: & Myrſilꝰ aſtipulat: & nos in commentariis eorũ oſtendimus. His ita ſuper Propertium expoſitis: facile intelligũtur quęcunqꝫ poetæ hiſtorici: phyſiciqꝫ: ac Beroſus tradunt: excepto qꝫ Beroſus falſum ſcribere videt dicens: qꝫ ſolum hęc duo regna Italicum & Scythicũ venerant Noam cognomine Ianũ. Nam phœnices illũ etiã vt cælũ ſempiternũ regẽ & patrem venerãt: cui teſte Macrobio in primo Saturnaliũ ponũt ſimulacrũ draconis in orbẽ ad modũ cęli reuoluti. Eundẽ quia in Africa docuit aſtronomiã: & beneficia rationeſqꝫ vitę ruralis atqꝫ ciuilis eis pręſtitit: etiam vt cęlũ regẽ ſempiternũ olim venerant: vt Diodorus in. iiii. phibet. In Aegypto quoqꝫ ſtatuas & tẽpla habuit. Vnde vt auctor eſt plyniꝰ in. xxxvi. naturalis hiſtorię cap. v. Ianus patet dicatꝰ ab Auguſto in ſuo templo: ex Aegypto aduectꝰ fuit. Xenophon quoqꝫ in lib. de ęquocis diſtinguit de proteis: id eſt Vertũnis mutantibꝰ ſe in diuerſas formas. Nam vt diximus in pluribꝰ locis editionũ noſtrarũ: qđ Aegyptii Proto dicebant: hoc Aramei & Etruſci vado: & latini verto. Hinc eadẽ ſunt proteus: vadimon: vertumnꝰ. Dicit ergo poſtremũ proteum ſiue Vertumnũ fuiſſe ægyptiũ: qui erat ſacerdos magni Vertũni phœnicis: cui cõſenſu totiꝰ vrbis/tẽpla ſtatuę: & arę dicatę fuerunt in Europa: Aſia: & Aegypto. Hęc in cõmẽtariis ſuper Xenophõtem late expoſuimꝰ. Non ergo recte Beroſus ſcribit Ianũ patrẽ venerari ſolũ in Scythia & Italia: qui principatũ deitatis habuit in toto orbe: in eodẽ Iano affirmante apud Ouidiũ in primo de Faſtis & dicente. Me penes eſt vnũ vaſti cuſtodia mundi Et ius vertendi cardinis oẽ meũ eſt. Hoc dubiũ ſoluat quiſqꝫ erudit: vt placet. Tenet autẽ in manibꝰ numerũ curſus ſolis: quẽ docuit: vt etiã Macrobius cõſentit. Duodecim vero aras tenet ſub pedibus obplures cauſas. Primũ: quia. xii. pomeria prima ſiue. xii. olympos primis. xii. populis Etruriæ ſtatuit: qui ſuberant Iano Larthi & vrbi eiꝰ Etruriæ: vt Fabiꝰ pictor & Cato in. ii. fragmento referũt. Secũda cauſa eſt quã Macrobiꝰ in primo Saturnaliũ refert: & Varro in. v. li. diuinarũ rerũ ſcribit: Iano. xii. aras dicatas pro totidẽ menſibꝰ. Sceptrũ tenet: quia primꝰ faſces imperii iuſtiſſimi inſtituit: vt Fabiꝰ & Cato exponunt. Similiter (vt aiunt) tenet claues: quia ad pudicitiã & caſtimoniã ac religionẽ tutandã oſtiis patentibꝰ appoſuit valuas: & ſeras ac claues. Et ob id a Iano inuentore Ianua: non a ianua Ianus dictꝰ eſt: vt quidam falſo ſuſpicãtur: quia Ianus nomen fuit ante latinam linguam: et iccirco ianua nomen eſt Etruſcum: ab inuentore originem habens.

Proteus

Iani. xii. arę

Ianua

Expliciunt Propertiana commentaria.

Liber quartus eiuſdem fratris Ioannis continens Commentaria ſuper Xenophontem de æquiuocis.

VIS fuerit iſte Xenophon nondum compertũ habeo: exiſtimo tamen fuiſſe filium Griphonis: qui poſt Archilocum floruit: quia Archilocus diſtinxit octo fuiſſe Homeros: iſte vero Xenophon ſolum octo fuiſſe dicens: non diſcreuit inter eos vtpote q ab Archiloco digeſtos ante ſe viderat. Archilocus enim floruit Olympiade vigeſimanona. et Xenophon filius Gryphi Olympiade nonageſimaquinta. Opinari tamen liceat cuilibet: æquiuoca autem hic appellantur nomina hominum: quæ errorem in hiſtoriis ingeſſerunt: priſcis græcis exiſtimantibus de vno ſolo dici quæ de pluribus dicta ſunt. Et incipit a cælo et eius poſteris: Saturno: Ioue: Hercule: et aliis dicens.

Xenophõ.

Lactantius primo diuinarum institutionum libro: cap. xi. Cęl⁹ dictus est fuisse Saturno pater: & terra mater: vt auctor est Minutius felix in Octauio: quia qui vl' virtute eminēt: vel subito ignotis parentibus apparent: solem⁹ eos de cælo cecidisse dicere. Hoc ibi Lactantius probat auctoritate ātiquissimi Trimegisti: qui cū diceret admodum paucos extitisse: quibus esset perfecta doctrina in his cælum: Saturnū & Mercurium nominauit. Natus est igitur Saturnus ex homine: cui cælo nomen erat quē Vranū græci vocant. Et capitulo. xiii. Ennius inqt in Euhemero: nōprimū dicit regnasse Saturnū: sed Vranū patrē dicēs. Initio prim⁹ in terris imperiū sūmū Cęlus habuit. Cur vero primi reges deorū: cęlorum: stellarumq; nominibus cognominati fuerunt: idem Lactantius ait ob propagandum fulgorem nominis: & memoriam: indendam: vt in. XI. capitulo insinuat dicens. Saturnus quū esset potentissimus: ob parentum suorum memoriam nomina cęlo terræq; indidit: quum hi prius aliis vocabulis appellarē: qua ratione montibus & fluminibus nomina sunt imposita: qđ apud veteres maximeq; græcos vsitatū fuit: vt Inachus fluuius: mare ægeum: Thyberis & Turrenum mare: atq; mons Auentinus. Et subdit. Hęc quia Minuti⁹ ignorauit: alio traduxit historiam. Hoc loco nota Lactantium quia alio proprio nomine nominabatur vt Ianus: Cęlum: Chaos: proprio antea nomine dicebatur Noa: vt ait Berosus. Seruio⁹ vero super. vii. Aeneidos: ibi: Saturnusq; senex: antiquí (inquit) reges nomina sibi plærunq; vendicabant deorum. Rationem vero assignat Lactantius capitulo. xv. inducens etiam testimonium Ciceronis in libro de natura deorum. Nam quia ante Cęlum & Saturnum nulli fuerunt reges ob raritatē hominum: ipsum regem toramq; posteritatem eius summis laudibus ac nouis honoribus iactare cœperunt: & deos credere: siue ob miraculum virtutis rudes adhuc & simplices: siue (vt solet) in adulationem pręsentis potentiæ: siue ob beneficia quibus erant ad humanitatem cōpositi: & hi summi reges ob celebritatem nominis in puiciis oīb⁹ colebant. Priuati vero singuli populi: gentis: aut vrbis conditores: seu fortitudine insignes essent: summa veneratione colebant. Hæc Lactantius. Et hoc videtur significare Xenophon: quum dicit Saturnos dictos qui nobilium regum vetustissimi: conciderunt vrbes & populos: ac propterea non vnum sed plures fuisse Saturnos: quorū patres dicti erant Vrani siue Cæli. Filii vero Ioues: & nepotes qui viribus excellerent Hercules. Nomina ergo hęc fuerunt dignitatis & deitatis cuiusdam apud rudes priscos ob fulgorem nominis inuenta. Deinde notat Xenophon q̄ ista sunt nomina relatiua: vt genitor & genitus. Vnde Saturnus est is qui a cœlo & terra siue Vesta genitus fuit: & qui ex Rhea siue Opi sorore simul & vxore genuit Iouem & Iunonē. Iuppiter vero est qui a Saturno atq; Rhea genit⁹: genuit Herculem: porro Cęlus & Vesta siue terra ad nullos superiores referuntur: quia absolute primi. Ergo ista sunt magis nomina analoga q̄ æquiuoca: quia de pluribus posterioribus

Cęl⁹ pater.

Noim reb⁹ ppetuis imponēdorū causæ.

SAturni dicuntur familiarum nobilium regum. qui vrbes condiderunt senissimi. Primogeniti eorū Ioues & Iunones. Hercules vero nepotes eorum fortissimi: Patres Saturnorum cœli: vxores Rheæ & cęlorū Vestę: Quot ergo Saturni: tot Cœli. Vestę: Rheę Iunones: Ioues: Hercules. idem quoq; qui vnis populis est hercules: alteris est Iuppiter. Nam Ninus qui caldæis extitit Hercules: fuit Assyriis Iuppiter: quibus oppidulum paternum tetrapolim & caput imperii statuit. Vnde ipsum Ninum: id est iouem cognominauerūt: qui proprio nomine Assyrius dicebatur: a quo Assyrii dicti: & a cognomine vrbs Ninus dicta.

dici videntur: per habitudinem ad primum cęlum: posteriores cęli: & ad primam Vestam Iuniores: & ad primos Saturnum & Rheam posteriores: & similiter de Iouibus: Herculib⁹: Veiouibus & Iunonibus. Vnde apud Babylonios Nymbrotus est Saturnus: cuius fili⁹ Belus est Iuppiter Babylonius: vt in. iii. libro Diodor⁹ indicat. Similiter Cameses apud Aegyptios est primus Saturnus: & primogeniti eius Osiris & Isis sunt Aegyptius Iuppiter & Iuno: vt ait in primo libro idem Diodorus: Et filius Osiridis Libyus nomine: vt Moyses insinuat: fuit Aegyptius Hercules: qui teste Diodoro ibidem: robore corporis erat admirabili: & gradu Osiridi genereq; erat proximus. Pari forma Apteras Cretensibus fuit primus Saturnus: qui Cęlo patri testes amputauit: & filius eius Iuppiter Iunoq; primogenita: & Alcęus ex Alcmena fuit Græcus Hercules: & ira de aliis. Et quia relatiua possunt vni diuersa conuenire: qppe quia idē est pater & filius rękspectu diuersorū: iccirco idē potest esse Iuppiter Saturnus & Hercules: cuius exempla ponit Xenophon. Quod vero ait q̄ populi appellati sunt Assyrii ab eo: & vrbs Ninus: hoc idem Hebręi proferunt Assur & Niniuen Genesis capit. x. vbi Moyses ait de Nimbroto auo Nini: & Saturno Babylonico: & tetrapoli Babylonia & tetrapoli Nyniue ab assyrio condita: his verbis vsus. Fuit (inquit) principium siue sedes regni Nimbroti. Babel & Arach: & Achat: & Calanne: in terra Sennaar. De terra illa egressus Assur ædificauit Niniuen: & fora ciuitatis: & cale: & Resen inter Niniuen & Cale. Nec hæ sunt quattuor ciuitates discretis longis spatiis: vt quidam ignari topographię veteris existimant: & exponunt contra textum Moysi: qui has exponens non dixit. Hę sunt ciuitates sed hęc est ciuitas magna. scilicet tetrapolis: vt ait Xenophon: & nos inferius exponemus.

De secundo æquiuoco Phoroneus.

PHoronei plures: sed in pretio habiti duo Antiquissimus claruit primo anno Nini: in parte Hellinica quę post Gręcia dicebatur. Iunior secundus rex Argiuorum filius Inachi: inter quem & Priscum fuere decem ætates & amplius.

Sequitur de secundo nomine æquiuoco: quod etiam obscuritatem ingerit in historiis: & dicitur Phoroneus: qui licet fuerint plures: tamen duo poterant capere atq; decipere historicos. Hi autē differūt in mītis. Primo in

Phoronei.

tēpore: qa priscus claruit primo anno Nini. Secundus vero. xxi. anno Armatritis Assyrii: q̄ septima proles fuit a Nino: vt Greci asserunt: & Eusebius notat in tēporib⁹ eiusdem Armatritis. Ex quo soluit illa quæstio: quare græci incipiūt sua tēpora a Nino: & non cōpertū habuerūt qui primi ante Ninū fuerint in orbe reges: quū prim⁹ qui gręcos scriptores assequutus est fuerit Nin⁹: vt insinuat Diodorus Siculus in primo li. & tertio. Hoc dissoluit ex hoc dicto Xenophontis. Nā quia priscis græcis null⁹ fuit rex antiquior Prisco Phoroneo: iccirco nō cōperiebant alios antiquiores: sed coętaneos. Et quia Nin⁹ fuit ei coętaneus: iccirco ab eo potuerūt incipere. Secundo differūt regno. Nā iunior fuit rex Argiuoq;: quę est vna pars Peloponnesi: priscus vero regnauit in altera parte quę a filio Deucalionis dicta est Hellines: sed prius gręcia: vt auctor est Aristoteles in. ii. li. Metheororū dicens. Sub Deucalione fuit grauis hyems: & excessus hymbriū in loco vbi nunc habitāt Hellines: qui pri⁹ dicebāt Gręci. Ergo ab historicis priscus appellat Phoroneus antiquissim⁹ rex græciæ: quo epitheto Plinius vtit in. vii. naturalis historię ca. vltimo. Alter vero Phoroneus secund⁹ rex Argiuorum. Nā ante eū fuit pater ei⁹ primus illis rex. Quo epitheto vtit Eusebius de tēporibus. Sequit tertia differentia: quia Phoronei antiquissimi nulla genealogia reperit: iunioris vero reperit: quia Phoroneus iunior fuit filius Inachi & Niobes: qui prim⁹ leges & iudicia constituit Argis vernaculo carmine: quia his nondū erāt littere. Inter hunc & priscū interfuerunt. x. ętates & amplius. i. plus. ccl. annis: vt nunc explanat dicens.

De æquiuocis temporum.

Aetas.

Sequitur tertio de æquiuocis temporum: dicens q̄ ætas apud Aegyptios triginta annorū ſpatium eſt. Verum quia apud egyptios annus etiam eſt confuſus: vt mox aperiet: iccirco etiam hi triginta anni definitum non habent intellectum quomodo accipiantur. Apud græcos autem vt ait: ætas eſt ſpatium vigintiq̄ annorum. Quod cōgruit his quę alii auctores græci tradūt. Et em̄ vbi Antiochus Syracuſan⁹ ait Siculos pulſos ab Italia a Pelaſgis ante res Troianas ſeptuagintaquinq̄ annis: & Herculem diſceſſiſſe ab Euandro quinquagintaquinq̄ annis q̄ Aeneas in Italiam veniſſet. Alii per ætates ferme eundem numerum attingūt: vt patet ex his quę ait Dionyſius Halicarnaſſeus in primo lib. dicens. Siculum inquit genus reliquit Italiam tribus ætatibus ante res Troianas: vt Hellanicus Leſbius dicit: vt autem Philiſcus Syracuſanus: annis octoginta. Et in eodem libro Secunda inquit ætate poſt Herculis p̄fectionem: anno ferme quinquageſimoquinto (vt ipſi Romani dicunt) rex erat Aborigínibus Latin⁹ Fauni filius quintū & trigeſimū iam annū imperii agens. Hęc de æquiuocatione ætatis. Sed de anno maior cōfuſio naſcit: p̄cipue apud Aegyptios: qui vt patet hoc loci in Xenophonte: atq̄ aliis auctorib⁹ tam mixte p̄miſcueq̄ atq̄ confuſe annū in eadem narratione accipiunt: vt cōpulerint etiam ſapientes græcos errare: qui ab eis litteras habuerunt. Miror q̄ dicat ſapientes græcos ab ægyptiis litteras habuiſſe: quū pro conſtante rene ant illas a Cadmo Græcis illatas. Sed exiſtimo litteras hoc loco Xenophontē appellare: non ipſos characteres: ſed diſciplinas Aegyptiorū: quas ante Cadmū Linus: Orpheus: Muſeus: & alii in ęgypto habitas vernaculo carmine in græciā retulerūt: & tandē Homer⁹ in eam formā quę nunc ſunt redegit: vt inſinuat Archilochus: ſuper quem cōmentaria confecta cū ſequentib⁹ edemus. Oēs em̄ græci ſapientes & hiſtorici: vt auctor eſt Diodor⁹ in plurib⁹ locis: in ægyptū profecti ſunt. Ex quo patet diſſolutio illi⁹ quęſiti quo quęrit. Vnde eſt q̄ græca hiſtoria de tēporib⁹ a Nino vſq̄ ad primā Olympiadē eſt incerta: vt ait Euſebius de tēporibus: immo & ſępe falſa: vt ſcribit Ioſephus contra Appionē grammaticū dicens. Scimus inquit in quot locis de genealogiis & tēporib⁹ Hellanic⁹ diſcrepat ab Ageſilao: & in quantis Herodotū corrigit Agiſilaus: nec ignoram⁹ quo pacto Ephor⁹ in plurib⁹ oſtendit Hellanicum eſſe mendacē: Ephorū vero Thymeus: Thymeū poſteri: Herodotū cuncti. Et ideo nō iniuria dixit noſter Iuuenalis Aquinas: Et quicqd græcia mendax Audet in hiſtoria. Vnde ergo tot in tpib⁹ inter eos diſſidia & caligines ante primā Olympiadē. Et reſpondēt tam Euſebius q̄ Ioſeph⁹: qa inquiūt annos & tpa nō per certitudinē: ſed vt cuiq̄ viſum eſt per opinionē ſcripſit. Q̄d ſi queres vnde orīgo q̄ tā diuerſimode opinati ſunt: in p̄ptu eſt reſponſio ex Xenophōte: qa cū annos ab ęgyptiis didicerint: qui multis modis accipi poſſūt: vnuſquiſq̄ accepit prout ſibi meli⁹ viſum eſt poſſe accipi. Quinetiā & ipſe Manethon ægyptius nō potuit ſubterfugere: quin p̄miſcue Dinaſtiarū acciperet annos: vt patet in ſupplemēto Beroſi: in quo multa inuoluera ſunt in tpibus ei⁹. Itaq̄ ab hiſtoricis ſolēt vitari anni ęgyptii Cęterū Xenophon de annis Ibericis & Hiſpanicis: ait eos in vſu habere annū quadrimeſtrē rariſſime autē ſolarē. Cui p̄gumēto eſt: q̄d Strabo ait in geographia Hiſpaniarū: ab Hiſpanis qui circa Beticā doctiſſimi incolūt tradi: ſex millib⁹ annis ante ſeſe habuiſſe litteras: leges: & carmina. Duo autē millia ſolares efficiūt ſex millia quadrimeſtres: quos ſi a p̄ncipio Octauiani quo Strabo floruit retro ſupputes: pueries ad initiū Nini hoc modo: per certiſſimos annales quattuor Monarchiarū: quas ſuo loco digeremus. A Nino. n. ad Sardanapalū Beroſus ſupputat annos Aſſyrioꝝ quattuor & triginta ſupra ducentos & mille. Monarchię vero ſequentis Medoꝝ atq̄ Perſarū vſq̄ ad Alexandrū: ex eoꝝ annalib⁹ Metaſthenes Perſa colligit annos q̄nq̄ & nonagīta ſupra quadringētos. Porro ab Alexādro per reges Aſię atq̄ Syrię Euſebius vſq̄ ad vltimū Philippum: ſupputat annos ducentos triginta ſex. Inde ad monarchiā Octauiani: enumerat annos. xlix. Hos omēs ſi ſimul colligas. efficient annos quattuordecim & duo millia: qui numerant a Nino ad Strabonē. Ergo iure Xenophon ait: Iberis in vſu eſſe annū quadrimeſtrē. Q̄ autē circa initiū Nini fuerint litterę atq̄ leges non ſolū Hiſpanis: verūetiā Gallis & Germanis: autor eſt Beroſus: quē cōmentaturi in hoc volumine ſumus. Is in. v. antiquitatū ſic dicit. Anno quarto Nini: litteris & legib⁹ Germanos format Tuyſcon gygas: Celtas vero: Samothes: & Celtiberos Tubal. Cui argumēto ē in Betica vrbs vetuſtiſſima: a duce dicta Tubal: & a poſteris Dubal: vt profertur in Pōponio Mela in deſcriptione Beticę. Ergo Iberi: Samothei: & Thuyſcones patres litterarū & philoſophię inueniunt ante græcos pluſq̄ mille annis: vt Ariſtoteles in Magico: & Senon vtre aſſerunt: & non græci: vt Ephorus mendax: & Diogenes Laertius fabulator ſomniāt & non probāt. Sed de his ſermo erit in cōmētariis Berofianis. Igit quo pacto apd Aegyptios & Iberos in vſu ann⁹ fuerit: dictū eſt. Quo vero modo apd Chaldęos & Aſſyrios accipiat Xenophō dicit: q̄ in vna re tm̄ anno menſtruo vtunt: quū de antiquitate diſciplinarū ſuarū loquunt: quod alibi expoſuim⁹ in fine primi principii cōmentarioꝝ ſuper Philonē. De columnis vero & ſtatuis Beli Iouis: & Rheę & Iunonis: & templo: & excīſis imagine Semiramidis: & Nini: copioſiſſime in tertio libro Diodorus exequit: ſuppreſſa ſolū mentione nouem & quadraginta annoꝝ ſupra ducentos: ab Ogyge ad Ninum.

Annus

Anni Iberici.

Litterę apd hiſpanos & Gallos.

Ann⁹ chaldaicus.

De quattuor aliis æquiuocis.

Olympus.

OLympus plura ſignificat. Nam omnis mons regiōis altior. olympus a græcis dicitur. Vnde & plures olympi: dicti quaſi toti lympidi. A barbaris vero oē ſpatium circulare vltimū olympus dict⁹ eſt: & cū interiori areas olympus: a quo aſtrolabiū olympus: & ſequitur Xenophon de quattuor aliis æquiuocis dicēs. Nō videtur Olympus plura ſignificare: vt æquiuocum eo modo quo hic tractat Xenophon: quia æquiuocū ſpectat ad eandem linguam. Hic vero tractat de Olympo: vt ſpectat ad diuerſas linguas. Et ideo non poteſt dici æquiuocum. Nam vt eſt Græcæ originis: deri-

uatur abolos quod est totum: & lympos quod est lympidus: quasi tot⁹ lympidus: quæ ratio vniuoce & non æquiuoce conuenit cœlo & altissimo montium regionis. Quod vtiq; significauit Lactanti⁹ in. xi. capitulo primi libri institutionū vbi ait. Olympus ambiguū nomen est: & montis & cœli. Ambiguū vero id est indifferens: ad vtrunq; dicitur etiam vniuocum. Verū quoad originem barbarum proprie Arameā: deriuatur ab ol quod est priscum vel æternum aut perpetuum vt aiunt Talmudiste: & lympū siue lymbum quod est circulus extrem⁹. Vñ lymbū appellāt vltimū circulū astrolabii. Astrolabium dicitur in vsu: dum cum eo accipiuntur astra & horę. Olympus autem dicitur a forma circulari continua & perpetua: cum interiori prima area. Ideo fossa Pomœrii: quia est spatium rotūdum ab Etruscis dicebatur Olympus: & a Romanis Pomœrium: quasi pone mœnium: quia ibi incipiebant ducere aratrum & mœnia condere. Dicebant autem fossam mundum: quia ad similitudinem mundi sphęricam fossam faciebant. Vnde Plutarchus in vita Romuli scribit ásciuisse Romulum ex Etruria vates: qui literis & mysteriis quibusdam fossam sacrandę vrbi de more facerent: quam illi mundum & Greci Olympum vocant: scilicet veteri vocabulo barbaro: quia græciam prius barbari incoluerunt: & multa his vocabula remanserunt: vt patet ex Strabone. vi. &. vii. Geographiæ. Argumento quoq; sunt Omberi: quos Greci per syncopam Ombros vocant: Latini Vmbros: & similiter Hesta quā Vestam dicimus. Sunt enim nomia Aramea: quoniam hestam Aramei ignem & flammam vocant: vt etiam Ouidius in Fastis exponit dicens. Nec tu aliud Vestam q̄ viuam intellige flammam: & Ombros populum imbrium intelligunt. Similiter Olympus vt fossam Pomœrii: significat: aut fani: vel templi sacrandi: licet greci vocent Olympum: non tamen origine græca. Quo autem pacto sacraretur locus cum Olympo: Ouidius in quarto de fastis sic indicat.

Apta dies legitur qua mœnia signet aratro
Sacra palis suberant inde mouetur op⁹.
Fossa fit ad solidum: frugesiaciuntur in ima
Et de vicino terra petita solo est.
Fossa repletur humo plenęq; imponitur ara
Et nouus accenso funditur igne focus.
Inde premens stiuam designat mœnia sulco
Alba iugum niueo cum boue vacca tulit.

Et hęc Plutarch⁹ in vita Romuli subobscuri⁹: sed clari⁹ Varro ī de lingua latīa exprimēs. Oppida igit ī Latio cōdebār ritu etrusco: iūctis bob⁹ tauro & vacca: iteriore aratro circūagētes crum pomeriū olympus est. Homeri plures fuere: quorū q eximi⁹ poetarū extitit vltim⁹ omnium: postq; Thalem Milesiū inuenitur. Nini plures fuere. Primus omniū Assyri⁹: quem ab ampliato oppido patris vocauerunt Ninū: id est louē lingua Assyrica. Huius filius Zameis etiam Ninus paterno cognomine appellat⁹ fuit. Ogyges plures fuere. Primus supradictus atauus Nini: quem Babylonii Gallum cognominant. q; in inundatione etiam superstes alios eripuerit: & genuerit. hinc Sagę apd quos nauigio saluatus est & erept⁹: ratem vocant Gallerim: q; vndis saluet. Verū grę ca lingua gallus cādidum & lacteum significat. Phryga exertum testibus: Latina gallinæ maritum: & Celtas qui sunt Galathæ veteres: a rege Galanthe filio Herculis: a quib⁹ Galathę in Asia: & Gallogręci in Europa. Fuit autem prisc⁹ Ogyges in prima inundatione terrarum. Alter vero Atticus in tertia.

Astrolabiū

sulcū: hoc aūt faciebāt religionis causa: die auspicato: vt fossa & muro ęēnt munita. Terrā vnde excluserāt: vocabāt fossam. Et introrsum factū murū: quodq; postea fiebat orbis & vrbis principiū: qđ erat post murū: Pomœriū dicebať. Cippi Pomerii & arę: circūfiebant. Hęc Varro. Itaq; Olymp⁹ orbē: Pomœriū: fossamq; sacrā significat: vt est illud Tibulli de Vertūno deo principe vrbis Etruriæ: in suo Olympo: dicētis. Talis in ęterno fœlix Vertūnus Olympo: Mille tenet formas: mille decēter habet. Porro de Homeris: in cōmentariis super Archilocum videbitur. De vtroq; vero Nino: Diodorus in tertio libro cōsentit. Verum quę de bino Ogyge dicit notandum est: q; apud Hebrēos & Arameos Gallym vndam & inundationem significat vt noster Talmudista Samuel hunc mihi locum exponens dicebat. Asserit enim Gallos dici eos qui inundationem imbriumq; excessum passi essent: Ombros vero populum ex his ortum. Vnde Ombri: populi imbrium paterno Epitheto dicuntur. Quare Cato in procœmio de originibus & alii: non iniuria dicunt: ex Scythia venisse Ianum cum Gallis progenitoribus Vmbrorum. Quos sequutus in collectaneis Solinus: veterū inquit Gallorum prolem: Vmbros esse. M. Antonius asseuerat. Inde Thusci Geleas: & Galleras Babylonii & Sagę Scythę: quę saluant ab inundationibus rates vocant. Cætera in littera Xenophontis clara sunt: exceptis inundationibus prima & tertia: de quibus sic subdit. Homerus. Galli Vmbri.

Inundationes plures fuere. Prima nouimestris inundatio terrarum: sub prisco Ogyge. Secūda Niliaca mēstrua sub ęgyptiis: Hercule ac Prometheo. Bimestis autem sub Ogyge Attico in Achaia. Trimestris Thessalica sub Deucalione. Par pharonica: sub Proteo ęgyptio in raptu Helenę. Ab inundatione terrarum ad ortum Deucalionis secundo anno Spheri: septingenti supputantur anni. qui nat⁹ annos duos & octoginta Thessaliam vbi primum in Hellina regnauit Phoroneus: vidit inundatam.

Græcis vt supra exposuimus non fuit compertum: qui primi fuerint in orbe reges: & eorum tempora: & gesta: nisi ex barbaris: qui se primos rerum vtilium indigetes & scriptores asserunt: & multorum temporum memoriam a se conseruatam affirmāt: vt auctor est Diodorus in. i. lib. Vnde & de prisca terrarum inundatione: quæ præcessit Ninum annis ducentis quadragintanouem: ex inscripta columna Semiramidis Xenophon notitiā habuit: & quātum temporis fuerit: a prisca inundatione ad ortum Deucalionis: per annales Assyriorum & reges eorū: Ogygem priscum: & Spherū qui decimus nonus ab eo fuit: vt in emēdata chronographia videbitur: septingētos annos supputat. Quare hunc Xenophontem Solinus videtur sequutus: dum in collectaneis scribens: meminisse inquit hoc loco par est: a primo diluuio notato sub Ogyge: quando diem inumbrauit continua nox mensibus nouem & amplius: vsq; ad Deucalionē: septingētis annis medium ęuum dari. Q; enim primum diluuium fuerit: & perseuerarit nouē mensibus & ampli⁹: & tēpus inter ipm & deucalionē: equidē a Grecis vel Latinis collegit: qui id rescire nō potuerūt: nisi vel: a Masea Phœnice: vel a Beroso chaldęo: vel a hieronymo & manethone ęgyptiis vel a Moyse: Hebrēo: qui de illiuscemodi primo diluuio tractauerūt: & qđ inundationē terrarū absolute antonomasice nominant: quia: vt aiunt omnes terras subruit Nā alia quia particulari loco gesta sunt: a particulari illo loco denominať: Niliacū: Atticū: Thessalicū: Pharonicū: vt etiā Xenophon hoc loci significat. Hic Roma dicta est caput ter-

Dilu. i.

tarum: a Plinio & aliis: quia omnes terras & nõ solum latium inclusit. In hoc primo diluuio cum aquę sensim in suas origines recurrerent: Primũ Olympi siue montes Caspii in Armenia cœperũt apparere: vt scribit Moyses: & in mari insula Delos vt tradit Solinus. Secundũ vero diluuium durauit vno mense sub Aegyptiis Hercule atq; Prometheo: Vbi hæc notanda occurrũt. Primo vt auctor est Seruius super æneida: tres fuerunt Atlantes: quorum anti quissimus fuit qui a loco vbi nõ comparuit: Maurus cognomen accepit: Postrem⁹ vero fuit Græcus Archas. Medius Italus socer Coriti principis Thusciæ. His pares fuere. Vxores: Filię: & Fratres. & eisdem nominibus dictæ. Et ideo sępe equiuocatur de his sicut ait Seruius. Cuius malum ortum est a Græcis: qui omniũ gesta suis tribuũt: quos eisdẽ nominibus nuncuparunt: quorum leuitas instructa dicendi facultate ac copia: incredibile est quantas mendaciorum nebulas excitauerit: vt Lactantius in primo institutionũ diuinarum scribit. Itaq; hic Prometheus ægyptius fuit frater Atlãtis Mauri: qui teste Diodoro Siculo in primo libro: fuit tempore quo Osiris profectus est per vniuersum orbem: ideſt. xxviii. anno Armatritis regis Assyriorum qui vn⁹ regnauit post Ninum: vt in quinto antiquitatum Berosus indicat. Tunc enim Nilus inundauit (teste Diodoro) per totam prouinciam quam regebat Prometheus: in qua quia adeo incluserat & leserat subditos inundatio: vt fere oẽs in interitũ irẽt: ob id Prometheus voluit seipsum occidere: nisi Hercules prudenti consilio & viribus vsus: exundationem Nili auertisset. Ea res: vt ibi Diodorus exponit: mentiendi atq; plura fingẽdi Græcis occasionẽ prębuit. Porro ab Ogyge vsq; ad vigesimũ octauũ annũ Armatritis: colliguntur anni nouẽ supra quingentos: vt in Beroso enumeratur: & in nostra chronographia videbitur. Quare hæc secunda inundatio fuit post primam: anno nono & quingẽtesimo: & particularis: quia Niliaca & in prouincia solum Promethei: & durationẽ modica: quia menstrua. Porro tertia fuit in Attica prouincia Græcię vbi sunt Athenę regnãte ibi Ogyge Attico. Fuit post Niliacã inundationem: teste Beroso anno quadragesimo quarto: scilicet anno trigesimo quarto Belochi: qui sequutus est Armatritem: vt notant Berosus & Eusebius de temporibus. Hæc inundatio fuit particularis loco: quia Attica: & parua duratione quia bimestris: & magna regione: quia inundauit etiam omnes insulas Hellesponti: & littora vicina Asiæ: vt Diodorus Siculus in sexto libro scribit. Porro quarta fuit Atticam sequẽs Thessalica: sub Deucalione anno eius octogesimo secundo. Quare a prima inundatiõe ad istam: sunt anni septingenti octoginta duo. Quare ista fuit durationę trimestris in hyeme & loco particulari Hellinico: vt supra ostẽdimus ex Aristotele: & hoc loco Xenophon tradit: q̃q̃ leuitas Greca apud quosdã primã & vniuersalẽ velint: nulla tamẽ ratiõe vel auctore persuadere. De hac etiã latini: Græcorũ fabulas sequuti meminerũt: vti est illud Iuuenalis in Satyra. Ex quo Deucalion Nymbis tollentibus equor Nauigio ascendit montẽ: sortesq; popposcit. Paulatimq; anima caluerunt mollia saxa: Et matribus nudas ostẽdit pyrrha puellas. Fuit autẽ ante Romã conditã: anno paulomin⁹ octogesimo supra septingentos: q̃uis Iustinus decimum supra octingentos: sed nullo certo auctore vsus supputet. Vltima vero quæ notatur ab auctoribus fuit Pharonica: ideſt Alexandrina Aegypti. Vbi enim nunc Alexandria a magno Alexandro cõdita: olim erat insula Pharon: habitata coloniis Pharaonicis: vbi inundatio fuit tempore vatis Protei sacerdotis: ad quem Paris rapta Helena primum adnauigauit: vt hic notat Xenophon: & Herodotus scribit in .ii. historiarum. Quare fuit circa excidium Troiæ. De hoc ait Lucanus vltimo libro. Tunc claustrum pelagi cœpit Pharon insula quondam: In medio stetit illa mari sub tempore vatis Proteos: at nunc est pelleis proxima muris. Hę sunt quinq; inundationes: quas ab auctoribus inuenio celebratas: quarũ quę prima terrarum fuit: alię vero particulares: & a prima ad vltimam: octingenti anni & amplius: per certissimos annales Assyriorum colliguntur. Sequitur de Aequiuoco Proteos.

Dilu. ii.

Dilu. iii.

Dilu. iiii.

Dilu. v.

Prometheꝰ

Paris ad Protea Lucani locus.

Proteꝰ fuerunt plures. Primꝰ saga in Caspiis. Alter egyptius: sub quo diluuium Pharonicum. Erat enim sacerdos Protei magni Phœnicis: cui consensu totius orbis: templa: statuę & arę dicatę sunt in Europa Asia & ægypto.

Vadimon Proteus. Vertũnus.

Haec tria noia videlicet Vadimon: Proteus: & Vertumnus sunt eadẽ: vt ait Samuel Talmudista. Nam vt dicebat: qđ apd Arameos Vado: id idẽ est apud veteres Aegyptios Proto: & apud Latinos verto. Quare eadem sunt Vadimon: Proteus: Vertumnus. Idem autem & Ianꝰ: a Iain id est vino dictꝰ vinifer: quia primus omniũ inuenit vinũ: vt in aliis cõmẽtariis Berosi explanabimꝰ. Iano autẽ vt ait Xenophon teste Macrobio in primo Saturnaliũ: oĩm rerũ principia & introitꝰ itẽq; exitꝰ & fines sacri dicatiq; erãt. Vt aũt principiũ rei vertẽdę fœliciter aspiraret: vt Ianua Ianꝰ inuocabat: & ob id i foro Boario & initio vici Thusci: Posteri sub noĩe Iani posuerũt. Vt aũt rei vertẽdę finẽ bñ verteret: vt rei vertor Vertũnꝰ orabat. Rõnẽ veroq; solꝰ Ianꝰ Vertũnꝰ eẽt: reddebãt Etrusci: vt i qnto antiqtatũ assignat Berosus qa existimabãt ipm cõuersũ i animã cęli motricẽ: & ob id in eiꝰ manu eẽ oẽs res in diuersas formas & statꝰ vertibiles: vt Elementa: Lapides: Vegetabilia: Aialia. Hominesq; & illorũ vita: actiões: & opera: solũq; illum esse: Monarcham mundi penes quẽ solũ sit ius vertẽdi celestiũ & terrestriũ cardines: vt oẽs Latini cũ Beroso cõsentiũt. Qđ etiã in prosopopeia Iani: Ouidiꝰ in prio de fastis: lepidissime atq; eruditissime expressit: vbi inducit ipm Ianũ de suis Epithetis atq; titulis gloriantẽ: inter quos apud se solũ oĩm vertibiliũ rerũ imperiũ summũ esse cõtestatur his verbis. Quicquid vbiq; vides: cælũ: mare: nubila: terras: Oĩa sunt nostra clausa patẽtq; manu. Me penes est vnũ vasti custodia mũdi: Et ius vertẽdi cardinis oĩe meũ est. Et ob id ius vertẽdi se i oẽs formas habęre finxerũt poetę. Qđ eiꝰ vati Aegyptio Proteo etiã tribuunt qui Mithice scribũt: vt Oratius in primo epistolarũ libro. Quo teneam vultum mutãrẽ Protea nodo? Fuisse autẽ ibi simulachrũ Iani pro tota Affrica: nõ modo Berosi & Xenophõte auctoribꝰ credit: sed etiã argumẽtũ efficax est: qđ Plinius in .xxxvi. li. naturalis historię ca. v. scribẽs: Ianus ingt pater i suo tẽplo dicatꝰ ab Augusto: ex Aegypto aduectꝰ: vtrius manu sit Scopæ an Praxitelis. Ita in Europa & Affrica Ianũ Vertũnũ inuenimus: & in Asia. Itẽq; in Saga Scythia vt ait Berosus: & hoc loco dicit hic primꝰ magnꝰ Proteus. i. Vertũnus multiformis. Sacerdos quoq; eiꝰ summus in Aegypto fuit alter: sub quo vt vidimꝰ Pharonica inundatio obtigit: cui inundationi comparauit Thyberinã Horatiꝰ in Oda dicens. Terruit gentes: graue ne rediret sęculũ Pyrrhę: noua mõstra questę: omne cũ Proteus pecus egit altos visere mõtes.

Cadmꝰ.

Sequitur de pluralitate Cadmorum qui floruerunt a primo ad vltimum spatio ferme ducentorum annorum: quorum tempora notat Eusebius de temporibus. Quæ vero sunt obscura in hoc capitulo psequemur. Ante inquit Phœnicem regio dicebatur Assyria. Hoc omnes concedunt: q̃ Ninus cui proprium nomen Assyrius erat: sublata pace atq; prisco aureo sęculo: primus omnium rudibꝰ adhuc ad resistendũ dũ populis bella intulit: & totã Asiã

Admi fuere plures. Primꝰ frater phœnicis paulo post conditionẽ Troię: qui ambo apd Sydona regnauerũt. A Phœnice quidem tota regio nomen accepit quæ est a Sydone ad Iamineum portũ: Ascalonis vrbis Semiramidis: vicinum monti tetrapolis atq; gymnasii veteris phœnicũ: cum omnis an-

vſq; in Aphricã & Lybię terminos armis ſubegit: vt nõ Barbari modo: ſed etiam Trogus & Iuſtin⁹ & Fabius pictor & alii cõſentiũt. Et quia teſte Seruio ſup Aeneida: a victoribꝰ victi denoiabãtur antiquit⁹: idcirco Aſſyrii oẽs vocabãtur: & ob id eędem ſunt antiquę litterę Aſſyriæ atq; Phœnices. Poſtmodũ vero duce Syro deuicti qui ab anguſtiis Cilicinis vſq; Aſcalonẽ & Gazam incolũt. Syria nomen retinet hæc inferior regio: & ſuperior Aſſyria nũcupat. Deinde hæc Syria diuiſa eſt in Syriã Comagenã: Damaſcenam: Cœleſyriã: curuãq; & Phœnicam: vt hic Xenophon dicit a priſco Phœnice Aegyptio dictam. Vnde Ioppe hieroſolymę portus Phœnicꝰ dicit: dicẽte Plinio in quinto naturalis hiſtoriæ capi. xiiii. Ioppe Phœnicũ oppidũ: antiquitus vt ferunt inundatione terrarum. Solinꝰ vero in Collectaneis in Paleſtina ponit dicens, Ioppe oppidum: toto orbe terrarum antiquiſſimũ: vt pote ante diluuium conditũ: ſcilicet primum: quod ſub Ogyge notatum fuiſſe annis ſeptingentis ante Deucalionem dixerat. Itaq; pars Phœnicię eſt Paleſtina: in qua ait eſſe Aſcalonem vrbem Semiramidis: portum lanineum: & tetrapolim Gymnaſiumq; vetus Phœnicum: quæ etiã omnia in ſacris literis nominãtur. Et idcirco paululũ his immorabimur. Aſcalon dicitus vrbs Semiramidis: non quia illam Semiramis condiderit: ſed quia ibi nata eſt ſtupro veneris Aſcaloniæ: quam illi Dyrcen vocãt: vt aſſerit Diodorus in quarto libro: & Hebręi Dagon: vt patet primi Regum. v. capitulo: & Iudicum. xvi. & primi Macabeorum. x. Porro vt Diodorus ſequitur: nutrita fuit ab auibus: & vxor Nini effecta condidit Babyloniã. Nam ſolam turrim & fundamenta ſignauerat auus Nini: quem Moyſes Nymbrotum vocat. Cumq; Semiramis expiraſſet: vt ait Diodorus in columbã verſam ferunt. Et ideo abſtinent Syri ab his auibus: & colũba vexillũ Babyloniæ inſignitur: vt inſinuat hieremias ppheta. xxv. capitulo: hortãs hieroſolymitanos: vt fugerent a facie irę colũbæ: ideſt Babyloniorũ: quos columba Semiramis armorũ ferocia: magiſq; Ninus inſtruxerat: ſi Diodorũ ſequi volumus: aut quibus in vexillo columba erat: vt noſter Aquinas Thomas expoſuit. Nam vtrũq; verum. Ianineus portus a Geographis ponitur: & in diuinis litteris Hebraica prolatione Iannia nominat in ſecũdo libro Maccabeorum: vbi Iudas Maccabeus narratur cremaſſe Ioppitas & Iannitas a regiõe & vrbe proxima Iano nominatas: cuius memoria agitur a Ioſue duce Hebręorũ. capitu. xv. vbi in profectura Gazæ maritimę verſus montes enumerat vrbes: Ianum & Chyriat Arba ideſt ciuitatẽ tetrapolim: & verſus meridiẽ iuxta terminos Edem annumerat vrbẽ Noam. Argumentũ videlicet eiꝰ quod Beroſus ait: Noam fuiſſe Ogygium & Ianum: cui in ſua patria primũ vrbes integrę dicatę fuerunt. Sed de tetrapoli Phœnicũ vetuſtiſſima: inepta quędam & falſa ab Hebręis exiſtimant: quæ vt certius deprehendant: præmittẽda ſunt: quę nobis concedunt. Primo quidem de illius antiquitate & conditione. Secundo de Phœnicum vetuſtiſſima Academia. Tertio de antiquiſſimo tetrapolis nomine. Poſtea in quibus aduer-

Syriæ diuiſio.

Ioppe.

Aſcalon.

Semiramis

Venꝰ dirce

Columba.

Ianineus. portus.

Noa.

te Aſſyria diceretur. Paulo poſt fuit alius Cadmus Argiuus qui poſt exilium a Phœnicia reuerſus in Bœotiã: Thebas cõdidit. Tertium qui in eadem vrbe tyrannidem aſſumpſerat: propulſauerũt Linus & zetus. Quartus cum Spartis bellũ geſſit. Quintus paulo ante ruinas Troię Armonia Samothraca inclytus: qui a priſca vxore ob Armoriã certamen paſſus: rediens a phœnicia detulit in Græciam primus ſexdecim numero litteras rudes non phœnicas: ſed Galatharũ & Męonum perſimiles characteribꝰ. Reſiduas retulerunt paulo poſt Palamedes & Simonides medicus. Fuit & vltimus: qui ſcribere docuit oratione ſoluta: cũ ante litteras aduectas atq; poſt vernaculo ſolum carmine vterentur.

ſantur. Tandem contra eos inuincibili argumento a tempore vſi: partes Xenophontis tuebimur. Primo conueniunt nobiſcũ in eo q; Moyſes antiquiſſimus ſcriptor aſſerit in libro Nume. tertiodecimo capitulo q; antiquiores fuerunt gygantes tetrapolis Phœnicũ: q; Titanes gygantes Aegypti. Nam vt ibi ſcribit: Hebron ſeptem annis ante Tanym vrbẽ Aegypti condita eſt. Septuaginta interpretes qui Aegypti vrbem nouerant: traduxerunt Titanim: a qua vt omnes exponunt Titanes dicti fuerunt gygantes. Nec te moueat vt ait Hieronymus: q; Moyſes truncata prima ſyllaba Tanim protulerit: quia id in vſu eſt vernaculæ linguæ Hebreę & gentium in nominibus localibus & propriis. Exemplum poſſumus accipere in vernacula noſtra lingua quia vbi grammatice ſcribitur Phylippus: Nicolaus: Ry Arlaꝰ: Ogygianũ: Ry Oſiris: Oſiricella: Veiuzus: & eiuſcemodi: vulgo trũcata prima ſyllaba pronunciamus Lyppus: Colaus: Gygianum: Ry Siris: Ry Tlaus: Syricella Iuzus. Ididem Titanim & Tanim. Perquiramus ergo Titanum ægiptiũ: a quo vrbs Titanim & filii Titanes dicti ſunt. Greci qui nullos celos vel Saturnos diſtinguunt: vtiq; dicent Titanem fuiſſe fratrẽ Saturni natu maiorem: filium Celi & Veſtæ. Quæramus igitur Saturnum Aegyptium: is fuit inter deos iunior: pater Oſiridis Iouis iuſti egyptiorũ: teſte Diodoro in primo libro: qui eum & Herculem ægyptiũ fuiſſe in primo ortu generis humani: ideſt recẽte homine poſt diluuium ex hoc potiſſimũ probat: q; tam Aegyptii q; Græci confitentur gygantes & mõſtra fuiſſe recente humano genere: & fuiſſe perdomita ab Oſiride & Hercule Aegyptio. Et ob id neceſſario ſequitur: patruũ Iouis Oſiridis Titanem ægyptiũ: & Saturnum egyptium fuiſſe mox poſt diluuium. Cui etiã argumento ſunt noſter Aquinas Thomas & Beroſus. Ait enĩ ſupradicto Nume. xiii. capi. beatus Thomas & eũ ſequutus frater de lira: q; Moyſes dum loquitur de gygantibꝰ qui fuerunt mox poſt diluuiũ: idcirco ſubiecit: q; Hebron ciuitas Phœnicum ſeptem annis ante Tanim vrbem Aegypti cõdita fuerit: quia fuit quaſi poſt diluuiũ a Phœnicibus condita & ipſis gygantibus. Beroſus quoq; in. v. antiquitatum ait Oſiridem Iouem iuſtum Aegyptium: natum ex Saturno & Rhea Aegyptioş anno ferme. xxiii. Nini. Ante Ninum vero fuiſſe primũ Aegyptiorum Saturnum ferme centum annis probat: ideſt tempore Saturni Babyloniorum qui & Nymbrotus. At Titan maior natu: in Aegypto vrbem ędificauerat. Eſto igitur ęque antiqua ſint Babylonia & Hebron Phœnica: & Titan Aegyptia ſeptẽnio poſt fuerit condita. Igitur adminus circa principia Beli Patris Nini ſaltem condita eſt egyptia Tanes. Et in hoc aut parum diſſentiunt: aut ad integrũ conueniunt doctí Hebręi nobiſcũ: vrbem Phœnicam Hebron antiquiſſimam & lõge ante Ninum: & mox poſt diluuium a Gygantibus conditam. Secundo conueniunt de Academia vetuſtiſſima huic vrbi proxima. Nam Ioſuę. xv. ca. ſcribitur ſic. Caleph vero: Ioſua dedit partem in tribu Iuda Chyriat Arba: ipſa eſt Hebron: & Dabir itẽ quæ prius vocabatur Chyriat Sepher ideſt ciuitas litterarum. Vbi beatus Hieronymus & eum ſequutus noſter Aquinas aiunt: q; propria interpretatio Sepher eſt ſcriptura & liber: ſicq; illa vrbs antiquitus id nomen accepit: q; ibi primum litterę ac memoriæ Aſſyriorũ & Phœnicũ libris mandatę fuerunt & priſcorum fuit Academia antiqua. Fratet autẽ de Lyra ibidẽ ſub exemplo poſuit q; ibi fuerunt inuentę litteræ Cananeę vel ibi viguit ſtudiũ. Nam: quã terram Cananeorum & Canaam vocant diuinæ litteræ: eandem gentiles vocant Phœniciam: in plures partes diuiſam: vt ſuper diuinas litteras explanauimus. Hoc eſt igitur ſecundũ in quo cũ doctis Hebręis conuenimus. Tertio de antiquitate & pluralitate nominis quia antiquitus primum conditæ nomen fuit Arba: nouello vero cognomine Hebron: vt patet Ioſuę. xiiii. ca. Nomen inquit Hebron antea vocabatur Cariat Arba ideſt ciuitas quatuor. Et. i. ca. libri Iudicum: perrexit inquit tribus Iuda contra Cananeum qui habitabat in Hebron: cui nomẽ fuit antiquitus Chyriat Arba: atq; inde pfectus abiit ad habitatores Dabir cui nomẽ vetus erat: Chyriat Sepher: ideſt

Titanes.

Saturnus.

Academia prima.

Arba Hebron.

Chyriat arba.

ciuitas litterarum. Verum quidam Hebreí diſſentiunt: quos frater de Lyra ſequitur: Vnde ab initio poſt diluuium dicta ſit chyriat arba: ídeſt græce tetrapolis: Latine vero vrbs quadrata ſiue vno vt græci vocabulo: quadriurbs: ſiue vt vulgares poſtillatores vrbs quatuor. Quęritur a quib⁹ dicatur quatuor. Reſpõdent quidam vulgares: a quatuor patriarchis ibi ſepultis Adam: Habraam: Iſaach: & Iacob. Hoc reprobant beatus Thomas & hieronym⁹ aſſerentes hoc manifeſte falſum eſſe: quoniam anteq̃ Habraam: Iſaac: & Iacob: orti eſſent: antiquitus atq; a conditione ſui quadriurbs ſiue chyriat Arba dicebatur: vt probatum eſt. Et idcirco acutiores hebreí aiunt dictam fuiſſe a quattuor gygãtibus in ea dominãtib⁹, ſcilicet Enach cũ tribus filiis: ꝓbantq; iſtud ſupradictis duobus capitulis. Nã Iudicum primo cap. ſcribit his verbis. Perrexit tribus Iuda contra Hebron cuius nomẽ fuit antiquitus Chyriat Arba: & pcuſſit Seſay: & Hayman: & Ptolmay. Et itẽ Ioſuę cap. xv. Et cepit Caleph in tribu Iuda Chyriat Arba patris Enach: ipa ẽ Hebron: & deleuit ex ea tres filios Enach: Seſai: Hayman & Ptolmay de ſtirpe gygantea. Quare Arba fuit pater Enach: qui cum trib⁹ filiis ibi regnabat. Sed & hoc patet eſſe falſiſſimũ. Nã hi quatuor gygantes erãt tẽpore Ioſuę: quos deleuit Caleph: vt littera clare ſonat. Sed ante Ioſue ſeptingẽtis annis & ampli⁹: ínimo & ante Nynũ a ſui principio dicta eſt Chyriat Arba: quãdo iſti nõ erãt in rerũ natura: vt ex ſuperioribus patet. Quare nõ a quatuor nouellis gyganteis regibus dicta eſt vetuſtiſſimo nomíe quadriurbs. Nec valet: hæc eſt Kyriat Arba pris Enach: ídeſt iſta eſt ciuitas quatuor: pris Enach Ergo quatuor ſiue Arba fuit pater Enach: vt quidã Iudei arguunt: ſicut nec iſta conſequentia currit dicẽdo. Iſta capa eſt patris Ioannis: ergo iſta capa fuit pater Ioannis. Et ideo Xenophon in quodã fragmẽto: ãtiquit⁹ inquit vrbs monopolis ruſtica erat Dipolis vero opulẽta: Tripolis quę prouinciæ caput eſſet: Tetrapolis vero regia: quã toti regno &, xii. principibus regni coloniis priſcis prefectã inſtituebat: vt Samothracia: i qua eadem tetrapolis cõſtituta ex Samo: Neſſo: Thracia: & Saona. xii. primis poſt Atticũ diluuiũ vrbib⁹ prefuit. Idipſum inſinuat Strabo in Geographia vbi ait Samothracia cũ tetrapolis eſſet: habuit ex his vnã quę Same & Samos dicta fuit. Et argumento eſt etiã Moyſes qui vt ſupra in æquiuocis Saturni Nyni ꝓduximus: aſſerit ꝙ antiquiſſimus Nymbrotus tetrapolim Babyloniã: & Ninus tetrapolim Niniuẽ cõſtruxerũt: licet. xii. colonias ibi Moyſes nõ nominet: ſed Deuteronomii ca. xxxii. exprimit dicens. Quando diuidebat altiſſimus gentes ſcilicet línguas apud turrẽ Babel vt exponit Hieronymus & alii: & quãdo ſeparabat filios Adã per colonias: poſt cõfuſionẽ linguarũ vt oẽs interp̃tantur: tũc cõſtituit terminos populorũ: ad inſtar ſecũdũ ꝙ numerum filiorũ iſrael in quo pars & colonia domini fuit populus ei⁹: & Iacob funiculus ídeſt mẽſurator & dux caput hęreditatis eius. In hoc dicto Moyſi queritur: quomodo in diſperſione coloniarũ fuit ſimilitudo populi iſrael & ducis eius Iacob: ſecũdũ numerũ. Et reſpõdent quidã quos ſequit̃ frater de lyra: dicẽtes: quia Iacob quo ad numerũ ingreſſus ẽ in Aegyptũ cũ ſeptuaginta poſteris: & ita ſe habuit in diuiſiõe coloniarũ & linguarũ: quia diuiſi ſunt in ſeptuaginta duces & linguas: qui diſperſi ſũt in loca & terminos ſuos ſeptuaginta colonias primas: vt ipſe Moyſes enumerat Geneſis ca. x. xiꝙ. Sed hoc ipſa prima fronte eſt falſum: qa ibidẽ enumerat ſeptuaginta duas línguas: & ſeptuaginta duos primos duces coloniarum: ſumpto primo ínitio a primo oím duce Noa. Quare in ipſo numero in quo Moyſes ſimilitudinẽ fundat: ipſi palã abertãt: nec illud niſi per ignori⁹ aut figmenta ꝓbare poſſunt quæ fundítus negãtur. Vnde Moyſes prępoſuit: vt de hac re antiquos ante Moyſen ſcríptores interrogarent dicẽs. Interroga patres tuos: & annũciabunt tibi: maiores tuos & dicẽt tibi. Deſcẽderũt autẽ a Chaldęis ipſi Iudęi: quoniã Nachor: Thare & Habraam fuerũt Chaldęi ex Arã quę ẽ in Meſopotamia vbi & Babylonia: ex caſtro Vr Chaldęorũ: vt docẽt paſſim diuinę litterę. Vnde & ipe Moyſes prim⁹ interrogator etiã erudit⁹ in eorũ ſciẽtia atq; hiſtoriis: aſſerit numerum filiorum iſrael fuiſſe duodenariũ: & ipſum ducem eorum fuiſſe quatriuxorium. Et ita ſingulos populorum Duces fuiſſe quadriurbios regios: vt dux Kyriat Arba: & Nymbrotus dux Chaldæorũ fuit quatriurbius: quia vt ipſe teſtatur: ſedes regia fuit Babel Arat Acat: Calanne. Regia item Nyni quatriurbs fuit: Nyniue: Fora: Cale: Reſem Quatriurbs fuit regia hieroſolyma. Sion: Moria: Iebus: & Salem. Melchiſedech enim duo fundauit oppidula Sacerdotia: pro hoſtiis pacificis: & idcirco vocauit ea Salem & ipſe dict⁹ eſt rex Salem Geneſis. xiiii. ca. Et prima Monopolis ſacerdotia Salem erat iuxta Iordanẽ pertinens ad Sicimitas in tribu Effraim: de qua Ioannis. iii. cap̃. dicitur. Erat Ioannes Baptizans in Ennon: iuxta Salem: Vbi frater de Lyra dicit: ꝙ hæc non eſt vrbs pertinens ad Melchiſedech: & adducit Iſidori Etymologias: quaſi Iſidori auctoritas ꝑmineat diuinis litteris: quæ Salẽ vrbem Siccimorũ affirmat eſſe geneſis ca. xxxiiii. vbi ait: venit Iacob in Salem: vrbẽ Siccimoꝝ Nuſq̃ autẽ reperit̃ alia in diuinis litteris: niſi ex traditione Hebręorũ quibus in hac creditur parte. Et ideo ridiculoſitatibus fratris de Lyra omiſſis dicimus: ꝙ duo oppida ad ſacramentalia Melchiſedech conficienda inſtituit. Primũ iuxta Ennõ ídeſt aquas: ad lauandum & baptizandum quia baptiſmus & expiatio per aquas: erat de iure gentium ſacramentale quid vſq; ad Chriſtum: ſub quo ſacramentum verum eſt: & vera expiatio atq; luſtratio: vt probauimus in cõmentariis noſtris ſuper diuinas litteras. Secundũ vero oppidum Salem ſacerdotale erat: vbi nunc hieruſalem: in ea parte: quæ ſequitur Moria: iuxta vallem Ioſaphat: vbi porta Effraim: Iebus vero erat in ſupiore parte quaſi arx: vbi piſcina ſuperior: in qua ſuperãda: magnas vires adhibuit Dauid: vt paret in. ii. li. regum ca. v. vbi dicitur. Abiit Dauid cũ exercitu in hieruſalem cõtra Iebuſeum & reliqua. Et hęc dicebatur ſecunda vrbs: de qua in iiii. li. regum dicitur ca. xxii. ꝙ Olda prophetiſſa: habitabat in hieruſalem in ſecũda: vbi frater de Lyra fingit triplicem ſomniorum murum. Tertia vero vrbs fuit arx Iebuſei quę vocabatur Sion: cui⁹ planicies habet menſurã boni ac magni oppidi vſq; ad voraginem: inter ſe atq; mõtem ſiue collem Moria: quæ vorago dicitur mello. Hanc tertiam Dauid partem ędificauit: vt in eodem ſecũdo regum li. & ca. ſcribitur. Cepit inquit Dauid Arcem Sion: & ędificauit per Girum a Mello & intriſecus & habitauit ibi: & vocauit eã ciuitatẽ Dauid. Quartam partem in colle Moria voluit addicere cũ templo: vt eam tetrapolim faceret: & regiam cum Fano & templo ſacraret. Sed prohibuit eum deus per Nathan propheram dicẽs: ꝙ ea pars vrbis cum templo reſeruabatur Salomoni filio. Vnde vt ſcribitur tertii regũ capitulo iii. & deinceps atq; aſſeritur ibi: ꝙ ędificauit ibi domũ ſuam & templũ: & muros hieruſalem Itaq; ſicut Metropoles aliæ quadriurbes erant Babilon: Harba: & Nyniue: ita regia. xii. tribuum hieroſolyma tetrapolis cõſtabat Salẽ: Iebus: Sion: Moria. Quo etiã pacto Cicero contra Verrem: in. vi. Verrinarum dicit: Metropolim Sicilię Syracuſas: retrapolim, cõſtare quatuor magnis vrbibus Tyke: Archedina: Neapoli: Inſula. Romulus, item oppidum Romam in vrbem conuertens: totum collem Palatinum cinxit: & Tetrapolim reddidit: conſtãtem: Roma: Vellia: Germallia: & Foro: vt exprimit Fabius Pictor de origine vrbis Romæ: & Varro in primo de lingua latina per origines horum vocabulorum ſignificat. Deniq; & ipſa Iani: & Etruſcorum regia Etruria Metropolis: erat tetrapolis. Harbanum: Volturna: Vetulonia: Para Tuſſa ſiue Sara Tuſſa: ídeſt princeps Tuſca. Harba enim quattuor: Harbanũ quartam tetrapolis ſignificare: nomen arguit in qua loca ſunt: Calũba: & Muſarnus ídeſt Herculeus collis: ad hæc tpa: quem ſequit̃ hac etiã ætate dicta Para Tuſſa: a qua pons para tuſſus. Nã para: apud Arameos haſta & princeps dicit̃: vt noſter Samuel dicit. Eam Tuſcam: a qua Tuſcanienſes & in cui⁹ agro adhuc vadus dicit̃ vulgo Tuſcaniẽſis: fuiſſe regiã duo ſunt argumẽto: vnũ ſcilicet Para ſiue Sara cognomẽtũ. Qd̃ eni Hebręi Sara: id Aramei Para: ídeſt prícipẽ vt Vironiſſa intelligũt. Hinc Para Tuſſa príceps & Vironiſſa Tuſca vrbs eſt. Nã q̃ di

Salem.

In lyram.

Ennõ.

Moria.

Iebus.

Sion.

Herba.

Para.

Sara.

ruta est inter Caminũ atq; Tuscanellam: Tussam Nanam vocant incolę: idest Tuscam paruam ignobilem: ex cuius ruinis & viris suffectam Tuscanellam: nominis interpretatio & locorum vicinitas conuincit. Nam quã Arameí vocant Tussam Nanam: hanc Latina lingua profert Tuscanellam: vt erudite noster Samuel Talmuldista interpretabat. Quare a cognomine Para Tussa regia erat. Deus quoq; Vertũnus id probat. est enim Vertumnus siue Vadimon princeps deus Etruriæ atq; regius: vt in aliis cõmentariis videbitur: & Varro in primo de lingua Latina insinuat. Regius vero deus: regię vrbis erat numẽ. Cęterũ vrbis Tuscę ipse deus erat quę est in parte Volsinienſi: vt significat Propertius in Prosopopeia Vertũni: in qua inducit Vertũnum: a Tusca: Romam: a Lucumone Galerito traductum: pro Romulo: contra Sabinos: ita dicentem Tuscus ego: Tuscis orior: nec pœnitet inter. Prælia: Volsinos deseruisse focos. Ex hac vrbe fuit vnus ex Turrenis Delphinis exul Lybacas: de quo i. iii. Metamorphoseos Ouidius scribens: furit inquit audacissimus omni: De numero Lybacas: qui Tusca pulsus ab vrbe: Exilium: dira pœnã p cędę luebat. Et ab hac parte non iniuria scribit Fatius de Vberrinis Florentinus noster in sua geographia vernaculo metro edita: Olim Viterbum dictum Veiuzam: & a ture Tuscam. Emendatius dixisset a Tussa parte Tuscã. Sequitur hanc secundam partem: collis ad hæc tempora tenens nomen Vetuletum: a quo tota portio Vetulonia deriuatiue dicta fuit. Eam fuisse regiam: & nominis interpretatio: & dignitas probat. Et enim Veitulonia per syncopam dicta est Vetulonia: deriuata a nominibus Arameis: Veia: quod est currus: & Lomni qđ est tribubus principari. Vnde beatus hieronymus in libro interpretationũ dicit Lomnimos esse phylarchas idest principes tribuum & populorum. Hinc Babylonia est Babel phylarcha: & populonia puppiũ phílarcha: & Vetulonia curulium phílarcha: idest princeps curulium. xii. Lucumonum & populorũ. xii. Etruriæ. Quare erat princeps idest regia. xii. regum. Probatur etiam a dignitate & officio: quia penes illam ius erat dandi fasces & imperia & decorare & admittere aduenas ad ciuilitatem Volturrenam: dicente Sillio in. viii. libro. Męonięq; decus quõdam Vetulonia gentis: Bis senas hæc prima dedit præcedere fasces. Et iunxit totidem tacito terrore secures. Hæc altas Eboris decorauit honore curules: & reliqua. Quarta hanc sequit Volturna: quã omnes cõcedunt fuisse regiam: ad cuius fanum indicebantur concilia publica imperii. Qđ etiam Liuius significat: in pluribus locis ab vrbe condita. Hanc tetrapolim fuisse absq; mœnibus vti hierosolyma: & multę aliæ tetrapoles constat: cum quia Desiderius vltimus Longbardorum rex illam mœnibus muniuit: tum præcipue: quia licet vno communi nomíe vocarentur: distincte tamen singulæ enumerabantur: vt Babylonia: Babel: Alcat: Arat: Calanne. Similiter Nynus dicitur Nyniuen Fora: Cale: Resen: Rursus hierusalem enumeratur Salem: Iebus: Sion: Moria: Itẽ Samothracia distinguitur in Samenses: Nessos Thracienses: Samnenses. Ididem Syracusę: in Tykenenses. Archedinos: Insulanos: Neapolites. Item Troia: in Phrygios: Dardanios: Troes & Ilienses. Pari forma prisca vrbs Roma ante Sabinos & Luceres sub Romulo distinguebatur in Romanos: Forenses: Vellienses atq; Germallienses. Similiter vrbs Etruria distinguitur in tertio naturalis historię. cap̃. vi. a Plinio in litteris Alphabeti Harbanum: Tuscanienses: Vetulonienses: Volturreni cognomine Etrusci: in eadem parte Volsinienses: Ex his argumentum inuincibile vnum est a coniugatis hoc modo. Vbi Volturreni sunt cognomine Etrusci: vtiq; necessario sequitur: ibi esse vrbem Volturrenam siue per syncopam Volturnam cognomine Etruriam. At Volturreni cognomine Etrusci sunt in eadem parte qua & Volsinienses. Ergo necessario sequitur q; Volturna cognomine sit vrbs Etruria: a qua communicato nomine omnis Thuscia Etruria dicta est: vt copiosius super Myrsilum scripsimus. Sequitur necessario etiam quoniam Etruria vrbs est tetrapolis: vt vbi est vna eius pars: sit & reliqua. Quare necessaria veracissima responsione

Vadimon.

Vetuletũ.

Phylarcha.

Volturna.

reddítur ad quæsitũ vbi sit Volturna? vbi inquã & Vetulonia. Et si quæritur vbi Vetulonia? respondeť: vbi & Tusca & volturna: in eadẽ parte qua & Volsinienses: & vrbs Herruria & Thermarũ aquę piscosæ: iuxta lacum Cyminium. Vnde hoc significatur quo ad lacum Cyminium a Sillio in. viii. libro: qui iuxta Vetuloniẽses ponit Veientanos Ciscyminios populos: Nepe: Sutrium: & lacum Cyminiũ: vt super fragmenta Catonis explanabimus. Quo ad Etruriam vero & Thermales aquas piscosas: significat Plinius in. ii. naturalis historiæ: de miraculis fontium & aquarum: quo per distinctionem a Pisa de Etruria & Vetulonia sic habet. Aquis calidis Pisæ innascuntur ranæ. ad Vetulonos vero in Etruria pisces. In Etruria inquit: quæ scilicet est vrbs inter Volsinas & Veientanos dictos populos: vt clare limites eius describit Liuius in primo ab vrbe condita dicens. Erat Sabinis vicina Etruria: pximi Etruriæ Veientes. Nã populi Veientes finiunt ad Lacũ Cyminiũ: vt Catonis fragmenta indicant. Porro Volturna vt diximus in parte Volsiniẽsi ipsa est cognomine Etruria: qa Volturreni ipsi sunt cognomine originali Etrusci. Sed de his hactenus. Nã plura in aliis cõmẽtariis adducemus. Nunc de vltimis Cadmis aliqua dicamus. Cadmus inquit Samothraca Armonia inclytus paulo ante ruinas Troianas. Ergo mẽdax Græcia audet in historia Samothracum: aperto mẽdacio mẽtiri fingẽs fuisse cognatum Dardani & Iasii Cadmũ ex sorore Armonia: qui post nuptias has & mortem Iasii Dardaniam cõdiderint: vt scribit Diodorus in. vi. libro: & Dionysius in primo. Quo eñ pacto post nuptias: & mortem Iasii Dardanus Samothrax Dardaniam cõdere potuit: q eo tẽpore quo iam multis regibus Troianis extinctis: Troia condita fuerat: & ad finem Laumedõtis & principia Priami venerat: vt Xenophon indicat? Testes sunt etiam Spinga & Palefatus græci: qui annis sexaginta duob⁹ ante ruinas Troiæ: fuisse certamen priscæ vxoris contra Cadmum: ob Armoniæ zelotypiam regnante Laumedonte & Euandro nauigãte in Italiam asserunt: q̃q̃ Eusebius de temporibus antiquitatis Græcanicæ fautor: ferme annos decem ante: id est septuaginta duos ante ruinas Dardaniæ notet. Sed de his mendaciis Grecanicis hactenus. De vltimo Cadmo Plinius in. v. naturalis historię cap. xxx. ita scribit. In Asia inquit Miletus Ioniæ caput: antea Lelegeis: & Phybyusa: & Anactoria nominata: octoginta vrbium per cuncta maria genitrix: nec fraudanda ciue Cadmo qui primus orationem prosaicam dicere instituit.

Calmi vltimii.

Finitur Xenophon de Aequiuocis.

Eiusdem fratris Ioannis Annii Viterbensis Theologiæ professoris commentaria incipiũt super Fabium Pictorem de aureo sæculo: & de origine vrbis Romæ ac vocabulorum eius. Lib. V.

QVINTVS FAbius Pictor illustris familia Fabia: & bonarum disciplinarũ gloria: vt qui etiam a nobilissimis authoribus in testimonium aduocetur: de aureo sæculo: quo sub Iano & Saturno & Camese Roma cœpit: Itemq; de forma regionis seprem collium & origine Romæ hoc opus edidit: admodũ necessarium iis qbus antiquitas Italiæ atq; Romæ curę sit. Diuiditur autem in duos libellos. In primo originẽ Romæ tradit ab aureo sæculo vsq; ad Romulum. In secundo quę fuerunt sub Romulo. Primus libellus duas habet partes. Prima de aureo sęculo. Secũda de forma septicollis regionis prisca tractat.

De prima parte hæc scribit.

Quia ex his ferme pendent oim antiquitates & origines: quib⁹ aureo ſeculo natę ſunt gentes hũanæ ante arma & louē Ninũ: q Saturnũ Caſpium pepulit in Latium: vt in ſuperioribus vt cũq; vidim⁹: idcirco plura ſunt norãda. Primũ. q; poſt diluuiũ: primũ ante q̃ bella. Ninus & tyrãnidē inchoaret: mira ſimplicitate & inocẽtia viuebãt hoies: etſi quidã etiã inſoleſcerẽt. Sed mox deprimebañ: qa dii atq; numina regebãt orbem: id eſt iuſti principes quorũ arbitria: qa errare nõ poterãt: p legibus habebañ: vt authores ſunt Trogus & Iuſtin⁹ in primo libro. Verũ qa Fabi⁹ multa dicit: q̃ ab aliis ſub obſcure dicũt: idcirco q̃ alii dicãt audiam⁹. Primo q; ãte Ninũ fuit prim⁹ ortus generis humani: & aurea ætas. Q; em lõge ante Ninũ mũdus iã creuerit a primo ortu: ẽ argumẽto: q; in numeras gẽtes iã ipſe ſubegit: & ante illũ innũeri hoies iã orti fuerãt quos debellauit: anteq; illum p̃ceſſerũt ei⁹ pater: auus: pauus: abauus: & atauus reges: vt Beroſus: Xenophonq; atq; alii tradũt. Q; vero ĩ tali primo ortu fuerit aurea ętas oẽs tradũt: ſiue Ogyges fuerit p⁹ diluuiũ: ſiue ali⁹ vt Ouidius in prio Metamorphoſeos tradit dicẽs de pricipio ort⁹ generis hũani. Siue recẽs tellus: ſeductaq; nup ab alto Aethere cognati retinebãt ſemina cæli. Quã ſatus lapæto cõmixtã flumi nis vndis Finxit in effigiẽ moderãtẽ cũcta deorũ. Aurea pria ſata eſt ætas: quę vidice nullo: Spõte ſua: ſine lege fidem rectũq; colebat. Pœna metuſq; aberãt: nec verba mínãtia fixo Aere litigabãt: nec ſupplex turba timebat Iudicis ora ſui: ſed erãt ſine iudice tuti. Nõdũ ceſa ſuis pegrinũ vt viſeret orbẽ Mõtib⁹ in liqdas pinus deſcẽderat vndas: Nullaq; mortales p̃ter ſua littora norant. Nõdũ p̃cipites cingebãt oppida foſſę. Non tuba directi nõ

ætas aurea.

Talię imperiũ penes duos populos principes extitit. Poſterius Romani pricipio Thuſci ſub Iano cœperũt in aureo ſæculo. Aurea ætas primo ortu generis humani fuit: ſic dicta: q; poſterioribꝰ ſęculis cõpata: eque atq; aurũ iter metalla effulſit. Eã cœpiſſe ſub Ogyge ante Ninũ annis circiter ducẽtis & quinquaginta: Xenophon atq; maiores ꝓdiderũt. Is Ianus ſub inítium aurei ſæculi lęuũ latus Thyberis Etruria tenuit. Cameſes vero ac Saturnus circa finem eiuſdẽ ætatis dextrũ incoluerũt. Ea æta tenulla erat monarchia: qa mortalib⁹ pectoribus nõdum hęſerat vlla regnãdi cupiditas Principes quia iuſti erant: & religionibus dediti: iure habiti dii & dicti. Non enim arbitria illorũ ab ęquo vel populus a iure innato: diſcedebant. Nullo tũc vindice aut metu: ſed ſua ſpõte retinebant fidẽ & rectũ. Pudor ipſe regebat populos & ius principes. Domus illis nõ extructæ vel ornatę luxuriaq; inſignes erãt & ſplẽdidæ: ſed vel criptæ aut viminum tuguria & caua arborũ ligna erant. Victum ſpõte naſcẽtia p̃bebant: aut in diẽ vict⁹ q̃rebañ venatu. Vinũ & far prim⁹ illis docuit Ianus ad ſacrificia & religionẽ magis q̃ ad eſũ & potũ. Primus. n. aras & pomœria & ſacra docuit: & ob id illi in oi ſacrificio ꝓpetua p̃fatio p̃mittit̃ farq; illi ac vinum primo p̃libañ. Vxor illi fuit Veſta q̃ pria ſacroꝝ regina ſempiternum ſacrificiorũ ignem virginibus cre didit. Bella tunc non ignota modo: ſed ne cogitata quidẽ in mẽtem venerant. Ad pudorẽ & ſanctimoniam domorum: primus valuas ſeras & claues excogitauit & inuenit: & ab eo dictæ Ianuæ. Olympo regio Etruriæ fanoq; ſacrato: duodenis coloniis totidẽ pomeria araſq; ſacrauit: & ad continẽdum recẽtes tum colonias in officio aureo: virgas faſceſq; ſingulis ſingulas dedit. Vnde ipſe in manu virgam & clauẽ: ſubq; pedib⁹ bis ſenas aras habet. Circa finem aurei ſæculi: primus oĩm Ninus rex Aſſyriorũ hos aureos mores noua regnandi cupiditate mutauit: & prim⁹ limites tranſgreſſus: bella finitimis mouit: & totius Aſię populos perdomuit: ſub quo Cameſes præfect⁹ fuit Aborigínibus. Et paulo poſt frementibus vndiq; contra ſe armis: toto prius pererrato orbe Saturn⁹ ad Ianum ſe contulit. Eum comi hoſpitio Ianus receptum: Latio & Aborigíníb⁹ pręfecit. Et more: q̃is tunc finientis aurei ſęculi: intra fines ſuos ſeſe quiſq; continuit: Ianus in Etruria & Saturnus in Latio: thyberimq; fines imperii eſſe inſtituit. Intra enim ſuam cuiq; patriam tũc de more regnum finiebañ. Limes igit̃ erat inter eos thyberis: araę vero límitũ erant Ianiculũ & Saturnia Capitolina. Etruriam a Ianiculo Ianus: Latiũ a Saturno Saturnus cognominauit. Ad radices enim Capitolii Saturn⁹ cõdiderat: vt Ianus Ianiculũ. Hęc igit̃ fuit prima Romæ origo ad radices Capitolii: vbi tũc paſcua bobus erat.

ęris cornua flexi. Non galeę non enſis erat: ſine militis vſu Mollia ſecurę per agebant ocia gẽtes. Ipſa quoq; ímmunis: raſtroq; intacta: nec vllis Saucia vulneribus: per ſe dabat omnia tellus. Durauit hęc pacífica & aurea ætas teſte Trogo: vſq; ad Ninum: qui prim⁹ aureũ ſæculũ gentibus ſuſtulit: & arma finitimis atq; remotiſſimis prim⁹ intulit. Q̃d ei⁹ abbreuiator Iuſtin⁹ in primo Epitomatũ breuibus abſoluẽs Principio inquit: rerũ: gentiũ & natiõnũ imperiũ penes reges erat: quos ad faſtigiũ huius dignitatis nõ ambitio popularis: ſed ſpectata ĩter bonos moderatio ꝓuehebat. Populus: nullis legibus tenebañ: quia iuſtorũ principũ arbitria: pro legib⁹ erant. Fines imperii tueri: magis q̃ pferre mos erat. Intra ſuã cuiq; patriã: regna finiebãtur. Primus oĩm Ninus rex Aſſyriorũ: gẽtibus quaſi auitũ morẽ: noua imperii cupiditate mutauit: & finitimis bella intulit: & rudes adhuc ad reſiſtẽdum populos: facile terminos vſq; Lybiæ p domuit. Itaq; ꝓbatũ eſt qđ Sẽpronius & alii ſcribũt hac argumẽtatiõe. Primus ort⁹ humani generis: & innumera gentiũ multitudo fuit ante Ninũ. Ergo aurea ætas fuit ante Ninũ: quia in primo ortu gener̃ humani ſata eſt aurea ætas. Item qui primus bella & turbas ciuit poſt aureum ſæculũ: fuit Ninus. Quare finita eſt aurea ętas: & cœpit argentea: fugato Saturno in inferna tartara: id eſt ad inferum mare Thuſcũ ad Ianũ. Q̃d mythice Ouidius in primo metamorphoſeos lepide deſcribens ait. Poſt q̃ Saturno tenebroſa in tartara miſſo: Sub Ioue mũdus erat: ſubiitq; argentea ꝓles: Auro deterior: & reliqua.

Q; vero aurea ętas durauerit annis vno mínus ducẽtis & quinquaginta: vtiq; Greci nõ potuerũt a ſuis reſcire: quia prim⁹ qui Græcos ſcriptores aſſequut⁹ eſt fuit Ninus: vt ait Diodorus in. iiii. li. Et vt in primo fatetur: nondũ illis cõpertũ erat: qui primi fuerint in orbe reges: ſed a Barbaris didicerũt: q; ſe primos ſcriptores & ĩdagatores rerũ vtiliũ aſſerũt: & multorũ temporũ memoriã apud ſe ſeruari affirmant. Vnde & Xenophon quem ꝓducit hic in teſtem Fabius vtiq; teſtimonio inſcriptionis Babylonicæ: & Archiloch⁹ teſtimonio Maſeæ Phœnicis: vt in cõmẽtariis eius videbimus: & Cato in procemio de originib⁹ ſimiliter. Hi oẽs cõſentiẽtes etiã Beroſo in. v. antiquitatũ: affirmãt a diluuio primo vſq; ad Ninũ fuiſſe annos nouẽ & quadragíta ſupra ducẽtos. Quare aurea ætas durauit ante Ninũ nõ mínus

Aureæ ętatis anni.

annis ſupradictis. Q2 vero Ianus floruerit ſub initium eius ætatis: ipſe Ianus in primo de Faſtis aſſerit dicens.

Tunc ego regnabam: patiens cum terra deorum
Eſſet: & humanis numina mixta locis.
Nondum iuſtitiam: facinus mortale fugarat:
Vltima de ſuperis illa reliquit humum.
Proq; metu populum: ſine vi: pudor ipſe regebat.
Nullus erat iuſtis reddere iura labor.
Nil mihi cum bello: poſtes: pacemq; tuebar: Et clauem oſtendens: hæc ait arma gero.

Iani tẽpora.

Ergo Ianus fuit ſub initiũ aurei ſęculi: quoniã lõge poſt eũ fuerunt Cameſes & Saturn9 reguli: circa finem potiſſime Saturnus: qa clare omnes ſcribũt: ideo veniſſe in Italiam: quia iã contra eũ Iuppiter: ſub quo cœpit argẽtea proles: mouerat. Q2 vero ait Ianũ inueniſſe primum far & vinum magis ad ſacrificia q̃ eſum: non negat quin etiã prębuerit ad eſum & potum ſobriũ. Et id videñ ſignificare Ouidius in primo de Faſtis: & Acron & alii. Cur hęc oſferantur ſoli Iano: qa inquiunt ſignificant parſimoniã & rudẽ victum illius ætatis. Et in ſatyra: Atticus eximie: Iuuenalis dicit. Ponebãt igitur Thuſco farrata catino Omnia nunc quibus inuideas ſi liuidulus ſis. Porro: q; aras: ritus & templa primus Italos docuerit: & ob id perpetuam prefationem & libamen ante alia ſacrificia deorum promeruerit: vtiq; Xenophon tradit: vt aſſerit Macrobius in primo Saturnaliũ. Ouidius quoq; adiicit in primo de Faſtis: aliam rationem: quia eſt deus introituum & ianua. Et ideo non poteſt adiri ad aliorũ deorũ ſacrificia: niſi per ipſum. Q2 ſi quæris cur ipſe ſit omniũ ianua? Reſpondent omnes: quia eſt pater omniũ deorũ & hominũ: vt ait Beroſus in ſecundo antiquitatũ. Et Iuuenalis in Satyra: credo pudicitiã. Dic (inquit) mihi nunc queſo: dic antiquiſſime diuũ? Reſpondes his Iane pater. Et Propertius in Elegia ad Vertũnum qui eſt idem qđ Ianus: vt poſterius ſuis locis videbitur: inducit Vertũnum ſeſe appellãtem patrem diuũ. Nam cælum aſſeritur pater omniũ deorũ: & Ianus eſt cælum: vt Beroſus docet: & Ouidi9 ſcribit primo de Faſtis. Et ob id teſte Macrobio in primo Saturnaliũ: & Seruio ſuper ęneida: Ian9 apud Thuſcos erat quadrifrons ob quatuor partes cæli: cauſantes quatuor partes anni: hyemẽ: ver: æſtatẽ: autũnũ Et Cicero Ianũ dixit dictum quaſi Eanũ: q; eat & vertatur cęlũ & annus. Hinc Ianus Eanus Vertũnus eadem ſunt. Ex his patet Saturnũ qui venit ad Ianũ nõ fuiſſe Greculũ illum Creteſem antiquiſſimũ Apteram. Cui argumento ſunt multa. Primo quidem tẽpus: quoniam Saturnus qui ad Ianum venit: fuit aureo ſęculo: tempeſtate Nini: cũ adhuc homines viuerẽt victu rudi: vt Iginus ait & Macrobius refert: & homines rudi trũco cauaq; arbore atq; tugurio vterẽtur: & nõdum compoſitos hic Saturnus: quia iuſtus erat: lege compoſuit: vt ornato carmine Virgilius in. viii. Aeneidos deſcripſit dicens de ipſis Aborigínibus Latii.

Eanus.

Saturnus q ad Ianũ venit.

Hæc nemora indigenæ fauni nymphæq; tenebãt: Genſq; virũ truncis: & duro robore nata
Quis: neq; mos: neq; cultus erat: nec iũgere tauros: Aut cõponere opes norant: nec parcere parto: Sed rami: atq; aſper victu venatus alebat. Primus ab æthereo venit Saturn9 olympo
Arma Iouis fugiens: & regnis exul ademptis. Is genus indocile & diſperſum montib9 altis:
Compoſuit: legeſq; dedit: latiumq; vocari Maluit: his quoniam tutus latuiſſet in oris. Au
reaq; (vt perhibent) illo ſub rege fuere Sęcula: ſic populos trãquilla in pace regebat.

Apteras.

Cęterũ Apteras fuit domeſticato orbe: & ætate ferrea: poſt Ninum quingentis annis & amplius: vi delicet interfecto Iaſio a fratre Dardano: & ante cõditam Dardaniam paulominus triginta annis: vt Græci cõfitentur: & Euſebius notat. Quinetiam iniuſtiſſimus & ferreus Apteras atq; impiiſſimus: patri teſtes eruit: filios occidit: Titanib9 nepotibus ac fratri bellũ intulit: & totum Cretę regnum perturbauit. Rurſus Saturn9 q ad Ianum venit denominatã Italiã a ſe Saturniam mortuus reliquit: vt Macrobius in primo Saturnaliũ dicit. Porro iam ceſſauerat ætate Apteræ nomen Saturnia: & dicebatur Italia: vt Beroſus indicat: & tempus probat: quia vt diximus minus trigínta annis: ante fugã Dardani & conditã Dardaniã floruit

ſceleſtus & ferreus non aureus ſaturnus Apteras. Porro antea regnauerat Iaſius: & ante Iaſium pater eius Coritus gener Itali Atlantis ex filia Electra: matre Iaſii: & ante Coritũ Morges cognat9 Coriti ex Electra ſorore: & ante filium Morgetem regnauit Italus Atlas a quo Italia: & ante Italum Apis: a quo Apenina & Taurina dicta fuit: & ante Apim ſiue Taurũ dicta erat Saturnia: vt ſuper Beroſum inexpugnabiliter comprobatur. Nõ fuit igitur Græculus Apteras: ille ſaturnus aureus: collega Iani aurei: a quo Italia quondam Saturnia dicta fuit. Quis vero hic Saturnus fuerit: & vnde: aut qua ratione fugatus: & a quo Ioue: & quando: & quo pacto contínuerit Aborígines: in aliis commentariis præcipue Beroſianis demõſtrabitur. Nec te moueat q; Virgilius dicat eũ veniſſe ab Olympo æthereo: quia nõ in Creta ſolum: ſed etiam in Peloponeſſo & Aſia & Aegypto inueniuntur montes dicti Olympi: quinetiam & in qualibet regione mons altior dicitur Olympus: quales ſunt montes Caſpii a quibus ad Ianum venit pius & iuſtus & Saga Saturnus. Præcellunt enim altitudine omnes montes: etiam in ipſa Scythia: quæ eſt altior pars orbis: vt omnes Geographi cum experientia concedũt. Et ideo Mythici dicunt: q; Iuppiter Saturnum in tartara & inferos miſit quia ab ſuprema parte orbis ad inferiorem: inferumq; vocatum mare fugauit: iam inclinante in vitia aureo ſæculo. Q2 vero Fabius dicit: quoniam ante Ninum nulla extitit vniuerſalis monarchia: quia intra limites patrię ſuę q; regebat: vt Saturnus in Latio: & Ianus in Ianicula Etruria: id argumẽtũ facit: quare ante Ninum nõ inchoauit ſua tẽpora Euſebius: ſed a Nino: & qdẽ nõ a principio Nini: ſed a. xliii. eius anno. Ratio vna eſt: quia vſq; ad. xliii. annũ non explicuit acies: ſed ſolum aſſuefaciebat militem ad incognitam militiam & inuſitatũ exercitiũ: vt Diodorus ſiculus in. iii. libro inſinuat. Nouem enim vltimis annis bella intulit: & totam Aſiam vſq; terminos Libyæ domuit. Si enim magnus Alexander. xii. ſolũ annis: eam Aſiam & Aegyptũ: iam toto orbe armato: & ad alios inuadendũ nedum ad reſiſtendum potẽtiſſimo ſubegit: nihil mirũ ſi vt ait Trog9 & Iuſtinus tam breui tempore Ninus rudes adhuc ad reſiſtẽdũ populos & inermes: terminos vſq; Libyę pdomuit. Eſt itẽ argumẽto q; nouiſſimis annis cœperit vitiare aureum ſæculũ: qa primũ finitimis bella intulit: vt omnes concedunt. Bactrii aũt quibus impabat Saga ſaturnus: teſte Beroſo: vtiq; ſunt finitimi Aſſyriis. Quare principio eos aggreſſus eſt. Cęterũ dum hos debellaret: venit ad eũ Semiramis Aſcalonitis: ex eaq; filium Niniaden ſuſtulit: & infantulum moriẽs Ninus reliqt: p quo Semiramis regnauit: vt Diodorus in tertio libro ſcribit: & alii conſentiunt. Quare circa finem ſui imperii vitiare cœpit aureum ſęculum. Q2 vero ait Ianũ ſuſcepiſſe ſaturnũ in dextro latere thyberis. & in lęuo Etruriaq; Ianum cõſediſſe: ſciẽdum eſt: q; dextrum & lęuum thyberis: duplíciter accipiunt: vel eundo ab vrbe ad Oſtia: vel ab Oſtiis ad vrbẽ. Primo modo rate nauiganti Thyberim: Latium eſt a ſiniſtris: & Etruria a dextris. Econtra vero ab Oſtiis nauiganti ad vrbem: a dextris eſt ſolum terraq; Latii: & ad lævam ſolũ Etrurię. Et ita hic loqtur Fabi9 habẽdo rationẽ ad aduẽtũ Saturni ab Oſtiis in Capitoliũ: vbi Ianus illum viſitans prefecit Aborígínibus: & Saturniam Latium dici voluit: ſicut Etruriã Ianiculam. Et hoc itinere ab Oſtiis vſus eſt etiam Ouidius: qui in primo de Faſtis inducit Ianũ ita de receptione & aduentu Saturni dicẽtem. Cauſa ratis ſupereſt: Thuſcum rate venit in amnẽ: Primus oberrato falcifer orbe de9. Hac ego Saturnũ (memini) tellure recepi. Cæliti bus regnis a Ioue pulſus erat. At bona poſterítas puppim formauit in ære: Hoſpitis aduentum teſtificata dei. Inde diu genti manſit Saturnia nomẽ: Et dicta eſt Latium: terra volente deo. Et paulopoſt. Ipſe ſolum colui cuius placidiſſima læuũ Radit arenoſi Thybridis vnda latus. Ara mea eſt collí: quem vulgus nomine noſtro Nũcupat hæc ætas Ianiculũq; vocat. Aram ergo Ianiculam Etruſcam: lævo thyberis lateri hęrẽtem vocat: quia pro ſacro limite atq; fine imperii ſui Thyberi poſuit. Qui limes cõmuni impẽſa factus & ſacratus eſt: vt idẽ

Iaſius.
Coritus.
Morges.
Italus.
Apis.

Saturn9 ad inferos.

Bactri
Semiramis.

Dextrũ & lęuum.

Ouidius in.ii. de Fastis ad sacrum limitem loquens dicit.
Te duo: diuersa domini de parte coronant: Binaq; serta tibi: binaq; liba ferunt.
Ara fit: hic ignem curta fert rustica testa. &c. Spargitur & cæso cõmunis terminus agno.
Ergo Ianiculum & oppidum dicitur: quia ibi posuit Ianus Ianiculas colonias: & Ara quoq; quia ibi pro sacro limite inter se & Camesem atq; Saturnum facta est Ara: & cæso agno: pro communi termino sparsus est thyberis. Saturnia vero ad radices Capitolii non ara sed vrbs
Saturnia. dicitur in. viii. Aeneidos: a Virgilio dicente.
Hæc duo præterea disiectis oppida muris: Relíquias veterũq; vides monumẽta virorum.
Hanc Ianus pater: hanc Saturnus cõdidit vrbẽ: Ianiculum huic: illi fuerat Saturnia nomẽ.
Neq; disiectis oppida muris: aut seorsum ppria impensa singulum singulam vrbem condi-
Virgilii locus. disse significare voluit Virgilius: vt eum Macrobius incusat in primo Saturnalium: sed solum significat disiecta fuisse limite sacro: quia ea ætate cuiq; regi intra suam patriam finiebat regnum: vt hoc loci Fabius: & Trogus: atq; Iustinus in primo epitomatum significant.
Item ædificatam cõmuni impensa vrbem: singulo regi tribuebatur: vt Saturnia Saturno: a qua Latium Saturnia: & Ianiculum Iano: a quo Etruria Ianicula primum nomen habuit: vt hoc loco docet Fabius. Vnde is eam condidisse dicitur: cuius nomen personabat: sed nõ propria impensa: quibus peculium & patrimoniũ aureo illo sæculo erat cõmune: vt tã ipse Macrobius & Virgilius q̃ Trogus atq; Iustinus vltimo epitomatum scribunt: & alii consentiunt. Ad hoc commune peculium & aureum sæculum euangelia reducunt homines: & nulla lex alia: sicut copiose ostendimus in commentariis super euangelia: epistolas: & actus apostolorum. De Vesta vero & fascibus: &. xii. aris & pomœriis Iani: super fragmenta Catonis diximus: nunc de primo instituto Fabii: de origine vrbis Romæ: aureo sæculo sub Saturno & Iano dicendum est. Varro in primo de lingua latina sic dicit. Capitolium dictum a capi-
Capitolíũ. te humano ibi inuento: & Tarpeius collis antea a Tarpeia virgine Vestali dicebatur: ibi scu-
Tarpeia arx tis Sabinorum obruta & sepulta. Verũ prius Saturnia dicebatur: & ab eo late Saturnia terra. Quod & Iuno in sexto de Fastis ab Ouidio introducta fatetur dicens.
Si genus aspicitur: Saturnum ego prima parentem Feci: Saturno sors ego prima fui.
A patre dicta meo quondam Saturnia Roma est Iunctaq; Tarpeio sunt mea templa Ioui.
Plinius quoq; in. vi. capitulo tertii libri naturalis historiæ distinguens vtrãq; originem: Latii videlicet & Etruriæ: Saturnia inquit est vbi nũc Roma: antipolis vero vbi Ianiculum in parte Romę: non tamen eadem: sicut paulo supra dixit. Volturreni: cognomine Etrusci: in eadem parte Volsinienses. Hæc igitur prima Romæ origo.

De secunda parte primi libelli.

IAm Fabius Pictor explanauit ad integrum ea in quibus omnes cõueniunt de origine antiquissima vrbis Romę in primo ortu generis humani: quo sata est aurea ætas sub Iano & Saturno: Nunc depingit atq; describit: qualis erat regio septicollis anteq̃ inhabitaret: Sed pascua bobus erat. Ad cuius intellectum descripsi in plano totum qđ scribit Fabius: vt melius noui. Nõ enim profiteor artem pictoriam. Qui magis assuetus est Romæ: atq; melius intellígit Fabium: ipse emendet si cubi in pingendo errauí: Describens ergo agrum septicollem Romanum tempore Saturni inhabitatum: qualis ei facies vultusq; atq; dispositio esset: hæc dicit.

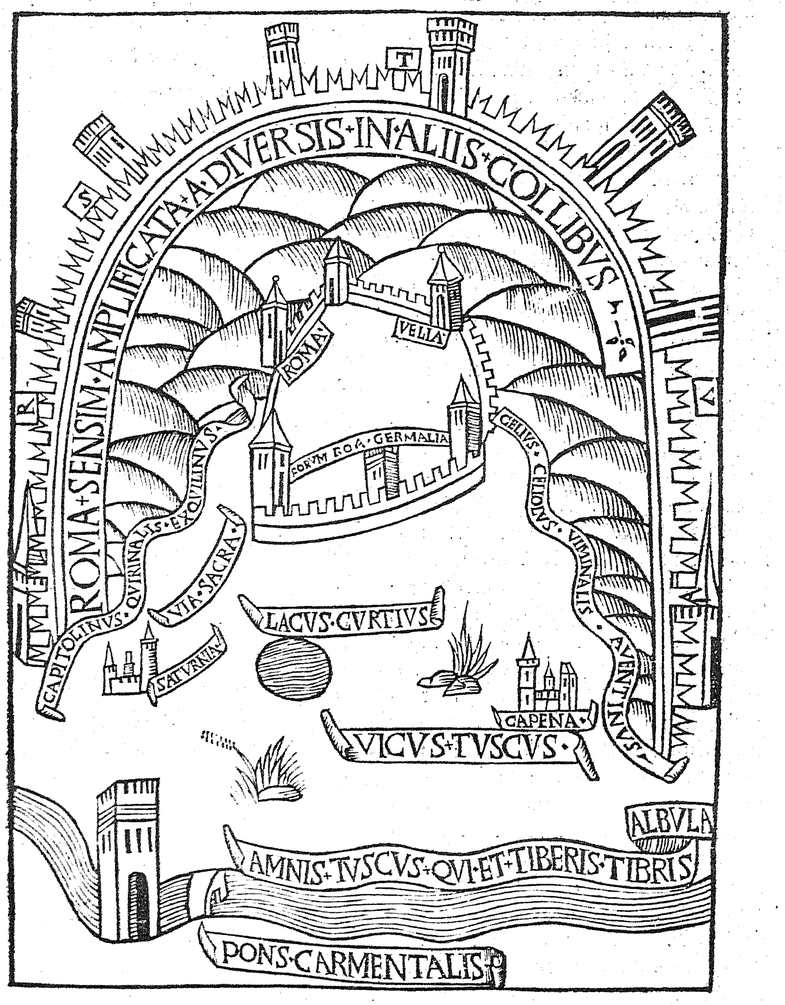

Facies tũc agri hui⁹ istar arc⁹ erat: cui⁹ chorda eẽt alue⁹. Thyberis. Cornua ad solis qdẽ ortũ rupes auẽtina & ad occasũ Capitolina: media palatia. Eadẽ palatia rupes thyberi a frõte ꝓspicit: a sinistris Cælio: a dextris Exquilino iungitur. Auentinus item a frõte Thyberim & Capenam tenet: ad dextram Cęliolo ac Viminali hæret. Capitolium ante se Thyberim & portã Carmẽtalẽ cernit: hęret illi qrinalis.

Vides itaq; Thyberim velutí chordã arc⁹. Cernis septẽ rupes: quas antíquorũ alii montes: alii colles vocauerunt. Aspicis eos istar arcus tẽsi sibi mutuo succedere. Cornua vides duo: ab occasu qdẽ rupẽ Tarpeiã siue Capitolinã: vbi principio fuit Saturnia: & a q̃ late Saturnia dicta est terra: vt ait Varro ĩ prio de lingua latina. ab ortu vero solis Auẽtinã rupẽ: vbi Italus Capenã con-

didit:a qua primũ porta Capena:quę postea Ostiensis: quia ad vrbem ducit Ostiam: nunc sancti Pauli dicit: quia ducit ad eius sacrum locum. Iuuenalis autem noster Aquinas in Satyra dixit:madidãq; Capenam: ob proximum illi Thyberim atq; vdas tũ paludes:vt paulo post exponemus. Vides item in medio arcus Palatinũ omnibus maiorem collẽ:Et ideo antonomastice dict9 est tam ab antiquis q̃ iuniorib9 palatium maius: scilicet aliis sex collibus:tametsi quidã in hoc aberrẽt(vt existimo)& alibi aperui. De his collibus prius:postea de Thyberi: postremo de tota area; origines & tẽpora exponẽda occurrũt. Vt autẽ Fabius significat:& Varro in prio de lingua latina exprimit:trib9 pcipue nominibus Capitoliũ cognominatũ est: scilicet Capitoliũ dictũ est: ab humano capite ibi inuento: dum foderẽtur in cacumine rupis fundamenta templi Iouis a Tarquinio superbo: qui vltimus a Romulo rex fuit. Alio nomine sub Romulo dicebatur rupes Tarpeia:a virgine Vestali ibi occisa & sepulta:dum Romulus Sabinũ bellum gereret. Prisco vero nomine dicebatur Saturninus mõs a Saturnia in cliuo montis condita. Et vt ait Varro: tempore suo:tria vestigia & argumẽta manebant:q̃ Saturni Fanũ in faucibus:q̃ Saturnia porta: quã Iunius scribit/ibi: quã tunc vocabant Pandanam:& q̃ post ædem Saturni in ędificiorũ legibus priuatis pariete: postici muri sunt scripti. Hic mons vt hoc loci Fabius dicit a fronte habet Thyberim & portã Carmentalẽ. Carmẽtalis porta erat:vbi pons Carmentalis: quo trecẽti Fabii cõtra Veiẽtes transeũtes Thyberim:relinquebãt Ianiculũ ad dextrã vt patet in Liuio. Quare ab hac porta trãsmisso Thyberi & Ianiculi radicibus:per planiciem sub Ianiculi dextro illis: perrexerũt contra

Capitolii nomina.

Carmẽtalis porta.

Has rupes antiq̃ septẽ colles & septẽ mõtes appellauer ũt. Area huiꝰ arcꝰ est q̃q̃ cãpi ia cet inter Auẽtinũ & Capitoliũ: & a palatio ad thyberi Libyssus antea:iñ argeus:post vicus Thuscꝰ dicit. Paludes plures eo passim thyberina inũdatio efficiebat:q̃ hãc areã nõ satis idoneã habitationi reddebãt:anteq̃ factis Vertũno sacrificiis in alueũ suũ tyberis verteret. Pria igit origo Romę fuit:collis capitolinꝰ antea saturnia dictꝰ. Seq̃ns hũc auẽtinꝰ fuit habitatꝰ ab Atlãte Italo e sicilia aduecto eo cõtra fratrẽ suũ Hesperũ:in cuiꝰ tutela erat Etrurię ipiũ adhuc Iano puero:& imaturo ad munera regia & regni. Porro Italꝰ dimicare a Iano & Etruscis, phibitꝰ:i auẽtino cõsedit:ad cuiꝰ radices iuxta Thyberim: ope atq; cõsilio Ianꝰ Capenã oppidulũ cõdidit:& regionẽ eiꝰ pmissu Italiam dixit. Mox Hespo fratre rebꝰ hũanis exẽpto:Italꝰ i tutelã Ianũ & Etruriã suscipiẽs:oẽm circa thyberi regionẽ extict, vltro citroq; aliis cognoibꝰ a se Italiã nũcupauit. Hęc ẽ prisca Italia cuiꝰ nomẽ sensim ab alpiũ radicibꝰ ad fretũ siculũ ac ipsi sicilię cõicatũ é. Denoiare.n. aut ipo nere gẽtibꝰ & locis noua noia:tñ regũ ducũ q̃ius est. Suscepto igit Italꝰ Italię ipio:tũ filiã suã Romã noie:siculis & aboriginibꝰ i Latio pfecit. Quę relicta capẽa mediũ palatinũ tenuit: & i vertice vbi hęret exqlino Romã oppidulũ cõdidit qđ Valẽtiã sonat. Post eiꝰ obitũ ob paludes neglectũ oppidũ fuit vsq; ad aduẽtũ Euãdri q cũ oppido simꝰ restituit nomẽ. Subsidẽs septẽ collibꝰ cãpꝰ Argeꝰ dictus est ab argo Euãdri hospite & comitibꝰ argiui Herculis q ad Euãdrũ venerũt: & i saturnia subsederũt. hic extrẽa argileta dicũt. Supior argiletꝰ dicit in pricipio vici Thuscisub cęliolo inter circũ maximũ & Auentinũ vbi letũ argi simul & sepulcrũ est. Imus vero argiletus est vbi ianus quadrifrõs: q & vertũnus: i fine vici thusci ad radices capitolii i foro boario vbi saturniæ vestigia. Tres igit colles primũ coluere ante Romulũ:mediũ quidẽ Roma filia Itali: extremos vero Saturnus & Italus.

Veientes

Ciuita Castellana.

Veiẽtes cognoie Larthenianos vt Antoninus dicit in Itinerario:aut Enetanos vt Plutarchus:aut Enianos:vt alii dicunt. Quin reliquerunt etiam a dextris Ianum sub capitolio quadrifrõtem:vt patet in figura discedendo a Romano foro ad Carmentalem transitum:dicẽte Ouidio in Fastis. Carmẽtis portę dextro est via proxima Iano. Ire p hanc noli quisquis es:omen habet. Illa fama refert Fabios exisse trecentos. Porta vacat culpa sed tamen omen habet. Ex his patent errores:quorum primus est:quia scribũt Carmẽtalem portam fuisse veteris Romæ a Romulo conditæ. Patens vtiq; error est:quia Roma condita a Romulo solam rupem palatinam cingebat:vt oẽs fatentur. Quare carmẽtalis nõ erat porta Romę veteris:qa circa thyberim erat:dextro illi Iano venienti a palatio. Secũdus error ẽ: quia existimãt quidã Veiẽtes Enianos esse circa Thyberim q est. XIII. milibꝰ passuũ a Fidenis ad Vaticanũ & Ianiculũ:vt videt significare Plinius in. III. naturalis histo. cap. VI. Verũ Plinius non dicit ibi quantũ spatii tenuerint Veiẽtes p thyberim:sed quoto thyberis spatio Veiens ager a Latio diterminabat. Nã idẽ Plinius a Ianiculo vsq; in Phalarim fuisse agrum Veientẽ asserit in. II. naturalis historię capi. XCVIII. dicẽs. In sylua Cyminia:& ad aras Mutias in Veiente:infixa terrę: euelli non possunt. Est aũt oppidũ arę Mutię: quod rustici Aremuza vocant:non procul Phalerio & Fescennio:nũc ciuitas Castellana. Quare multo amplius tredecim milibus passuum diffundebatur Veiens ager. Immo etiam Cyminia iuga quæ sunt limites Etruriæ vrbis: attingebãt:dicente Liuio in primo ab vrbe condita. Erat inquit Sabinis vicina Etruria:& proximi Etruriæ Veientes. Tertius error est:quia quidam asserũt Ciuitam Castellanam esse vrbem Veientem:quod falsum esse probant via:& spatium:& cognomen. Via quidem quia Fabii sub Ianiculo versus lacum Sabatium:non versus Thyberi Ciuitę Castellanæ:cõtra vrbem Veientem iuerunt. Rursus spatio distat Veiẽs ab vrbe Roma minus viginti milibus passuum:vt significauit Apius:& Liuius refert in quinto ab vrbe condita. Quãtum autem minus sit:Dionysius Halicarnasseus exprimit: qui Romæ diu moratus multa didicit. Is in secundo libro tradit:a loco vbi Thyberis mari mergitur: vsq; Romam esse spatium centum & viginti stadiorum. Et rursus in eodem libro dicit Veientẽ vrbem esse in colle munito tantæ quantitatis quantam Athenæ habent: & centum ferme stadiis distare ab vrbe Roma. In eodem dicit Romulum in Palatino colle quadratam fecisse vrbem tantæ quantitatis:quantum habent Athenæ. Ex quo patet non magnas vrbes fuisse Veientum Athenas:& priscam Romam quæ solum Palatinum collem tenebat. Verum ea ætate pergrandes existimabantur respectu aliarum:quia teste eodem Dionysio Halicarnasseo in primo libro mos condendarum vrbium fuit antiquis:eas fundare non magnas: sed locis munitas & crebras. Igitur quoniam stadium est octaua pars miliarii:vt Ptolemęus & alii concedunt:consequens necessario est:vt non vulgari mensura sed communi & probata ab mari Ostiensi ad vrbem sint quindecim miliaria:& ab vrbe per dextrum euntibus Ianiculũ vsq; Veientem vrbem sint circiter duodecim. Hoc itinere si procedimus versus Sabatios inuenimus ferme. XII. milibus passuum distantẽ Larthenianũ in colle munito:qđ vulgus mutata prima litera dicunt Marthenianum. Non est igitur vel via vel spatio definito Veiens vrbs & Ciuita Castellana eadem. Tertio patet ex cognomine. Nam licet Phalarim & Phescenium prius fuerint vrbes habitatæ a Siculis & Etruscis:tamen eas postea cum Enos vrbes Pelasgorum Eniani Pelasgi inhabitauerunt:vt significat Dionysius Halicarnasseus in primo libro. Porro pulsis Pelasgis Enianis siue Enotanis Thusci soli coluerunt & cognomi-

na Ethrusca adiecerunt. Phesce. i. arces simul & acies: & Larth. i. princeps omniũ vt in Etrusca historia probauim⁹: quã septem & sexaginta Epitomatũ libris iam absoluimus: a Ianovsq; ad nostram ætatem. Quare Larthenianum est princeps & Metropolis Eniana: cognomine Veiens a progenitoribus Veiis Etruscis: & Phescenium est id quod arces Eniæ: & a Vergilio dictę Arces & acies Soractinę & Phescenine. Vulgo Castellanę: quia Arx castellum vulgo dicitur. Hinc & illis acierum suarũ est insigne eques armatus. Igitur hactenus de itinere a Romano foro in Veientes per portã Carmentalẽ: quę ad Capitolium & initia vici Thusci sub Capitolio magis spectat q̃ ad Romã Palatinã. De Auẽtino dicendũ est postea: vnde dicatur Auentinus. Nunc quo pacto secũdus post Capitolium locus fuerit habitatus: est explanandũ. Teste Igino cui concordat Berosus: Atlanti Italo a quo Italia dicta est: frater fuit Hesperus rex Hispaniæ: inter quos bello orto ob regnandi cupiditatẽ superior fuit Atlas Ital⁹: qui pulso Hespero in Italiã: regnauit ĩ Hispania atq; Sicilia. Hesperus in Italia ad Thuscos se cõferẽs: tutor regni factus est: Iano tũ infante: vt hic innuit Fabius. Sed nota vnũ fuisse Ianum priscum: plures vero posteriores: quorũ hic fuit vnus cui nomẽ Camboblascon: & cognomentũ fuit Coritus: socer Atlantis Itali: vt in quinto antiquitatũ Berosus pdit. Ab hoc Hespero Italia & Hispania hesperię dictæ sunt: qa vtrobiq; regnauit: vt Iginus scribit: & Seruius super Aeneida refert. Greci quib⁹ prauum ingeniũ semper fuit ad obscurãdos aliorum splendores antiquos: audent mẽtiri: & dicere Italiam & Hispaniã dici hesperias a sydere: qa eo nauigãt ab Italia in Hispaniam. Ergo & Gallia erit Hesperia: quia eodẽ sydere nauigant ab Italia in Gallias. Ita dum voluerunt inducere Italicæ antiquitati caliginẽ: se omnino Dialectică: & historias: & Geographiã ignorare ostenderũt. Verũ paulo ante obitũ Hesperi Italus ab Hispania in Siciliã: & a Sicilia in Italiã: cõtra fratrẽ dimicaturus concessit in Latium vbi Etrusci cũ Iano puero obuiãtes: phibuerunt Italũ cũ fratre arma cõferre: permiserũt tamen & opem cum consilio adiecerunt: vt e regione Saturniæ: collem Auentinum teneret: & cõdito oppido Capena: etiã agrũ eius a se Italiã diceret: vt hoc loci asserit Fabius: quem plures sequunt. Tortellius vero noster in litera Roma ait: hoc dictũ etiã Solinum sequutum. Ergo mox mortuo Hespero: tutor Iani qui & Coriti successit Italus in Vetulonia: vt in. v. antiquitatũ Berosus tradit: in qua etiã argumenta: patria & genitura Pleiadũ Italicarum: loca nominibus earum: & matris Pleiadis dicata. & patris Atlantis nomina: cognomina: exaltationis eius locus: tituli ad sempiternam memoriam: & eiusmodi multa. Quod vero ait circa Thyberim vltro citroq; mox suscepto regno a se nominasse Italiã extinctis aliis cognominibus: videlicet Ianicula: Saturnia: Apenina: siue Taurina: Camesena: Hesperia: vtq; idem in sinuat Seruius super Aeneida dicens: Italus rex a Sicilia cum Siculis in Italiam venit: & loca circa Thyberim tenuit: & a se Italiam nominauit: Argumento huic antiquitati manere aiunt tam ipse Seruius q̃ Dionysius Halicarnasseus in primo libro: quia circa Tybur loca dicta Siciliensia sunt: & in Etruria circa Thyberim sunt vrbes Phalaris & Phescenium: quas prius inhabitauerunt Siculi: & circa Ardeam Latii: sunt fines dicti Sicani: & in Etruria vallis Sicania & monumenta Atlantis Itali: & Pleiadum: quæ in Berosianis commentariis explicabuntur. Nunc de area huius Arcus dicendum. Primo dictus est campus Libyssus teste Festo a Cerere fructifera: quæ ex Libya primum fruges illo adiuexit: a quo & Campus Libyssus: & ipsa Libyssa dicta est. Ceres enim ipsa frugifera & legifera: Libyca & Aegyptia: soror Osiridis: vt author est Diodorus in primo libro: docuit in Italia: Attica: & Sicilia molere: & panes conficere: cum antea glande vescerentur: vt docet Plinius in septimo naturalis historiæ. capitulo vltimo. Primos autem panes obtulit in gratiam Iasii regis in nuptiis Cybelis: vt authores tradunt: & Cybelaria marmora excisa produnt. Et hoc ante Troiam conditam. Paulo vero ante Troianum excidium Euander Argo hospiti suo a sociis occiso sepulchrũ fecit: a cuius leto primũ Argilletũ superiorẽ dixerunt: & non a sommiata Argilla: de quo Vergilius in Aeneidos octauo. Nec non & sacri monstrat nemus Argilleti: Testaturq; locum: & letũ docet hospitis Argi. Rursus paulo post ad eundem Euandrum venit cum Argonautis Hercules: qui in Saturnia hospitati sunt. Et ab his dicitur etiã Argeus campus: vt Varro in primo de lingua latina: & nunc Fabius insinuat. Et dicitur Argiletus imus a Seruio: & infimus a Liuio in primo abvrbe condita: Vt inquit: animos feroces reuocaret Numa: ad infimũ Argiletum: Ianum facit indicẽ belli & pacis. Et sup septimũ Aeneidos ibi: Sũt geminæ portæ belli: sic habet Seruius: id est gemina Iani templa iuncta. Sacrariũ (inquit) hoc Numa instituit circa imum Argiletũ: iuxta Theatrum Marcelli in breuissimis duobus templis. Duobus inquã propter Ianũ bifrontẽ. Postea vero captis Phaliscis vrbe Tuscię: inuentum est simulacrũ Iani cum frontibus quatuor. Vnde quod Numa instituerat translatum est ad forum transitorium: & templũ quatuor portarum ibi substitutum est. Hęc Seruius. Tertio dictus est campus vicus tuscus: vt supra insinuauit. Contra hoc videtur qđ Dionysius Halicarnasseus scribit de vico Tusco dicẽs in quarto lib. Vicus Tuscus est cõuallis extensa ferme quatuor stadiis a capitolioq; ad palatium: a quo quidem est transitus in circum maximũ. Ergo nõ pertingit a capitolio vsq; ad Cælium & vltra. Dicendum est q; nõ bene vidit Halicarnasseus quod scribit Varro eo doctior: & Romanã regionẽ plenio⁹ edoctus. Is in primo de lingua latina post Cęlii Tusci obitum: Cælianos Tuscos renuisse Cæliolum: & tuscos Luceres subsidentem cõuallem asserit. Eius verba sunt ad hac sententiã. Post mortẽ Cælii Tusci: quia nõ suspitione carebãt: iussi sunt in cõuallem descẽdere: & ab eis dicitur vicus tuscus: vbi est & templum Vertumni: qui est princeps deus Etruriæ. Et subdit. Cælianis vero quia suspitione carebant datus est Cęliolus coniunctus Cælio. Et ideo recte Fabius dicit principium vici Tusci incipere sub Cęliolo versus Auentinũ: & terminari ad radices capitolii. De eo vero q; ait Romã filiã Itali principio Romã a se dictã cœpisse in Palatino colle: etiã Berosus in. v. & Plutarchus in vita Romuli conscribunt. Porro neglectum fuisse ob aerem palustralẽ: & dictũ Valentiã: & ab Euandro restiturum: & Solinus in collectaneis: & alii nõnulli consentiunt. Itẽ vt ait hoc loco Fabius: inundatio Tyberis ante Romulũ reddebat hunc campũ minus idoneũ ad habitandum. Quod patet: primo quia a palatio per subsidentẽ vallẽ diffiungebat vrbs ab Auẽtino: & per paludes nauigabatur: vt ait Varro: quippe q; Germallia est pars veteris Romæ vbi expositi fuerunt Remus & Romulus: vt idẽ Varro & Dionysius: & hic Fabius refert. Erat & Curtius lacus palus magna: in quẽ sese armatus cum equo iniecit Curtius siue Metius Sabinus is fuerit siue alius: siue vterq;. De eo vero q; ait Ianum & vertũnum esse eundẽ: id consonat: & propria eorũ epithera & interpretationes demonstrant: de quibus loco suo dicturi sumus. Ian⁹. n. vt Cicero ait: & Macrobius in primo Saturnaliũ significat: quasi Eanus ab eũdo dicit: q; eat & vertat cælum & res omnes. Apud Ianum em̃ solum est omne ius vertendi cardinis.

Hesperus

Iani plures.

Campus Libyssus

Argiletus.

Tusc⁹ vicus

Lacus Curtius

Explicit Primus libellus Fabii Pictoris.

Q. Fabii Pictoris Secundus liber incipit.

Ostq̃ Fabius in superiore libello declarauit q; ab Iano & aureo sęculo vsq; ad Romulum cœpti sunt habitari tres colles: a Saturno quidem Capitolinus: ab Italo Auentinus: & a filia eius Palatinus. Nunc in hoc libello edocet quo pacto palatium Romulus in vrbem quadratam cõuertit: & deinde quo pacto reliqui colles intra vrbem Romam computati fuerint: & demum de nominibus & locis eius. Primo ergo dicit quo pacto palatiũ Roma[illegible]s in vrbem formauerit his verbis.

Rex & Regulus.

SVperius expoſuim⁹ quid ſit Olympus & foſſa: & quo pacto ſacrabant vrbes: & pomœria. Et qd ſit Tetrapolis ſiue quadriurbs & vrbs quadrata: in cõmẽtariis Xenophõtis. Differẽtia vero inter regulũ & regẽ erat tũc: qualis nũc iter reges & duces. Vñ oĩs dux eſt regulus nõ tñ rex. In Italia vero reguli eſſe nõ poterant niſi eſſent Thuſcorũ vernę ac nutriti in fano Volturnæ cũ Larthe atq; Lucumonib⁹. Cui duo ſunt p̃cipua argumenta. Primũ: qa Cacũ legatũ Gãpani reguli: q ducatũ non verna Thuſcorũ inierat: in vincla cõiecit Tarcon rex Etruriæ: vt in Collectaneis Solin⁹ ĩſinuat: q̃ per ignominiã id Romanis oppoſuiſſet Mithridates: q̃ tuſcorũ vernę fuiſſent: vt hoc loco Fabius & Trogus cũ Iuſtino ſẽtiũt li. xxxviii. epitomatũ. Vñ & de politia inſtituta Mãtuę ad iſtar Etrurię dicit Virgilianiſtæ interp̃tes aſſerũt q̃ vires appellat Lucumones: & rectores & duces: qa totũ robur erat ex Lucumonibus: in quorũ numero vel p̃fectura non admittebant niſi de ſanguine tuſco: in quo vernę cõputant. vñ in p̃fecturis Italię qa tuſci impabãt: nõ admittebant duces & reguli niſi vel tuſci vel vernę tuſcox: qđ p impio exiſtimauit Mithridates obiiciẽdũ. Rex vero prim⁹ oĩm ex vernis tuſcox fuit Romul⁹: q liberius q̃ regulí inſtituta & ſancita regni iſtituere poſſet: & ſui ſucceſſores: inter quos tuſci Tarquinii licẽtiores fuerũt. Vbi vero fact⁹ fuerit olymp⁹ & cœptus ſacerſulc⁹ a vate: exponit Fab. dicẽs q̃ in vico tuſco videlicet in foro boario vbi ẽ taurus æreus in monumẽtũ Q; ibi cœpt⁹ ẽ ſacerſulc⁹ a Romulo: author ẽ Cor. Tacit⁹ dicẽs. Vbi eſt æreus taur⁹: qa id gen⁹ aĩalĩũ aratro ſubdit: ſulcus deſignãdi oppidi cœpt⁹: vt magnã Herculis aram amplecteret. Inde certi ſpatiis interiecti lapides p ima mõtis Palatini ad arã Cõſutii: mox ad curias veteres: tũ ad ſacellũ Iarẽ forũq; Rõanũ nõ a Romulo: ſed a Tito Tatio Sabino poſt fœd⁹ additũ p̃greſſum eſt. Hęc Cor. Tacit⁹. Ex hoc habere poſſum⁹: vt ſit dictũ fox Boariũ. Primo qdẽ a Boue Herculis repto & immolato ob victoriã cõtra Cacũ latrociatorẽ: de quo Oui. i Faſtis dicit. Immolat ex illis taurox tibi Iuppiter vnũ Victor: & euandrũ rurícolaſq; vocat. Conſtituitq; ſibi q̃ maxía dr̃ ara hic vbi ps vrbis de boue nom̃ hẽt. Scđo qa ibi boues cœpũt ſacrũ ſulcũ: iccirco tota illa ps vrbis boaria dicta ẽ vſq; ad Ianũ i radicib⁹ capitolii vbi p tẽ Boarię fox boariũ dictũ. i hac boaria ma

Boariũ fox vnde.

Eniq; Romul⁹ potit⁹ rerũ Albanarũ & vl⁹ maxima familiaritate regũ Etrurię: & rex prim⁹ ex regul Italiæ creat⁹ i Latio Romã oppidulũ i regiã tetrapolim vertit: iq; palatio colle fũdauit. Aſcito ei ex Etruria vate atq; ſacerdote: Olympũ fecit: pomœriumq; ſacrauit: & aratro ab Olympo in vico thuſco p palatiũ circũ ducẽs ab imo collis ad vertícẽ: quadratã vrbẽ ſignauit. In vertice collis hęrẽte Exqlino Romã oppidulũ ampliauit: & e regiõe loco p̃ximo Cęlio Velliã extruxit. Cęterũ in decliuo ad ima verſus círcũ maximũ Germalliã fundauit: vbi iuſſu Amulii fuerũt expoſiti. Hac em̃ ãtea labebat tyberis. Ab ea aũt verſus Exqlias forũ Romanũ ędificauit. Et ita Romulus ex regulo prim⁹ rex a Thuſcis declarat⁹ ẽ. Quã rẽ per occaſionẽ acceptã Mithridates rex Aſię p̃ignominia Romanis oppoſuit q̃ vernę fuiſſẽt thuſcorũ. Quarto aũt mẽſe ab vrbe cõdita per petratũ ẽ audax facin⁹ i raptu latinarũ & ſabinarũ. Primi ex latinis bellũ mouerũt i romulũ Ceninẽſes: Anténates ãt & Cruſtumeni. Romul⁹ auxilio iplorato a tuſcis: cũ Cælio rege Etruriæ: primũ ex his triũphũ r̃tulit: & ob id q̃rt⁹ vrbis collis a tuſcis hitari cœpt⁹ ẽ: & Cęli⁹ dict⁹ Subide ſabini bellũ igẽs orſi: coegerũt romulũ denuo a Lucumõib⁹ ſocios mili

tes expetere Galerito Lucumoni Arbeæ negocium datum eſt: magna Etruſcorũ: exq; vrbe Salpinatum manu venit: Qui quum offendiſſet Capitolium captum a Sabinis: ipſe proximum capitolio quirinalem pro Romulo muniuit. Verum cũ Romul⁹ audax ſub capitolio ſabinos aggreſſus: vulneratus fugeret: illũq; ad portam Palatinam ſequuti Sabini Roma potituri viderẽtur: illico Galeritus e quirinali delapſus: viãq; retro i capitoliũ pedem ferendi: adimẽs vbi nũc Ian⁹ quadrifrõs a tergo ſabinos aggreſſus: vñ fabula eiaculatæ aquæ ſulphureę eſt: in fugã vertit Aiaduerſa re Romulus reintegratis viribus & ip̃e a fronte cædebat: adeo vt Metius in paludẽ feſe cũ equo armatus inijceret. Cędes ingens fiebat. Et ne vn⁹ quidẽ euaſiſſet: ni fœminę occurriſſent. Fœdere icto Romulus vrbis agrũ diuiſit in partes tris: æquis collib⁹. Sabinis & Tatio capitolium & quirinalis: Romulo ſequẽtes Exquilinus & Palatin⁹ in quo Roma: Galerito & Luceribus tuſcis Cælius & Cęliolus obuenerũt. Auentinũ Romulus neminem paſſus eſt habitare. Nã fratri Remo illũ ſacrum eſſe voluit vſq; Helernam. Quũq; conceſſiſſet naturæ Cælius: & Galeritus rex Etruriæ ſucceſſiſſet: conſenſu tribuum: Cæliolus & ab eo tota arcus area ſeptem collibus ſubiacens: tuſcis data: & ſacrificio Iano Vertumno facto: egeſtiſq; paludibus habitabilis redita: & vic⁹ tuſcus dicta. Trib⁹ igit gẽtibus cõflata principio vrbs Roma habitata fuit. Noía impoſuit princeps Tuſcus. Nã hi tunc Italiæ imminebant imperio. Tatienſes a Tatio: Rumnenſes a Rumu

xima portione vici Tuſci: erãt opulẽtiores & ditiores atq; nobiliores Romanorũ: vbi & freq̃ntiores arc⁹ triũphales: & monumẽta imperatorũ videm⁹. ſed de his alias. De Palatino colle q̃driurbe dicẽdũ eſt. Varro i prio de ligua latina ſic dicit Quartę regiõis palatiũ eſt: q̃ palãtes cũ Euãdro venerũt: q̃ & Palatini Aborigines ex agro Reatino q̃ appellat palatiũ ibi cõſederũt. Sed & alii a Palãtia vxore Latini putauer̃t. Eũ dẽ hũc locũ a pecore dictũ putãt qdã: & ita Neui⁹ Balatiũ appellauit. Huic Germalliã & Velliã cõiũxerũt. Vellię cauſę plures: i q̃b⁹ cũ ibi paſtores Palatini exouib⁹ añ tõſurã iuẽtã: veller̃ lanã ſint ſoliti: a vellẽdo etiã vell⁹ dictũ fuit. Hęc Varro. De hac pte q̃drãurbis Romę loq̃t Liui⁹ i. ii. abvrbe cõdita: dicens q̃ collega Bruti Valeri⁹ publicola ędificabat i ſũma Vellia alto & munito loco domũ: vt arcẽ inexpugnabilẽ: quã ob ſuſpitionẽ regni demolit⁹: in ĩſimo cliuo reędificauit. De Germallia vero i eodẽ li. dicit Varro: q̃ ſic dicit a germanis Remo & Romulo: q̃ illo thyberis aq̃ tulerit. Dionyſi⁹ vero ait Fabiũ Pictorẽ ſcribere: cũ puellos ferrẽt iuſſu Amulii i aquã exponendos: inueniſſe planitiẽ thyberi inũdatã. Vñ a vertice palatii ad radices deſcẽdẽtes: ibi eos in prĩcipio aq̃poſuiſſe: & lupam ſitientẽ e ſpecu p̃ximo pot⁹ gra illuc p̃fectã inueniſſe infãtes per cœnũ volutari iã recedẽte aq̃: & eos q̃ſi catulos ſuos quos tũc nutriebat lingua lãbẽs cœno abſterſiſſe: mãmas illis & lac p̃buiſſe: qđ tũ forte veniẽs Fauſtulus admiratus / diſcedẽte lupa pueros tulit ad vxorẽ Accã Laurẽtiã, vñ & ibi nutrit⁹ ẽ: & caſa Romulí ſeruata: vt authores fatẽtur: vbi ſic⁹ ẽ ruminal: de q̃ Oui. i Faſtis. Arbor erat remanent veſtigia: q̃q; vocat Romula nũc ſic⁹ rumula ſic⁹ erat. Et ęvt aiũt: iuxta circũ maximũ: qđ nũc vulg⁹ cerchi vocat: iter Palatinas & Cęliolí radices ſub radicib⁹ Cęlii. Fox vero Romanũ dicebat q̃rta ps Romę tunc q̃driurbs in qua p̃ter ędes erat platea cõcional pu

Palatium.

Vellia.

Germallia.

Forũ Ro.

blica: de qua Liuiꝰ in.viii.abvrbe cõdita: Naues inqt Antiatũ ptim i naualia ſubductæ: ptim icẽſę: & eaꝝ roſtris ſuggeſtũ in foro adornari placuit. Iõ ait Seruiꝰ ſup viii. ænei. Romanũ forũ erat vbi nũc roſtra ſunt. Et idẽ locus comitiũ dictꝰ: vbi & ictũ fœdꝰ inter Romulũ & Tatiũ: dicẽte Plutarcho i vita Romuli. Quo iqt duces cõuenerẽt ad pcutiẽdũ fœdꝰ: hucuſq; comitiũ vocãt. Et Varro i de lingua latia Añ iqt: curiã Hoſtiliã roſtra: ſubq; dextera huiꝰ comitio locꝰ ſubſtructꝰ. In eo priuata ſuffragia & cõcilia fieri ferũt ſolita: ſed maiora i cãpo Martio. De mõte vero Cęlio dicit hoc loco Fabiꝰ: ꝙ primũ inhabitatꝰ eſt & cultꝰ ab Tuſcis: & nomiatꝰ ab Etrurię Larthe & eoꝝ duce nobili Cęlio. Dionyſiꝰ in. ii. li. & alii adiiciũt ꝙ ibi ędes & tẽplũ extruxit: & ibi ſepultꝰ. Varro in prio de lingua latia ſic dicit. Cęliꝰ mõs dictus a Cęlio Veibeno nobili duce Tuſco: q manu ſua venit auxilio Romulo cõtra latinoꝝ regẽ. ſ. Acronẽ. Vñ miror ꝙ gdã triũphũ Romulo tribuant: q ab Etruſco Larthe ẽ habitꝰ. De Sabinis deuict[ait Fabiꝰ: ꝙ Romulꝰ iplorato auxilio ſociali ab Etruſc[negotiũ datũ fuit Galerito etruſco: q magna Etruſcoꝝ & Salpinatũ manu victoriam Romulo dedit. Fige hic tu gradũ: vel q Tuſcaniẽſi glorię iuides: vl q exiſtimas Romulũ tũ ferme inermẽ potuiſſe tãtã belli molẽ ſolũ ſuſtinere. Galerit Lucumo Etruſcꝰ ea Sabina cõtudit arma: vt clariſſime Prcpti ſcribit in elegia Vertũniana: vbi iducit victoriã Galeriti & Vertũnũ gras agentẽ Romę: tũ Palatinę: ꝙ vicũ Tuſcũ Tuſcis dederit: his verbis. At tu Roma meis tribuiſti pmia Tuſcis Vñ hodie vicꝰ noia tuſcꝰ habet. Tpe quo ſociiſvenit Lucumoniꝰ armis Atq; ſabina feri cõtudit arma Tati. Vidi ego labẽtes acies & tela caduca Atq; hoſtes turpi terga dediſſe fugę. Sat faciã diuũ ſator vt Romana p æuũ Trãſeat añ meos turba togata pedes. Quare falſo refert Liuius in ſecundo ab vrbe condita: & eum ſe

Comitium.

Galeritus.

lo vocauit. Hoc em̃ noie illũ ab euẽtu nũcupauit lingua etruſca ex Etruria oriũda Larentia: & nupta prius viro tuſco Fauſtulo: & inde etruſco Carrutio: ſuã vero tribũ a ſe Lucerũ dixit. Nã alia Trometina eſt a loco Cęlii. Hæc origo vrbis Romæ ſolũ veteris: ſepticollis cũ arcus area habitatę: nũc vero ab his collibus in alios colles & cõualles i imm̃ęſum platæ. Cæterũ noia eiuſdẽ veteris Romę hęc ſũt. Nomina colliũ. Capitoliũ: Quirinalis: Exquilinus: Palatinꝰ: Cælius: Cæliolus: Rumurius: qui & Auentinꝰ. Porro in Area hęc noia ſunt. Libyſſus: Circꝰ maximꝰ: Forũ tranſitoriũ: Argiletus ſuperior: argiletus imus: Via ſacra: Senaculum: concordia: Græcoſthaſis: æ des Saturni: Vertũnus qui & Ianus quadrifrons: Forũ boarium Vicus longus: Vicꝰ Armienſis: Vicꝰ ſtel latinus: Sabatinꝰ: Larthenianus q & Veiens: Phaliſcus. quorũ cognomina a Tuſcis ſunt cõmigrãtibꝰ in ciuitatẽ Romanã. Itẽ Herculis ara: vbi Olympus: & initiũ ſacri aratri iunctim a Germalia ad ſacrã viã: vnde & nois origo. Forũ piſcariũ Porta Carmentalis: æ des pudicitiæ: Rotunda Herculis: Forũ vęnaliũ: Lacꝰ Curtius: Suburra: Suburbanũ: Saturnia vbi nũc æ des eius atq; æ rariũ. Hæc vbi Roma vetus. In parte Romæ ſunt Etruria loca: Antipoſtianiculũ: Vaticanũ: & Thyberis: limes imperii Volturreni inter veteres Ianum & Saturnum: qui a pricipe illius vrbe Volturrena per ſyncopam dictus eſt Volturnus & ob id thuſcus non latinus. Qz vero Vulturnũ ſine ſyncopa & compoſitione p. imitiuum eſt nomen notat fluuiꝰ i Sãnio: & oppidũ Romanũ

in littore: a quo Vulturnus deus Thyberinus in Latio: ſicut & Volturna vt caput impii in Etruria. Quãobrem deũ tyberinum ſuum dicit eſſe Roma atq; Etruria: eundem & Ianum Vertumnum: & ab his dictum Vadimona.

quutꝰ Dionyſiꝰ in quinto: ꝙ vicus Tuſcꝰ dictus eſt a Tuſcis re manentibꝰ Romæ ſub Porſena: quũ equidẽ ante Porſenã annis quadragita ſupra ducẽtos ſub Romulo Vertumnꝰ idem & Ianus: in vico Tuſco a Romulo & Galerito ſacratꝰ ſit añ Numã ligneo ſimulacro ad infimũ Argiletum: qd poſtea Numa æneũ reddidit accito Mamurio Oſco eruditiſſimo opifice: vt ibidẽ ſequit̃ Vertũnus in Elegia Propriana dicẽs: Stipes acernꝰ erã ꝓperãti falce dolatꝰ Añ Numã: grata pauper in vrbe deꝰ. Et in cõmentariis eiuſdẽ elegiæ oſtendimus. Et ideo Liuio & Plutarcho Græco antiquior Varro: doctior: eruditior: & qui nihil intentatũ reliquit: aſſerit cum aliis cõſentiẽs in primo de lingua latina: vicũ Tuſcũ habitatũ fuiſſe ſub Romulo: cuius argumentũ dicit ꝓterauthores eſſe: quia ſub Romulo ibi poſitꝰ eſt Vertumnꝰ princeps deꝰ municipalis Etrurię. Qd certe Fabius inſinuat: & Proptius explicat vicũ Tuſcũ datũ: qñ Galeritus Lucumo venit ſociis armis: atq; contudit fera arma Sabinorũ regis Tatii. Qd vero Fabius dicit vbi Ianus quadrifrons ibi fabula eiaculatę aquę: eã fabulã refert Macrobius in primo Saturnalium dicens Capitolinum numen Iunonẽ fauiſſe Sabinis: & valli portas vbi ẽ Ianus aperuiſſe. Ianus a Romulo ſtans. & ita Romulũ fugiſſe verſus palatiũ: & Sabinos eũ pęrſecutos. Verũ Ianus princeps (vt dimoximus) deꝰ Etrurię atq; vici Tuſci: veritꝰ cõtra Iunonis numẽ pugnam cõmittere: quia tñ Romulo fauebat: aperuit fontes calidiſſimos ſulphureos vbi nunc Ianus: & a tergo in Sabinos eiaculatus cõtudit eos: & ita victoria ceſſit Romulo. Et iõ hic Ianus ſacer erat: & nõ ille qui translatus fuit in forũ trãſitoriũ. Qd & Ouidiꝰ in primo de Faſtis quęrit a Iano dicẽs Cũ tot ſint Iani: cur ſtas ſacratꝰ in vno: Et poſita ſupradicta fabula ſubdit. Cũ tãtaverit ꝰ cõmittere numine pugnã lꝑ meę mouit callidus artis opꝰ. Oraq; qua pollẽs opę ſum fontana recluſi Sumq; repẽtinas eiaculatꝰ aquas. Añ tñ calidis ſubiecꝰ ſulphuravenis Clauderetvt Tatio feruidꝰ humor iter. Hęc mythice atq; fabuloſe dicta ſunt: qa Ianũ mythici miris laudib⁹ efferũt: & pręcipue Ouidiꝰ in Faſtis ſub noie Iani: & Proptius ſub noie Vertumni: vt ſupra dicẽtis: Vidi ego labẽtes Sabinoꝝ acies & tela caduca. Qd & idẽ Macrobiꝰ recitator fabulæ ſignificat: dũ in eo dẽ primo li. inter cæteras Iani laudes ait: ꝙ mythici Ianũ laudãt: ꝙ ſub eo oĩm domus ſanctimonia & religione fuerint munitę. Sed vt Seruius dicit ſup tertiũ Aeneidos: turpe eſt poetã fingere: qd ad verã hiſtoriã nõ referẽ. Eſt aũt vera hiſtoria: ꝙ Tuſca militia initiabatur ad lacum Vadimonis Etruriæ: vt Liuius in nono ab vrbe condita inſinuat: & Plinius nepos in epſa ad Gallũ dicit lacũ Vadimonis eſſe ſulphureũ: & nullã ibi nauim: qa ſacer eſt. Eſt autẽ Ianus/Vadimon/Vertumnus/Proteus idẽ: vt ſuis locis pbauim⁹. Vnde veritas hiſtoriæ eſt: qa Iano ad ſulphureum lacũ initiata militia Galeriti tenebat pro Romulo Quirinalẽ collẽ: vt hoc loco Fabius: & eũ ſequutus Dionyſius in ſecundo libro aſſerunt. Quũ ꝙ Sabini fugientem Romulum pęrſequerentur: mox Galeritus ſulphuratus: e Quirinali illapſus in locum vbi eſt Ianus: a tergo Sabinos cædens: coegit Metium Curtium ducem cũ equo armatum in paludem ſeſe conijcere. Et hoc pacto exponi debent ſupradicti Ouidii verſus: ſaluo ſemp iudicio meliori. Ego inquit Ianus. i. Galeritꝰ Ianicis ſulphureis aquis initiatꝰ: veritꝰ cõmittere pugnam cõtra numen Iunonis: id eſt contra Tatium: & eos qui remanſerant in cuſtodia Capitolinæ arcis: dum faucium & fugiẽtẽ Romulũ alii Sabini cũ duce Curtio pſequerent̃: vtq; ego Galeritꝰ callidus: id eſt aſtutia militari erudit ꝰ: moui opꝰ artis meę militaris: ſcilicet militiã meã ſulphuratã: moui a Quirinali ad radices capitolii: vbi eſt Ianꝰ quatuor portarũ. Et recluſi ora fontana. i. capita regiõis

Vicꝰ tuſcꝰ.

Fabulæ de Iani ope explicatio.

illius precipua: obsedi ope militari Trossula qua sum potens: & ab tergo eorum qui persequebantur Romulum: sum eiaculatus aquas militares sulphureas repente & ex improuiso & ita Sabini fusi. Sed anteq̃ istã phalangẽ militarẽ in eos mitterem: subieci ad Capitolii radices sulphura: id est duces: cum calidis aquis: scilicet militibus initiatis: vt hic humor sulphure initiatus clauderet iter Tatio regi qui capitolio residebat: ne posset succenturiari & auxilia mittere suis: quib9 terga Tusci: facies Romulus cũ suis cædebant. Quę omnia quum
In Liuium. initia Romana & Fabius: Propertius: & Dionysius Halicarnasseus contineant: cur solus Liuius abvrbe condita cuncta suppressit. Audeo dicere: & quũ opus fuerit probabo inuidum & liuidũ alienę Tuscorũ glorię nõ Liuiũ fuisse: qui vbicunq; potest iubricet Tuscorũ gloriam: & falsa pro aliena gloria his aduersa cumulanda adiecit. Vnde &. C. Caligula Cæsar: q vt vitiis multis: ita doctrina & pluribus virturibus enituit: Vergilium dicebat sine doctrina poetã: Liuium vero verbosum vbi parua res fuerat: & suppressorem eorũ q̃ preclara Tuscorum fuerant: vt in fragmentis Antonini itinerarii traditur: & Suetonius invita Caligula dicit his verbis. Sed & Vergilii ac Titi Liuii scripta: & imagines: paulum abfuit quin ex omnibus bibliothecis amoueret: quorũ alterũ vt nullius ingenii: minimæq; doctrinę: alterum vt verbosum in historia: negligentemq; carpebat. Igit hæc de historia Mythicisq; Romanis initiis pro expositione Fabii dicta sint. Nunc quædam pro sequentibus exponenda
Helerna, sunt. Primum quid sit Helerna. Huic satisfacit quod in quinto antiquitatum Berosus scribit. Iano enim: vt ait: fuerunt plures liberi: quorum Cranus Razenua cognomine successit
Cranus Razenua. ei mortuo in Vetulonia: Cranam vero filiam pulso Camese dedit Aboriginibus Latii: Helernam cum sceptro & Alebam. Est autem Helerna suffragio exaltata regina: vt ipse exponit. Vnde patet q; inter Iani regulum Camesem & Saturnum: rexit Latium Crana eius filia: quam frater eius Cranus Razenua inter deas retulit: & Lucum iuxta Thyberim statuit: vt idem Berosus dicit: & Ouidius in sexto de fastis meminit dicens: Adiacet antiquus Thyberino lucus Helernæ: Pontifices illuc nunc quoq; sacra ferunt. Inde sata est Nympha
In Ouidiũ. Cranam dixere priores. Nam posteri (vt ait) transpositor: proferebant Carnam. Verum licentia poetica: & leuitate amandi solita Ouidius dicit hãc nympham fuisse adamatã Iano: & pro premio positæ virginitatis dedisse ipi Alebam siue Albam: & vt esset Iana Vertumna: id est penes eam esset ius vertendarum rerum & cardinum. Sic enim ait Ouidius. Viderat hanc Ianus: visęq; cupidine captus Ad duram verbis mollibus vsus erat. Et post admissum scelus inducit Ianum ita dicentem. Ius pro concubitu nostro tibi cardinis esto. Hoc p̃tium positæ virginitatis habe. Sic fatus: virgam qua striges pellere posset A foribus noxas (hæc erat Alba) dedit. Nã penes vnũ Ianũ est ius vertẽdi cardines: & ideo vnus Ianus deus Vertumnus: & hæc dea Iana Vertumna: cui ius communicauit: dicente eodem Iano in primo de Fastis. Me penes est vnum vasti custodia mundi Et ius vertendi cardinis omne meum est. Sed quum Ouidius in primo de Fastis inducat Ianum se iactantem q; arma sua fuerunt claues: & seræ: atq; ianuæ postium (vt in superioribus retulimus) ad continendum aurei sæculi pudorem & castimoniam: quomodo scribere ausus est in sexto: Ianum fuisse mercatum ituprum violentum: præmio Vertumnio: & imperiosæ participatione
Capilli Ianę Albæ: id est fascium! Quare Berosus veracius dixit eam filiam Iani. Cui etiam est argumẽto: q; hærbam illi olim dicatam in similitudinem crinium alborum: capillos Ianæ ad
Alba. Aleba hanc ætatem Volturreni vocamus. Alba vero non est latinum nomẽ: vt patet in propria prolatione sine syncopa: quo Berosus dicit Alebam. Al enim teste Hieronymo: commixtionem significat: & vt Thalmudista doctus dicebat: etiam ligaturam & fasciculum: quia fasciculus commixta ligat. Ebam vero notat aceruum rerum & virgarũ quibus flagellanẽ noxii. Et caue ne dicas q; deriuat̃ ab Al & Ebal: quia teste Hieronymo de interpretatione

nominum: ebal significat aceruum lapidũ & non virgarum. Vno ergo vocabulo vetustę Etruscę linguę: Alebam: siue p syncopam Albam Etrusci dicebant: qđ latini vno similiter Alba fascis
vocabulo fasces. Et vt recte noster Christophorus Lãdin9 Florentinus eruditissime posuit super Oratii Odã illã: Quę virũ aut heroa: fasces erant fasciculi virgarũ in quibus singulis singulę secures incluse erant. Eas. xii. primas Ianus dedit in Olympo Etrurię ad continendas recẽtes colonias in aureo officio & ad terrendos & flagellandos malos: vt hic noster Fabius pictor in principio insinuauit. Est ergo Alba sceptrũ & fasces quo noxę striges propellerent: vt mithice dixit Ouidius. Erãt aũt. xii. fasces vt oẽs cõcedunt: cui9 princeps
Baracel dicebatur Etrusca lingua Baracel: id est latine lictor & pcussor. Vnde & Barac/pcussorẽ
Lictor interptatur diuus Hieronym9 in de interptatione nominũ. Et vt in fragmentis Catonis dicit lictori singulo suberant adolescẽtes ingenui & armati. xxiiii. & ita trecentos ptorianos milites efficiebant: singulo ptorio vigintiquinq; deputatis. Teste quoq; Dionysio Halicarnasseo in. iiii. libro: Etruscus mos erat vt singulũ regẽ Lucumonẽ antecederet singul9 lictor ferẽs fasces virgarũ & securim. Cum vero cõmuni cõsensu. xii. populorũ bellum indiceret: tradebant. xii. fasces & secures duci q principatũ in omnes accepisset. Liui9 quoq; g̃q̃ liuidus gloriæ Tuscę ne videret omnia negligere: asserit se cũ eis sentire: qui numerũ lictorum. xii. ab Etruscis finitimis desumpsisse Romulum: dicit his verbis. Romulus iura populo agresti sancta esse ratus: si se ipse venerabilem insignibus imperii fecisset / & cętero habitu augustiorem. tum maxime. xii. lictoribus sumptis fecit. Alii a numero auium quę augurio regnum portenderãt: eũ numerum secutum putãt. Me haud pœnitet eorũ sententiæ esse: quibus & apparitores & hoc genus ab Etruscis finitimis vnde sella curulis: vnde toga ptexta sumpta est: numerum quoq; ipsum ductum placet: & ita habuisse Etruscos: q; ex. xii. populis cõiter rege creato: singulos singuli ppli lictores dederit. Hęc Liuius. Vnde ab Etruscis finitimis. xii. ptorianos principes lictores: id est trecentos ingenuos armatos iuuenes: qui lateri suo sicut Larthi Etrusco semp hęrerẽt: desumpsit Romulus: & non a more Lacedęmoniorũ: vt in. ii. libro Dionysius Halicarnasse9 somniat. Sed qs primus hoc cõcesserit Romulo: cũ sine iussu Lucumonũ nõ posset: vtiq; neglexit atq; suppressit liuidus Liuius. Id cũ plures: tũ vel maxime vnus propertius quasi coętane9 Liuio curauit exprimere: qui in. iiii. Elegiarũ clare tradit Galeritũ Lucumonẽ primũ posuisse p
Galeriti dona. toria: & cũ duobus aliis ducibus Romulo & Tatio diuisisse vrbem & vocabula Etrusca tribubus imposuisse: & cũ his quattuor triumphos egisse Romulum: computato primo: quẽ Celii auxilio de Acrone atq; latinis retulerat. Verba Propertii sunt ista.

Prima Galeritus: posuit ptoria Lucmo. Magnaq; pars ratio rerum erat inter eos.
Hinc Taties Rumnesq; viri: luceresq; coloni: Quattuor hic albos Romulus egit equos.

Quod etiã antiquior Varro in primo de lingua latina scribit dicens. Agrum Romanum Romulus in partes diuisit tris: vnde tribus dictę: vt ait Ennius: Tatiensium a Tatio: Rũnensium a Romulo: & Lucerum a Lucumone: vt dicit Iunius. Et hęc sunt nomina Etruscavt ait Tolũnius Tragœdiarum Thuscarum scriptor. Hęc Varro: Quod cõtra si obiicias Liuium dicere: q; Lucerum nomen est incertę originis: vtiq; Caius Caligula Cęsar respondebit amouendum esse de bibliothecis Liuium: quia in historia fuit negligẽs & suppressor vbi oportuit dicere: & vbi nõ oportuit fuit verbosus. Qđ profecto patet hoc loci: In Ilulum. quia verbosus est & explodendus qui sine certo & probatiore atq; antiqore auctore: & clariore ratione id dicit. Liuio enim probatior: doctior & antiquior est Varro: & antiquiores se testes producit Iunium & Tolumnium Thuscum Tragicum: & ratione vtitur: quia nomina tribubus imposita sunt Etrusca. Quare ab Etrusco duce fuerunt imposita: a tribus ducibus sumpta: sicut & Etruscus idemq; Lucumo primus posuit prętoria. Nam vt

supradixit Fabius: ius imponendi noua locis & gentibus nomina: solum penes duces et reges erat. Ergo quia Etrusca sunt / ab Etrusco duce Lucumone sunt imposita. Ergo non sunt incertę originis vt falso dixit Liuius / sed certissimę atq; Etruscę / vt Varro / Iunius & Tolumnius probant: Nam Etrusci Tatium & Tatienses: Latini vero & Sabini: Titium & Titienses deriuãt. Similiter Etrusci Rumulũ & Rũnenses: Latini vero & Sabini Romulũ & Romuleos dicũt. Rursus Etrusci Lucumonẽ dicũt & Luceres deriuant: Latini autem & Sabini & eorum proles Sabella quę & Samnites / dicũt Lucium & ab eo Lucanos: Cuius argumenta non latuerunt Iiuidum Liuium: qui in primo ab vrbe condita asserit / q; Tarquinium priscum quem Etrusci vocabant Lucumonem Tarquiniensem: eundem Romani dixerũt Lucium Tarquinium. Et a Lucio Samnitum duce Lucanos deriuatos. Plinius asserit & Sempronius: vt in eius commentariis diximus. Q; si dicant Plutarchum in vita Romuli & Pedanum dicere q; Luceres dicti sunt a Luco Asili: dicendum est / q; nesciue runt linguam latinam & Etruscam quantũq; inter se prolatione ac deriuatione distent. Et ideo Caio Caligulę Cęsari consentiens regula beati Hieronymi dicit: q; qua facultate quid sine certo auctore atq; ratione profertur: tali contemnitur. Sed dices Seruio in quẽ ęneidos superillud carmen. Tres equitum turmę tres inquit partes fuisse principio populi Romani constat: vnam Tatiensium a Tatio Sabinoram rege / iam amico post fœdera: aliam Rumnensium a Rumulo: tertiam Lucerum: quorum scđm Liuium nomen & causa in occulto sunt. Ergo videtur probare Iiuium. Respondetur q; ibidem affert contra Iiuium probatiorem auctorem mox ita subiungens. Varro tamen dicit Romulum dimicantem contra Tatium a Lucumoniis ideſt Thuscis auxilia postulasse: vnde quidã venit cũ exercitu: cui recepto pars vrbis data est: quę vicus Tuscus dicitur: vt Horatius ait / ac Tusci turba impia vici. Hęc Seruius. Quare Varroni diligentissimo et graui auctori: non negligenti & verboso Liuio creditur q̃uis alioq eloquentissimo. Q; si quęris: quare Horatius lib. ii. sermonum Satyra. iii. vocat turbam vici Tusci impiam: cum sit semper religiosissima habita? respondet Acron / q; ibi accipit turbam vel lenonum vel negociatorũ / quia ante in eo loco meretrices colebant: aut negociatores qui nulla pietate flectũtur: inde pulsi ab Herẽniis fuerunt. sed rorum falsum est: quia neq; ante Tuscos ibi meretrices fuerũt nisi id dicat propter Accam larentiam: & negociatores nunq̃ legantur inde pulsi. Et ideo pudicitię templum patricię simul & plebeię in foro Boario venerabatur: vt in. x. ab vrbe condita Liuius docet / & arcus triumphalis ibi Boarię partis negociatorum ętate nostra permanet: de quo inferius dicetur. Porphirius alias rationes adducit. Primam quia ibi vnguentarii erant. Sic enim ait. Vicus thuscus dicitur quo itur ad Velabrum: vbi harum rerum mercatores ideſt vnguentarii sunt. Sed quia vnguentarii & lenones opponuntur castitati / & non pierati: idcirco non propter id vocauit: impiam turbam / q; ibi vel meretrices ante / vel vnguẽtarii postea fuissent & eos inde religiosa Thuscorũ Herennia familia pepulisset. Mercatura vero nõ opponitur pietati / quę ad charitatem patrię inuẽta est. Quare aliam rationem assignans ait. Impia fuit / quia sub Romulo & porsena vicum thuscum relicta pietate patrię incoluerunt. Nam hi primi fuerunt: qui contra Etruriam assiduis bello & armis a patria propria in Romam vrbem / Italię imperium transtulerunt. Et ideo tertia gens Lucera a Lucumone & Cęliana a Cęlio Trometino: vt ait Fabius: gentẽ simul & imperium Romanum: quasi impie & contra patriam inceperunt. Q; vero Varro dicit: ob suspitionem Luceribus datum totum vicum thuscum adempto colle Cęlio & Cęlianis datus Cęliolus quia suspitione carebant: non cõtradicit ei qđ nunc scribit Fabius: q; is datus sit consensu omnium: quia stant simul vt cœperit res a suspitione: & finiret in consensu. Qđ vero fuerit vicus thuscus antea paludosus: demonstrant auctores.

Seruius

Tusci turba impia vici.

Nam Vertumnus in Elegia Propertiana / ostendens vicum Thuscum sic dicit. Hac quõdam Thyberinus iter faciebat. & aiunt / Remorum auditos: pervada pulsa sonos. At post q̃ tandem ille suis concessit alumnis: Vertumnus / verso dicor ab amne deus. Et ideo cum Fabio Seruius consentiens super. viii. ęneidos / ibi Rumore secundo: Rumon inquit dictus est Rumulus. Vnde & Ruminalis Ficus dictus est locus: ad quem eiecti sunt Remus & Romulus: quę fuit vbi nunc est Lupercal in Circo. & subdit. Hac enim labebatur thyberis: anteq̃ Vertumno factis sacrificiis / auerteretur. De paludibus etiam constat. Nam in parte fori Boarii fuit palus in quã armatus se iniecit Curtius: dicente Ouidio in. vi. Fastorum. Curtius ille lacus siccas qui sustinet aras: Nũc solida est terra: sed fuit ante lacus. Et in eodem libro de toto vico thusco ait. Hic vbi nunc fora sunt: vdę tenuere plaudes: Amne redundanti fossa madebat aqua. Tibullus quoq; in. ii. Elegiarum de Velabra porrione vici thusci: sic meminit. At qua Velabri regio patet: ire solebat. Exiguus pulsa per uada Linter aqua. Varro quoq; i nprimo de lingua latina / cum aliorum opinionibus positis / suam de Auentino inducerer: sic ait. Ego maxime puto Auentinum sic dictum: q; cũ ob paludes inter eum & Capitolium / ipse mõs a cęteris partibus vrbis esset exclusus: vehebantur ad illum nauibus homines. Cuius vestigia sunt: q; ea pars a velis dicitur Velabrum / & ab eo actu vehendi Velatura. De Acca vero larentia & Faustulo & Carrutio & eiusce modi satis dictum est in sexagintaseptem libris: quos de Etrusca historia confecimus. Qđ vero ait Fabius hanc esse originem veteris Romę in septem dictis solum collib9 & eius subsidente Thusca area: postea ab his collibus prolatam fuisse in alios: in nostra superfore figura picta facile adiauertitur: in qua etiam facile patet quę pars magnę vrbis / cui veteris parti respondeat & ab ea denominetur collina siue capitolina. Item Exquilina. Quirinalis: Palatina: Cęlia Viminalis / & Auentina septem collibus primis: de quib9 Virgilius in. vi. ęneidos dicit. Septemq; vna sibi muro circundedit arces. Vbi Seruius dicit septem inclusisse colles & medium tenuisse palatium. Alii inquit dicunt fuisse colles septem Ianiculum: Quirinalem: Exquilinum: Palatinum: Cęlium: Viminalem & Auentinum. Sed aduertere debent isti / q; Capitolinus quem negligunt est primus vbi Saturni am ędificauit Saturnus: & Ianiculus est in Etruria non in Roma: dicente Plinio in tertio naturalis historię capitulo. vi. Saturnia est vbi nunc Roma. Antipolis vero vbi Ianiculũ in parte Romę. Quare excluso Ianiculo melius cum nostro Fabio sentiũt qui septem colles enumerant: primũ quidem Auentinum dictum cum ab aliis: tum vel maxime a vehẽdo vt ait Varro. Secundum Cęliolum iunctum Cęlio: & dictum Viminalem a Iouis templo: vt expõit idem Varro: qui & tertium Cęlium dictum a Celio duce Thusco perhibet: & quartum Palatinum: a Palatinis Aboriginibus: item Arcadibus: item Palantia latini vxore: item a balatu. Quintum Exquilinum dictum ait: ab excubiis prętorianis regis Romuli & Tulli Hostilii. Sextum Quirinalem: q; teste Dionysio in secũdo libro hęret Capitolino: dictum a Iunonis Sabinę templo: quã illi hastatam siue Curim id ẽ Quirin vocãt. Capitolinus autẽ idem & Tarpeius & Saturnius: vt in precedẽtibus expositum est. Hęc de septem collibus: & nominibus ac originibus eorum. Sequitur tandem de nominibus quę erant in vico Thusco dicens Fabius. Et de Libyssa quidem & Argeo / & Argeletis duobus: satis supra dictum est. Sacra vero via vetus incipit supra Palatinum collem vbi erant veteres curię Augustales & transibat per oppidum Romam inq; Romanum forum descẽdens: reflectebatur in Capitolium per vicum Tuscum: vt patet in nostra superius picta figura. A curia veteri augustali augurum: quia sacerdotum erat & magnorum pontificũ: tota via sacra dicebatur. vt Varro insinuat dicens. Curię duorum generum: altera vbi curarent sacerdotes res diuinas: vt curię veteres: altera vbi Senatus curaret res humanas:

Velabrum

Ianiculus

Colles Romę.

vt curia hostilia. De hac via loquitur Plinius in. xix. naturalis historiæ. Cęsar inquit dictator totum forum Romanum viamq; sacram: a domo sua vsq; in cliuum Capitolinum: in munere gladiatorio linteis contexuit. Eam domum teste Suetonio/Octauianus Augustus sumptuose nimis a Liuia ornatam: ad solum dirui fecit: in cuius Area porticus Liuia fuit structa: de qua in. vi. Fastorum Ouidius meminit dicens.

Disce tamen veniens ętas: vbi Liuia: nunc est Porticus: immensę tecta fuisse domus!

Auctor est Plinius ibi postea suam pacem ędificasse Vespasianum. Verum Iulius Cęsar prius habitauit alibi vt in vita eius scribit idē Suetonius dicēs. Habitauit primo Iulius Cęsar in Subura: modicis ędibus: post autem pontificatum maximum in sacra via domo publica. Suburam dictam ait Varro in primo de lingua latina q; sub muro terræ Carinarum fuerit. Et subdit. Iunius vero scribit q; fuerit sub antiqua vrbe. Ex his conuincitur q; eadē sint subura & suburbanum in vico Thusco. Et q; Fabius videtur distinguere: vtq; id fit a principio & fine vię: quia incipiebat sub Palatino colle: & ita dicitur suburbanū: quia sub veteri vrbe vt ait Iunius: & pertingebat vsq; ad murū fori venalium circa thyberim: & ita dicebatur subura: q; sub muro terræ Carinarum fuerit: vt Varro dicit. Vnde Ouidius in primo de arte amandi videtur alludere dicens.

Subura.

Rure suburbano poteris tibi dicere missa Illa: vel in sacra sint licet empta via.

Et q; finiat hęc regio ad forum Piscarium: potest conijci: non solum quia carinę murus ibi erat: sed quia ibi vendebantur pisces: vt Iuuenalis in. v. Satyra: de quodam ignobili pisce thyberino loquens ait. Et solitus medię criptam penetrare Suburę. De foro piscario dicit Varro in primo de lingua latina: secundum inquit thyberim ad Ianum est forum piscarium. Est etiam ibi forum iugarium: vbi sacra iuga bobus pro inauguranda vrbe primum posita sunt: de quo Liuius de bello Macedonico/saxum inquit ingens ex Capitolio in vicum iugarium procidit & multos oppressit. De foro Boario dictum est supra: Porro in commentariis super Sempronium: copiose dictum est de thyberino deo Volturno: & Vulturno nomibus. Circus idcirco maximus dicitur: quia maximo deorum Vertumno Iano sacratus: vt in Elegię Vertumnianę commentariis diximus. Forum transitorium dicebatur: in superiore Argileto: quia ab eo transibatur in Circum maximum ad ludos Circenses: & in forum Romanum ad Vadimonia danda: vt in eadem Elegia videbimus. Senaculum: Gręcostasis: duę mēsiones erant in foro Boario supra Ianum quattuor portarum. Grecostasis vt ait Varro in primo de lingua latina: locus est vbi nationum substitebant legati: quia a parte vt multa dictus est. Senaculum vero est vbi ędes concordię supra Grecostasim & basilica opima: ideo Senaculum vocatum: vbi Senatus: aut vbi Seniores consisterent. Hęc Varro. De ędę vero Saturni & concordię Seruius super. ii. ęneidos: notans vbi in vico Thusco sint ędes inquit Saturni: est ante cliuum Capitolii iuxta ędē cōcordię. Ab hac se mouit Curtius vt se rapidiore cursu precipitaret in hiatū: vt supra Varro dixit. Alia ędes concordię fuit post hanc: quia hęc iuxta Senaculum & sacram viam est: vbi concordia facta est inter Sabinos & Romulum atq; Lucumonem. Vnde & Senaculum ibi & concordię ędes. Quę ita insinuat Dionysius in. ii. libro dicens. Raptę in Senatum veniunt concordię causa legationem spondentes. Pacta inter castra regum/& Romulum & Tatium: vt equo imperio regnarent: & habitarent Romę equo imperio & iure: sacrorum & dignitatum participes. Hęc iurati: ariscq; simul cum iuramento ere cis: secundum mediam fere sacram viam permixti sunt simul. Quod si quęris cur

Circus maximus.

Grecostasis

Senaculū.

Concordię ędes.

Liuius & Dionysius non posuerunt regem Galeritum in hoc federe! Responsio est in prō pru: quia alter Liuius fuit negligens & verbosus: vt ait Cęsar. Alter vero Grecus mendax in historia: quia paulo superius scribit Galeritū fortiter dimicantem cecidisse lancea Sabina. Sed pudet rationē Italicarū rerum mutuari a Grecis/vbi latina clara est historia: quę teste Iunio: Tolumnio: Varrone atq; Propertio veracissime cū Fabio pictore scribit Lucumonē Galeritum venisse sociis armis auxilio Romulo: & contudisse fera Sabina arma Tatii: & primum posuisse prętoria: & vti maiorē tribubus indidisse nomina Etrusca/ad rei perpetuam memoriā & fulgorem: vt tunc moris erat. De aliis tribubus Thuscorum nūc exponendę sunt origines. Tribus inqt a loco Celii dicta est Trometina. Locus vt ait Festus est Trometes campus. Caue lector: quia quidam corrupti codices habent Tormentina: addita. n. & transposita. r. Et facilis est corruptio in habentibus symbolum: qualia sępe in Plinio & aliis legimus vt Volaterrani pro Volturrheni/& Vertulonienses pro Vetulonienses: & Cartoniani pro Carboniani: & Verentani pro Varentani. similiter in Dionysio Halicarnasseo in secūdo libro. Venit inquit ex Etruria Lucumo ducens auxilia Etrusco rum ex vrbe Solonio pro vrbe Colonia. Et in. iiii. libro Seruius inquit Tullus diuisit vrbē in quattuor partes Palatinam: Baboranam: Collatinam: Exquilinam: pro Suburbanā & Collinam. Et in. iii. lib. Fuerunt Etrurię vrbes quinq; quę bellum mouerant Calusini: Vetuloniates: Aretini: Rusalini. p Clusini: & Rusellani. Et in Pomponio Mella in Hispanię Beticę descriptione Dubal pro Tubal: & in descriptione thuscię: Pyrgus Grauis: Cecosa: Alus pro Alsium: Grauiscę: Cosa: & eiuscemodi ridicula. Et ita in Liuio ab vrbe condita inuenies dictam corruptionem vbi dicit. Additę sunt ex nouis ciuibus tribus quattuor: Sabatina: Trometina: Arnienſis: Stellatina. Sabatina dicitur a Sabatia regiōe Etrurię/inter Thyberim & mare/vbi Sabatius lacus nūc Anguillare: de qua regione Strabo in. v. dicit: q; Etrurię Sabatia est secus mare: & Sillius in. viii. Sutrium & Sabatia quiq; stagna colunt. Et in vita sancti Prothogenis/q; fuit primo ductus ad Sabatinas thermas/inde ad forum Claudii quod octo & viginti miliariis distat a Roma: Nunc Tulpha noua. Similiter Iulius Frontinus de aquęductibus ab Thuscia in trāsthyberim siue antipolim in parte Romę, vt vocat Plinius: ponit aquęductus Alsietinum ab Alsio nunc Ceri nouū & a lacu Sabatino: nunc Triueiano vbi extant ingentia aquęductus vestigia. Porro prolatione Romana Trometes campus dicitur: sed Etrusca campus Trometorum: a quo Trometora & Romanę Trometina tribus. Sunt em̄ quattuor partes Etrurię vrbis. Prima dicit Volturna a qua Volturrheni cognomie Etrusci: in quoq; parte sunt Volsinienses: vt ait Plinius in iii. naturalis historię capit. vi. Huic subsidet locus Fani: quattuor sacris litteris: tum nūmis impressis: tum loco extantibus Faul Volturnę: qd fanum Volturnę Liuius vocat in pluribus locis ab vrbe cōdita. Hęret huic Volturnę extensa planities quam vulgo planū Trometorum adhuc dicimus: & a Festo Trometes campus: & a Fabio pictore locus siue vrbs celii. Verum tribus Celiana sub Romulo fuit/sicut Etrusca lucera. Hęc vero Trometina sub consulibus adiecta fuit. Arnienſis vero ab Arno dicta: Hi sunt Fluentini prefluēti Arno appositi: vt exponit Plini9: nūc Florētini: cū quibus intelligūtur Phesulani. Porro Stellatini in Thuscia sunt Pratenses & Pistorienses: a Stella vicino his amne dicti. Legimus & alios Stellatinos in cāpania. sed hic solū i Fabio narrant Thusci hitatores vici thusci. Vic9 lōgus i thuscia est in altera pte vrbis Etrurię supra Fanū Volturnę sic dictus a lōghe idest hasta: quia ibi Hercules Aegyptius hastauit idest coronauit filiū suū Tussum vt Berosus in. v. antiquitatum indicat. Verum quia longhus est nomē Grecum: idcirco per interpretationem dictum est postea/a Pelasgis sacratoribus Fani ingentis Volturnę: a quibus ad hęc tempora: vicinum campum rustici per duplex. ll. pleno ore/vocant cam-

Sabatina tribus.

Trometes

pum pellasgi. Pro quo notandum est quod Cato de originibus/ait & alii consentiunt/Ianum regiam suam quadri urbem statuisse. Et ideo vocabulis. Arameis & non Latinis nominasse: quia tunc non extabat lingua Latina vel grẽca. Vnde Turrhena Volturrhẽna/siue per syncopam Volturna/Vetuletum: Para & Harbanum nomia sunt Aramea. Est autem Par apud eos hasta vel principatus. Nam teste Trogo & Iustino vltimo Epitomatum: veteres reges hasta: quasi sceptro & corona vtebantur. a Par vero Para deriuatur id est hastata siue coronata & princeps quam grẽci postea Longholam dixerunt: ꝙ in ea parte princeps coronaretur. Vnde & Thussus filius Herculis ibi coronatus nomen suum indidit per adiectionem: & ad hanc diem Aramea prolatione atq; vocabulis dicimus Para Tussam/idest latine principem siue coronatam Tuscam de qua Festus: vno modo inquit Tuscia dicta est a Tusco rege filio Herculis. Sed de his Hactenus. In hac coronata Thusca est vicus longhus: qui vicum longhum in foro Boario circa ẽdem pudicitiẽ & ẽdem rotundam Herculis constituit: cuius meminit Liuius in. x. ab vrbe condita: vbi narrat altercationem piam Tuscarum: iter Plebeias & Patricias: pro ẽde pudicitiæ: quam gestam in vico longho asserit. Et ita exponenda sunt alia: vt vicus Phalisca a Phaliscus: Larthenianus a Veis: & sic de aliis. Nũc quo pacto eadẽ sint Proteus: Vadimon: Ianus & Vertũnus: si cum his adiiciamus comentariola super Elegiam Propertii ad Vertumnum: copiosius intelligemus. Ea autem suo loco reposita sunt: vt in fronte operis patet.

Paratussa.

Finiuntur cõmẽtaria super Fabium Pictorem

Eiusdem fratris Ioannis annii Viterbensis commentaria super Myrsilum.

Liber. VI.

TRADVNT Grẽci Myrsilum fuisse patria Lesbium: professione historicum: qui de bello Pelasgico in Thuscia & Lario contra Siculos scripserit. Causa scribẽdi fuit Myrsilo/solita inter Grẽcos discordia de origine Turrhenorum & Italiẽ. Consentit enim Italiam habitatam a Grẽcis/ab hisq; totam emanasse/exceptis Turrhenis. Herodotus contra etiam Turrhenos includit. Dionysius Halicarnasseus Myrsilum totum sequitur in primo libro: excepto tempore aduentus Enotrii in Italiam. Et ideo non frustra erunt hẽc cõmentaria: q̃uis qui Dionysium in primo libro legit etiam Myrsilum videatur legere. Fiet tamen vterq; clarior/& Dionysius & Myrsilus: his nostris cõmentariis. Duo autem facit Myrsilus. Primum breuibus absoluit: in quibus cum Herodoto & aliis consentiat. Secundo in quibus contradicat. Primum his verbis absoluit dicens.

ITaliam coluere: Grẽci: Archades: Venetí: Ligures: Ardeates. Rutuli. Siculi. Pelasgi. Iapiges Lacedemones. Salentíni. Pelii. Eniani: Achẽi Oropite. Pilii Pisi & eiuscemõi Horũ primꝰ Oenotrí9 archas cũ Peuccio fratre colõias trãsportauit vbi habitabãt tũc dicti Ausones vbi nũc Oenotria regio est. e regiõe Peuccinorũ. Hẽc fertur prima colõia ex grẽcis. paulominus quidecim ẽtatibus ante ruinas Troiẽ.

Troię Ruinę.

A fine huius exponere icipiam. Ruinę Troianę fuerunt anno trecentesimo minus tribus q̃ cõdita fuit a Dardano Tusco: vt enumerant Archilocus in Epithero: & Eusebius de tẽporibus. Dardanus vero illã cõdidit: vt auctor est Berosus. anno vigesimo nono post q̃ interemerat fratrem suũ Iasium: qui annis iam quinquaginta regnauerat. Porro vt auctor est idẽ Berosus: ante Iasiũ regnauit pater eius Coritus annis triginta tribus: quẽ cognatus antecessit Morges nomíe: annis decẽ: sed ante hũc Atlas Italus ex Electra filia ãnis decẽ & nouẽ: a quo Italia dicta fuit. De ẽtatib9 dissentit Dionysi9 q̃ í prío libro supputat decẽ & septẽ: vbi hoc loco Myrsilus notat minus. xv. Sed Myrsilo credit: quia de antiquitatib9 antiquiori credendũ est. Est autẽ ẽtas spatiũ viginti quinq; vt annorũ. Xenophon docet in ẽquiuocis. Quare. xv. ẽtates reddunt annos trecentos quinquaginta. Quarę. xxiiii. anno Iasii venit Enotrius Archas: quia ab eo anno ad ruinas Troię. xv. ẽtates: idest trecenti quinquagíta supputant̃ anni. Ergo vt ex dictis patet: precessit Enotrium Grẽcum Italus annis sex & octoginta. Nõ igitur Enotrii Archades ante Italũ coluerunt Italiam: qui iuniores Italo inueniunt̃: sed illi Enotrii ante Italum: quos significat Virgilius dicẽs in primo ẽneidos. Est locus (Hesperiã Graii cognomíe dicũt) Terra antiqua: potẽs armis: atq; vbere glebę Oenotrii coluere viri: nũc fama mĩores Italiam dixisse ducís: de nomíe gentẽ. Sane sciendũ est tres fuisse Oenotrios. Postremus fuit post Italum iste Grẽcus Archas qui vt omnes Geographi cum Myrsilo consentiũt: tenuit portiunculam Apulię circa mare & ibi erant qui dicebantur ante eum Ausones: vt etiam Dionysius consentit in primo li. Et dicitur œnotria Grẽca. Et de hac non credo intelligat Virgili9 quia sub aduẽtũ Aneę non sibi promissa est illa pars quę erat antiquitus potens imperio & armis. Fuit alius Enotrius rex Sabinorũ: a quo tractus Sabinę dictus est proprie œnotria ante Italum: vt Varro Scribit: & Seruius repetit super. vii. ẽneidos. Nec de hac potest intelligi Virgilius: tũ quia ad eam habendam: vel eorũ auxiliũ non mittebatur œneas: tum prẽcipue quia nõ erat antiquitus potẽs armis & imperio cũ a Iano & deinceps imperiũ Italię atq; arma essent penes Thuscos: vt in. v. ab vrbe condita insinuat Liuius: & Fabius pictor exprimit in de origine vrbis Romę. Tertia ænotria fuit vbi regnauit Hesperus frater Atlantis Itali: vt Virgilius insinuat. Regnauit aũt in vrbe regia Vetulonia & Lario: vt auctor est Fabius pictor Et de hac intelligit Virgilius: quia Aeneas ad Latium habitandum mittebatur: & ad Etruscorum auxilia contra Turnum: vt idẽ Virgilius in. vii. viii. &. x. ẽneidos exprimit: vbi & terram antiquã: armis & imperio potentissimã asserit. Quis autẽ fuerit iste œnotri9 antiquissimus ante oẽs colens Etruriã & Latiũ: respõdet Caro de originibus ꝙ fuit Ian9. Et si opponat̃: quia in Etruria Iani tpevsq; ad Mezentiũ nõ fuit vinũ: quippe qa Mezenti9 Etrurię Larthes auxiliũ Rutulis contra Latinos tulit vini mercede: qđ tũ in agro latino fuisset vt auctor est. M. Varro: & Plinius refert in. xiiii. lib. naturalis historię ca. xv. Igitur cũ œnotria dica t̃ vinifera: & œnotrius vinifer: & tẽpore Iani nõ erat vinum in Etruria & Lario: negat hoc Caro dicens Ianũ dictũ œnotriũ: quia prim9 inuenit vinũ & far. Et tamen vsq; ad

Oenotri9

Oenotria.

Mezentium non fuit vini vsus ad poculetriam & vsum mensæ: sed ad sacra libamina. Vn de Fabius pictor ait/principio Ianum inuenisse vinum & far ad religionem & sacrificia ma gis q̃ vsum: & obid ipsi farrata & vinum in omni sacrificio prælibari. Addit autem Bero sus q̃ ipse dictus est a Scythis: lingua eorum Ianus quia primus in Armenia inuenit vinũ Aramea em̃ & Hebrea lingua/Iain vinum dicitur: a quo Ianus vinifer deriuatur. Ergo Ianus Aramea Ianus dicitur: & Græce Oenotrius: & latine vinifer: tam p interpretationem no minis q̃ munere inuenti vini: siue ad vsum communem/siue ad sacrificia. Hactenus de Oenotrio: nũc de prima Græcorum colonia. Myrsil⁹ dicit Oenotrii Archadis classem pri mam fuisse. Berosus vero & Cato & Sempronius dicunt primam fuisse Lygurum ex Attica: multis ętatibus & sęculis ante res Troianas. Dionysius vero in primo libro per in uectiuam dicit Catonem & Sempronium & alios simillima fabulis texere: quia non defi niũt historiam. Sed dicimus ad hanc obiectionem Dionysii: q̃ de antiquitatibus magis creditur antiquioribus eo: Caroni Sempronio & Berosо veracissimo: q̃ ipsi iuniori & sępe in historia mendaci Græco: & vt ait Plinius in tertio naturalis historię: pudet ra tionem Italię mutuari a Græcis: vbi a latina dissentiunt historia. Nec opus erat Ca toni & Sempronio & aliis/definire Lygurum historiam: quia absolutas Italię origi nes scribunt. Sequitur Myrsilus: quem & Dionysius sequitur. Venit inqt Oenotrius Ar chas: vbi erant qui tunc dicebantur Ausones. Ergo nomen Ausonię fuit ante Dar daniam conditam. Quod equidem concedit veracissimus Berosus. Non ergo dicti sunt Ausones ab Ausone Vlyssis filio post Troianum excidium. Pisi teste Plinio, in sexto na turalis historię a pisa oppido Archadię/prętersluente Alpheo amne dicti qui vt ait in iii. libro condiderunt Pisas in Etruria: dicente Virgilio in. x. ęneidos. Hos parere iubent Alpheę ab origine Pisę: vrbs Etrusca solo. Strabo in. v. dicit/q̃ eam condiderunt socii Ne storis qui dicti sunt Pilii. Sed prębuit ei errorem vrbs Pisis vicina: ab his Piliis condita /& dicta Pilia: & ab Etruscis Capilia. Ca enim deriuationẽ Etrusce significat: vt Capenianũ Caferonianũ: Capenas: Capilia: idest orti a Peniis: Feroniis & Piliis. Proferimus nũc cor rupte Cãpenianũ: & Campiliã addito. m. sicut corrupte proferimus Campitoliũ pro Ca pitolio. Oropitum vero est vrbs Achaię: vt patet in Ptolemęo. Per syncopã nunc profe rimus Orpitum: & mutata. p. in. b. Orbitum vt protulit Desiderius rex in decreto exciso in Alabastro. Est autem Orpitũ in Thuscia vrbs propiqua Volturnę atq̃ Volsinę. Achęi ab antiquo rege Achaię dicti. Hi teste Iustino Perusinã portionem cõdiderunt/duce Vi bio vt inscriptio quędam lapidis perusię indicat. Nam primam eius partẽ cõdiderũt Peru sini: idest Griphonii Armeni: vt auctor est Berosus: alteram vero Thurrhenus Męon: vti scribit Appianus de bellis ciuilibus. Vnde est Perusia tripolis. Enianos vocat Plutarch⁹ Enetanos: & Xenophon Enaphos: Eniani fuerunt Pelasgi sic dicti ab amne & Eniphea re gione Thessalię: vbi fuit prelium inter Pompeium & Cęsarem: dicẽte ipso Pompeio apud Lucanum lib. vi. Sanguine romano q̃ turpidus ibit Enipheus. Et item. Et iuxta fluuios & stagna vndantis Eniphei. Hi Eniani condiderunt in Thuscia ferme. xii. miliario distan tem a Roma/a se dictam vrbem Enianam: quã epitheto etrusco vocauerunt Larthenia num: idest principem & metropolim Enianum. Postmodum vt in aliis cõmentariis vide bitur. Etrusci Veii electis Pelasgis: adiecerunt cognomen Veiens. Pelii fuerunt incolę montis Thessalię/qui pelion dicitur: vbi Chiron habitauit: Et celebratum fuit conuiui um Thetidis & Pelei: a quo mons Pelion & Pelii incolę. Hi Pelasgi Emonii sunt: & incoluerunt in Thuscia montem iuxta Orpitum: quem adhuc Peliam dicimus: sed eius amnẽ peliam/corrupte paliam pronunciamus. De aliis gentibus: quas Myrsilus nominat & extra Thusciam sunt: legat commentaria qui vult nostra: super Sempronium: fragmẽ

Ianus

Ausones. Pisi

Pilia. Ca

Oropitum.

Achęi.

Eniani

Veii

Pelii

ta Catonis: & Berosum. Nunc ad originem Turrenorum veniendũ est: de quibus est prin cipale institutũ Myrsili: qui duo facit. Primo recitat opinionẽ aliorũ de Turrenis. Secũdo maximis ac validissimis argumentis reprobat eam. Primo igitur sic refert dicens.

Turrenis originem quidam suspicantur fu isse a Lydis. Existimant enim Atu regi Mę oniæ prognato Herculis & virginis Om phales filię Iardanæ reginę Męonum: fuisse geminos Lydum & turrhenũ. Cum regnũ neq̃ duos caperet: & neq̃ terræ sterilitas in gentem multitudinem pateretur sorte Ato iacta: Lydum successorem designauit: Tur rhenum vero cũ maiore parte populi ad quę rendas nouas sedes foras abire iussit. Is in septentrionalem thyberis partem veniens: ciusq̃ totam medietatem a fontibus vsq̃ ad locum vbi erat priscis Vmbris habitatio te nuit & cum eis consedit & cohabitauit & vr bes dictas hactenus Męonias & turrhenas edificauit.

Strabo in. v. fere eadem dicit: excepto quia non nominat: ad quã portionem Thyberis Thurrenus consederit. Dio nysius item Halicarnasseus in primo libro refert hãc opinionem fuisse He rodoti & aliorũ: qui vt insinuant Dio nysius & Myrsilus sic argumentabã tur. Vbi hactenus & ętate nostra sunt vrbes Męonię & Turrhenię appellatę ibi consedit Turrhenus Męon. Sed ha ctenus perseuerãt vrbes dictę Męoniæ atq̃ Turrhenię inchoando a fontibus thyberis: vsq̃ ad finem huius media tatis vbi erat prisca Vmbrorum habi tatio. Quare absq̃ dubio illo venit ar q̃ ibi cum Męonibus consedit Tur thenus. Hoc loci notãdum est: q̃ pri ma medietas septentrionalis Thybe tis de qua Herodotus cũ aliis probat: est a fontibus Thyberis vsq̃ Hortem oppidum thyberinum: vbi secunda pars thyberis ad meridiem & Ostiam labitur. In pri ma medietate inueniuntur. xii. oppida a turrheno & Męonibus dicta: vt ostẽdimus in An nitis quęstionibus quęstione octaua. Et in hoc vt patet fundant se: qui volunt turrenos ha bere originẽ a Lydis. Qd̃ vero insinuãt Myrsilus & Dionysius dicẽtes q̃ in fine huius fuit prisca Vmbrorũ habitatio: videtur cõtrariari Plinio: q̃ in. iii. naturalis historię ca. vi. nõ ad thyberinã regionẽ: sed ad maritimã videt̃ ponere priscã habitationẽ Vmbrorum dicens: Vmbro fluuius nauigiorũ capax: Et ab eo tractus Vmbrię portusq̃ Thelamon. Respõdẽ dũ est q̃ nullũ est nomẽ in Plinio qd̃ sonet originẽ Vmbrorũ: sed fluuiũ & sequentẽ tractũ. Perquirẽdũ est igitur in regione thyberina: in agro Volturreno vbi finitur hęc prima thy beris medietas secũdũ qd̃ arguit Herodotus & eius societas. Inuenimus aũt in Itinerario Antonini Cęsaris: iter a Roma thyberinũ: in Gallias hoc modo. Thyberinũ iter est Galle ra: Larthenianũ siue Veiens: Rosulũ: Sutriũ: Ocilianũ: Cyminia iuga: Volturrena: cuius pclaris gestis inuidit Liuius. Saleumbrona: Larthis: & reliqua: vt in cõmẽtariis eius dice mus. Sale aũt Aramea lingua est: origo & exitus alicuius: vt Rabi Samuel interpretatur. Similiter diu⁹ Hieronymus: Sale dicit significare egressum: libro de interptationib⁹ noim Quare Saleumbrona ẽ locus ab Herodoto & aliis dict⁹ vbi fuit prisca Vmbris habitatio: vbi orti: & a qua egressi diffusi sunt p eius tractũ i thuscia vsq̃ ad mare & trãsthyberim ad mõtes Vmbrię. Seqt̃ aũt Antoninus post Saleumbrona & Larthes: Volsinũ. Quare qm̃ or dinate p iter pcedit: vtiq̃ Saleumbrona est ante fluuiũ Larthis & Volsiniẽses: & est vt pau lo post dicet Myrsilus ager Volturrenę tetrapolis vbi geniti fuerũt Vmbri. Cui validissi mo argumẽto est: q̃ limes huius agri in amne Larthis quẽ vulgus Martis profert: adhuc ætas nostra vocat casum Saleumbrone. Nũc tot⁹ ager Viterbẽsis dicit̃. Et a Vetralla in

Tyrrhenia vbi.

Sale.

cipiunt rustici vocare planiciem Sale: & ad amnem Larthem Saleumbrone: vt in Annijs quęstionibus probauimus. Itaq; Myrsilus recitata opinione atq; ratiõe eoꝝ qui ante Turrhenũ & Lydos venisse ad thyberinã regionẽ & Volturnã: quę fuit priscis Vmbris habitatio & ortus: vnde primũ nati sunt: ac ꝓpterea Saleumbrone dictã: nũc redit ad confutãdã eoꝝ opinionẽ. Et facit duo. Primo illos reprobat. Secundo circa finẽ libri: rationi eoꝝ factę respondet. Prima autẽ pars subdiuidit in duas partes. In prima declarat quibus historicis sit magis credẽdũ si dissentiũt. Secũdo probat propositum. De primo sic dicit.

Ca. III.

Canones veritatis in dagandę.

Canones pro habenda veritate historię hic tradũtur. Primus est Plinii in principio secũdi naturalis historię dicẽtis. Neminem vnũ sequor: sed quẽcũq; veriorẽ pręsumpserо. Stultũ est em̃ ꝓpterea quia quis quędã vera scribit: etiã in erratis eũ sequi. Legam⁹ ergo ex oĩbus rosas: spinas vitemus. Secundus canon est: quẽ Myrsilus hoc loco exponit. Tertius est quasi huic similis. Tẽpora & annales Monarchiarũ in tẽporibus: absq; repugnantia pręualẽt omnibus: quia magis certi. Et hic canon ponit in fine Philonis: & in principio Metasthenis. Quarta regula. Si duo sint pares patria: & antiquitate: afferẽti probatiora creditur. Quinta regula est beati Hieronymi. Quod absq; certo auctore vel ratione dicitur: eadem facilitate contemnitur qua profertur. Posita ergo secũda regula Myrsilus incipit cõtra Herodotum & eius similes arguere ex Lyda patria historia: quid de Turrheno scribat dicens.

Sed hi aperta mẽdacia fingũt. Nã de gẽtis antiquitate & origine magis creditur ipsi gẽti atq; vicinis q̃ remotis & externis. Magis igitur creditur ipsis Lydis & turrenis atq; his vicinis Romanis: & qui cõsentiũt in eorũ patria historia & origine q̃ quibusuis aliis q̃s alias eruditissimis.

Ca. IIII.

Hoc idem argumẽtũ facit Dionysius Halicarnasseus ĩ primo libro vsus eiusdem Xanthi auctoritate: hoc modo. Nullus fuit Turrhenus fili⁹ Atus: vt Xanthus significat. Igit̃ nullus eiusce venit in Thyberim. Et respõdetur q̃ Xanthus deprompsit nomẽ proprium Torebus: & nõ cognomẽ Turrhenus: qđ assumpsit teste Berosо a Turrena vrbe qua fuit donatus. Stant enim simul: vt nullus Turrhenus nomine fuerit filius Atus: & aliquis Turrhen⁹ cognomine fuerit filius Atus: qui traduxerit in Turrenam Colonias: non tamen principium generis fuerit Thusci: sed commixtus atq; iunctus eis a sanguine auito: vt Sillius in. viii. libro scribit. Verum adiicit argumentum a tempore validissimum dicens.

Cæterũ quęcũq; hi patrii historici dicũt: aduersantur supradictę traditioni de Turrheno Męone. Et em̃ Xanthus Lydus ĩ patria historia: nullũ turrhenũ Aty fuisse scribit: sed geminos Lydũ & Torebũ: a quibus Lydos & torebos in asia populos esse tradit: in nullo penitus differẽtes: nisi quadã prolatione: & quidẽ parua vt Dores & attici. Quis ergo ex Lydis historicis turrhenũ filiũ Atus & fratrẽ Lydi: misit in primã mediterraneã thyberis: vbi antiquissimis Vmbris fuit prisca habitatio?

Ca. V.

Inchoandum est ab argumento validissimo temporis: postea singula sunt expouenda. Xanthus

Quinetiã siqd tradit de bello Pelasgico Xãthus: asserit pelasgos antiquiores atu: aggressos bello Thusciam: quæ quondam Vmbria dicta est o-

cupasse Crotonem: inde thyberinam regionem inuadentes eriam ipsam turrenam cepisse: & cũ turrenis cohabitasse & ab eis plurimam militarẽ peritiam didicisse pręcipue nauticã: qua tunc toti orbi erant admirabiles: de quibus fabulantur græci: q̃ in delphinos versi sunt qui nauibus alludunt: & his socii fiunt. Re enim vera tunc Delphini ob Pyraticam simul & dominiũ maris dicebantur. Erant enim classe potentes: & vndiq; colonias transportabant. Argumento sunt qui turreni dicuntur: in insulis atticis & faucibus Thraciæ. Nanq; turrena simul lingua: & cum quibus habitant loquuntur: & eosdem deos vt Turreni colunt: & eisdẽ litteris vtuntur. Quare non possunt dici ab aliquo atus filio: qui ante atum Pelasgũq; regẽ inueniuntur dicti turreni: Et multarũ coloniarum auctores eodẽ nomine atq; ritu: ante Atum pręscriptarũ. Hęc a Lydis didicimus.

inquit dicit. Atum fuisse post Pelasgos: q ceperũt Turrenos tunc dictos. Ergo tusci nõ sunt dicti a turrheno filio Atus: q nõ extabat Rursus lõge ante Pelasgos iam turrenũ nomẽ erat in insulis Atticis: & faucibus thracię: quos in Colonias trãsportauerũt turrheni: quos græci fabulanť cõuersos in Delphinos. Quare multis ętatibus fuerũt turreni ante Atum: qui etiã ipos Pelasgos antigores Atu ꝓcesserũt. His etiã argumẽtis vtit Dionysius Halicarnasseus ĩ primo libro. Examinãda igit̃ sunt singula. Primũ q̃ dicit Pelasgos aggressos fuisse turrenos ante Atum: videt̃ falsum: qa turrhenus filius Atus venit in thusciã: quãdo Dardanus ex Samothracia ꝓfectus ad Atũ Męoniæ regẽ: fuit donatus regione Phrygia: vbi cõdidit Dardaniã: & turrhenus veniẽs in thusciã donatus est ciuitate Vetulonia vt Berosus in. v. antiquitatũ memorat. Cęterũ Archas filius Iouis subegit hoc tempore: circa Dardanię cõditionẽ Pelasgos: qui nõdũ venerãt in Thusciam vt notat Eusebius de temporibus conditionis Dardaniæ. Quare pelasgi electi nõ fuerunt ante Atũ & turrhenum: sed eodem tempore. Ad hoc respõdetur: negando q̃ archas electerit priscos pelasgos de quibus loquitur Myrsilus. Sed quos subegit Archas remanserunt subiecti non electi. Qui autem pepulerunt eos fuit exercitus eorum quibus dux fuit Deucalion: vt secutor Myrsili: Dionysius dicit in primo libro. Exorsus est aurem regnare Deucalion circa Parnasum ãno. xxi. Cecropis & Iasii filii Coriti tusci: vt notat Eusebius de temporibus. Eodem enim anno cœperunt regnare Cecrops Athenis: & Iasius Vetuloniæ: vt auctor est Berosus in quinto antiquitatum. Verum hæc responsio non satisfacit: quia si in Eusebio de tẽporibus & Berosо numeremus a. xxi. anno Iasii & Cecropis vsq; ad Dardaniam conditam non sunt plures anni q̃ quinquaginta: & ideo Atus pater Turrheni erat: cum Deucalion Pelasgos a Thessalia pepulit: Et Turrhenus erat in conditione Dardaniæ: quando primũ Pelasgi venerunt ad Spiretum Padi ostium: vt Dionysius in primo libro est auctor: & nos in Etrusca historia collegimus.

Pelasgi an ante Atum turrenos ceperint.

Quã obrẽ alia est argumẽtatio Myrsili & Dionysii: si bñ ad dicta eoꝝ respicim⁹. Est em̃ista argumẽtatio. Qui dicti sunt noĩe Turreni: & cognoĩe Delphini dñi maris: scribũt fuisse ante Atũ: & Pelasgũ regẽ. Quare Turrenũ nomẽ erat ante Turrhenũ filiũ Atus: & ita nõ dicti sunt Turrheni a Turrheno Męone. Notãdũ igit̃ de antiquitate fabulę Turrenorum Delphinorum: deinde de ipsa fabula. Fuit igitur gesta res Delphinorum vt notat Myrsilus ante Pelasgum regem a quo Pelasgi. Fuit autem Pelasgus ætatibus sex: anteq̃ Deucalion illos pelleret ab Aemonia regione Thessaliæ. vt Dionysius notat ĩ primo libro. Numeremus igitur sex ætates a. xxi. ãno Iasii & Cecropis: quo cœpit regnare Deucalion re-

Archas.

Delphinorum res.

Deucalion

trocedendo per annos Assyriorũ tam in Eusebio q̃ Beroso: Regnauit itaq; Deucalion anno. xxiiii. Sparethi regis Assyriorum: vt notat Eusebius: a quo anno ad sextum decimũ Altadis regis Assyriorum retro: supputant annos centum quinquaginta: tam Eusebius q̃

Aetas.

Berosus. Hi autem anni sex ætates efficiunt: quoniam ætas vigintiquinq; annorum spatium est apud Græcos: vti Xenophon docet in æquinoctijs. Quare ante Altadam: qui teste Eusebio atq; Beroso decimus imperauit post Ninũ res Turrenorum Delphinorum gesta est: & potẽtes classe maritima Turreni: colonias in insulas Cicladas nauigio prouehebãt. Inuenio autem in Beroso: q; duobus annis ante Altadã Hercules Aegyptius potitus est Italia interfectis Lestrigonibus. Quare sub Lestrigone res Delphinorum gesta est. Prębet

Lestrigon Phorcus

argumentum validum: q; ea ætate Lestrigon regebat regiam Vetuloniam: & frater eius Phorcus deferebat per mare colonias vt Berosus docet. Et ob id Phorcum deum maris loquacitas græca fecit: vt Varro dicit & Seruius super. v. æneidos refert: & nos in cõmentariis Berosi scripsimus. Fuit huic cognomen portitor latine: & Porthmeus græce: &

Dagutus

Dagutus Arameę: id est piscis porcus. Nam piscem Dagon: vtum vero porcum Aramei dicũt: vt periti Hebręi Talmudistæ exponunt. Hinc Dagutus est piscis porcus id est Delphin. Nam ob peritiam nauticam & assiduam nauigationem similitudinarie Delphin dictus. Quam ob rem noluit in Italia cum fratre regnare: sed Corsicam & Sardiniam sibi sedem maris eligens: toti imperauit cum Pyratis Turrenis mari. Tandem cum Atlante bello nauali congressus: teste Varrone ac Seruio: mari occubuit & deus marinus habitus: nedum

Porthmeus

Delphin. Dixerũt autem græci eũ Porthmea: id est nauigio vectatorem de loco ad locũ. Vnde fingitur portitor eẽ animarum in fluminibus inferis: quia infero mari residebat: & ad gẽtium littora Turrenas colonias deportabat. Et ideo fabulose nauclerus inferi fingit vti est illud Iuuenalis in. iii. Satyra cũ ait. Iã sedet in ripa tetrũq; nouissimus horret porth

Alii nouiores.

mea. Et in. iiii. Georgicorum Virgilius: Nec inquit portitor Orci: amplius obiectam patitur transire paludem. Itaq; vt Xanthus tradit: ante Dardaniam conditã & Arum & Pelasgum regem id est ducentis annis ante aduentum Męonis Turrheni in Thusciam: res Delphinorum Phorci: qui dicebãtur turreni: gesta fuit. Ergo non a Turrheno filio Atus tunc dicebãtur turreni: quia non extabat. Et hoc argumentum qd auctore Xantho faciũt

Delphinorum res.

Myrsilus & Dionysi9: est a tempore inexpugnabili. Fabula vero Delphinorũ turrenorum fingitur a Græcis: & ab Igino & aliis latinis: & precipue Ouidio refertur in. iii. Metamorphoseos: qui dicit in ea classe fuisse Delphinorũ turrenorũ viginti: inter quos ex regia vrbe Tusca fuit Lybacas: ex Męoniano thyberino agro Acestes. Sed Męonia per anticipationem dixit Ouidius more poetico: quia eo tempore tota Volturna regio erat dicta. Et ex Turrena regia id est Volturna: Lybus: Ofeltes: Medon: Etalion: Proteus: Epipeus: Alcymedon & Melãthus. Hi puellũ Bacchũ siue Dionysiũ Aegyptiũ secũ ferebãt. Dicit puer: quia Osiris paulo ante in Aegypto interẽptus & deus habitus fuit Apis: Iuppiter iustus: Dionysius & eiuscemodi: vt copiose tradit Diodorus in primo libro. Vnde quia deũ nouellum ferebãt: dicitur in fabula puer. Et cum exposuissent Acestem sacerdotem cum simulachro: & coloniis in naxo insula: mox in Delphinos cõuersi: id est admodũ Delphinorũ in mare nauigiis ductis nauigãres: alias colonias deduxerũt in insulas Atticę oppositas. Vnde insulę turrenę dicũt: vt auctor est Possidonius. Inde ad Bosphorũ Thracię alias turrenas colonias dimiserũt: cũ religione tusca: quos incolę bilingues appellabãt: vt hoc loco Myrsilus significat: & Dionysius in primo libro exprimit. Ex quo patet Græcos percepisse nedũ Aegyptias: sed etiã thuscas religiones. Q; vero durauerit hic ritus vsq; ad Pentheũ regẽ: patet ex fabula: quę fert Pentheũ punitũ: quia religauit Acestẽ: id est Acestis ritus Tuscos in sacris Dionysii. Qd vero de more suo falsum Greci adiiciũt in fabula

est: quia ad suũ Dionysium Bacchũq; referũt: qui tamen floruit post Pelasgum regem nõ minus trecentis annis: vt patet in temporibus Eusebii. Quinetiam vsq; ad tempora Orphei durauerunt Orgia Bacchi Tuscanienſia. Nam Orpheus mendacio vsus in gratiam Thebanorum: finxit esse Orgia Dionysii Greci: quę erãt Aegyptii: vt Diodorus refert in primo libro. Refert quoq; Dionysius Halicarnesseus in primo libro quosdã opinatos Turrenos eosdem fuisse & Pelasgos ob nimiam vetustatem. Sed eos refellit probans longe ante fuisse Turrenos cũ quibus Pelasgi postea ejecti in Tuscia cohabitauerũt: teste Myrsilo. Sed contra Myrsilũ & Dionysiũ videtur esse Plinius in. iii. naturalis historię ca. vi. dicens. Etruria sæpe mutauit nomẽ. Vmbros inde exegere antiquitus Pelasgi: hos Lydi: a quorũ rege Turrheni: mox a sacrificio ritu lingua Greca Thusci cognominati fuerũt. Si Etruria dicta est Vmbria: & Saleumbrona: quia priscis Vmbris fuit prisca natiuitas & habitatio: vt supra est expositũ: Et si teste Myrsilo Pelasgi cũ Turrenis habitauerũt: quomodo illos exegerunt? Respondẽdum est: q; exegerũt debet exponi pro subegerũt. Nam vt narrat in primo libro Dionysius: Siculi in Thuscia cohabitabant Etruscis: quia Phalaris & Phescẽnium prius a Siculis q̃ a Pelasgis inhabitatę fuerunt: & ipsi Siculi erãt Itali: quia cũ Italo venerunt: & Męones Italis iuncti erant a sanguine auorum: simul & sacrata Luco ingenti Turrena sedes: prisci Coriti: vt Sillius scribit: & nos exposuimus in Annia quæstione. iiii. Porro capta Crothona & Turrena regia: exegerunt Pelasgi Siculos: vt patet in Dionysio. Et ob id a parte totum dixit Plinius: exegerunt Vmbros: id est consanguineos Thuscorum Siculos. Vmbros tamẽ Turrenos veteres coegerũt: vt cum eis participato viuerent imperio: & Lucum ingẽtem pro fœdere sacrarẽt: dicente Virgilio in. viii. æneidos: de hoc Luco. Siluano fama est: veteres sacrasse Pelasgos: Lucũq; diẽq;. Sed paulo post: Turreni: eosdem pepulerunt: vt idem Dionysius narrat. Sed iterum dices: quo modo ab Etruria pepulerunt Vmbros: cũ Vmbri sint extra Etruriam? Respõdetur ex superioribus: q; est duplex Vmbria. Prima est paterna & antiqua: quã Antoninus in itinerario: & ętas nostra vocat Saleumbrona: & est ager Volturrenus: vt in fine dicit Myrsilus. Vnde limitẽ eius adhuc dicimus vulgo: caduta di Sale vmbrone: Et hi sunt cum quibus consedit Turrhenus Męon: vt ait Herodotus: quia eorum ciuilitate turrena donatus est: vt Berosus exprimit: & Sillius in. viii. significat dicens: Mæonięq; decus quondam Vetulonia gentis. Et ab hac Etruria mutato nomine dicta est Vmbria scilicet prisca: vt Plinius: & Myrsilus insinuant: & tam Xanthus q̃ Myrsilus & Dionysius Halicarnasseus Vmbriam vocant de bello Pelasgico: quia ante Pelasgos Vmbria dicta erat. Turreni autẽ progenitores Vmbrorum vocati sunt Galli veteres a latinis: dicente Solino in Collectãneis: Veterũ inquit Gallorum prolem Vmbros esse. M. Antonius asseuerat. Galli autẽ veteri Etrusco & Arameo simul & Hebręo vocabulo: a Gallim id est inundatione dicti sunt. Et ideo veterũ inundatorum proles prima in Saleumbrona sunt Vmbri iuniores: qui postea multiplicati per Thusciam & in montibus Apeninis diffusi fuerunt: & paterno epitheto: non propria fortuna Vmbri dicti sunt. Ergo hoc pacto intellexit Isidorus libro. xiiii. etymologiarum dicẽs: Thuscia est pars Italiæ: Vmbria vero est pars Thuscię: scilicet prisca Saleumbrona. Et de iuniore Vmbria subdens: Est inquit etiam Vmbria in Apeninis iugis ad meridiem versa. Exponit igitur Myrsilus & eum secutus Dionysius Halicarnasseus: q; Xanthus Lydus in patria historia: nullum filium nomine Turrhenum fuisse Atu memorat: & q; in narratione Pelasgici belli non solum ante Atum: verum etiam ante primũ Pelasgorum regẽ fuisse Turrenos nomine: dominos maris tradit: & ob id in Lyda historia: potius contra Herodotum & illi consentientes de Turrenis haberi: q̃ proęis. Nunc quid a Turrenorũ historia tradatur: ita subiungit dicens.

Saleumbrona.

Vmbria duplex.

Ca. VI.

Ferme cuncta Dionysius in primo libro ab loco isto Myrsili excerpsit: vt patet percurrenti primũ librum Dio-

Nunc quid de se turreni dicant est inferendum. Primum ridẽt se ab aliquo aduena denominatos: qui se solos indigenas in italia

mos Turrenos asseruit: ꝓbat ꝑ id: ꝙ antiquissimi Italię populi existimanť Vmbri iuniores: vt etiã Plinius scribit in libro. iii. naturalis historię. ca. xv. Ergo his antiquiores fuerũt ꝓgenitores eoꝝ vetercs Galli Ianigenę Sale Vmbroni: vt exposuimus. Et hi fuerũt aureo

Ca. VII.

Hęc cũcta iterato Dionysius in primo libro repetit: visq; tota argumenti in hoc est. Omnis pbatio certissima historię est ab auctoribus patriis: vel patriæ proximis. Quare aduersariis nulla certa via restat probandi Turrenos esse prolẽ Lydam: vel ita cognominatos a Lydis. Si em Xanthũ Lydũ historicũ legant: inuenĕt nullũ nomine Turrhenũ fuisse filium Atus: aut venisse in Thusciam: sed Turrenos fuisse maris dños ante Pelasgũ regẽ. Si item querant Thuscorũ patriã historiã: respõdebit solos Turrenos esse in Italia indigenas: & a nullo alio pendere: aureo sęculo ortos: Iano deo & patre: seq; parentes esse Vmbrorũ & toti⁹ Italię: qbus solis

Dii etrusci

sint dii patrię principes Vertũnus: Horchia: parentes Italiæ & Razenua deus: a quo vti a duce se Razenos vocant: & a turrita metropoli Turrenos: quã Asiani lingua sua Mossyneã: Etrusci vero Tursenã & Sursenã pferũt: Romani aũt Surrenã & Turrenã. Si vltimo a vicinis Romanis querant de Turrenis: vtiq; Fabius pictor: Cato Sempronius & alii veustiores Romani: dicẽt se vocare illos nõ a Turrheno aliquo duce: sed a prima regia metropoli dicta Etruria Etruscos: aureo sęculo sub Iano ortos: vetustissimos patres Vmbrorum atq; Faunorũ & Nympharũ Aboriginũ priscoq; a quibus prisca Italia religionẽ & disci-

Tursena an turrita sit tetrapolis

plinas susceperit. Nulla igitur restat aduersariis via: vt a probatioribus sumãt argumentum. Hoc loco notandũ est q; falsum est qđ Myrsilus ait Tursenã dici Turritã tetrapolim. Nam vltra Lucam & mõtem Catinũ in Apuana Thuscia est Tursena oppidũ olim turritum paruũ: & nõ tetrapolis: sed monopolis: vt oculus probat. Hoc oppidum ætas nostra corrupta prima littera. t. & posita. c. ob propinquitatẽ prolationis: nõ Turrenã sed Cursenã profert. Potest tñ saluari Myrsilus: quia loquit solũ de antiquis Turrenis qui Volturreni id est antiqui Turreni dicũtur. Et hoc videt ad intẽtionẽ ipsius Myrsili & Dionysii in primo libro. Et hoc patet ex tribus. Primo quia loquit de Turrenis qui iacent medii inter Perusinos & Phalliscos. Secũdo quia dicit q; Romani vocãt eos Etruscos a metropoli dicta Etruria. Sed ea est Volturrena circa Volsinos: vt copiose pbauimus in q̃stionibus Anniis: quia Tursena: Etursia: Etursa: Volturssena: quas Romani proferũt Turrenã: Etruriã Etruscos: Volturrenos: eãdem habẽt tum deriuationẽ tum definitionẽ: tum vel maxime quia inuincibilẽ a cõiugatis habẽt argumẽtationẽ. Si enim teste Plinio in tertio naturalis historiæ. ca. vi. ciues Volturreni in quoq; parte eadẽ sunt Volsiniẽses: hi sunt proprio cognomine Etrusci: vtiq; ciuitas Volturrena in cuius parte eadẽ sunt Volsinienses: ipsa sit proprio cognomine ciuitas Etruria necesse est. Sed hęc vt diximus copiose explanata sunt in quęstionibus Anniis: & in cõmẽtariis Xenophontis dictũ est quid significent ista: Monopolis: Dipolis: Tripolis: Tetrapolis. Itaq; Myrsilus loquit de Volturrenis Etruscis priscis: qui medii sunt inter iuga Cyminia & Volsinienfia: vbi limites erãt Perusini. Et in his est verũ q; Tursena & Volturssena id est antiqua Turrena significat Turritã tetrapolim nũc Viterbum: vt in Anniis q̃stionibus pbauimus: cui Sursena quã Surrenam proferimus: proxima est: & inscriptio dicit Surrenienfibus Augustalibus. Et ita saluatur Myrsilus. Tandem ex his Myrsilus ita concludit dicens.

Ipsi quoq; Romani fatẽtur Etruscos esse vetustissimos & aureo sæculo natos: a quibus aras: ritus: diuinationes: colonias & disciplinas habuit prisca Italia initio sumpto a prima eorũ tetrapoli dicta Etruria: a qua illos Romani Etruscos cognominant. Nõ est igitur aduersariis vllavia qua probẽt eos Turrenos a filio atus habere vel nomẽ vel originẽ: sed id nomen desumpsisse a Tursibus: quia ipsi Surses & Sursenas si sunt vrbes pontificiæ: & Turses ac Tursenas.

Qz si etiã ad hos venit Toreb⁹ filius Atus: vtiq; nõ ab eo aduena noiati sunt Turrheni in digenæ: sed ecõtrario ab eis Toreb⁹ fuit cognominatus Turrhen⁹ a grẽcis. Igit etsi totã Italiã coluerint græci: vt nostri tradunt: ex ipsis tamen Lydis & Turrhenis vicinisq; Romanis: falsa esse ostẽdimus: quæ cõtraria his de Turrhenis multi vt diximus cõscripserũt.

Ca. VIII.

Vltima conclusio Myrsili p vnã distinctiuã: pbationẽ habet hoc mõ. Aut Toreb⁹ filius Atus non venit in Thusciã: & ita Turrheni nõ dicunt ab eo: Aut venit: & tũc qa idigenę nõ denoiant ab aduẽis: & itẽ añ Pelasgũ regẽ: Turrhenũ nomẽ & dominiũ inuenit: cõsequẽs ẽ: vt antiq Turrheni nõ dicant a Toreb. Torebus.

bo nouitio: neq; sint proles Lydorũ sed ecõtrario ipse aduena Toreb⁹: ab indigenis Turrhenis cognominatus sit Turrhen⁹. Notandũ est primũ q; grẽci q dicũt Turrhenos fuisse antigores noie Turrheno: q̃ Torebus fili⁹ Atus: scribũt. rh. aspiratũ Turrhenus: vt significet platio Etrusca q dicũt Turseni & Tursena: & nõ Romana qui pferũt Turrenum & Turrenã. Nam. rh. aspiratũ semi si: est. Et ideo dicit Myrsilus: q; nõ Turreni a Turrheno: sed potius Turrhenus a Turrenis deriuationẽ habet. Itẽ qa aduenę ab indigenis cognominant. Cõtra qa Etruria a Turfib⁹ dicta: & habitatoribus Vmbria: ab aduenis Pelasgis & Lydis Turrhenis mutauit nomẽ: vt insinuat Plinius li. iiii. naturalis historię ca. vi. Ad hoc respõdetur p id qđ ait Serui⁹ super primũ æneidos: qa victi a victoribus nomẽ accipiũt. Et idcirco Etrusca Vmbria Pelasgia: licet parũ durauerit: a victoribus Pelasgis dicta fuit: qui Syluano fanũ ingẽs Volturnę sacrauerunt: teste Virgilio in. viii. eneidos: iuxta quã Volturnã adhuc manet planicies dicta cãpus pellasgi a vulgo. Et mox a Turrhenis victoribus dicta est Turrhenia: vt supradicto loco Plinius dicit: & nos in Etrusca historia explanauimus. Porro Torebus veniens nõ vicit eos: sed iure consanguinitatis a Cibele vxore Iasii: & filio eius Bante Larthe Thuscia: comi hospitio susceptus & Vetulonia decorat⁹ est: vt author est Berosus in. v. antiquitatũ. Et Silli⁹ significat in. viii. libro dicẽs: Mæoniæq; decus quõdã Vetulonia gẽtis. Et idcirco Toreb⁹ vt aduena susceptꝰ: & in eorũ ciuilitatẽ: iura: leges: ritus: loquelã: & cognomen transiens: Turrhenus: & ab eo Turrheni Lydi cognominati fuerunt.

Finiunt Commentaria super Myrsilum.

Eiusdem Fratris Ioannis Cõmentaria super fragmenta Catonis. Lib. VII.

MARCVS Cato Porcius: Sempronius & alii viri illustres Romani scripserũt de origine gẽtium & vrbiũ Italiæ: vt ait Dionysi⁹ Halicarnasseus in primo libro. Et Semproniũ qdẽ non potui de originibus inuenire: nisi is liber sit cui est titul⁹: de diuisione antiqua Italiæ: cuius iã cõmẽtaria cõfecimus. Porro quisquis fuerit iste Cato q; de originibus scripsit: nõ potui eũ integrũ habere: nisi fragmenta & quidẽ inordinata in Collectaneis vetustis cuiusdã magistri Guilielmi Mãtuani. Nos vero in ordinẽ solũ fragmẽta redegimus: vt cũcta simul quisq; legat: quę ad vnã regionẽ Italiæ spectãt: & alia singula suis locis: vt sub exẽplo: quæ ad Etruriã solã fragmẽta spectãt: in Etrurię cõmẽtariis ponem⁹: & sic de singulis. Et quoniã plurima eorũ quę in his fragmẽtis Cato ponit: etiã Plinius: Sempronius & alii docẽt: & in aliis cõmẽtariis exposuimus: idcirco ne immẽsitas cõmẽtariorũ lectorẽ obruat: breui

bus absoluemus cuncta: nisi vbi noua necessitas dicendi plura occurrerit. Diuidũtur autem hæc fragmenta in duas partes. In prima est vnum fragmentum procemii. In secunda sunt fragmenta originũ. Prio igit ponit fragmẽtũ pœmii in quo hęc sunt verba Catonis.

Scribẽdi cã q̃ fuerit Catoni.

Ergo Græcorũ iactantia simul & ignominiosa origo Italiæ p̃ insaniã a Grecis falso obiecta: Catonẽ impulit ad scribẽdũ de origine Italię, quã obiectionẽ etiã scribẽs ad filium deplorabat, quã ad verbum Plini⁹ ponẽs in .xxix. li. naturalis historię ca. prio: Marci inqt Catonis ppria verba ponam⁹. Dicã de istis Grecis suo loco Marce fili qd Ahtenis exq̃sitũ habeã: & q̃ bonũ sit illoꝝ lras aspicere non pdiscere. Vincam neq̃ssimũ & indocile genus illorũ: Et hoc puta vatẽ dixisse. Quãdocũq̃ ista gẽs suas literas dabit: oĩa corrũpet. Tũc etiã magis si medicos suos huc mittet. Iurarunt inter se barbaros oẽs necare medicina. Sed hoc ipsum mercede faciunt: vt fides his sit: & facile disperdãt. Et subdit Cato. Nos quoq̃ dictitant barbaros & spurios: nosq̃ magis q̃ alios opicos appellatione fœdant. Itaq̃ Cato vaticiniũ egit: vt cum Roma & italia eorũ authores reciperet: tũ oĩa corrũperẽt: quia authores eorũ pleni mendaciis: oĩm originib⁹ nebulas inicere curauerũt. Vnde Lactanti⁹ in primo lib. diuinarũ institutionũ ca. xv. Apud etiã malos reges panegyricis mendaciis adulant: q̃d malũ a Grecis ortũ est: quorũ leuitas instructa dicendi facultate & copia: incredibile est quãtas mendaciorũ nebulas excitauerit. Scimus em̃ inqt Iosephus cõtra Appionem grammaticũ: in quot locis Hellanicus de genealogiis & tẽporibus ab Agisilao discrepat: & in quãtis Herodotũ corrigit Agisilaus: & Ephorus Hellanicũ in pluribus ostẽdit esse mendacẽ: & Ephorũ Timæus: Timæum posteri: Herodotũ cũcti. Semp em̃ Greci vt author est Diodorus in .iii. paruo tẽpore literis impenso ad quęstum cõuertunt: & eius gratia nouas res p̃ opinionẽ adinueniunt: & de rebus maximis dissentiunt & altercant: nullaq̃ certa scientia reddita: semper in confuso auditores suos relinquũt: & per omnẽ vitã animos hominũ errare cõpellunt. Quãobrem vt Cato in fragmentis dicet: Etrusci semp horruerunt literas & disciplinas Græcoꝝ: & ob id nolebãt etiã literas latinas suscipe etiã postq̃ Etrurię ciuitas Romanis a Turrheno data fuit. Itaq̃ iuxta eiusdẽ Catonis vaticinium: quia futurum erat: vt susceptis lris & authoribus Græcis italiæ vetus fulgor obtenebraret mẽdaciis Græcoꝝ: ipse charitate p̃ię atq̃ Italiæ mot⁹: illustrauit Italiã: & quęcũq̃ memoria p̃dita erant apud singulas gentes Italiæ collegit: potissime apud Turrhenos q̃ pres Vmbrorũ fuerũt: & illas vetustissimas leges/lras/ritus/mores/temporaq̃ inundatiõis & Iani retinebãt: vt Dionysius in prio lib. insinuat: & Myrsilus supi⁹ exposuit. Vñ occurrit Cato mẽdaciis & verbositati Greçoꝝ p̃ seruãda Italiæ antiquitate: & qdẽ splẽdidissima: oñdẽs habitatã Italiã lõge ante vitiatorẽ aurei sæculi Ninũ regẽ Assyriorũ: quãdo Greci nõdũ erant: nec quispiã eorũ in Italiã venerat. Et hãc antiquitatẽ aureã: qua p̃ totum orbẽ nulla erant nota inuasiua arma ante Ninũ: oẽs consentiunt fuisse sub Iano: Camese: atq̃ Saturno prisco Caspio: nõ græco: qui post Ninũ primus floruit Apteras: ãnis quingẽtis & amplius vt notat Eusebius de tẽporibus: & nos copiose p̃bauim⁹ in aliis cõmẽtariis. Vnde: vt videm⁹, oẽs ab aureo sęculo originẽ Italiæ scribere atq̃ mẽtibus hoĩm ĩprimere stu-

Græcitam impudenti iactãtia iam effundũtur: vt quoniã his dudum nemo respõderit: ideo libere a se ortã Italiã & eãdem spuriã simul & spurcã atq̃ nouitiam: nullo certo authore aut ratione: sed p̃ solam insaniã fabulentur. Quãobrem nunc vt cæteris latinis viam faciã: quæcũq̃ memoria prodita gẽtib⁹ Italiæ sunt & nunc Romano imperio subditis, diis volẽtibus scribere instituo.

Vaticiniũ Catonis.

Græcia mẽdax.

duerunt: Fabius Pictor: Sempronius: Trogus: Iustinus: Cato: Virgilius: Ouidius: tam in Fastis q̃ in opere maiore: Macrobius in Saturnalibus: & alii q̃ de Iani: & eius collegę vetusti Saturni ætate loquũtur. Hoc em̃ principio veluti fulgore maximo Græcis mendaciis oppositio: mox velint nolint: cõcludebãt nostri maiores. Ianus regnauit in Italia aureo sæculo. Ergo Italia habitata fuit in primo generis humani ortu: quoniam tam græci q̃ latini cõfitentur: q̃ in principio generis humani: prima ætas aurea fata fuit. Alioqn principium generis humani: non fuisset prima ætas. Rursus ita nostri Græciã mendacem audẽtẽ in historia redarguebãt. Ianus regnauit ætate aurea. Ergo ante Ninũ fuit habitata Italia quippe q̃ ipsi greci concedũt Ninũ fuisse primũ: quem nouerint cupiditate regnandi toti Asiæ atq̃ Aegypto arma victricia intulisse: & auitũ aureum morem gentibus immutasse. Erant em̃ tum rudes ad resistẽdum homines: qui aureo sęculo assueti: nulla nouerãt arma: & ob id facile terminos vsq̃ Libyæ illos p̃domuit: vt noster Trogus ait & post eum Iustinus abbreuiat in primo Epitomatũ. Verũ nunc ætate nostra q̃ se literis græcis dant: etiam hæc negligũt: tantum videlicet virus contra veritatem secum ferũt literæ græcæ: vt nunc etiam: q̃d maiores nostri probauerunt: aureo sęculo natam italiam funditus ignorent: Et non aduertunt q̃ Iuuenalis noster Aquinas exclamet in Satyra: Et quicquid gręcia mendax audet in historia. Et item: quid inquit rancidius q̃ q̃ se non putat vlla formosam: nisi quæ de Thusca Græcula facta est? Et item. Omnia græce: cũ sit turpe magis nostris nescire Latine. Fœminas reprehendit: sed viros includit: cũ nullus se putet doctum: nisi qui de Thusco/qui prius disciplinas fluctuantes Grecorum horruerat teste Catone/ Græculus est factus. Gaudent quidam Itali: q̃ omnia græca fabulosa nouerũt: cum sit nostris magis turpe res nescire latinas: & Italiæ origines & antiquissimos splẽdores. Bonũ est inquit Cato: literas græcas aspicere non perdiscere. Aspiciamus igitur authores Græcos: vt si quid consonum Italico fulgori inuenerimus: yti nostrum ab eis eripiamus. Vbi vero contraria scribunt: non perdiscamus: id est non credamus: quoniam veritatem vt cancer corrumpunt: pudeatq̃ ratiõnẽ Italiæ mutuari a græcis: vt loquitur Plinius in .iii. naturalis historiæ cap. xvii. Hactenus de procemio Catonis: nũc ad originũ fragmenta reuertamur: in quibus Cato facit duo. Primo ponit in cõmuni originem orbis: & Italiæ. Secundo singularum gentium Italiæ. Primo igitur ponit duas opiniones de origine orbis & Italiæ in communi dicens contra Græcam leuitatem.

Ingręculos.

Italiæ splendidissima origo fuit: tum tempore tum origine gentis. Cœpit enim aureo sæculo sub principibus diis Iano: Camese: Saturno gẽte Phœnica & Saga: quę post inundationem terrarum per orbem prima colonias misit. Et de mundi quidem origine authores nõ paria sentiũt. Nã chaldęi sibi sempiternitatẽ persuadẽt. Phœnicibus vero ac Sagis magis placet origo. Inter vtroq̃ conuenit ante Ninum circiter annis quiquaginta & ducentis quibus durauit aureum sæculum: terras fuisse inundatas: & in Scythia saga renatũ mortale genus. Siue em̃ ab æter-

Italiæ antiq̃tas.

Breuib⁹ Cato absoluit innumeras historias: & infinitam syluam rerũ: quæ cuncta vtcũq̃ nos exponemus. Prima fronte vanitatem Græcam: & ignominiam obiectam elidit dicens: Italiæ origo splendidissima cõuincitur a multis locis. Primo quidem ex tempore splendidissimo: ga aureo & non ferreo ac spurio simul & opico sæculo nata est. Secundo a splendore progenitorum. Sane sciendum est: vt hic ait Cato: & Diodor⁹ etiã in tertio libro. Chaldæi sẽ piternũ mũdũ opinati sunt: Phœnices vero Sagi ex tempore factũ crediderũt. Primos sequit Aristoteles:

Mũdi origo

secũdos Plato & christiana fides. Cõueniunt de inundatione vniuersali: quæ præcessit Ninum & aureamq; ætatem annis ducẽtis quinquaginta: vt Cato supputat: aut his vno min⁹ vt tradũt alii: ex Græcis quidem Xenophon & Archiloch⁹: ex Phœnicibus Maseas Phœnix & Hieronymus ægyptí⁹: & ex latinis Fabius Pictor. Fuerũt autem diluuia ab authoribus notata quĩq;: vniuersaleq; p antonomasiã dicitur terrarũ inũdatio. Secũdũ Niliacũ. Tertiũ atticũ. Quartũ Thessalicũ. Quintũ Pharonicum. Quę in libro de æquiuocis Xenophon & nos in cõmentariis super ipsum exposuim⁹. Cato & Fabius & alii de primo loquũtur: quia ipso exacto cœptum est humanũ genus & prima ætas aurea. Sed siue diluuiũ præcessit siue nullum diluuiũ ante Ninũ vniuersale fuerit: vtiq; non semp fuere hoies: sed post chaos innumera tpa/vel post dictũ diluuiũ cœpit ex putrefacta humo gen⁹ hominũ ꝓdire: vt græca vanitas contra verã philosophiã sensit: & Diodorus in primo lib. repetit. Nõ enim qđ nobilissimũ est in natura semel accidit/neq; disponi potest corpus sine certo semine ad humanã animã. Sed de his alias. Siue ergo ex putrefactione primum cœperint hoies: siue a deo conditi: siue a prima inundatione terrarum seruati: quæritur vbi primũ cœperint: & inde diffusi fuerint p orbẽ. Respõdet hoc loci Cato & similiter Trogus/& eius abbreuiator Iustinus: & sanctus Moyses q; primũ in Scythia cœptum est: & Scythis principatus originis a cunctis ratione tribuitur. Quærendũ est item: quo loco Scythię primo resedit. Respõdet Diodor⁹ Siculus in. iii. ex Scythica historia: q; principio sui parua numero & ignobilis dominatu q non erat: cõsedit gen⁹ hoim iuxta fluuiũ Araxim in Armenia maiore. Moyses quoq; ĩ Armenia maiore saluatũ fuisse hũanũ gen⁹ & multiplicatũ: & ab inde per orbem in colonias diuisum: scribit. Eadẽ scribũt Berosus chaldęus: Maseas phœnix/Hieronym⁹ ac Manethõ ægyptii vt author est Iosephus in primo de antiquitate iudaica. Est autem Armenia maior eadẽ Aramea & Saga vicina Persis: vt insinuat Plinius in. vi. naturalis historię cap. xvii. dicẽs Scytharum populi Persę illos Sagas vniuersos appellauere: a proxima Saga gente: antiq Arameos. Cui argumẽto est vrbs prima quã ędificauerũt iuxta Araxem fluuium vbi cõsederunt. Nam Ptolemęus per syncopam vocat illam Sagalbinam: alii vero Geographi sine syncopa Sagã Albinã sicut quidam per syncopam Volturnam: alii sine syncopa Volturrhenã vocitant. Est autem Saga lingua Aramea: id qđ Sangni lingua Sabina: & ab eo sanctus sacerdos lingua latina. Vnde Sagam Festus pro sacerdote expiatrice exposuit: & diuus Hieronymus libro interpretationum/ꝓ sacrificulo & immolatore: id est pontifice interpretatur. Quare illa prisca gens post diluuiũ dicta est Saga: id est pontificia & Thusca siue sacrificola: quia teste Beroso religiones & ritus a Iano edocta primum fuit. Moyses vero tradit/ꝙ Noa primus pontifex cum filiis & vxoribus sacrificia & holocausta obtulerit. Siue igitur idem sit Ianus & Noa: vt tempus & epitheta vtriusq; conuincunt: & Berosus asserit: & plures iuniores consentiunt: vt in cõmentariis Berosianis exposuim⁹: siue homines principes diuersi fuerint: omnes tamen Iano epitheta splendidissima tribuunt: ꝙ ante inundationem fuerit cũ filiis & vxorib⁹ patria Phœnix: & nauigio in Armenia cum eis saluatus fuerit primus pater Chaos/& semen orbis: vnde dei & homines formati fuerũt: primusq; rex & Monarcha ætatis aureę penes quem vnũ erat vasti custodia no mundũ existimes: & ignis principio cũcta tenuerit: & sensim in sua loca elementa coeũtia hoies produxerint siue (vt fertur) ante aureum sęculum terras subrutas inundatio possederit: & exsiccata humo apparuerint hoies: eq dẽ principatus originis sẽ per Scythis tribuitur: a quib⁹ auctis colonias per orbem missas ferunt.

Diluuia qn ꝙ.

Hoimorigo vbi fuerit.

Aramea Saga.

Ianus & Noa.

mundi: & ius omne vertendi cardines: & dandi albam virgam: id est primos fasces, vt Berosus explicat: & omnis latina historia de Iano consentit: quã Ouidius in primo libro de Fastis & aliis recollegit. Vnde ab eo Saga: Sagi Tusci appellati sunt a plurib⁹: vti est illud Plinii in tertio naturalis historiæ ca. xvii. Omnia inquit ea flumina fossasq; primi Sagi fecere Thusci: egesto amnis impetu per transuersum in Atrianorum paludes: quæ septem maria appellantur: nobili portu oppidi Thuscorum Atriæ: a quo Atriaticum mare ante appellatum, qđ nunc Hadriaticum. Et immediate superius: Ab eis Sagis ostiũ Padi ponitur. Et cauę a corruptissima impressione: quæ Hadriam oppidum & prius Hadriaticum mare: & a Sagi: pro Atria: Atriaticum & Sagi somniat: & cuius impressionis stomachosa & aperta vitia probauimus quęstione. xx. Annia. Cui argumento est: q; emendate ibidem Sagis ostium Padi impressit. Exposuit igitur in communi Cato & breuibus: tanq; ætate sua manifestissimis: q; Italia orta est non ętate opica: spurca: vitiata: & ferrea: sed prima aurea: in primo ortu generis humani ante Ninũ: Et item nata est a splendidissimo patre Iano Saga pontifice maximo: religiosissimo: literatissimo: philosopho: theologo: patre omnium deorum & hominum: monarcha totius primi generis humani: penes quem vnum & solum tunc erat vasti custodia mundi aurei: & ius omne vertendi res & cardines: & ob id Vertumnus deus vertẽdarum rerum dictus: cui etiam forma militis esset: quia fasces dabat ad continendos homines in aureo officio: vti Pictor significat. Quare non a spurcis Græcis qui aurea non erant ætate: sed a tempore aureo & splendidissimis principibus & diis regibus & pontificibus splendidissima est origo Italiæ. Deinde Cato in communi, tradit: vbi primum Ianus cum coloniis veniens consedit in Italia: & eam vagientem in cunis suscepit: & vbi primam metropolim &. xii. populos cum fascibus totidẽ pro regenda Italia instituit: dicens.

Et ex his venisse Ianum cum Dyrim & Gallis progenitoribus Vmbrorum: rateq; cum colonis per tyberim vectum: ad læuum tyberis Etruriam tenuisse locum: vbi colonias in cõtinente primum exposuit: & ipsum deũ simul Vaticanum habitum dictumq; fuisse. Et regionem Vaticanam: id est vagicanam dictam: q; ibi Ianus quasi in cunis natã primũq; vagiẽtem Italiam exceperit. Inde cum coloniis a Vagicano ꝓgressum in tractum Vmbriæ fundasse regia & fani Olympum fossamq; sacrasse: & augustalem Turrenã non longe a regia dicasse: vbi ad salutandũ regẽ. xii. colonię nouis lunarib⁹ cõuenirent. Inde duodenis coloniis fasces ad cõtinẽdos rudes scribũt singulo ꝓtoriano lictori quatuor & vigiti armatis ingenuis distributis. Eas posuit colonias ad ripas qdem Tyberi Dyrim Mauri: sed Etrusci Atlaum greci Atlantẽ intelligũt: vt author est Berosus: & Plini⁹ significat in. v. naturaľ historię ca. ii. dicẽs. A Fuut ad Dyrim (hoc eñ Atlanti nomen eẽ lingua Maura cõuenit) sunt. cc. milia passuũ. Cęterũ veteres Galli: veteres inũdati interpretanť: vt in commentariis super Xenophõtem ac Myrsilum exposuimus. Fuit eñ Ianus saluatus ab inundatiõe cum filiis & vxorib⁹ in Scythia Saga: vt Berosus tradit. Progenitores ergo Vmbrorũ fuerũt veteres inũdati Ianigenæ: vt hoc loco Cato asserit: & Fabius Pictor & alii latini tradunt: quos Solin⁹ in Collectaneis colligẽs Veterũ ingt Gallos plem esse Vmbros. M. Antoni⁹ asseuerat: quos gręci Vmbros dixerũt: quia aquosa clade imbrib⁹ superstites fuerũt. De læuo & finistro latere Tyberis: quæ sunt Etruria & Latiũ: & de quincia

Dyrim.

Galli.

Saturnī Latio: in qua dii principes fūt Saturnꝰ & Ops: simulq; de Etruria vbi dii principes sunt Vertumnꝰ & Horchia: id est Ianus & Vesta: iā satis expositum est in cōmentariis sup Fabiū Pictorē & Myrsilū. De Vaticano ita dicit Gellius de Atticis noctibus li. xv. Agrū vaticanū: & eiusdem agri deū pfidem appellatum accepe-ramus a vaticiniis: q̄ vi ac instinctu eius dei in eo agro fieri solita essent. Sed pręter hāc causam. M. Varro in libro diuinarū rerū: aliam esse tradit istius nominis rationem. Nam sicut inquit deus Aius appellatur: ara-q; eius statuta est quę est in infima noua via: ꝙ eo in loco vox diuinitus edita fuerat: ita vaticanus deus nūcupatus penes quem essent vocis humanæ initia: quoniam pueri simul atq; parti sunt: eam primam vocem: quæ prima in vatica-no syllaba est: edunt. Idcirco vagire dicit: exprimente verbo sonū vocis recentis. Hæc Gellius. Vatire enim & vaticare apud Etruscos erat vagire: sicut natire & naticare: erat cessare a vagire. Argumento est: quia Etrusci nūc Viterbenses: apud quos innumera manēt antiqtatis argumēta: cum puerū in cunis vagientem vt faciant cessare iubent: dicunt: natica puerum. Q̄ vero vbi regia metropolis est Volturna & fanum eius: ibi consederunt: & Fabius pictor & Myrsilus Catoni cōsentiūt: & ratio cōuincit. Vbi em̄ geniti sunt Vmbri: ibi Ianus cum Gallis progenitoribus eorum cōsedērūt. Geniti aūt fuerūt in Sale vmbrona circa Volsinos: q tūc ager Volturrenus: nūc Viterbensis dictus est: vt supra Myrsilū demōstrauimus. Quare in regia Volturrena Viterbensi principio Italię cōsedit Ianus & coloniæ primę. Quid sit Olympus: & fossa sacra: & ritus sacrandi loci: copiose expositū est in cōmentariis super Xenophontem & Pictorē. De Turrena Augustali: quā Surenam dicimus: & in fine Myrsili tetigimus: & medio miliari distat a Volturna: hoc notandū est ꝙ Suia cognominabatur: & a Iano ac Vesta igni vestali atq; sacrificiis fundata & dicata fuit: vt versus Etruscis literis in sacrario Ryyelli scriptus indicat: quem loco suo interpretati sumus. Est autem Suia teste Hieronymo & Talmudistis: salus & salutatio: quia ibi xii. populi in nouis lunaribus ad salutādū Larthem veniebant: vt dicit hoc loco Cato: & Macrobius refert in primo Saturnalium. De fascibus lictoribusq; ac prætoriis: copiose tradunt cōmētaria nostra super Fabium pictorē. De. xii. vero vrbibus primis & originibꝰ vocabulorū scīēdum: ꝙ Ianiculū: Oenotriū: ac viniferum: interpretatione sunt eadē: vt ostendimus super Myrsilum. Etiā Ianus cōdidit vinculū p limite sacro inter se atq; Camesen: & inter puincia suam Ianiculam Etruriam: & inter Saturniā Latium: vti explicauimꝰ super Pictorē & Semproniū. Secūda vrbs Arin Ianū: id est sublimitas Iani. Differūt inter se Caryn & Arin: ga primū interptatur vinea: alterum sublime: vt tam diuus Hieronymꝰ q̄ Talmudistæ perhibent. Hinc genuense promontorium Caryn Ianum: id est vinea Iani & nō longe sancta Maria in vineis. Igitur Caryn Ianū: vrbs est sublimis Iani siue sublimis id est celsi Iani: siue quia in edito positum & sublimi loco. Teste enim Dionysio in primo libro mos condendi vrbes antiquis fuit: vt eas conderent non magnas sed paruas & locis munitis. Erant enim pauci homines ab initio. Quatuor vrbes ad mare condidit. Prima est Pheregenę: latine vero fortuna Genii: quia phere fatum dicūt Aramei: vt Samuel nas Ianiculū: & Arin Ianum: ad ripas arni totidem: Phesulas & ididē Arin Ianum. Ad littus Etruscū quatuor: pheregenę: Volcē: Volaterra: Cariara: q̄ & latine Luna. In mediterraneis quatuor. Ogygianū: Aretium: Rosellas: Volsinium. Paulo post dextrū tyberis latus regulis suis pmisit. Camesena quo camesenę duæ: & Saturno a quo saturnia oli: qđ nūc capitolium: & ab ea late saturnia terra. Hæc prima fuit aurea illa ętate: & quidē augustissima origo Italiæ.

Aius deus. Vaticanus.

Vatire. Natire. Naticare.

Suia.

Arin Ianū.

Caryn.

Pheregenæ.

Talmudista dixit. Genium vero principium & patrem posteritatis intelligunt. Vnde Ianus Genius deus Italię sicut & Vaticanus dictus est. Hinc Ianua vrbs a Iano sicut & Caryn Ianum: & eadem Genua ab eodem Iano Genio dicta est. Non enim existimandum ꝙ Ianus solas. xii. colonias posuit sub metropoli vna regia: sed ꝙ illas primas a principio pro imperio & gubernatione Italiæ instituerit: & ex eis auctis: in alia loca Italiæ traduxerit alias. Cui argumento est: quia omnem cisapeninam Galliam: quæ Lombardia dicitur: & omnes Italiæ alpes Thusci coloniis repleuerunt post has duodenas vrbes. Ita enim sub Iano cœptum est imperium Thuscorum in tota Italia aureo sæculo & innoxio: non armorum violentia: quæ ea ætate non erat: sed successiua coloniarum missione: atq; propagatione per Italiam. Semper enim iuniores & posteri natura non armis impellēte: senissimis priscisq; domibus: quæ loco deorum a posteris habebantur: regebantur: vti Aristoteles in primo libro Politicorum insinuat: & fragmenta Theophrasti & Themistii Peripatetico-rum exponunt. Q̄ autem sub Iano is ordo seruatus fuerit in Italia: & ætas ipsa aurea irreuincibiliter probat: quoniam natura tunc viuebatur: qua posteri veneratione ac pudore non vi: seniorum imperio & fascibus subdebātur: & Fabius pictor insinuat: & Cato: & Sempronius docent: & alii plures: qui sub Iano cœptum imperium Thuscorum: & ab eis missas per Italiam colonias more illius ætatis affeuerant. Quos Liuius breuibus imitatꝰ in. v. ab vrbe condita: his verbis repetit. Thuscorum inquit ante Romanorum imperium: opes: mari: terraq; lōge patuere: supero mari & infero quibus Italia insulæ modo cingitur quantum potuerint: nomina sunt argumento: ꝙ alterum Thuscum communi vocabulo gentis: alterum Atriaticum: ab Atria Thuscorum colonia: vocauere Italicæ gentes. Græci Turrhenum atq; Atriaticum eadem vocant. Et mox de angustissima: vt ait Cato: huius imperii aurei origine subdēs Liuius: Hi inquit Thusci in vtrunq; mare vergentes duodenis vrbibus prius cis apeninum incoluerunt terras ad inferum mare. Postea trās apeninum totidem quot originum capita coloniis missis: tenuerunt vsq; ad alpes omnia loca quæ trans padū sunt: excepto Venetorum angulo: qui sinum circum incolūt maris. Alpinis quoq; ipsis haud dubie ea gentis origo est: & maxime Rhetiis: quos loca ipsa effecerunt: ne quid pręter sonum linguę ex antiquo: neq; eum incorruptum retinerent. Hæc Liuius. Itaq; etiā sub Iano plures coloniæ passim per Italiam missę sunt: pręter illas duodenas Etruriæ: quarum duę ad Tyberim fuerūt Ianiculū & Aryn ianum. Et ad mare quatuor: quarum prima Pheregene: id est fatum Iani Genii dicta est. Latini per syncopā phregenæ proferunt: q̄uis impressio stomachosa phregnæ impresserit: & quidam falso fregelę scripserit. Nā Fregellę in campania mediterranea: phregenę vero in Etruria maritima est: circa locū vbi nūc Palus: de qua Sillius in. viii. libro. Necnō Argolico dilectū littus Aleso: Alsium: & obsessę cāpo squalēte Phregenę. Secūda colonia est. Volcen: celebrata a Ptolemęo: Plinio: & aliis chorographis Thusciæ. Hanc suam coloniam fecere Romani: vti Plinius in. iii. naturalis historię cap. vi. insinuat dicens. Colonia Volcentum: a populo Romano deducta. Iacet diruta nūc non procul Castro vrbe maritima: & absq; l. proferunt accolæ: Voce pro Volce: vti scribit Ptolemęus. Est autem ce: & cen: id quod æs vel argentum: vt Samuel dicit: & diuus Hieronymus interpretatur. Alii metallum quodcunq; significare dicūt. Vol autem vt in Anniis quæstionibus diximus: significat antiquissimū & priscum. Hinc Volcen: prisca vrbs æraria est: vbi primū Ianus signauit æra. Qđ non tacuit Iginus & Protarchus Trallianus: vt author est Macrobius in primo Saturnaliū: vbi ait. Cunq; Ianus signaret æra: habuit in honore memoriam Saturni. Mons quoq; maritimus huic vrbi pximus: etiam mons Volcentarius dicitur: q̄uis nautæ siue per interpretationē: siue per corruptionē proferant mons Argentarius. Tertia vrbs est Volaterræ. Aterv[illegible]

Genius.

Phregenæ.

Volcen.

Volaterræ.

Samuel dicebat: Scythica olim lingua / latam plateam ante exitum domus significat. Ergo quia hoc est vti Atrium / quod a Thuscis primũ venit: vt author est Varro de lingua latina: argumentũ est / Atrianos Thuscos esse Volaterranos id est priscos Atrianos. Quare vrbs est prima Atriorum inuentrix: & a cuius colonia Atriaticũ mare prius dictũ fuit & inclyta Persio vate. Quarta vrbs Luna: sic dicta ab insigni: vt exposuimus alibi: dicente Martiale: Caseus Etruscę signatus imagine lunę. Verum vt ait Cato per interpretationẽ latinam Luna dicitur: sicut græce Selene: vt Strabo in. v. dicit. Nam Sago Etrusco vocabulo Cariara dicitur: nunc corrupte Carrara. Est enim Car teste Hieronymo vrbs: & iara luna. Hinc Cariara est vrbs Luna nunc deserta: non procul Macra: vltimo limite Etruriæ sicut Phregene non ꝓcul primo limite Tyberi. Cæterum vt ait Cato: circa Arnum duas colonias ex. xii. primis posuit. Alteram Phesulas quasi Phesulai: alteram Aryn ianã. Forte ad Arnum aliquis collis vel tumulus est vbi colonias Ianũ Aryn: id est sublime Iani oppidum posuit. Et forte inueniretur si quis spectet non procul transitu Arni: quem ætas ista pontem Aryn Ianum vocat. Hi sunt Fluentini ꝑterfluenti Arno appositi: nunc Florentini. Vrbs quidem Florentia noua est: sed gens Ianigena vetustissima: vna ex primis. xii. coloniis Iani: ex quib⁹ vna pars vici Thusci Arnienſis Romę condita fuit: vt exposuimus super Fabium Pictorẽ. Phese autẽ transcensus est: & vlai palus: vt Samuel noster exposuit: & diuus Hieronymus lib. de interpretationibus consentit. Hinc Phesulai ꝓlatione Aramea & Phesulę ꝓlatione Romana est trãscẽsus a paludib⁹. Subiacẽs em̃ planities paludosa erat a Iani ætate: vsq; ad Herculẽ ægyptiũ: q oẽs paludes retorsit in vnũ alueũ: cui cognomentũ suũ Arnũ indidit: vt in cõmentariis Berosianis exposuimus. Vrbs nũc diruta est: & scriis Aryn Ianis / nũc Florentinis / adiecta. Porro quatuor alias colonias &. xii. vltimas posuit inter Arnũ & regiũ fanũ Volturnę. Vnã Ogygianũ a suo cognomine posuit. Nã Ianus Ogygius patria phœnice fuit: vt Berosus significat: & Xenophõ de equocis dicit. Et hoc significauit Solin⁹ cũ de primo diluuio scribit: q primũ diluuiũ notatũ fuit sub Ogyge: a quo ad Deucalionẽ interfluxerunt anni septingenti: vt etã in cõmentariis Xenophõtis exposuimus. Est regio Ogygiana: inter Senas & Aretium: in qua posteri ædificatũ oppidũ Ogygianũ dicunt: vulgo vero Gygianum truncata prima syllaba de more Thusco: vt ostendimus in quæstionib⁹ Anniis. Alteram coloniam a cognomine vxoris suę Vestæ Ianus vocauit Aretium: vt ait Cato. Sane sciẽdum est: ante omnem linguam latinam fuisse supradicta nomina vrbium. xii. Et ideo qui latine putant dicta falluntur nimis: sicut q phesulas: fia sola: & Aretium ab aris vel aratura vel ab aridítate exponunt. Hæc em̃ nomina ante latinam linguam ab Etruscis indita sunt Arameæ originis. Et vt ait Berosus Vestam Iani vxorem / Aretiam dixerũt: id est terram. Eadem enim est Vesta & Terra cognomine apud latinos: sicut apud Arameos labit & Aretia siue Horchia: vt super Berosum ostendimus. Et ideo vnam ex. xii. primis coloniis Aretium ab vxore Ianus cognominauit. Rusellę turrim & magis ꝓpugnaculum significat deriuationemq; habet a Ros: vt diuus Hieronymus videtur significare libro interpretationum. Est etiam dirutum oppidum iuxta Thermas sancti Philippi: & Rosellæ vulgo dicuntur. Vltima colonia / Volsina id est prisca Sina id est assessoria: vt Samuel exponebat. Forte assidebant primi apud Ianũ &. xii. Lucumones: Vnde cum regia Volturrhena cognomine Etruria / in eadẽ parte connumerata fuit: dicẽte Plinio in. iii. naturalis historiæ capitulo. vi. Volturrheni inquit cognomine Etrusci in eadem parte Volsinienses. Hæc ingt Cato est prisca Italiæ origo: angustissima quidem numero hominum: sed splendidissima / tempore & genitoribus diisve tustissimis / & non aduenis nouitiunculis græcis. Sequitur aliud fragmentum de nominibus Italiæ: his verbis.

Atriani Prisci Volaterrani.

Luna.

Car.

Cariara.

Florentia.

Phesulai.

Ogygianũ.

Aretium.

Aretia.

Rusellæ.

Volsina.

Italia complura a diis & ducibus sortita fuit nomina: a Iano quidẽ Ianicula: quẽ q dã Oenotrium dictũ exili timãt: q a inuenit vinũ & far. Camesena a Camese: & a Saturno Saturnia: Saleũbrona quoq; a gẽtilib⁹. Durauit Saturnia nomẽ totidẽ ferme annis quot añ aurea ętas vsq; ad Apim: deorũ Italię vltimũ: vt Antiochus Syracusan⁹ scribit: a quo apenina quã Taurinã idẽ interꝓtat: etsi græci de more q dã a bob⁹ Herculis: vel quos opimos gignit Italia vt ait Hellicanicus: aut a vitulo egresso: vt Herodotus vel quidã græci boues vocant italos: vt fabulator Timęus dictã existimẽt: inde a duob⁹ fratrib⁹ altero Hesperia: altero Italia postremum nomẽ retinuit. His noib⁹ principio nuncupata fuit Italia circa Tyberim: vt q inter oẽs Italię amnes: in oim deorũ & principum tutela esset: atq; imperiũ totius ex his cõis sedes: a quo in principio & origine ipa Italię: Albula nomen a ianigenis habuit. Diuiditur aũt i Apeninos mõtes: & Cisapeninã & transapeninam Italiam.

A Tyberi inchoanda est expositio: qa per eam videbitur intentio Catonis contra græcos in hoc fragmẽto. Ian⁹ prim⁹ omniũ in Vaticanũ & Ianiculũ venit: vt oẽs concedũt: quẽ & antiquissimũ oim geniorũ & deorũ Italię volũt: dicente nostro Aquinate Iuuenale i Satyra. Dic mihi nũc quęso dic antiquissime diuũ: Respondes his Iane pater! Vndeveteres Salii sacerdotes carminibus suis Ianũ celebrãt: deum deorũ & patrẽ: vt author est Macrobius in Saturnalib⁹. Berosus quoq; oim deorũ maiorũ & minorũ atq; hominum confutiũ: & patrẽ asserit. Cameses & Saturn⁹ rate Thuscũ venerũt i amnẽ ad eũdẽ Ianũ: vti Berosus: Trallianus: Iginus: & Macrobius in primo Saturnaliũ: & Ouidi⁹ in primo de Fastis asserunt. Cranã filiã suã deã circa ripas Tyberis: deã Helernã Ianus fecit: vt testant Berosus in. v. & Ouidius in. vi. de Fastis. Ita ab inítio quatuor dii maximi ad eundẽ locũ Tyberis cõuenerũt: Ianus: Cameses: Saturnus: & Crana. Apis quoq; q Taurus ab Antiocho interpretat: iuxta Tyberim venit: & a se Italiã Apeninã. i. Taurinã dixit: vt hoc loci Cato significat. Hesperus quoq; Vetulonię regnauit haud procul a Tyberi: & in Auentini parte Tyberina Italus Capenam cõdidit: vt Fabius pictor & alii scribunt. Ex his hoc fit a Catone argumentũ: Omnes duces qui genuerunt Italiã coeperunt circa Tyberim: in cuius regione vltro citroq; cœpta est Italia. Nã in quorũ tutela locus est: in eo dii Genii genuerunt Italiam. Quare amnis Tyberis attingens Hetruriam & Latiũ: est solus locus in tutela deoq; Geniorũ Italiæ. Sed em̃ nullus horũ deorũ reperit græcus. Non igitur Italia a græcis spurcũ exordiũ habet: sed a splendidissimo sanguine diuum & deoq;. Ian⁹ em̃ & Cameses & filia ei⁹ Crana: atq; Saturnus nõ fuerũt Greci sed Aramei: vt tam Berosus q̃ latini cõcedunt: & nos sup Sempronũ atq; Fabiũ pictorem declarauim⁹. Itẽ Apis Aegyptius: cognomine Iuppiter iustus: Dionysius fuit: nomine autẽ Osiris: qui in Italia triumphauit de Gigantibus: vt clarissime probauimus sup Berosum. Item Hesperus & Atlas Italus a quo Italia nomina sumpsit fuere externi a græcis. Quare nullus Græcus fuit origo Italiæ: licet opici & spurci Greci aduenę benignitate Italica ad habitandũ aliquãti admissi. Hãc puto mentẽ esse Catonis: quia quicquid de origine Italię scripsit cõtra insanas imperatiões græcorũ retulit. Nunc singula Catonis dicta ponderanda sunt. Ianũ quidã volũt fuisse Oenotriũ quia vinum & far primus docuit: & ob id teste Fabio pictore in omni sacrificio ipi far cũ mica salis offerebatur & vinũ libabatur. Qđ cõgruit ei: qđ Ouidius in primo Fastorũ dicit: quęrens. Mox ego: cur: q̃is alioq; numina placẽt: Iane tibi primum thura

Apis.

Ianus primus deorũ.

Cameses.

Ianus Oenotrius.

merũq; fero? Et ſuperius, Inde (inqt) vocor Ianus: cui cũ cereale ſacerdos Imponit libũ farra q; mixta ſale. De triplici vero Oenotria & Oenotriis trib⁹: dictũ eſt ſatis in cõmentariis ſup Myrſilum: & ſimiliter de Vmbrona. De Cameſena quoq; & Saturnia: ſup Semproniũ & Fabium pictorem traditum eſt ad longũ. Et nõ minus de Heſpero & Italo. De Api & Oſiride: & q; ab eo fuerat dicta Italia Apenina ſiue Taurina: exactiſſime ſcripſimus in cõmentariis Beroſianis. Qđ vero ait: græcos de more cõtrariari Antiocho Syracuſano: ad id retulit qđ ad Marcum filium ſcripſit: Græcos eſſe genus nequiſſimũ & indocile. Nequiſſimũ quidem quia omnibus inuidens cunctos aliorũ ſplendores ad ſe trahere: & a propriis gentibus excludere ac nebulas mendacioꝝ inijcere ſtudent. Indocile vero: quia nunq; antiquiorib⁹ de antiq tatib⁹ credũt. Vnde teſte Dionyſio Halicarnaſſeo in primo lib. Antiochus Syracuſan⁹ eſt ſi quis alius antiquiſſimus hiſtoricus. Et vt in eodem libro dicit: q̃ quis alii dicant Italiã dicta Taurinã a bobus: Antiochus tamẽ ſcribit a duce ipſo dictam Taurinam: mox vt deſiit dici Saturnia. Et tñ iuniores fabulatores a bobus dictã ſomniant: quaſi nos ignorem⁹ exponere/ cur Græcia & Peloponeſſus dicta fuerit antiquit⁹ Aegialea: id eſt Hircina quia opimos hircos gignit: & quia genus hoim eſt ſpurcum: fœtidum & hircinum: & quia Itali Græcos vocant Hircos. Et tamẽ ſicut mihi nõ eſt iuniori credendũ de antiquitatibus: ſed vetuſtiorib⁹ hiſtoricis: ita neq; iuniorib⁹ fabulatoribus Hellanico: Herodoto: & Timęo: ſed antiquiſſimo Antiocho de antiquiſſimo Italię cognomine Apenino ſiue Taurino credit. Quare qm̃ Apteras vetuſtiſſimus Græcorũ Saturnus: impius: ferreus: qui patrem caſtrauit: filios interemit fratribus bella & ferrum intulit: longe poſt Apim imo & aureum ſęculum fuit annis ferme ſexcentis: ſi a Nino vſq; ad ipſum in Euſebio numeres: conſequens neceſſario eſt: vt præclare mentiãtur quidam Græculos ſecuti: qui Græcum Saturnum veniſſe ad Ianum aureo ſæculo ſcribunt: vt copioſe probauimus in commentariis Sempronianis Fabianis & Beroſianis: in quibus & mendaces Græcos oſtendimus: dicentes Italiam & Hiſpaniam Heſperias dictas a ſydere cum a duce Heſpero ſint cognominatæ. Hoc pacto refelluntur: qui a Pœno duce Annibale putant Italiam dictam Apeninam: id eſt Taurinam: quæ teſte Antiocho & aſtipulatore Catone: ab ipſo duce Api fuit ſic dicta cũ deſiit dici Saturnia poſt aureũ ſęculum annis fere ducẽtis & quinquaginta. Tot enim durauit aureum ſæculũ & Saturnia nomen: vt Cato inſinuat: & Beroſus ſupputat a morte Saturni Iuſti aurei & pii: vſq; ad trium phum Apis in Italia. A quo vſq; ad Annibalem colliguntur anni mille ducenti & amplius: vt in emendata noſtra Chronographia numerantur. Quare mille ac ducentis annis & amplius ante Pœnum Annibalem Italia dicta eſt Apenina. Præbet his errorem tranſitus Annibalis in introitu Italię q; Pœnus ab Annibale dicitur: de quo mõte Iuuenalis in Satyra. Et montẽ (inqt) fregit aceto. Q; vero ait Italiã diuidi in tres ptes: videlicet in mõtes Apeninos q; diuidũt mediã longitudinẽ Italiæ. Et itẽ in Italiã Ciſapeninam ad iferum mare: & trãſapenninã ad ſuperũ pelagus atriaticum: Eandem diuiſionẽ inſinuat Liuius in .v. ab vrbe condita vbi de origine & amplitudine iperii Thuſcorũ ſcribit. Et itẽ Sẽpronius expreſſit: cuius cõmẽtaria cõfecimus. Poſtremo de noſe Tyberis Priſco Albula dicendũ eſt. Et primo quot nominibus appellatus eſt. Secũdo a quib⁹ cognomẽta accepit. Tertio qñ. Quarto quid ſignificet Albula. Quinto quid ſit ei dextrũ & ſiniſtrũ: qa ſupradixit ipſe & Fabi⁹ q; Ianus ad lęuam Tyberis tenuit Hetruriã. Ad primã reſpõdet Plinius in .iii. naturalis hiſtorię cap. vi. Tyberis inqt: antea Tybris appellatus: ſed prius Albula. Et Virgilius in .viii. æneidos ait. Tũ reges: aſperq; immani corpore Tybris: A quo poſt Itali fluuium cognomie Tybrim Diximus amiſit verum vetus Albula nomen. Tribus igitur nomibus inſignis fuit. Albula: Tybri & Tyberi. Ad ſecundum dico q; Tyberis dict⁹ eſt a Tyberino rege Albanorum: vt dicit Liuius in primo ab vrbe condita: & Ouidius in ſecundo de Faſtis confirmat dicẽs: Albula quem

In græcos.

Saturnus Apteras & eius ſcelera

Albula Tybris.

Tyberim merſus Tyberinus in vndis Reddidit: hibernis forte tumebat aqs. Et in .xiiii. Metamorphoſeos ait. Sed Capis añ fuit: regnũ Tyberinus ab illis Cœpit: & ĩ Thuſci demerſus fluminis vndis Noſa fecit aquę. Tybris vero dictus ẽ a cognoie Tyberis regis Thuſcorũ: vt Virgili⁹ ſignificauit & nos in .xxxiiii. q̃ſtione Annia demõſtrauim⁹. Sed Albula deriuationẽ habet ab Alba Iani: de qua Ouidi⁹ in .vi. de faſtis ait. Sic fat⁹ (ſcilicet Ian⁹) & virgã q̃ ſtryges pellere poſſet A forib⁹ noxas (hęc erat Alba) dedit. & Beroſus in .v. antiqtatũ. Ian⁹ inqt Aborigínib⁹ filiã ſuã Cranã creauit reginã: eiq; ſceptrũ cũ Alba dedit. Et hoc eſt qđ Cato ſignifi cauit & Virgili⁹: q; verũ & vet⁹ nomẽ Tyberis fuit ſub Ianigenis Albula. ſ. ab Alba Iani. Ad tertiũ vero quęſitũ reſpõdeo: q; Tyberinus rex Albanorũ q; ab Aenea fuit decimus: ſubmerſus periit in Tyberi: & ei vltim⁹ nomẽ dedit: añ vrbem Romã cõditã annis trib⁹ & ſexaginta ſupra centũ: vt Euſebius de tẽporib⁹ cõſentiẽs latinę hiſtorię ſupputat. Tyberinus vero fuit quẽ Pelaſgi cognoſauerũt Tyberim: tpe Theſei regis Athenienſiũ Cuius inuincibile argumentũ ẽ: ga Manto fatidica ſeruiuit ſub Theſeo & Cleõte: & fugiẽs nauigauit ĩ Thuſciã ad Tyberinũ regẽ: a quo grauida pęperit Ocnũ cõditorẽ Mãtuæ: vt oẽs tã latini q̃ græci cõſentiũt. Quare eodẽ tpe Theſeus Athenis & Tyberinus in Thuſcia regnabãt: & ab vno ad alterũ adnauigauit fatidica Mãto. Vt añt Euſebi⁹ notat de tẽporib⁹ Theſeus regnauit ſub Priamo. Igit añ Troię excidiũ regnauerũt ſimul apud Troiã Priamus: apđ Athenas Theſeus: & apud Fanũ Volturnę Larthes Tyberin⁹: añ Mezentiũ Agillinũ: vt etiã notat Manethon in ſupplemẽto Beroſi. Quare penultimũ nomen Tyberis inditũ fuit Albulæ añ ruinas Troiæ ſub Priamo: anteq; vrbẽ cõditã annis quadringẽtis quinquaginta & amplius q̃ nõ extabat lingua latina. Et multominus añ Troiã cõditã extabat lingua latina: q̃ vet⁹ verũ & priſcũ nomẽ Albula erat. Quod etiã ſic paret. Duo alia cognomia tenuit Albula anteq̃ ſub Tybrĩ mẽ Albula amitteret. Primum fuit Lydus a Lidya gente bello p̃clara: q̃ teſte Virgilio quondam iugis inſedit Hetruſcis: id eſt Volturrhenis vicinis Tyberi: qm̃ vt ait Plinius in .iii. naturalis hiſtoriæ: cap. vi. Volturrheni circa Volſiniũ ſunt cognomine Hetruſci. Etenim a fontib⁹ Tyberis vſq; ad finẽ primę mediterranis ſeptentrionalis: Turrhenus Mæon cõſedit: & Lydas. xii. Colonias poſuit: vt Herodotus ſcribit: & Myrſilus repetit: & Dionyſius Halicarnaſſeus in prio lib. breuib⁹ refert. Porro Męones venerũt tpe quo Dardanus interempto fratre ſuo Iaſio: fugit in Phrygiã: vt author eſt Beroſus in fine antiqtatũ. Quare añ Troiã condítam Albula cœpit cognominari Lydus amnis a gẽte eius accola: quali noſe qñq; Virgili⁹ & poetę illũ nominãt. Sed frequẽtiore cognoſe Tuſco: vt in ſuperioríb⁹ verſibus Ouidius & Virgilius. viii. æneidos. Et Martialis lib. iiii. epigrãmatũ. Heſperias (inquit) Tuſco lauit in amne boues. Quidã dicũt Thuſcũ dictũ: qa orit in Hetruria. Sed eadẽ rõne diceret Vmbro qa oritur in Vmbria. Et ideo ſumẽda eſt rõ a Fabio pictore ſic dicẽte. Tyberis limes imperii Volturrheni inter veteres Ianũ & Saturnũ: q a principe illius vrbe Volturrhena dictus eſt per ſyncopam Volturnus: & ob id Tuſcus non latin⁹. Sũt ergo duo cognomina a regia Volturrhena id eſt antiqua Turrhena indita Tyberi: videlicet p ſyncopã Volturnus: ſine ſyncopa Turrhenus & Tuſcus. Hinc Varro in primo de lingua latina: Tyberis inquit vt quod caput extra Latiũ Volturnus nõ ſpectat ad linguam latinã: etiã ſi tranſit in vſum latinę linguæ. Nã Volturrhena & Turrhena ſine ſyncopa: aut cum ſyncopa Volturna & Turna vt eſt extra Latium caput imperii Thuſci: eſt originis Hetruſcæ & Arameæ: vt pbauimus in quæſtionib⁹ Anniis. Ita nõ debẽt ſcribi cũ aſpiratiõe Turrhenus: Volturrhen⁹ & Thuſcus quia Tuſca eſt pars ciuitatis regiæ vt in eiſdem quæſtionibus oſtendimus. Hinc ſine aſpiratione ſcribendum eſt in .vii. æneidos vbi dicitur. Turrenoq; boues in flumine lauit Iberas Etenim ante omnem linguam latinã & Greçã ſub Iano fuit nomen Turrenũ & ſub Hercule

Tybris

Tyberinus

Manto.

Lydus

Tuſcus amnis.

Aegyptio Tuscũ: vti copiose pbauimus in quæstionibus dictis: & sup Myrsilũ. Itaq; nomia & cognomina Tyberis fuerunt Tybris sub Priamo: Tyberis sub rege Albano: Lydus sub Turrheno Mæone: Thuscus sub Thusco rege filio Herculis Aegyptii. Sub Iano & Saturno Volturrhenus ab vrbe regia. Restat de prisco oim noie Albula: qd significet & vnde sit nois origo: qđ fuit quarto loco quęsitũ. Ad quod respondet quidã q; Tyberis dictus fuit Albula: a colore albo. Sed falsitas huius apparet ex duobus. Primo ex ꝓprio epithero: de quo Seruius super. vii. æneidos. Propriũ inquit epithetũ Tyberini coloris est flauũ esse: vt ibi Virgilius dixit: Et multa flauus arena. Et Horatius in Oda. Vidimus flauum Tyberim retortis Litore Etrusco violenter vndis ire deiectum. Et Ouidius in. xiiii. Meramorphoseos. In mare cũ fulua prorumpit Tybris arena. Secundo apparet falsum: quia non extabat lingua latina: cum Albula nomen accepit sub Iano: vt expoluimus: & hoc loci Cato insinuat. Ergo Albula nomen accepit compositum ab vla: & Alba sceptro Iani. Pro quo sciendum est de his tribus vocabulis: Alba: ula & ulai. Alba quidem est nomen compositum ab al quod est commixtio: vt diuus Hieronymus ꝑhibet. Eban vero vt noster talmudista Samuel dicebat differt ab ebal. Ebal em̃: vt dicebat: & Hieronymus consentit: est aceruus lapidũ. Eban vero est aceruꝰ ex virgis & ferro. Vnde siquis commisceret lapides & fascículum faceret: diceretur Alebal: siue per syncopam Albal. Si vero sit fascis vnus ex flagello & ferro commixtus: dicitur Aleban: & per syncopam Alban: a qua vrbs regia priscæ Scythiæ iuxta Araxem dicitur Albina: & ei hærens prouincia Albania: & ager Iani regius in duas regiones diuisus: nomina prisca tenet Ry Ianus & Albi Ianus: a quo Albula Tyberis. Ergo sceptrum Iani quod dedit Cranæ erat Alba: vt Berosus scribit: & Ouidius testatur. Alba vero est fascis commixtꝰ virgis & ferro. Sunt enim fasces: quibus singulis virgis ad flagellandum sunt inclusæ singulæ secures ad ꝑcutiendum. quas primus more Scythico Ianus instituit ad terrendum noxios: ne turbarent aureum sæculum. Vnde & Ouidius hoc significauit dum dixit q; Ianus dedit Cranę virgam quæ erat Alba id est fascis: qua Striges pellere posset a foribus noxas. Et has primus instituit Ianus: vt ait Cato: & dedit. xii. primis coloniis ad continendum rudes: vt ait Fabius pictor. Dedit autem in regia cuius pars dicitur Vetulonia: dicente Sillio in. viii. de ea. Bis senas prima illa dedit ꝑcedere fasces. Et iunxit rotidẽ tacito terrore secures Quemlibet enim regem Lucumonem antecedebat suus lictor ferens fascẽ virgarũ ac securi: vt ait Dionysius Halicarnasseus in. vii. lib. Sunt ergo antiquitus fasces: sicut nũc corona & sceptrum: insignia iusti imperii: & sæpe Alba siue fasces ponuntur in auctoribus pro ipso imperio: & imperiali re: vti est illud Horatii in Oda. Te sępe & albo Vare fides colit velata pãno. Albus. i. imperialis toga: pannus Etrusca lingua dicebat: qua solũ velari digni erant fideles duces & sacerdotes religiosi: vnde apud Araxem fluuium: ubi teste Diodoro cõsedit principio genus humanum Sagum: & ibi vrbs regia condita dicta fuit Saga Albina: & per syncopam vt Ptolemæus scribit Sagalbina: id est Saga impialis. Primaq; huic finitima colonia & prouincia Alba & Albania Scythico vocabulo etiã a Ptolemęo & Gæographis describit: q; primæ a Sagalbina Coloniæ imperiales illo missæ fuerunt. Quare nõ mirum si regio vbi cõsedit Ianus omnium pater & rex dicta sit Alba Iana siue de more compositionis per syncopã Albiana. i. imperiũ Iani & impialis regio Iana. Extãt argumenta noĩs tã regis q̃ imperii. Nã vbi regia est Iani Volturna: adhuc Ry Iana & Ry Ianensis dicitur id est regia Iani. Ry enim regis vocabulum est: vt in Annis quęstionibus diximus. Altera aũt huius regionis pars q̃ a Ferentino oppido vergit in Tyberim Albiana; dicebatur: a qua fluentum quo in Tyberim mergitur: vsq; ad hanc ætatem Albianum dicitur: quod etiam hęrentẽ Tyberi planitiem Vmbrię cognominat Albianum. Vnde non mirum si Tyberim ianigenæ a principe vrbe regia Volturnũ: & a fascib⁹ Albulam. i. imperiale fluentum denominauerũt: quia ulai est

Tyberis nomina.

Albula.

Ebal.
Eban.

Alba.

Sagalbina.

Vlai.

palus: vla vero fluẽtum. Et hoc est qđ Cato intẽdit contra Græcos: q; non fuit curæ diis: vt spurci ac nouitii Græci essent primi cultores Italię: qa ipi dii & principes primi aureo sęculo & deinceps elegerunt regionẽ Tyberinã & eius fluentũ: tanq̃ cõem arcem & sedẽ imperii deorũ & nõ Greçorũ: & noĩa sua locis: fluẽto: & gẽtib⁹ Italiæ indiderũt: vt esset firmũ argumentũ atq; æternũ: q; gens Itala orta sit antiquissimo tpe a diis principib⁹ orbis: & nõ a Greculis nouitiis in tota rerũ natura: vt Iosephus vocat eos in libro cõtra Appionẽ grãmaticũ. Nã Greci fuerũt post cõditã Troiã rudes quidã Aborigines: quorũ incerta est origo: q; pulsis lanigenis eã incoluerũt: dicente Strabone in Geographia Greçię: q; eã antea coluerũt barbari. Et argumentũ esse ait: q; apd eos multa barbara noĩa manẽt. Et ob id suã originẽ nesciunt; & deos a Phœnicib⁹: Aegyptiis: & Illyricis mutuati: suos fecerunt Cælũ: Hercules: Saturnos: Ioues & eiusmodi: primusq; oim q origines & formas & ritus Greçorum esse pclare mentitus fuit Homerus q fuit heri ac nup: vt ait Herodotus in. ii. lib. & Iosephus cõtra Appionem grammaticũ. Sequit fragmentũ de Historia & Alpibus Italię dicens.

Alpes oẽs Italię Colonias fuisse Thuscorũ icolę asserũt: & ab ipis vel ducib⁹ vł capitib⁹ originũ: noĩa gẽtib⁹ & locis indita: vt Rhetii a Rheto rege Lydorũ: & Veronẽses a Vera Colonia Thusca: Comenses a Fani regiis turrenis a qbus vallis Volturrena: & Osci a qb⁹ oscella. Historia quoq; a duce misso a Iano nomẽ retinet. At Greçorũ qdã scribũt dictũ ab Istro amne cognoie Danubio: cui Dane gẽtes accolę nomen ipresse re: fabulant q; ramũ ex eo i Histriã effluere inq; hadriaticũ mergi. Fingũt alii argonauim in Histriã primũ ab Istro e montibus humeris vectã: & in Hadriaticum demissam: videlicet tãta est imentiẽdo Græcorũ vanitas simul & leuitas: vt ab histri ostiis ad eius fontes immensa gẽtiũ spatia transuolauerint: & amnes etiã obstantes tranarint: & humeris ea cõuecta con nauigarint: vt etiã in Italia mẽtiendi sibi loca inueniant. Nescio argonauine Greçi aquas an argonauis humeris montes nauigarit.

Ilã superius ex Liuio sciuimꝰ Thuscos prius inhabitasse terras duodenis vrbib⁹ cis apenintũ ad inferũ mare: post ea trãs apenintũ missis Coloniis tenuisse oĩa trãs padũ loca: & ipas alpes Italię vsq; Rhetios. Sẽproniꝰ vero etiam Cispadanã totã Italiã scribit deductã a Thuscię Larthibus Bianoro & Felsino. Ibi quęcũq; Cato hic scribit: clariꝰ digesta leges. Sed q; hic ait Historiam a duce Ianigeno dictã: vtiq; a Beroso Chaldęo q in ptio a Romanis fuit habitus excerpsit: q in. v. antiquitatũ sic ait. Anno Saturni Babylonici patris Beli. xxvii. Tuyscon Sarmatas maximos ppos fundauit: & Mesa cũ filiis Istri priscos Mesios posuit: ab Adula mõte vsq; Põticã Mesemberiam. Eos missos fuisse a Iano ex Scythia nõ Italia superius scribit: de qb⁹ in cõmẽtariis Berosianis copiose scripsimꝰ. De Danubio vero q & Ister: Pli. in. iiii. naturalis historiæ ca. xiii. Ister inge ortꝰ in Germanię iugis mõtis Arnotæ ex aduerso Rauci oppidi Galliæ: multis vltra Alpes milibꝰ: ac p innumeras la

Ister.

pſus gẽtes Danubii noĩe immẽso aq̃rũ auctu: vbi primũ Illyricũ alluit Ister appellat: sexagin ta amnib⁹ receptis: medio ferme nũero eoꝝ nauigabilis: in põtũ vastis sex fluminib⁹ euoluit. Ex his paret q; ab Istro fluuio nõ dicit Italia Historia: qa nõ dicit Ister amnis: nisi remotissimꝰ ab Italia vbi Illyricũ alluit: vt dicit Pli. Ergo a capite aliquo originis dicto Histro & misso a Iano tũ ꝓuidẽti Italię: vt Cato insinuat: nomẽ accepit Historia. Itẽ lib. iii. cap. xix. Istriã inquit cognominatã a flumine Istro in Hadriã effluẽte e Danubio amne; eodemq; Istro: ex aduerso

Historia.

Padi fauces contrario eoꝝ percussu: mari interiecto dulcescẽte: plerique dixere falso: & Nepos Cornelius etiã Padi accola, Nullus eñ ex Danubio amnis in mare Hadriaticũ effundit. Deceptos credo: qñ Argo nauis flumine in mare Hadriaticũ descẽdit: nec pcul Tergeste. Nec iã constat quo flumine: humeris trauectam Alpes: diligẽtiores tradũt subisse Istro. & cap. se quẽte. Pola inquit nũc Iulia: quondã a colchis cõdita. Ergo a Scythis: vt Cato & Berosus indicant. Sequit fragmentum de regione Venetiarum his verbis.

Venetia est omnis ora circum sinum maris post Histriam vsq; ostia Padi. Quibusdã placet a Tylauento illos exordiri. Nã Taurisanos Persę gentẽ ab Api duce conditam asserunt. Venetis cunctis prima origo Phaeton tea est: q̃ grecis occasionem mentiendi de phaetonte & Eridano præbuit. Posteri⁹ mixta his nobilis stirps Troiana: a quib⁹ Patauium suo conditore inclytum.

Phaeton. De ora Italiæ Veneta plura etiã Sempronius dicit. Phaeton vero pater Lyguris nõ fuit Greçus: sed q ab Aegypto in Attică: & ab Attica i Italiã primas colonias trãsportauit añ Oenotrium & oẽs Greços: vt Cato significabit in his fragmẽtis. Contra qđ dictũ Catonis obstrepit in primo libro Dionysius Halicarnasseus: dicẽs Catonẽ similia fabulis texere. Sed iã Cato respondit. Vincam inqt Græcorũ nequissimum & indocile genus: qui literis suis omnia corrumpunt: puderq; mutuari a græcis rationem Italiæ vt aiẽ Plinius. De hoc Phaetonte ample tradit Berosus: quem Cato segtur: & nos in eius cõmentariis exposuimus. Itaq; longe ante Phaeton in Lyguria & vsq; Tylauentum colonias posuit: etsi paucas ante Troiam conditam. Post Troiam vero euersam Antenor & Troiani quidam in Venetias migrauerunt: & ideo Cato dicit q; post mixta est illis Troiana nobilis proles. Vnde in. iii. libro naturalis historiæ ca. xx. Plinius: Venetos inquit Troiana stirpe ortos: author est Cato. Non desunt q ab Enetis Asię putẽt. Berosus vero a duce Phaetonteo Eridano circa Padũ positas Colonias asserit: & ab aliis posteris Phaetontis Eneto: Tyla: & Vento: Venetos oẽs: a cui⁹ regione postea Venetię vrbs clarissima nomen accepit: sicut ab agro veteri Ogygiano: castrũ ibi postea conditũ Ogygianum inter Senas & Aretium dicitur: & Vetuloniæ fons nouus Sipalis a Sipalivico Cybelis nomen posterius habuit. Quę vero græci mentiũtur de Phaetonte & Eridano: scripsimus in cõmentariis Berosi. Sequit fragmentũ Catonis: hoc prenotato: q; Tauriſci sunt Norici vt Plinius notat in. iii. naturalis historiæ ca. xxi. qui prius Carnos. & hi Tauriſci ab Api id est Tauro nominari: qui eo ad fontes Istri vicinos venerat: vt Diodorus dicit in primo lib. esse scriptũ in columna Osiridis Iouis Iusti: qui & Apis: & ab eo loco vocat⁹ est ab Italis cõtra gigãtes: quibus bellum per totum orbem indixerat: vt notat Berosus in. v. antiquitatũ. Et Diodorus in vi. assentit dicens Iouí Iusto fuisse patrem impium: & ipsum omnibus facinorosis & impiis per totũ orbem indixisse bellum: & vti Macedones circa Palenen in Macedonia illum iuuerunt: ita Itali ipi affuerunt in campo Phlegręo: quẽ posteri Cymeum dixerunt: & ob id consensu totius orbis Iouis Iusti Saluatoris cognomina promeruit. Itaq; a fontib⁹ Istri & Noricis Apis Osiris Iuppiter Iustus in Italia triumphauit & a se Apeninã dixit: vt Berosus scribit: & Antiochus atq; Cato testantur: & Diodorus quasi per protocollum astipulatur. Sunt Osiridis vestigia multa in Vetulonia: nedum in tota Italia. Ab his Noricis Osirianis Taurisanis: condita est vrbs clara Taurisium: vt nomen arguit: quam corrupte proferũt Triuisium. Nunc sequit fragmentũ Catonis de transpadana Gallia: ita dicentis.

Veneti.

Tauriſci.

Iuppiter Iustus.

Omnia sub alpibus trãspadana loca prisci cõuenę Thusci missis Coloniis tenuere: ab hisq; multa loca noia retinẽt. Plura deleuerũt Galli: q primi Arũte Clusino duce alpes trãscẽderũt & sensim ab oi Gallia Cisalpia Hetruriã pepulere: ab hisq; nomẽ sortita retinet Gallia cisalpina: qua Mantua suo conditore Ocno Bianoro & Thuscorũ rege illustris. Penetrauere transalpes Boii: Senones: isubres: & alię gallię trãs alpinæ gentes. Gallia cispadana olim Bianora a victore Ocno: postea Felsina dicta vsq; Rauenã: nũc Gallia Aurelia & Aemylia a Romanis ducib⁹ nomẽ habet. Princeps Metropolis Felsina primũ a rege Thusco cõditore. Inde a successore Bono Tuscanensi Bononia dicta Spiretum padi ostiũ a Pelasgis conditorib⁹ Spira dictũ: & a Diomede instauratũ. Nouaria ante ab Hercul Aegyptii noie Libya: & a cognoie Aria Aegyptio vocabulo Leonina. sed a Lyguríb⁹ instaurata: nouaria dicta est. Olanũ añ ab Thuscorũ duce: q cũ Orobiis Coloniis ibi primus insedit: quorũ origo icerta vti Comi: Bergomi Lycinofori: & aliquot circa populorũ: inde ab Insubriũ principe nomie Medo adaucta Mediolanũ nomẽ seruat. Padus añ a duce Coloniarum Eridanus: sed a pfundítate Botigon ab Hetruscis & Botigũ a Lyguríb⁹: & a circa arbore Picea: Gallice padus nuncupat. Post Padi ostia Rauenna: Sabina stirps. Interiit Saga oppidũ Hetruscorũ: vti & Atria: a quo mare atriaticũ: qđ nũc Hadriaticũ. Gallia flaminia a Rauẽna ad Ariminũ: a comitib⁹ Herculis conditũ: a quo cognominat. Ab eo ad Anconã Senegallia a Senonibus dicta pulsis Hetruscis: nunc Gallia togata.

¶ Sequitur fragmentum hoc primum.

Ancona prius Picena vocabulo Hetrusco simul & Aborigínum dicta.

De Trãspadana regione diximꝰ in cõmentariis Sẽpronianis. Veteres Galli Italię: & primi Galli q trãscẽderũt Alpes Italię: & primi Galli q supato Apenino venerũt i Thusciã & cremauerũt vrbẽ Romã: differt. Veteres eñ Galli ab inũdatiõe dicti fuerũt Ianꝰ & Ianigenę pres prię & antiqssimę plis Italiæ Vmbrorũ añ Ninũ: aurea pria ætate: q̃ fata ã post diluuiũ vti exposuimꝰ pluries Hi fuerunt añ vrbẽ crematã ferme duobꝰ milibꝰ annoꝝ: vt in emẽdata chronographia patebit. Galli vero primi q transcẽderũt alpes Italiæ a Galathæ filio Hercul dicti / ñt Celtæ: quos vulgo Frãcigenas dicímꝰ. Venerũt añ in Italiã teste Liuio in v. ab vrbe cõdita: illecti dulcedine vini ab Arũte Clusino: ivltionẽ stupratę a Lucumone tũ potẽte vxoꝛ: anno añ crematã vrbẽ ducẽtesimo: tpe Targnii prisci: & post aureũ sæculũ paulominꝰ mille gngẽtis ãnis Hi trãscẽsis alpibꝰ sensim: a Trãspadana regiõe primũ pepulerẽt Thuscos ab impio: deide a Cispadana: donec Rhetꝰ ab eis pulsus etiã a Cispadana coactus est ducere Colonias Thuscas i Rhetios vt oẽs historici cõsentiũt. Ita ob stuprũ vniꝰ fœmellæ: pditũ ẽ imperiũ Thuscoꝝ i tota Gallia Cisalpina: ab eis sic dicta: & tandẽ a Longbardis victoribꝰ Lõgbardia & p syncopã Lõbardía. Sũt añ Lõgbardi Germani: vt patet in Ptolemęo. Galli vero q occupauerẽt imperiũ Thuscoꝝ i Alpibꝰ & tota Lõbardía ab eis Gallia Cisalpía dicta: fuerunt Boii: Insubres: & Senones: q mltis oppidis mutauerẽt noia Ergo origo totiꝰ Italię Trãsapenineq̃ vulgo Lombardía dicit: etiã vsq; Anconã: nõ est greca sed Thusca & Phaetontea mixta cũ aliquot ex finitimis Gall: & Germanis. Ex Grę

Gallorũ in Italiã traiectio.

cis vero: q dicent. Nã Venetiis mixta ꝑples Troiana Tuscæ originis est a Dardano Thusco,
Mantua Particulares vero vrbes sunt hæ. Mantua a Larthe Thusco transpadana metropolis Hetru
Bononia scorũ transpadanorũ sola reliqua. Et in Cispadana vrbs Bononia: Felsina dicta cũ esset prin-
Mediolanũ ceps Hetruriæ Cispadanæ. vt Plini. notat in. iii. naturalis historiæ cap. xvi. &. xx. Mediola-
nũ: ex quo nomẽ vtriusq; ducis retinuit: argumẽtũ est: nõ armis sed cõi cõcordia & sociis ar
Spyra. mis: ibi a Thuscis & Gallis imperatũ esse. Spyra oppidũ in ostio Padi a Pelasgis conditũ: sed
inde dãnati & eiecti: vt testat Dionysius Halicarnasseus in primo lib. Inde instaurata a Dio
mede: prẽualens vt editũ est Delphicis: thesauris vt refert Pli. in tertio naturalis historię ca
pitulo. xvii. De eo vero quod ait de Nouaria & Como: sic dicit Plinius in eodem lib. ca. xviii.
Vercellę Libycorũ ex Saluis ortę: Nouaria ex Vertamacoris Vocantiorũ: nõ vt Cato existi
mat Lygurũ. Et itẽ Insubres cõdiderũt Mediolanũ. Orobiorũ stirpis esse Comũ atq; Bergo
mum & Lyniciforũ: & aliquot circa populos: author est Cato: sed originẽ gentis ignorare se
fatetur: quã docet Cornelius Alexãder ortã e Greçia: interptatione etiã nois a vitã in mõti
bus degẽtib⁹. Hęc Plinius. Vult ergo Plinius q̃ non Lygures: vt Cato: sed Alpini Vocantii
Vertamacori cõdiderint Nouariã. Verũ existimo eas primũ ab Alpinis Thuscis Colonijs
Vercellæ. tã Vercellas q̃ Nouariã cõditas: quia primi oĩm tenuerunt Alpes. Deinde a Libyo Hercule
Nouaria Aegyptio adauctas. Vñ & Libyci etiã a Ptolemęo nominant tota vtriusq; regio: & Aria id
est Leonina: sicut Arnus & Lybarnus Musarnus sunt cognomina Herculis: condita ab Her
cule: & vltimo instaurata a Lygurib⁹: dicta est noua Aria id est Leonina noua siue noua Her
culea. Orobiorũ gẽtis originẽ Cato dicit esse incertã ꝑpter argumẽtũ vocabuli orobios qđ
põt esse græcę vel Hetruscę originis. Greçe em̃ oros mõs & Bios victus & viuẽs dicunt: &
Orobii ita Orobii sunt viuẽtes in mõtib⁹ in quib⁹ sunt Comẽses & Bergomẽses: & ita esset illis ad
Comenses. uentitia & nouitia Greçula origo: vt Alexander arguit a græci vocabuli origine. Sed mode
Bergomen stius locut⁹ est Cato dicẽs esse ambiguę originis: qa orobiũ etiã ẽ nomẽ Sagũ Arameũ: quo-
ses. rũ lingua vtebant Sagi lanigenæ. Nã oros etiã apud Arameos & Hebræos Talmudistas est
mons: & bit filius vel filia. Hinc Orobii filii montiũ q̃ mõtes incolũt & alpes. Et ab iis fuerũt
Comenses Bergomitę & eiuscemodi: quia Thusci prius Alpes postea subsidẽtẽ oram colue-
runt. Cum ergo Alexander Cornelius dicit esse græcę illos originis: hoc negatur. Et cũ pro
bat ab origine vocabuli græca: quod est validissimum in historia argumentum: hoc non iu
uerit: quia vt ait Cato Orobiũ nomẽ est incertę originis cũ tã Grecę q̃ Arameę sit originis.
Nunc vero regula succedit: q̃ vbi est nomen barbarum: ibi origo prius fuit Barbara: etiam
si id nomen postea effluxerit in linguam latinã vel græcã: vt Vesta est nomẽ Arameum: ab
Esta quod est ignis vel flamma vt Talmudistæ perhibent: & effluxit postea in linguam græ
cam. Vnde ab Estomæ Vesta græce deriuat. Et tñ Vesta vxor Iani non fuit Græca origine
sed barbara. Nec mĩx si Greci multa nomia a Barbaris mutuati sũt: vt Strabo significat in
Gæographia Greçię: quia vt arguit Barbari prius incoluerũt Greciã: & lingua Barbara est
antiquior q̃ greça & latina. Quãobrẽ cum prius sit Orobiũ nomẽ Hetruscũ q̃ Grecũ: & cer
ta simul historia Thuscorũ ab initio cõuenã plem esse Alpinos simul & oia trãspadana loca
& non aduenam Greculam: cõsequens est: vt Orobii sint iidem & cõuenę Thusci Alpium
incolę. Vnde Sẽproniu⁹: & in supiore fragmẽto tertio ab isto: Cato: Comẽses retulerunt esse
Volturrenæ regię originis: ab argumẽtis certissimis lacus eorum Larii: & vallis Volturre
Padus nę adhuc apud eos dictę. De Padi nois origine ficait Plini⁹ in. iii. naturalis historiæ ca. xvii.
Metrodorus ingt Scepti⁹ dicit: qm̃ circa fontem multa sit arbor Picea: q̃ Pades Gallice voce
tur: Padum hoc nomen accepisse: & Lygurũ lingua amnẽ ipm̃ Bodingũ vocari: quod signi-
ficet fundo carentem. Cui argumento est oppidũ iuxta industria: vetusto nomine Bodinco
Ariminum Magũ: vbi ꝓcipua altitudo incipit. Ariminũ a comitib⁹ Herculis dicit cõditũ: pbarq; a co-

gnomie qđ est validissimũ in historia argumẽtũ. Ar em̃ vel Ari est cognomẽ Herculis ęgy
ptii: quoꝝ lingua simul & Hebręa & Aramea significat leonẽ. Iminim vero teste Talmu-
dista Samuele & diuo Hieronymo vocabulo Himenus significat ipse numerat festinãtes
Hinc Ariminũ Aramee: est id quod latine leo siue Hercules ipse numerans festinantes:
scilicet ad expeditionẽ cõtra tyrãnos Italiæ. Quidã Ariminũ: qa nõ habẽt aliud ad latinã
originẽ recurrũt: quasi prius fuerit latina lingua q̃ nobilis & antiqssima Barbara: & oppi-
da splẽdidissimę antiqtatis: aut nouitia aut Greçula faciũt: & qdẽ falso. Plinius in. iii. na-
turalis historię: ca. xvi. etiã illi amnẽ Ariminũ assignat: qa ꝑcipuę amnibus noia indidebãt
veteres: quasi imortalius duraturis. Residua q̃ in hoc fragmẽto deficiũt reperies in Sẽpro
nio: & cõmẽt ariis nostris sup eũ. Sequit aũt fragmentũ aliud Catonis his verbis.

Galliã Togatã primi coluere Lyburni & si-
culi: quos pepulere Vmbri: hos etrusci tre-
cẽtis & amplius eorũ validissimis oppidis iu
sti more belli expugnatis. Eos tãdem vicere
Galli: Picenĩ ligua etrusca gen⁹ sacrũ dicitur
orti a Sabinis. A Picenis ad Garganũ mõte
aliis & aliis tẽporibus diuersę gentes tenue
re. Marsia duce Lydorũ in qbus asculũ. Pre-
cutii: in qbus Hadria siue atria: Vestini: in
quibus Amiterni. Marrucini & Peligni i qui
bus cursellũ. Orton & sulmo. Frẽtani primũ
a Lyburnis & Dalmatibus: inde his pulsis a
thuscis orti: quorũ ligua larinũ metropolim
vocauerũt: id est nobilẽ principẽ. Laronẽ enĩ
Etrusci & Larunẽ & Arunẽ vocãt nobilem
principem. Inde in trãspadana Lariũ lacũ: &
in Thuscia Larones amnes: & Arunes colo
niæ: & viri Arunes: quos thusci secũda de-
clinatiõe: Romani & Greci sicut Atlas ter-
tia declinant & proferunt Aruntes.

Constat Pliniũ in. iii. naturalis histo-
rię multa ex hoc loco mutuatũ a Ca-
tone. Vñ ca. xii. Brũdusio cõtermin⁹
pediculoꝝ ager: nouẽ adolescẽtes to-
tidẽq; virgines ab illiriis tredecim po
pulos genuere. Et infra Laritii: Diter
nia Tifernus amnis: ide regio Frentana. Et cap. xiii. Alia a Catone oppida
gẽtibus assignat dicẽs. In vestinis An
gulani: Sabinoꝝ Amiternini Gellian⁹
ingt autor est: Lacu Fucino haustum
Marsorum oppidũ Archipę: cõditũ a
Marsia duce Lydoꝝ. Et itẽ cap. xiiii.
Picenĩ orti sunt a Sabinis voto vere sa
cro. Et in ca. sequẽte. Circa ingt Arimi
nũ ab Ancone: Gallica ora incipit: To
gata Gallia cognomine: Siculi & Ly-
burni plurimi tenuere i eius tractu in
primis Parmẽsem: Pręcutianũ Hadria
nũq; agrum. Vmbri eos expulere: hos Vmbri.
Etruria hãc Galli. Vmbroꝝ gens anti
quissima Italię existimat: vt quos Vm
bros a Grecis putẽt dictos: q̃ inunda-
tione terrarũ: hymbribus supfuissent.

Trecẽta eoꝝ oppida: Thusci debellasse reperiunt. Hęc Plini⁹. In hac Vmbria & hoc capi-
tulo Plinius enumerat. Hyspellũ: Tuder: Fulginates: Menanates. Spoletũ: Ameriam: q
ꝑprie Veiumbri: id est a Veis priscis Vmbris orti: a Ptolemęo & Geographis vocant: vo
cabulo vere Etrusco. Et ideo argumẽtũ maximũ est: ab origine nois vetustissimi Etrusci:
eos fuisse primã oĩm & vetustissimã vetex Gallo⁹ Ianigeno⁹ prolẽ: i Sale Vmbrone ortã:
cuius adhuc amnes Veios vocamus & mõtẽ Veiocũ. Hinc plures etiã eos cũ Thuscis cõ
numerãt. Qz vero ex ãtiqua Thusco⁹ grãmatica relĩgt nobis Cato est: qa Arunus & La-
ronus & Atlaus secũdę declinatiõis apud Thuscos erãt: Apud vero Greços & Romanos
tertię: vt Aruns Arũtis: & Atlas Atlantis. Ex quo patet facile inuẽtu eẽ: vbi sint i Thuscia
quos Plini⁹ in. iii. naturalis historię vocat Arũtinos veteres: Arũtinos fidẽtiores: & Arũ-
tinos Rulliẽses Sũt etenĩ vbi manẽt vocabula Etrusca: Arunes & Larones. Et in Sabatia q

dẽnõ pcul Roma: lacus Sabatinus emittit amnẽ Laronẽ: a quo oppidũ Amnilara nõ Anguillara dicitur. Hi igit̃ sunt aruntini fidẽliores a Sabatio Sancto Fidio dicti: q populos in regione cõdidit: vt in cõmentariis Berosianis diximus. Alter vero amnis Laro est: q per Rullianã regionẽ: primũ: inde montẽ atho pter fluens in mare mergitur. Et ideo aruntini Rullienses dicunt: & nõ Iuliẽses: vt ridiculosa impssio dicit. Arũtes vero senes vt Virgili9 vocat: siue arũtini veteres vt Plini9 loquit: hi sunt Volturnę camillarii vt postea videbit.

Arũtes non arunci.

Sequitur fragmentum Catonis: his verbis.

Plinius in .iii. naturalis hist̃orię ca. vi. Greci inquit: genus in gloriã sui effusissimũ: Italię quotã partẽ appellauerũt magnã Græciã. Inuenerũt igitur in aliquota paruaq portiũcula Italię locũ: vbi aduenę Græci ab ipsis Italis excepti suũ nomẽ indiderẽt: quo facilius mẽtirent̃: etiã reliquas partes Italię a se ortas fuisse. Porro de tempore quo venit grecus Oenotrius: licet magno ipetu cõtra Catonẽ & alios Dionysius in primo libro iuehatur: tamẽ Catoni & antiquissimo Antiocho Syracusano magis creditur de antiquitatibus & Oenotriis: vt ostendimus superioribus cõmẽtariis: & in his quę supra Myrsilũ & Sẽproniũ explanauimus: Nũc ad aliud fragmẽtũ cõuertamur: qd hoc modo Cato scripsit.

A Gargano ad Brũdusiũ coluere Celii: vnde Apuli daunũ apuli Boi: in qbus arpe: Canusiũ Bararium. Sub his apeninus ex trãsuerso diuidit in duo fines italię quos inter Tarẽtin9 sinus iacet. Circũq ipsũ vndiq; e magna Gręcia. Ad orientẽ vero magnę gręcię pars ẽ œnotria archadũ: & calabri prius ausones: ad quos Greca verbositas fert venisse primam gręcorũ classem ãnis ferme quatrincẽtis ãte ruinas Troię: cũ œnotriũ ducẽ archadũ post troiã cõditã adnauigasse in calabriã tradat. antiochus syracusanus: & circa orã maritimã posuisse colonias. Et vt parci9 mẽtiãtur Greci: ab eo quõdã dictã italiã œnotriã scribũt: cũ ab initio italię a vetustissimo rege Sabinorũ & Etruscorum penes quem erat imperium id nomen sortita fuerit.

Hoc fragmẽtũ valde diminutũ est: & ideo in Sẽpronio regrat̃ Leucopetra est vltimũ italię: e regiõe Sicilię a qua versus interius littus & mõtẽ apeninũ tenuerũt hi q venerũt ex Vmbria: & Etruria: & Sicilia cũ Italo: & itẽ ex Oenotria cũ Peuccio Archade fratre Oenotrii & Samnites q e Samnio venerunt duce Lucio a quo Lucani dicti fuerũt: sicut a Bruto Vmbro Brutii: & Piceo Etrusco Picẽtini. Supra docuit declinare Cato: vt qd Etrusci secũda declinatione dicebãt Piceus Picei: Latini in tertia Picẽs Picentis protulerũt. Dicit autem Sabellis esse argumento nomen: q sint proles Sabinorum: quia omne nomen deriuatiuũ & diminutiuũ: originatur necessario a primitiuo & integro. Ergo quoniam diminutiuũ & deriuatiuũ est Tussa Nana & Tuscanella: a Para Tussa & principe Tusca: necessario consequẽs est: vt Tussa Nani & Tuscanelli sint proles Tussæ siue Tuscæ principia a qua Plinius Tuscanienses vocat.

A Leucopetra ad Sarnũ amnẽ vicinũ Neapoli tenuere diuersi populi Vmbri: itali: samnites: siculi: Peuccini: Picentini & Etrusci: quorũ vrbes sunt clusium: Pestum: Elea nũc Velia: Inter amnem Volturnũ & mõtes apenini. Sabelli sunt proles sabinorum: vt nomẽ est argumento: a Latinis samnites: a Grecis saunites appellati.

Sequitur fragmentum.

A thyberi ad sarnũ incoluere primi aborigines proles Vmbrorũ. Princeps his vrbs vetustissima camerena a camese cõdita: nõ procul vbi postea alba thusci his admixti: Osci q nũc capuani. volosci quos vocamus volscos: qbus metropolis fuit anxur nũc taracina: stabia: Anitini: Hortẽses: Longhani: Oscori: Macrani: Nuetini: latine Grauiscę. Picẽti: sorani: Pherẽtinates: Phregenates: sangnini thusculani: Certinẽses: vrsentini: volcẽtani.

Aborigĩnũ triplex genus.

Qui populi tenuerint Cãpaniã veterẽ & nouã & a Thyberi ad Sarnũ: exponit Cato. Primi fuerũt primi Aborigines. Sane Aborigĩnũ triplex genus extitit. Vltimũ fuerũt circa aduẽtũ Aeneę Itali cõuenę qbus admixti aduenę incertis sedibus vagabant̃: & latrocinio vitã agebãt: de qbus loquit̃ in Catilinario Sallustius: & Dionysius in primo libro. Hi latine Aborigines id ẽ absq certa origine dicti sunt: quia nemo his assignauit eã. Secũdum genus fuit ante hoc in magna Græcia: dicti Gręce Aborigines q e mõtibus Archadię cũ Oenotrio venerũt. Vnde & Cato & Dionysius in supradicto libro aiũt: Aborigines fuisse Gręcoꝝ genus. Tertiũ genus fuit aureo sæculo: vocabulo Etrusco & Arameo dicti Aborigines. Tres dictiões sunt: Ab: id est pater: Ori: id est foramen & cauea: Genos: id ẽ posteritas & proles: vt periti Talmudiltę & diuus Hieronymus exponũt. Hinc Aborigines est paterna cauea nata proles: quoniã prisc̃is aureo sęculo ędes erãt antra & tuguria: & cauę quercus: vt Ouidi9 in prio Metamorphoseos insinuat: & Virgili9 in .viii. æneidos dicit de eis. Gensq virũ trũcis: & duro robore nata. Et de hac dicit Cato q fuit prima Vmbrorũ proles. Ianigenę eñ Galli veteres: fuerũt patres oĩm: & prima eoꝝ proles antiqssimi Vmbri: vt supra exposuimus. Hi vero Vmbri genuerũt Aborigines priscos: a qbus alii orti sunt in Italia prisca: id ẽ circa Thyberim q̃ fuit prisca Italia: vt supra Fabiũ pictorẽ exposuimus. Et hoc pacto intelligit̃ q Aborigines dicti sunt: a qbus fuit aliis origo Italię subaudi priscę. Alioqn nõ staret: qa ante eos inuenit̃ur Vmbri antiqssima & prima Italię proles: & ante Vmbros inuenit̃unt parres eoꝝ Galli Ianigenę veteres. Et de hac prisca Italia intelligit̃: qd Iustinus ait vltimo Epitomatũ. Primi inqt q tenuerũt sedes Italię fuere Aborigines: qbus rex fuit Saturnus iustus. Sed ante Saturnũ fuit Cameses Saturnus ægyptioꝝ: vt asserit Berosus: & Cato: & Igin9: & Macrobius in primo Saturnaliũ. Hic eñ Cameses q & Saturnus ægyptioꝝ: regnauit i Libya: & Sicilia: & Italia: vt Berosus scribit: & Diodorus in .iiii. libro cõsentit. Vñ & ab eo Camese Camesenas: q̃ & Camerenę vrbes inuenim9 cõditas in Libya: Sicilia: & Latio: & Vmbria. Est eñ Camesena in mõtibus: Et in Latio circa Albã fuit Camerena quã expugnauit Romulus: vrbs Aborigĩnũ vetustissima: vt in secũdo libro scribit Dionysius: & hoc loco Cato insinuat. Nec te moueat q loco. s. posteri posuerũt. r. vt Cameses & Camesena dixerũt Camers & Camerena: qa hoc fuit in vsu antiqs: vt ostẽdimus in q̃stionibus Anniis. Hi igitur fuere prima Latii & Cãpanię origo: & nõ Gręci. Postea aui eoꝝ Thusci: mittebãt colonias & ita multas regiones tenuerũt a Thyberi vsq ad magnã Gręciã: vt sup Sempronii ostẽdimus: qui vero ex Thuscis colonias miserunt hoc loco narrat Cato: & Plinius in .iii. naturalis hist̃orię a. vi. ca. passim in regionibus eosdẽ enumerat: quoꝝ etiã exponere origines nõ pigebit. Thusculanos a Thuscis dictos: nomẽ accusat. Sãgnini Thusci sunt in Sabatia: quib9 amnis est dictus adhuc Sangninaia a Sangni gentili Sabi. Et item Sangnina est oppidũ Volturrenę nũc Viterbi: in regione adhuc dicta Sangninaia: cuius longitudo est a sancta Maria Sangninaia ad ipsum oppidũ ferme deletum Sangnina: circa celenũ. Phregenates item ex Phregenevna ex. xii. principibus vrbibus Iani: de qua supradictũ est. Pherentinates: a ferentino Trossulo oppido Othonis Cæsaris: vt memorat Sueronius in

Aborigĩnũ etymon.

Cameses.

Sangnini.

Pherentinates.

eius vita. Distat a Vetulonia nunc Viterbo quinto miliario. Sorani: Thusci permanent versus mare: ad ius Senensium nunc pertinentes. Picenti a duce Etrusco: vt supra expo-

Nuetum & Cornuetũ. suimus. Nuetum nunc Cornuetum: distat a Volturnę fano vigesimo lapide. Inscriptio eorum vocabulis & litteris Etruscis: vocat eos Nuetinos ideſt latine Grauiſcos. Quod vero postea additum est cornuetani: ab insigni eorum corno arbore factũ est: vt in ꝗstioni-

Volcẽtini. bus anniis explanauim⁹. Volcẽtini: a volcen vrbe vna ex .xii. principibus dicti nomẽ est ar-

Cercinum. gumẽto: sicut & Cercinẽses colonię: a Cercinę portiõe Vetulonię dictę: de qua Cernica: ĩ qõnibus anniis diximꝰ. Hi tenuerunt vltimũ Italiæ ꝓmontoriũ: a ꝗbus nomẽ accepit: & cuius meminit Plini⁹ in .iii. naturalis historię cap̃. xi. Cercinũ inqt esse longissimũ Italię ꝓmontoriũ: aliqui existimãt. Senes nostri Ascreani ferũt fama teneri: tãtæ maiestatis olĩ fuisse qđ nũc dicit Viterbũ: vt etiam maleficos ab vltimis Apulię illos traheret suppli-

Vrsẽtini. ciis afficiẽdos. Stãdum est aũt famæ vbi vetustas derogat certam fidẽ: vt ait Liuius ĩ .vii. vrbe cõdita. Verum nec fides abest Lucumões ꝗbus tota Italia subiecta: erat in fano vol-

Vrsini. turnę residentiã habuisse in cuius pte Vetulonia Cercinę est: a qua Lucumõias Cercinas colonias in extima Italiæ miserũt Vrsentini: nõ dubiũ a Tuscorũ familia vrsa noĩati. Ar-

gumẽtum a noĩe: in vico Thusco Romę Vrsam familiã cõsedisse: & ob id Romanos Vrsi-

nos & antiqssimos esse: & Tuscaniẽses simul: & vici Tusci colonos: Anitini: ab Anitinẽsi a-

gro in tarquiniẽsi: sicut Longhani & Oscori: a Familiis Vetulonię dicti quoꝝ pdia etiã ętas nostra vocat cãpũ Oscurũ & longhũ. Vñ in Tusca: vicus lõghus est: a quo invico Thusco Romę est vicus longhus: vti sup Fabiũ Pictorẽ & in anniis qõnibus diximus. Oscora qdẽ familia: dicta ab Osco Larthea quo positi Volosci siue Antiq Osci & postea Osci: q & Ca-

Osci. puẽses: vt exponit Seruius sup illo carmĩe Aeneidos: Oscorũq manum. De his oĩbus me moriã facit etiã Plinius in .iii. naturalis historię. Nã cap̃. vii. sparsim numerat a Thyberi ad Samũ: Sorã: Ferẽtinates: Phregenates: Sangninos: Thusculanos: Anitinũ: Hortẽses: Ta-racinã oppidũ: lingua Volscoꝝ Anxur dictũ: Osci: Volsci: & a Surrena augustali Surren-tũ: Nuetanos vero Plinius platiõe Romana Nubetanos pfert qm̃ Nuetum Nubetum & Grauiscum aerem dicunt Etrusci: vt in interptatione Cornuetana docuimus. Si copiosi-us de Etrusca origine quęris a Thyberi ad finem Italię. Lege Sempronium cum nostris cõ-mentariis.

Sequitur fragmentum Catonis.

Romę origo.

Primo quęritur: cur tã breuiter de origine vrbis Romę transiuit Cato? Re-spondetur: quia voluit haberi pro certo solum a tribus gentibus: videlicet Luceribus: Thuscis: & Rumnensibus Albanis: & Tatiensibus Sabinis: ori-ginem habuisse Romã & nõ a Grecis nec videbatur Catoni rem certam po-nere in compromisso & disputatione. Et quia ante se Fabius pictor amplissi-me scripserat: super quẽ cõmentaria edidimus. Qđ autẽ Cato secutus sit Fabiũ: patet p id qđ ĩ secũdo libro Dio-nysius dicit ꝙ Fabiũ pictorẽ secutus est Cato Porcius: & quidam alii in hi-storia expositionum Remi & Romuli. Roma principio sui pascua bobus erat. Cir-cũ thyberim septem rupes sibi ꝑpetuę. Er-niddo succedentes: cauis paruis distinctę e-rãt sub qhus alueũ thyberis quãdoq; egres-sus paludes ĩ planiciẽ rupib⁹ subsidẽtem ĩfe-rebat. Saturn⁹ prim⁹ icoluit capitoliũ. Italus Auentinũ. Roma palatiũ. Cęlius cum thuscis cęliũ & viminalem: romulus cũ palatio ĩ quo quadratã romã cõdidit etiã exquilinũ tenuit ab excubiis dictũ: quas illi Lucumo dedit mo re thusco. xii. lictorũ ideſt trecentorũ armato-rũ ad custodiã corpis simul & dignitatẽ: qa tatius non erat sine suspitione infidę socie-tatis.

Etruria olim Italiæ princeps ab eorũ metro-poli regia ſic cognoſata: a thyberi in Macrã diffundit Gẽs prima illorũ matitima Lygu-rũ dicta a filio phaetõtis lygure quẽ mõtani Lygures pheriton nũcupãt. Post thyberina ostia pheregene primũ etrurię oppidũ ĩ vici-no littore dictũ a genio Iano q primus ibi co-lonias posuit & a pheritone ideſt phaetõte q colonias adiecit: vti in Lyguria mõtana vbi a genii coloniis genua oppidũ: & ab adiectis pheritianis ad idẽ coloniis: amni pximo & re-gioni pheretianę nomẽ reliqt. Prim⁹ omniũ grecorũ Phaeton ex attica ſoluẽs cũ Lygure filio multis ætatibus & ſæculis ante cœnotriũ archadem colonias adiecit italico littori: ab ostiis thyberinis vſq; ad Niceã Maſſilienſiũ: & in medio portũ Lygurnũ a filio nũcupans vltro citroq; littus oẽ Lyguriam dixit. Verũ etruſci & eos ſecuti romani ab ostiis thyberi-nis etruſcũ vocauerũt vſq; ad caput etruriæ. Inde Populonicũ ab vrbe metropoli Popium romanæ puppiũ. Postremo a Lygurno por-tu ad macrã: ad cuĩ⁹ fontes est apua oppidũ Apuanos Lygures vocãt: mõtanos vero oẽs Lygures q a macra in Niceã effundũtur. In mõtanis Lyguri⁹ ſunt port⁹ Herculis ęgy-ptii. Nã lybarnũ in his est a noĩe simul & co-gnoĩe illi⁹. Græci: vbicũq; nomen Herculis audiũt: putãt esſe ſuũ a noĩe ſumentes argu-mentũ: cũ tamen ille neq; noĩe libyus: a quo deuicti libyi: ſed alceus dictus ſit: neq; dictio Hercules ſit græca ſed ægyptia. Nã illi He-raclio ideſt iunonis gloria cognomen fuit.

Sequitur fragmentum.

Supradiximus Phregenas dictas a fa-to Genii: verũ Cato ſentit dictas a du-obus videlicet ab ipſo Genio Iano & postea phaetonte q colonias adiecit. Credat igit̃ catoni magis ꝗ ſupiori ex positiõi cũ qa antiqori de antiqratib⁹ magis credit̃: tũ vel maxime ꝙ validiſ-ſimo a geminato limitibus noĩe vtit̃. Pro quo notãdũ ẽ ꝙ phaetõtẽ Hebrei vocãt Phuth: ægyptii Phethi: aramei pheriton: & Greci ac Latini phaetõ vt hoc loci expte ſignificat Cato & nos ſup Beroſũ plene expoſuim⁹. Et vt pa-tet in Beroſo: & ĩ cõmẽtariis diui Hie-ronymi ſup. x. ca. Geneſeos Libyi ãtea phuthei a phuth & phaetõte dicebãt ſed deuicto antheo eoꝝ prĩcipe ab her-cule nomẽ victoris Libyi ſuſcepert̃. Vñ & Diodorus Siculus ĩ fine quarti libri ait Herculẽ ægyptiũ non Greꝯ ſubacto orbe: poſuiſſe ĩ triũphũ colũ-nã ĩ Libya. Deinde notãdũ ꝙ ĩ hiſtoria inuiſcibile argumẽtũ est vbi nomẽ du-cũ limitibus geminat̃: vt qa ſuperũ & inferũ mare ꝗb⁹ limitat̃ italia dicunt̃ Turrenũ: conſequẽs est: vt tota Italia fuerit colonia & potẽratus Turreno-rũ: vt valido argumẽto Liuius ꝓbauit ĩ .v. ab vrbe cõdita vbi ait. Quãtũ va-luerint ſupo & infero mari ꝗbus Italia inſulę modo cĩgit̃: noĩa ſunt argumẽ-to: qa vtrũq; Turrenũ vocãt Greci. Cę-terum littus ab ostiis Thyberinis vſq; Genuã geminato noĩe Pheritonis & Genii limitat̃ qa circa Thyberim est pheregene a Pheritone & Genio dictę & Genuę est Genua a Genio: & Pheri-ton amnis & regio. Quare oẽ litt⁹ ab ostiis Thyberis vſq; Genuã fuit coloniarum Iani Genii Italię & Phaerontearũ quæ & Ly-gurũ. Vnde & portus Lygurnus in medio. Quare ab Thyberi ad Genuã iure antiqui Ly-guriam dixerũt & diuiſerũt: in Lyguriam Etruſcã: Populonicã: apuanã: Mõtanã: Geniã & Mõtonã monachã. Genua a Genio & Ianua ab eodẽ Iano dicta. Vnde ibi Carycus Ianũ id est vineæ Iani. Vnde & ſancta Maria in vineis Genuę. Carim enim vineę ſunt in plurali: & Carin in ſingulari: vt diuus Hieronymus interpretatur: & Talmudiſtæ conſentiunt:

Phaethon

Genua.

Lygurię ter-mini & pres

Notandū item q̄ nomina localia & gētilia & interdū cōmunia dū veniūt in cōpositione semper syncopantur: aut p synęresim vltima syllaba primę dictionis abiicit: nisi fiat hiatus: quia tūc etiā prima syllaba secūdę dictiōis subtrahit gratia Euphonię. Exēplū synco pę in cōpositione Vol & Turrena: dicit Volturna: & Lianū Coriti: Corti Lianū. Exēplum synęresis primę dictiōis: vt Corit Nyenta: Cort Nossa: Cort Enebra: Cort em̄ simul in cō positiōe syncopatur ablata media littera. i. & in fine synęrizatur: amota finali prolatione. Vñ Pheriton si cōponat cū genio: auferē vltima syllaba ton: & a Genio i mediū & dicitur Pheregenū oppidū. Et si additur syncopa dicit Phregenū. Aliquādo vero in cōmunibus synęrizatur prima syllaba vltimę dictiōis: & vltima primę: vt magis auctus in cōpositiōe dicit mactus: sicuti illud est Mactę virtutis esto. Portus vero Herculis & Monachū in Ly guria mōrana Monacha: dicit inqt Strabo ab Hercule Greco. Sed Cato leuiter dictum ac falso existimatū: pbat a plurib9. Primo a Lucina vrbe Lybarno: quā etiā Ptolemęus & geo graphi scribūt. Nā Libyus ē nomē ppriū Hercolis Aegyptii: & Arnus est vnū ex cognomi nibus: vt ait Berosus in. v. antigratū. Sūt aūt cognomina eius Her. Hercol: Ar: Arno: Mu sarno: q̄ lingua ægyptia significāt: Her qdē pellitū qa induebat simplici pelle leonis quoti die. Col etiā apud Hebręos totū significat Hinc Hercol significat pellitū totū: quia pellibus ferinis toto corpore tegebatur p armis: nō dū armis inuētis in primo ortu generis hu mani: vt ait Diodorus in primo li. Ar vero & Ari significat leonē: dictusq; fuit Ar ab insigni suo leone qa ab insigni sępe noiabant duces: vt macedo lupus: & Anubis canis: teste Dio doro in primo li. No aūt famā celebrē significat. Hinc Arnoid ē leo celebris a virtute: qua vt ait Diodorus ppulsabat iniurias ab hūano genere. Musa itē disciplinā significat apud oēs gētes. Dictus est igit Mursanus ideſt doctor leo celebris qa dedit9 fuit initiationib9 & incātamētis militaribus: vt significat Diodorus in. vi. Ergo Lybarni Lygures sunt colonię Herculis ægyptii: vt a noie arguit Cato & cognomine: a qbus ppulsauit hominū malos iniurias: & leonē insigne suū reliqt. Arniēses quoq; Thusci dicunt: qa ab his ppulsauit in iurias stagnātis planicies & reduxit cūctas paludes in vnū alueū: & illis Leonē insigne di misit: vt Florētinis. Musarni itē in Tusca vrbe: nūc Viterbo sunt: a qbus ppulsauit gygā tū iniurias tū in pxima Etrusca Lyguria vbi cōpluti lapides Lamonis: tū pcipue Lurkios Lestrigones a principatu Vetulonię: itē illis insigne suū leonē: & sceptrū Lōgholā reliquit & incantamēta initiationesq; militares ad lacū Vadimonis edocuit. Vnde collis Arbani ab eo Musarnus: & oppidū dirutū nō procul lacu Vadimonis dicit Musarna ciuitas. Qd nō solū in Thuscia: sed etiā in Indię regnis Gedrosia & Carmania egit: vbi metropoles vr bes Musarnas & populos Musarnos fundauit vt in Ptolemęi Geographia & aliis Cosmo graphis notatū videmus. Ergo per argumentū a nomine & cognominibus: in Italia ægy ptius Hercules nō Greçus reliquit monumēta expeditionis suę: quia Libyus: Arnus: Mu sarnus fuerūt cognomina eius & nomē sicut Greço nomē fuit Alceus: cognomen Hera clius. Similiter Hercules est nomen ægyptię originis non Greçę qd falso furari Greci tri buerūt Amphytrionis filio: vt ingenue fatetur Herodotus in. ii. libro. Similiter Monach9 portus Lygurię est ægyptię originis nō Greçe: vt voluit Strabo: Estq; dictio composita a Mon & Akes: ideſt habitatione & municipio hamantium: qui scilicet hamis piscabātur. Itaq; concludit Cato: nihil esse in tota Lyguria originis Greçę. Sequitur.

Herculis cognoia.

Hercol. Ar. Arno

Leo insigne Lygurum

Monachus Aliq; monœchus.

Excurrit Cato: ab ostiis Thyberis: ad ostia Macrę gentem primam Thuscię maritimam: vbi multa quęrūtur. Primo: quare dimittit Massam: pręclarā Gens prima etrurię maritima ē. Oppida in his Pheregenę alsiū: Agilla quę & cęrea Pelasgis conditum. Pyrgus: Grauiscę ab aere

dictū: Coscę: Volcę: thelamon: Abargonauta rum principe cū in etruriam ad Lucumones profectus Hercules alceus lacum cyminiū effecit & puella Faula subrepta ex Fano ad Euandrū perrexit. Vmbro fluuius limes tra ctus vmbrorum: Caput etruriæ limes etrus corum Phaliscę: Populonium nauiū & classis etruscorum olim princeps. Volaterræ & va da eius. Pisa condita a Pisis alpheis Pelasgis. Luca illustris Lucio Lucumone rege thusco rum. Lucus & montes Feroniani. Luna: Ca riara ab etruscis dicta: a grecis selene. apua in trāsitu apenini ad fontes Macræ: vnde a puani Lygures ab arno ad Macram.

vrbē etiā ætate nostra: de cuius Lucu mone: meminit Virgilius in. x. dicēs: Massicus ærata princeps secat cquo ra Tygri. Respōdet quia nō multū fu it in vsu Geographoꝝ ponere illam. Cōtra hoc videt: quia in vsu geogra phoꝝ fuit ponere Targnias: & tamen Cato eā pterit. Respōdet quidā: quia Cato posuit in maritimis: in qbus au ctores cōcordāt. Reliqt igit Tarquī nias quia in ea discordāt. Nā Plinius enumerat eā cū mediterraneis in. iii. naturalis historię ca. vi. & Sillius ta licus eādē in maritima gēte: vt ostēdi mus. xxxi. quęstione Annia. De quat tuor vrbib9 primis a Iano positis Phe regene: Volcę: Volaterrę: Luna. supe rius diximus. Alsiū dictū ab Aleso Ar giuo: vt significat Sillius in. viii. dicēs. Necnō Argolico dilectū littus Aleso: Alsiū. Nā in cōparatōe & deriuatiōe nominū gētiliū & localiū: vt plurimū syncopa fit & Synęresis: vt Alesiū: Alsiū: & Volturrena Volturna. Plinius in. iii. sil'iter enū erat in hac gēte Phregenę Alsiū: Agilla Cęre cognoie: nūc Cęre vetus. Itē Purgus a quo sancta Maria Purgani: vul go Vurgani. Grauiscę ab aere: sed Etrusce Nuetū: latie Nutetū id ē Grauiscū: & ab insigni vt supra ostēdim9: nūc Cornuetū. Cosas in plurali dixit Virgili9. Quicq; inqt licęre cosas. A barbaris Gothis destructę sunt: post sub Desyderio Lōgbardoꝝ rege restitutę: vt ei9 de cretū ostēdit Asidonię dictę sunt. Nā Sidones etiā in Germania sunt in qua & Lōgbardi vt in Ptolemęo pdit. Hinc Asidonia: quasi a Sidoniis Lōgbardis cōdita dicitur. Sequitur.

Alsium.

Asidonia.

A thyberi ad cyminia iuga: secunda gēs thu scię est: cognomine a thuscis Lartheniana: id est metropolis eniana. Larthem em̄ summū regum vocant. Enianum vero vrbs in ea ab enetanis pelasgis cōdita: quā vei etrusci pul sis pelasgis ampliatā: a principatu prouiciæ simul & cōditoribus priscis larthenianū. ro mani vero a genere populi veiēs vocauerūt. Oppida in his sunt: Sabum in Sabatia a Sa bo cōditū: Larthenianū cognoie veiēs: Ne pe falaris: Soracte: Phaliscorū mons apollī nī sacer: Phaliscanū: Phescenniū: vmbricū: a priscis vmbris dictū: Flauianum: arcennum Mesium: a quo sylua mesia: rosulum: arę mu tię: Sutrium a Pelasgia conditum ab insigni

Gens illi triplex inquit Virgilius: vti exposuimus in q̄stionibus Anniis. Ex vrbibus in hoc fragmēto & supiori as signatis patet verū esse qd Dionysius in prio libro asserit: antigssimas vrbes fuisse paruas. Qd pfecto in his oibus cernimus. Larthenianū em̄ de quo in cōmentariis supra Sempronii & aliis locis exposuimus: erat vrbs Metropo lis totius prouincię: & tamen nūc ex istimatur & ē parua. Plutarchus in vi ta Romuli dicit: Veientes a Romulo dictos Sardinianos: quia Etrusci siue Volturreni dicunt esse coloni Sardi niani: qa scilicet primi ab Etruria i Sar diniā colēdā miserūt colonias. Vñ vt Strabo in. v. asserit: cū Hercules missi set Iolaū cū Tospiadibus in Sardiniā:

Sardiniani.

inuenit Iolaus ibi colonos Barbaros natiõe thuſcos cum qbus habitauit. Sed hic ſunt duo dubia. Primum: cur Romulus vocauit Veiẽtes Sardinianos. Nã licet Etruſci cognomíe Volturreni/ob colonias illo miſſas cognomíati ſint Sardiniani: nõ tamẽ ſequit qꝫ eo epitheto Veientes debuerint dici. Reſpõdeť: qꝫ poſteri ſępe dicunť epitheto pſno: vt de Vmbris ſępe diximus. Enetani vero ſiue Eniani Pelaſgi fuerũt/eiecti a Veis Etruſcis vt hoc loco inſinuat Cato: & etiã Plutarchus in vita Romuli ſignificat dũ ait qꝫ Veii Etruſci dicũtur coloni Sardiniani: & clarius Dionyſius in.ii.li. dicit Veiẽs eſſe generis Etruſci. Et idcirco epitheto paterno pulſis Pelaſgis dicti ſunt & ipſi Sardiniani. Secũdum dubiũ: qs Herculeſ fuit q Iolaum miſit cũ Toſpiadibus? Ad hoc Greculus mẽdax audebit reſpõdere qꝫ fuit Alceus ſuus/nõ Libyus egyptius. Et vt ſibi credať: mutabit: o. in. e & dicet Teſpiades Sed qa de more ſuo dicũt & nihil pbant: idcirco eadẽ facilitate reiiciunť qua pferũt. Nã tẽpore Alcei florebat Etruſcorũ imperiũ: nec petmittebãt alienos principatu miſceri: & vix pmiũ viriũ e fano Volturnę retulit Faulã puellã: vt Verius aſſerit: & nos in aliis explanauimus. Prętera ea ętate inſula refertiſſima coloniis erat. Et ideo Sillius & latini ad Libyũ nõ Alceũ retulerũt: Toſpiades cũ Sillius primũ Toſpiadũ Sardũ: Libyco nõ Alceo ſanguíe ortũ decãtauit in.xii.li. dicẽs. Mox Libyci Sardus generoſo ſanguíe fidẽs: Hercu lis: & reliqua. Deíde vt ſuper Semproniũ pbauimus/Larthenianũ cognomíe Veiẽs non diſtat ab vrbe Romana/plus tertiodecimo miliario. Nec debet q̃ri ſub noíe Veiens: quo noíabant Romani: ſed quo Etruſci vocãt ad hãc ętatẽ Larthenianũ: vulgo vero corrupta pria ltttera Marthenianũ p Larthenianũ proferunt. Nã Veios amnes/& pdia Veia/& no mẽ Veium/nuſq̃ in tota Thuſcia/nullibiqꝫ q̃ in tetrapoli Etruria nunc Viterbo reperies. Itaque vt Cato edocet ſicut ab Etruria vrbe cognomẽ accepit tota Thuſcia: ita a Larthe niano: & Veiẽte metropoli: cognomíata eſt ſecunda gẽs Lartheniana ſiue Veiẽs ab vrbe Roma vſqꝫ ad iuga Cyminia: pxima vrbi Etruríę: vt ſignificat Liuius in primo ab vrbe cõ dita vbi ait. Erat Sabinis vicina Etruria: proximi aũt Etruríę Veiẽtes. Vtiqꝫ pximi: tam limite q̃ genere: vt expoſuimus. de vtbibus huius puincię: has enumerat Cato. Sabum. nũc vocãt Sanctũ Sabum: ſiue a Sagni gentili Sabi: quẽ Romani Sãctum Fidiũ: ſemipatrẽ qꝫ vocabãt: vt ſup Sẽproniũ expoſuim⁹ ſiue adiecto aliquo alio ſancto. Nepe ab inſigni no men habet. Fallaris etiam Phaliſcę dicebať. Vñ cũ Seruius ſupra. vii. eneidos dicit Ianũ quadrifrontẽ e Phaliſcis vrbe Romã aduectum: nõ cõtradicit Macrobio in primo Saturnalium dicenti: e Falari: qa eadẽ vrbs eſt Phaliſcę ac Phalaris Soracte eſt mõs Phaliſcorũ vt etiã Acron aſſerit ſup Odam illã Horatii Vides vt alta ſtet niue cãdidum Soracte. Et rãt igiť q putãt mõtẽ Phiſconũ eſſe mõtem Phaliſcoꝝ: qa prior eſt iter Etruriã & volſinas alter vero inter Phalarim & Flauianũ: ſiue alter in Etruria: alter in Veiẽte. Phaliſcanum vulgo nũc corrupto dicit philamanũ. Phefcẽniũ vnũ in cãpania: Qd aũt hoc loci Cato & i.iii. naturalis hiſtorię Plini⁹ in Thuſcia nũerat: eſt oppidũ Phaliſcoꝝ in Veiẽte & eſt nũc vulgo dictũ Ciuita caſtellana: vt docuimus in.xxxvii. qõne annia. Vmbricavrbs ferme de leta iuxta Phefcenninũ: Flauianum iuxta thyberim adhuc nomen habet: & eius memi nit Virgilius in.viii. cum Veientes populos enumerans ſub Meſapo: dicit Hi phefceni nas acies: equoſqꝫ phaliſcos Hi Soractis habent Arces Flauiniq; arua & Cymini cum mõ te lacũ. Arcẽna ſiue Arcẽnũ oppidũ Veiẽtum circa limitẽ Cęritanũ/deletũ a Romanis/ vt in fine.iiii. libri ab vrbe condita dicit Liuius. Poſtea reſtitutum & reparatum: Barcen num dicitur/prępoſita de more conſonante. Verum vt ſuper Beroſum oſtendimus primũ omniũ nomẽ illi fuit Brygianum: nũc corrupte Braccianum Meſium oppidum non procul loco nũc Baccino dicto erat. Nã quę nũc ſylua Baccani dicit: antea Meſia a Thuſcis dicebať: de qua Liuius in primo ab vrbe cõdita dicit: ſylua inqt Meſia Thuſcis adępta fuit. & in bello Veiente cũ Fabiis dicit: auditã fuiſſe vocẽ e ſylua Meſia. Roſulũ: & mons Roſulus nomẽ retinet. Arę Mutię: vulgo AreMuzę: oppidũ in edito eſt iuxta Feſcenniũ: de quo Plinius in.ii. naturalis hiſtorię: ad Aras inquit Mutianas in Veiente: & in ſylua cyminia loca ſunt: in qbus depacta terrę nõ extrahunť. Sutriũ per ſynęreſim cõponiť: a ſuto id eſt fruméto & tris. Sũt em̃ tres ſpicę illius inſigne: vt. xxxvii. q̃ſtione diximus. Aberrant igiť quidã ridiculi: qui Sutrium a Saturno cõditũ fabulanť: Eſt em̃ ante a graiis Pelaſgis cõditũ: vt nomẽ arguit: & per ypſilon debet ſcribi Sytrium. Capinã ſcribit etiam Plinius in.iiii. naturalis hiſtorię: & capinates lucoſqꝫ Capinos ſcribẽdum eſt ac dicendum: a Capi eoꝝ olim inſigni falcone. Nam capena & ſylua capena in colle Auentino erat: vti Fabius pictor & Sempronius: & alii tradũt. Troitũ oppidũ Phaliſcorũ vltimũ ẽ in cyminiis in limite Viterbenſis agri: & ideo finitimũ Etruſcis. Stomachoſa impreſſio Liuii in.x. ab vrbe cõdita: impreſſit Troilum pro Troitum ab inſigni olim eorũ Piſce dictũ: qd a Gothis diru tum quã vidimus pęrſeuerat Familia Troita Viterbum diu colentem. Sequitur.

Herculeſ libyus toſpiades duxit.

Larthenianum.

Phalaris.

Phaliſcanũ

Phęſcẽniũ.

Arcenna

Meſia ſyl.

Arę mutia nę.

Sutrium.

Capina.

Capena.

Troitum.

Gens tertia Thuſcię tranſcyminia: a Cymíniis diffunditur ad Piſtorium. In his Volturena ſub radicibus cymíniis iacens cognomíne Etruria: a qua tres gentes Etrurię appellantur Etruſci. vt a cõmuni metropoli: & ager Etruſcus antea Vmbronus dictus vbi vmbri orti. In eo agro Ferentia: Troſſolum: Meonũ: Turrhena: volturna: Subvolturrena Aruntes veteres cognomíne Camillarii: lõgius Blere Olena: Tuſſa Nana Larthes oppidum: Salevmbrona: Cort Noſſa: cort Enebra: mons coríti in iugis cymíniis: e regione mõs Phiſcon quę & arx iti: volſine: Pelii: oro pite ſentinas: cluſium vetus a pugna ſed a duce comerſol: mõtes tumniates: Sora: Soana non procul Saturnia lapides a ioue compluti in auxilium Herculis cõtra Lygures etruſcos gygantes: a filio dicti Lamones: amnis Pelia: mons Pelius. Mons tumnias Roſellæ: vmbro in monte ſena colonia: Phocenſes Piſtorium: vmbro amnis: Stellates: Fluentini: qui & arnienſes cluſium nouũ: vnde cluſentinus tranſit⁹ Hãnibalis: Aretium: Crotona a Crotone ſocio Herculis condita.

Sicut a metropoli Babylonia: egypto Perſia: Samnio: oẽs ſub ea regiões cognomina acceperunt: pari forma tres Thuſcię gẽtes a metropoli ſua Etruria & ãtiqua Turrena: dictę ſunt Etruſcę ac Turrenæ vt hic ſignificat Cato: ſed primario ſignificato Volturreni iuxta Volſiniẽſes: hi ſunt cognomíne Etruſci: vt aſſerit plinius in.iii. naturalis hiſtorię: ac ꝓpterea Volturrena ad radices ſubiacẽs Cyminias eſt metropolis Etruria: vt hic Cato memorat. Qd profecto & argumẽtũ a coniugatis inuincibile demonſtrat. Si enim Volturreni: iuxta radices ſub Cymínias & Volſinienſes: hi ſunt cognomíne Etruſci vt aſſerit plinius: vtiqꝫ neceſſario ſequit qd ait Cato: vt Volturrena iuxta Volſiniẽſes & radices ſub Cyminias ipſa ſit cognomíne Etruria a qua de more antiquo tres Thuſciæ gẽtes denominationẽ habeãt. De origine vero nominũ Turrena: Etruria: volturrena: & qua orthographia ſcribẽda ſint: in q̃ſtionibus Anniis: & ſup Myrſilũ copioſe tractauimus & ſimiliter de Sale Vmbrona: perufia: Stellatibus. Arniẽſibus. Nũc per ſingula excurremus: quę hic enumerat Cato: &

quæ plinius in. iii. naturalis historiæ ca. vi. Ferētia qnto ferme miliario distat a Fano vol
turnę: de qua qōne Annia. viii. tetigimus. Trossulū & Męonia: Męonū: Turrhena ibidem
exposita sunt Volturna minor monopolis nō tetrapolis in agro Fani Volturnę regię al
tera deleta est. Deinde Cato quæ alia oppida volturnę regię vicicinę essent enumerat
Arūtes inquit veteres cognomīe Camillarii. Plinius eos vocat Aruntinos veteres. Virgi
Arūti vete lius ī. vii. ęneidos: vocat eos a cōmētariis Tuscoꝝ & secretarios atq; referēdarios annaliū
res. antiquorū: qui referebāt dicētes: his nostris agris ortus Dardanus Turrena sede pfis Co
riti: in Phrigiā abiit: Sic em̄ ait. Fama est obscurior annis: Arūcos ita ferret senes: his ort⁹
in agris Dardanus: ydęas phrygię penetrauit ad vrbes: Thraiciamq; Samū: quę nunc Sa
mothracia fert. Hīc illū Coriti Turrena a sede pfectum. Aurea nunc solio stellātis regia
cęli accipit idem. Sūt eī Camillarii cognoīe mōt aruni est mūicipia Arūt vt cōmētario o
Camillus ctauo supiore: & in qōnib⁹ anniis exposuimus. Nam Mont municipia vel vicus: Aruni ve
ro declinatiōe Romana: Arūtes dicūtur. Porro Camillus Etrusca lingua mīster est quem
dominoꝝ camerariū & secretariū dicimus: vt macrobius: Seruius & alii dicūt. Hinc Ca
millū teste Seruio Etrusci vocāt etiā mercuriū secretariū deoꝝ. Quare Camillarii senes
Arūtes: erāt secretarii & cācellarii Lucumonū: Eratq; vicus eoꝝ in delitiis Thermarū di
stās a Phano Volturnę sede Turrhena Coriti: vno miliario: nō procul Thermis lasinellis.
Sūt nūc vestīgia Thermarū: & subfodiūt sępe vetustatis pla argumēta: & adhuc initiūvi
ci vocamus Etrusca lingua Camillariū: & pōtem eius Camillariū inclytū martyrio san
ctorū martyrū Ilarii ac Valētini: & finē vici adhuc vocabulo veteri vulgo mont Arunes
dicimus: qd est Aruntes municipes vel viculi Aruntū. Quare falso scribūt in. vii. eneī
dos quidā Arūcos ita ferre senes: qa Arūci sunt noui sub Aenea nōdū cōditi: quādo Lati
nus ęneę oratoribus dixit. Veteres Arūtes ita ferūt: & scribūt hec verba. Dardanus ort⁹
his agris: & pfectus a Turrhena sede Coriti patris sui Ideas phrygię penetrauit ad vrbes.
Itaq; nō Latinus ibi dicit his ort⁹ Cāpaniq agris & Turrhena sede coriti: qa falsum eēt. sed
solū dicit: ita scribere & asserere camillarios Arūtes: quod ad vnguē verū est: dū Arūtini
veteres vt vocat Plinius: aut Arūti senes: vt Virgilius vel arūtes veteres Camillarii: vt
Blere notat Cato scribūt: his Arūtinis Turrhenę sedis Coriti patris sui: ortus est Dardanus. Sed
de his satis. Seqtur. Lōgius inquit Blere. Nā arūtes Camillarii vno lapide aberāt a voltur
na: Blere vero decimo. Origo noīs est a fluere. Nā latini. F. ponūt vbi Etrusci. B. quia Ble
re est. Flere. Flere aūt est fluere & scaturire siue erūpere lachrymas vel aquas. Hinc Blere
oppidū dictū: q; nō pcul ab eo duoꝝ fluminū Minionis & Bleranī fontes fluāt erūpant &
scaturiāt. Olena oppidū Dirutū iuxta Tuscanellā vbi & diruta iacet Tussia Nana: ad hāc
ętatem dicta: ad distinctionem Tussę parę. Nam para Tussa est princeps & coronata Tu
sca a Tusco rege filio Herculis dicta pars regię tetrapolis. Tussa vero Nana idest Tu
sca pua a cuius ruinis Tuscanella cōdita ab Ascanio/vt icolę scribūt: & a Cane Tuscanel
la cognoīata sicuti phibēt & nos ample ostendimus Annia qōne. xxxiiii. et. xxxiiii. De cori
ti vero extremis vrbibus copiose dictū est supius qōne Annia. xxxvi. &. xxxvii. Mons vero
Mons phi physcō corrupte phiasconē pferūt. Dictus sic fuit a phisconibus veteribus Pelasgis: qui
sco. sacrauerūt fanū īgens Volturnę: vt Virgil. in. viii. encidos memorat. vñ & iuxta voltur
nā versus Cyminiū iter adhuc fontē Physcoꝝ dicimus & versus mōtē phisconē iuxta vol
turnā pferim⁹ duplici. l. cāpū pellasgi. Nā teste Ptolemęo & Geographis: vrbs physcę est
in pelasgiotis Macedonię: a qbus phiscū nomē et pelasgi in agro volturreno. Dictus est
etiā idēmōs Arx Iti: idest Iouis: qui et coriti. ldē eī fuit Iuppiter et Coritus vt Berosus ex
primit. et in fine primi libri diuinarum īstitutionū refert Lactātius. Quare falso in histo
ria sancti Flauiani martyris scribīt Arx ici proīti. sicut ī virgilio Aruncos pro Aruntos.

De Peliis Pelasgis sunt mons et amnis Pelia quem corrupte dicimus Paliam iuxta Oro
pitu m/quem per syncopā Orbitum vocat in Decreto Desiderius rex. Ex quo patet mul
tis locis nomina reliquisse Pelasgos. Nam Oropitum est vrbs Achaię: vt patet in Ptole
męo. Vnde & Achei etiam duce Vibio vt aiunt: Perusiam ampliauerūt. Sed videt q; Ca
to contra suū institutū agat: quia vt ab initio patuit: Cato instituerat ostendere Gręcos
Italiæ nullā dedisse originē: Ad hoc dicimus q; licet magna pte Italię potiti Pelasgi etiā
magnas vrbes cōdiderint: tamē vt ait Dionysius Halicarnasseus in primo libro: nō licuit
eis diu victoria vti: quia mox a vicinis & pcipue Turrhenis a tota Italia pulsi fuerūt: & ita
a Gręcanica origine integra Italia mansit. Sentinas oppidū erat inter Aquasenses & mō
tes Tumniates: a quo adhuc dicitur pons Sentinus: & in Liuio legimus Etruscoꝝ agrum
Sentinatē. Est etiā Sentinas ager in Phalisćis: Clusiū vetus est cognomen a pugna: quia Sentinates
cluere antiquí pugnare dicebant: vt ait Plinius libro. xv. naturalis historiæ. cap. xxix.
Nam illi prorium nomen fuit Comersol: quod & Liuius in. x. ab vrbe condita consen
tit ibi scribens: Clusium inquit antea Comersolum dicebatur. Et quidem a duce: vt ait Clusium.
Cato. Berosus in. v. antiquitatum ait Ianum instituisse regem Vetuloniq Comerum co
gnomīe Gallum: a quo regio & loca noīata sunt. Vestigia permanēt/Clusii priscū nomē
Comersol ideſt Comeri iugū: & ī agro Volturreno vallis Comera: & Ry Comerium ideſt
regis Comeri Amnis: & in phalisćis comersana insula. Montes Tunniates nūc sunt dicti
Radicophani & sancta Flora: & vulgo corrupto Dunniata p Tunniata: de quibus Stra
bo dicit in. v. q; Populoniam & Cosas sequīt prospectus Tunnorū. Nam ab his montibus
vsq; portum Herculis & cosas prospectus est: vbi est lacus Oropitelii: in quem Tunni se
quuti purpuras & Glandes irruūt vt ibidē significat. Et ideo Tunniates dicūtur: qui nūc
Roda Cofani: a Longbardis appellati sunt. Sora: & Soana in maritima Senensi sunt: & ne
scio quo pacto in mediterraneis hic ponuntur. De Iamone & pugna Herculis in tertio cō
mentario supra Sempronīū diximus. Rusellę iacent dirutæ ad Thermas sancti Philippi:
de quibus Liuius ait pugnatū a Romanis fuisse in agro Rusellano. Vmbronem in monte
existimo esse nunc sanctum Quiricū quia sub eo oritur Vmbro fluuius: qui per Rossetum
nunc addita. G. Grossetum est in mare mergitur: vbi finit tractus Vmbriæ qui a Sale Vm
brone in regione Thyberina incipit. Sena colonia: de qua Plinius in. iii. naturalis historiæ Sena.
Colonia inquit Senensis. Circa tempora Pompeii colonia deducta est: quā teste Appiano
in primo de bellis ciuilibus: Pompei⁹ quoniā fauebat duci Martio: hostiliter diripuit. Sa
turniam nuper iidem Senenses reparauerunt: cuius meminit idem Appianus in eodem li
bro: Silla inquit ex suis Romę nōnullis prępositis Clusium profectus est: quo intrant resi
dua belli: ortaq; equestri pugna iuxta Glanem fluuiū ad quingentos ex hostibus Silla oc
cidit: quo etiā tempore circa Saturniam reliquias hostiū vicit. Hi Saturnini teste Plinio
ante vocabantur Aurunini. Aurunus autem fuit Larthes Etrurię: vt Berosus scribit ī. v. Aurunus
antiquitatū. Phocenses dicti omnes qui regionem vallis Fluenti Esarę incolunt: vbi & ve
tustissimus lacus & oppidū Phocekiū vulgo dicit. Eam appellationē habēt vt fama pro
ditur: q; ibi Phocenses Pelasgos: Turrheni & Crotoniēses deleuerunt. In hac regione rex
Desiderius condidit oppida dicta sanctos Geminianum & Miniatē: vt excisum Alaba
stro eius decretū memorat. Pistoriū est triplicis originis. Latina. n. originevt fertur a pisto Pistorium
ribus in catellinario bello nomen magis refirmauit q̄ desumpsit: qa a Pelasgis habitatum
fuit: vt nomē accusat: quia a pistos & oros origine Gręca cōponit Pistorium: ideſt fidelis
terminus. Nā fidi viri eū locū incolebārt qa clauis est & rang̃ claustra opposita Galliq Cis
alpinę nūc Lōbardię. Verū etiā antiquior illi inuenit Etrusca origo. Est em̄ nomē cōposi
tū a pist: qd teste Samuele. Ostiū & oros quod est mons. Hinc Pistorium proprie dictum: q;

Fluentini.

sitrostium transcenden di Apeninū montē a Tuscia in Galliā. Vnde & ab eo in gallias cōtēdebat Catilina: vt Sallust. in Catilinario significat: Et Antonin⁹ in Itiner. dicit Pistoriū eē vię Aurelianę atq; claudianę trāsitū in Gallias. Vmbro alter fluui⁹ & Stella: ī regiōe Pistoriēsi & pratēsi ferunt. Stellatini in vico Thusco Romę: vnā tribū effecerūt: vt sup Fabiū pictorē vidimus. Pistoriū cinxit primus mœnibus: rex desiderius. Fluentini cognomine Arniēses ab Arno cui prerfluenti vicatim erant appositi: vt Plynius significat: a Iano ex primis. xii. populis positi fuerūt: vt in principio significauit Cato: & nos ibi exposuimus.

Clusium nouum. Aesar

Tribū etiā ipi vnā in vico tusco Romę fundauerūt: vt in Fabio pictore vidimus. Clusium nouum adhuc in Clusentino dicit: vnde transitus fuit Hānibali in Aretiū & Trasimenos Existimo q; sit a pugna Hānibalis Clusentina regio dicta: quāvulgus nūc corrupte Casentinā appellat. Aesar fluuius deus dictus: qa lingua ethrusca ęsar dicit deus: vt Sueton. dicit in vita Octauiani: Cur aūt illū ethrusci vti deū extimuerint: fabulā refert Strabo in. v. li. Is Aesar fluuius cū Arno cōgredit: & simul cū eo in mare mergit: nō pcul portu Iyguno. Croton mediterranea: tpe Dionysii halicarnassei colonia Romanoꝝ facta: & dicta Cortonia: vt in. i. li. idē Dionysius asserit. Ergo ātiquitus: neq; cortona dicebat: neq; ab antiquo corito deriuationē & originē habuit: sed croton mediterranea appellata ē: vt Dionysius Cato & alii dicūt: & a socio Herculis ægyptii originē traxit: qui croton dictus est.

Croton

Sequitur.

Apeninus mons italiā in duo secat. Radices sub pœnino trāsitu Hānibalis inalpibus a Nicea ad ipsum fere pœninū in latitudinē extēdūtur: & vsq; ad Macrā Lygures montani incolunt. A macra itē ad fontes thyberis ad inferū mare thusci: ad superū Galli aureliani & æmyliani. a fontibus rursus Thyberis ad Narem Vmbri inhabitant. Principio Thyfernū: & in fine ameria Tuder sunt. Galli oēm Vmbriā pulsis Ethruscis occupauerunt: exceptis Thypherno: Efisio: Hyspello: Fulgineo: & vetusta Veiorū prole: quā veilūbram. i. veiam prolē antiquā vmbrā dicūt: in quibus principes sunt Spoletū: Tuder: meuania & ameria ferme nongētis ānis & āpli⁹ restituta āte Persę bellū a Veis Etruscis ātea cōdita: duce ameroe atlantis itali ex Pleiona vxore filia. A Nare porro amne vsq; ad Equiculos tenent. Sabini a sabo conditi Sabatio Sangni gentili edito. Inde ad fontes Sarni amnis Sabelli sabinorum proles incolunt.

De Pœnino & Apœnino & incolis eorū copiosissime ī cōmētariis Sēpronianis traditū fuit Quę vero pcurrenda sūt: hęc vident. Primū qa Ply. in. iii. natura. histo. dicit Caronē tradere añ Perseū bellū ānis supradictis Ameriā cōditā: cū tñ dicat: restitutā a Veis. Videt mihi ad hoc dicendū: q; vel Cato alibi illud scribit: vel Plynius sumit cōdita cōiter qa omis vrbs dicit cōiter condi cū fundat: vel consumat: vel ampliat: vel reparatur: vel restituit & reędificatur. Vnde & a plurib⁹ & diuersis tēporibus legimus Carthaginē fuisse cōditā Cęterū de Atlante Italo: socero Chori Thusci: & vxore ac filiab⁹ eius geniti in Volturrena sede Coriti: & locis eorū extātibus: simul & Sabatio, Sangni gētili sabi: in Berosianis cōmētariis plene tradidimus. Sequit tñ oēs Veilūbros a Veis priscis Vmbris ortos in Salevmbrona. Nā Vei amnes & Veia vetusta prędia in Salevmbrone est. Est em̄ Veilumber Veia proles Vmbra. Sequit textus Catonis. Lucani a Sānitibus (duce Lucio) dicti: sed añ illū colonię erāt Etrusci generis q; sunt Bussentū a Vusseti nis: Sētini: Tergilani Vrsentini itē a Trasimenis: Volcētini a Volce maritima & thebani ab Ocno missi.

Cordi. Caronis verba Vusetini.

Sup Sēproniū & in aliis de his dixim⁹: quos etiā Plynius in. iii. naturalis historię his locis enumerat. Ethruscę vero fuisse originis nomina sunt argumēto. Nā Vusetini fūt incolę,

Volturreni in Thermis adhuc Vusetinis dictis: q̄q̄ in plinii. iii. li. ca. vi. Esetini stomacho sa impressio notat. Cuius error patet: cū qa tota impssio illa mēdosa est: tū vel maxime: qa post maritimā gētē & colonias Thusciæ: Plinius p ordinē Alphabeti alias vrbes & vicos Thuscię enumerat. Et vt patet ibi: Eserini sunt in lra. V. Quare Vusetini Thuscię sunt: a qbus Bussentū. Vñ & Busseta vulgo Thermas & vicos deletos pferim⁹. Sentini vtiq; a Sētinatibus orti: sicut Vrsentini a Trasimenis. Vrsaiā em̄ regionē: planitiēq; ipsi subiacētē: Cortoniēses nūcupāt. Thebani ab Ocno missi: dicti sunt: qui cū sua genitrice fatidica Manto Thebana ad Thyberinū venerūt: & Etruscis cōfugio iuncti fuerūt: & illo missi.

Vusetinę Thermę

Vrsentini

Sequitur.

Sangni gētilē sabi pronūtiāt sabini. Sanctū romani: sagam Barbari: a quo & sagi primi thusci id est pōtifices & sacri expiatores. Ex quo patet leuitas cū loquacitate grecanica quæ a Lacedęmoniis ortos scribūt sabinos: & greca origine a seuomę dictos fingūt. Sed roma tū rudis erat cū relictis lris & disciplinis etruscis: mirabūda grecis fabulis: rerū & disciplinarū erroribus ligarę: quas ipsi etrusci semp horruerūt: neq; ob id latinas qdē voluerūt suscipere vsq; ad cecynnā volturrenū magistrū quadrigarū & augurū principē: patrē meninni & auū menodori: quos ante illū pater eius Volturrenus: auusq; titus & proauus turrenus semp romanis principib⁹ charissimi renuerūt: cū ad eas recipiendas vrgerentur. Nā ipse turrenus patre Elbio volturreno & regū etruscorū vltimo ad lacū Vadimonis cęso. Eqdē ad reddendā vrbē etruriā anno secūdo Olympiadis centesimę vigesimę quartę allici potuit: sed ad recipiendas latinas litteras nunq̄ persuaderi potuit.

Etiā tēpore Plinii Sagi Thusci dicebātur: q egesserunt septē maria: & Ostio Padi Sagæ nomē iposuerūt: vt scribit in. iii. naturalis hist. ca. xvii. Fest⁹ quoq; Sagam exponit expiatorē: & diuus Hieronym⁹ imolatorē qd est pōtificis & sacerdotis officiū. Sed de his tetigimus sup Sēproniū: & Berosum: & Fabiū pictorē: vbi etiā ostēdim⁹ Sabinos a Thuscis nō Græcis originē & disciplinas assecutos fuisse. Hoc loci notāda sunt hęc. Primū q; Ian⁹ docuit Physicā & Astronomiā: vt Berosus asserit & physici: qa teste Macrobio physici ianū mitis argumēt[diuinitatis cōsecrāt. Et vt ait idē Berosus & Macrobi⁹ in primo Saturnaliū referēs Xenophōtē: prim⁹ Italos docuit ritus sacros & religionē & Theologiam: adeo vt Mythici tradāt sub Iano omniū domos religiōe ac sanctimonia fuisse munitas. Et vt psequit Berosus moralē viā & diuinationes: qbus pualuerūt Etrusci docuit. & lris mādauit. Quæ oia vsq; ad suā ętatē durauisse Diodorus ī. vi. asserēs: Turreni ingt lris & inuestigationi rerum naturaliū atq; theologię plurimo tpe ipēso: pcipue in interptatiōe fulgurū versati sunt: adeo vt vsq; ad ętatē meā vniuersus orbis: tū admiret viros: tū interptib⁹ fulgurū vtāt. Scdo notādū ē q; ipe Ian⁹ fuit pria Ogygius Phœnix: & ob id pprię Etruscę Ianigenę lrę atq; disciplinę erāt phœnices: eę dē Assyrię: quarū a grecis distātia est: cū qa Phœnices & Chaldeę certissime sunt & ātiquissime & toti orbi admirabiles. Grecę vero cōfuse & nulla vnq̄ certa sentētia habita: p oēm vitā hoies errare cōpellāt: vt clare asserit Diodor⁹ in. iii. li. Et ideo nō mirū est qd ait Cato: qa Etrusci semp horruerūt lras & disciplinas grecoꝝ vti nouitias & icōstātes & sibiipsis dissidētes: cū ipsi ātiquissimas & vsq; ad tpa Diodori toti orbi admirabiles a Iano traditas retinerēt. Audeo dicere atq; pbare cū oportuerit: etiā ipm Aristotelē icōstātē ee: atq; plib⁹ locis mēdacē. O quātū nocuit veritati Italicę a Iano traditę: introductio vanissimę philosophię

Etrusci Sagi. Saga. Physicā Ianus docuit Iani pria.

Græcorũ. Vere Cato vates fuit: qui vt in principio ostendimus ad filiũ scribẽs: quãdocunq; inquit gens ista lras suas ad nos adducet: oia corrũpet. Tertio notandũ est: vt ait Liuius in nono ab vrbe condita, Romani discebant antea litteras & disciplinas Etruscas: vt post ea Græcas: quia rudis Roma nõ aduertebat sed mirabatur eius fabulas & mẽdacia: Nam postea erudita/& animaduersa eorũ mendosa leuitate exclamabat. Oia nouit Græculus esuriẽs. Et itẽ quicquid Græcia mẽdax audet in historia. Et idcirco Etrusci nolebãt disciplinas latinas suscipe: qa pendebãt a græca fabulosa mendositate. Quarto notanda est Genealogia principũ fani Volturnę post ꝓdomitã Etruriã. Vltimus inquit Etruscorũ Larthes fuit Elbius: a quo vicus Cyminius Elbius. In Ptolemęo legimus. Hoc cęso ad lacũ Vadimonis: vbẽ defensabat Turrhenus filius eius: qui eã tandẽ Romanis dedit vt hic notat Cato: & Valerus maximus li. iiii. ca. penul. cum de Etrusco adolescente loquẽs: qđ inquit sequit externis annectã: quia ante gestum est q̃ ciuitas Etrurię daret. Huius Turrheni filius fuit Titus: q si quo auctore meminisset: nondum cõperi. Huic Tito pater fuit Volturrenus: non solũ prout volturrhenus est nomen locale: sed propriũ: vti Florentinus Cecynna illustris principatu quadrigarum & augurãdi: vt hoc loci Cato: & Plinius in naturali historia: & nos in. xxvi. &. xxvii. qõne Annia docuimus. Argumentũ vero ꝙ primus lras latinas suscepit: qa in Surrenę Thermis canale ingens plũbeũ Cecynnę inuenit paulus begninus ita latinis litteris excisum. TVRR. TITIANI. V. C. idest Turrheni: Titiani: Volturrheni: Cecynnę. Ita Cecynnę epithetũ paternũ: auitum: & proauitum ãtecedũt more latino. Hic Cecynna genuit Menippũ patrem Menodori: cuius meminit Appianus in li. v. de bellis ciuilibus dicens Menodorum Turrhenũ classe parata affuisse Iulio Cęsari cõtra Pompeium iuniorẽ: fuitq; bello nauali Menocrate supior Menodorus noster Turrhenus. Etem̃ semper capi fuerunt Etrusci/& inter dominos quadrigarũ & principes legionũ computati apud Romanos: vt hoc loci Cato & Horatius in primo sermonũ/Satyra sexta a patribus & auis sub Mecœnate cõmendat dicens. Non quia Mecœnas Lydorũ quicqd Etruscos Incoluit fines/nemo generosior est te. Nec ꝙ auus tibi maternus fuit atq; paternus: Olim q magnis legionibus impitarint. Hoc quoq; loci notandũ est ꝙ qdam Mecœnatem existimãt fuisse ex antiqua Turrhena siue Etrusca lingua Volturrena: percarũq; Octauiano fuisse: quia fuit filius Menodori cui ope atq; industria vicit residuas belli Pompeiani furias Iulius cęsar Octauiani pater. Sic em̃ Mecœnas icoluit siue incola fuit Etruscus idest Volturrenus: qa Etrusci sunt ꝓprio cognomine Volturreni: quibus solis limites Etrusci & Lydorũ fines sunt iidem: tã ex parte Cyminia q̃ thyberina. Nam Vetulonia fuit a principio decꝰ Męonię gẽtis: ut ait Sillius. i. viii. & eadẽ Lidya gẽs bello ꝑclara iugis insedit Etruscis id ẽ Volturrenis & Cyminiis: vt clare ostẽdimus i qõnibꝰ Anniis ꝑcipue qõnibꝰ. viii. ix. xi. xxx. &. xxxii. Et a Turrhena thyberis Turrhenꝰ & a gẽte Lydiꝰ dictꝰ ẽ. & ab ea dẽ vrbe Etruria & Tusca cognoscẽ: dictꝰ est Etruscꝰ & Tuscus nõ latinꝰ: vt Fabiꝰ pictor i fine de origie vrbis Romę asserit. Vñ Acron supradictũ carmẽ exponẽs ait. Lydos inquit Etruscos fines icoluit Mecœnas: qa Lydi ꝓfecti ex Asia incoluerunt Etruriã circa thyberi dicẽte Virgilio/vbi Lydiꝰ amnis iter opima ferẽs. Magnis aũt legiõibꝰ: qa inqt Porphirius magnis Lucumõibꝰ impitarũt ꝓpaui Mecœnatis & fratris eiꝰ. Erãt em̃ Tuscię. xii. ppli & singulos singulꝰ Lucumo rex atq; singla legio: qbusvnꝰ impabat. Idẽ dicit Seruiꝰ supra viii. &. x. ęneidos Et hoc mõ expositio Horatiani carmis ẽ vera ad vnguẽ ꝙ aui pmi & mmi Mecœnatis impauerũt magnis legiõibꝰ. xii. ppli os qa Elbiꝰ fuit Larthes Etrurię & eiꝰ plurimi ãtecessoris. Et ita in odis expositio hęc vera est: vbi Horatius ait Mecœnas atauis edite regibus scilicet Larthibus nedũ Lucumonibus. Et in alia Oda. Turrhena inquit regũ ꝓgenies tibi qa antiqua Turrhena idest Volturrena Elbius & eiꝰ aui Larthes orti sunt

Elbius Turrenus.

Titus

Cecynna Menippus Menodorꝰ.

Mecœnas

Quidã dicũt eundẽ Mecœnatẽ oriũdũ ab Aretio: inducũtq; Macrobiũ i. ii. Saturnaliũ ita dicentẽ. Augustꝰ qa Mecœnatẽ suũ nouerat esse stilo remisso/molli & dissoluto: talẽ se in epistolis quas ad eũ scribebat sępius exhibebat: & cõtra castigationẽ loquẽdi/quã alias ille scribẽdo seruabat in epistola ad Mecœnatẽ familiari: plura i iocos effusa subtexuit ita Vale mei gentiũ: Metuelle ebur: etrurię ęsar Aretiũ adamas: supnus thyberinũ margaritũ cylneorũ: smaragde Jaspi: figulorũ Berille: Porsenę carbũculũ. Ad hęc respõdet ꝙ nihil de ortu Mecœnatis magis de Aretio q̃ Etruria & Clusio Porsenę exprimit in hac epistola sed solũ epitheta quę Augustus ei tribuebat: vtputa ꝙ esset gẽtibus dulcis: Aretio adamas: Etrurię ęsar: thyberinis supnus: Figulis idest poetis Berillus & reliqua. Est autẽ ęsar lingua Etrusca deꝰ dicẽte Suetonio in vita Octauiani: Ictu ingt fulmis ex inscriptiõe: Cę sar: statuę eiꝰ pria lra nois effluxit: respõsumq; est cẽtũ solos dies posthac victurũ: quẽ numerũ. c. lra notauit: futurũq; vt iter deos referret: ꝙ ęsar idest reliqua pars e Cęsaris nomie Etrusca lingua deꝰ vocaret. Rursus qđ ad ppositũ nostrũ facit/Mecœnas iter poetas eximios latinos nutritus: vix linguã latinã sciebat cũ stilo scriberet remisso/molli incõstãte atq; dissoluto: vt itel ligas pauloãte a Cecynna Volturrhęno susceptas latinas litteras: adhuc ab Mecœnate dissolutas & molles haberi: vt Cato insinuat. Sequitur.

Mecœnas scribendo mollis.

Aesar

Palatinum collem roma Itali filia: sed priꝰ Palatini Aborigines tenuerũt: qui ex agro rheatino ad pascua ouibꝰ quęrenda illo profecti sunt. Argumento est vellia palatini altera ps a vellenda lana: ante his monstratam Etruscam tonsuram appellata.

Varro in primo libro de lingua latina eadẽ scribit: & nos super Fabiũ pictorẽ exposuimus. Et quia Vellia a vellendo vnde & vellus nomẽ habet: idcirco debet scribi gemiato. ll. Nã vnico. l. Velia est vrbs Italiæ: vt Virgiliꝰ Portusq; regre velinos Etrusci docuerũt Italiã lanificiũ & tõsurã ouiũ: & tincturã pãnoꝝ: qa teste Sillio in. viii. Vetulonia princeps Tyrio vestẽ prętexuit Ostro. Et ob id vellus Romanũ nuncupabat. Tuscum: a doctoribus Tuscanien̄sibus: vti est id Iuuenalis in Satyra.

Prestabat castas humili fortuna latinas/Quondam/nec vitiis contingi parua sinebat/
Tecta labor: somniq; breues: & vellere Tusco: Vexatę duręq; manus. Sequitur.

Capitolium dictum a capite inuento fluẽte sanguine dum iouini templi fundamenta iaceret princeps Tarquinius. Nã antea Tarpeius a tarpeia ibi scutis Sabinorum obruta sed prius Saturnꝰ vocabatur. Sub eo ianus quadrifrons. Quirinus a victoria Lucumõis a Quirino colle mouentis.

Capitoliũ sępe mutauit nomẽ vt Cato nũc & Varro in primo de lingua latina docet. Ianus vero vnde dicatur Quirinus exponit: cuius historia tacta est super secundum librũ Fabii pictoris. Sequitur.

Quirinalis a iunone sabinorũ dea quã illi curitim idest hastatã iunonẽ vocãt. Etem̃ hastã curim & curinam proferũt: qa his sil' & etruscis nõ est lra. q. sicut romanis. Inde quirites.

Itum Etrusci etiã & Itim proferunt: quos Aegyptii Isiũ & Isim: Latini aũt Iouẽ & Iunonẽ: vt Seruius super ęneida/& Macrobius in Saturnalibus insinuant. Vnde sub statua Cybel' de Isi egyptia quę venit ad nuptias eius: ita scriptum est litteris & verbis Etruscis Veizu Meos iti: Meos iey zeb idestye Iuzo hospita Isis hospitata ẽ epulatrix vt ꝓbauimus i tractatu de Isis & ritul' iuẽtis Etruscis

Explicium cõmentatia sup duo & viginti fragmenta Catonis de origine Italię.

F. Ioannis Annij.

Eiusdem fratris Ioannis Annii Viterbensis Cõmentaria super duo Fragmenta Itinerarii Antonini Pii. Liber. VIII.

ANtoninus Pius Cęsar Augustus: etiã pietatis laudem cõfirmauit dũ hoc itinerariũ scripsit. Causa enim scribẽdi pietas fuit dũ pauperib9 & pegrinis: itinera toti9 orbis descripsit: vt q aut fugerẽt aut ĩ bella irent: aut ad dños ꝓficiscerent: aut q̃is cã remotissimas regiones adirent: sine indice ferevndiq; penetrarẽt. Porro quę habent nunc itineraria Antonini nõ sunt: sed forte ex fragmentis aliquot collecta: & plura his addita: multa diminuta: plura imutata. Argumẽto sunt duo fragmẽta quę apud me sũt ex collectaneis magistri Guillelmi: collecta ãno Salutis. M. ccc. xv. Nam primũ fragmentũ ex pœmio est. At ĩ his quę modo habent. nullũ pœmiũ est. Deinde in secundo fragmento/sex celebratissima tunc itinera ab vrbe Roma in Gallias docent. At ĩ his quę vulgant nullius memoria fit. Rursus singula oppida: & vrbes: quę in singulo itinere ab vrbe Roma vsq; in introitũ in Gallias succedentes occurrunt: distincte enumerat. Sed in vulgatis omissis oppidis etiã itinera deleuerunt: nõ scripserunt. Item miliaribus vtunt: hęc vulgaria: q̃bus soli Itali vtunt. At Antoninus nõ miliaribus vsus est: sed successione oppidoꝝ: quia oĩa orbis itinera: oĩbus gentibus descripsit quę gentes profecto successiones oppidorũ intelligũt: miliaria nesciunt. Amplius itinera maritima: a mediterraneis discreuit Antoninus. At vulgata cõfundũt omnia & miscent: vt Saleumbronã & Larthem in maritimis ponunt/ quę sunt in mediterranea Vetulonia. Deniq; & noĩa corrumpunt vulgata: vt Martis pro Larthes/& Florentiam ponit/ quę non exrabat Antonini tẽpore. Ex quibus patet: hos vulgatos codices non esse totos Antonini Itinerarium: sed eius magnã corruptionẽ a posteris: per additionem: & diminutionem priuato studio procuratam. Nam si ita cętera essent: vti hoc fragmentum: vere toto orbe quis peregrinaretur absq; indice & errore: sciretq; integre totius orbis Topographiam: & nomina id idem ciuitatum & locorum. Igitur & hęc duo fragmenta exposituri sumus pro sui: tum breuitate: tum antiquitatis splendore: in quorum primo: pars pœmii ponitur sub his verbis.

Plini9 in. iii. naturalis historię ca. vi. asserit se in ptitiõe Italię nolle seq̃ augusti ordinẽ. Ex quo patet augustũ grosso & indigesto atq; diminuto ordie descriptionẽ orbis tradidisse: cũ Plini9 & Antonin9 illã desp exerit Nec mirum Primi enim semp posteriorib9 rudius & magis ieiune doctrinã ordiũtur: qa posteris facile est iuẽtis addere: vt ait Aristoteles in Ethicis. Prim9 aũt oĩm q descripsit vniuersum orbem fuit Cęsar Augustus qñ face parta mari terraq; xps salus nostra ortus est: vt insinuat Lucas euãgelista: Iosephusq; ac Latini historici. Hęc de fragmẽto pœmii. Nũc ad secũdũ fragmẽtum veniẽdũ est: in quo de sex itinerib9 ab vrbe Roma ĩ Gallias nũc lõgbardiã verba facit. Et ita Isa diuidit in sex ptes. In ptia diuidit sex itinera: & exponit primũ maritimũ dicẽs hoc modo.

Diuus Augustus q̃is totũ orbem recte diuiserit vbi ait orbis tot9 diuiditur ĩ ptes tris Europam: Affricam & asiã: quę fere est dupla ad quãlibet duarum: in descriptione tamẽ locorum orbis multa loca memoratu digna siluit: que ue ĩ pręcipuis itineribus oppida & vrbes occurrant quę maxime: tũ militibus: tũ peregrinantibus: tũ historicis non parũ proficiunt neglexit. Ea nos suo nunc ordine percurrere instituimus.

Ab vrbe in Gallias itur itineribus sex: maritimo: littoreo: aureliano: cassiano: tyberino: flaminio. Maritimum tenet Pheregenas. Castrum nouum. Cellas. Herculem. Thelamonem. caput Etruriæ. Phalisças. Traianum. Populonium Vada. Lygurnũ. Erycis. Entelliam. Delphinum. Genuam inter Porsenã & Pheritonem. Monachum. Niceam.

Maritimũ dicit quod fit nauigio: in quo post Ostiã prim9 port9 occurrit Pherege ne: dict9 a Pheronte & Genio Iano: vti ex posuim9 in. xiii. Fragmẽto Catonis. Erat oppidũ vbi nunc pal9. Castrũ nouũ tunc sed deletum vetus dicit: vt lapis excisus in mœnibus a Pio. ii. Pont. Max. indicat. Vulgo dicit port9 ciuitę Vecchię. Cellę port9 ẽ iuxta ostia Minionis: vbi dicitur port9 Cin Cellę. Oẽ litt9 post Cęre vetus vsq; Minionẽ dicit vulgo Etrusco veteri Celle. Vñ amnis post Cære adhuc dicit marecellianum. vulgo vero Marcellianũ. Quare noĩa sunt argumento: q; ab amne Mare Celliano ad Minionis ostia: vbi Cellę: dicit marecellianum: & littus Cellianũ: vbi cũ Cęsar posuisset cẽtũ sedes iudicũ: vocauit eas a nũero cẽtũ: & a littore Cellas. Herculis portus & Thelamonis sunt iuxta Turrenã: sic dicti a principibus argonautis: qui illo aduecti naui in vicinũ fanũ Volturnæ siue antiquę Turrenæ ad Lucumones ꝓfecti: & lacu Cyminio effecto: atq; puella Faula ꝑmio habita: ꝑ Cyminiũ iter ad Euãdrũ iuerũt: & in Capitolina Saturnia subsederunt: vt ꝓbauimus in. ix. & in. xxvi. quæstione annia. Hi portus noĩa retinẽt. Caput Etrurię portus supra thelamonẽ est versus Populoniam: sic dictus quia ibi incipiebat Lyguria Etrusca vsq; in Ostiã: vt ꝓbauimus in. xiii. fragmẽto Catonis. Dictus est portus caput Etruriæ ab vrbe metropoli Etruria: cuius pars celebrior Volturna est. Vulgus nunc vti & nauta: dempta secunda r litera: dicunt caput Etruiæ ꝓ caput Etruriæ. Nã adhuc subtracta litera r dicimus vallem Comeam: & in prædiis Electrę fontes electaios ꝓfert vulgus: ꝓ valle Comera & fontanis Electrais. Sunt aũt fontes Electrai in fine ꝓdioꝝ Electrę: nõ longe a Volturnę fano nunc Viterbo: quorũ caput est mons & oppidũ Coriti viri sui: quod vsq; ad hanc ætatem dicimus veteri lingua Etrusca Corit Ny Enta: id est Coriti mons & oppidũ: vti probauimus in. xxxvi. q̃stione Annia. Rursus Phalisças supra caput Etruriæ portus: vulgus vocat Phalesce. Traianũ portũ Ptolemęus describit vbi nũc Plobinũ: qđ vulg9 corrupte additaĩ Plombinũ ꝓfert: sicut corrupte dicit Cãpiliã: Campanianum: Cãpitolium: ꝓ Capitolio: capilia: & capaniano. Capiliaenim est id qđ iunior Pilia vrbs a Piliis sociis Nestoris post Pisas cõdita: & capanianũ similiter posterius panianũ ab eo pana dictũ: quẽ latini vocãt Bacchũ: vt ꝓbauim9 in cõmẽtariis sup Etrurię topographiã Plinianã. Hinc Capanianũ est posteri9 oppidũ baccanũ: a quo tota circũ regio: & sylua olim capaniana: nũc latine Bacchana dicit. Populoniũ post Plobinũ oppidũ deletũ: & sic dictũ: qa erat puppiũ Philarcha: vt exposuim9. xxv. q̃stione Annia. Vada nomẽ retinẽt inter Volaterras & Pisas: sic dicta q; ab his vertat littus in Lygurnũ superius. Nã qđ Aegyptii ꝓto: id Aramei & Etrusci dicebãt vado: latini aũt verto. Et ob id idẽ est ꝓtheus: Vadimon: Vertumn9: vt ꝓbauim9 in cõmẽtariis sup Xenophõtẽ de æquocis. Lygurn9 port9 dict9 a Lygure filio Phaetõtis siue Phaetonis: quem Græci & latini ꝓferunt Phaetõtẽ: & Lygures Pheritonẽ: vt ꝓbauim9 in. xiii. fragmẽto Catonis. Erycis port9 nomẽ retinet a ꝑte Tuscię: qua est oppidũ Erycis: sed ex parte Lyguriæ ab oppido Veneris port9 dicit. Ptolemęus sinum Erycis vocat. Silli9 vero Italic9 in. viii. li. & Strabo. in. v. appellant portũ Lunæ: quo nõ est spatiosior alter. Entellia interꝑtat Aramea & Etrusca lingua Isthmos oppidũ: ab Ellia qđ est Isthmos: vt Talmudista noster interꝑtabat: & enta qđ ẽ oppidũ. Vñ & Corit Ny Enta supius dicta: dixit dici a Ny qđ est mons: & Enta oppidũ: qa fuit Coriti mõs & oppidũ vt exposuimus copiose in fragmentis Catonis. xv. xvi. & q. an

Pheregenę.

Cellæ.

Proto. vado Lygurnus portus.

Erycis portus.

Entellia.

Capilia.

nia.xvii.Existimo hanc Entelliam esse:qđ vulgus Lygusticũ vocãt Sextũ oriẽtis. Et Plini
Tigullia. us Segestã Tigulliorũ. Est aũt Tigullia intus siue mediterranea: Segesta vero maritima:
vt idem Plinius significat in.iii.naturalis hist.ca.vi.Quidã dicunt Tigulliã:nunc dici La
Porcus. uiniam illustrem comitibus Lauiniæ.Cuilibet tamen licet opinari. Delphinus portus &
Porcifera a duce Porco dicunt:quem posteri per aspirationem Phorcũ dixerũt:qui coloni
Pheritiana. as a se porcas:porcareces:porcarilias:porciferas & a suo nomine Turrenas Delphinas ab
Etruria vndiq; transportauit:vt ꝓbauimus in cõmentariis sup Myrsilũ: & sup quintum
Berosi.Pheritõ a quo adhuc Pheritiana regio circa Bisamnẽ: a Phaetonte patre Lyguris
Genua. nomen tenet:vti exposuimus in fragmẽto.xiii.Catonis.Genua vero a cognomine Iani: &
Ianua ab ei9 noie eadẽ dicit.Cui argumento est/Caryn Ianũ ꝑmõtoriũ:pars Genuæ vete
ris.Est.n.Etrusca Hebrea & Aramea lingua Caryn id qđ vinea: vt etiã diu9 Hieronym9
interꝑtat.Hic Caryn Ianũ.i.vinea Iani dicit:& pars nouæ Genuæ: Vineæ itẽ dicitur:vbi
sancta Maria in vineis.Itaq; noia & cognomina sunt argumẽto a qb9 originẽ habeãt Ge
nuenses:videlicet a Phorco rege:a quo Phorcifera:a Phaetonte a quo Pheriton & Pheri
tiana vt ꝑferunt Lygures:aut phaetontea vt latini & græci.Rursus a patre totius Italiæ
Iano Genio:& Ianua: & Caryn Iana & Genua dicit:licet quidam ignari antiquitatum &
originis Lygusticoꝝ & Etruscorum nominum referant ad latinã originẽ:existimantes eã
dici a gignendo:vel figura genu:& eiusmodi.De his tribus simul Pli. in.iii.na. hist.ca.vi.
Flumẽ ingt porcifera:oppidũ Genua:fluuius Pheriton: port9 Delphin9. Quidã mendosi
Nicea. codices habent pheritor ꝑ Pheriton.Nomen fluuio a vulgo est Bisamnis:& a iuxta eũ re
gione Pheritiana Pheriton.De Monacho supra Catonẽ diximus. Niceã qa est limes Ita
liæ:cui Tusci imperitabãt: existimo a Larthe Etruriæ Nicio missis coloniis dictã: vti in
vicinã Galliã Braccatã Narbonensem dictã Prouinciã:antea colonias miserãt Athlas Ita
lus:Larthes Vetulonię:& socer ei9 Corit9:cuius ꝑpriũ nomẽ fuit Cãbo ꝑ Electrę nuptiis
& a se trib9 noiauerunt:vt clare scribit in.v.li.Berosus:& eas Plinius in.iii.naturalis hist.
ca.v. excurrens colonias & vrbes huius ꝓuincię:ita eoꝝ triũ noibus noiat dicẽs.Cenicen
ses:& Cambo Electri:qui Athlantici cognominant. Vñ nõ mirũ est si Nicius Larthes illo
misit colonias:quũ etiã Turreni capta Corsica:ab eiusdẽ noie vrbẽ Niceam condiderũt:
vt author est Diodorus in.vi.li.& nos in historia Etrusca posuimus.Hacten9 de primo iti
nere maritimo Antonini:quo possunt adiri tã Gallię Cisalpinę q̃ trãsalpinę. Nũc de aliis
itinerib9 qbus põt adiri sola Gallia Cisalpina ꝑsequit.Et primũ de littoreo ita dicit.

Littoreum appellat quo nõ nauigio:sed
terrestri itinere ibat ꝑ maritimas vrbes. li
cet aliæ propiores littori:aliæ remotiores
Alsium. sint.De Alsio dixim9 sup Catonẽ & topo
graphiã Plinianã:vicul9 magis q̃ oppidũ
fuit.Reparatũ olim a Cęritanis,pximisve
teribus:submutato noie dicit Cęri a repa
Cære. ratoribus.Cęre vero antea dicebat Agilla a Pelasgis cõdita:vt Cato & Plini9 & Dionysius
cõsentiũt. Hãc Agillinã pulsis Pelasgis Mezenti9 superauit:& a victoria ipse Agillinus
vti Scipio African9 dict9 ẽ:& ipsa vrbs ab omine:vt Strab.in.v.scribit dicta est Cęre.Nũc
Pyrgus. Cęreueterẽ dicim9:ad distinctionẽ oppidi supradicti Cęri.Pyrgus & Pyrganũ ꝑ y psilon
a græcis nomẽ habuit.Nã Etrusca lingua Carcarin dicebat.i.oppidũ oppidoꝝ:sed debet
Forũcellæ. ꝑferri ꝑ u latinũ:& dici purg9 & purganũ. Vñ & sanctã Mariã Purgani agri ꝑferũt ĩ col
le castri veteris:olim noui.Forũcellę vulgo vocant Forcellę.est nõ longe a Cincellę oppi
do. Ciuita Vecchia ẽ Cincellæ vt quidã volũt.qđ nõ sentio.Nã(vt dixim9)ab amne Ma
recelliano vsq; ad Minionẽ:Cellẽsis ab Etruscis:pyrgana a græcis quasi ꝑ interꝑtationem

Littoreum continet Alsiũ: Cære:Pyr
ganum: Forũcellæ: Grauiscas: Cosas:
Volaterras:Pisam:Lunã:& ipsum trãs
itum in Gallias Cariaram.

dicta fuit:quia qđ celle Aramei:purgũ greci:Latini ꝑprie defensiuã turrim intelligũt.Oẽs
igit hui9 regiõis viculi:& incolæ vocabant Cellẽses:& Pyrgi veteres a mari celliano ad am
nẽ Minionẽ: quos inclusit Virgili9 in.x.æneidos dicẽs.Qui cerite domo q sunt Minionis in
aruis:Et Pyrgi veteres:intẽpestę; Grauiscę.Sunt aũt grauiscæ latine: sed Nuetum Etru
sce:vt patet in inscriptione Etrusca Cornuetana:& nos ꝓbauim9 quæstione annia.xxiii.&
xxxvii.& in fragmentis Catonis.xi.&.xiiii.Nuetũ.n.Etrusci:sed Nubetũ & Grauiscũ di
cunt latini.Porro a corno insigni eorũ arbore:Cornuetum dictũ est: sicut Luna ꝑrusia:Su Cornuetũ.
triũ:Nepe:Fescenniũ: Vetulonia & eiusmodi:vti demonstrauimus in supradictis quęstio
nibus.Cosę supra tumultuosam partem maris:cui imineat port9 Herculis:vt Strabo in qn
to est author:olim deletę a Gothis:post a Desyderio rege restitutæ:a Germanis ducib9 eis
ꝑpositis Asidoniæ dicunt: id est a Sidoniis restitutę ac regnatæ.Nã tam Lõgobardi quib9
impabat Desyderi9:q̃ Sidones sunt Germani:vt patet ꝑcurrẽti Germaniæ chorographiã
in Ptolemęo:vbi Longbardos describit a Rheno fluuio sub Sicãbris vsq; ad trophęa Drusi
& sequentẽ fluuiũ Albim,Sidones vero e regione vltra Albim fluuiũ sunt iuxta fluuium
Vistulã:quẽ nunc Visclam vocãt.Nũc Sidones dicunt Poloni:& Sidonia Polonia est.Cui Sidones.
multa sunt argumẽto.Primũ qa ciuitatem eorum metropolim Cracouiã interfluit amnis
Vistula:& Sidones ibi sunt.Rursus Loocibuti populi olim dicebãt:a quo Boemi Looh vo
cant Polonos.Et Loocibuti sunt iuxta Sidones.Cosæ itaq; Asidoniæ a reparatorib9 dictæ Loocibuti.
sub Carolo Magno iterato a Saracenis obrutæ iacẽt.De Volaterris:Pisa:Luna:satis expli Cariara.
catũ est super fragmẽta Catonis & Topographiã Plinianã.Cariara nomẽ est Etruscum a
Car:& Iara:quę duo vrbẽ & Lunã significãt:teste diuo Hieronymo de interꝑtationib9 no
minũ.Hinc Cariarã vrbẽ Lunæ & regionẽ Lunæ significat.Et vulgus corrupte Carrariã
pnuntiat:vnde a Tuscia transitur in Galliã Cisalpinam:nunc Longbardiam a victoribus
Longbardis.Sequitur Antonin9 de tertio itinere sic dicens.

Aurelianũ quod & Claudianũ:fertur
ꝑ ipsam Aureliã: Thermas Stygianas
Forum nouem pagorum Claudii: Tarq
nias:Saturniam: Volcẽ: Tũniatem mõ
tem:Rosellas:Rosetũ: Tursenã: & trãs
itum Apuam.

Vbi sit Aurelia vicus:aut oppidũ post
vrbẽ Romã nõdũ compertũ habeo.Ther Thermæ
mę Stygianę nomẽ retinẽt:& a lacu vici Stygianę.
no Sabatino nũc Barcenni:dicebant etiã
balnea Sabatina:vt patet in vita Protoge
nis martyris,Et eadem a Cęre veteri vici
no Cęritana balnea vocauit Stra.in.v.cõ
parãs eas Thermas:Etruscis Caiis dicẽs.
vbi Etruria maxime Romę appropiquat
abundat aqs calidis:& nõ minus q̃ Caiæ:quæ nobilitate sui ꝓcellũt alias.Sed quidam ridi
culi amoto g.vel c.posuerũt b & dixerunt Baiæ ꝑ Caiæ.Et similiter sup elegia Tibulli de
lymphis thermisq; Etruscis vbi ait: Nos tenet Etruscis manat q̃ montib9 vnda:posuerũt
Baiarum ꝑ Caiarũ.Ita hi dũ Topographiã nesciunt:& antiqtates negligunt: vtiq; etiam
ipsos authores corrũpũt:vt ostẽdim9 in annia q̃stione.xxi.Ridiculosius etiã exposuerũt q
dã illã elegiã:quũ Baiæ neq; a mõtibus Etruscis fluãt: neq; lymphæ Tuscę dici possint:ne
q; a cõdita Italia vnq̃ illa regio Baia fuerit ab Etruscis vel possessa:vel regnata: vel habita
ta:q̃q̃ Capua fuerit Etruscoꝝ oppidũ:vt nõ solũ docuim9:sed etiã demõstrauim9 ĩ fine cõ
mẽtariorũ Sempronii:& aliis locis.Forũ vero nouẽ pagorũ Claudii:a quo iter Claudianũ Forũ nouẽ
dicit:etiã memorat Plini9 in.iii.naturalis historiæ cap.vi.Et ꝑ hoc iter fugit ab vrbe Ro pagorum.
ma sanctus Flauian9 martyr in arcẽ Iti q̃ & mõs Physcon9 dicit:vt exposuimus in.xvi.fra
gmẽto Catonis:& in vita eiusdem sancti Flauiani corrupte mons Fiasconus & arx Ici scri
bitur.Vt autem dicitur in vita sancti Protogenis martyris:ductus ad thermas Stygianas

Tulfa. inde ad Forũclaudii qđ diſtat ab vrbe Roma, xxviii. miliario: ꝑ Chriſto decapitat⁹ fuit. Eſt igitur Tulfa noua inclyta ꝓfectis Romanis vſq; ad tẽpora noſtra: q̃ deſtructa a Saracenis: nomen Claudium ꝑdidit: & a reparatorib⁹ vicinis Tulfanis veteribus nomen deſumpſit: ſicut diximus de Alſio: & de Coſis. Ab hac Tulfa noua: olī Foroclaudii: recta via eſt in Tar

Volce. quinias: & a Targniis in vrbẽ dirutã Volce: quã Voce vulg⁹ noīat: iuxta quã eſt mõs Vol cẽtarī⁹: vulgo argẽtariꝰ: de qua ſermo habit⁹ eſt in. iii. fragmẽto Catonis: vbi. xii. primæ vrbes a Iano primũ poſt Turrenas editæ expoſitæ fuerunt: inter quas Roſellæ vna eſt. No

Roſetum. men adhuc ſed deletũ oppidũ retinet: a quo Ruſellan⁹ ager in Liuio: & ī eo Ruſellanæ ther mæ: nũc ſancti Philippi. De mõte Tũniate ac iugis eius q̃ Rodacoſani & ſanctę Floræ dicũ

Luca. tur: dixim⁹ in fragmẽto. xvi. Catonis. Roſetũ exiſtimo eẽ qđ nũc addita g. dicimus Groſe tũ. Eſt. n. in vſu tã grãmaticę q̃ vulgi eiuſmodi ꝓpoſitio cõſonãtis. Nã quæ grãmatice dici

Turſena. mus Eliã: Eſtã: Annã: Annũ: Aractum: Arcennum: vulgus ꝓfert Veliã: Veſtã: Nannã: Nã nũ: Baractum: Barcennũ. Eſt autẽ Aractus port⁹ iuxta phaliſcas & Plobinũ. Luca vrbs in clyta viris: & opulenta mercatoribus: & illuſtris religione & literis: & olim militia: vt au thor eſt Strabo in. v. cõdita fuit a Lucumone Lukio: q. xlv. Larthes Etrurię a Iano extitit: & ob frequẽtes ſaltatiões in ſacris teſte Feſto inſanus habebaī: vti olim Dauid ob eaſdem ab vxore inſanus eſt habitus: vti oſtendimus q. Annia. xiii. Iuxta Lucã eſt loc⁹ conditoris no mẽ retinẽs. Dicit eñ Lukiũ. Oppidũ vero Turſena poſt montẽ Catinũ: qđ Lucenſes corru pta pria lſa vocãt Curſenã: nomẽ retinet: & ꝑclarũ Myrſili atq; Dionyſii Halicarnaſſei eſt argumentũ/Turrenos fuiſſe: & Turrenas vrbes ante Turrenũ Męonem: & ab eo nullo mo do dici Tuſciæ vrbes Turrenas: ſed a Turſibus Turſenas. Nõ eñ inqt Myrſilus Tuſci ꝓ ferũt Etruriã: Turrenã: & Volturrenã: ſed ſuã metropolim a Turſib⁹ dicũt Eturſiã: Tur ſenã: & Volturſenã: id eſt extructis turritis ædibus vrbẽ: vt copioſiſſime ſup Myrſilũ expo ſuimus: &. q. Annia. xvii. ꝓbauimus. Eſt aũt hæc Turſena in edito & more antiquo paruũ oppidũ. Non eñ mos fuit antiquis cõdere vrbes magnas: ſed vt author eſt Dionyſi⁹ in pri mo li. locis munitis paruas & crebras. Vñ cernimus ꝓbata fide: q̃ ãtiquiſſimæ vrbes Thu ſciæ ſunt paruę: magnę vero ſunt nouę cõditæ vel adauctæ. Differebãt. n. vrbes antigtus non multa magnitudine: ſed multitudie partiũ eiuſdẽ: q̃ aliæ erãt monopoles: alię dipoles aliæ tripoles: regiæ vero ſemper tetrapoles: vt Samothracia: Arbea Phœnicũ: Babylonia: Ninus: Hieroſolyma: Syracuſę: Etruria: vti ample ſcripſimus in cõmẽtariis Xenophontis

Apua. Vltimũ oppidũ huius itineris eſt trãſitus in Gallias oppidũ Apuanũ: eſt aũt Apua: a qua pars in Tuſcia dicunt Apuani Lygures: vt in cõmentariis Catonis & Sẽpronii dictum fu it. Nunc Pont Remoli dicit. Hacten⁹ de itinere tertio: nunc de quarto ita dicit.

Luca ergo habet duos tranſitus: alterum Apuam vt ſupra: alterũ Caferonianũ. i. po ſterius Feronianũ dictũ a luco Feroniæ: qđ Ptolemęus notat: & rex Deſyderi⁹ vertit in Petrãſanctã contra gẽtilẽ deã. Oĩa monta na ínter Petrãſanctã & ipſam Lucã nomen rerinent corruptũ Carfeniã ꝑ Caferonia nã. Politorũ duplex: & hoc in principi Tu

Politorum. ſciæ via Caſſiana: & alterũ in Cãpania: cu ius meminit Liuius. Arcennã deleuerũt Romani principes. Veiẽtũ in limite olī illis & Cæ

Veientum. ritanis cõmuni: vti Liui⁹ in fine. iiii. lib. ab vrbe cõdita ſinuat. Poſtea reparatũ oppidũ ad dita b Barcennũ dixerũt: vt ī ꝑcedẽte itinere diximus. Nũc corrupte Braccianũ dicũt: qđ vel Barcennũ vel Barceanũ poſteriori noīe: aut Brigianũ a priſco loci cõditore dicere de

Minio. berẽt ſaltẽ grãmatice ſi nõ vernac. lingua. Minio fuit iter Aeneę ad Lucumões: vt Vir. ſcri

Caſſiano itinere itur per Politorum Arcenũ: Minionẽ: Forũ Caſſii: Arũtes Camillarios: Tudernũ: Varentanum Vmbronẽ montẽ: Senã coloniã: Pho cenſes: Lucam: & Caferonianum trãſi tum in Gallias.

bit. x. lib. ęneidos. Forũ Caſſii a ſtratore vię domo Caſſiana dicit: & vtriuſq; noīs argumẽtũ habet. Nã & ſanctã Mariã fori caſſii: vulgo Forcaſſii dicim⁹: & oppidũ Vetrallã. i. veterem aulam noſamus. Quare Aeneas ab Euandro venit in fanũ Volturnæ lucũq; ingẽtẽ ad Lu cumones: ꝑ Cęritis amnẽ Minionẽ: vt ait Virgilius: & ꝑ Vetrallas & aruntes Camillarios & Tudernũ: qa hæc eſt via Caſſiana. Ad hanc ętatẽ a Camillariis deletis ad Tudernũ: & a Vetralla in Camillarios iter ſtratũ Caſſianũ lapidibus miris: etſi interruptũ multis in lo cis: cernimus. De Aruntis Camillariis dixim⁹ in. xvi. Catonis fragmẽto: & de Tuderno. q. xxx. Annia. Varentanũ nomen retinet circa lacũ Volſiniẽſem: & ſpectat ad domũ Pharna cia: vulgo pharneſiã. Vmbronẽ in mõte exiſtimo eẽ ſanctũ Quiricũ: ad cui⁹ radices oritur Vmbro fluuius. De Sena fragmẽto Catonis, xvi. diximus. Siliter ſuperius itinere tertio: & Catonis fragmẽto, xvi, expoſitũ fuit: de Luca & Phocenſibus vulgo dictis. Nunc de quinto iti nere ſic habet Antonínus.

Forũ Caſſii

Varẽtanũ.

Vmbro.

Tyberínũ quod & Cymíniũ iter: fertur Gallera: Lartheniano ſiue Veiẽ te: Roſulo: Sutrío: Lacu Elbii: & iugis Cymíniis: Fano Volturnæ: cui⁹ claris geſtis inuidit Liui⁹. Saleũbrone Vol turnę: Larthe amni: Volſinis: Cluſio veterí olím Comerſolo: Cluſio nouo: a quo dictus Cluſentínus trãſitus An nibalis: & Pheſulæ tranſitus.

Cymíniũ iter quod nũc publicũ eſt ab vr be Roma per Cymínia iuga & fanum Vol turnę nunc Viterbũ: idcirco dicitur Tybe rínũ: non qa p Tyberím eatur: ſed qa eſt me diterranea Lucina Tyberí. Vnde marítima regío etiã Claudiana dicit: nõ quía nauígio eatur: ſed quía ín marítima regíone marí ví cina. Gallera eſt nomen orígínis Arameæ & Etruſcæ dícta a veteribus Gallis. í. ínunda tís. Vñ vt ait Xenophon: ratẽ quæ vndas ſe cat vocant Babylonici Galleras: & Etruſci Galeas vt ibi expoſuímus. Lartheníanum & Veiens eſſe ídem oſtẽdímus. xv. fragmẽto Catonís: & ibídẽ dixím⁹ de Sutrío. Roſulo mon ti manet nomen. Lacus Elbíí & Cymíni⁹ ibí: vbí & vícus Elbii. Mõs Cymínius: & ab eo íu ga Cymínia nota ſunt ín tranſitu publíco: vbí cõtẽplat⁹ eſt. Q. Fabius opulẽta arua Etru ríæ: vt ſcribit Liui⁹ ín nono ab vrbe condita. Fanũ Volturnæ adhuc quatuor líterís ſacrís ínſcríptís in monetís veruſtíſſímís & loco manentibus: atq; ín ore vulgi frequẽtatíſſímis dícímus F. A. V. L. Volturnæ. Quíd aũt ſibi velit qđ ait: cui⁹ ꝑclaris geſtís inuídit Liuius equídẽ alíi alía exíſtímãt. Dícã & ipſe opinionẽ meã. Sueroni⁹ Trãqllus in víta. C. Calígu læ ſcríbit paululũ abfuiſſe qn ab oĩb⁹ bíblíothecis ſtatuas & ſcrípta Liuíí deleret: q̃ illũ vtí verboſum: & negligẽtẽ ín hiſtoría carpebat. Eſt autẽ negligens ís q̃ ſupprímit q̃ referenda ſunt: & verboſus quí abſq; ꝓbatíone cõtradícit afferenti ratíones & authores. Et hís duo bus ꝓccauit Liuius ín multís vt patet. Sed ex multís quoad fanũ Volturnæ hæc exempla ſint. Cælius Thuſcus Larthes Fani iuuit Romulũ íplorantẽ ab eo auxíliũ contra Ceninen ſes Cruſtumínos & latínos: & retulit tríumplũ. Et íd ídẽ fecit contra Sabínos Galerit⁹ Lu cumo. Et ob íd ípſe prim⁹ poſuit ꝓtoría Romę: & díuiſa Roma in tres tríb⁹ ímpoſuit noía & tertiã ptẽ dedit Thuſcís: vt clare tradũt Propti⁹ í elegía ad Vertũnũ: & altera paululũ ꝓcedẽte: & Varro ín prío de língua latína: & Fabi⁹ Pictor de orígíne vrbis Romæ: & Dío nyſius Halicarnaſſeus ín. ii. li. & Mythící ſub fabula Ianí eíaculátís aquas ſulphureas in Sa binos: vt Macrobi⁹ ín prío Saturnalíũ: & Oui. ín prío de Faſtís índícãt. At líuid⁹ fuit Líuí us vt híc notat Antonín⁹: q vt fundit⁹ extígueret Thuſcoꝝ ſplẽdorẽ: & tríũphos obnubi laret ab eís partos: nõ a Romulo geſtos: oíno etíã ſcribere vnũ verbũ neglexit. Qđ ꝓfecto inuídíſſimi hoís eſt offícíũ: & negligẽtís veritatẽ ín hiſtoría. Sílr fuit verboſus: ga abſq; cer to authore & ꝓbatíone dícit cõtra Varronẽ q̃ Lucerũ nomẽ eſt íncertæ orígínís. Fabi⁹ eñ

Cæſius.

Galerítus.

Pictor antiquior eo ostendit ab historia esse Etruscę originis atq; certissimę. Rursus Liuio antiqor & doctior Varro in primo de lingua latina dicit eē certę originis a Lucumone Luceres dictos: idq; pbat vetustissimis authorib9 Iunio & Tolūnio Tuscarū tragœdiarū scriptore: & itē inexpugnabili argumēto: q; Luceres est deriuatio Etrusca a Lucumōe: & nō latina a luco Asyli: vt Pędianus & Plutarch9 in vita Romuli turpiter in grāmatica latina aberrātes dicūt: qa Luc9 latine a luceo verbo p antiphrasim deriuaī: & a Luco Lucii: & Lucani latina deriuatio est: & nō Luceres: vt linguę latinæ pitissim9 Varro ostēdit. Nō est igit mirū si Cęsar excāduit ira cōtra scripta Liuii negligētia & supprimētia q̄ clarissima erāt: & eū appellauit iure verbosum: q; cōtra Varronē afferentē testes antiqssimos: & inuincibilē rationē: verbosa solū & anili loquacitate dixit Lucerū nomen est incertæ originis. Et ideo vt vtamur regula beati Hieronymi: eadē facilitate Liuius & oēs alii filęs cōtemnunt: qua sine ratione ac certo authore cōtra doctiores sola verbositate vsi pferūt. Cū vero cōstet Liuiū nō ignorasse q̄ Varro & Fabi9 Pictor & alii referūt: cōstat eqdē illū nō ignoratione scientię: sed malignitate naturę in historia neglexisse dicēda: & verbose dixisse subticēda. Et ob id vti Caius: ita & Antonin9 Cæsar eū arguit inuidiæ dicēs. Volturnę pclaris gestis inuidit Liuius. Saleūbrona interpraī natiuitas & egressio Vmbroꝝ: qa Galli veteres ibi genuerūt Vmbros: vt demōstrauim9 in .ii. fragmēto Catonis: &. iii. cōmēto Sempronii. Amnē Larthem e Volsiniēsi lacu effluentē: mutata prima litera Marthē vulg9 dicit: vti Marthenianū p Larthenīano: & hui9 amnis partē vocat vulg9 Cadutā Saleumbronæ. Volsine vrbs vna e. xii. primis Iani est: vt ostēdimus in. iii. fragmēto Catonis. Clusiū vetus dictum antea Comersolū a duce: ostēdim9 sup. xvi. fragmento Catonis: & sup. iii. de Festulis: q; fuit vna ex primis. xii. Iani. Clusentinū ab oppido Clusio nouo dictū: corrupte vulg9 dicit Casentinū. Pli. quoq; in. iii. natu. hist. Clusinos nouos & clusinos veteres enumerat. Cōcludit aūt Antonīnus q; iter Cyminiū siue Tyberinū duos introitus habet in Galliā cisalpinam Clusentinum & Phesulanū. De vltimo autem itinere sic sequit Antonīnus.

Saleūbrona.
Volsine.
Clusiū vet9.
Clusium nouum.

Castra noua multa inueniuntur. In itinere enim maritimo Castrum nouum ē: vt supra ostēdim9: & in mediterraneo Flaminio nunc aliud castrū nouū est: & nomen retinet: & est circa finē Sabinorū: & principiū Latii. Ocream eximiā Sabinorum vrbē vicinā Tyberi: & Gallesio Tusciæ: demōstrāt illius ruinę & gemmę sępe effossæ. Ocriculū habitaī iuxta eam: & ab ea nomen retinet. Narnia a Nare amni eius cognomen habet. Nā ppriū illi nomen est Nequina: vt hoc loci Antonin9 & Plini9 in. iii. naturalis historiæ asserunt. Tuder est in Veilumbris. Quare argumētū est a Veiis Etruscis Tudernis ortos: de quib9 Plini9 in. xiiii. natura. hist. loquit: & nos in. viii. fragmēto Catonis exposuimus. Hispellū nomē retinet: & ab eo trāsit Apenin9 ad Galliā. Aut alio tramite: vt ait: ab eodem Castro nouo ad Spoletū. Est aūt Spoletū metropolis Veilūbrorū antiqssima: vti & Camerinum a Camese conditū: sicuti supra Sēproniū exposuimus. De Arimino q̄ illi fuerit origo: super. vii. Catonis fragmentū exposuimus. Qm igit Veilumbroꝝ ętate non erat latina vel græca lingua consequens est vt Spoletum nō dicaī ab expoliendo aut spoliando vocabulis latinis: sed ab Arameis & Etruscis vocabulis Polo duce/aut Spolo aue cuius auspicio condita fuit: sicut a Capi Falcone Capua.

Castrum nouum.
Ocrea.
Ocriculum
Narnia.
Hispellum.
Spoletum.

Flaminiū habet Castrū nouū: Ocream: & Ocriculū: Narniam olim Nequā: Tuder: Hispellū. Aut a Castro nouo Spoletū: Camerinū: Vrbinum Pisaurum: Arimīnum.

Explicita sunt Commentaria super Itinerarium Antonini Pii.

Eiusdem Fratris Ioannis Annii Commentaria super Sempronium de diuisione & chorographia Italiæ incipiunt. Initium prologusq;. Lib. IX.

AIVS Sempronius vir inter Romanos illustris: cui9 meminit Sēpronius Dionysius Halicarnasseus in primo lib. vbi eum & Catonē Porcium reprehendit de prima classe græcoꝝ: quę venit in Italiam vbi ve dicit Sempronium de expositione geminoꝝ Remi & Romuli: eum esse cū Calphurnio & Catone: qui sequuti sint Quintum Fabium Pictorem. Hic Sempronius Italiæ descriptionem fecit: quam greci Chorographiam vocant. Et primo diuidit eā in tres partes: videlicet in montes Apeninos secātes Italiam in duas partes: & in partem Cisapeninam ad inferum mare: & trās apeninam ad superum: dicens his verbis.

Huic libro titul9 script9 his verbis pmittitur. C. Sēpronii de diuisiōe Italiæ & origie vrbis Romę. Nā cōplura scribit de origine vrbis Romę: in qb9 vt plurimū Pictorē assequī. Si qs autē plene quo ad diuisionē & pitionē Italiæ hunc authorē hre cupit: habeat añ se pictā imaginem Italię: pcipue quā Ptolemęus describit. Alioqn (vti olim ego) min9 intelligēs authorē cū libro reiiciet: & ad terrā collidet. Nā absq; alia expositione intuebit in Ptolemęo qūo tota Italia a iugis Alpiū oriaī: & inter duo maria diffundatur ad fretū Siculum: & quo pacto in duas partes ab Apenino secetur Italia: & vbi sunt vrbes: limites & populi qui hic assignanī. Quare ea Chorographia Italica Ptolemęi præsuppositā: solum quædā percurremus. Alpes Italiæ nomen suū retinent: sed Apeninus pro locorum diuersitate ac populorum diuersa sortiī nomina. De eo vero Ptolemę9 sic dicit in tabula sexta Europę capitulo primo: describēs etiā ei9 limites. Italia (inquit) limites habet ab occidente Alpium iuga iuxta lineā quę extenditur ab Adula monte vsq; ad Vari fluuii ostia: & a septentrione finiī alpium iugis Rhetię. A Septentrione quoq; versus ortum solis habet Adriaticum pelagus: & a meridie Turrenum. De Apenino vero sic habet. Apenini iuga fere Lygurię imminēt: & ab Alpibus incipiunt. Deinde vsq; Anconam protendunt: hincq; versa dum ad Adriaticum inclinantur: vsq; ad montem Garganum ducunt. Post ad meridiem inclinata: in Leucopetra fines habēt. Leucopetram græci: sed latini Albam petram dicūt: estq; circa Regium: & dicitur finis Italię: & transitus in Siciliam: in quo inueniunt vertigines Scyllæ atq; Charybdis. Diuisio vero Italiæ prima est in principia & origines Italiæ ab occidēte: & retinent

Alpes.

Italiæ diuisio.

nomen Alpes: per quas transiꝫ ab Italia in Francia m: & ista iuga imminent Lyguribus: Quę vero imminent Comensibus & Veronensibus vsq; Paduam & Venetias: prębẽt trãsitum in magnã Germaniam. A Venetiis vero ad Histriam & Rhetos: transitus sunt in Histrios siue Danubios: inter Germanos & Pannonios olim Bannonios nunc Vngaros. Cisapenina vero Italia est ad inferum mare: olim Tuscũ & Turrenũ/a dominis principibusq; maris Turrenis: nunc mare Leoninum ꝓ maiore parte: Superũ vero mare Gulfum Venetiarum a principibus dicit Venetis: sicut prius a principibus Turrenis & Colonia Tuscorũ dicebat Turrenũ & Atriaticũ. Quã diuisionem Italiæ Liui. in. v. ab vrbe condita breuibus absoluit: vbi de Prisco Turrenoꝝ imperio scribẽs: Tuscoꝝ (inquit) ante Romanorum imperiũ opes: mari terraq; longe patuere: supero & infero mari: qbus Italia insulæ modo cingit: noia sunt argumento: q; alterũ Tuscũ cõmuni vocabulo gentis: alterũ Atriaticum ab Atria Tuscoꝝ colonia vocauere Italicę gentes. Græci Tuscũ atq; Turrenum eadẽ vocant. Hi Tusci in vtrũq; mare vergentes: prius cis apeninũ ad inferum mare duodenis vrbibus incoluerũt terras. Postea trans apeninum totidẽ quot originum capita coloniis missis: tenuerunt oia loca q̃ trans Padũ sunt: excepto Venetoꝝ angulo: q; sinũ circũ incolũt maris. Alpinis quoq; haud dubie ea gentis origo est: & maxime Rhetiis: quos loca ipsa effera runt: ne quid ex antiquo præter sonũ linguæ: neq; eum incorruptum retinerent. Hęc Liuius. Verum de amplitudine imperii Tuscoꝝ: absoluimus septẽ & sexaginta epitomatũ libros, nunc satis dictũ sit quo ad noia ptitionis Italiæ: in qua etiã orthographia horũ vocabuloꝝ Atria & Turrenũ vti ego: ita scriptores conscribant locis suis: qñ Surrenũ vel Turrhenũ: & Volturrhena: siue p syncopã Volturna & Volturrhna scribit: quoꝝ rationẽ reddidimus in cõmentariis super Myrsilũ. Atriaticũ quoq; ab Atria Tusca familia: Hadriaticum vero ab Hadriano dicit. Nunc de partitione Apenini sequitur.

Diuisio Alpium.

Alpium diuisio.

Postq̃ Sempronius diuisit Italiam in Alpes: in Apeninum: in Cisapeninũ ad inferũ mare: & in transapeninum ad superũ pelagus: nũc diuidit primam partẽ quæ sunt Alpes dicẽs. Prima pars Alpium incipit a mari infero: vbi adhuc limites Italię inter se: & Galliam Braccatã: quę Narbonẽsis a prouincia post dicta est: authore Plinio in tertio naturalis historiæ capitulo. v. noia retinent Nicea & Antipolis. Ab his ꝑ Alpes ascendendo vsq; fontes Atriani fluminis qui a Pœnino orsus inter Veronam & Vincẽtiã in mare mergit: vt Ptolemæus describit: est tota prima pars Alpium. Et notat hoc loco Sempronius: q; hæc prima portio Alpium dicitur Lygurum: non quia Lygures principio Italiã incoluerint: sed quia ab eorum limite maritimo oriuntur: & per mediterranea diffunduntur ea iuga. Quo enim ad primas in ortu gentium Italię colonias: haud dubie omnibus Alpinis Tuscæ gentis origo est: vt hic Sempronius: & clarius expressit Liuius in superiore commentario. Neq; obstat q; in fine huius partis Sempronius dicat exceptis Lygurib⁹: quia supra exposuit quo ad ortum Alpium: qa vbi oriuntur iuxta mare incolunt Lygures mox veterum Tuscorũ proles. Vñ & Susianos in his Ptolemęus ponit: & in fine Atriatem fluuiũ. Nam Susa pars est Vetuloniæ: quam corrupte Sisam vocamus: & Atrianus fluuius ab Atria Tuscorũ fa-

ALpes ipsi trib⁹ partitionibus secant. Prima Lygurum: q; ab eis oriantur: a Nicea ad Pœninum: sequens ab eo ad Ocram montẽ. Pœninus dictus a transitu Annibalis. Tertia Taurisana vsq; in Histriam. Omnibus alpinis exceptis Lyguribus notissima origo Etrusca est: principuè Rhetiis.

milia: sicut & apd ostia padi Atria oppidũ Thuscoꝝ: vt significat Plinius in. iiii. naturalis historię ca. xvii. de ostiis Padi. Oia (inqt) ea fossas fluminaq; Sagi fecere Thusci: egesto ãnis impetu p trãsuersum in Atrianorũ paludes: q̃ septem maria appellantur nobiles portu oppidi Thuscorũ Atriæ: a quo añ Atriaticũ mare appellatũ: qd nũc Hadriaticũ. Hęc Plinius. Hæc clari⁹ dicent in aliis cõmentariis: q̃ de prima parte alpiũ sunt: a Ligustico mari ad Pœninum montẽ: vbi Atrianus fluuius teste Ptolemęo fontes ꝓximos habet. Secunda vero pars Alpiũ a Pœnino ad Taurisinũ portendit. Et vt ait: pœninus dictus est a trãsitu pœnorũ ducis Annibalis: de quo Iuuenalis in Satyra. Et montẽ fregit aceto. Fallunt igit: q; putãt pœninum & apœninũ esse eadẽ: vt sup Berosum & in aliis exponet cõmentariis. Extendunt hi alpes a fõtibus Atrianis fere vsq; ad Ocrã montẽ. Mons Ocra imminet Venetiarũ orę a Tridento ad fluuiũ Tylauentũ. Verũ q̃ sequunt alpes a Tylauento ad finẽ histrię Italicę: Taurisini dicũtur. Quidã eos: a foro Iulii: vñ Cæsar Iulius ab Italia in Trãsalpinos trãscendebat: inchoare cõtendũt. Foroiuliũ nomen retinet: & vulgo corrupto Fri Iuli dicit: & oẽs alpes ꝑ quos versus Aquilegiã trãsibat lignua & platione Thusca adhuc Zulię: vulgo vero corrupto Zeliæ dicunt. Nã literã. z. i cõi prolatione ꝓferebant: vt Zasius lasius: Zulius & Iulius: vt in inscriptionib⁹ Hetruscis inuenim⁹. Quidã vero circa vrbẽ Taurisiũ: quã corrupte Triuisum dicunt: exordiri alpes Taurisinorũ volũt: de quib⁹ Pli. in. iii. naturalis historię ca. xix. Venetia (inqt) fluuius Silis: ex mõtibus Taurisanis. Ab hoc igit Venetia Silis fluuio: oĩs forte circũ sinũ maris regio Venetia dicit: aut verius iuxta Berosum: a Phaetõtis postero Vẽto p syncopã: & absq; syncopa Veneto: tã regio q̃ fluuius nomẽ accepit. Vñ & Tyla vt ait: ex posteris Phaetõtis fuit: sicut & Venrus: a quo nõ dubiũ est quin dicat ꝑ syncopã Tylauẽt⁹. i. Tyla Venetus. Tã ergo ingentẽ vastãq; alpiũ longitudinẽ Thusci: Coloniis missis: ferme in primo Italiæ ortu: cũ egena esset habitatorũ: primi Alpinorũ genitores tenuerunt.

Taurisium. Silis. Venetus. Tyla. Tylauent⁹.

De Apenino.

SEquitur Sempronius post Alpes: de diuisione eorũ: q; per totã longitudinẽ Italię ab Alpib⁹ dictis ad fretũ Siculũ Apeninũ incolũt: his verbis dicens.

Apenini diuisio.

APeninus diuiditur in Lygures montanos: Apuanos: Vmbros: Sabinos: Sabellos: Hetruscos. Lygures dicti sunt a Lygure Phaetontis filio: qui omnium primus: multis ĩsæculis ante Græcos ex Attica Colonias in Italiam transportauit: adiecitq; atq; miscuit antiquissimis Italię populis: ab Ostiis Tyberinis vsq; Niceã. Hinc veteres omnem maritimam dixerunt Lyguriã. Itaq; pars Apenini a Nicea ad fontes Macrę Lygures montanos alit: quibus origo est a Genio & Lygure. A fontib⁹ vero Macræ ad fontes Tyberis Apeninum colunt Lygures Apuani: Hetruscis orti: cognomie ve-

Lygur.

in.iii. naturalis historię.ca.vi. Flumẽ(ingt) Porcifera: oppidũ Genua: fluuius Pheriton: Portus Delphini: & reliqua. Lygurẽ vero fuisse filiũ Phaetontis: & in occidẽtalẽ partem Italię aduectos consedisse sub Larthe Italiæ Tagete aruspice Thusco: & nouissimis annis Araliі regis Assyriorũ: q fuit quintus a Nino: author est Berosus. Quod & Cato de originibus: & hoc loco Sẽproni⁹ significant: vetustissimã gentẽ Lygurũ asserentes: & añ oẽm classem Græcorũ venisse in Italiã. Hos barbat⁹ Græcus Dionysius Halicarnasseus emendare pergit in primo libro: dicẽs Cato nẽ & Sempronіũ similima fabulis dicere de antiquitate Lygurũ añ aduentũ Græcorum quia nõ dicũt quo tpe: aut qua de causa venerint. Sed vt ait Plinius in.iii. naturalis historiæ ca.xvii. pudet rationẽ Italiæ mutuari a græcis. Qui eñ de domestica sua origie sibi mutuo cõtradicũt: male de aliena & remota diiudicare possunt. Neq; opus est de originibus vrbiũ: tpa & fortunas assignare: quia hęc ad historiã pertinẽt: quã illi pcognitã a lectoribus pſupponũt. Dicunt aũt mõtani lygures: ga mõtib⁹ hęrẽt: & colũt: vſq; ad fõtes Macrę amnis: vbi vrbs Apua é: a qua Apuani. Amnis Macra retinet nomẽ: sed vrbs nũc Põt remulus dicit: olim Apua. Sũt ergo Apuani mõtani Lygures Carrarii: a Cariara: id est vrbe Luna dicti. Itẽ Caferoniani a Luco Feronię nũc Petrasancta & corrupte Carfeniani vſq; Pesciam. Inde Stellatini a fluuio Stella p mõtana Pistoriæ vſq; Phesulas. Abinde vſq; fontes Tyberis sunt mõtani Clusentini: quos corrupte Casentinos vocãt. Hæc est igit secũda pars Apenini ad inferũ mare: quã inhabitant Lygures Apuani originis Hetruscæ mõtani: quib⁹ Phaetõ Lygures cõmiscuit: vt ait Sẽproni⁹. Eosdẽ Liuius etiã Apuanos Lygures nominat: præcipuę a quibus est transitus in Galliã Cisalpinã: nũc Lõghobardiam. Qđ vero ait: Lygures Phaetontẽ commiscuisse antiquissimis Hetruscis maritimis: & ob id ab ostiis Tyberinis ad Niceam vſq; Lygures maritimos a veteribus dictos fuisse: duo sunt pro Sẽpronio argumẽta in Hetrusco littore. Primũ est portus Lygur⁹: Lyguris eximiũ monumentũ. Neq; Lyburnus scribendũ ẽ: vt quidã librorũ corruptores magis q̃ emẽdatores impresserũt: quia Lyburnus port⁹ est Lyburnorũ inter Histriã Italicã: & Illyricũ. Alterũ argumẽtũ est lapides ingentesq; moles complutę de cęlo in pugna Herculis Aegyptiі: in eius auxiliũ: contra Gigãtes Italiæ: quos ad hæc tempora vocamus Lamonem: a Lamone: qui eius Herculis erat filius vt Diodorus Siculus author est in quinto lib. Sunt aũt hæ complutæ ingentium saxorum moles inter Grauiscas & Cosas nũc Asidonias. Omnes aũt historici tã Græci q̃ Latini: asserũt eã pugnã gestã fuisse in Lyguria: & nusq̃ alibi reperim⁹ cõplutũ Lamone: vt simul cũ fama & historia nomen cõprobat: q̃ circa dictã regionẽ Hetruriæ maritimã. Quare verum est quod Sempronius ait: a veterib⁹ oram maritimam ab ostiis Tyberis vſq; Niceam: totã fuisse appellatam Lyguriam: Plinium autẽ falso posuisse hos lapides in prouincia Narbonensi: qñ in.iii. lib. naturalis historiæ cap.v. dicit: in Massilіensi campi lapidei. Herculis pręliorum

teribus gallis: vt. M. Antonius prodit Portionẽ vero Apenini a fõtib⁹ Tyberis ad Nar: inhabitãt Vmbri: primaverũ Gallorũ proles: vt Augustus scribit. Ab amne vero Nare vſq; ad fontes Silaris: mõtes tenẽt Sabini: quib⁹ Saga est origo. Nã Sãgni gẽtilis Sabi fuit. Hi paulo añ ruinas Troiæ disciplias Hetruscas didicere: & ius diuinũ & humanũ a Megale Turreno perceperũt.

Rursum a fontibus Silaris ad fõtes Volturreni & Sarni Sabelli ples Sabinorũ incolũt: quos Romani Samnites Græci vero Saunites vocant. Portionẽ vero Apenini a fontibus Sarni vſq; ad magnã Græciã Thusci tenuerũt: & resi duã græci. Hacten⁹ de diuisione Apenini & Alpiũ: & origine habitatiũ i eo.

memoria. Nullus enim vnq̃ historicorum ponit eam memoriam ĩ Gallia Bracata: sed in Lyguria Italiæ. Quod vero dicit: montanos Hetruriæ Apuanos: ab Hetruscis ortos Gallis cognomine: vt. M. Antonius asserit: etiã Vmbros ab eisdem Gallis veterib⁹ genitos asserit: vt Solin⁹ refert & Berosus indicat: & nos in æquiuocis Xenophontis vtcũq; tetigim⁹. Hęc de secũda parte Apenini Hetruriã attingente atq; illi imminẽte. De tertia parte: quã Vmbri inhabitant a fontibus Tyberis vſq; Nar amnem patet litera. Q̃ vero ait Augustus: his Vmbris esse originem primam a veteribus Gallis: eo pacto intelligẽdus est Augustus: quo &. M. Antonius de Gallis Ianigenis. Vnde & partem Vmbriæ proximã Hetrurię: Ptolemæus & Geographi vocant Veilombriam id est a Veiis veteribus ortam Vmbriam: quia Veii Hetrusci sunt: vt ait Plutarchus in vita Romulі: a quibus & Veientes Eniani siue Enetani: & prima proles Vmbriæ Veilumbri sunt: vt in aliis cõmentariis sup fragmenta Catonis & Antonini Pii videbimus. Porro quartam partem Apenini colunt Sabini: a Nare Nequino amne: qui circa Hortem Hetruscũ oppidũ in Tyberim mergitur: vſq; ad fontes Silaris: quibus vt ait Saga origo est. Græcia vero mendax in historia: audet Sabinis dare Græcã originem: & a verbo græco Seuomę nominat eos: vt in.iii. lib. naturalis historiæ capi.xiii. significat Plinius. Audet quoq; aperto mendacio dicere ius diuinum & humanum didicisse a Py- Pythagorã thagora: puero adhuc Numa Pompilio: qui post Romulum fuit rex Romanorũ. Sed ga tẽ- nõ docuisse pora contradicunt: vt in.ii. libro Dionysius: etiam in primo ab vrbe condita Liuius menda- primum cium detegentes coarguunt: idcirco ab Hetruscis habuere: vti terram illam & seueram vi Thuscos. tę institutionẽ: ita & ius diuinũ & humanũ: atq; alias disciplinas: vt hic Sempronі⁹: insigni viro Thusco Magale authore vtitur: & alіі consentiunt: quos Solinus in principio collectaneorũ colligẽs: Vt inquit Cęlius tradit: cũ Caccus a Tarcõte Turreno rege ad quem legat⁹ venerat: missus Marsiæ campaniæ regis: socio Megale Phrygiæ custodiæ foret datus: frustratus vincula: vnde venerat rediit: atq; amplioribus præsidiis occupato circa Vulturnũ & Campaniam regno: dum tractat etiam ea quæ concesserãt in Archadum iura: duce Hercule qui tunc forte aderat oppressus est. Megalem Sabini receperunt: disciplinam auguran dі ante ab eo docti. In quibus Solini verbis: multa archana vetustatis pendent. Primo imperii Thuscorum authoritas: quæ tanta erat: vt etiam legatos regum Italiæ: vtpote Marsię reguli Samnitum: quibus Vulturnus est fluuius & ager in remota Campania: legatũ Caccum in vincla conicere non timuerit. Secundum est antiquitas temporis: quo patet sub Euandro: Cacco: & Alceo Hercule diu ante excidium Troiæ floruisse Thuscorum opes. Vnde & Seruius in secundum Georgicorum ibi: Sic fortis Hetruria creuit: constat inquit Thuscos imperasse toti Italiæ vſq; ad fretum siculum. Tertium est: q̃ hic Tarcon Larthes Hetruriæ fuit secundus: & prædecessor Larthis Tyberini patris Ocni conditoris Mantuæ vt in supplemento Berosi Manethon indicat. Quartum: q̃ Hercules cum Argonautis venit in littus Hetruscum iuxta Turrenam: a cuius duce Thelamone: Thelamon portus nomen retinet: vt author est Diodorus in quinto libro. Ergo & vicinus huic portus Herculis ab Alceo cognominatur. Quintum: q̃ Argonautæ visitaturi Euandrum: iter tenuere per Volturrenam a portu Herculis vel Thelamonis: multa sunt argumento. Primum qa mos Argonautarũ erat: visere vrbes regias ad iactantiam virtutis suæ: vt authores produnt. Secundo: quia in Cyminia proxima Volturrenæ sylua: lacum Cyminium in ostentationem virtutis effecerunt: & ex fano Volturnæ adolescentulam Faulam pro præmio virtutis obtinuerunt: vt ait Verrius. Nam circum fanum quod sacris literis dicimus. F. A. V. L. omnes habitantes Faules erant cognomine: a quibus Kata Faules Paleologi cum Belisario & Narsete reuersi sunt contra Gothos. Neq; fabula est de lacu Cyminio: vt Seruius

Lygurnus Portus.

Lapides cõpluti.

putat ſuper illud Aeneidos. Et cymini cum monte lacum. Nam ibi immẽſitas aquarum ſub terranea eſt: & infixa terræ nõ poterant extrahi: vt Plinius notat in ſecundo naturalis hiſto-
Sabinorum origo. riæ: capitulo. xcviii. Sed de his hactenus. Similiter ipſis Sabinis Caſpia & Saga eſt origo non Græca: vt in. v. antiquitatũ Beroſus aſſerit dicens. Sabatium Sagam patrem Sabi: & Satur-
Sabus. num Caſpium: fugatum armis Iouis Beli immo Nini: qui & Iuppiter fuit Aſſyriis: vt Xenophon docuit: veniſſe ad Ianũ: & comi hoſpitio receptũ: & in ſocietatẽ regni admiſſum: do cuiſſe Aborigines: inde filium Sabum præfeciſſe populis trãs tyberim Thuſcię: ipm vero im peraſſe in Latio & in parte Thuſciæ quæ ab eo Sabatia dicitur: vt vocat Strabo in. v. lib. & a cognomine Saga: vt Etruſci: & Sagninaia: vt Sabini proferũt. Vnde Sagi Thuſci egeſſerũt ſeptem maria: vt Plinius memorat capi. xvii. in. iii. naturalis hiſtoriæ. Et itẽ adhuc eſt ibi Sabatia circa Cęre: amnis Sagninaia: & oppidum Sabi: quem nũc Sanctum Sabum a patre & filio vocitant. Quem enim Aramei & Etruſci Sagam dicunt: eundem Sabini vocant Sagni:
Sanctus & Romani Sanctum id eſt ſacerdotem expiatorem & purum. Tribus aũt cognominib9 di-
Semipater ctus eſt pater Sabi. Primo a patria & ſacerdotio Saga: ſiue Sãgni: ſiue Sanctus. A partícipa-
Fidius. to regno cum Iano ſemipater: & a Iani cognomine Cana Fides: Fidius: aut a religione: vt alíis placet. Quæ tria Ouidius in Faſtis ita collegit. Quærebam nonas: Sãcto Fidio ne referrẽ:
Curis. An tibi Semipater: tũ mihi ſanctus ait. Cuicunq; ex iſtis dederis: ego munus habebo. Nomína terna fero: ſic voluere Cures. Curis oppidum eſt in Sabinis Numa ciue & Romanorũ re ge inclytum: a dicto Saturno extructum aut a Sabo eius filio. Duo enim oppida in ſabinis
Caſperula. antiqua ſunt. Curis quidã a paterno genere: quia Sangni ſiue Sanctus fuit filius Curis Sagæ: vt Beroſus in ſecundo antiquitatum aſſerit. Caſperulam vero oppidum a Bactrianis Caſpiis: quibus rex erat & pontifex: teſte Beroſo: nomen habere voluit. Cui veraciſſimę aſſertioni latina hiſtoria congruit: quam ſequutus Sillius Italicus in octauo libro his verbis explanat. Hinc Amiterna cohors: & Bactris nomina ducens Caſperula. Et ſubdit. Et læti pars Sanctum voce canebant Authorem gentis: pars laudes ore ferebant Sabe tuas: qui de patrio cognomine primus Dixiſti populos magna ditione ſabinos. Quid clarius? Sabus inquit de nominauit ſabinos a ſe quidem: ſed patrio cognomine: quia a Sabatio: id eſt Saturno patre
Saga. Sabus dicitur: qui Sabatius fuit author gentis: cognominatus Saga Bactria & Caſpia lingua: a qua Caſperula: & Sangni a Sabinis: & Sanctus a Romanis. Ergo vt obſcurator antiquitatum ſcribit Græculus eſuriens: non fuit origo Sabinis Græca gente vel diſciplina. Hæc de quarta parte montis Apenini. Sequitur hanc: quinta pars a fontibus Silaris ad fon
Sabelli. tes Vulturni & Sarni quam habitant Sabelli. Q2 vero ii ſint prima proles Sabinorum deriuatio nominis indicat. Cognominati vero ſunt a Samnio metropoli nunc deleta: Samnites ſicut Etruſci ab Etruria metropoli eorum: quæ & Fanum Volturnæ: de qua Plinius in. iii. naturalis hiſtorię dicit: q Volturreni q ſunt cognomine Etruſci ſunt in eadem parte qua & Volſinienſes. Nunc prouincia dicitur ducatus Beneuentanus a Longobardis: ſicut quæ nunc prouincia patrimonii tunc a Longobardis ducatus Etruriæ: & Veilumbria Ducat9 Spoletanus: vt patet a Paulo Diacono in hiſtoria Longbarda. Sabelli ergo dicuntur ab ori-
Samnites. gine gentis Sabinæ. Samnites vero a priſca metropoli: & Saunitæ Græca prolatione: vt ſi-
Volturnus gnificat Plinius in. iii. naturalis hiſtoriæ. ca. xiii. Vulturnus eſt fluuius. Aduerte aũt ſecundũ Varronẽ in primo de lingua latina de vocabulo Tyberis: q Volturn9 de9 Tyberis ẽ quẽ Hetruria dicit eſſe ſuũ: & Roma ſuum: & Volturnus eſt fluuius: oppidum: & vrbs. Et dicit. Volturnus vt eſt fluuius ortus in Samnio: non ſpectat ad linguam latinam: ſed Sabellam. quia Volturnus intellígitur lingua Aramea quæ eſt Saga: amnis diuiſor: vt ait Samuel Talmudiſta. Nam hic amnis diuidit montanos ſimul & campeſtres Sabellos ab Hetruſ-

eis: vt patet tã in Ptolemæo q̃ hic in Sempronio & Plinio. Nam quo ad montẽ ſequit portio montis ſexta a fontibus Volturni & Sarni: quam inhabitauerunt Thuſci: vſq; ad magnam Græciam. Septimã enim partem tenuerunt Græci mixti Italis Auſonibus: vt in aliis commentariis videbimus. Cæterum Volturnus vt pertinet ad linguam Romanã ſignificat coloniã Romanorũ: & oppidũ Romanorũ ſecus mare nõ pcul Tyberi: & ita Roma dicit Volturnum Tyberinum deum. Vt vero pertinet ad linguam Hetruſcam: ſignificat vẽtum aut campeſtrem: vt idem Talmudiſta expoſuit. Et ita Liuius in quarto ab vrbe cõdita dicit Capuam oppidũ Hetruſcorum dictum Volturnum: id eſt campeſtrẽ. Vt vero eſt caput extra Latium: iam non ſpectat ad linguam latinam: ſed Hetruſcam cuius eſt caput Volturnus de us Tyberinus. Non enim Vulturnus ſed Volturnus ſcribitur: neq; eſt nomen primitiuum Volturnus
& ſimplex vt Vulturnus: ſed compoſitum a Vol quod eſt priſcum vel æternum: vt Talmudiſtæ dicunt: & Turrena ſiue per ſyncopam Turna. Hinc Volturrena ſine ſyncopa vel per ſyncopam Volturna: vt eſt caput imperii extra Latium: eſt originis Hetruſcæ: & ſignificat priſcam & antiquiſſimam Turrenam id eſt turritam metropolim: vt ſuper Myrſilum vidimus. Et ita Volturnus eſt deus Tyberinus Hetruriæ: dictus a capite imperii extra Latium vrbe Volturna: ſicut & ipe Tyberis: dicitur amnis Tuſcus a Tuſcia extra Latium: & nõ latinus: licet de nomíe Tyberis ſit anceps hiſtoria: dicatur ne a latino Tyberino rege: an a Tyberino Tuſco: vt ſignificat Varro in eodem primo libro de lingua latina. Sequitur Sempronius.

De Diuiſione planæ Italiæ.

Oſtq̃ Sempronius deſcripſit Alpes Italiæ: & Apenínum montẽ: & ea ſecuit in duodecim partes: Alpes quidẽ in tres: & Apeninũ in ſeptẽ: nunc ad ſubiacentẽ Alpib9 & Apenino campeſtrẽ Italiã ſtilum vertit dicens.

Igit Sempron9 nõ diuidit Italiã per regiones: vt. M. Antonius: & Auguſt9 & Plinius: ſed vt veteres atq; Ptolemæus: per origines fluuiorum diuidit Alpes atq; Apenínum vt patuit: & per flumina eadem a fontibus fluẽtia per campeſtria vſq; mare: diuidit Ciſapeninã & Trãſapeninã Italiã. Et incipit a trãſapenína quę incipit ab Alpib9: q̃ habet plura nomina. Principio Eridana dicta eſt: a cognomine Phaetontis: vt in. iii. naturalis hiſtoriæ Plinius ſcribit: vel vt veracius ait Beroſus in. v. antiquitatum: dicta eſt Phaetontea primũ: inde Eridana ab eius poſtero: vt etiã videt ſignificare Martialis lib. Epigrammaton. x. Et Phaetontei q petis arua Padi. Ergo tam regio q̃ fluui9 ãtea Phaetonteus poſtea Eridan9 dicta ſũt. Orit e Veſuuio mõte pxio mari ifero: & labit ad mare ſuperũ vt cernim9: q̃ res occaſionẽ dedit græcis dicẽdi Eridanũ eẽ fluuiũ iferoq;: & ſcaturire ad ſupos. Qđ & Virgi. in. vi. æneis.

Iſapenínam Italiam flumína diuidũt: & ididẽ Trãſapeninã. Padus amnis: Galliã Ciſalpinã primo diſcreuit. Ciſpadanã omnẽ miſſis coloniis tenuere Tuſci Doria Tuſcorum prima familia incoluit principio ab Aſta colonia vſq; Parmam: a qua & fluuius Doria: & regio prius Doria nunc Aemylia. A Parma item ad Bononiam Bianora a duce: nunc Aurelia. Flamínia item a Bononia ad Rubiconem amnẽ: ante a Felſina a principe Hetrurię: miſſis coloniis Lamonib9. a Rubicone ad Anconam Senonum Gallia Togata dicitur: ab his qui duce Arunte primi in Italíam tranſcenderunt Alpes: a quibus ſenſim pulſi Hetruſci: a Ciſpadana & tranſpa

tangit vbi dicit. Inter odoratū lauri ne
mus: vñ ſuperne Plurimus Eridanus p
Padus. ſyluam voluit amnis. Padus vero dict⁹
eſt vt Metrodorus Sceptius tradit: a pi
cea arbore: quæ Gallice Pades dicitur.
A Lygurib⁹ vero dicit Bodigon voca
ri: q̄ ſignificet fundo carentē: vt ait Pli
nius in tertio naturalis hiſtoriæ capite
xvii. cui argumento eſt oppidū iuxta
vetuſto noīe Bodimagū: vbi præcipua
altitudo ſcipit. Et forte Hetruſcum eſt
vetuſtū nomen: q̄ vbi amnis p̄funditas
eſt: ad hæc tpa Bodagonem vocamus.
Nam Hetruſci non Lygures patriam
Phaetonteam & Eridanā tenuere: quí
bus pulſis a Gallis qui cum Arūte Clu
ſino venerunt in Italiā ducentis ferme
annis ante Romā ab eis incēſam: vt nar
rat Liuius in quinto abvrbe cōdita: ter
tio cognomine a victorib⁹ dicta eſt Gal
lia Ciſalpina: quia cis Alpes eſt. Nā Gal
liam tranſalpinam communi nomine dicimus Franciam. Quarto variauit nomen ſub Lon
Lombardia gobardis: qui Germani ſunt: vt patet in deſcriptione Ptolemęi: & ab eis diu poſſeſſa victori
bus: vſq̄ ad hæc tpa dicit vulgo Lōgbardia: & ſine g. Lombardia. Quod vero ait Sempron
us: omnem hanc magnam portionem tranſapeninam diuidi a Pado: & dici Gallia Ciſpada
na & tranſpadana: vtiq̄ Plinius & plures Geographorum idem dicunt: vti eſt illud Pli
nii. Mantua tranſpadana vrbs Hetruſcorum reliqua. Q̄ vero ait eam Thuſcos inhabitaſ
ſe: etiam Liuius & alii conſentiunt: vt in ſuperioribus expoſuimus. Sed hoc loci Sempro
Larius. nius vtitur validiſſimo argumento hiſtorico: quod a veruſtis nominibus in locis extantibus
ſumitur. Itaq̄ ea nomina exponamus: quia cætera clara ſunt in Ptolemæo: & Geographis.
In Tranſpadana regione ſunt lacus Larius: id eſt maior vel princeps: per interpretationem
dictus. Vnde adhuc amnes maiores Hetruſci multis in locis vocam⁹ Larones. Et in inſcri
ptione Cornuetana: literis Hetruſcis inſcripta: dicitur: q̄ Laro Veiuzans Coloniis miſſis: cy
belizauit vrbem tribus ſacris literis. N. B. E. Et certe lacus non dicitur Larius Hetruſca lin
gua: id eſt maior & princeps latina: a maioritate quantitatis ſed nobilitatis: qa ibi Voltur
Verona. reni: a quib⁹ ibi dicta adhuc vallis Volturrena: ſubſederūt. Atrian⁹ quoq̄ fluuius a Thuſco
rū Colonia ē: vt ſupra expoſuim⁹. Verona vero (vt ait) a familia Vera Thuſca cōdita eſt: ex
qua familia fuerūt impatores Antonin⁹ & Cōmodus: vt author eſt Helius Spartian⁹ in vi
ta eoꝝ. Falſum ergo dicit Plinius in Trāſpadana Gallia: ſolam Mātuam eſſe reliquā Hetru
ſcorum. Rurſumq̄ falſo in Venetiis ponitur a quibuſdam Verona: cum ipe amnis Atria
Aemylia. nus ſecernat Volturrenos Galliæ: a Venetiis: ſtirpe priſca Phaetontea inde mixta Troia
næ proli vt oēs conſentiunt. Cæterum exponenda remanent quædam: quæ dicit de Ciſpa
dana Gallia quam diuidit in Aemyliam: Aureliam: & Flaminiam. Aemylia vt ait antea di
cebatur Doria: & fluuius eius Doria: qui teſte Ptolemæo in Alpibus vicinis Aſtæ Coloniæ
orit: et ſupra Dertonam in Padum mergitur. Incipit ergo ab Alpibus Lygurum montano
rum vſq̄ Parmam. Et hoc congruit quod in vita beati Ambroſii legimus: q̄ miſſus eſt ab
dana regione: quæ nunc Gallia nomen ha
bet. Et quidē oēm trāſpadanam regionem
Thuſcorū ꝓbe fuiſſe inter oēs authores cō
uenit: manentq̄ veſtigia vrbs Mātua: Lac⁹
Hetruſca origine dictus Larius: q̄ a prib⁹
Volturrenis oia ea loca principio poſſeſſa
fuerūt vſq̄ Veronā. Hinc circa Lariū lacū
a principib⁹ dicta vallis Volturrena & Ve
rona: a vera Thuſcorū familia: & ab Atria
eorundē Colonia: fluuius Veronę argumē
ta ſeruanti. Nā vſq̄ Atrianū fluuium qui li
mes eſt Volturrenorū & Venetiarū: tenue
re Hetruſci: & Venetias principio quidem
Phaetontei: poſtea Troiani eiſdē mixti co
luerunt. In hæc de trāſapenina Italia & Ape
nino monte authores conueniunt.

vrbe Roma iuuenis ad regendū Lyguriā & Aemyliā. Non tñ Mediolanū eſt in Aemylia: ſed Aemylia.
in Latio Volturreno tranſpadani: qđ inſubres Galli: poſitis ab imperio Hetruſcis tenuerūt:
& ab his inſubria nūc eſt: pars olim Larię Volturrenę. Porro in Aemylia ſunt Aſta colonia:
Dertona: & Placentia. Itē a Parma (inquit) vſq̄ Bononiā nūc Aurelia: ſed antea Bianora di
cebat: videlicet ab Ocno Hetruſco Larthe quē etiā Bianorē Virgilius vocat. Ergo a victore Bianor.
illius partis: & duce Coloniarū Bianora regio dicta: a qua nūc exiſtimo nomē accepiſſe Bia- Bianorum.
norū oppidulū ad radices Apenini: quo e Florētia imus Bononiā. Porro Parmā exiſtimo cō Parma.
ditā a Bianore ſicut & Mantuā: quia vocabulū Hetruſcū & ſyncopatū eſt Parma quaſi Pa
raman. Sicut em̄ Mantuā a nomine matris in trāſpadana regione metropolim ſtatuit: ita in
Bianora metropolim Paraman conſtituit: dictā a principatu Coloniaꝝ. Para em̄ Aramee a
par: quod eſt haſta vel principatus: & Sara Hebraice: principiſſa vel princeps dicit latine: vt
noſter Samuel Talmudiſta dicebat. Et vt ſequebat: aſſerebat apud Arameos Man & Mon di
ci: qđ apud Aegyptios Myn: & quod apđ Hebręos Maon id eſt habitatio: municipiū: & Co
lonia: vt etiā exponit Hieronym⁹. Qđ vero addit ad para definit principatū: vt paraz & pa
razim id eſt principiſſa conſularis: & princeps cōſularis. Nam zi: & zu: a cōſultatione deri
uationē dicebat habere: conſentiente etiam beato Hieronymo in libro de interpretationib⁹
Paraz autē & parazim Aramei & Hebræi appellant: quos poſtea Græci & latini Perſas & p
ſidem vocant: vt aiunt a Perſeo. Quod vero ſubdit Talmudiſta: quicquid addit ad para: de
finit principatū: vt paraz: principatus conſularis dicit: vtiq̄ hęc ex multis vetuſtiſſimis no
minibus inuenio: parazolū: para Tuſſa: parama & per ſyncopam parma: ſicut & p ſyncopam
Volturrena proferē Volturna. Eſt aūt Parazolum regio Volturnę: vbi eſt Stic Kity Arim:
vt intellīgas quantę antiquitatis ſint noīa. Eſt aūt nomē compoſitū ex paraz: & ol: ſiue Vol:
quod priſcum vel æternū: tā apud Arameos q̄ Hebręos ſignificat. Hinc Volturna ſiue Vol
turrena antiquiſſimam Turrenam ſignificat: & ei hærens regio: Parazolū: principatus con
ſularis priſcus & antiquiſſimus eſt: qa ad Fanū Volturnæ indicebat generale concilīū: om
nibus conſulibus ſiue Lucumonibus &. xii. populis Hetruriæ: vt tā fama cui ſtandū eſt: q̄ Li
uius ſignificat in pluribus locis ab vrbe condita. Q̄ vero ibi & Kytei tumuli: & Stic Kyti Parazolum
Arym. i. Kytim Itali Atlātis ſoceri Coriti: permanēs exaltatio cū noīe perſeuerēt: in aliis cō
mentariis cōprobatur. Nunc ſatis eſt Parazolum eſſe Volturnæ epithetū: loco inditum ab
ipa re: & e regione eius eſſe partē Tetrapolis para Tuſſam. i. principē Tuſcā. Et ita haud du
bie in Bianora Ciſpadana olim Hetruſcorū Colonia: Parmā eſſe vocabulū Hetruſcum: & in
terpretari: principē municipū: vel principē Coloniarū & populorū ſupple in Bianora ſolū
prouincia: quæ poſtea vt inſinuat Sempronius a Romanis victoribus dicta fuit Aurelia: vt
exiſtimo a duce. Sequit vltima pars originis Hetruſcæ: Flaminia vulgo Romaniola: quæ vt Flaminia.
ait Sempronius: ſub Thuſcis dicebat Felſina a duce Thuſco: & Larthe Felſino: q teſte ipo no Romaniola
mine condidit Bononiam: id ſignificāte Plinio in. iii. naturalis hiſtorię: ca. xvi. Bononia (in Felſina.
quit) ante Felſina vocitata: cum princeps eſſet Hetrurię: ſcilicet metropolis Hetruſcorū in
Felſina ſiue Flaminia tantū: ſicut & Parma in Bianora: & Mātua in Mintiana: & Mediolanū Mediolanū
in Laria Volturrena: & eiuſmodi. Durat huius regiōis lōgitudo a Bononia vſq̄ poſt Arimi Lamones.
num in Rubicone fluento: in quā cū Hetruſcis etiam Lamones Colonias miſit. i. Hetruſcas
maritimas: ob vicinū mare Atriaticū. Lamones em̄ vt ſupra dixim⁹ ſunt Hetruſci maritimi
Herculei. Cui dicto Sempronii: argumentū facit: in Flaminia vallis adhuc dicta Lamone: ſi
ue vallis Lamone: & viri apti vt olim Turreni ad piraticam: vt ferunt: quos percontatus ſū
de eiuſmodi habitatoribus.

F. Joannis Annij

De Transalpina Italia.

TAm exposuit Sempronius de Italię Alpibus: de Apenino: de transapenina Italia: pręcipue Gallicana: nūc reuertit ad Cisapeninā ad inferum mare pcurrens: quęcunq; regiones Apenino inferius subiacent vsq; ad vrbem Romam. Ex quo patet q; intentio Sempronii est ad Latiū festinare: & quo homine Roma tam validas opes Hetruscorū & Gallorū Vmbrorū: Samnitū & Grecorū sensim fregerit: ostēdere. Itaq; hæc dicit.

Italia Cisapœnina.

Dicit veteres diuisisse Cisapœninā Italiam per amnes Macram: Arnū: & alios: qa ipe non ex toto sequit Augustū: Plinij: & alios: qui p regiões diuiserūt Italiā. Et primo excurrit Maritimā inferi maris: a Nicea vsq; Ostiam Tyberinam: dicēs ea quę ferme supra exposita sunt. Nā a Nicea vsq; ad Macrā sūt mōtani Lygures origie Phaetontei. Deinde a Macra vsq; Ostiā sūt Lygures origine magis Hetrusca q̄ Phaetōtea. Et ab ostiis Macrę vsq; Lygurnū portū: dicunt Apuani sicut & Mōtani. A Lygurno vero portu ad caput Hetrurię dicunt Populonii: a metropoli maritima: vt supra exposuimus. Est em Populonia idē qđ Puppium Philarcha: qa quā popi Hetrusci: eādē Puppim dixere latini. Caput vero Hetrurię vulgus & naturæ remoto secūdo. r. pferūt caput Hetruię: sicut Electraiā regionē & fōtē: pferunt Electaiam fontanā: & id genus multa dicūt remota. r. Ab hoc capite ad Ostiam sunt Hetrusci Turreni lygures: i quib9 sunt cāpi lamonesq; compluti a Ioue lapides in auxilium Herculis vt hic Sēproni9 dicit: & nos supra exposuimus. Deinde a Velia incipiens q̄ in fine est Italiæ & circa principiū magnę Grecię vsq; in Tyberim cōtrario itinere pergit: qa vt dixim9 ad Latiū Romamq; festinat. Et de magna quidem Grecia tacet: quia in principio eā tetigit. Nūc a Velia incipit: finitima Magnæ Grecię veniēdo versus Romā vt patet in Ptolemæo: de qua Virgilius. Portusq; require velinos. Sane pro emēdatiōe exēplaris corrupti & inrelligētia līæ sciendū est q; in exēplari inuenīt Silaris pro Lyris fluuio a quo finē habet latiū. Nam vt patet ī Ptolemæo: ab vrbe Roma ad Lyrim finit Latium: qđ Campaniā Romanā dicim9. A Lyri vero vsq; ad Vulturnū est Campania Capuana: quam incoluere Hetrusci missis eo coloniis ab Osco Hetruriæ Larthe cui insigne erat serpēs: vt Berosus asserit: a quo Capua Osca dicta ē & ad mare añ cōditā Capuam Taracinēses: & eius populi dicti Volosci: siue per syncopam Volsci: id est antiquissimi Osci. Inde capua dicta est ab Augurio Capis id est Falcōis auis. Postea ab ampliatore duce Troia

Cisapœnina vero ad inferū mare: veteres ita partiti sunt per amnes. A Nicea em ad Macrā tenent Lygures montani: origine Phaetontei. A Macra item ad Arnum & portum Lygurnū: incolūt Hetrusci: cognomine Lygures Apuani: quos sequunt Lygures Hetrusci Populonii: a Lygurno portu ad caput Hetrurię: a quo ad Tyberim sunt Hetrusci Lygures Turreni in quibus sunt cāpi cōpluti lapidum: clari pugna Herculis: adhuc Lamones dicti: ab ipius Herculis filio Lamone Pari forma ab vltima Italia in Tyberim Romamq; percurrendo: a Velia ad Silarum fluuium Lucani a Samnitum duce Lucio ortī: tenent. Ab eo ad Sarnum amem: Picētini habent. A Sarno vero ad Volturnum fluuiū incoluerunt Cumani: quos ab agro nullis viribus Hetrusci q̄is totī Italię imperitarēt potuerūt demouere aut in potestatē redigere: a Volturno amne ad Silarim Hetruscorū vetustissim9 ager fuit: in quo prius Oscā dictā postea Capuam condiderunt.

Populonia.

Lamones.

Lyris finis Latii.

Volsci.

no: vt ait Serui9 super Aeneida: Vulturnum quoq; dicta est Capua: vel a Vulturno Fluuio iuxta ipsam fluente: vel quia cāpestris: vt Liuius & quidā existimāt. Nā lingua Osca tuncq; Etrusca: Vulturnus cāpestris dicit. Igitur Etrusci tenuerūt totam regionem hāc a Lyri fluuio in fine Latii vsq; Capuam: & illi pximum amnem Vulturnum. Sequitur regio Cumana a Vulturno & Capua vsq; Surrentum: regio vtiq; illustris Sibylla: & Aeneę descensu ad inferos: in qua sunt Lyternum: Cumę: portus Misenus: Baiæ: Puteolis: Neapolis. Sequitur hanc altera Etruscorum regio Picentina a Sarno ad Lucanos nunc Silarim: de qua Plinius in. iii. naturalis historię ca. vi. A Surrēto inquit vsq; ad Silarim amnē: triginta milia passuū ager Picentinus fuit Thuscorum: templo Iunonis Argiæ ab Iasone cōdito insignis. Ex quo patet q; Cumea regio erat obsessa ab Etruscis Capuanis a tergo: & ab Etruscis Picentinis a fronte ad mare Ionicum: quia etiam totam partem sextam Apenini: Picentinis hærentem: habitabant: vt ex superioribus patet. Et cum tam potentes eēnt Etrusci: & toti Italię dominarentur: nunq̄ Cumanam regionem potuerunt habere: vt hic Sempronius scribit. Cui etiam astipulatur Dionysius Halicarnasseus: q; in. vii. libro scribit: Anno quarto Olympiadis sexagesimę quartæ: dictos Etruscos qui versus Ionium habitabāt: adiunctis Vmbris & Barbaris ad quingēta milia peditum: & duodeuiginti milia equitum: cum sub ditione vellent ponere Cumas: diuino miraculo territos ac fusos fuisse. Ex quo patet quosdā authores male interpretari Tibullum in Elegia dicētem his verlibus. Nos tenet Etruscis: manat quę fontibus vnda: Vnda sub æstiuum non adeunda canem. Nunc autem sacris Caiarum maxima lymphis: Cum se purpureo vere remittit humus. Et in fine Elegiæ qui principio correspondet dicit. Atq; mihi Thuscæ celebrantur numina lymphæ. Et facilis lenta pellitur vnda manu. Nam vbi Caia aqua: est in Volturrena: in eius Thermis. Qui emēdare voluit impressiones: corrupit scribens Baias: cum tamen Baię neq; a montibus Etruscis cognomine Volturrenis teste Plinio: manent: neq; vnq̄ Cumana regio fuerit ab Etruscis possessa: neq; potuerint dici Etruscę aquæ omnes quæ sub Etruscis sunt: nisi in Etruria: sed Etruscorum: quia nō vbi Etrusci ibi Etruria: sed vbi Etruria ibi Etrusci: quia non Etruria ab Etruscis: sed Etrusci a prima eorum habitatione dicta Etruria nomē habent: vt author est Dionysius in primo libro.

Tibulli loc9

Caię Etruscæ.

SAtis igitur constat Caias Etruscas Thermas salubritate sui pcellere alias: vt in. v. lib. Strabo asserit: de quibus etiā Martialis. Nisi Etruscis lotus fueris aquis: morieris Oppiane. Sed de latio & Roma verba iam facienda sic monet Sempronius.

Cameses.

A Lyri autē vsq; thyberim Saturnus cum priscis Aboriginibus fuit origo: ab Vmbris & Camesenis editis: vbi est mons Capitolinus: aureo sęculo a Saturno habitatus: vbi & nunc aurea Roma terrarum caput. Quā ob rem parum consyderate qdam scribunt: Romā postremis ac nouis sęculis a Romulo cōditam: & appellatam atq; cœptam: cum nullum ex his tribus verum apud maiores inueniatur memoratum: sed sint ab eis contraria prodita. Non enim Roma a Romulo nomen habet: quippe quia geminis nō Remus

Dicit q; Latii origo fuit Saturnus cum Aboriginibus: quos ediderunt Vmbri & Cameses. Nā vt author ē Igin9 & ante eū Berosus: in libro antiquitatū: circa principium Nini Saturnus Aegyptius nomine Cameses venit in Etruriam. Deinde tribus annis a Iano / Vmbrorum & Aboriginū regulus creatus: pmissu eiusdem Iani Camesenā regionem omnem Vmbrię: & Apeninæ: Sabinæ: trans Etruriam a se nūcupauit: vbi Camesenas vrbes duas suo nomine cōdidit: alteram in mōtibus cuius nomen permanet / Camerena: alteram iuxta Albā:

Camerini. cuius meminit Dionysius Halicarnas-
seus in.ii.lib.vbi refert Romulũ supas-
se Camerenos:coloniã albanoꝝ:& eam
Camerenã fuisse aboriginũ veruſtã vr
bẽ.Nec te moueat:ꝙ Cameſes Camers
& Cameſenã poſteri Camerenam dixe
rũt:ga facilis fuit teſte Quĩtiliano mu-
tatio.s.in.r. Vñ priſci:q̃ p.s.pronuntia
uerũt Phaleſii:Fuſii:Valeſii:Decos:ho
nos:Arbos: Turſis: Turſena: Eturſia:
Volturſena:Surſena:poſteriores per.r.
pnuntiauerunt:Phaleríi:Furii: Vale-
rii:Decor:Honor:Arbor: Turris: Tur
rena:Eturria:& Etruría: Volturrena:
& Surrena.Macrobi⁹ in prĩo Saturna-
liũ:a Beroſo & aliis deſumẽs ait Ianum
nomini ſuo reſeruaſſe Etruriã quę Iani
cula dicebatur: & limitẽ prouinciæ op
pidũ Ianiculũ:& deinde Latio pfeciſſe
Saturnũ:a quo Saturnia Italia dicta ẽ.
Eius verba ſunt:demõſtrãdo priſcã Ita
liã:quę ſolum circa tyberim cœpit:vti
ſup Fabiũ pictorẽ videbim⁹: & ſub his
verbis dicit.Regionẽ iſtã quę nunc Ita
lia dicit:Ianus regno obtinuit. Qui cũ
Cameſe atq; indigenis participata po-
tẽtia ita poſſidebat:vt oppidũ Ianiculũ
a ſe:& reſidua regio Cameſena diceret.
Poſt hæc regnũ ad ſolũ Ianũ rediit. Cũ
ꝙ Saturnũ nauí quectũ comi hoſpitio
recepiſſet:edoctuſq; ab eo peritiã rutis
victũ illũ rudem ante fruges cognitas
in melius redegiſſet: illum ſocietate re
gni munerauit.Sed de his copioſius ſu
p.Fabiũ pictorẽ dicem⁹. Porro Sempro
nius tria dicit:quoſdã icõſyderate ſcri
bere de origĩe Romę: videlicet ꝙ a Ro
mulo cœpta eſt coli:quæ aureo ſæculo
ante Romulũ pluſq̃ annis centũ ac mil
le a Saturno habitata fuit:& itẽ ꝙ a Ro
mulo fuit cõdita:cũ ante eũ Saturn⁹ Sa
turniã ad radices Capitolii: & Ital⁹ Ca
penã in Auẽtino: & ei⁹ filia Roma in Pa
latino Romã cõdiderint:vt Fabius Pi-
ctor & alii cõſcribũt.Rurſus tertiũ quo
q; falſum ẽ:ꝙ Roma ſit a Romulo deri-
& Romulus nomina poſuit Fauſtul⁹ Etru-
ſcus & regius paſtor:ſed Rumulum & Ru
men illos ab euẽtu appellauit: quæ ſunt no-
mina Etruſca. Alioquin Romę nomẽ & no
minis origo vulgata eſſet atq; manifeſta: q̃
occulta eſt e ſaluberrima religio ſanxit: ne ſi
origo noſtris Romæ clareſceret: eius deus in
cuius tutela Roma eſt & a quo deriuationẽ
habet:gentib⁹ pateret & euocaret vt cæte-
ri.Quãobrẽ & Angerona ſilentii dea ante
Iani feſtos dies colitur præ foríb⁹: vt ne cui
liceat illud palam efferre:qđ ad ſalutem rei-
publicę veteres ore obſignato intra pecto-
ris arcana voluerũt contineri:cuius violatæ
religionis pœnas primus luit Soranus.Nõ
igitur a Romulo Roma:ſed econtra ab ipa
potius Roma:cui⁹ adeo eſt occulta deriua-
tio:Romulus nomẽ habuit:quę ante ipſum
Romulũ cœpta legitur coli annis paulomi-
nus octingentis: ab Italo in Auẽtino Cape
na:& filia ei⁹ Roma in Palatino colle: & an
te hos pluſq̃ trecentis annis aureo ſæculo:a
Saturno vbi nũc Saturni ædes ad radices
Capitolini collis.At Romulus ſolũ ex oppi-
dulo Roma in Palatino colle quadratam &
regiam reddidit. cuius quatuor portiones
erãt:Roma Vellia:Germallia vbi fic⁹ rumi
nalis & ędes Rumulí:a dei occĺta deriuatio
ne poſtmodũ Romuli.Cõdidit aũt eam:ac-
citis amicis vatibus Etruſcis: q foſſa vbi ca
put Erti tauri ẽ pomœrioq; ad prudẽtis va
tis auſpiciũ ſacratis: circum Palatinum col
lem ſacro aratro cingi iuſſit.xi. kalẽdas Ma
ias hora inter ſecũdam & tertiã:ſole in Tau
ro:Luna in Libra:Saturno:Venere:Marte
Mercurio in Scorpione:& Ioue in piſcibus
vt tradit Lucius Carrutius mathematico-
rum peritiſſimus. Sunt qui tradant illam

cõditã.xii. Olympiade. Placet aliis octaua
Septima quibuſdam. Sexta completa nõ-
nullis.Prędualet omnibus his Eratoſthenis
inuicta regula vt aiunt. Sed cum Pompo-
nius Atticus coram ſenatu atq; doctiſſi-
mis viris cõferret Græcorum certiſſima
tempora:compertum eſt:ꝙ ab Aenea &
Troia exciſa per tempora regum latino-
rum vſq; ad Romulum regem iam creatũ
fluxerũt anni circiter triginta & quadrin-
genti.Quare haud dubie condita eſt Ro-
ma Olympiade ſeptima aut eius anno ſe-
cundo.Condita autem fuit primũ in mon
te Palatino.Inde Sabinis & Thuſcis in fœ
dera coeuntibus:incoluerunt Sabini qui-
dem Capitolium & Quirinalẽ in quo Nu-
ma poſtea habitauit.Romulus & rumnen
ſes Exquilinum:Palatinum & Cæliũ. Thu
ſci Viminalem & ſubſidentem conuallem
vſq; ad ædem Saturni:& Capitolii.Rumo
fratri Auentinus ætate romuli mãſit.Hęc
ſunt veræ tã priſcæ Italiæ q̃ vrbis Romæ
antiqtates & origines:quibus quoniã plu
res græci poſtremis temporibus in Italiã
cõmigrantes commixti fuerunt:ob id a ſe
principio emanaſſe Italiã Græcia falſo exi
ſtimauit Græca tum leuitas tum fabuloſi
tas.Quis enim ex antiquiſſimis non ſcrí-
bit a Iano Ianiculum: & Etruſcos veteres
Gallos conditos:& tamen plures Grę̃co-
rum tradũt a Turrheno Lydo qui fuit nu
per & heri:poſitos? Quietiam Turrenam
Thuſcorum regiam non puduit eos Ro-
mam aſſerere. Tanta videlicet impuden-
tia cum eorum iactantia eſt:vt omniũ gen
tium & imperiorum atq; vrbiũ pręclariſſi
marũ ſe conditores eſſe apertis ſępe men-
daciis conſcribant.

uata duplexq; argumẽtũ profert.Primo:
ꝙ Romulus nõ eſt eius ppriũ nomẽ: ſed
Rumulus id eſt mamillarius.Nam Etru
ſci Rumam:latini poſtea mãmillã dixe-
runt. Vnde Fauſtulus illis nomen impo
ſuit Rumulus & Rum⁹:ꝙ mamma lupę
fuerint primo lactati:& hoc idem Seruí⁹
dicit ſuper octauum æneidos: ibi Rumo
re ſecũdo.Poteſt inquit dici Rumone ſe-
cundo:quia Rumon dictus eſt Romul⁹.
Vnde & fic⁹ Ruminalis dicit ad quam
eiecti ſunt Remus & Romulus: quę fuit
ibi:vbi nunc Lupercal in Circo.Hac.n.la
bebat Tyberis anteq̃ Vertũno factis ſa-
crificiis amnis auerteret.Igit Sẽpronius
hoc argumẽto vtitur.Nomen qđ ab alio
noſe occultę originis deriuat:nõ dicitur
a noſe manifeſtę originis. Cęterũ nomen
alterũ a quo deriuat Roma:ẽ occultę ori
ginis.Nõ igitur dicit a Romulo:cui⁹ no
mẽ eſt manifeſtæ originis a Ruma.Nam
Etruſca olim lingua & ætate mea nõ ha
bet.o.integrũ: ſed inter o & u. & magis
appropinquat u.in compluribus.Quare
qđ Fauſtul⁹ Etruſc⁹ ptulit p u Rumul⁹
ipſi Sabini & Latini pnũtiabãt pr o.Ro
mul⁹. Q2 vero ait Romã deriuari ab al-
tero occulto noſe: ſatis mihi fuit ãtea oc
cultũ.Nũc vero qd ſentiã explicabo reli-
quẽdo iudiciũ doctiori.Plini⁹ tradit ĩ di
ſciplina Etruſca cõtineri quo pacto poſ- Euocatio
ſint euocari dii:fulgura:ignes:& eiuſce- deorum.
modi.Quare etiã ga oppoſitorũ eſt eadẽ
diſciplina:rituales cõtinebãt: quo pacto
nõ poſſent euocari.Hoc autẽ nullo mo-
do fieri melius poterat:q̃ occultando no
mẽ ipſius dei:in cui⁹ tutela vrbs ipa erat
Eius occultãdi modus erat Etruſcis:my
ſterio quodã:& literis quibuſdã ab ipſo
dei noſe altex extrahere:cui⁹ ritu ac my
ſterio:nunc ſoli Talmudiſtæ Caballarii Caballarii.
vrũt:in diſciplina quã vocãt Caballa.Cę
terũ vt hic Sẽpronius:& Ouidius in Fa-
ſtis:& Plutarchus in vita Romuli:& alii
aſſerũt:dũ cõderet Romulus vrbẽ:voca-
uit ab Etruria vatẽ qui auſpicato die foſ

ſam pomœriũq; ſacraret: & aratro cingeret palatinum collem: & nomẽ poneret vrbi. Plutarchus vero addit quod alíi tacent: videlicet q; Etruſcus id fecit myſteriis & líris quibuſdã: ſcilicet a nomine dei in cuius tutela eſſet vrbs: extrahendo nomẽ vrbis. Et ita nomen extractũ quo vocaret Roma eſt: alterum vero nomẽ Romę dei ſui a quo tractũ eſt: ſolis: de more Thuſco in arcano ſacerdotũ erat occultatũ. Et hoc eſt qđ Plínius ait in .iíí. naturalis hiſtoriæ capitulo .ví. Roma ínquit ípſa: cuius alterum nomen arcanis cerímoníarum nefas habetur. Qđ optima & ſalubrí fide abolitũ: quía Valerius Soran⁹ annũtíauit: mox luit pœnas. Et in xxvííí. líbro naturalis eíuſdem hiſtoríæ: quo de vi verbo⁹ & íncantamentorũ tractat: capítulo .íí. ſic dícit. Verrí⁹ ínquit Flaccus: authores ponit quíbus credat ín oppugnationíbus ante omnia ſolítum Romanís ſacerdotíbus euocarí deum: ín cuíus tutela íd oppídum erat ꝓmíttíq; íllí eundem aut ampliorem locum cultum ve apud Romanos. Durat in pontificũ díſcíplina íd ſacrum: conſtatq; ídeo occultatum in cuíus tutela dei Roma eſſet: ne quí hoſtíum ſímílí modo agerẽt. Hæc meo íudicío íntellígit Sempronius. Líceat tamen cuílibet opínarí. De Angerona: omnes ídem ſentíunt: quos equídẽ legerím. De poſitíone ſyderea nõ puto eam fuiſſe: qđ multís rationíbus equídem ꝓbarem ſi rei huíc cõgrueret atq; operí. Quæ Græcorum mendacía Sempronius adíícit: prætereo: cum quía nota ſunt: tum præcípue: quia opus íam a me confectum & ſuo tẽpore edendum ſeruaẽ: de ínnumeris mendaciís Græcoꝝ Relíqua vero quæ ad aureum ſæculum & orígínem vrbís Romæ ſpectant ſup Fabíum Pictorem ſupplebímus.

Romæ nomẽ carcanũ.

Explícita ſunt Commentaría Sempronii.

Eíuſdem fratrís Ioannís Annií cõmẽtaría ſup Epithetũ (dicerem epilogũ aut Epítomen:) Archílochí de temporibus. Lib. X. Commentarium primum.

Archiloch⁹

ARCHILOCHVS Græcus Chronographus: floruit Olympíco certamíne victor: floruit cũ Símonide & Arístoxene Olympíade xxix. vt Græci ſcribũt & Euſebius annotat in eadẽ Olympíade. Cauſa edẽdí hoc Epíphetũ de tẽporib⁹ plures fuere. Vna quídẽ cõmunis ſibi & aliís Græcís: quã facit. Fundítus ígnorabãt græcí q primí reges fuerint in orbe: & aureo ſæculo ante Nínũ: gpræqa Nínus prím⁹ fuit q aſſecutus eſt ſcríptores Græcos: vt Díodorus in .iíí. líb. & Xenophon de equocís ínſinuant: ídcírco ad cõplete ſcribẽdũ hiſtorías & antíqtates: neceſſe fuit ab Aſſyríis mutuarí & mandare líís: q reges ante Nínum: quot ve annis ſingulí regnauerint. Deínde: quía etiã de tẽporib⁹: a Nino vſq; ad primã Olympíadem: Græcí authores p opíníones ſcribũt: & ſibí mutuo cõtradícũt: & ob íd ín certa eſt oís Greca hiſtoría de tẽporib⁹: vt authores ſunt Euſebius de tẽporib⁹ prímę Olympíadís: & Ioſephus cõtra Appionẽ grãmatícũ: ídcírco neceſſe fuit ad depellẽdos errores ab hiſtorícis: cũ ípſa certíſſima Barbaroꝝ hiſtoría cõcordare greçoꝝ íncerta tpa: quãtũq; tpis íntercéſſerit a Nino vſq; ad cõditionẽ Troíæ: quot ve annis & quíb⁹ regíbus Troía durauerít. Deínde: quía círca ſenectutẽ ſuã qua víxít Archiloch⁹ (vt aíunt) annís centũ & decẽ: errarí cœptũ erat de tẽporib⁹ Homerí: ídcírco ípſe coactus eſt etiã Epithetũ ꝓtrahare: ab excídío Troíano vſq; ad Homerũ poetã. Huius Epítheti meminít Euſebius cũ de tẽporib⁹ Homerí loquítur: & nos paulo ínferíus adducemus. Itaq; de tẽporibus aurei ſæculi q̃ ꝓceſſerũt Nínũ: & q̃ ídẽ Nínus vítíare cœpit omníũ primus: vt authores ſunt Fabius pictor: Trogus & Iuſtinus: hís verbís abſoluit Archilochus.

Maſeas Phœnix Damaſcenus: líbro nonageſímo ſeptímo hiſtoríarũ aſſerít ãte Nínũ ferme ducẽtís qnquaginta annís fuiſſe ínundatiõnẽ terrarũ: & quẽdã cuí teſtímonium ꝓhibet Moſeus antíqſſímus hiſtoricus liberatũ círca fluuíũ Araxím ad mõtes Caſpíos: tũq; recẽtí cęlo & rudí humano genere vixiſſe aureã vítã: ín qua nullo ferẽte legẽ: natura ípſa viuebaẽ: quouſq; Nin⁹ & Semíramís arma populís íferẽtes: primí vitã vitíare cœperũt humanã. Tradũt ígitẽ Chaldęi vno & trígeſímo atq; cẽteſímo ab Ogyge anno regnaſſe apud ſe Saturnũ auũ Nini: annís ſex & quínquaginta: primũq; Babyloníæ fundamenta iecíſſe. Hũc ſecutũ fuiſſe filiũ Belũ Iouem: & rexiſſe Chaldęos & Aſſyríos annís duob⁹ & ſexaginta. Nínum vero duobus & quínquaginta. Semíramidẽ duobus & quadraginta. Ea Babyloníam magnítudíne índicíbílí extruxit. Supputanẽ ígitur a Nino ad ſecundum annum Spherí quo ortus eſt Deucalíõ anni vnus & quínquaginta ſupra. CCCC. ſeptíngentí vero a prima ínundatione nouímeſtri: a qua ad Troíã collígit Maſeas annos nõ minus octo & vígíntí ſupra octíngentos. Regnatum vero fuit Troię regíbus ſex: ſub Dardano quídem vno & trígínta annís: ſub Erichthoníoqnq; & ſeptuagínta: ſub Troe ſexagínta: ſub Ilo qnq; & quínquagínta: ſub Laumedonte: ſex & trígínta: ſub Príamo. xl. ſed ſolos regũ Troiæ annales ex Maſea phœnice ꝓſequít. Deínde de tẽporibus ab euerſione Troiæ vſq; ad Homerũ poetam díſtínguít: de cuíus patría & tẽporibus índocile ſemper genus lítígauit: vt vere oſtendãt ſe níhíl ſcíuiſſe. Nam vt ípſímet Greçí cõfitẽtur: ſi de Homerí patría a Pyndaro Lyríco quęres: ſibí ípſe díuerſus erít: & nunc Smyrnæũ: nunc Chíũ aſſeuerabit. Si ab Antímacho & Nícandro expetís: Colophoníũ cenſebũt. Si ab Arístarcho & Dionyſio Thracío: haud dubítabũt Athenienſem dícere. Arístoteles eũ Salamínium: Símonídes vero Argiuum eũ fuiſſe contẽdít. Hactenus de patríæ eíus erratís. Nunc de tẽporib⁹: Euſebíum de temporibus Aeneę Syluíí ſcribẽtem: audíam⁹ hís verbís. Homerus ínquit hís fuiſſe temporibus a quibuſdã íudícaẽ. Et ſubdens: quãta ínquit apud veteres de eo díſſonã

Maſeas.

Euſebíí error.

Homerí patría.

Homerí ſæculum.

tia fuerit: manifestū esse poterit ex sequentibus. Quidam eū ex quibus Socrates: ante descensum Heraclidarum ponunt. Eratosthenes: post. c. annū Troianę captiuitatis. Philocorus vero: Ionicæ migrationis tempore: sub Archippo Athenienſium magistro: qui fuit post captā Troiam: annis. clxxx. Cæterum Apollodorus Athenienſis. cc. xl. anno euersionis Ilii. Extiterunt alii: qui paulo anteq̄ inciperent Olympiades: retro. cccc. annis Troianę captiuitatis eū fuisse putent: licet illum Archiloch⁹ dicat fuisse. xxiii. Olympiade: & quingentesimū Troianæ captiuitatis annum supputet. Hæc Eusebius. Quæ omnia Archiloch⁹ ex historiis dictarum patriarum perquirens qui fuerint illis temporibus apud eos dicti Homeri: has caligines dissoluit dicens.

Homeri viii.

Licet Eusebius non definiat pro Archilocho expresse: tamē subtracite per istam coniunctionem /licet/ determinat. Quasi dicat. Licet Archiloch⁹ certissimus temporum author probe dissoluat equiuocationes nois Homeri: quia plures fuerūt: vt etiā Xenophon de equocis dicit: & tpa eorū & nobilitates ex ānalib⁹ patriis pbet: & ætate sua vltimū fuisse tradat: tñ illi in equiuocatiōe: & stultitia perseuerāt: quia vt in principio fragmentorum Catonis probauimus græcorum genus est confusissimum: & per omnem vitam homines errare cōpellens: simulq̄ indocile atq̄ nequissimum: quærens literis suis a natura sua: cuncta corrūpere. Instructi enim copia dicendi: vt ait Lactantius: mirabile est: quantas mendaciorum tenebras: & caligines excitauerint. Credit ergo Archilocho: cū studiose annalium patriorum perscrutatori: tum pręcipue quia vltimo Homero qui quærit ipse coætaneus fuit: de cuius laudibus hæc dicit. Archiloch⁹ floruit: vt Eusebi⁹ notat: & nos supra diximus: Olympiade. xxix. Et Homer⁹. xxiii. quare ātē floruit Homer⁹ q̄ Archiloch⁹: sex olympiadib⁹: id est annis. xxiiii. qm̄ Olympias apud Græcos est spatium quatuor annorum: sicut apud latinos lustrum est spatium quinq̄ annorum. Fuit igitur Archiloch⁹ coętaneus Homero poetæ de quo erat pquisitio. Et ideo ipsi soli præter omnes credit. Quot vero Cadmi fuerint super Xenophontē de æquiuocis

Secuti sunt anni quingēti a captiuitate Troię vsq̄ ad. xxiii. Olympiadē: in quibus florue rūt Homeri octo. Hos primus in annalib⁹ Teutei regis Assyrios traditur: qui vigesimus septim⁹ a Nino extitit. Hic Homerus vt ibi tradit: fuit Smyrneus & pfectus eiusdem regis paulo ante descensum Heraclidarum in peloponessum: ānō. xx. Demophoontis regis Atheniēsiū: quādo Pyrrhus in templo Apollinis fuit ab Oreste interemptus.

Hunc secutus est Homerus Chius. qui vt Chiensium memoria tradit: floruit arte medicinę anno. xix. Melāthis regis Atheniēsiū. Alius fuit Homer⁹ patria Cumeus: q vt ipsi Cumei perhibent enituit magica magis q̄ literatura: anno. xxiiii. Codri regis Atheniensium. Quartum: ciuem suū prędiuitem Salaminenses Cyprii efferūt: arte institoria inclytū: anno octauo Agasti Athenienſis. Biēnio post emersit Homer⁹ Colophoni⁹: quem illorū annales migratione Ionicā prædicant effulsisse arte pictoria simul & sculptili. Sext⁹ fuit Athenienſis: qui vt ipsi scribunt: illustris reuocatione abolitarum legum & nouarum latione floruit sub Archippo. Septimū argiui habent: Musicę atq̄ geometricę discipline præceptis admirabilem: anno decimo septimo Diogeneti Athenienſis.

Vltimum hunc Homerum ętas nostra cernit: qui Olympiade. xxiii. & a Troiæ excidio anno qngentesimo: patria Męon Olympico

certamine victor: iudicio totius gręciæ eximius poetarum est habitus: & ei soli ius tributum emēdandi characteres & nomina & linguam gręcam: quæ vt ferūt Cadmus Samothrax fere Barbara & plena ruditatis attulit: sub excidiū Troianū: cū reuersus esset a fuga quā inierat ob certamen qđ illi Prisca vxor intulerat ppter nuptias supductę Armoniæ. Sunt ergo nūc characteres ab Homero forma elegantiore. Nam primi barbariem quādam vetustam & nō phœnicam ferebant: quia nihil phœnicum habent vt cernimus: sed Galatarum & Mæonū figuras retinēt. Idem Homer⁹ reformauit characteres: & grāmaticę pręcepta primus dedit: cū antea quisq̄ sermone scriberet simul & loquetur vernaculo: Quæ pfecto etiam Italia: q̄ & magna Græcia suscepit. Hactenus de tēporibus.

Finis.

Explicit eommentaria sup Epithetum (dicā Epitomen) Archilochi de tēporibus.

Eiusdem Fratris Ioannis Annii cōmentaria sup Methastenem. Lib. XI. Prefatio.

Lras expoliuit Homer⁹

Metasthenes.

METasthenes Persa fuit gēte: vt titulus indicat: q sic inscribit. Metasthenes Persa: de iudicio tēporū & annalium pfarū. Tractat em̄ de cēsura annaliū duarū Monarchiarū: videlicet Assyriorū & Persarū. Et idcirco qsqs ille fuerit q librū traduxit existimo meli⁹ dixisset de censura q̄ iudicio. Corruptius vsus est Petr⁹ Comestor: qui scholasticas historias edidit. Nam sup Danielē pphetā: dicit. Metasthenes in lib. iudicior̄. Nā etsi etiā ad indicia & iudicia tēpor̄ hæc referri possunt: pprie tamē ad censurā & emēdationē eorū q̄ p opiniones priuatas: præter publicā annaliū fidē scripserūt: constat opus editū. Corruptissime tñ inueni hūc in aliqb⁹ Megasthenē p Metasthene: quia primus fuit Græcus & historicus: hic vero Persa & chronograph⁹: & ille laicus: hic vero sacerdos: ga nō scripsit nisi publica & pbata fide: qđ erat ppriū sacerdotis officiū: vt hoc loco ipse Metasthenes indicat. Et idcirco oēs græci authores de tēporibus ferme: vt verbosi reiiciunt: ga nō erāt sacerdotes: nec pbata fide scribebāt: sed teste Iosepho cōtra Appionē: & Eusebio de tēporib⁹ primę Olympiadis: qsq̄ p opiniōes: vt cuiq̄ visū est scripsit. Vnde nec mirū si iter se pugnāt & dissentiūt: & ireſtino bello nō phiam mō sed etiā totā historiā cōfodiūt & obtruncāt. Facit aūt duo Metasthenes. Primo ponit censurā de tēporibus. secūdo castigatissimos annales duarū Monarchiarū tradit. De primo sic censet.

Dat regulas tēpoꝝ Metasthenes: vt ex eis sciam⁹ iudicare: q authores sint accipiēdi in Chronographia: & qui; rediciēdi. Prima regula est ista. Suscipiēdi sunt absq; repugnātia oēs q publica & ꝓbata fide scripserunt. Et declarat q sacerdotes olim erāt publici notarii rerum gestaꝝ & tēpoꝝ: q presentes essent: aut ex ātiquiorib⁹ copiarēt: sicut nūc instrumētū publicū & ꝓbatū dicit: qđ a notario ꝑsente publicat & scribit: aut ex antiquiore notario p̄ presentē notariū traducit. Secūda regula est ista. Gesta & annales quatuor Monarchiarum nō possunt negari & reiici ab aliquo: qa solum publica fide notabant: & in bibliothecis aut archiuis seruabant. Vñ & in Esdra legim⁹ q cōtrouersię de reparādo tēplo: difficultabant ex annalibus Persarū seruatis in Bibliothecis: & Ethesias Gnidius recipit in tēporib⁹ Persarū: qa ex annalib⁹ publicis trāstulit. Tertia regula. q solo auditu vel p opiniones scribūt priuati: hi nō sunt in tēporib⁹ recipiēdi: nisi vbi a publica fide nō dissentiūt. Cui argumento est: qa qđ p opinionē vel auditū tradit: pugnā patit inestinā: quales fuere græci: qui vt hic insinuat Metasthenes & Iosep⁹ ꝓbat cōtra Appionē: sibi ipsis de tēporibus dissident: & de mendacio alterutrū accusant: vt est pugna inter Herodotū: Agesilaū: Hellanicū: Ephorū: Tymeū & reliquos. Et nota q Iosep⁹ p has Metasthenis regulas facit validissimū argumētū: q greci nō habuerunt lras a Cadmo: qa nulla publica ꝓbata fides inuenta est vnq̄ in archiuis sacerdotum aut publicis Bibliothecis. Et ideo nup habuerūt mutuati a Mœonib⁹ & galatis: vt supra significauerūt Xenophō & Archiloch⁹. Ex his patet q nemo de tēporib⁹ suscipiēdus est: nisi annalib⁹ quatuor Monarchiarū cōcordet. Et i monarchia qđē Assyriorū qa publica fide scripsit Berosus chaldæus: cōsequēs est vt in temporib⁹ eiusdē monarchię ipsi deb palma: & itē eū sequutis Persis ex qbus est Metasthenes: & græcis: ex quibus sunt Xenophō in ęquocis & Archiloch⁹ & Eusebius. Reiiciunt a tēporibus huiꝰ monarchiæ Assyrioꝝ q priuatas opiniones cōtra publicā ꝓbatāq; fidē scribūt: ex græcis: Herodot⁹ Hellanic⁹ Agesilaus: & ex latinis Iustinus: Gellius: & Orosius. In secūda vero Monarchia Persarū & Medorū author publicę fidei fuit Metasthenes Persa: & Ctesias Gnidius: vt in. iiii. li. Diodorus notauit. Reiiciuntur Iosephus ex Hebręis: & Clemēs: Tatianus: Aphricanus: & Eusebius ex græcis: qa priuatas opiniones sequuti cōtra publicā fidē notāt reges & tēpora: q in bibliothecis & annalibus nō fuerunt & cōtra omnē publicā fidem scribūt: Cyrū ante dedisse licētiā Hebręis in Babylone captiuis: & mortuū: q Babylonia Darius eius patru⁹ potiret. Proinde idē Eusebius qm in tertia Monarchia græcoꝝ: & in quarta Romanoꝝ publicā annaliū fidem sequit: in vtraq; recipit. Recipit & Philo Hebræus: quia nec in vno qđē mēse discrepat. Reiicunt Iosephus & Talmudistæ: q in multis tēporibus de publico mēdacio cōuincunt. Hactenus de censura. Nūc Metasthenes ad fidem publicā Berosi cōuersus tēpora Monarchię Assyriorum: breuibus digesta p reges & quantum quisq; regnauerit, absoluit dicens quid scribat Berosus.

Regulæ suscipiendorū in chronographia.

Qui de tēporib⁹ scribere parāt: necesse est illos non solo auditu & opinione chronographiā scribere: ne cū per opiniōes scribūt vti græci: cū ipsis pariter & se & alios decipiāt: & p oēm vitā aberrent. Verū absq; vllo errore fiet: si solos annales duaꝝ monarchiarū assecuti: cęteros oēs vt fabulatores reiecerim⁹. In his em tā liqde atq; vere digesta sunt tēpora: reges: & noia: q̄ apud eos splēdidissime regnatū est. Neq; tn oēs recipiēdi sūt q de his regibus scribūt: sed solū sacerdotes illius regni: penes quos est publica & probata fides annaliū suoꝝ: qualis est Berosus. Nā is Chaldæus omne tempus Assyriorum digessit ex antiquorum annalibus quem solum vel maxime vnum Persæ nunc sequimur.

Recipiendi & reiiciendi chronographi.

Is ergo tradit ante Ninum ducentis & qua dragintanouē annis regnatū fuisse sub trib⁹ diis regibus: quorū qui primus vniuerso imperauit orbi fuit Ogyges: q prefuit inundationi terrarū. Inde Saturn⁹ fundata Babylonia regnauit annis sex: & quinquaginta. Bel⁹ Iuppiter ei⁹ filius duob⁹ & sexaginta. Nin⁹ ei⁹ fili⁹ q prim⁹ Monarchiā cœpit: annis qn quagintaduob⁹. Semiramis. xlii. Sameis annis. xxxviii. Arius. xxx. Aralius. xl. Xerxes Baleus. xxx. Armatrites. xxxviii. Bel Ochus Prisc⁹ quiq; &. xxx. Baleus iunior duob. & quinquagita. Altadas duob. & trigínta. Mamitus xxx. Mancaleus. xxx. Spherus vigiti. Mamel⁹ xxx. Sparetus quadragínta. Ascatades quadraginta. Amyntes quinq; & quadraginta. Belochus iunior quinq; & viginti. Bellepares xxx. Lamprides trigitaduob. Sosares. xx. Lāpares. xxx. Pānias quinq; & quadraginta. Sosarmus decē & nouē. Mytreus vigintiseptē. Tautani⁹ trigintaduob. Teuteus quadraginta. Tyneus trigínta. Dercylus quadraginta. Eupales trigintaocto. Laosthenes quadragitaquinq;. Pyrithydias trigínta. Ofrateus viginti. Ofragane⁹ quinquaginta. Ascrazapes duob. & q̄dragita. Tonoscōcoleros. xv. Hūc græci Sardanapalum vocant. Hucusq; Berosus: Nos aūt illū imitati: nullo alio authore vsi sumus: q̄ publica Susiana bibliotheca: in qua annales persarū ferunt fuisse Belochum tertium: Sardanapali clandestinū hostem: q eius militię prefectus erat.

Nymbroē.

Ogyges Noa & Ianus idem.

Sardanapalus.

Cœpit aūt hoc pacto: qa Belochꝰ tertiꝰ princeps militię Sardanapali pdito dño suo Sardanapalo: partit⁹ est cū Medis monarchiā: vt Metasthenes enarrat dicēs de eodē proditore.

Is cum Arbace tum Medorum principe partitus est monarchiam ea lege: vt Belochꝰ Babyloniā: Arbaces Mediam atq; Persas regeret. Itaq; interfecto & ex ipso flammis in

Xenophon: ab Ogyge vsq; ad Ninū: eosdem deos quos Metasthenes & Berosꝰ: & totidē ānos enumerat a descriptione Semiramidis: vt sup eū exposuim⁹ li. de æquocis. Saturnū vero hic appellat Nymbrotū patrē Beli: & auū Nini: vt Berosus exprimit. Itaq; ab Ogyge vsq; ad Ninū qvitiare cœpit aureū sęculum cupiditate monarchię: fuerūt anni ducēti. xlix. vt cōuenit inter authores Berosū: Metasthenē: Xenophontē: Fabiū pictorē: & Catonē: sup quos iā cōmētaria cōfecim⁹. Ogygē vero vocāt Noā cognomie Ianū: vt Berosus exprimit: q ꝑfuit diluuio: & primū gen⁹ humanū vt antiqssimus oim pē erexit: dicēte apd Ouidi. in prio de Fastis eodē Iano. Me penes est vnum vasti custodia mūdi. Et ius vertēdi cardinis omne meū ē. Igit vetustissime tēpus ꝓbatū publica fide ab īundatiōe terraꝝ ad primum monarchā assyriorū Ninū: sunt anni. ccxlix. A NINO aūt vsq; ad finē Sardanapali durauit Assyrioꝝ monarchia: ānis q̄tuor & trigīta sup ducentos ac mille. Ergo qa Eusebiꝰ eosdē reges & tpa Assyriorū sequit: a Nino vsq; ad Sardanapalū recipiēd⁹ ē exceptis sex ānis Notat. n. regnasse Sardanapalū annis vigīti: quū ānales Assyrii scribāt. xv. Hęc itaq; in publica Persaꝝ bibliotheca ex assyriana publica fide posita excerpsit Metasthenes: in q̄ etiā publici ānales Persaꝝ erāt: cōtinētes quo pacto post Sardanapalū Medorū & Persarū monarchia cœpit biptita inter Medos & Babylonios: deinde quō reunita fuerit sub primis Cyro & Dario. Cœpit aūt hoc pacto: qa Belochꝰ tertiꝰ princeps militię Sardanapali pdito dño suo Sardanapalo: partit⁹ est cū Medis monarchiā: vt Metasthenes enarrat dicēs de eodē proditore.

Belochus.

Diodor⁹ i. iii. li. copiosissime de Belocho & Arbace atq; Sardanapalo historiam tradit: & quō Ctesias Gnidius in temporibus monarchiæ assyriorū deficiat: nō digerendo reges: &

eorum nomina & tempora: quib⁹quiſq; regnauerit. Sed in monarchia Medo rũ laudat eundẽ Cteſiã: q ex publica fide atq; Bibliotheca perſarũ: annales in græciã retulit: & eadẽ refert: q̃ hic Metaſthenes. Et ideo Græcus Cteſias recipit in tẽporib⁹ Perſarum: & repellitur a temporibus Aſſyriorũ: ſicut econtra Euſebius recipit de temporibus Aſſyriorũ: & excludit funditus a temporibus Perſarum: quia ſecutus Herodotum & conterraneos fabulatores græcos: corrupit publicam & probatã fidẽ quam incorrupte referunt Diodorus Cteſias: & Metathenes. Et nota in Diodoro Siculo dicente q̃ Apandã græci vocãt Aſtyagẽ. Et caue ibi a corruptione impreſſorum: qui Bel Oſum: & Bel Eſum pro Bel Ochum impreſſerũt. Ergo in bipertita monarchia regnatũ fuit per cõſequens totidẽ apud Chaldæos & Babylonios: vt Metaſthenes ſubinfert dicens.

Euſebii fidẽ eleuat.

Bel Ochus.

Philo Hebræus eadem proſequitur quæ & hoc loci Metaſthenes: & nos ſuper eum cõmentaria cõfecimus. Diuinæ quoq; literę in. iiii. lib. regũ: & in. ii. Paralipomenon: horum Babyloniæ regũ reminiſcũtur: quia aſſidue bellum habuerunt cũ gente Hebręa. Nã de Belo Ocho cognomine Phul: ita ſcribit i iiii. li. Regũ cap. xv. Venit Phul rex Aſſyriorũ cõtra Manaſſem regem Samarię. Nec te moueat q̃ vocat eũ regẽ Aſſyriorũ: quia diuinę literę oẽs reges Babylonię vocant reges Aſſyriorum. De Phul Aſſar cognomine Teglat: eodem ca. ita ſcribitur. Venit Teglat Phul Aſſar contra Phacee regem Samariæ: & tranſtulit in Aſſyrios Galileam & vniuerſam terrã Neptalim. Et capitulo ſequente. Miſit (inquit) Achaz rex Hieruſalem ad Teglat Phul Aſſar regem Aſſyriorum: vt iuuaret eum contra reges Samariæ ad Damaſcum. De Salman Aſſar ita ſcribitur capitulo ſequente. Aſcendit Salman Aſſar rex Aſſyriorum contra Oſeam regem Samariæ: & cepit eum ſexto anno Ezechiæ regis Hieruſalem: & tranſtulit decem tribus iſrael in Aſſyrios: vt ſcribitur cap. xvii. & xviii. vbi de Sennacherib dicitur. Anno decimoquarto Ezechiæ regis aſcendit Sennacherib rex Aſſyriorum ad vniuerſas ciuitates Iuda munitas: & cepit eas. Et de Aſſar Adon: ita ſcribitur cap. xix. Cum Sennacherib ſacra faceret in templo dei ſui: duo filii eius interfecerunt eũ: & regnauit Aſſar Adõ

Phul

Teglat.

iecto Sardanapalo: monarchia bipertita fuit. Apud Medos in ea: hi regnauerunt annis quatuor & trecentis. Arbaces viginti octo. Mandanes qnquaginta. Soſarmon triginta. Artí Carmin qnquagita. Arbianes duo. & viginti. Arceus. xl. Attines viginti duo. Aſtybarus cũ Apanda filio. xx. Apanda ſolus triginta. Hoc Cyr⁹ & Darius deuicto: regnauerunt annis triginta ſex. Nam ante reunitã monarchiã regnauerunt in Perſide ãnis ſex. Inde aliis ſex Perſico regno reſignato Cãbyſi filio: ſexẽnale bellũ Tamyrí regínæ Scytharũ intulerũt ſexto anno a Babyloniis euocati: atq; Balt Aſſare iterfecto: reunitam monarchiam in Perſas trãſtulerũt.

Totidẽ annis in bipertita monarchia regnatum eſt apud Babylonios. Primus Phul Bel ochus annis quadragintaocto. Phul Aſſar vigintiquinq;. Salman Aſſar: decem & ſeptem. Sẽnacherib ſeptem. Aſſar Adon decem. Merodach duo & quinquaginta. Ben Merodach vnum & viginti. Nabugdonoſor primus triginta quinq;. Nabugdonoſor magnus quinq; & quadraginta. Amilinus Euil Merodach. xxx. Filius huius prim⁹ Reg Aſſar trib⁹. Secũd⁹ Lab Aſſar Dach: ſex. Tertius Balt Aſſar quinq;.

filius eius pro eo. De Merodach ſcribit. xx. cap. Miſit (inqt) Merodach rex Babyloniorũ literas & nũtios ad Ezechiam regem Iuda. De filio huius Ben Merodach nomẽ non habẽt in diuinis literis: ſed ſolum q̃ captiuauit & incarcerauit Manaſſem filium Ezechiæ poſt mortem ipſius Ezechiæ: vt patet in ſecundo libro Paralipomenon capitulo. xxxiii. Porro primi Nabugdonoſor qui huic ſucceſſit: fit mẽtio in quarto libro regũ capitulo. xxiii. De magno vero Nabugdonoſor: qui cremauit Hieroſolymã & templũ: & duxit Hebræos captiuos in Babyloniã: & Euil Merodach eius filio: meminerũt fines Paralipomenon & Regũ. De tribus vero huius filiis: magiſter hiſtoriarũ ſcholaſticarũ repetit. Metaſthenis locũ iſtũ. Q̃z vero interfecto Balt Aſſare reunita ſit Monarchia & trãſlata in Perſas: etiã vates Daniel quinto capitulo meminit. Itaq; Metaſthenes expoſitis annalib⁹ monarchiæ bipertitę Medorũ & Perſarum: mox reunitę: publicos annales vſq; ad Alexandrum refert ſic dicens.

Balt Aſſare interfecto: regnauerũt ſimul Cyrus & Darius annis duob⁹: ide ſol⁹ Cyrus duob⁹ & viginti. Filius Darii Priſc⁹ Artaxerxes Aſſuerus annis viginti: vltione interea ſumpta de factiõe Tamarica: que per dolũ patruum tradiderat Tamyræ. Huius duo filii Cyrus Artabanes: & Darius lõgi manus: ſeptem mẽſibus pro imperio dimicarunt. & ſeptimo mẽſe Longimano victoria ceſſit: regnauitq; annis ſeptem & triginta. Eius filius Darius Nothos: annis decem & nouẽ. Magnus Artaxerxes Darius Meneon: annis quinquagitaqnq;. Artaxerxes Ochus ſex & viginti. Noſtra ætate Arſes annis quatuor. Darius vltimus ſex. Magn⁹ Alexander qui tranſtulit imperium in Græcos: annis duodecim. Seleucus Nicanor q̃ nunc agit trigeſimum annum: ſucceſſit toti Aſiæ ac Syriæ.

FINIS.

Ex his patet reunitam Monarchiam duraſſe annis vno & nonaginta ſupra centũ. A principio vero ab Arbace vſq; ad Magnũ Alexandrũ: perſeuerauit annis quinq; & nonaginta ſupra quadringentos. Patet quoq; Metaſthenẽ hunc floruiſſe circa tẽpora Magni Alexãdri. Cætera copioſe ſunt expoſita in cõmẽtariis ſuper Philonem. Verum quia in annalibus græcanicę monarchiæ: a Seleuco & Magno Alexandro vſq; ad Philippũ vltimũ / Euſebius ſequitur publicam fidem Aſię ac Syrię per ipſius digeſta tempora: & reges: & i Romana monarchia latinã fidem publicã notat: ic circo in omnib⁹ tẽporib⁹ ſequimur Euſebium: excepta Monarchia Medorum & Perſarum ab Arbace vſq; ad Magnũ Alexandrum.

Finiuntur cõmentaria ſuper Metaſthenem.

F. Joannis Annij

De primis temporibus: & quatuor ac vigínti regibus Hiſpaniæ & eius antiquitate. Liber.XII.

De temporibus priſcis.Caput Primum.

Deucalion.

VI de temporibus emẽdatius ſcribunt:aiunt Deucalionẽ natum anno ſecundo Spheri Aſſyrię regis: & iã duos & octogínta annos natũ afflictũ fuiſſe diluuio: vt refert Xenophon chronographus. Hũc ſequutividerẽt Beroſus & Euſebius:qui a ſecundo Spheri anno vſq; ad.xxxiiii.Spareti:quo diluuiũ Deucalionis accidiſſe refe runt:duos & octogínta ſupputant annos.Annus porro ſecundus Spheri quo ortꝰ eſt Deucaliõ:is erat Hebraicę ſeruitutis in Aegypto quadrageſimuſoctauus:vt Euſebius rectiſſime annotauit.Ab eo aũt anno ſeruitutis vſq; ad príncipium vniuerſalis diluuii ſub Noa:annos ſeptingentos:& mẽſes ferme decem Moſes computat. Totidẽ ex Chaldæis Beroſus enumerat. Pares & latinis Solinꝰ in capitulo de Creta ſupputat dicẽs.Meminiſſe(ingt)par eſt a primo diluuio ſub Ogyge notato:qñ díẽ cõtinua nox inumbrauit mẽſibus nouẽ & amplius:vſq; ad Deucalionẽ:ſeptingentis annis mediũ ęuũ dari.Quare nos a diluuio Noę cognomento Ogygis:vt tradit Beroſus & Phœnices:tpa exordiemur:eaq; ſic partiemur.A diluuio ad.xliii.annum Nini ,regis Aſſyriorum:anni numerantur a Beroſo ducenti nonagintaduo.Totidem Moſes enumerat Geneſis capitulo.xi.ab eodem diluuio vſq; ad ortum Habraæ.Quare caſtigatiſſime poſuit Euſebius Habraam ortum anno Nini. xliii. Porro a.xliii.anno Nini ad conditã Troiã Euſebiꝰ & Beroſus enumerãt annos quíngentos & trígínta octo:& ab eodẽ ortu Habraę ad Chriſtũ Euſebius notat annorum duo millia vigintiquinq;.Quare a primo diluuio notato ſub Noa Ogygio vſq; ad conditã Troiã colligunt anni trígínta & octingenti: & ab eadẽ inundatione vſq; ad Chriſtum decẽ & ſeptẽ ſupra trecentos & duo millia.Hos ígitꝰ perpetuo annotabimꝰ cum adiectione a condita Hiſpania.

De antiquitate Hiſpaniæ.Cap.II.

Hiſpaniæ literatura Tubal.

Tempore Nini fuere Hiſpanis literę:poeſis:& philoſophia moralis.Hoc pendet a Beroſo:Strabone:& Hiſpanica memoría.Beroſus etenim ſcribit Tubalem primum Hiſpaniæ regem formaſſe Hiſpanos legibꝰ:anno quarto Nini:& memoría Hiſpanica quã Strabo refert in primo libro:aſſerit ſe ante Strabonẽ affecutã fuiſſe literas:leges:& carmina ſex milibꝰ annis.Teſte autẽ Xenophonte chronographo de diuerſitate annorũ Priſcarũ gentium:Iberici anni q̃drimeſtres erant:ac propterea ſex milia Iberici anni:duo millia ſolares efficiũt. Quos ſi ab Auguſto circa quem floruit Strabo numeremus:peruenieꝰ ad tpa eiuſdẽ Nini. Kurſus a quarto anno Nini vſq; ad octogeſimũ añ Troianum excidiũ:ferme octingentos annos Euſebius ſupputat.Eoq; anno (vt Euſebius notat) Cadmus ob Zelotypiam Priſcæ vxoris: certamẽ paſſus:ob quod teſte Spíngha & Palefato:coactus eſt a Samothracía in græcas Thebas cõmigrare:vbi primus(vt aiũt)gręcas literas formauit. Ergo ferme octingentis añ annis Hiſpani claruerũt philoſophia & literis:q̃ græci elementa literarũ a Cadmo aſſequerent Tanto videlicet Hiſpaniæ q̃ græciæ antiquior eſt ſplendor & philoſophia.

De origine Hiſpanicę gentis. Cap.III.

Hiſpanorũ origo

In vniuerſam Hiſpaniã prĩcipio gẽtiũ penetrarũt a Caſpiis:Iberi:Perſę:Phœnices:Pœni: Celtæ:vt in tertio naturaľ hiſt.Plíniꝰ aſtipulaẽ:&.M. Varro teſtatur: & Cato de originibus retulit:fabuloſaq; arbitranẽ eſſe:quę greci fingunt de Hercule & Pyrene:& Luſo:& Pane:& eiuſmodi viris græcis.Sunt autem Iberi & Arameí Scythæ Caſpíi:quos Perſæ Sagas appellant:Perſę vero ſub Caſpiis Corſi a ſagis appellanẽ:vt in quinto naturalis hiſtorię Plinꝰ tradit.Quos vero Perſæ & Hebræi proferunt Corſum & Quorem:Greci pronuntiant Cyrnũ & Cyrum.Quare Iberi Sagę Saguntũ:Perſę vero Corſi primi incoluere Corſicã:quã græci vocãt Cyrnũ.Ex his ígitur coloníis primis oẽs inſulę Sicilia : Corſica:Sardinia: vſq; Baleares:ſimul & tota Hiſpanía genus traxit.Porro quum Gothi & Alani a Caſpiis in Europam ſe primũ diffuderint:híq; poſt Chriſtum in tanto in Hiſpanías penetrauerint: atq; ad hanc ætatẽ regnauerint:cõſequẽs neceſſario eſt vt poſteri Gothi nõ variauerint priſcã origínem Hiſpanicę gẽtis.Hęc ígitꝰ eſt tum inuariata:tum maxime vera veſtra origo celſi reges Ferdinande & Heliſabet chriſtianiſſimí príncipes.

Iberi.
Arameí
Corſica
Gothi

De primo Hiſpaniæ rege Tubale.Cap.iiii.

Tubal

Díuus Hieronymus & Euſebius aíunt Tubalem quintogenitum Iapeti filíi Noe:primo genitum omnium Hiſpanię regum fuiſſe:Idq; Ioſephus concedit ex Hebræis:& Beroſus ex Chaldęis:qui aít eum condidiſſe Hiſpaniã anno a diluuio cẽteſimo.xliii.qui erat annꝰ duodecimus Saturni Babyloníci Nymbroti:ante Troiã cõditã annis ſeptẽ & trígínta ſupra ſex centos : & ante annũ Chriſtianę ſalutis annis quatuor & ſeptuagínta ſupra cẽtũ & duo millía. Vrbs nomini ſuo dícata Tubal eſt in Betica:vt patet ex Pomponio Mela.Huic prĕcipuum ſtudium fuit greges & armenta atq; iumenta inducere.Tum quia Hiſpanía hæc q̃ maxime parit:tum prĕcipue quia eadem mortalibus ad eſum:victum: & tegumentũ & alia neceſſaria erant:tum vel maxime quia etiam inter primas díuitias & delitias ea tẽpeſtate poſita erant.Huiuſcemodi ſtudiũ Aramei Tharacoam vocant: id eſt paſtorum congregationẽ: vt tã Hieronymus q̃ Talmudiſtæ exponunt.Hinc Tubalí Tharaconem munus indidit cognomẽtum:a quo non dubium eſt Tharaconam dictam:ſicut coloníis ſuis ſagis.Saguntum nomen accepit vetuſtiſſimũ. Hic teſte Beroſo Hiſpanos formauit legibꝰ anno quarto Nini Quod profecto ſatis congruit ſupradicto veteris Hiſpaniæ teſtimonio quod ſupra ex Strabone produximus.Idem Beroſus tradit anno decimo Nini : & eiuſdem Tubalis anno.cxv. patrẽ Noã cognomẽto Ianũ a Phœnícia & Aphrica in Hiſpanías traiecíſſe:& dimiſiſſe Tubali: ſuo ex filio Iapeto nepoti duas colonias a ſuo ꝓprio noĩe dictas Noælas & Noæglas:q̃q̃ Noægas & Noælas ſcribat Plínius in tertio naturalis hiſtoriæ capite.xxi.Rurſus idem Beroſus aít eum regnaſſe vſq; ad quadrageſimum tertium Nini annum : qui a condita ab eo Hiſpanía eſt annus quinquageſimus quintus ſupra centum. Ergo quinquennio q̃ obiret Tubal:ortus eſt Habraam. Nam quadrageſimo tertio anno Nini genitus eſt: vt ſupra retulímus.

Tharcõa

Habraæ ortus.

De.ii.Hiſpanię rege Ibero.Cap.V.

Iberus.

Succeſſit patri Tubali Iberus filius anno Nini quadrageſimo nono vt Beroſus ſcribit:id ẽ a díluuío anno.ccxcix.a condita vero Hiſpanía centeſimo quinquageſimoſexto:ante autem Troiam cõdítam primo & trígeſimo ſupra quíngentos:& ante ſalutem Chriſtíanã decimo ſexto ſupra duo millia.Quare ab Iberis Caſpiís tota Iberia dicta ẽ:& Celtis teſte Marco Varrone pars proxima Galliæ Celtibería nũcupatur ab hiſtorícis:& ab Ibero rege dictus eſt Iberus amnis:& Iberi qui illum circũincolunt cognominanẽ.Hic fluuius teſte Alberto magno Solíno:& Diodoro in ſexto libro oritur ſub Pyrenei radicibus in Cantabris: & flexuoſe ſerpẽs ſub Ferrarię promõtorío mergitur in Baleare pelagus:cõmercío díues:& ab authoribꝰ nominatus.Regnauit autem vſq; ad annum.xxxiii.Semiramidis iuxta:id eſt annis. xxxvii. vt in Euſebio computatur.

Iberꝰ fluuius.

De.iii.Hiſpaniarum rege Iubalda.Cap.VI.

Iubalda. Sumpſit Hiſpaniarum imperium tertius Iubalda: a quo mons Iubalda nomẽ accepit teſte Beroſo: q̃q̃ ſcriptores in Ptolemęo nõ caſtigate ſcribant Iubeda: & corruptiſſime Mauri Gybeltar nomen Hiſpanis reliquerint. Cœpit autẽ regnare anno trigeſimoquarto Semiramidis vt ait Beroſus: id eſt a diluuio trecẽteſimo trigeſimoſexto. Ab ortu vero Habraę quadrageſimotertio: & a condita Hiſpania centeſimo nonageſimotertio. Ante vero conditã Dardaniam quadringenteſimo nonageſimoquarto. & ante annũ Chriſtianæ ſalutis primo & octogeſimo ſupra mille noningentos. Anno decimoquarto Iubalis fuit annus a diluuio trecenteſimus quinquageſimus. Ergo anno decimoquinto Iubalis conceſſit naturæ Noa pater: cognomẽto Ianus: Ogyges. Rurſus anno trigeſimoſecundo Iubalis fuit ſeptuageſimus quint⁹ Habraæ. Ergo eo anno facta eſt illi repromiſſio Chriſtianę ſalutis: vt patet Geneſis. xii. capitulo: vt benedictio paganorũ nõ in nomine dei iſrael: ſed in nomine ſeminis Habraæ: ſiue Chriſti dei fieret: dicente & exponente id Eſaia capitulo. lxii. Relinquetis inquit vos Iſraelitæ nomẽ veſtrum ad maledictionem electis meis: & ſeruos ſuos deus vocabit alio nomine: in quo qui benedicetur aut iurabit: in deo benedicetur: Amen. His temporib⁹ Hercules Libyus ortus eſt: ante Græcum Herculem annis ferme ſeptingentis: qui Aegyptios annos ferme decẽ millia efficiunt: vt Diodorus cõtra grẽcos arguit in primo libro. Regnauit Iubalda teſte Beroſo a trigeſimoquarto anno Semiramidis vſq; ad decimumoctauũ Arii: id eſt annis ſexagiſta quatuor: vt in Beroſo & Euſebio colligitur. Septennio ante Iubalis mortem: centenario iam Habraæ oritur Iſaac.

Habraæ repromiſſio facta.

Iſaac ortus

De Brygo.iiii.Hiſpaniæ rege.Cap.VII.

Brygus. Brygus Hiſpanis imperat teſte Beroſo anno decimonono Arii: id eſt a diluuio quadringenteſimo. A condita vero Hiſpania ducenteſimo ſexageſimoſeptimo. & ab ortu Habraę anno centeſimo octauo. Ante autem Dardaniam conditam quadringenteſimo trigeſimo. & ante annum Chriſtianæ ſalutis Milleſimo nongenteſimo decimoſeptimo. Brygũ appellãt Arameí Caſtellanum. Brygolam vero Caſtellum. Vnde Etruſci quib⁹ ad hęc tempora plura manent Aramea vocabula: Bricolam vocant caſtellũ in edito poſitum. A duobus vero hũc arbitror hoc cognomento fuiſſe dignatum: & ꝙ inſigne ſibi in vexillo caſtellum ſtatuerit: & ꝙ teſte Beroſo plura in tota Hiſpania caſtella fundauerit: & Brygum nomẽ indiderit: prepoſito ſingulo eorum proprio nomine ducis cui illud conſignabat: quod in Ptolemæo facile patet: vt in Luſitania Laccobryga: Mirobryga: & alia plura. Et in Taraconenſi Brygantum: vo Iubryga: complurag̃ eiuſcemodi. Plinius in quito naturalis hiſtoriæ: capite vigeſimo primo aſſerit eſſe authores qui prodant memoriæ Brygos Europæ in Aſiam traiecciſſe: & condidiſſe Brygios: quos mutata b in ph. Phrygios dixerunt. Quinetiam in Hiberniam colonias miſit: & in Alpinos: & in Tuſciam: in quibus nomina extant. In hibernia quidem habent fluuium Brygũ: & brygantes eius populos: & in Vindelicis Brygos & Bartobrigã: vt in Ptolemæo deſcribitur. At in Tuſcia regio Sabatia continet agrum Brygianũ: in quo poſtea fundatum oppidum Brygianum dicitur: q̃uis g. in cc. commutet vulgaris ſermo: vt Brygoſam: brygum: brygianum: dicimus bryccolam: bryccum: bryccianum. Corrupte vero Brachianum: ſicut & illius proximum agrum amnis Laronis dicunt Anguillariam: quum amnis Lara dici debeat. Submutauit enim pluries nomina. Nam primo a duce Brygianum: inde Arcennum ab arce Veientum. Poſtea Arceanum & Barceanum: & corrupte Braccianum. Regnauit Brygus teſte Beroſo: vſq; primum annum Balanei: id eſt annis. lii. vt Euſebius aperit.

De Tago.v.rege Hiſpaniæ.Cap.VIII.

Tagus quintus rex Hiſpaniæ cœpit teſte Beroſo anno primo Balanei Xerxis. id eſt a diluuio quinquageſimo ſecundo ſupra quingẽtos: & a condita Hiſpania trecẽteſimo nono. Porro ante conditam Troiam trecenteſimo ſeptuageſimooctauo: & ante annum Chriſtianę ſalutis ſexageſimo quinto ſupra octingentos & mille. Ab hoc Tagus fluuius nomen accepit vt ait Beroſus: diues piſcatura & aureis arenis: vt Plinius ſcribit: & Solinus confirmat. De quo Iuuenalis in Satyra tertia. Tanti tibi non ſit opaci omnis arena Tagi. Hunc Beroſus Tagum Orma: Moſes vero per ſyneraícam compoſitionem Tagorma nuncupat. Poſuit hic colonias Tagas in Caſpiis: & Tagorma in Africa. Vnde in Hiſpanias traiecit: vt ea loca in Ptolemæo memoriæ traduntur. Regnauit autem annis triginta: quibus & Balaneus Xerxes. Tagus.

De Beto.vi.rege Hiſpaniæ.Cap.IX.

Anno primo Armatritis teſte Beroſo: cepit regnum Hiſpaniæ Betus: id eſt a diluuio. cccclxxxii. & a condita Hiſpania trecenteſimo trigeſimonono. Ante vero Troiam conditam trecenteſimo quadrageſimooctauo. & ante Chriſtianam ſalutem trigeſimoquinto ſupra octingentos & mille. Talmudiſtæ aiunt Bætum per æ diphthongon ſcribendum eſſe Bætũ quod Etruſci tranſpoſitis vocabuli literis a. e. pronuntiarunt latini felicem. Hinc Bætus & Bętica: beatus & beata patria eſt & felix: quam Homerus & græci campos elyſios dicebant vti Strabo in primo libro retulit. Hebræi vero Betum a behin dici volũt: quod Hieronym⁹ interpretatur locus vitæ meæ: id eſt felicitatis optatæ: quæ cuiq; eſt locus vitæ & cãpus elyſius. Hanc vos felicitatis auſpices: feliciſſimiq; Hiſpanię reges Ferdinande atq; Iſabella e manibus impiorum: vt Aegyptius Hercules e manibus Gerionum: eripuiſtis. De Bęti eius fluuio atq; ſaluberrimo aere hiſtorici plura dicunt. Seneca vero Cordubenſis in Medea ſic habet. Nomen qui terris dedit Betis ſuis Pulſans heſperia maria lãguido vado. Et in Satyra Iuuenalis inquit. Præcipitare volens etiam pulcherrima veſtem: atq; alias quarũ generoſi gramínis ipſum Infecit natura pecus: ſed & egregius fons Viribus occultis: & Betícus adiuuat aer. Et Martialis. O inquit Betis oliuifera crinem redimite corona Aurea qui nitidis velle ra tingis aquis. Regnauit hic Betus annis. xxxi. & anno ſequente Gerion tyrannidem aſſũpſit: vt Beroſus aſſerit. Betus. Bętica.

De Gerione.vii.rege Hiſpanię.Cap.X.

Gerion Afer teſte Beroſo: tyrannidem adſumpſit anno trigeſimoſecundo Armatritis: id eſt a diluuio quartodecimo ſupra quingẽtos: & a condita Hiſpania trecẽteſimo ſeptuageſimoprimo. Ante vero Troiam conditam trecenteſimo decimoſexto: & ante vniuerſalẽ ſalutẽ orbis tertio ſupra octingentos & mille. Dictus eſt autem Gerion a vocabulo Aphro: & proprie Hebræo Gera id eſt aduena: ꝙ teſte Beroſo ex Mauritania Hiſpaniam inuaſit atq; aduenit. Fuit autem illi cognomentum Aramee Deabo: Grẽce Chryſeo: Latine Aureo: qđ a diuitiis nomen cõtraxerat: vt Beroſus ſcribit: & Diodorus in quinto confirmat. Regnauit autem vſq; ad vigeſimũoctauũ annum Belochi vt Beroſus ſcribit: id eſt annis. xxxiii. vt in Euſebio numerantur. Gerion

De Trigemino Gerione.viii.rege.Cap.XI.

Anno Belochi. xxix. vt ait Beroſus regnauerunt filii Deabi Lomnimi. i. philarchę ac exercituũ principes: vt diuus Hieronym⁹ interpretat: quos noſtri trigeminos Geriones vocãt quia tres Gerionis filii fuere. Cœperunt autem anno ſupradicto Belochi: a diluuio añ. xlix. ſupra quingentos: & a condita Hiſpania. ccccvi. Ante autem conditam Troiam. cclxxxi. & ante humanam ſalutem Milleſimo. dcclxviii. Teſte autem Beroſo his regnantibus: & cũ aliis orbis principibus conſciis Typhœus Aegyptius peremit fratrem ſuum Oſiridem cog no Trigemin⁹ Gerion.

Herculis facinora.

mento louem iustum iuste imperantẽ. Quare vt idem tradit: & Diodorus post eũ passim repetit in libro primo: secundo: quinto: & sexto: Libyus Hercules Osiridis filius in vltionẽ paternæ cædis bello facinorosis per totum orbem indicto: patruum suũ Typhoeũ in Aegypto iugulauit: Busiridẽ in phœnicia deleuit: iuniorẽ Typhoeũ in Phrygia enecauit: Milynũ maris præfectũ in Creta obtrucauit: Antheũ libycis arenis strauit: & in Hispania tres Gerionis singulari ꝓuocatos certamine sustulit: & contra Lestrigones in Italiã profecturus vt ait Berosus: creauit Hispaniæ regem Hispalum. Regnauerũt aũt Geriones vt Berosus, infinuat: vsq; ad. xxxvi. Balei regis: id est annis. xlii.

De Hispalo nono rege Hispaniæ. Cap. XII.

Hispalus

Hispalus teste Beroso regnauit anno. xxxvi. Balei regis: id est a diluuio nonagesimo anno supra quingẽtos: & ab Hispania condita. cccxlvii. Ante autem Troiam cõditam. ccxli. & ante Christianam salutem. xxvii. supra septingentos & mille. Ab hoc dictam esse Hispalim vrbem nomen accusat: neq; arbitror dici a palis: sed ab Hispali rege & eius coloniis Hispalis Scythiæ populis quos secum adduxit Hercules per orbem: vt etiam Toletanus clarus historicus Rodericus commemorat. Hunc fuisse filium Herbulis ex eo constat: q; Hispan⁹ & Iliberia illius filia nepotes Herculis ab Hispanis scriptoribus memorantur: q̃q̃ vitio scriptorum a Berosi originali deciderit. Regnauit autem vsq; ad finem regis Balei: id est decem & septem annis.

De decimo Hispaniæ rege Hispano. Cap. XIII.

Hispanus.

Anno primo Altadis: regnauit nepos Herculis Hispanus: qa diluuio est annus septimus supra sexcẽtos: & a cõdita Hispania. ccccl xiiii. Et añ Troiã conditã. ccxxiii. & añ humani generis saluatorẽ. M. dcc. x. Cunq; omniũ cõcessu Hispania nomẽ acceperit ab isto nepote Herculis: cõsequẽs necessario est: vt ante hũc nouẽ præcedẽtiũ regũ cognominibus appellata de more vetusto fuerit: qui cũ Caco simul vitio scriptorũ a Beroso decidit. Regnauit aũt Hispanus duobus &. xxx. annis: quibus & Altades.

De Libyo Hercule. xi. rege Hispaniæ. Cap. XIIII.

Hercules Libyus.

Postq̃ Hercules Italia composita functus est omnibus laboribus: teste Beroso ab Italia anno decimonono Altadis in Hispanias rediit: vbi eius nepos Hispanus regnabat. Quũq; Hispanus naturę concessisset vltimo anno Altadis: ipe Hercules senex admodũ regnũ Hispaniæ iniit anno primo Mamiti: a diluuio trigesimonono supra sexcẽtos: & ab Hispania condita. cccxcvi. Antevero Troiã centesimo nonagesimoprimo: & añ Christianã salutem: millesimo sexcẽtesimo septuagesimooctauo. Regnauitq; ibi vsq; ad decimumnonũ annũ eiusdem Mamiti: & obiit. Cuius ossibus opulentũ sepulchrũ atq; tẽplũ condidere Hispani apud Gades: vt Pomponius Mela exprimit Berosum sequutus. Idem Berosus ait eius nomini Libyo ædificasse ac dicasse vrbes Libysosonã: Libysocam: Libuncam: Liborã. Quas etiam Ptolemæus describit. Plinius in tertio naturali s histo, capite quarto adserit Libysosam vocatam fuisse a Romanis Foro augustanam: & illi ius Italicum tributum. Ergo regnauit vsq; ad. xix. annũ Mamiti.

De. xii. rege Hispaniæ Hespero. Cap. XV.

Hesperus.

Fert Rodericus Toletanus Herculem duxisse secum Atalantem qui circa tempora Moysi floruit. Hũc Berosus non Maurũ: sed Italũ fuisse tradit. Huic frater erat Hesperus vt scribit Iginus: quẽ sibi successorẽ Libyus Hercules reliquit. Regnauit teste Beroso vsq; ad vltimũ annũ Mamiti: id est decẽ annis: quippe qa Italus Atlas illũ ab Hispania pellens: in Italiã coegit vt scribit Iginus: ac ꝓpterea Hispaniã & Italiã Hesperias dictas ab Hespero rege: non a sydere: vt fingunt græci: probat. Nam eadem ratione intermedia Gallia diceretur Hespe-

ria: quia sicut eo sydere ab Italia in hispaniam: ita & in Galliam nauigant græci. Cœpit autẽ regnare in hispania Hesperus anno Mamiti. xx. succedens Herculi Aegyptio anno a Diluuio. Dclviiii. & a cõdita Hispania. d. xvi. Porro ante Troiam conditam. c. lxxi. & ante vrbem romã. dc. iii. & ante humanarum deum. M. dc. lviii.

De. xiii. Rege hispaniæ Atlante Italo Capitulum. xvi.

Italus. Atlas.

Kityn Atlas teste Beroso regnauit apud Hispanos anno primo Mancalei id est a diluuio. dclxix. & a condita Hispania. d. xxvi. Porro ante Troiam conditam. c. lxi. & ante vrbem romã. d. xciii. ante vero Christianam salutem. M. dc. xlviii. Tres fuisse Atlantes Seruius tradit super Aeneida Vergilii: primum omnium Maurum: postremum omnium græcum: horum medium socerum Coriti Hetrusci Atlãtem Italum fratrem Hesperi quem Berosus vocat Atalum Kytin: & de hoc sermo est. Regnauit teste Beroso vsq; ad. xii. annum dicti Mancalei: & creato rege filio Sicoro: ipse in Siciliam: deinde in Italiam ad Corituni adnauigauit: vt in historia Etrusca probatur.

De. xiiii. Rege Hispaniæ Sicoro. Capitulum. xvii.

Sicorus.

Regnauit Sicorus teste Beroso. xiii. anno supradicti Mancalei id est a diluuio. dc. lxxxii. A cõdita vero Hispania. d. xxxviiii. ante Troiam. cxlviii. ante vrbem Romam. d. lxxx. Et ante nos salutis. M. dcxxxv. Ab hoc pars Hispanię Sicora dicta fuit vbi est fluui⁹ Sicorus: de quo Lucan⁹ Hesperios inter Sycorus, non vltim⁹ amnis. Regnauit vsq; ad. vii. annum Mameli vt insinuat Berosus id est annis. xlv. Sub hoc Sycoro hæc contigerunt. Primum quia. xx. annus Sycori erat secundus Spheri: quo ortus est Deucaliõ Saluator Thessalię. Item decimus non⁹ annus Spheri est trigesimus septimus Sycori. At. xix. anno Spheri nat⁹ est hebraicę seruituris saluator Moses vt Eusebius notat. Ita sub Sphero & Sycoro nati sũt duo saluatores: alter a diluuio ereptor: Alter a seruitute.

Deucalion

De Sicano. xv. rege Hispaniæ Capitulum. xviii.

Sicanus.

Sicanus patri successit vt Berosus tradit anno Mameli octauo id est a diluuio. dccxxvi. & a cõdita Hispania. d. lxxxiii. At ãte Troiã. c. iiii. & ante vrbẽ Romã. d. xxxvi. & ãte christianã Salutem. M. d. xi. Sicanum nomen Siculis & Italis tributũ legimus: et celebre nomen est apud historicos & poetas. Regnauit autẽ vt Berosus indicat vsq; ad octauum Sparetí: id est annis vno & triginta vt in Eusebio colligitur.

De Syceleo xvi. rege Hispaniæ Capitulum. xix.

Siceleus

Syceleus regnare cœpit paulo post Iasiũ Tuscũ fratrẽ Dardani qui Troiam condidit: & primum Atheniẽsium regẽ priscũ Cecropẽ vt Berosus notat: anno nono Sparetí: a diluuio. dcc. lvii. Et a cõdita Hispania. dc. xiiii. Sed ante Troiã. lxxiii. ante vrbẽ Romã. d. v. & ante aduentũ magni Messiæ. M. d. lx. ętatis aũt Mosi. xli. & Deucalionis. lviii. Ab isto Siceleo & filio Itali Siculi dicti fuerũt vt Dionysius halicarnasse⁹ in primo libro recitat. Vt aũt Eusebius & Berosus conscribũt diluuiũ in Thessalia accidit, ãno Spareti. xxxiiii. Deucalionis lxxxii. Mosi. lxvi. Hius aũt Sycelei ãno. xxxv. Ascatadis vero quarto, Io ægyptia soror Osiridis reuersa est in ægyptũ & Isis dicta ob beneficiũ traditę hũano generi artis pistorię: vt Xenophõ refert & Eusebius notat. Et vt Berosus ꝓsequit, his orta inter Dardanum & Iasium de regno: in qua contentione quum Iasius atq; Tusci ab Hispania euocassent Syceleum soli aborigines sequebantur Darda

Io.

Iasius.

num:omnis vero Italia & Siculi cum Syceleo fauebant partes Cybelis & Iasii Quunq; dolo la sium Dardanus peremisset in Vetuloniæ agro ad thermas Iasinellas:Siceleus Aborigines exclusit:& Dardanum Italia pepulit & in Samothraciam coegit:vt latina historia tradit:de quo Vergilius in .vii.æneidos.Dardanus ideas phrygię penetrauit ad vrbes:Thraiciamq; samum quę nunc Samothracia fertur. Hinc illum Coriti Turrena a sede profectum & reliqua. Hęc fuit prima intestina Italiæ rixa:ob quã Aborigines infensi siculis: post occasione data contra eos socia arma pelasgis iunxerunt:& ab Italia in Siciliam coegerunt: vt in primo libro Dionysius Halicarnasseus cõmemorat.Eodem anno obiit Siceleus quo & Iasius relicto filio Luso. Regnauit autem vsq; ad .xiii.annum Ascaradis id est quattuor & quadraginta.

De.xvii.Rege Hispaniæ Luso Capitulum.xx.

Lusus Lusitania

Non est Lusus hic græcus sed Hispanus filius Sycelei qui regnare cœpit anno Ascaradis.xiii. a diluuio.dccci.& a condita Hispania.dc.lviii.& ante Troiam.xxix.& ãte vrbem Romã.cccc. .lxi. ante & humanam Salutem. M.d. xvi. Ab hoc Luso dictam Lusitaniam omnes concedunt.Lusum vero nominatum q̃ more Arameo vbiq; sacra ludis & saltu agebat vti quandoq; Dauid ante Arcam egit:& Tuscis lucumonibus erat moris:vt de conditore lucentium Fest⁹ insinuat.Hic mortuo patre Siceleo in Italia rexq; creatus multas duxit ex amicis Italiæ coloni as in Lusitaniam:faciuntq; argumentum complura vetusta locorum & gentium nomina Italis & Lusitanis communia:apud veteres Geographos seruata:q̃q̃ nunc variata fuerint.Huius anno .xxviii.Dardanus qui a turrena sede Coriti in Samothraciã profugerat teste Vergilio dę as phrygię penetrauit ad vrbes.& Troiam condidit:quam a se primo Dardaniam nominauit: anno.vi.Aegypti fratris Danai Aegyptii:vt Eusebius rectissime annotauit. Regnauit autem Lusus vsq; ad annum.vii.Aegypti id est annis triginta.

Dardanus.

De.xviii.rege Hispaniæ:Siculo.Capitulum.xxi.

Siculus.

Siculus teste Menethone regnauit anno Aegypti octauo id est a diluuio .dcccxxii.a condita Hispania.d.c.lxxxix.Et a condita Troia .ii.sed ante vrbem Romam.cccc.xxx. & ante ãnum salutis .M.cccc.lxxxv.Notãdum est hoc loci olim hispanos non proprie habuisse reges: sed electissimos duces:vt Trogus scribit & Iustinus abbreuiat in.xliii.libro Cui argumẽto est: q̃ suos principes vocabulo Arameo Iberico vocabãt nõ Ryid est reges: Sed Sicid est duces vnde Orũ Anum:Eleum:Vlum:dixerunt Sycorum:Sicanum:Siceleum:Siculum:nomine ducum.Hic siculus iunior dictus est per distinctionem prisci filii Itali.Regnauit hic Siculus ad principium Menophis regis Aegypti vt insinuat Manethõ:id est annis ferme sexaginta vt in Eusebio supputamus.

Sic.

De.xix.Rege Hispanię Testa .xxii.Capitulum.

Testa. Erictoni⁹

Testa vt ait Manethon regnauit primo anno Menophis Regis Aegypti a Diluuio. dccc. .xciii.& a condita Hispania .dcc.l.& a cõdita Troia.lxiiii.ante vero vrbem Romam.ccclxviii. & ante annum Christianę salutis.M.cccc.xxiiii.hoc eodem anno vt Eusebius notat filius Dardani Erictonius:Regnare cœpit secundus rex Troiæ hic Testa vt ait Manethon:fuit oriund⁹ Libya Tritonide patria Mineruæ Palatuæ:condiditq; in littore Testam vrbem a qua Ptolemęus Contestanos circa populos vocat eã (vt aiunt Hispani) Teucriam vocauere posteri a Teucro thelamonio vt Silli⁹ & Iustin⁹ sub argumẽto Deinde.Carthaginẽ nouã anno Testæ. xlvii. q̃ erat septim⁹ Zeti regis Aegyti:vt notat Manethõ & Eusebi⁹ Tros fili⁹ Erictonii terti⁹ Tro-

Tros.

iæ imperauit a quo Troia ampliata simul & dicta fuit.Regnauit Testa vsq; ad.xxxiii. Zeti vt insinuat Manethon id est annis septuaginta quattuor vt in Eusebio numerantur.

Testa.

De.xx.Rege Hispaniæ Romo Capitulum.xxiii.

Romus.

Regnauit Rom⁹:vt ait Manethon anno.xxxv.Zeti:a Diluuio.D.cccclxviii. a cõdita Hispania ccc.xxv.& a condita Troia cẽtesimo.xxxviii.Cęterũ ante vrbem Romam .cc. xciiii.& ante annum Salutis.M.ccc.xlix.fuit alius Romus qui in latio Romam oppidulum auxit. q̃d Roma Itali filia condiderat:vt Berosus tradit & Plutarchus confirmat in vita Romuli. Quod oppidulum postea romam latina inuentus per interpretationem valentiam dixit.Et Euander iterato romam vocauit.vt Solinus testatur.Est enim idem dictu Aramee atq; græce Roma q̃d latine. Valentia sicut & Romus valens.Ergo vrbem quã more principum a se Romus Hispan⁹ Romam vocauit:postea Romani seruata nominis interpretatione Valentiam ad hanc ætatẽ dixerunt:vrbem profecto vetustissimam ab hoc Romo conditam/ & inclytam sancto Laurentio martyre ac Vincentio cõfessore .Borgianaq; domo quæ q̃ maxime enituit summis pontificibus .Calisto.iii.cuius auspicio Turchus in Vngaria fusus est:& festũ transfigurationis instituit:& item eius nepote:nunc sanctissimo Pont.max. Alexandro .vi. cuius aduẽtu in suam Vetuloniam Iasiana & Cybelica triumphalia apparuere:quę tempore defensoris eius Sycelei regis Hispaniæ recondita fuerunt.Sub hoc pontifice maxima suspicamur in eius gloriam futura.Finiuit autem regnũ Romus vt insinuat Manethõ anno duodecimo:Ramsis regis Aegypti qui in Eusebio anni tres & .xxx.enumerantur.

Valentia Roma.

De Palatuo.xxi.rege hispaniæ Capitulum.xxiiii.

Palatuus Palentia.

Ergo quia palatui populi circa Valentiam describuntur:consequens est ibidem patrem Romum & filium Palatuum sedem tenuisse:ab his Palentiam conditam fuisse deriuatio nominis est argumento in qua olim floruit Mineruæ studium & Gymnasium generale Hispaniæ: vt in legenda beati dominici scribitur .Regnauit autem hic Palatuus vt Manethon insinuat: anno .xiii.Ramsis regis Aegypti:a Diluuio quidẽ vno supra mille: & a cõdita Hispania .dcccclviii. & a Troia fundata.c.lxxi.Porro ante vrbem Romam.cclxii.& ante annum Salutis.M.ccc.xvi. Hoc anno vt Eusebius notat & Manerhon:Ilus filius Trois:regnauit quartus rex Troię.a quo Ilium dictum simul & conditum in Troia fuit. Regnauit hic Palatuus circa Valentiam quẽ vt quidam existimant pepulit Cacus celtiber qui in carpentanæ monte militiam duxerat:vbi & victoria potitus est & monti Caco nomen ad hanc ætatem dedit:q̃is alii canum dicant.Ferunt autem Palatuum victum :quia adolescentulus erat.Regnauit autem hac prima vice Palatuus puer vsq; ad.xxx.annum Ramsis id est annis.xviii. vt in Eusebio supputari potest.

Ilus.

De Caco .xxii.rege Hispaniæ Capitulum.xxv.

Cacus.

Anteq̃ Hercules græc⁹ nat⁹ esset annis duobus & quadraginta Cac⁹ etiã adolescẽs celtiber regnauit in Hispania:ob cuius victoriã monti Caco nomẽ impositũ anno Ramsis.xxxi. a Diluuio aũt.M.xix.a cõdita Hispania.dcccc.lxxvi.a Troiæ conditiõe.c.lxxxviii.& ante vrbem Romã .cc.xliiii.& ante aduẽtũ Christi.M.cc.xcviii.Dict⁹ fuit Vulcani fili⁹ q̃ prim⁹ in Hispania ferrũ & arma & armatã militiam quę Vulcano conficiunt maxime docuerit.Regnauit vsq; ad annum vltimum Rãsis id est ãnis. xxxvi. Et pulsus regno fuit & coact⁹ fuit in Italiã a Palatuo qui resumptis armis illum propulsauit ab hispania quoniam anno primo a Menophis mortuo Ramse inuenit Palatuus iterato rex in Manethone .Nõ potuit igit̃ pelli a græco Hercule q̃ nõ natus erat paulo post anno sexto dicti a Menophis ortus est:vt mors eiusdem Herculis probat.

Nam vt idem Eusebius omnibus consentiens scribit: ab anno sexto Amenophis ad sextum decimum Amenemis: duo & quinquaginta anni computantur: quibus vixit Hercules /& prædicto .xvi. anno Amenemis seipsum Hercules in flammas coniecit: vt omnes consentiunt. Ergo antea non potuit Hercules pepulisse Cacum /aut Argonautas cepisse: aut vastatum fuisse Ilium ab Hercule /vt mendose in Eusebio scribitur: quia nondum natus erat Hercules: vt ex prædicto tempore illius interitus certissimo comprobatur. Regnauit secundo Palatuus non multis annis: vsq; ad ortum Herculis.

Erithrus.

De Erithro .xxiii. rege Hispaniæ Capitulum .xxvi.

Sicut rex Hispalis filius Herculis libyi cognomentum hoc a coloniis habuit (nam teste Rodorico Toletano Hispale Scythicę gētes sunt) ita Erithr⁹ a coloniis erithreis verisimile est cognomentum desumpsisse: qui a mari rubro in Gades venientes insulam Erithram incoluere: vt Plynius in .iii. naturalis historiæ insinuat: & alii complures confirmant. Regnauit iste ano .vii. Amenophis id est a diluuio .M.lxi. a cōdita Hispania .dcccc. xviii. a conditione Troię .cc.xxxi.

Euander.

Ante autem vrbem Romam .cc.i. & ante christianam salutem .M.cc.lxxii. Perseuerauit autem vsq; ad euersionem Troiæ: id est annis .lxviiii. Anno huius .xi. qui erat sexagesimus ante Troianam euersionem: venit Euander Romam anno eiusdem .xxv. Hercules grecus Cacum in auentino monte Romę insidiose peremit. Et eodem anno in Asiam adnauigans Laumedontē quintum Troiæ regem dolo truncauit. Erat enim Alceus Hercules pyrata maximus non iusti belli & ordinatæ militiæ dux. Quare Hercules annum .xxvi. agens Ilium vastauit. Non potuit igitur Priamus regnasse annis .lviii. post obitum Laumedontis: vt Eusebius ponit: quia tunc Hercules inuenitur Duodennis sub præceptore Lino musicā discens non bella exorsus. Ergo .xxvi. anno Erithri Caco occiso Laumedon periit: & filius eius Priamus anno sequente regnum exorsus regnauit annis quadraginta quattuor: quo anno cum Troia interiit. Quisq; tamen tempora Troianorum regum emendatissima in Archiloco legat.

Mellicola.
Gargoris.

De Mellicola .xxiiii. rege Hispaniæ .Capitulum .xxvii.

Ab excidio Troiano anno primo Mellicola proditur imperasse Hispanię: cuius proprium nomen fuit Gargoris dictusq; Mellicola /q; primus Hispanos mella colligere docuit: cuius nepotis Habidis mirabilem fortunam & regnum summatim refert Iustinus in .xlii. libro Epitomatum. Hunc igitur vltimum reperire proprio nomine in authoribus cum residuis præmissis dūtaxat hactenus potui: regnumq; exorsus anno primo post Troianum excidium /a diluuio vero .M.c.xxxi. & a condita Hispania .octauo & octogesimo supra nongentos & ante vrbem Romā .c.xxxi. simulq; ante Christum .M.c.lxxxviii. Finiuit anno primo Aeneæ Siluii Regis Latinorū id est annis .lxvii. Deinde ad prouincias & particularia dominia ciuitatum Hispania conuersa est vsq; ad Carthaginenses & mox ad tempora Romanorum quæ aliquando procurabo distincte rimari: si cum vita concedatur commoditas.

FINIS.

Eiusdem fratris Ioannis Annii Viterbensis: ordinis prędicatorum & Theologiæ professoris Etrusca simul & Italica emendatissima chronographia Lib. XIII. incipit.

OMNIS historia integra est /& certissima redditur: quæ suis substantialibus partibus cōstat: quas tres esse manifestum est: narratione: chorographiam: & chronographiam. Omne enim individuum /vt Peripatetici tradunt constat sua substantia: & duobus substantialibus principiis individuantibus: q̄ vocāt hic & nunc /& sunt proprius locus & tempus. Cūq; narratio rerū gestarū singularum sit substantia individua historię /quę res individuas narrat: vtiq; necessario consequens est vt duobus principiis demonstretur /loco & tempore. Non em̄ integra & certa historia redditur /si solum dicat. Magnus Alexander superauit Darium Monarcham: sed adiicie dum est /q̄bus locis & tēporibus exercitū ei⁹ fudit: fugauit: cęcidit: vicit: Quib⁹ principiis qcq̄d Grecia mdēax audet in historia tā p̄clare elisim⁹ in libro cui titul⁹ est de mēdaciis priscorū grecorū: vt vere pudeat hac nostra ętate, quosdā alioq eruditos mēdaciis Græcorū delectari: & illis assuescere: imo insolescere. Bonū ē inqt Cato ad Marcū filiū: litteras grecas aspicere: nō pdiscere. Itaq; ps localis historię quā greci vocāt Topographiā & chorographiā quo ad satis est /expolita fuit a nobis in cōmētariis sup Fabiū pictorē: Sēproniū: Catonem: Myrsilū: & fragmētū Itinerarii Antonini Pii: & sup Berosum /& Plynianā Topographiā: & in q̄draginta q̄stionib⁹ Annii. Secūda vero pars est tēporū q̄ publica & p̄bata fide tenetur: vt sup Metasthenem & Philonem ostendimus. Eam partem Greci vocant Chronographiā id est temporum digestionem: cuius probandi duo principia sunt. Primū vt ostendamus tempora q̄ afferuntur: non discrepare a publica & probata fide /vti sup Metasthenem ostendimus. Alterū vt reges & viri digerantur /qui his temporibus floruerunt & quorū memoriam teneant auctores: vel loca /siue vtrūq;. Q̄d profecto nos facimus in hac secunda parte /q̄ est de tēporib⁹: in qua primum extendimus viros & tempora ab Iano & origine Italiæ vsq; ad Othonem Cæsarē. Inde retrocedendo: tēpora & viros p̄scriptos per publicam fidem probamus. Tertiam vero partē historiæ quæ narrat eorum gesta: suo loco absoluemus.

Eiusdem fratris Ioannis Annii chronographia Etrusca digesta: & emendatissima: cuius prima pars digestio Italiæ sub aurea ętate: a diluuio ad Nynum & Camesem tribus regibus annis ducentis quadraginta nouem hoc modo

Solitudo Italiæ	c.viii.	Enakii Lukii	xxx.	Coriban	xlviii.
Ianus primū aduenięs	xxxiii.	Apis	x.	Turrhenus	li.
Comerus Gallus	lviii.	Lestrigon	xlv.	Tarcon priscus	xxiii.
Ochus Veius	l.	Hercules	xxx.	Abas	xv.
Sequunt anni trigīta & quadrigēti a Camese ad Atlantem italū a quo Italia sub his regibus.		Tussus	xxvii.	Olanus	xxi.
		Alteus	vii.	Veibennus	xlii.
		Hesperus	xi.	Oscus	xxxiiii.
Cameses	xix.	Sequūt anni ab Italo vsq; ad excidium Troię .cccc.liiii. sub his regibus Larthibus Italiæ.		Tarcon secundus	xlvi.
Iani secūd⁹ aduēt⁹	lxxxii.			Thyberinus	xxx.
Cranus Razeñ.	liiii.	Italus Atlas	xix.	Mezentius	xxii.
Aruns	xliii.	Morges	xx.	Itēa vigesimo secundo anno Mezētii vsq; ad sextū Celii & principium Romuli computatis quinq; annis laborum.	
Tages	xlii.	Corytus	xxxiii.		
Sicanus	xxx.	Iasius	l.		

m iii.

Aeneę etiam tribus regni eius sunt anni.cccc.xxiii. sub his regibus Italiæ.

Tarcon tertius	xx.
Ocnus Bianor	xlvi.
Pypinus	lii.
Nycius	xlvii.
Pyseus	lii.
Tuscus iunior	xxxix.
Annus	xxv.
Felsinus	xliii.
Bonus	xxviii.
Atrius	xxvii.
Marsias	xviii.
Etalus	xxx.
Celii pars	vi.

A sexto Celii quo cepit Romulus vsq; ad pulsos reges fuerunt anni.cc.xliiii. sub his Larthibus.

Celii residuum	xv.
Galeritus	xx.
Lukius Tuscus	xxv.
Cibitius	lxxxii.
Lucumo Clusin⁹	xxxviii.
Rhetus	xx.
Yellus	xliiii.

A pulsis a Roma regibus ad domitam ciuitatem Hetrurię regnatū est annis ducentis duobus ab his Larthibus.

Porsena Clusius	lviii.
Tolumnius Veiens	xxii.
Eques Thuscus	xl.
Liuius Fidenas	xlviii.
Elbius Tuscus	xxxii.

Post ędem Elbii regnauit pro larthes Turrenus eius filiꝰ annis.xxvi.& ciuitatem Hetruriæ dedit Romanis.

Turrenus	xxvi.
Post datam ciuitatem Hetruriæ claruit posteritas Elbii & Turreni sub Romanis trecentis &.liiii.annis ex quibꝰ Turrenus vixit vsq; ad superatam Thusciam & signatum argeteum Nūmum Romæ in triūphum annis duodecim.	
Turrenus qui supra	xv.
Titus	xl.
Volturrenus	xlviii.
Cecynna	lvi.
Menippus	xlvi.
Menodorus	xxxvi.
Mecœnas	lvi.
Seianus	xxiii.
Skeuinus	xxxiii.
Otho Ferentinus	i.

Verum quia temporum & regum/publica & probata fides expetit:& omnis alius auctor q̃uis alias eruditus abiicitur:vt Metasthenes & cōmentaria eius/& superior Monarchiarum chronographia comprobāt:idcirco publica & probata fides temporū:virorumq; dāda est:& Othonis quidem meminit Sueronius de duodecim Cæsaribus,Eiusdē & Sceuini:Cornelius Tacitꝰ in vita Neronis & Othonis,Seiani meminerunt,Iuuenalis in Satyra omnibus in terris: & Phylo in libro legationis sue secundo & in breuiario temporum/itemq; Suetonius in vita Thybern.Mecœnatis reminiscuntur cum Suetonio poetæ & historici,Menodorum memorat Appianus de bellis ciuilibus q; iuuerit partes Iulii Cæsaris. Omnium vero simul ab Elbio ad Menodorum:memoriam facit Cato in.xix.fragmēto originum. Verum publica fides temporum:ab ipsis certissimis Olympiadibus sumit. Teste autem Liuio in nono ab vrbe condita .Q. Fabius egregie perdomuit Hetruriam vrbem:sed non cepit ciuitatem:quia ciuitas Hetruriæ data est non capta:vt asserunt Valerius maximus & Cato de originibus. Nam Valerius maximus libro.iiii.in fine narraturus pudorem spurinæ Etrusci:his verbis incipit,Quod sequitur externis annectam:quia ante gestum est:q̃ ciuitas Hetruriæ daretur. Cato item in supradicto fragmento:Turrenus inquit patre Elbio Larthe ad lacum Vadymonis cæso:ad reddendā vrbē Hetruriam allici potuit anno secundo Olympiadis centesimæ vigesimę quartę:sed ad recipiēdas latinas litteras:nunq̃ persuaderi potuit. Cęterum a secundo anno centesimæ ac vigesimę quartæ Olympiadis/quo Turrenus dedit ciuitatem Hetruriæ vsq; ad primum ānum Olympiadis .ccxii.quo teste Eusebio:se interemit Otho:sunt Olympiades octoginta septem & tres anni.q̃ simul efficiunt annos octo & quadraginta supra trecentos. Quare publica & probata temporum & dictorum virorum fide:vere a Turreno ciuitatem Hetruriæ dante vsq; ad Othonis interitum anni supradicti supputati sunt a nobis. Sed q; tot annis floruerint:a principibus ipsis Romanis quibus chari fuerunt:ea mēte atq; ingenio mentiti sumus:vt vel ad centrum ipsum sagittam iecerimus:vel parum abfuerimus:ita vt chronographiam non leserimus. Hactenus

de fide publica & probata virorum & temporum retrocedēdo ab Othonis interitu vsq; ad Turrenum datorem ciuitatis Hetruriæ.

Nunc ab hoc Turreno retrocedendo vsq;
ad Romulū residuum probemus.

Annaliū quidem Romanorū publicam fidem probatamq; temporum rationē. Ti.Liuius tenuit in libris ab vrbe condita qui reges fuisse Romæ a Romulo ad pulsos reges annis.cc.xliiii. per eorum tempora clarissime digerit/in primo libro ab vrbe condita. A pulsis vero regibus vsq; ad perdomitam Hetruriam:per singulos annos consulum & magistratuū enumerat annos ducentos:qui supradictis adiuncti efficiunt annos.cccc.xliiii.Olympiadesq;.c.xi. completas. Olympias
Est enim Olympias apud Græcos spatium quattuor annorum: sicut lustrum quinquennium tenet apud latinos.Itaq; si a Romulo rege in primo libro ab vrbe condita Liuii vsq; ad etruscos perdomitos a.Q.Fabio ad lacum vadimonis in nonum librum annos supputaueris:supradictas centum vndecim Olympiades conficies. Porro vt Fabius pictor:& Dionysius Halicarnasseus in primo libro:& peritiores conuincunt:& Eusebius de temporibus sequitur Roma condita est a Romulo post sex primas Olympiades : quas si supradictis adiicias:erunt Olympiades completæ.c.xvii.quando Etruscos perdomuit Fabius:cæso Elbio Larthe ad lacū Vadimonis A.c.xvii.ad secundum annum centesimæ vigesimæ quartæ Olympiadis/quando Turrenus dedit ciuitatem Hetruriæ iuxta Catonem:sunt anni sex & viginti. Ergo publica & probata tēporum fide probauimus Turrenum fuisse prolarthem siue loco Larthis Hetruriæ a Ceso patre ad datam ciuitatem/annis viginti sex. Q;vero a cæde Hetrusca ad lacum Vadymonis fuerint anni residui vsq; ad Romulum .cccc.xliiii.in Liuio numerantur /a primo libro vrbis condite vsq; ad nonum. Larthum fidem faciunt in primis Caro:qui fragmento supradicto meminit Elbii /a quo vicum Elbii in Cyminio latu Ptolęmeus notauit. Liuius Fidenas post humus:etiā a latinis dux exercitus ascitus:post incensam a Gallis Romam in primo Saturnalium memoratur a Macrobio. Equū a quo Equi Phalisci/seruat lapis effossus in Ryyello/in Thermis Pauli benigni. Tolumnii & Porsenæ gesta simul & nomina refert Liuius in libris ab vrbe condita secundo & quarto. Yellum seruant eius inscriptiones in sacrario cinerum Ryyelli: quam in lucubratione de origine litterarum & philosophiæ Etruscæ dedimus. Rhetum a quo Rhetios dictos,Plynius in tertio naturalis historię & quidam alii memorant. Lucumonis Clusini gesta in fœlicia:narrat in parte Liuius in quinto ab vrbe condita. Cibicius adhuc inscriptus seruatur in sacrario cinerum Augustalis Surrenæ .Lukius id est Lucumo Tuscus cū inscriptus /tum a Festo memoratur q; Lucenses condiderit:tum pręcipue Lukium adhuc prędium eius/non longe a Luca illi fert testimoniū. Celius & Galeritus Lucumo a q̃bus mōs Celiꝰ & Luceres olim dicti memorant a Varrone in primo de lingua latina:a Dionysio Halicarnasseo in secūdo libro:& a Fabio pictore de origine vrbis Romę:& a Propertio in quarto Elegiarum. Fides igitur publica & probata de nominibus illustrium virorum/atq; temporibus ab vrbe condita vsq; ad Othonem Cæsarem a nobis fideliter reddita est. Nunc retrocedendo de.cccc.xxx.annis ab vrbe condita vsq; ad euersionem Troiæ: fides publica & probata redditur. in latina historia/ quam & Liuius in primo ab vrbe condita: & Eusebius de temporibus: & partim Manethon Aegyptius in supplemento Berosi tangunt: Et q̃is de annis Aeneæ quidam varient: vt plurimum tamen probatiores supputant annos sex a captiuitate Troiæ vsq; ad eius interitum. Cui est argumēto inuincibili:quia si plures aut pauciores tribuātur:discordaret a publica & probata fide temporū Monarchię Assyriorū:a qua mensurantur priuatorū tempora:vti sup Meta

Elbius.

Ielius.

Regnor⁹ & regũ anni.

sthenẽ Berosumq; ostendimus. Itaq; partim errando: partim regnãdo Aeneas ductauit annis quinq;. Ascanius triginta octo, Siluius Posthumus viginti nouẽ. Aeneas Siluius triginta vno Latinus iunior: quinquaginta, Alba triginta nouem. Atys egyptus: viginti quattuor. Capis: viginti octo. Capetus: tredecim. Thyberinus a quo Thyberis: octo. Agrippa: quadraginta. Remulus: decem & nouem. Auẽtinus: triginta septem. Procas, xxiii. Amuli⁹: quadraginta quatuor. Ergo a Troia cremata ad successorem Amulii Romulum probati sunt a fide publica latina: anni, cccc, xxx. Viros vero Larthes his temporibus regnantes q̃plurimos ponit Manethõ: a Mezentio ad Atrium. Sed & alii auctores eos memorant: vt Tarcontem tertium Vergilius in octauo & decimo Aeneidos. Ocnum in eodem decimo Vergilius, Pypinum memorat Cybelaria inscriptio: a quo Pypinien sis agri Tusci meminit Liuius in nono ab vrbe condita. Nycium a quo Nyceam Turreni in Corsica: & Ethaliam Turrenam a duce insulã. Diodorus in. vi. libro indicat: & nomina ipsa probant. Marsię Turrenorum ducis meminit Plynius in tertio naturalis historiæ & capitulo, xiii, itemq; Cybelaria excisa inscriptio. Pyseum ad classicum inuenisse tubam æream Plynius in septimo naturalis historiæ & plures concelebrant. Tusco iuniori fidem facit Manethon in supplemento Berosi: & vetustissima Tuscanellensis excisa memoria: qua prodit Tuscanellam post Troiæ captiuitatem ab Ascanio monopolim conditã: & processu temporis a Tusco Larthe adauctã. Annum / Annia Tusca vetustissima familia a qua Antoninus Pius oriundus fuit teste Helio Spartiano eximio argumẽto seruat. Hinc bonum similiter monumẽta produnt: cuius familiæ &c. Familia Turna Bona: & Bona: & vt existimo Bonella perseuerant: & excisa æra sub Antonino Pio quæ apud me sunt probant. Atrium etiam Atriaticum mare & Atria oppidum integre demonstrant: vt quidam existimãt: & Plynius in tertio naturalis historiæ capitulo decimo septimo: videtur significare: licet quidam a colonia Volaterræ dictum putent: vti ostendimus super fragmenta Catonis. Huc vsq; hos Larthes supradictos Manethon exprimit: & supradicti etiam auctores. Qui sequuntur: his locis probati sunt videlicet Felsinus a quo fit Bononia condita / tam Cato in fragmentis q̃ Sẽpronius de partitione Italiæ produnt & ab ea primũ Felsinam: inde a Bono successore Bononiam dictam produnt. His ad publicam fidem ostensis afferendum est tempus: & Larthes monstrandi retrocedẽdo ab Troiano excidio vsq; ad eius fundationem: & inde vsq; ad Italum. Est autem tempus a fundata Dardania vsq; ad excisam: quod publica fide annaliũ regum Troiæ Archilocus prodit: & nos in eius commentariis explanauimus copiose, cc, xcvii, annorum. Totidem supputat Eusebius de temporibus: eandem temporum publicam fidem secutus. Porro a condita Dardania vsq; ad primum annum Itali ex publica fide antiquiratum / Berosus cẽtum & quinquaginta septem annos colligit per reges Assyrios. Quos si superioribus adiicias: erũt anni, cccc, liiii, a primo anno Itali vsq; ad Aeneam & Troianum excidium. Quod profecto: & altera publica fide tẽporũ subregulorũ Latii: ex Berosо & Manethone trãssumptorũ ita ostendit. Mortuo Hespero fratre Italus reassumpsit Vetulonię imperiũ: relicta filia Roma in Capena oppido / qđ sub Auentinum fuddauerat vt asserit Fabius pictor de origine vrbis Romæ. Igitur vt Berosus & Manethõ significãt: Roma regnauit in Latio ãnis, xlvi. Romanesius ei⁹ filius, lxxix. Pic⁹ prisc⁹, lvii. Faunus priscus, xxx. Ann⁹ Faunigena q teste Sillio locauit Agillã filiã Trasimeno filio Turreni: regnauit ãnis, liiii. Vulcan⁹, xxxvi. Mars cognomĩe Ian⁹, xxiii. Cecul⁹ cognomĩe Saturn⁹, xxxvi. Picus iunior, xxiiii. Faun⁹ iunior, xxiiii. Latin⁹ Aeneę postea socer, xxxviii. Ergo ẽt p subregulorũ Latii publica tpa: demõstrat̃ publica & p̃bata fide fuisse ab Italo ad excidium troianum annos, cccc, liiii. Ex publica quoq; & p̃batissima fide Berosi & Manethonis sicut latini subreguli & eorum tpa / ita his correspõdẽtes Larthes Italiæ in Vetulonia & eorum tpa supputãt̃ ab Italo vsq; ad Mezẽtiũ. Et nihilomin⁹ latini historici & monumẽta eos nõ suppõne-

Annii.

Boni & bonelli.

Atrii.

Felsinus.

Bononia.

Larthes

Hesperus

Italus.

Roma.

Romanesius.

Picus.

Faunus.

Annus.

Vulcanus.

Ianus.

Saturnus.

Latinus.

rũt. Nã de Mezentio memoriã faciũt: Liui⁹ in primo ab vrbe cõdita. Dionysius itẽ Halicarnasseus in, ii, lib. Macrobius in primo Saturnaliũ: & Virgilius in, viii, &, xi, æneidos. & deinceps. Tyberini patris Ocni / ex fatidica Manto: a quo Albula Thybris dict⁹ est: meminit Virgili⁹ in, viii, &, x, æneidos / & alii auctores. De Tarconte secundo qui Cacum coniecit in Labyrithũ: etiã Solinus loquitur in collectaneis. De Osco sunt colonię Osca quę & Capua (nã Osci sunt Capuenses vt ait Seruius super Eneida) & Volosca id est antiqua Osca / & per syncopã Volsca: vt in Anniis quæstionib⁹ explanatũ est. Veibenũ cognomine Massum conseruant monumenta & vrbis in Thuscia Massæ / & Celius Veibenus a familia vt memorat Varro in primo de lingua latina: vbi Celiũ montẽ asserit dictum a duce nobili Tusco / Celio Veibeno siue per sinæraicã compositionẽ Vibeno. In ea enim cõpositione litteras, e, &, i, cõuertimus: & sepę syncopa vtimur: vt Veilumbros / & Veibenos / & Veterbũ: dicimus Vilũbros: Vibenos: Viterbũ: vt alibi ostendimus. Olanũ ducem Thuscię fuisse / qui primus Mediolanum / fundauerit: est testis Cato in fragmento, vii, originum. Abas / a quo Abantes in Tuscia populi ad caput Abium maritimi / perpetuũ argumentum habet regionẽ ipsam: vnde Lucumo nomine Toru⁹ / classis maritimę pro Aenea princeps fuit vt auctor est Virgili⁹ in, x, Eneidos / nominãs ipsum toruũ Abantem. De Tarconte prisco & patre eius Turrheno Meone: pleni sunt Codices sicut de Atlante Italo: & filio Itali Morgete: atq; Itali socero Corito: & huius filio Iasio. De Bante vero quẽ Berosus Coribantem vocat: idest hastatum bantem: inscriptio Grauisca memoriã facit: vt in cõmentariis de origine litterarum Etruscarum exposuimus. Tanta igitur de probata & publica fide / temporũ & Larthũ Etrurię dicta sint: ab Italo vsq; ad Mezentium. Nunc ab Hespero prædecessore Itali ad Camesem: tẽpora & Larthes sunt demonstrãda. Ea fidem publicã habent a Berоso in, v, antiquitatũ: qui per reges Assyriorum a Camese qui rexit primo anno Nyni colonias Italas vsq; ad Italũ supputat totidem annos: & Larthes quot assignauimus: quorum memoriæ plures auctores habent: vt Cameses: Saturnus: Ianus: habẽt Iginũ: Protarchũ: Macrobium in primo Saturnalium: & pro parte Poetas. Crani Razeni: meminerint loca Volturnæ ita dicta: & Myrsilus de origine Italię: & Dionysius in primo libro dicens: Tuscos se appellare a duce Razenuos. Aruntis primi quẽ Berosus Arunũ declinat: memoriã seruant ẽius coloniæ Thuscæ: Arũtini veteres: Aruntini Rullienses: Aruntini Fidentiores: de quibus exposuimus super Catonis fragmentum sextũ decimum & a, xv, ad, xix, & aliis cõmentariis. Tagetem fuisse qui primus Thuscos aruspicinam docuerit: omnes cum Berosо cõfitẽtur. Sicani prędia in agro Vetulonię manent: quæ dicimus vallem Sicaniã: sicut Enakios amnes dicimus / kat Enakios id est congregationes gygantũ quos expugnauit Apis & filius eius Hercules ægyptius. Vnde & vallem gygantium etiam circa Tuscanellam dicimus: & campum Cymeum iuxta Cat Enakia: vbi Ioui iusto Api: affuerunt Itali: contra gygantes: vt asserit Diodorus in. vi. libro: & nos super Berosum probauimus argumentis & auctoribus inuincibilibus.

Aliquot annis prefuisse Italiæ Apim: & eius ne potẽ: quẽ Greci antropophagũ: Etrusci Kurkium: latini & Berosus Lestrigonem vocant. Itemq; & Herculem vsq; Hesperum cuncta supradicta monumenta cum Berosо confirmant. Et ideo a Camese vsq; ad Hesperum amplã fidem temporum & hominum: Berosus & historici & eorum monumenta præbent. Nunc de temporibus ante Camesem & Nicium quæ latini vocant aurea sęcula fides publica sumenda est. Primum a transumptore fidei publicę Berosо: qui ait ante Nynum fuisse inundationẽ sub Ogyge Iano: annis ducentis quadraginta nouem: & anno centesimo trigesimo primo post diluuium fundantam fuisse Babylloniam a Saturno patre Beli: & eius anno, x, Ianum misisse colonias Thuscas duce Comero Gallo: cui filius fuit Ochus Veius: a quo vestigium manet mons Veiochus. Item Xenophon libro de equiuocis idem tempus scribit a

Oscus

Veibenus massus

Olanus. Abas

Morgetes Corites Bantes

Cameses

Razeni

Aruntini

Tages

Sicanius

Apis in Italia.

Lestrigones

Aurea sęcula.

Babylonia Ochus

publica fide columnę in Babylonia excisæ a Semiramide: vt ostendimus in commentariis eiusdem auctoris. Enumerat enim ab inundatione ad Saturnum patrem Beli: annos triginta vnum supra centum. Et a Saturno ad Belum filium: annos sex & quinquaginta. Et a Belo ad Nynum annos sexaginta duos. Ita ab inundatione ad Nynum primum Monarcham: fuerunt anni. cc. xlix. Vocauerunt autem auream: quia prima fuit nata cum humano genere post diluuium: quæ vindice nullo: aut lege scripta & metu: sed sua sponte rectũ fidemq; colebat: vt ait Ouidius in primo Metamorphoseos: & Trogus & Iustinus in primo Epitomatum. Et vt aiunt. durauit vsq; ad Iouem: qui primus armis sumptis fugauit Saturnum: idest vt ostendit Berosus vsq; ad Nynum: qui legato a patre Belo mandato susceperat: vt omnino Saturnũ Sagã Caspium deleret. Nam et ipse Nynus per interpretationẽ Iuppiter dicitur: vt probatur in cõmentariis super Xenophontem. Nam Saturnus Apteras: quẽ Græcia mendax fingit in historia venisse ad Ianum: non floruit aureo sęculo quãdo Italia dicebatur: Saturnia: sed longe post ferreo iam sęculo: quando Italiæ nomen fulgebat extinctis aliis cognominib9: Ianicula: Saleũbrona: Camesena: Saturnia: Apenina siue Taurina & Hesperia: vt demonstrauimus super secundum fragmentum Catonis: et tertium et quartũ. Et super Fabiũ Pictorem. Eadẽ tempora cum Iano & primis coloniis: assignat Cato in secundo fragmento dicens. Italiæ inquit splendidissima origo fuit: tum tẽpore: tũ origine gentis. Cœpit enim aureo sęculo sub principibus diis: Iano: Camese: Saturno: gente Phœnica & Saga. Et paulo post: Inter autores conuenit Phęnicas & Chaldęos historicos: ante Nynum circiter annis quinquaginta & ducentis quibus durauit aureum sęculum: terras fuisse inundatas: & in Scythia saluatos homines Et ex his venisse Ianum cum dixerim et Gallis progenitoribus Vmbrorum in Vaticanum Et infra. a Vaticanoq; progressum circa Thyberim fundasse regiam et Põtificiam vrbes Deinde. xii. coloniis per Thusciam fundatis dedisse fasces ad cõtinẽdum rudes in officio Aureo. Rursus Fabius Pictor de origine vrbis Romæ sub Iano: Camese: et Saturno: hæc ad verbũ dicit. Italię imperium principio: penes duos populos extitit. Posterius Romani: principio Thusci sub Iano cœperunt: aureo sęculo et ętate: quæ primo ortu generis humani fuit: sub Iano ante Nynum ferme ducentis quinquaginta annis. Ianus tenuit Leuum Thyberis latus Etruriam sub initium aurei sęculi. Camese vero et Saturnus dextrum latus: circa finem aureæ ętatis. Et post declaratos mores aureæ ętatis: mox subdit: quod Trogus: Iustinus: et alii afferunt dicens: fuisse Nynum primũ qui aureos illos auitos mores: noua regnandi cupiditate mutauerit. Itaq; recte tempora aurei sęculi ex publica omniũ fide retulimus: in quibus in principio post Italiæ solitudinẽ scripsimus Ianiculas colonias in Etruria a Iano primum aduenięte positas: vt indicant Cato & Fabius Pictor: & inde recedentem Ianum postea misisse Comerum Gallum iuxta Berosum anno post diluuium. cxli. Huic successit filius Ochus cognomine Veius siue Curulis probauimus igitur nostram Etruscam Italicamq; Chronographiam: quæ continet a diluuio ad Othonem cæsarem: annos septem & septuaginta supra trecentos & duo milia. Iam igitur deo fautore atq; illustratore in aliis cõmentariis vt diximus primam partem historiæ Topicam & Chorographicã obsoluimus: nunc item Chronographiam & tẽporalẽ ex publica & probata fide trãsumpsimus: quæ profecto ab Ogigis prisci diluuio: vsq; ad primum Othonem: pares totidęq; annos digessit: quot publica monarchiarũ fides colligit: vt conferenti vtrãq; patet.

Aurea ętas

Saturni ętas

Explicit Chronographia Etrusca & Italica.

Eiusdem Theologiæ professoris fratris Ioannis Annii Viterbensis: pro cõmentariis Phylonis: quæstionale procemium in lib. XIIII. incipit.

QVAERITVR de genealogia Saluatoris: sit certa & manifesta: nec ne? Nã Iulianus apostata: & post eũ sequuti hęretici: persuaserunt sibiipsis esse tũ falsam/tũ incertã. Sic enim teste Hieronymo arguebat apostata Cęsar. Ea inquit apostata Cęsar Genealogia iure manifesta dicitur: quæ a primis scriptoribus/nõ sibi mutuo contradicentibus/vnanimi traditione promulgatur. Porro primi promulgatores genealogiæ Christi/principesq; scriptores fuere duo: alter quidẽ Matthęus: qui Christi arcana probe nouit: & retulit: alter vero Lucas: qui euangelium vt aiunt/dictante beata virgine/progeniei Christi eruditissima/& approbante Paulo apostolo & dicente cuius laus est in euangelio per omnes ecclesias conscripsit. Quare genealogia Christi ab his promulgata/falsa est/ne dum obscura/quia sibi mutuo contradicunt: dum alter dicit virum Marię Ioseph fuisse filium Iacob ex stirpe Salomonis: alter vero eundem fuisse filium Elyh/& ex stirpe Nathã affirmat. Qđ si etiam vtrouis parente & vtrauis stirpe genitus fuerit: quid inquit viri Mariæ Ioseph stirps ad Christum/a quo nõ fuit genitus: vt eorundem scriptorum vterq; tradit. Vnus enim patritium filium Ioseph dicit: alter illum conceptum ante Ioseph nuptias de spiritu sancto tradit: & obid in suspitionem venisse Iosepho: tamq; validã vt ne angelo quidem crediderit: admonenti hoc factum vaticinio Esaiæ. Nam & si eam non dimisit: nõ tamen ipsam post partum virginem mansuram credidit: quia scribitur. Non cognouit eam a spiritu fœcunda tam: donec peperit: quando licentia maritali etiam oculis: intactã cognouit. Sed hęc forte credibilia possent esse: nisi (quod contra naturã est) conscriberent Salathielẽ & Zorobabelem a Salomone atq; Nathã genitos: cũ in vtraq; linea naturalis posteritatis vterq; scribatur. Quo quid absurdius: q̃ duobus patribus vnum eundẽq; concipi & nasci. Hæc Iuliani Cęsaris obiecta contra genealogiã Saluatoris. Sequũtur obiectiones hæreticorũ. Prima obiectio est ista. Quæ est indecisa atq; interminata genealogia: & in scandalum fidei atq; prouocatiua apostasiæ si ventiletur atq; disputetur: ea non est manifesta & certa: sed obscurissima: incertaq; atq; potius falsa. Cęterum eiusmodi est genealogia Christi: de qua disputare vetat Apostolus: primæ ad Thymoteum epistolę: primo cap. dicens. Denũties quibusdam ne aliter doceant: neq; intendant fabulis & genealogiis interminatis: quæ quæstiones prębstant magis q̃ ędificationem dei: quæ est in fide. Et in epistola ad Titũ tertio ca. Stultas inquit quæstiones: & genealogias: & contentiones & pugnas legis deuita. Sunt enim inutiles & vanę: Verum ad Iuliani oppositionem: qua dicit. Quid ad genealogiam Christi Ioseph: a quo Christus non est genitus: beatus Thomas in postilla super Matthęum & Lucã: & glosa ordinaria super Matthęum primo ca. eandem quęstionem repetũt his verbis. Quid inquiunt ad Christum genealogia deducta a Dauid ad Ioseph: cum Christus non fuerit ex semine Ioseph: Et respondent. Non est consuetudo scripturarum: vt ordo mulierum in genealogiis texetur. Et ideo non per Mariam: sed per Ioseph inducitur: ex quo fit manifesta & certissima genealogia Marię: quæ genuit Christum quia vir cogebatur accipere vxorẽ ex sua tribu & familia: per legem latam: Nume. vltimo capitulo dicentẽ. Omnes viri ducẽt vxores de tribu & cognatione sua: & cunctæ fœminę de eadem tribu maritos accipient: vt hęreditas permaneat in familiis: nec sibi misceantur tribus. Sed ita maneant vt a domino separatę sunt. Porro beatus Hieronymus ad Iuliani obiecta. ita respondet. Hæc profecto q̃ turpi-

Matthęus
Lucas
Christi genealogia

Obiectiones hęreticorum.

Responsio ad. q. Iuliani.

ter hęretici atq; iudaizantes Christiani aberrent indicăt/dum neq; lineas Salomonis & Nathan/alteram alteri adoptione atq; succesſione regni:quę ſub Athalia cōpleta eſt/fuiſſe obnoxiam intelligũt:vt Phylo illuſtris Hebręus ſcribit:neq; aduertũt alterũ euangeliſtarũ virí alterũ ipſius virginis genealogiá texere:& corrupta ortographia ſcribere Eli qđ eſt deus meus. Nam Elyh/Lucas ſcripſit:quod apud Syros eſt deus fortis aut reſurgens:idem apud Hebręos Ioakin. Is eſt pater Mariæ virginis. Vnde beatus Hieronymus. Verum quia omnis hęc dubitatio tollitur:ſi diligenter cōſiderentur:quæ Phlio Hebræus de tęporibus ſcribit: quod profecto opus etiã ad rempora gentiliũ plurimũ valebit:idcirco ſuper ipſum cōmentaria inſtituimus. Fuit autem iſte Philo inter víros illuſtres a diuo Hieronymo numerat9: quem ſuſpicantur quidã vt ſcribit in prologo ſuper prouerbia Salomonis/ſcripſiſſe librum Sapiętię. Cum inter Iudęos & Aegyptios Alexãdrinos mutua cędes facta fuiſſet:miſſus eſt Philo admodũ eruditus adoleſcens/legatus ad Tiberium Auguſtũ: anno imperii eius vigeſimo:vbi offendit prefectum Tiberii Scianum Tuſcũ/filium Mecœnatis:qui plurimum apud Cęſarem poterat:& inſtantiſſime cohortabatur:vt gentẽ Iudęorũ deleret:teſte eodẽ Phylone libro legationis ſecundo:& Euſebio id notante in vigeſimo primo anno Tiberii. Edidit plura opera inter quę illud eximium eſt/quod breuibus & abſolutis verbis emẽdauit omnia tempora ad ſuam rectitudinem & integram veritatem:ab Adam vſq; ad ſuam vltimam decrepitatem:& ob breuitatem operis/illud Breuiarium de temporibus appellauit: mirorq; cur a Theologis ſenſim neglectus fuerit:& ab Epiſcopis derelictus:cum ex eo pendeant multa contra Hebręos:& complura diuinarum dubia litterarũ elucidentur. Sed vel ignoro cur ita factum ſit:aut ſi ſcio non auſim dicere. Soluant ad rem nõ ad hominem ſi poſſunt. quod Paulus ad Hebręos ſeptimo capitulo:manifeſtũ eſt:quia dominus Ieſus ex tribu Iuda ortus ſit. Nam ſi legimus cōmentaria iuniorum ſuper Matthęum & Lucã. ipſa genealogia Saluatoris:quę teſte apoſtolo erat Hebręis ad quos ſcribebat manifeſta:nũc tam dubia & incerta redditur/eorum ſtultis immo impiis litigiis:& ſubtilibus quęſtiunculis:vt irriſioni pateat Iudæis:qui ex his exiſtimant etiam apud priſcos Chriſtianos ſemper fuiſſe incertam:ob falſitatem euangeliſtarũ Chriſti genealogiam:ac propterea non poſſe probari Chriſtum noſtrum eſſe Meſſiam: qui ab euangeliſtis non aperte ſcribatur fuiſſe de domo Dauid:& qui videtur docti Chriſtiani ĩ ea re ſibi mutuo aduerſentur:& ſeipſos & alios per inuolucra inuoluant & decipiant. Nam vt mihi ſæpe reſponderunt & quidem veriſſime: De lira poſtillauit ideſt poſt illa antiqua annihilauit:& plicauit:Burgenſis inuoluit:& alius replicauit. Proh impietas. Scriptura ſacra manifeſta eſt: teſtimoniũ dei lucidum eſt ſapiẽtiam præſtans paruulis. Non egent litterę diuinæ plicis/nõ inuolucris:nõ replicis quia hęc non ſapientiã præſtant paruulis:ſed eorũ animos in cõfuſo relinquunt:& per omnẽ vitam animos hominũ aberrare cõpellunt:vt de Gręcis Diodorus ſcribit in .iii. libro. Non qui plicant:non qui replicant:ſed qui explicant & elucidant me vitam ętęrnã habebunt vt ſacræ litteræ conteſtantur. Sed de his hactenus. Nam has ineptias quas & ſtultas quęſtiones & contentiones apoſtolus ſupra vetuit in epiſtola ad Titum:ſatis aperuimus in cõmentariis noſtris:quæ ardore fidei confecimus ſuper omnes diuinæ hiſtorię libros. Nunc vt breuibus & lucidis & explicatis:inuincibilibuſq;:tum expoſitione:tum reſponſione vtamur pro genealogia Saluatoris atq; diuinis temporibus:præmittimus commentaria ſuper duos libellos Breuiarii Philonis de temporibus:in quorũ primo enumerat tempora ab Adam vſq; ad deſolationem templi:& in ſecundo ab eadem deſolatione vſq; ad ſuam ętatem ſęcula digerit. Vltimo reſpondebimus ab obiecta.

Elyh
Ioakin

Philo

In Nico.
De lira

Explicit quæſtionalis prologus.

Eiuſdem fratris Ioannis Annii Theologiæ profeſſoris commentaria incipiunt ſuper Philonis Breuiarium de temporibus ſuper primum librum.

Commentaria ſuper primum librum Philonis. Præfatio.

EXPONEMVS antea librũ primum Philonis:Deinde ſecũdũ. Tertio ex his reſpondebimus reſolutorie ab obiectiones factas cõtra genealogiam Saluatoris. Primus liber diuiditur in duas partes. In prima tractat in ſumma:quæ tempora fluxerũt ab Adam vſq; ad quartũ annum Salomonis. In ſecunda:ab eo anno vſq; ad deſolationẽ templi. Verum qm̃ de priſcis ſeculis atq; temporibus ſępenumero fit mentio in omnibus ſequentium auctorum libris idcirco ne ſępe nos oporteat eadem ad longum repetere: hoc loco admonendos exiſtimo lectores:vt initio vtamur beati Hieronymi in cõmentario ſup illud apoſtoli ad Hebræos dicẽtis. Fide credim9 aptata fuiſſe ſęcula:vt ex iuiſibilib9 viſibilia fierẽt. Vbi diuus Hieronymus ſic ait. Chaldęorũ veterũ traditio eſt:huius viſibilis & formati mundi:fuiſſe inuiſibilem & informẽ præiacentẽ naturam ſempiternã:a nullo productam:quam poſteriores Græci:ilen chaoſq; vocauerũt:Moyſes vero abyſſum. Hanc materiam ad viſibilitatem & formam fuiſſe a meliore natura deductam confitentur: atq; vti Moyſes primo cepiſſe ſtellis ornare cęlos:ex tempore non ab ęterno produnt:inde terrã ornatam fuiſſe animãtibus & plantis: poſtea piſcibus aquas:volucribus aerem: poſtremo hominem dominũ mundi factũ. Quæ omnia Naſo in opere magno a Chaldęis accepta: ad vnguem proſecutus eſt. Quinetiam & annos & homines ante regnum Macedonum ſub Alexandro produnt a quibus orti ſunt:annis circiter quatuor & triginta ſupra ſexcẽtos & tria milia. Quæ ſi retro ab Alexandro ſupputes:peruenies ad Adam primum. Quod profecto Moyſes in omni eorum ſcientia atq; hiſtoria eruditus conſcripſit: & quod erroris erat elisit in ipſo initio dicens. In principio creauit deus cęlum et terrã:quę erat inuiſibilis & incompoſita:quia tenebræ erant ſuper faciem abyſſi. Quod ſi nobis obiiciãt Chaldęi Moyſem id nõ probaſſe:in promptu eſt reſponſio:quia neq; ipſi ſuam poſitionem firmant: ſed per opinionem ſcribunt. Eſt autem omni humana opinione certior fides:q̃ & rationi magis cõſonat:& quod ingenia & natura non tolerant:vt natura inferior par ſuperiori duratione fiat:horret:& qua credimus vt ait Apoſtolus aptata fuiſſe ſęcula vt ex inuiſibilius & incõpoſitis ad viſibilia & formata deducerentur. Quæ profecto præpoſitio efficientis/& materialis ſimulq; actemporis habitudinem refert. Hæc beatus Hieronymus. In hac auctoritate beati Hieronymi multa memoratu digna continẽtur. Primũ:q; quãdo dicit apoſtolus ex inuiſibilibus viſibilia facta fuiſſe:iſta prępoſitio/ex:cõſtruitur cum iſto ablatiuo inuiſibilibus in habitudine triplici. Primo in habitudine cauſę efficientis idealis: quia iſte mundus viſibilis factus eſt effectiue:ex archetypo inuiſibili ne dũ ſecundum fidem: ſed etiam ſecũdnm Platonem. Ex quo teſte Hieronymo eliditur vnus error chaldęorũ & aliorũ:qui ponunt chaos & materiam mundi a nullo productam:Secundo cõſtruitur in habitudine cauſę materialis:in qua philoſophi cum fide conueniunt:q; ex inuiſibili id eſt informi/rudi/& indigeſto chao a deo & meliore natura q̃ fit chaos:product9 & format9 ſit iſte mũdus viſibilis:& in partes ſpẽſq; rerum ac formas digeſtus. Tertio conſtruitur in habitudine tẽporis:ſicut quando dicimus ex mane fit meridies:id eſt poſt mane. Ita cum dicit apoſtolus ex inuiſibilibus viſibilia ſunt facta:ideſt poſt inuiſibilem:& informem atq; cõfuſam mundi ſubſtantiam:facta eſt viſibilis formatio:& diſtinctio rerum ex tempore. Et in hoc conueniunt gentiles cum fide. Neminẽ enim lego:etiam ex eis qui aſſerunt chaos ętęrnum:qui poſuerit formationem ętęrnam:ſed ex tempore factam:vt etiam Moyſes poſuit. Vnde Ouidius qui non ſolũ chaldęos:ſed etiã

Ile & Chaos

Ex

omnes qui ęternitatem materię posuerũt secutus est: in primo Metamorphoseos: etiam ex tempore cæpisse stellas & formationem rerum asserit. Et æternitatẽ quidem inuisibilis materiæ sic describit. Ante mare & terras: & quod tegit omnia cęlum: Vnus erat toto naturæ vultus in orbe. Quẽ dixere Chaos: rudis: indigestaq; moles. Dei de q̃ cœperint primo stelle: et deorum: idest signorum cęlestium imagines & Planetarum qui dii dicuntur apparere: postea animalia: & vltimo homines: his versibus aperit.

Hanc deus & litem melior natura diremit: Sidera cœperunt toto efferuescere cęlo.
Neu regio foret vlla suis animalibus orba: Astra tenent celeste solum: formeq; deorum:
Cesserunt nitidis: habitandę piscibus vndę. Terra feras cepit: volucres agitabilis aer
Denide q̃ homo sit vltimo fact9: sic asserit. Sanctius his animal: mentisq; capacius altæ
Dęerat adhuc: & qd dñari in cætera posset. Natus hõ est: siue hunc diuino semine fecit:
Ille opifex rerũ: mundiq; minoris origo Siue recens tellus & reliqua. Verum quoniam hæc copiose tradidimus in cõmentariis super genesim ad litteram: & ad illum locũ hæc magis pertinent: idcirco nunc ad chronographiam Philonis regrediamur: quæ a primo homine incipit: & a quo ante Alexandrũ ferme tribus milibus annis atq; sexcẽtis & triginta quatuor se ortos Chaldæi insinuant: vt ex supradicta Hieronymi auctoritate apparet. Aduerte etiam eosdẽ Chaldæos: eodẽ tempore scilicet Adę: fuisse doctos ab eo astronomiam & litteras: vt conijcitur ex his quæ refert Diodorus Siculus in. iii. lib. dicens. Chaldæi mũdũ sempiternũ fuisse affirmant: & neq; principiũ habuisse neq; finem sortiturũ. Anni vero quibus se vacasse astronomiæ asserunt: nõ facile quis crediderit. Ante enim ascensionem siue monarchiam Alexandri tria & quadraginta milia supputant annos; scilicet: mẽstruales: vt ait Xenophõ in libro de equinoctijs: quẽ mox post philonem expositurj sumus. Est autẽ annus menstruus a loco luminari coitus: ad reditum iunæ ad eundẽ gradum: & amplius ad lineã mediæ coniunctionis: idest viginti nouem diebus annus is menstruus constat. iuxta astronomiã qua excelluere chaldæi. Porro menstruorũ quadraginta tria milia: efficiunt annos solares ferme totidẽ quot supra Hieronymus supputauit. Et ideo litteræ simul & disciplinæ omnes infusę cũ primo homine cœperũt: vt Chaldęi aperiũt: & theologi prosequuntur. Plinius vero in. vii. naturalis historiæ: capitulo vltimo arguit: Assyrias litteras ęternas fuisse: ob id q̃ cũ ante Nynũ siue priscum Phoroneũ (nã eodem anno vterq; regnare cœpit: vt est auctor Xenophon libro de equinoctijs) annis quidecim cœptæ sint litterę Aegyptię quę sunt antiquissimæ nunq̃ in auctorib9 inuenit origo Assyriarũ. Eius verba sũt hæc. Assyrias litteras semper fuisse arbitror. Nã Antichides repertas in Aegypto fuisse a Menone quodã scribit: id q̃ monumentis probat. xv. annis ante Phoroneũ antiquissimũ Greciæ regẽ. E diuerso Epigenes apud Babyloniã septingẽtorũ viginti annorũ: obseruationes siderũ coctilibus laterculis inscriptas docet: grauis auctor in primis. Qui minimũ Berosus & Chritodem9 cccc. octoginta. Et concludit Plinius. Ex quo patet ęternum fuisse vsum litterarũ. Sed fundamentũ Plinii falsum est: & consequentia nulla: quia in auctoribus ipsis Assyriorũ quorũ principes sunt Chaldæi: origo inuenitur ante monarchiã Alexãdri. xliii. milibus annis mẽstruis: qui sub Adam incipiunt: & in Alexandro finiunt. vt Hieronymus dicit: & in nostra topographia demonstrabitur: quã post cõmentaria super Metasthenem explicabimus. Et idcirco q̃ Graeci & latini de sempiternitate litterarũ & hominũ somniant: magis q̃ scribãt vtãda sunt vt nihili & cũ ipsis Chaldęis atq; Moyse auctorũ vetustissimo: de antiquitatib9 & priscis temporibus consentiamus: quos Philo sequutus: duos de temporibus libellos edidit: primusq; in duas partes diuiditur. In prima ab Adam: primo Chaldæorũ & gentis humanæ doctore simul & parente tempora fert vsq; ad templi ędificationem: inde vsq; ad ei9 desolationem. Primã vero partem breui summa excurrit dicens.

AB Adam vsq; ad diluuium fluxerũt anni mille sexcẽti quinquaginta sex. A diluuio ad Abrahã duo & nonaginta supra ducẽtos. Ab Abrahã ad Moysẽ quinq; & viginti & q̃dringẽti. A Moyse ad exitũ de Aegypto & ichoatũ tẽplũ ligneũ anni octoginta. Abeo. ad inchoatũ lapideũ anno quarto regni Salomonis. & executioi mandatũ de certũ Dauid de successorib9 regni. ãni colliguntur octoginta & quadringenti.

Hæc est igitur prima pars Philonis: quã ipse in quinq; partes diuidit: vt in littera patet: in quarũ prima ponit tẽpus ab Adam vsq; ad diluuiũ sub Noa. In secũda scribit tẽpus a Noa: vsq; ad Habraã In tertia ab Abrahãvsq; ad Moysẽ In quarta a Moyse: vsq; ad exitũ populi ab ęgypto. In quinta: ab hoc exitu vsq; ad inchoatũ tẽplũ anno q̃rto Salomonis. Verũ qm̃ summa tẽporũ i chronographia est cõfusa & incerta & obscura plusq̃ chaos nisi digeratur per singulos viros aut Reges & Duces: aut capita originũ sibi perpetuo succedentia: & quot inter eos anni colligãtur: apudq; Chaldęos & ipsum Moysem simul singuli homines & anni digerãtur: idcirco Mosayca chronographia vtemur ante diluuiũ: qm̃ Chaldęam reperire nõ potuimus: q̃is omni studio & sollicitudine vsi fuerimus: vt p aliis antiquitatibus habendis: ita pro hac digestione temporũ ante diluuiũ nihil inexploratum omiserimus. Nam Berosus: vt etiã Plinius tetigit: solũ de temporibus inscriptionũ quarũdã per annos. cccc. lxxx. ante Ninum & Phrononeũ supputauit: suppressis singulis ducib9 & temporibus. Porro Moyses Genesis. v. ca. studuit singulos duces & tẽpora digerere. Erãt autem ducum loco primogeniti successores: & capita originũ: per quos digerebantur tempora: qui numero. x. fuere ante diluuiũ hoc modo. Adã primus vixit annis centũ & triginta/ & genuit Seth. Seth vixit. c. v. & genuit Enos. Enos vixit annis. xc. & genuit Caynã. Caynã vixit lxx. & genuit Malaleel. Malaleęl vixit. lxv. & genuit Iareth. Iareth vixit. c. lxii. Et genuit Enoch. Enoch vixit. lxv. & genuit Matusalem. Matusalẽ vixit. c. lxxxvii. & genuit Lamech. Lamech vero vixit. c. lxxxii. & genuit Noã. Noa vero cũ quingentorũ esset annorũ: genuit Sẽ: Cam: & Iapet. Anno autẽ sexcentesimo vitæ suæ: vidit Noa terras inundatas p nouẽ mẽses integros: & vt ait Moyses: decimo mẽse cacumina mõtiũ apparuerũt in Armenia: & Deos insula in mari: vt Solinus meminit: Verũ vsq; ad finẽ duodecimi mẽsis expectauit Noa exsiccationem terrę & præceptum egrediendi ex Archa. Ex quo patet Moysem annos solares duodecim mensium intelligere in supradicto capitulo. Nec solus Moyses retulit vitã priscorum hominum ferme annis mille durasse. tum recente cælo: & natura prona in cælerem multiplicationem generis humani. sed etiam de his longęuis conscribunt omnes qui antiquitates apud Græcos & Barbaros cõscripserunt: vt Manethon qui Aegyptiorũ historiã texuit: & Berosus q̃ Chaldaicã defloravit: & Mochus: et Esty9 adhuc & Hieronym9 egyptius & Maseas: qui phęnicam descripserunt: sicut refert Iosephus in primo de Antiquitate Iudaica. Patet etiam Iosephum & quosdam iuniores aberrare: qui plures annos q̃ supra collegerit Moyses enumerant: & qui Hieronymo imponunt a se falso positum numerum assignasse. Nouit enim diuus Hieronymus supra scriptũ a Moyse numerum. Hiis autem occasionem præbuit ignoratio modi numerandi chronographice. Patet quoq; prima conclusio Philonis: q̃ ab Adam vsq; ad diluuium: non fuere plures anni q̃ sex & quinquaginta supra sexcentos & mille. Quod vero ait Philo: a diluuio ad Abraham fluxisse annos ducentos nonaginta duos: id idem a chronographia Moysi desumpsit Genęsis. xi. capitulo hoc modo.

Adam

Sem biennio post diluuium genuit Arpaxat. Arpaxat vixit annis. xxxv. et gneuit Sale. Sale

vixit annis.xxx.& genuit Heber.Heber vixit annis.xxxiiii.& genuit Pelech.Pelech vixit annis.xxx.& genuit Reu.Reu.vixit annis.xxxii. & genuit Saruch.Saruch vixit annis. xxx.& genuit Nachor.Nachor vixit annis.xxix.& genuit Tharam.Thara vixit annis.lxx.& genuit Habraã.Sunt ergo a diluuio ad Habram vt ait Philo:anni ducẽti nonaginta duo.Quare Noa pater viuebat:quia vixit post diluuiũ annis rrecentis & quinquaginta:vt Berosus scribit in.v.antiquitatũ:& Moyses asserit Genesis nono capitulo.Tertiã quoq; conclusionẽ suã Philo desumpsit a Moyse per capita patrum hoc pacto.Habraã centenarius:genuit Isaach. Isaach sexagenarius:genuit Iacob & Esau.Iacob Nonagenarius:genuit Ioseph. Ioseph vixit decẽ & centũ annis/postq̃ sequuta est seruitus in ęgypto annis.lxv.et natus est Moyses qui octogesimo ętatis suę anno stetit corã Pharaone & eduxit populũ ex Aegypto in desertum:eodẽq; anno cœptũ est templũ ligneũ:id est tabernaculũ fœderis.Quare vera est summa Philonis:q; ab Habrahã ad Moysem interceſſerunt anni quadringenti viginti quinq;:& a Moyse ad inchoatũ templũ ligneũ:et legẽ datã in monte Sinai:anni octoginta. Ex quo patet q; ab Habraã ad legẽ datã a Moyse:colliguntur anni quinq; supra quingentos: a quibus si subtrahis ętatis Habraę annos septuaginta quinq;:quando accepta repromissione cœpit peregrinari: vt patet Genesis.xii.ca.vtiq; consequens necessario erit: vt anno trigesimo & quadringentesimo post repromissionẽ data sit lex Mosayca:nõ ad reprobandam et cassandã dictam repromissionem Messiæ:sed solum ad prępparandum populum vt digni essent susceptione illius: quia non decreto legis est hęreditas benedictionis: sed sola liberalitate ac repromissione dei ante legem factam annis triginta supra quadringentos.Et ita argumentatur apostolus ad Galathas.iii.ca.Habraę inquit factę sunt repromissiones: & semini ei9;qui est Christus.Quæ vero post quadringentos & triginta annos facta est lex:non irritat et euacuat repromissionem:quia si esset hæreditas repromissę benedictionis ex lege/iam non esset ex repromissione:quod est falsum: quia non Moysi sed Habraę per repromissionem donauit deus. Eandem summã Moyses exposuit Exod.xii.capũ. Habitatio inquit filiorum israel qua habitauerunt in Aegypto iubaudi a prima vice qua Habraam descẽdit in Aegyptũ:fuit annorum.cccc.xxx.Cęterum sequens cõclusio Philonis qua dicit a templo ligneo ad lapideũ suppurantur anni.cccc.lxxx.eadẽ ponitur in tertio libro Regũ ca.vi.hoc modo.Anno quadringentesimo octogesimo egressionis filiorum israel ab Aegypto/in Anno quarto regis Salomonis cœpit ędificare domũ.Hæc summa digeritur ab ipso Moyse vsq; ad Salomonem: non per capita originũ:sed per ipsos duces Hebræorũ:quorũ primus fuit Moyses: qui octogesimo anno ętatis suę eduxit populum de Aegypto:vt dicitur Exodi.vii.ca.&.xl.ãnis prę-
Lex & qñ sit data
fuit in deserto:et ita vixit annis.c.xx.vt vltimo cap. Deuteronomii scribitur. Digeruntur ergo dicti anni.ccc.lxxx.per duces hoc modo.Moyses prefuit annis.xl.Iosue prefuit annis. xxvii.Othoniel prefuit annis.xl.Aod pfuit annis.lxxx.Delbora & Barach.xl.Gedeon pfuit annis.xl.Abymelech filius eius.iiii.Thola pfuit annis.xxii.Iayr pfuit annis.xxii.Iepte pfuit annis.vi.Esebon pfuit annis.vii.Labdon pfuit annis.viii.Samson pfuit.xx.Heli pfuit annis. xl.Samuel & Saul annis.xl.Dauid primus ex tribu Iuda.xl. Salomon vero filius Dauid regnauit annis quadraginta: et quartus eius regni/fuit quadringentesimus octogesimus ab egressu filiorum israel ab Aepypto:quando in deserto data est lex:& inchoatum fuit tabernaculum fœderis feretrium:vice tẽpli stabilis.Nam quia populus non stabilis erat vna mansione.nec ad regnum stabile in terra promissionis peruenerat: idcirco feretrium templum ligneum fabricarum iussu diuino fuerat vt inclinatissimus ad idololatriã populus: vtcũq; religione teneretur.Sequitur secunda pars Philonis Commentarium.II.

Siquidẽ ortalite inter filios Dauid:quos ex Bersabee genuerat:quis regno p̃cederet:Dauid edicto statuit a iuniorib9 inchoari:& vt alteri succederet:vbi posteritas naturalis deficeret.Itaq; a Salomone minimo cœptũ est & a Natan illi natu p̃ximiore filio dicto Ahiasar & Mathat:& posteris eius Ahiasarim atq; Mathathyn:id est vt oẽs dicerẽtur & essent fratres principis & donati tempore ad succedendũ. Hinc vsq; ad Iosaphat & Ochoziã posteritas Nathã semper dicta est ahiasarim:nã quos occidit Iorã posteros Nathã:quos pater in tribu Iuda p̃ter decretũ honorauerat:filii Iosaphat fratres Ioran dicti sunt. Siti ter infantes eorũ quos Iorã liberos quidem:sed reditu vacuos in tribu Iuda relinquerat:dicti sunt fratres & filii Ochozię cũ tñ Ochozias vnic9 sol9 ex Ioran & Salomone supstes esset: quo pempto oẽm stirpem regiã ahiasarim Athalia conata est delere:nisi p̃uidentia Iosabet sororis Ochozię ex Ahiasarim saluat9 fuisset minim9 ex ahiasarim infans Elyh qui & Eliakin. Nã synonyma sũt syris & ęgyptiis Elyh:eliakin.ioakin. Cognoiat9 autem infans Elyh fuit Ioas prim9 ex domo Dauid:& posteritate Nathã:pro quo myzmora dextro & læuo choro decantatus fuit:quia.lxx.senioribus septuagesim9 quart9 posit9 est.& sub Ioiada instituit9: ne disperdet deus fũditus domũ Dauid vbi finierat proles Salomonis. Ab isto Ioas atq; deinceps in rememorationem reges sem̃ binomii & trinomii fuerunt. Nã iste prim9 dictus Elyh: ioas:simeon:

Hęc est secunda pars huius primę partis principalis:in qua philo volens colligere tẽpo:a per solam posteritatem, Dauidicã:interserit paucis verbis infinitam siluã historiarũ.Primo.n.reddit/causam edicti: id est statuti Dauid de successorib9 suis ex solis filiis quos ex Bersabee suscepat. Vbi notandũ est q; in secũdo libro regum capitulo qnto:& in primo libro Paralipomenõ capitulo.iii.distinguñ filii Dauid per fœminas/vxores/vel concubinas. Vxorũ filii erant iure cõmuni Hebręorũ & gentiũ apti ad succedendũ honori & dignitati:atq; hęreditati paternę.Concubinarum autem minime. Vnde in lege etiã naturę Sara dixit ad Habraam Genesis.xxi.ca.Eiice ancillã & filiũ eius.quia nõ erit hęres fili9 concubinę ancillę cũ filio meo Isaac.Et ca. xxv. de filiis aliarũ cõcubinarũ abrahę dr: Dedit (inqt) Abrahã cũcta q̃ possederat Isaac:filiis vero cõcubinarum largit9 est munera:& separauit eos a filio suo Isaac: dum adhuc ipse viueret.Et ideo in suprà-
Filii dauid
dicto capitulo solum in genealogia Dauidica ponunt filii naturales vxorum: quos ipse ex eis genuerat:& filii cõcubinarum non nominant nisi in communi: quia non erant apti regni successioni. Qui vero ex vxoribus erant:his verbis enumerat. Nati sunt Dauid filii:ex Achinoe quidẽ Amon primogenitus. Ex Abigail vero Daniel. Tertius Absalon ex Maaca.Quart9 Adonias ex Agit. Quint9 Saphatias ex Abithal.Sext9 Ietraam de Egla.Sex ergo nati sũt ei in Hebron:vbi regnauit septẽ annis, & sex mensibus. Triginta autem & tribus ãnis regnauit in Hierusalem: in qua absq; liberis concubinarum:nati sunt ei ex Bersabee filii quattuor:Sciãmaa: Sobau: Nathan:& Salomon.Ergo Nathã iste nõ fuit
Nathan
ille ppheta &,sacerdos:neq; fuit fili9 Vriæ adoptat9 a Dauid:vt quidã delirãtes nullo certo auctore:aut cõtrario textu littérali somniãt:in hoc peiores Philone atq; Iudęis qui hoc horrẽt.Sequereť.n.q; Christ9 nõ descẽdisset ex vero sanguine Dauid:&

q̄ Lucas decepisset Christianos: q̄ natura lē sanguinē Dauid p̄ Nathā vsq; ad salua torē cōtexuit. Vt autē nō subticeam⁹ deliberatū contra Christū delirantiū argumentū: scias q̄ se fundāt in puerbioꝝ ca. iiii. vbi Salomon dicit q̄ fuit tenell⁹ puer corā patre suo: & vnigenit⁹ coram matre sua. Ergo (iquiūt) fuit vnigenit⁹ respectu Dauid & p̄ cōsequēs alii filii bersabeę fuerunt adoptati a Dauid. Vere vbi lyra non bene sonat: eqdē magistra experiētia delirat. In primis negat istis delirātib⁹ cōtra Christū & ei⁹ scriptorē Lucā; q̄ Vrias adhuc liberos nūq̄ hūerit ex Bersabea puella. Scdo negat ip si cōsequētia: qa ignorauit dialecticā: qa ecōtrario infert. Fui vnigenit⁹ corā matre mea. Ergo nullū aliū habuit mater mea filiū. Non. n. dicit fui vnigenitus corā patre meo: sed puer & tenell⁹ qa vltim⁹ ab eo genit⁹: & corā matre mea fui vnigenit⁹: qa ea p̄cur. ante Dauid decreuit illū successurū in regno qđ ad primogenitū p̄tinebat. Vñ in. iii. li. regū ca. prio: dixit Bersabee ad Dauid: tu (inqt) iurasti mihi q̄ fili⁹ me⁹ Salomō regnabit post te. Tertio paret q̄ isti falso sibi vēdicāt nomē sensus īralis: quū in æquocatione līę decipiant seipsos & alios. Non. n. diuinę litterę vnigenitū vocant semp eum qui vnic⁹ genitus est: sed etiā qui vnicus sit ad successionē. Nā Habraam ante Isaac genuit Ismaelem: & tamen deus vocat eum vnigenitū: non Sarrę: sed Habraę Genesis. xxii. ca. dicens ad Habraā Tolle filium tuū vnigenitū quem diligis Isaac. Et infra. non pepcisti (inquit) filio tuo vnigenito ꝓpter me. Ergo dicas vnigenito tuo nō Sarrę: & vnigenit⁹ corā matre mea nō respectu patris. Ex quo paret q̄ ad sensum repugnātē clare litterę exponant: & catholicam atq; lucidissimam diuinā scripturam & fulgidā non explicent: sed plicent & replicent: & cofundant: & ipsi splendido soli nubes & caligines ingerant. Sed his dicendū est: cur se sapientes vocent & postillatores: cū patentia & clara scripturæ sacrę loca & cognita exponāt: immo plicent per ignotiora & occultiora: & quę eadē facilitate contemnant: qua contra lucidum caliginosius ꝓferunt. Verum horū innumeros errores litterales: tum patentes: tum in fide saluatoris periculosos: locis suis quib⁹ opus fuit exposuimus atq; redarguimus in cōmentariis nostris super diuinas litteras. Qz vero ad institutū Philonis facit: hoc est quia ex peccato Dauid dictū est illi a Nathan ꝓpheta: non recedet gladius & discordia de domo tua in ęternū. Vnde primogenitum Amonem interfecit Absalon: qui & ipse diuino iudicio permissus interiit: subsequuraq; discordia successionis inter residuos fratres: iurauit Dauid. i. firmauit decreto: vt recte Philo exponit: q̄ minim⁹ inciperet Salomon: inde Nathā si Salomonis posteritas deficeret. Moriebat ergo vni⁹ posteritas alteri: quod decretū ferme est de iure gentium: excepto q̄ Dauid instituit vt a minorib⁹ initiū fieret: qđ & de facto iurauit se non reuocaturū: & Adoniā maiorē natu q̄ erāt quattuor filii Bersabee ab p̄sūpto regno deposuit: vt pater in primo ca. tertii li. regū. Ergo vt ibi dicit a Bersabee: tu rex iurasti mihi p dñm deū: q̄ Salomō regnaret: & Dauid rñdit: sicut iurauī tibi per dñm deū israel: ita fiet: vtiq; decretū iuramēto firmatū īsinuat. Qđ autē addit p dñm: oñdit nō amore carnali: sed diuina iussione illud gestum: vt clari⁹ ostendit in primo lib. Paralip. cap. xxvii. quādo mo⁹ dixit princip ib⁹. Domin⁹ elegit Solomonē filium meū: vt sederet super soliū meum: & dixit mihi. Ego firmabo regnū eius in ęternū: si p̄seuerauerit custodire legēmeā. Qz autē

Vnigenit⁹

Itē Her: Manasses: Ezechias: Iesus: & eiusdemodi. Itaq; a quarto anno Salomonis vsq; ad finem posteritatis eius & primū successorē Ahiasarim cognoīe Ioas: supputant anni octo & triginta supra centū. A Ioas vero vsq; ad spontaneā, transmigrationē Ioakin anni sunt. ccxci. cōnumeratis decem annis quibus regnauit Amon captiuo patre Her qui & Manasses. Porro a transmigratiōe ad desolationem anni sunt vndecim.

intellexerit illū Salomonē p̄iciendū a regno quoad posteros explicauit in eodē cap. quando Salomoni dixit. Et tu Fili mi Salomon si quęsieris dominū: inuenies eū. Si autē dereliqueris illum: p̄iciet te in ęternū. Qz vero filios Nathan Salomon fecerit Ahyasarim & Mathatym vt ait Philo ex decreto iam insinuato: patet in. iii. lib. regū. iiii. cap. vbi scribit de tribus filiis Nathan constitutū Ahyasarem fuisse illū qui erat adolescentior in ordine. Sic. n. scribit ibi. Azarias filius Nathan erat super eos: qui assistebant regi. Cabul vero eiusdē Nathan filius erat sacerdos amic⁹ regis: & Ahzasar ꝓpositus dom⁹. Sacerdos hic accipit pro præfecto super oēs sacerdotes: vt in. ii. lib. regū in fine. viii. cap. dr. Filii inquit Dauid sacerdotes erant. Qđ in primo lib. Paralip. in fine. xviii. cap. ita in textu exponit: Filii Dauid erant ad man⁹ regis: id est ad officia regia q̄ tria erant. Primū vt esset super oēs maiores regni qui assistebant ei. Hoc habuit Azarias primogenitus Nathan. Secundū: vt præesset Zanedrim: id est collegio sacerdotū & doctorū legis: penes quos erat publica potestas iudicioꝝ: & sceptrū occidendi & viuificandi: eligendi reges & deponēdi: vt fecit Ioiada pontifex contra Athaliā. Et huic ꝓpositi secundo genitū Nathan: & ideo dicit sacerdos: quia illis ꝓpositus: nō ad sacrificandū: sed ad eos cōtinendū regio iure: & amic⁹ regis: ne cū eis cōtra regē cōspiraret. Tertiū officiū fratris vel primogeniti regis: vt dom⁹ & familia oīs regia tanq̄ a primogenito regeret. quod est ius successionis. Hoc mun⁹ habuit adolescentior fili⁹ Nathan. Vnde noīe dignitatis appellat ibi vbi scribit: Prepositi⁹ dom⁹ Salomonis erat Ahyasar: id est frater principis vt diuus Hieronym⁹ & Philo exponunt. Lucas vero filiū hunc Nathan dicit Mathat: id est donatus successione regni ex dicto decreto: vt i Philo exposuit. In plurali autē Philo & Hebræi vocant Ahiasarim & Mathatim oēs posteros Nathan: id est fratres principis: & donati tempore ad succedēdū: vt Philo exponit & exēplificat de fratrib⁹ Ioran & Ochosiæ. Vbi notādū est q̄ in. iiii. lib. regū ca. x. dr q̄ Hyeu interfecit fratres Ochozię regis Iuda: quadraginta viros nō adolescentes. Et in. ii. lib. Paralipomenon ca. xxii. scribit: q̄ erant isti principes Iuda & filii fratrū Ochozię. Quo pacto inquiūt: aliqui erant fratres Ochozię si erant ei nepotes & filii fratrū. Respondet a Philone & veterib⁹ Hebræis: q̄ littera dicit: q̄ erant fratres vel nepotes qui ministrabāt ei: videlicet in supradictis trib⁹ officiis regiis quę spectabāt ad solos successores. Et ideo inquantū erant Ahyasarim dicebant fratres & sorores principis & nepotes oēs de linea Nathan. Inquantū vero linea Nathan suscitabat semen fratris sui Salomonis si deficeret: dicebant filii principis & regis familię Salomonis: & nō Nathan: qa secundū legē naturę atq; Mosaicam: qui suscitat semen fratri suo: etiā nomen ei⁹ suscitat. Vñ nūq̄ dicūt aut rarofilii & posteri Nathan: sed Salomonis. Et ideo Ioas & Iosabet ei⁹ soror dicunt esse filii regū ex posteritate Salomonis: quū tū essent ex Ahiasarim & Mathatym. Vñ patres fratrū Ochosiæ dicti sunt fratres etiā Ioram patris eiusdē Ochosię & filii Iosaphat. Vñ cap. ꝓcedente dicit q̄ Ioram habuit fratres filios Iosaphat: quos occidit. Quare autē occidit: dicunt aliqui: vt eoꝝ bona possideret: & ne se electo aliquis eoꝝ regnaret. Vtraq; causa partim falsa: partim vera est. Prima. n. falsa est in eo q̄ dicit vt bona eorum possideret: quia ipse voluit solum bona quę p̄ter decretū Dauid illis Iosaphat concesserat: vt ait Philo. Pro quo nota q̄ pro medietate redituū regni viuebant simul posteri Salomonis & Nathan ex decreto. Cuius argumentū est: quia quū decem trib⁹ desciuerint ab filio Salomonis: ex duabus reliquis Beniamin & Iuda: ex decreto diuino dicto per prophetam: sola vna tribus Iuda data est pro regno successorum Salomonis: vt paret in secundo libro Paralipomenon capitulo. x. vbi dicit q̄ non est sequutus quispiam domum Dauid: p̄ter tribum Iuda solam: Vnde duas dictiones exceptiuam & exclusiuam: præter: & solam adiecit: vt intelligas nullo pacto ad regimen & reditum regis posteri Salomonis pertinuisse tribum Beniamin: sed solam tribum Iuda. Et si obiiciatur q̄ in capitulo sequenti dicitur: q̄ rex Iuda conuocauit tribum Iuda &

Sacerdotū officia.

Beniamin ad pugnandum contra alias decē tribus rebelles: vtiq; hoc facit pro Philone: qa qui vtilitate & commodo ac reditibus regni gaudēt: etiam communi impēsa bellare debēt. Ergo filius salomonis & fratres eius ex nathan simul & cōmuni impensa bellare debuerunt: rex qudem in tribu sua Iuda ciendo militem: & fratres ei⁹ in tribu Beniamin. Ex quo patet q̄ quando quęritur quōdo impletum fuit decretum diuinum quo dixit ad Hieroboam: dabo tibi decē tribus: & filio Salomonis vnā solam: quum duę trib⁹ sequutę sint domum Dauid: responsio clara est: quia dicit: dabo vnā tribum filio Salomonis. Nam alterā dederat filiis Nathan fratrib⁹ Salomonis. Vnde patet q̄ ex decreto Dauid & diuino: ad regem spectabat omis pensio & reditus totius tribus Iuda. Iosaphat autē rex ex linea Salomonis: pater naturalis Ioram & auus Ochozię præuaricatus est decretum: quia etiā in tribu Iuda præter alia dona dedit filiis suis Ahyasarim pēsiones cum ciuitatibus munitissimis: & Ioram solum constituit regē: diminuto reditu: vt scribit in .ii. lib. Paralipomenon. Et ideo interfecit eos: non vt haberet bona eorum: quia dimisit ea eoꝝ filiis quos non occidit: sed vt restitueret sibi tot⁹ reditus. Potest tamē dici: q̄ illa bona eorum erant: quia Iosaphat vir sanct⁹ erat: & reuelatiōe diuina videbat finiendā posteritatem Salomonis: iuxta qđ dixerat Dauid Salomoni: si non quęsieris dominū: proiiciet te in æternum. Et ideo diuino iussu potuit mutare decretū: & incipere dare suscitatoribus seminis Salomonis partem tribus Iuda. Et hoc pacto saluatur prima veterū responsio: q̄ interfecit filios Iosaphat suos fratres: vt possideret bona eorum: quæ diuino nutu habere cœperunt in tribu regia. Partim quoq; verum est q̄ timuit ne se eiecto: inciperēt succedere antеq̄ finiret posteritas Salomonis. Quod pfecto cōnata est facere Athalia: vt ait Philo: quia vt scribit quarti regū. xi. ca. & in .ii. li. Paralipomenō. xxii. ca. eadem Athalia videns mortuum filiū suum Ochoziam: scilicet & stirpem Salomonis finitam: interfecit oīe semen regium: filios filii sui Ochoziæ: qui scilicet successuri erant: & non naturales: quia nullus illi erat: adeo vt nulla spes esset: vt quis amplius regnaret de stirpe Ochozię tam naturalis q̄ suscitatiua seminis ei⁹ ex Nathā: nisi quia infans inclusus Ioas seruat⁹ est: qui fuit trinomius Elyh: Symeon: & Ioas. Verū aduerte Philonem quia non dicit fuit prim⁹ rex trinomi⁹: sed prim⁹ ex Ahyasarim: alias esset falsum: quia pater ei⁹ successione Ochozias fuit trinomius: vt patet in .ii. li. Paralipomenon: vbi cap. xxi. dicit Ioachaz: & in sequente dicit Ochozias, & quidam volunt etiam nominatū Azariam. His ita expositis clara est littera Philonis: qui reuertens ad tempora dicit: A quarto anno Salomonis vsq; ad deletā posteritatē eius naturalem: sunt anni. cxxxviii. Hos annos digerunt per tempora regum eius posteritatis: liber terti⁹ & quartus regum: & secund⁹ Paralipomenon hoc modo. Salomon a quarto anno regnauit annis. xxxvi. Roboam regnauit annis. xvii. Abias regnauit annis tribus. Asa autem regnauit annis vno & quadraginta. Iosaphat regnauit annis viginti quinq;. Ioram regnauit annis octo. Ochozias regnauit anno vno. Athalia regnauit annis septem. Anni vero sequentes vsq; ad desolationem sic sunt digesti. Ioas primus ex Nathan regnauit annis quadraginta. Amasias regnauit annis viginti nouem. Azarias regnauit annis duobus⁹ & quinquaginta. Ioathan regnauit annis sexdecim. Achaz regnauit annis sexdecim. Ezechias regnauit annis viginti nouem. Manasses regnauit annis quinquaginta quinq;. Amon connumeratis decem absente patre. xii. Iosias regnauit annis. xxxi. Joachar regnauit mensibus tribus. Ioachim regnauit annis. xi. Ioakin qui & Elyh Neri: mensibus tribus: & quarto mense vitro in Babyloniam transmigrauit: pro quo Sedechias regnauit annis undecim: & facta est desolatio.

Ioas trinomius

Ioachim, Elyh

Explicit primus liber Philonis:
Sequitur Secundus.

Secundus liber. Commentarium primum.

Secundus libellus Philonis diuiditur in quattuor partes. Prima ponit tēpora a desolatione templi vsq; ad Iudam Machabęum. Secunda ab eo vsq; ad Herodis tyrannidem. Tertia a Tyranide eius vsq; ad finem legitimi regni. Quarta ab eius successore vsq; ad ætatem suam. Itaq; de prima parte sic dicit.

Ita desolatione ad carceres Ioakin: sunt anni. xx. & ab ei⁹ trāsmigratione xxxi. sex annis sequentibus tunc editus Mizmor octogesim⁹ septim⁹, in fine autē septimi anni Euil merodac eductū Ioakin de carcere in honore habuit: eūq; popul⁹ Heri cognomiauit: q̄ lucerna Dauid quę timebat extincta illuxerit & Mizmor octogesimus octauus edit⁹ est ad gratiarū actionē atq; cōseruationem gentis: & celerē missionē Messiæ: mox liberato Heri dat⁹ est a deo filius Mesezebel cognomento Salathiel: qui anno decimo septimo ante solutionē captiuitatis Barachiā qui anno. xvii. soluta captiuitate dux populi fuit: & ab eo ducatu dictus Zorobabel: anno a trāsmigratiōe octogesimo primo: & a desolatiōe septuagesimo

Plura memoratu digna dicit. Primo quia distiguit annos trāsmigratiōis spōtaneę a desolatiōe & captiuitate in vita toti⁹ regni. Et de vtriusq; distinctiōe atq; gestis scribit in fine quarti libri regum &. ii. Paralip. & de vtraq; est vaticinium Hieremię ca. xxxiiii. vbi in fine contra Sedechiam dixit: & solitudinē atq; desolationē vocauit dicēs. Reducā Chaldæos in ciuitatē hanc: & pręliabunt contra eā & capient eā: & succendēt igni: & ciuitates Iuda dabo in solitudinē: quia nō erit habitator. Quomodo aūt sit impletum: scribit in eodē libro Hieremię a ca. xxxvi vsq; ad. xl. & in fine Vaticinii ei⁹: & in fine quarti lib. regū: & secūdi Paralip. Eiusdē desolationis vaticiniū: & quantū tēporis duratura esset desolatio: expressit capitulo. xxv. hoc modo. Nabugdonozor regē Babylonis seruū meum adducam cōtra ciuitatē istam: & habitatores qui circumeam sunt: & interficiam eos: & ponam in solitudines sempiternas: & erit vniuersa terra ei⁹ in solitudinē & in stupore. Et seruient oēs gētes istę regi Babylonis septuagīta annis. Quūq; impleti fuerit. lxx. anni: visitabo iniquitatē regis Chaldęorū: & reliqua. Ex quo sequit Philonē recte posuisse. lxx. annos desolationis & solitudinis nō transmigratiōis: vt quidā incōsiderate scribūt. Quos etiā annos desolationis nō trāsmigrationis vocauit doctissim⁹ Daniel ppheta. ix. ca. dicēs. In anno inqt primo Darii filii Assueri de semine Medorū qui impauit sup regnū Chaldęorū anno regni eius: ego Daniel intellexi in libris numerū annoꝝ: de quo fact⁹ est sermo dñi ad Hieremiā ppheta: vt cōpleret desolatiōis Hierusalē septuagīta anni. Et ga clara est littera: ideirco oēm aliā

Desolationis anni.

expositionē pbatā ab obscuriori/negam⁹ Et hoc de primo. Secūdo notādū ē q̄ Philo digerit annos vnū & nonaginta supra centū a prīo anno monarchię Cyri & Darii vsq; ad magnū Alexādrū: p sex pontifices: quos etiā Neemias enumerat ca. xii. dicēs. Iesus sacerdos genuit Ioakin: Ioakin vero genuit Eliasib patrē Ioaddæ. Ioathan fuit pater Iedduę: & filiꝰ Ioadę. Hos vt ait etiā. lxx. seniores memoria pdunt: siue. lxx. seniores intelligat zanedrim: siue. lxx. interptes: q etiā: vt ait: enumerat totidē ānos a duce Zorobabel vsq; ad Iudā primū Hyrcanū de domo Dauid. Rursus p pontifices Leuitici generis & duces Dauiticos colligunt dicti seniores annos quattuor &. lxx. supra centū ab Alexādro vsq; ad Iudā Macchabęū. Et q̄a ipse Philo digerit ipse singulos: noīa & annos: ic circo legant in textu. Tertio notandū q̄ solꝰ Philo habuit Chronographiā annaliū quattuor monarchiarū: vt in emēdatione chronicarū videbit. Et ideo solꝰ ip se in tpibus ex Hebręos scriptoribꝰ recipit. Quinetiā nō per opiniões vt Iosephꝰ sed etiā. lxx. seniorū testimonio vsus certissima scribit. Sed de his hactenꝰ. Vltimo excurrēda est littera Philonis: si qd obscurū est elucidādū. Carceres Ioakin iniusti fuerunt: q̄a sub fide publica sese cum suis potestati magni Nabugdonozor pmisit: & post lapsum tpis illū in vincla cōiecit: & iccirco illū tāq; iniuste ibi positū: filius magni Nabugdonosor cognoīe Euilmerodach: & noīe Amilinꝰ: eduxit & honorauit: vt scribit in. iiii. lib. regū cap. xxiiii. & xxv: & in. ii. Paralip. ca. vltimo. Qd vero hebręi Mizmor: id latini dicūt psalmū & psalmꝰ octogesimꝰ septimꝰ est psalmꝰ: Dñe deꝰ salutis meę: editꝰ & decātatꝰ sex annis qbꝰ Ioakin fuit iniuste in carceribꝰ: & seq̄ns psalmꝰ qñ fuit ab Euilmerodach liberatꝰ: ad quē sensum litteralē nos exposuimꝰ i cōmētariis sup psalteriū. Neri appellat etiā ipsū Lucas euāgelista patrē Salathielꝭ: cui nomē ppriū fuit Mesezebeel bellū parabat cōtra Arthaxat factiōis Tamiricę fautorē: q̄ & ad defectionē cōpulerat Assyrios: Medosq; ac Persas: & Assuerus ītra Babyloniā sese continebat: adeū Iesus pōtifex. qa duces Syrię cōtra hebrę os scripserāt: secōtulit. relicto in pōtificatu āno. xii. Assueri filio Ioakin qui & elyh Ergo quia eo āno erat Assuerꝰ occupatꝰ bello: nō estꝰ audit Iesus. Victor cū sequē te āno missū a se Holofernē a Iudęis trū catū audisset: edicto publico vetuit tēplū erigi. Successerūt duo filii eiꝰ: quī de ipio cōtēdētes: Dario Lōgimāno qui votū relaxādi edictū patris emiserat. vii. mēse victoria cessit. Anno eiꝰ prīo reuersꝰ Iesus hortātibus iisdē pphetis ędificare tēplū annixꝰ ē. Gessit ergo Iesꝰ pōtificatū primū vsq; ad. xii. ānū Assueri prisci: ānis sex &. xxx. Ioakin filiꝰ i eiꝰ absentia ānis. viii. Is & Iudith gesta cōscripsit: & anniuersaria liberatiōis memoriā quotānis agēdā instituit. Idē Iesus reuersꝰ pfecutꝰ est pōtificatū annis. xx. vsq; ad vigesimū annū Lōgimāni: natꝰ annos. xxx. & cētum. Et successit Ioakin: itē secūdo pōtifex: annis xlviii. vsq; ad. xii. annū magni Artaxerxis Assueri: qui gesta Hester scripsit: & memoriā Phurim instituit: hortāte illū p̄ litteras Mardocheo: qui decē & octo ānis ætatē Isaach supauit. Tertiꝰ pōtifex successit Eliasib: ānis vno &. xx. vsq; ad. xxxiii magni Artaxerxis. Hic primꝰ posuit hierosolymis portā gregis. Quartꝰ pōtifex Ioada gessit pōtificatū ānis. xxiiii. & totidē Ioathā vsq; ad finē Ochi Artaxerxis Vltimꝰ sub Persis fuit sextꝰ pontifex Iaddua ānis. x. Princeps vero ex domo Nathā Primꝰ Simeon qui & Ioas. Rursus Leui qui & Amasias: itē Iesus qui & Ezechias

Her quoq; qui & Manasses. Hi ante captiuitatē. Porro in captiuitatis solutiōe Zorobabel primꝰ pfuit annis octo & qui quagīta. Resa Mysciollā: sex &. lx. Ioanna Ben Resa: tribꝰ & quiquagīta. Iudas primus cognoīe Hyrcanꝰ. xiiii. Ab Alexandro vero ad Asmonaym pōtifices vsq; ad Iudā: Onias prīscꝰ annis. xxvii. Simō prīscus. xiii. Eleazarus Antiochi theos īimicus. xx. Manasses Seleuco Gallinico amicus. xxvii. Simon iustꝰ honoratꝰ a magno Antiocho. xxviii. Onias huiꝰ filiꝰ a Seleuco spoliatꝰ tēplo. xxxix. Hūc sequit Iudas Asmonai. Duces vero ex domo Dauid vsq; ad dictū Iudā fuere: Iosephꝰ primus: annis septē. Abner Semei. xi. Elyh Matathias. xii. Asar Maat. ix. Nagid Artaxat decē. Agai Helly. viii. Maslot Naum. vii. Amos Scyrach. xiiii. Matathias Siloa de cē. Iosephꝰ iunior Arses: honoratꝰ a Ptolemęę. lx. Ianeus secūdus Hyrcanus prę fuit annis sex & decem.

Huic fuit Barachias filiꝰ q̄ a prīcipatu cognoīatꝰ ē Zorobabel. i. prīceps captiuitatis Babel. Porro Zorobabel genuit Resa cognoīe Misciollā. Lucas eū vocat Resa & Ii. ii. Paral. ca. iii. Misciollā. Porro breuibꝰ ponit genealogiā Neemias. iii. cap. dicēs. Et iuxta eū ędificauit Misciolā filius Barachię filii Mesezebel. De bello Tamirico Philo sequt verā historiā Persarū & Metasthenis psæ chronographi & asserit post mortē Darii īterfectū: & nō āte: vt sō niauerūt Herodotꝰ & Eusebiꝰ noster. Et hoc ē qđ significat Esdras ca. iii. &. iiii. q̄ licet Dariꝰ & Cyrꝰ adepta monarchia soluerit captiuitatē Babylonicā quā ibi īuenerūt: & dederint licētiā reponēdi tēplū tñ fuit impeditū a vicinis ducibꝰ Cyri oībꝰ ānis Cyri: & post eū sequutus Artaxerxes publico edicto phibuit: hoc addens q̄ semp ciuitas illa rebellarat cōtra reges ga scilicet interfecerat fœmina Holofernē principē suū existēte pōtifice Ioakin: suffecto a patre Iesu vt Philo scribit: & in libro Iudith cōmemorat. Et nō te moueat q̄ iste Assuerꝰ vocet Nabugdonozor ī lib. Iudith: q̄a vt ibi dicit: & Philo scribit: Artaxat inuaserat monarchiā: tenebatq; Assyrios: Medos & Persas. & iste Assuerus solā Babyloniā: vbi rex cōmūi appellatione dignitatis vocat Nabugdonosor: vt in ęgypto Pharao Romę papa. Et iudęi quidē iuniores festū agunt triūphi Iudith: & librū habent dubiū ppter nomē Nabugdonosor. Perdiderūt. n. oēm sapientiā quā sui habuerūt: & Philo ex auctoribꝰ certissimis. lxx. sanctis seniorib⁹ tradit. Et ob id ecclesia recipit eū: & facit argumentū apud veteres Iudęos & xp̄ianos: licet nō apud modernos Iudęos: qbꝰ etiā ipsa lux veteris testamēti ferme obscurat: sed de his alias. Vocabulū vero zanedrim: q̄a sępe occurrit: iterp̄tat a Talmudistis: collegiū sceptri & publicę p̄tātis totiꝰ regni: q̄ erat penes. lxx. seniores ex prīcipaliorib⁹ de tribu Iuda & aliarū tribuū: qbus vnꝰ rex p̄erat: & loco sui Salomon ex decreto Dauid & dei: posuit Matathym vt exposuimꝰ. Dicūt autē Talmudistę in lib. zanedrim: q̄ hoc erat publicū sceptrū īstitutū a deo in deserto Numeri. xi. ca. vbi deꝰ instituēs regimē totiꝰ populi ait ad Moysen. Cōgrega ințq: mihi. lxx. vros de seniorib⁹ Israel quos tu nosti q̄ senes populi sūt & magistri: & duces eos ad ostiū tabernaculi fœderis: faciesq; ibi stare tecū. Et descēdā & loquar tibi: & auferā de spū tuo: tradāq; eis: vt sustentēt onꝰ populi tecū: & nō tu solus grauēris. Sup hoc sceperū erat tribꝰ Iuda & rex: sicut & Moyses. Vñ zanedrim erat collegiū publici regiminis & p̄tātis qbus vnꝰ p̄erat. Et hi dicūt vsitato veteri vocabulo senes siue veteres. Romana vero līgua senatores: Aramea & etrusca Lucii: vltra syllā hñte accentū: & grēce Palei. Porro etiā est opꝰ vt sint magistri. i. verbistę: cuiꝰ verbo pareat: quos Romani a verbo & dicto ipioso dictatores vocāt: & cōi vocabulo vnico Magistratꝰ. Ergo collegiū publicę p̄tātis etiā apud hebręos vetustissimos dicebat Senatoriū magsale: apud Rōanos senatoriū dictionale: apud etruscos Lucumoniū: apud grēcos Paleologū. Vnde nomina importantia publicam potestatem apud veteres composita inuenimus ex duabus dictionibꝰ: qua

Zanedrim.

Senes

rũ altera vetustatẽ & seniũ: altera verbũ & rationẽ impiosam iporter: vt apud Hebręos zanedrim: apud Romanos senat9 decretũ: apud Gręcos Paleologũ: a paleos vet9: & logos ratio & verbũ: apud Etruscos Lucumoniũ a lucu vet9: & moni ratio & verbũ. Et tandẽ Viterbũ veterũ verbũ siue dictatura. Quare a loco & argumẽtatione nõmodo a vetustissimo more: verũ etiã ab inexpugnabili & semp inuicta interptatione: eadẽ sunt apud Romanos Senatus decretũ & verbũ q̃ apud Talmudistas & zanedrim: & apud gręcos paleologũ: & apud Desideriũ regem Viterbũ: & apud Etruscos Lucumoniũ. De his hactenus. Qd vero Philo scribit Mardocheũ superasse Isaac annis decẽ & octo: significat eundẽ Mardocheũ vixisse annis duodecim cẽtis: qa Isaac vixit annis vigiti & ducẽtis: vt patet Genesis ca. xxxv. De regibus vero Nathanicis ante captiuitatis liberationẽ: & ducib9 post liberationẽ/ siue noĩa: siue cognoĩa vsq; ad Iudam Maccabeũ cõueniũt Lucas euangelista: & Philo: & in multis Iosephus: iter quos pcipui fuerũt Iosephus Arses: & Ianneus secũd9 Hircan9 amici Ptolemęi: de quib9 etiã in tẽporib9 Ptolemęi Eusebi9 notat dicẽs. Iosephus vir inter suos nobilis legat9 a Iudæis ad Ptolemeũ missus: quũ familiaritatẽ ei9 ob plurima in eũ meruisset obsequia: dux Iudæę & regionũ finitimarũ instituit. Et de filio, Hircan9 ingt Iosephi ducis Iudæę filius scilicet post mortẽ patris quũ ad Ptolemeũ perrexisset: honorifice ab eo susceptus est. Verum fratris eius cõtra eũ seditione mota: magnarũ calamitatũ Iudaicę genti causa extiterũt. Hæc Eusebi9 ex Clæmente & Tatiano & Aphricano. Asmonay hebraice: sed latine dicit pugnax & vulgo palladin9 ab armata pallade: Gręce vero Machabę9: hęc de prima parte.

Maccha bęus

De partib9 temporũ: secunda: tertia: & quarta.

AM prim9 libell9 Philonis pcurrit tẽpora ab Adã vsq; ad spõtaneã deditionẽ atq; transmigrationẽ Neti: qui & Ioakin. Secund9 quoq; libell9 absoluit primã temporũ partẽ a desolatione vsq; ad Iudã Macchabeũ. Nũc psequit tpa aliarũ partiũ libelli: a Iuda Machabęo ad tyrãnidẽ Herodis: & ab ea ad legitimũ principatũ: a quo ad suã ætatẽ Philo sic prosequit dicens.

Antiochi.

Quot fuerint Antiochi reges Syriæ & Asię post magnũ Alexandrũ. Lucide enumerat Eusebi9 de tẽporib9: & nos in emẽdata chronographia posuim9. Sũt aũt anni a Iuda Machabęo vsq; ad tyrannicũ principatum Herodis. cxxix. vt hic enumerat Philo. Duob9 annis minus regnasse Asmonai Iosephus tradit: id est. xxvii. supra cẽtũ. Talmudistę vero in libro Aaboda Zara: in distinctione q̃ incipit Lipsne Idiem aiunt: Rabi Iocep tradere Asmonai regnũ durasse annis trib9 & centũ: videlicet vigiti sex min9 q̃ ponat Philo. Sed dicendũ q̃ Iocep dicit regnũ scilicet pacificũ. Nã vigintisex annis pugnatũ ẽ: a Iuda quidẽ Machabeo quinq;: & a Ionatha decẽ & nouẽ: & a Simone duob9. Nã tertio anno immunitatẽ ab Antiocho Sidete accepit. Et ideo concordant Iocep Talmudista & Philo: Iosephus vero in temporibus reiicitur: quia tam in

MOx secuti Asmonai sil' cũ põtificatu etiã ducatum a domo Dauid subripuerũt vñ orta inimicitia & simultas: Iudas Asmonai correptis armis contra Antiochũ illustrẽ & filiũ ei9 Eupatorẽ atq; Demetriũ: p̃fuit annis. v. Ionathas ei9 frater. xix. Simon ab Antiocho Sidete imunitate donat9: prę fuit annis. viii. Ioãnes Hircan9 priscus ex Asmonaim annis. xxvi. Aristobol9 vno. Iãneus Alexãder. xxvii. Ei9 vxor Alexandra ix. Vltimus Hircanus. xxxiiii. qui captus a Parthis relicta vxore ac filia & eius fratre Aristobolo: mox Herodes iubẽte senatu romano iuitis hebręis regnũ tyrãni cũ iniit: sumpta sibi vxore filia Hyrcani capti a Parthis: & declarato filio eiusdẽ

Hircani Aristolo pontifice: vt iudęorum animos ad se inclinaret. Sustulit autem ex filia Hircani sibi vxore filios duos. Sed cum anno vigesimo sexto tyrannici regni sui Herodes reuersum socerum Hircanum aduerteret: more prisco regis salutari ab hebręis: illum sibi socerũ socrumq; atq; filiam sibi vxorem: & duos ex ea susceptos liberos: & Aristobolum interemit: biennioq; post hebręos multis calamitatib9 afflixit. Anno vero trigesimo principatus sui tyrannici: zanedrim ex domo Dauid deleuit: & Annaleum quẽdam atq; zanedrim ex Proselitis suffecit qui nimium in lege videbantur eruditi. Tum & Salomen sororem suam & virum ei9 de tribu iuda. Itemq; propriũ filium quẽ ex vxore eiusdem trib9 susceperat interfecit q; diceretur iam in lege promissus Christus natus. Fessi tandem Hebręi: vltro ipsi ac eius posteris regnum obtulerunt: iurantes in fide ipsius ac posterorũ sese permansuros. Regnauit hic primus Herodes Ascalonita tyrannico principatu: annis triginta vno: & legitimo sex. Et filius eius Archelaus annis nouem. Herodes autẽ Tetrarcha annis viginti quattuor: cuius vigesimo primo anno Legatus a nostris iudęis ab Alexandria missus adolescens erã. Sequut9 est hũc Agrippa priscus: annis septem. Agrippa iunior annis septẽ & viginti. & Agrippinus qui & Agrippa vltimus annis triginta: vsq; ad hũc vltimum annum ętatis męę decrepitę.

Ioseph9 reiicitur.

diuinis litteris q̃ gentilibus inuenitur quoad tempora erroneus. Nam libri Machabeorum qui absq; temporibus scripti erãt: & gesta: & subqbus regib9 acta erãt apud vereres habebant Iosephus tempora adiiciens Apocryphos reddidit. qa ponit Anthiocũ illustrem regnasse anno centesimo trigesimo septimo post Alexãdrũ: vt in primo libro Machabeorũ primo capitulo scribit: qui tamen regnauit anno centesimo quinquagesimotertio vt patet in annalibus Gręcorũ per singulos reges Asiæ & Syriæ post Alexandrũ: quos Eusebi9 de tẽporibus erudite notauit. Hæc est autẽ vna maxima Metasthenis & Chronographorũ q̃ oĩs auctor reiicit qui prẽter Annales quatuor Monarchiarũ de tẽporibus scribũt: quia in eis est publica tẽporũ per singulos reges digesta fides. Porro Herodes regnauit tyrannico principatu annis vno atq; trigita & sex legitimo principatu. In summa regnauit annis triginta septẽ: vt oĕs concedũt: Ab eo autẽ per successores vsq; ad annũ quo hæc scripsit Philo: supputantur anni septẽ & nonaginta. Ergo regnatũ est i domo Herodis legitimo principatu annis centũ & quatuor. In supradicta vero distinctiõe Talmud: vno min9 supputat rabi Iocep dicens. Regnũ Herodis durauit stante tẽplo annis cẽtum trib9: vbi glosa Rabi Selamo dicit: cũ triginta annis Barcozbe cũ Agrippa: qd est falsum qa Barcozban cœpit cũ Agrippa regnare anno vltimo Agrippę: cũ quo rebellauit Romanis: a qbus hostis iudicat9 fuit. Et ideo quia i illa

Herodis regnum:

distinctiõe nõ ponit Iocep: nisi annos qbus regnatũ est vel legitime: vel pacifice: idcirco: sustulit vltimũ annũ Agrippę vltimi: quẽ Philo vocat Agrippinũ: & ita remanent anni regni legitimi Herodiani cẽtũ & tres: vt vere ponit Iocep. Si vero volumus scire quantũ regnauerit falsus Messias q̃ ipsi Talmudistæ vocãt Barcozban siue Bencozban idest filiũ mẽdacii qa decepit eos: vtiq; hoc pacto sciem9. A trigesimo primo ãno Herodis vsq; ad vigesimũ nonũ Agrippini: numerant a Philone atq; Talmudistis anni centũ & tres Cepit autẽ legitim9 principatus Herodis: eius regni anno. xxxii. qui erat Octauiani Augusti annus. xlii. vt per Olym

Barcozban Bencozbã.

piades probatur & Eusebius optime annotauit Quare eo anno vere fuit ablatū sceptrū de tribu Iuda: quia natus fuit qui mittendus erat Messias. Si vero ab hoc anno, xlii. Octauiani qui erat primꝰ legitimi principatꝰ Herodis numerem⁹ vsq; ad. xxix. Agrippini supradictos centū & tres annos; vtiq; peruenieꝰ ad quintū annum Traiani imperatoris. Ergo sequente sexto anno Traiani cœperūt simul regnare Agrippinus & Ben Cozban. Porro vt ipsi Talmu
Ben Cozbā Antichri-
stus
distæ atq; latina historia docet: & Eusebius de temporibꝰ diligēter annotat: anno Hadria. xvii. Ben Cozban ingētissima clade cū Hebreis a legionibus Romanis accepta deletus est. Quare Ben Cozban regnauit falso Messiæ nomine ānis. xxx. vno cū Agrippino: qa totidem supputant a sexto Traiani qui impauit annis decem & nouē vsq; ad successoris sui Hadriani annum. xvii. Si quis vero curat intelligere gesta huiꝰ falsi Messiæ: quærat a Talmudistis & legat Eusebiū cū ecclesiastica historia. Quæ tēpora Phylonis supmo studio memoria sūt retinenda cum quia plurimum valet ad chronographiā emendatā: tum pręcipue ad emendatæ atq; irreuincibiliter differēdū de septuagīta hebdomadibꝰ Danielis: tū vel maxime ad intelligendas diuinas litteras: & pro cōprobandis veri Messiæ temporibus. Nūc pcurrenda est Phylonis littera. Ait enim q̄ susceptus principatus fuit causa simultatū. Nā duces Dauidici depressi equidem iure irascebant. Et Phylo quidem non ponit qui successerint ex domo Dauid quia studuit tēpora per duces notiores exprimere. Quidam vero Iudæi in primi tiua ecclesia fingentes se christianos: vt obscurarent genealogiā Xpi quā Lucas & Matthęus claram ponunt potissime Lucas q̄ ait Ianneo successisse Melchi: & Melchi successisse Leui patrem Marthan & auū Elyh siue Ioakin: transmutatis noībus dixerūt Pāter pro Melchi: & Barpanter pro Leui: & q̄ Elih quasi alter a Ioakin fuerit pater Ioseph. Legalis p suscitationē fraterni seminis. Contra quos Hieronymus de ortu Beatæ virginis scribēs. Quid inquit Pā teris & Barpanteris & fraterni seminis suscitatione opus fuit ad genealogiā Mariæ quæ clara est: nisi quia falsi fratres sub specie angeli lucis ad eludendū euangelia quasi illa expositura hęc finxerunt: vbi euangelista Lucas: & sanctorum traditio Syrorū: sicut Phylo & Lucas clarissime descripserunt. Quinetiā & vbi Lucas tēpora non colligit: & Phylo definit: ipsi ea clarissime inferunt dicentes. Vixit autem Melchi filiꝰ Iānei annis quinq; & viginti: & genuit Leui: qui quadragenarius genuit Marthan. Hic agēs annū. xxxvi. genuit Ioakin q̄ & Elyh
Ioakin Maria
patrem quidē naturalē Mariæ & legalē Ioseph. Anno autē. xlvi. natura sterilis genuit Mariam. Quæ & ipsa. xiiii. ætatis anno peperit Saluatorē Verū cōtra euāgelia angelus Sathanæ se trāsfigurat in angelū lucis. Hęc Hieronymus Si numeres lector a Melchi ad. xiiii. annū Beatæ virginis: equidē annos. c. lxi. supputabis: & totidē a Iuda Machabæo ad. xxxii. Herodis. Quare primus annus quo legitime sceptrū de Iuda sustulit Herodes. idem fuit & primus nati Saluatoris. Porro de institutione tyrānica Herodis & grassatione atq; crudelitate in suam sororē socrū: socerum filios & cognatos: ptim in Ioseph o partim in Petro comestore: & aliis legimus: quę etiā Eusebius studuit in tēporibus annotare. De zanedrin vero deletione Hebræi scribūt in Talmud in libro Baba Bathra: in distinctiōe Assutafin. Herodes inquit Ascalonita seruus fuit Asmanaym: qui susceptro p vim regno: interfecit vniuersos zanedrī septuaginta iudices: vno reseruato Baba filio Bota: cui eruit oculos. Porro de filio interēpto Macrobius in Saturnalium secundo meminit dicēs. Augustus cū audisset inter pueros quos in Syria Herodes rex Iudęorum intra Bimatū iussit interfici filiū quoq; eius occisum ait. Melius est porcum Herodis esse q̄ filium.

Sequitur vltima pars libelli Philonis.

SEquitur. libellos duos supradictos pars tertia. quæ quasi quodam epilogo cōfirmatiuo eorum temporum quę supra exposuit Phylo monent lectores siue illam Philo iue alius subscripserit. Hæc his verbis exprimitur.

EXplicit Breuiarium temporū Phylōis eruditissimi historici hebrei: qui asserit in historiis suis omnia tēpora quadrasse ad veros ānales q̄tuor monarchiarū: q soli & emēdatissimi habēt: quos soli vel maxime primi: retulerūt ex Chaldęis Berosus p monarchia Assyriorū & Metasthenes Persa historicus in ānalium indiciis Pari forma ait ex Grecis eos solos se persequutū qui ānales Greçorū secuti: sunt septuaginta seniores interpretes vsq; ad Ptolemęum & Asmonaim: inde Romanos qui tēpora sua diligētissime conseruauerunt.

Verba tamen sonant alium hęc apposuisse ex libris historiarum eiusdem Phylonis: in quibus ait eundem Phylonem probasse tēpora sua. idcirco esse emendatissima: qa non per opinionem suam vel aliorū priuatorū historicorum: sed publicā p fidē annalium quattuor Monarchiarū suā chronographiam conscripsit: quarum singula suū habet probatū auctorē. Nā Chaldæorū annaliū probatus auctor ex chaldęis sumitur: inter quos enitet Berosus. Porro Persarū & Medorum annaliū ididē probatus auctor ex Persis sumitur: inter quos effulgēt Deiocles & Metasthenes pſæ historici. Caue cū legis Petrum comestorē sup Danielē: quia ibi corrupta orthographia scribitur. Diocles & Megasthenes: p Deiocles & Metasthenes: quia primi sunt auctores Greci: sed secundi Persici & Medici. Ab Alexandro vero vsq; ad Asmoniā secutū se dicit septuaginta interptes: quia hi eruditi erant in annalibus Greçorū a Machabeis vero quia iā inierant Hebręi societatē cū Romanis: vt gesta Machabeorum indicant: idcirco annales romanorum Phylo ab eis sumpsit qui tempora sua summo studio per annuos cōsules absq; errore conscribebant: vt paret in Liuio qui emendate tēpora digessit per regulos latinos ab Aenea ad Romulum: & per reges Romanos a Romulo ad Tarquinium supbū: & p annuos magistratus a Bruto primo consule ad Cæsarē. Ex his patet qui authores in tēporibus suscipiēdi sunt: & qui reiiciendi. Et quidem in monarchia Assyriorum a Nino atauo Ogyge prisco: vsq; ad ipsū Ninū Berosus Chaldęus pręeminet. & qui descriptam a Semiramide colūnā se quuntur Xenophon: Archilocus vtriq; Græci: itemq; latini. Cato de originibus: Fabius pictor: Sempronius: & qui de temporibus aurei sęculi añ Ninum conscribūt. Deinde a Nino vsq; ad Sardinapalū duo soli recipiuntur videlicet Berosus: vt diximus: & Eusebiꝰ quia ipsum sequitur in eius Monarchię annalibus. Reiiciuntur autē in ea Paulꝰ Orosius ex latinis: & Iustinus atq; Trogus quia ab his annalibus deuiant: & eadem ratione ex Græcis Herodotus: Hellanicus Xenophō & qui eos sequūtur. Quin etiam & ipm Cthesiam Gnidiū: q̄q̄ in multis aliis in pretio habitum tamen in tēporibus huiꝰ monarchiæ reiicitūr Chronographi nō mō qa ab eius annalibus discrepat: verū etiā quia noīa regū & singulorū tēpora nō digerit: vt significauit Diodorus Siculus in. iii. libro dicēs. A Nino ad Sardanapallū triginta numero reges tenuerūt imperiū Assyriorū ānis mille trecentis & sexaginta: vt Cthesias in. ii. li. scribit: qui nomia regū: q̄to q̄sq; regnauerit tempore nō digessit q̄uis memoret auxiliū. Priamo missum a Tautamio Assyriorū rege. Post Assyriorū monarchiā sequuta est secunda Medorū atq; Persarū: vsq; ad Alexandrū: cuius oēs annales digesserunt: Deiocles & Metasthenes Persæ: in parte vero ab Arbace vsq; ad Cyrū ex eiusdē monarchiæ annalibus retulit supradictꝰ Cthesias Gnidiꝰ vt fragmētū eiꝰ indicat: & Diodorꝰ in. iii. li. cōmēorat. Quare qm̄ ab his ānaliū pſicę monarchię veris authoribꝰ deuiāt Hererodorꝰ: Eusebiꝰ: Tatianꝰ: Iosephꝰ: Cælmēs: Africanꝰ: & Porphiriꝰ: idcirco negāt ī tpibꝰ eiusdē monarchię: Reassumit tñ Eusebiꝰ in tertia monarchia qa digerit fideliter ānales greçorū regūq; Asiç atq; Syriæ ab

Auctores recipiendi.

Reiiciendi.

Alexãdro ad Põpeium: Et similiter recipitur in quarta Monarchia: quia sequitur annales dictatorum & Imperatorum & cõsulum Romanorum. Sed de his clarius tractabitur: in emendatione Chronographiæ nostræ: Nunc satis est nosse ad quadram diuinarum litterarum: & quatuor Monarchiarum: Philonis breuiarium temporum: & quidẽ vtilissimum traditum esse: & occasionem respondendi christianis tribuisse: præcipue ad argumenta Iuliani Apostatæ & aliorũ Hereticorũ: vt autor est hieronymus. Nã cũ obiicit falsa scripsisse euangelistas: quia scribũt Zorobabelẽ & Salathielem in duab⁹ distinctis lineis naturaliũ posteritatũ Salomonis & Nathan: negat assumptũ: quia solum in linea Nathan inueniũtur: vt patet ex supradictis. Et ideo tã Maria q̃ Ioseph de domo Dauid per Nathan venerunt. Qd vero obiicit

Euãgelistarũ cõcordia Elyh & Iacob.

euangelistas sibi mutuo aduersari: cum dicatur ab vno Ioseph filius Iacob: ab altero filius Elyh: vtiq; nulla est contrarietas: si dicatur Ioannes est filius Petri naturalis: & est filius meus legalis: quia habet filiã meam vxorẽ. Quoto enim gradu mihi est consanguinea filia mea vel neptis: toto est mihi affinis vir earum. Vnde & neptis meæ virum: voco nepotem meũ. Et hoc est quod hieronymus dicit: q̃ Ioseph fuit filius Iacob genitura: & Elyh siue Ioakin lege vxoria. Quod si dicis: quid ad genealogiam christi Ioseph: Plurimum equidem: nõ ad significandum q̃ saluator fuerit filius eius: sed q̃ Maria erat ex tribu Iuda: vt ait glosa ordinaria: propter præceptum legis Numeri vltimo capi. vbi sic dicitur. Omnes viri ducẽt vxores de tribu & cognatione sua: & cunctæ fœminæ maritos de eadem tribu accipiant: vt hereditas permaneat in familiis. Et hæc lex vt ait Talmudista obligabat solum primogenitos ad quos spectat hereditas: quia ea lex facta fuit propter filias Salphaat & familiarum succedentium in hereditate: vt patet in dicto. capi. atq; lege. Beata autem virgo fuit primogenita Ioakin sterilis: & Ioseph primogenitus Iacob. Et idcirco necessaria illatio est ex lege: vt quoniã Ioseph ex tribu Iuda & cognatione Dauid ica extitit: vtiq; & beata virgo fuit ex domo Dauid & tribu: quia in lege vtrunq; ponitur: omnes inquiens viri accipiant vxores de tribu & item de cognatione sua. Ergo Iosaba filia regis Ioram quia nupsit Ioiadæ pontifici alteri a tribu & cognatione sua: nõ fuit primogenita Ioram. Quod si obiiciat hæreticus quia in primo

Abiut.

Paralippomenon. iii. capitu. nullus inuenitur filius Zorobabel qui dictus sit Abiut: vt Matheus euangelista scribit: respondet hieronymus: q̃ sicut Misciollam ibi ponitur sine cognomine: ita & Ananias. Et sicut Misciollam primogenitus cognominatus est Resa quod Lucas posuit & Philo expressit: ita alius filius Zorobabelis fuit binomius & dictus est Ananias & Abiut: quod vtiq; vsitatissimum est in diuinis litteris. Quia ergo tempore apostolorum erat cunctis cognitum Ioseph atq; Mariam esse ex tribu Iuda & cognatione Dauid: idcirco apostolus pro principio a cunctis concesso semper arguit contra Iudæos: dicens & præsupponens: pro maxima manifesta ad Hebreos. vii. capi. Manifestum est inquit q̃ ex tribu Iuda

Christi genealogia.

domin⁹ noster ortus est. Et in primo capitu. ad Romanos. Factus est Iesus ex semine Dauid secundum carnem. Quod vero obiicitur: quia apostolus dicit ad Tymotheum: vt denũtiet quibusdam ne doceant aliter aut intẽdant fabulis & genealogiis interminatis: & ad Titum

Genealogiæ interminatæ.

Stultas inquit deuita quæstiones: & genealogias: & contentiones & pugnas legis deuita: quia sunt inutiles & vanæ: vtiq; his respõdetur: q̃ ipsa verba apostoli declarant seipsa: quia loquitur de genealogiis & pugnis interminatis: fabulosis: & inutilibus & vanis. Et ideo non loquit̃ de genealogia christi quę erat terminata manifesta & clara vt ipse dicit ad Hebræos: & euangelistæ pro clarissimo & certissimo tunc fundamento fidei in ipsa prima fronte euangelii posuerunt. Neq; erat fabulosa sed vera: neq; vana & inutilis: sed supreme necessaria: quia si xps̃ non fuit de cognatione dauid: vtiq; neq; Messias. Nõ potest autẽ bene intelligere beatũ Paulũ in his locis: nisi qs nouit vanitates Pharisaicas Talmudicas etiã in primitiua ecclesia: quas nos ad plenũ retulim⁹ in cõmentariis nr̃is sup epl'as beati Pauli: & sup Prophetas:

atq; alios libros. Sed pauca adducem⁹: pro his vocabulis apostolicis. Interminatum: fabulosum: inutile: vanũ: & qd̃ irẽ prohibet in secũda epistola ad Timotheũ cap̃. ii. Prophana & vaniloqua. Est autẽ totũ documentũ apostoli cõtra eos qui puertebant verba Saluatoris vt patet in prima epistola ca. vi. vbi ait. Si quis aliter docet & nõ acquiescit sermonibus dñi nostri Iesu supbus est: & nihil oĩno sciens: sed languens circa quæstiões & pugnas verborũ: ex quib⁹ oritur scandalũ & nõ ędificatio ecclesię. Primo ex verbo xp̃i dicẽtis. Helias iã venit & ipse est Ioannes. Venit hora & nũc est quãdo mortui & qui in monumẽtis sunt audiẽt vocẽ filii dei. Ergo iã resurrectio facta est: & nulla alia expectatur. Et hi fuerunt duo cõuersi ex Sa-

Resurrectionẽ negantes.

duceis qui negabãt resurrectionẽ esse: & fuerunt Imineus & Phyletus quos excõmunicauit beatus Paulus. de quib⁹ ait in secũda epistola ad Tymotheũ secũdo cap̃. Prophana & vaniloqua deuita quia proficiũt ad iniquitatẽ: ex quib⁹ est Imeneus & Phyletus: qua veritate exciderũt: dicẽtes resurrectionẽ iã factã: & subuerterũt quorundã fidẽ. Hi duo fuerũt prĩcipes factionis Saduceę cõtra beatũ Paulũ: propter quos in cõcilio dixit. Ego sum pharisęus fili⁹ pharisęorũ. De spe & resurrectione ego iudicor: vt patet in actibus apostolorũ cap̃. xxiii. Pater igitur quę sũt pphana & vaniloqua: pter intentionẽ xp̃i. Interminatas autẽ genealogias & fabulas cõtra beatũ Paulum: & Titum diaconẽ: & episcopos Siluanum & Tymotheũ mouebant alter Imineus ex tribu Isachar: & Alexander ex leuitica tribu: qui contra beatũ Pau-

Legalia p̃cipientes.

lum prędicauerũt Galathis & aliis pluribus christianis: q̃ cũ euangelio etiam legalia & circũcisio erãt seruãda: & probabant ex eo: quia christ⁹ seruauit. Beatus vero Paulus ecõtrario dicebat: si circũcidimini & seruatis legẽ: xp̃s nihil p̃dest: & p̃bat quia fact⁹ est sub lege tanq̃ finis: ideo qui sub lege erãt redemit: & p̃babat q̃ finis omniũ præceptorũ erat charitas: & cõscientia bona: quæ sola christus cũ lege intendit: vt patet in oĩbus epistolis eius. Verũ vt in eadem epistola cap̃. iii. ad Tymotheũ scribit sic inquit: Iannes & Mãbres restiterunt Moysi: ita isti duo restiterũt veritati: qui cũ nõ possent vincere beatum Paulum nec auertere christianos ab eo: cœperũt stultas quęstiones: & fabulas verborum: & interminatas idest indecisas genealogias afferre: fundantes se in duobus. Primo q̃ docti siue doctores in regno cęlorum: idest euangelico: debent esse solum scribę: dicente christo in euãgelio. Oĩs scriba doct⁹

Scribæ qui.

in regno cęlorũ profert testimoniũ de veteri & nouo testamẽto. Secũdo q̃ i veteri testamẽto nulli poterant esse scribę & legis doctores & sacerdotes nisi ex tribu leui & genealogia eius. Vnde istę pugnæ legis ortæ fuerunt. Prima an ali⁹ posset ex officio ordinario docere: q̃ de genealogia leuitica. Et in hoc ante aduentum christi erat pugna rixosa. Leuitę enim dicebant nullum posse esse scribam & doctorem legis: nisi ex genealia leuitica: dicente Moyse ad populum Deuteronomii vltimo cap̃. Leuitæ docebũt iudicia tua Iacob: & legem tuam o Israel. Ecõtra Ionathan Ben oozziel dicebat: q̃ etiam genealogia Iudaica poterat docere. Vnde in Targum Geneseos. xlix. traducit. Non auferetur sceptrum de Iuda: & scriba de filiis filiorum eius donec veniat Messias. Qui vero erant de tribu Isachar dicebant q̃ etiam de sua genealogia poterant esse doctores. Nam in primo libro Paralipomenon. xii. capi. dicitur. De filiis Isachar erant viri eruditi: qui nouerunt singula tempora ad prĕcipiendũ quid deberet agere Israel. Plures alii volebant q̃ ex omnibus tribubus & genealogiis etiam conuersorum ad Iudaismum poterant esse doctores: quia interfectis legis doctoribus & zanedrin Herodes posuit zanedrin ex neophitis & pselitis: qui dicti sũt pharisęi & scribę. Vnde & Mayr autor tocius doctrinę Talmudicę fuit Idumeus cõuersus ad Iudaismũ: vt sparsim in Talmud traditur & Rabi Moyses ægypti⁹ narrat in plogo summę de auctoritate Talmudica. Et ita hęc q̃stio de genealogia doctoratus nũq̃ fuit definita. Secũda fuit de sacerdotio: qa solũ eo fungebant̃ qui erãt de genealogia leuitica: vt leuitę p̃babãt ex traditis a Moyse. Alii vero dicebãt q̃ qui etiã ex gẽtilib⁹ cõuersi: trãsissent i tribũ leuiticã poterãt esse sacerdotes: qa Moyses dicit de

Talmud in̄ inuentor.

Sacerdotes qui.

In Pauli doctrinam.

comestione agni Exodi capitulo.xii. Si quis peregrinorum voluerit in vestram transire colloniam:circūcidatur: & ita comedat phase. Et mox subdens legē vniuersam: eadem inquit lex erit indigenę & colono. Ergo eadem lex & ius erit colono:trāseunti in coloniam & genealogiam Leuiticam:sicut & Leuitis. Et confirmabant:quia omnes pagani transeuntes in genealogiam messię erunt etiam sacerdores. Itaq; hæc & huiusmodi pugnę: & genealogiarū in terminatarum rixę erant:& ita vocabantur. Imeneus autem & Alexander cum non possent euincere beatum Paulum:vt auerterent ab eo christianos ad circūcisionem & obseruātiam cerimonialium:cōuersi sunt ad blasphemias:& iniurias sub nomine doctrinæ:dicētes: q̄ christus non venit legem soluere:sed adimplere:quæ præcepit: q̄ nemo doceat aut sacerdotio fungatur:q̄ tribus Leuitica aut saltem qui in eius coloniam trāsiuisset:q̄q; Paulus solus contra Christū & Moysen:cum sit de tribu Beniamin: temerarie decipiēdo christianos: docet:& instituit leuitas & Episcopos gentiles qui non transiuerunt in coloniam & domum Leuiticam:quales erant Lucas Thymoteus:Siluanus:& Titus & huiuscemodi. Atq; his publica prędicatione iniuriis infamabāt beatum Paulum:tam apud Iudęos:q̄ apud Galathas & Corinthios:quibus epistolas paulus contra eos scripsit. Nā & ad Hebręos scribit q̄ sacerdotium christi nullam debet sequi genealogiam Aaroniticam:& ritum:sed debet esse secūdum ordinem Mechisedech:cuius nulla scribitur genealogia: sed oēs amplectitur ad suam dignitatem: Vnde trāslato sacerdotio:cuius ius erat apud Leuitas:necesse vt legis Leuiticę cuius erat docere translatio fieret:& impleretur dictū hieremiæ de lege noua Messię:quæ veterem excluderet. Et ideo lex vetus dum mutatur impletur:quę se mutandā asserit in aduētu Messię:ac ꝓpterea christus nec vnum iota soluit a lege veteri dum illam mutat:quia hoc iota erit ibi:& apex q̄ illam in nouam mutaret. Ad Galathas vero scribens:q̄ non vt illi Imeneus & Alexander a Talmudicis fabulis & hominibus didicit euadere sed per reuelationem Iesu christi:Et excōmunicat eos in cōmuni dicens. Quicūq; etiā si angel⁹ de celo:aliud p̄dicat q̄ prędicauerim vobis Anathema sit. & exclamās:o inqt:insensati Galathę qs vos fascinauit: nō credere veritati:ante quorum oculos Iesus christus proscriptus est in vobis crucifixus: Tam stulti estis:vt cum spiritu cœperitis:nunc carne consumemini. Lege totam epistolam saluberrimam:reuocatiuam:ad euangelicam legem. Et quia hi duo principes factionis hereticę contra beatum Paulum more hęreticorum sanctimoniam & christi seruitutem ostendebant & peritiam in lege:& ob id erant in æstimatione apud Corinthios:idcirco ipse Paulus eos reuocans per duas epistolas:etiam in emulos eos multa dixit:vt est in prima epistola:perdam sapientiam sapientium dicit dominus. Et item non veni ad vos in sublimitate sermonis: Quia non spiritum & sapientiam huius mundi accepimus: sed spiritum qui ex deo est. Et ibi excōmunicat eum qui materteram duxit vxorem: permissu dictorum: qui ad legis obseruantiam Talmudicam inducebant. Et in fine primæ epistolæ:excommunicauit eosdem in communi dicens. Si quis nō amat dominum nostrum Iesum christum sit Anathema Maranatha. Et in secunda epistola contra eosdem falsos apostolos:quos adeo æstimabant Corinthii:vt nihil supra. Incipimus ne nos inquit denuo commendare! Aut nos egemus sicut quidam commendatitiis epistolis ad vos aut ex vobis. Et item in eadem epistola contra eosdem. Non enim prędicam⁹ nosmetipsos sed dominum Iesum christum. Et item: o corinthii separamini de medio eorū dicit dñs. Et itē. Qd facio & faciā:facio vt amputē occasionē eorū:qui volunt occasionē gloriandi in vos:sicut & nos gloriamur. Hi sunt pseudo apostoli:operarii subdoli:trāsfigurātes se in apostolos christi. Et nō mirū. Ipse em̄ Sathanas trāsfigurat se i angelū lucis. Et subdit Apostol⁹. Quare nō est mirū:si ei⁹ ministri se trāsfigurent velut ministri iustitię. Verū cū reuocatis ad fidē gētib⁹:elusis a falsis fratrib⁹:neq; desisterēt maledicēdo de btō Paulo & cōmitiua ei⁹:& dicta xpi deprauādo:fecit⁹ btūs Paul⁹ eos

nominatim excōmunicauit:& beato Tymotheo scripsit epistolam primam:in cuius primo capitulo denunciat eos excōmunicatos:& euitet eos & doctrinam eorum hortatur dicens. Rogaui te:vt maneres Ephesi cum irem in Macedoniam: vt denunciares quibusdam: ne aliter docerent:neq; intenderent fabulis & genealogiis interminatis: quæ quęstiones prestant magis q̄ ędificationem quę est in fide. Finis enim præcepti est charitas:de corde puro & conscientia bona:& fide non ficta:a quibus quidam aberrantes. conuersi sunt in vaniloquium: volentes esse legis doctores:nō intelligentes quæ loquuntur neq; de quibus affirmant. Ecce q̄ de genealogiis & fabulis interminatis loquitur:apostolus in quibus:& ex quibus ipsi soli volebant esse legis doctores:& non de genealogia christi: quam omnes lucidam & terminatam habebant. Et ideo isti resistentes apostolo volebant præcedere:& soli esse doctores obsuperbiam: & nō ex charitate & zelo fidei:quā conturbabant:& scismata procurabāt:ob quæ meruerunt publice excōmunicari:vt in fine eiusdem capituli denunciat dicens. Hoc præceptum tibi fili Tymothee cōmendo:secūdum præcedētes in te propherias: vt milites in illis bonam militiam:habens fidem & bonam conscientiam:quam quidam repellentes:circa fidem naufragauerunt:ex quibus Imeneus & Alexander:quos tradidi Sathanę:vt discant nō blasphemare. Et in quarto capitulo: Bonus ris minister Iesu christi: nutritus verbo fidei: & bonæ doctrinæ:quam assecut⁹ es. Et ideo ineptas & aniles fabulas deuita. Quæ autem sint ineptę & aniles fabulæ:in cōmentariis nostris super Bibliam prędicue super Esaiam prophetam vtcūq; retulimus:in quibus præcipue versabant Hermogenes & socius ei⁹: qui scholas magnas in Asia regebant. Quos cum reprehenderet apostolus:inimici eius facti sunt: vt in secunda epistola certiorem facit Tymotheū primo capitulo dicens. Scias hoc: q̄ auersi sunt a me oēs qui in Asia sunt:ex quibus est Phygelus & Hermogenes. Contra quos Ephesii fortiter restiterunt:atq; ideo ab vrbe Roma eis scribens apostolus per Titicum Diaconem:eos collaudat:vt patet in epistola ad eosdem Ephesios. Hęc pro commentariis Philonis:& Genealogia Saluatoris sufficiant.

Expliciunt commentaria super Philonem.

Fratris Ioannis Annii Viterbensis ordinis prędicatorum & Theologiæ professoris:In lib. XV. vtpote super Berosum Prefatio incipit.

Berosus.

BEROSVS fuit patria Babylonicus:& dignitate Chaldęus:vt Iosephus contra Appionem grāmaticum:& in primo de Antiquitate Iudaica significat. Fuit ergo sacerdos: quia eūdē gradum in sua republica tenent Chaldæi: quem sacerdotes in ægypto: vt asserit in .iii. libro Diodorus Siculus. Quare fuit notarius & scriba publicus: quia penes sacerdotes solos erat publica fides annaliū:temporum:gestorū & regū: vt auctor est Metasthenes in libro de iudiciis temporū. Quāobrem omnē Chaldaicam deflorauit historiā & tanq̄ publicę fidei notarius trāsumpsit omnia tēpora & antiquitates: in quibus diluuii qd antecessit Ninum meminit nominans etiam Noam & filios ei⁹: vt ī eisdē libris asserit Ioseph⁹. Et ꝓpterea tanq̄ fidelissimo & publico antiqratū trāssumptori fides publica dat: & ipm solū sequuti sūt Persę in Monarchię Assyriorū tēporibus: vt idē Metasthenes auctor est: & nos in cōmētariis sup eundē Metasthenē exposuim⁹. Floruit autē Berosus ante Monarchiā magni Alexādri: quia idem Metasthenes sacerdos Persa florens in principio Monarchię Alexādri ipm sequut⁹ est in

Berosi laus

tẽporibus Monarchiæ Assyriorũ. Calluit item Berosus Græcam linguam: & docuit Athenis disciplinas Chaldeas p̃cipue Astronomiã in qua cęteros anteibãt Chaldęi: adeo vt teste Plinio in naturali historia: Athenienses illi statuam inaurata lingua: in publico Gymnasio ponerent: ob diuinas eius prędictiones. Causa scribendi & transumẽdi has chaldaicas traditiones fuit: quia Græci solum vsq; ad Phoroneum Priscũ regem Græciæ attigerant: & quidem conmixtis multis antiquitatum erroribus: Et inuentis litteris apud Babyloniam ante hunc Phoroneum annis septingentis & amplius: teste Plinio in. vii. naturalis historię capi. vltimo: cogebantur Athenienses credere: vti ibi credit Plinius vsum litterarum fuisse ęternum: Et litteras Assyrias semper fuisse. Quãobrem ab eodem Beroso edocti sunt in hac transsumptione breuissima: quid de temporibus & antiquitatibus haberẽt Chaldæi: penes quos semper fuisset vsus litterarum. Diuidit autem hunc librum Berosus in quinq; libros. In primo tradit: quid Chaldęi scribant: de tẽporibus ante primũ diluuium. In secũdo de Genealogiis primorũ deorum idest ducum post diluuiũ. In tertio docet antiquitatẽ Iani patris: quẽ & Noam nominat. In quarto: de antiquitatib⁹ regnorũ tot⁹ orbis in cõmuni tradit. In quinto: singula explicat. Titulus huic libro est: Defloratio Berosi Chaldaica. Modus est orientaliũ: vt breuẽ & publica fide transumptã narrationẽ: vocent defloratiõnẽ. Vnde & Iosephus in primo de antiqtate Iudaica scribens. Berosus inquit Chaldęus: omnẽ Chaldaicã deflorauit historiã: in qua vt cõtra Appionẽ asserit nominat diluuiũ: Archã Noam: & filios eius.

Explicit prefatio.

Eiusdem fratris Ioannis sup primũ librũ eiusdem Berosi procemiũ incipit.

Diluuia. v.

BEROSVS in primo libro tradit: quid antecesserit primũ diluuium. Nam quinq; fuerunt diluuia: vt auctor est Xenophon in libro de æquiuocis. Et vnũquodq; a particulari suo loco nomẽ habet: excepto primo notato sub Ogyge Phœnice: quod antonomasice inundatio terrarũ dicitur: quia omnes terras diluit. Secundũ fuit Niliacum sub Prometheo ægyptio Hercule: vt Diodorus in primo libro indicat. Tertium fuit Atticum sub Ogyge Attico: qd ab Athenis in Asię littora inundauit: vt Samothraces tradũt: & Diodorus in. vi. libro scribit: referens & illud Samothracũ infame mẽdaciũ de nuptiis Cadmi: post quas voluerunt fingere fuisse conditam Dardaniam. Quartum fuit Thessalicum: solum circa Parnasum vna hyeme sub Deucalione: vt Aristoteles in. i. Metheorum scribit: & Xenophon in libro de æquiuocis confirmat. Et tamen Gręcia mendax audet eam in historia quasi inundationem terrarum fingere. Quintum fuit Pharaonicum: vbi nunc Alexandria ęgypti sub vate Proteo: vt Lucanus in vltimo libro insinuat: & Xenophon tradit: & nos in commentariis eius ad longum explanauimus. Et vt idem Xenophon ait: & Solinus in collectaneis dicit: a primo diluuio nouimestri notato sub Ogyge Phœnice: vsq; ad Deucalionem: fuerunt anni septingenti: idest ducenti quadraginta nouem ante Ninum: licet Cato in secundo fragmento originum dicat: ante Ninum pręcessisse inundationẽ terrarũ annis ferme ducentis quinquaginta. Et totidem Fabius pictor dicit de origine vrbis Romæ. Sed vnum annum addũt: veriusq; Solinus: Xenophon: & Archilocus tradũt: quia vt idem Xenophon & Archilocus tradunt: Deucalion ortus fuit secundo anno Sphęri regis Assyriorum: a quo retro supputando in Eusebio & Beroso vsq; ad principiũ Nini: sunt anni vnus & quinquaginta supra quadringentos. Quare residuum septingentorum: erunt anni nouem & quadraginta supra duos centos quibus Ninum antecessit inundatio terrarum. Ex his probatur irreuincibiliter a tẽpore demonstrato a Solino & propriis Epithetis Iani: eundẽ fuisse Ogygem: Ianũ & Noam. Nam qui prefuit primo diluuio ante Deucalionẽ annis septingentis: & pater antiquissimus

deorũ & hominum post diluuiũ: fuit nomie proprio dictus Noa. Porro ante Deucalionem annis septingentis prefuit diluuio Ogyges cognomine: quia sub eo notatũ fuit primum & nouimestre diluuium: & ad idem Iano epitheta propria Noæ a latinis tribuũtur: vt a Iuuenale & Propertio tribuit ipsi regnũ aurea ætate quæ præcessit Ninũ: & q̃ sit antiquissimus pater diuum: vt in præcedentibus pluries produximus. Quare iidem & eodẽ tempore sunt Noa: Ogyges: & Ianus. Sed Noa fuit proprium: Ogyges vero Ianus & Proteus id est Vertũnus sunt solum prenomina eius. Ponam tamen hoc loco singulorũ dicta de temporibus ante Ninum. Fabius Pictor de origine vrbis Romæ. Aurea inquit ętas cœpit sub Ogyge ante Ninum annis circiter ducentis quinquaginta: & eam primus omniũ Ninus vitiauit. Cato in secundo fragmento de originibus: Italiæ inquit origo splendidissima fuit: tum tempore: tum origine gentis. Et narrata dissensione inter Chaldæos & Scythas de origine orbis: hæc subinfert. Inter vtroscp conuenit ante Ninum circiter annis quinquaginta & ducentis: quibus durauit aureum seculum: terras fuisse inundatas: hoies porro in Scythia saluatos: & ex his venisse Ianum cum Dyrim & Gallis progenitoribus Vmbrorum. Hi quidem ex latinis authoribus. Porro ex Græcis Xenophon in libro de æquiuocis: Iberis inquit annus vt plurimũ quatrimestris est: Chaldęis vero ecõtra semper solaris: nisi in antiquitate disciplinarũ qua semper vtuntur menstruo. In cęteris eo pacto annos intelligunt: quo Semiramis in colũna ita excidit. Mihi pater Iuppiter Belus: auus Saturn⁹ Babylonicus: proauus Curs Saturnus Aethiops: Abauus Saturnus Aegyptius: Atauus Cælus: Phœnix: Ogyges. Ab Ogyge ad meũ auum: sol orbem suũ circũlustrauit semel: ac tricies & centies. Ab auo ad patrẽ: sexies & quinquagies. A patre ad me: bis atq; sexagies. Columnam: templum: statuas: Ioui Belo socero: & eius matri Rheę in hoc Olympo: Semiramis dicaui. Ex hac inscriptione prædicti anni ducenti quadraginta nouem colliguntur. Totidẽ assignat Archilochus i epitheto temporũ super quem cõmentaria confecimus. Sed non modo ducentos quadraginta nouem annos ante Ninum assequuti sunt posteriores Gręci: verum etiam septingentos & amplius. Quod & Plinius in. VII. naturalis historię ca. vltimo indicat. Hanc eñ propositionẽ assumit. Assyrias literas semper fuisse arbitror. Hanc autem probat: quia literæ Aegyptiæ quæ antiquissimæ habentur: longe post Assyrias fuerũt: nec Assyriarum inuenitur principium / & author sicut Aegyptiarũ. Hoc probat a Phoroneo antiquissimo rege Græciæ: qui teste Xenophonte in libro de æquiuocis regnauit primo anno Nini: longe ante Phoroneũ iuniorem filium Inachi secundum Argiuorum regem. Ponenda sunt verba Plinii in supra dicto libro. Antichydes (inquit) repertas fuisse in Aegypto literas a Meonone quodã noie tradit: idq; monumentis probat: annis. XV. ante Phoroneum antiquissimũ regem Grecię. E diuerso Epigenes apud Babyloniam: septingentorum viginti annorũ / syderum obseruationes: coctilibus laterculis inscriptas docet: grauis author in primis. Qui minimum: Berosus & Critodemus octoginta & quadringẽtorum annorum. Ex quo patet: æternum fuisse vsum literarum. Hæc Plinius. Sed nota q̃ non valet hæc consequentia Plinii. Non inuenitur author & principium literarum Phœnicarum: siue Assyriarũ: ergo sunt æternæ: quia oppositũ consequẽtis stat cũ antecedẽte. Similiter assumptũ est falsum: q̃ nõ inueniat̃ principiũ: quia teste Diodoro Siculo in. III. libro licet Chaldęi opinent̃ mũdum fuisse æternum: tamen principium Astronomię & literarum senactos fuisse asserunt ante ascensionem siue monarchiã & eleuationẽ Alexãdri: annis quadraginta tribus milib⁹. Teste aũt Xenophonte in libro de æquiuocis: annus in antiquitate literarũ: a Chaldęis menstruus accipitur per lineam medii mot⁹ lunaris: quo pacto ad quadraginta tria milia anni mẽstrui: reddũt circiter tria milia sexcentos triginta quatuor annos solares. Q̃z si vt super Philonem exposuimus: & in chronographia nostra / ex publica fide annalium probauimus: monarchia Persa-

Proteus.

Aetas aurea.

Columna Semiramidis.

Cõtra Plin.

rum durauit a primo Arbace ad Alexādrū annis.cccc.xcv.monarchia vero Assyriorum du rauit a Nino ad dictum Arbacem:annis. M.cc.xxxiiii.a Nino vero ad inundationē terrarū antecedentem:omnes supputant annos.cc.xlix. & ab inundatione ad Adam primum cōditum hominem.M.dc.lvi.vt Moyses supputat Genesis. v.capi. consequens necessario est:vt Caldæorum & Phœnicum literæ sub conditione Adę cœperint:quia ab Monarchia Alexādri vsq; ad Adam colligūtur quadraginta tria milia anni menstrui: siue tria milia sexcenti triginta quatuor solares:vt patet colligenti annos publicorum annaliū Monarchię Persicę & Assyrię:atq; diluuii & precedentis temporis:sicut mox superius computauimus.Quare per literas gentiliū tēpora certissima assequuti sumus:ab Alexādro vsq; ad Adam. Qđ etiā diuū Hieronymū non latuit in cōmentario super illud apostoli ad Hebræos: Fide credim⁹ aptata fuisse sęcula:vt ex inuisibilibus visibilia fierent.Caldęorum inquit veterum traditio est:huius visibilis & formati mundi:fuisse inuisibilem & informem præiacentem naturam sempiternā a nullo productā:quā posteriores Greci hylen:chaosq; vocauerūt:Moyses vero abyssum. Hanc materiā ad visibilitatem & formā fuisse a meliore natura deductā cōfitent atq; vti Moyses primo sceptro stellis ornari cęlos:ex tempore non ab ęterno prodūt:inde terram plantis:& animantibus:postea piscibus aquas:volucribus aerem:postremo hoiem dominum mūdi factū.Quæ omnia Naso in opere magno a Caldęis accepta: ad vnguē prosequutus est. Quinetiam annos & viros ante regnū Macedonum sub Alexandro produnt:a quibus orti sūt:annis circiter quatuor & triginta supra sexcentos & tria milia.Quos si retroab Alexandro supputes:peruenies ad Adam primum.Quod pfecto Moyses in omni eorum disciplina atq; historia eruditus conscripsit:& quod erroris erat:in ipso initio elisit dicens.In principio creauit deus cęlū & terram:quę erat inuisibilis & incomposita:quia tenebrę erāt super faciē abyssi.Hæc Hieronymus.Itaq; Caldęi:tēpora longe ante Ninum & diluuium fuisse scribūt:vti & Moyses:atq; Critodemus:Epigenes:ac Plinius.Sed Berosus ne crederetur nimis velle limites apud indociles græcos excedere: indefinito temporis initio vsus est dicens.Ante aquarum famosam cladem:multa prēterierunt sæcula.Quæ vt clario ra fiant:commentaria sequentia super quinq; Berosi libros iam edidimus.

Metamorphosis Ouí.

Explicita est Præfatio.

Eiusdem fratris Ioannis Annii Viterbensis cōmentaria incipiunt.
Super primum librum Berosi:Commentarium primum.

IN hoc primo libro Berosus:vt supra exposuimus agit de his quę præcesserunt inundationem terrarum. Et facit duo. Primo præmittit exordium. Secundo narrat inundationem priscam.Primum sic absoluit.

Facit Berosus auditores attētos dociles:& benivolos. Attentos quidem: dum rem magnam proponit dicens. Ante aquarum famosam cladem qua vniuersus periit orbis.In aliis enī inundationibus videlicet Niliaca: Attica:Thessalica:& Pharonica sola terra illa periit vbi inundatio obtigit. Vnde Eusebius & alii chronographi & historici: notāt eo tēpore quo pars illa periit:alias orbis partes habuisse incolumes suos reges & terras. Hęc vero prima omnes terras subruit. Et ideo absolute terrarum inūdatio a Barbaris & Grecis & Latinis dicitur. Vnde & Moyses hoc notauit cū dixit. Deleta fuit diluuio omnis caro sub

ANte aquarum cladem famosā qua vniuersꝰ periit orbis: multa prēterierunt sęcula: q̄ a nostris Caldęis fideliter fuerūt seruata.

Diluuium magnum.

cęlo. Famosam vero cladem dicit:quia ab infami vita gigantū prouocata fuit cęlestiū ira:& a cōiunctione magna astrorū:& magna fama celebrata a Chaldęis & Phœnicib⁹ & aliis. Reddit item auditores dociles:dū notat se dicturū de prisca inundatione:& pluribus sæculis & ætatibus quę illā antecesserūt. Postremo reddit benivolos:dum illis nō gręcanicas nugas & fabulas quibus animos hominū errare cōpellunt:sed tradere veritatē:quam sacerdotes Babyloniorū publica & fideli atq; probata fide in Archiuis simul & publicis bibliothecis cōseruauerūt:pollicet:quā etiā Moyses ipse secutus est:vt Hieronymus in cōmētario dicit super illud apostoli ad Hebręos:Fide credimus aptata formataq; fuisse sæcula. Q2 autē ea differētia fuerit inter priscos Græcos & Chaldæos:q; Græci fabulas nugasq; & errores seminauerūt:Chaldęi autē firmā & solidā verāq; doctrinā tribuerūt:testis est acerrimus Gręcanicæ partis alias defensor Diodorus siculus in.III.li.sic de vtrisq; dicēs. Chaldæi inqt Babylonio rū antiquissimi fuere:q eū locū in sua republica obtinuerūt:quē sacerdotes ī Aegypto. Ad cultū em̄ dei deputati per oēm vitā suā philosophant:pitissimi Astrologię habiti. Et paulo post. Non enim quēadmodū Græci omniū doctrinā suscipiūt:sed pueri a patribus progeniem se quutis:discūt philosophiā omniū aliarū rerū cura posthabita:doctissimiq; euadūt: cū quia a teneris annis in ea doctrina eruditi sunt:tū præcipue:quia diutius in illa perseuerāt. Apud Gręcos aūt vt plurimū tarde ad philosophiā accedūt: paululūq; in ea morati vertuntur ad quæstū lucri gratia:& neq; de more doctrinā parentū sequūtur:sed sua sponte variis studiis incūbunt:& lucri gratia nouis semp opinionibus studētes:deq; maximis disciplinis altercātes incertos discipulos reddūt:animūq; hominū per oēm vitā errare cōpellūt:& nulla in eis certa sentētia:dubiū:& in cōfuso relinquūt. Hęc Diodorus. ī quib⁹ plura nos edocet. Primū q; Græci nō fuerūt sequuti doctrinā maiorū:sed nouas opiniones lucri gra adinuenerūt. Fuerūt aūt maiores Gręcorū Barbari:teste Strabone in Geographia Græciæ:pbatq; illud:quoniam plura vocabula barbara sua ætate in Gręcia permanebāt. Et quoniā apud priscos Barbaros veritas rerū erat:cōsequens necessario fuit:vt relicta maiorū perquisita & inuenta veritate:sua sponte in fabulas & nugas inciderēt:quibus hominū animos a vero peruerterēt. Secundū est:quia de rebus maximis semper altercantur:quęstus & lucri gratia. Vnde Iosephus cōtra Appionē grammaticum:Gręci inquit mutuo se de mendacio redarguūt:& nō pudet eos de eisdem cōtraria scribere. Scimus enim quot in locis Hellanicus de genealogiis & temporib⁹ ab Agesilao discrepat:& in quātis Herodotū corrigit Agesilaus:& quomodo Ephorus Hellanicū in pluribus ostendit esse mēdacē:& Ephorū Timæus:Timæum posteri:Herodotū cuncti. Tertio dicit q; fabulas & errores inuenerunt quęstus gratia. Et ideo vt mendacia facilius seminarent:studuerūt ornatui verborū. Nihil enim magis proficit ad decipiendum q̄ delectabilis fabula & lenociniū ornatus:vt significat de Græcis Lactantius in primo diuinarū institutionū cap.XV. dicēs. Apud etiā malos reges:panegyricis mēdacib⁹ adulantur:qđ malum a Græcis ortū est:quorū leuitas instructa dicendi facultate & copia: incredibile est quātas mēdaciorū nebulas excitauerit. Quartum est:q; vbi quis doctrinam eorum sequitur:semper animo fluctuat:& per omnem vitā errat. Quod & Cato ad Marcū filium scribens:vt author est Plinius.XXIX.naturalis historię ca.primo: ita vaticiniū protulit. Dicam de istis Græcis suo loco Marce fili:quid Athenis exqsitum habeam:& bonum sit illorum literas aspicere non perdiscere. Vincam nequissimum & indocile genus eorum Et hoc puta vatem dixisse. Quandocūq; ista gens literas suas dabit:omnia corrumpet. Tūc etiam magis:si medicos suos huc mitter. Vere impletum est vaticinium Catonis. Nam omnis illa theologia:philosophia:& naturalis diuinatio:& Magia:quas disciplinas teste Berosо eruditissimus Ianus tradidit:& in qbus Thusci:teste Diodoro Siculo ī. VI.li.vsq; ad ętatem suam erant admirabiles toti orbi:equidem susceptis fabulis & disciplina Grecorū cor

Græcorum discrepātia.

Catonis vaticinium.

rupta sunt: adeo vt oia fabulosa & erronea Græcanica norint: & nihil de origine: disciplinis: & splẽdore antiquitatũ Italicarũ (qđ turpe & impiũ est) nesciãt: vt deplorabat noster Aquinas in Satyra vbi dicit. Quid rãcidius q̃ q̃ nõ se putat vlla formosam: nisi quę de Tusca Græcula facta est! Et itẽ, Oia iquit Græce: cũ sit turpe magis: nostris nescire latine, Bonũ est inqt Cato illorũ literas aspicere vt venenũ & errores illorũ redarguant: & nõ perdiscere: atq; cũ eorũ leuitate insolescere: cõtra vetustissimas traditiones maiorũ: quia oia corrũpet: qđ etiã Aristoteles fecit: velint nolint Peripatetici: quia vt verbis Diodori vtar: cũ aliis semp altercãs incertos discipulos reddit: & animos nostros per omnẽ vitã errare cõpellit: vt patet omnibus dissensionib9 Peripateticorũ etiã nostrę ętatis: in quorũ disceptationib9 nulla certa sententia reddita: dubios semp & in confuso auditores relinquunt. Ergo non solum latinas origines & historias antiquorũ: sed certissimas Ianigenas disciplinas: & tori orbi admirabiles: corruperũt susceptę fabulę ac nugaces disciplinæ: vt vere vaticinatus est Cato. Et ideo maxime sibi beniuolos auditores facit in principio Berosus: dũ non a nouitiis esuriẽtibus quę stus gratia Græcis: qui dũ oia norunt nihil intelligunt: sed a Chaldęis & maioribus fideliter cõseruata: se traditurũ cõnotat. Et hoc de procemio. Nunc ad narrationem accedit: & facit tria. Prima parte narrat infamem vitam hominũ. In secunda præcognitũ diluuiũ. In tertia quo pacto humanum genus seruatum est in diluuio. De primo ita dicit.

Aristotelẽ carpit.

Literarũ antiquitas.

Vt in prefatione posuim9: & Hieronym9 dicit: q̃ mũdus & mũdi formatio sit ex tẽpore: & nõ ab æterno: ex fide atq; historia credimus. Verũ q̃ ab Adã primo cõdito cœperint literæ & disciplinę infuse: nõ est ex fide tm: sed etiã historia gẽtilũ & traditiõe Chaldęorũ qui se Astronomiã & literas habuisse ante Alexandri monarchiã tribus milibus & sexcentis annis ac triginta quatuor asserunt vt in prefatione diximus. Epigenes quoq; septingẽtos annos & amplius ante Ninum & Phoroneum inuentos ait Babyloniæ laterculos coctiles inscriptos p̃ syderum obseruatiõe. Quare iam ante inundationem terrarũ annis paulo minus q̃ngẽtis vt ex dictis in p̃oemio colligit: vtiq; erant in vsu ars coctilis: & impressoria: atq; inscriptiua: & literæ Phœnices: & Astronomia: & eiusmodi. Quę p̃fecto oia cõueniũt his quę Moyses & diuinæ literæ tradunt. Nã vt patet Genesis. V. ca. sanctus p̃pheta Enoch nat9 est ante inundationẽ terrarũ anno. XXXIIII. supra mille: q̃ teste Iuda apostolo cognomie Thadeoi sua canõica p̃phetauit de iudicio futuro tã aquarũ & diluuii q̃ vltimę cõflagratiõis: & ea teste Iosepho in prio de antiqtate Iudaica iscripsit duab9 colũnis: altera ærea: altera lateritia. Erant igitur in vsu literę: & ars fusilis: & laterítia & vaticinia: mille annis & amplius ante inundationẽ terraq;. Porro viuẽte Adã: & agẽte annũ sexcentesimum & vigesimum secũdum natus est idem Enoch: vt supputat Moyses Genesis. V. ca. Quare cõiectura & argumẽtũ firmũ est: ab ipso Atauo eius primo Adam eũdem Enoch suscepisse literas & disciplinas: cuius tempore fuisse literas & disciplinas Adæ infusas Theologi asserunt: & eodem tempore se cœpisse literas & Astronomiam Chaldæi affirmãt: vt supra exposuimus. Et ideo nõ immerito Moyses dicitur a Hieronymo sequut9

Enoch prophęta.

Scribũt illis tẽporib9 circa Lybanũ fuisse Enos vrbẽ maximã gigãtũ. qui vniuerso orbi dñabant: ab occasu solis ad ortũ. Hi vastitate corpis ac robore cõfisi: inuẽtis armis oẽs opprimebãt: libidiniq; inseruientes: inuenerũt papiliões & instrumẽta musica & oẽs delitias. Mãducabãt hoies & procurabãt aborsus: in edulíũq; prępabãt: & cõmiscebant matribus: filiabus: sororibus: & masculis: brutis: & nihil erat sceleris quod non admitterent: contemptores religionis & deorum.

mus ex reuelatione de mũdi atq; sui creatione: & texuit historiam gestorum vsq; ad Enoch cui prosequendam reliquit historiam. Enoch autem prosequẽdam reliquit Lamech prophętę patri Noæ: & Lamech filio eidẽ Noæ: Noa vero reliquit post diluuiũ Chaldęis: a quibus Habraam & residui veritatem rerum gestarum scripserunt. Vnde cum historia Chaldaica de antiquitatibus q̃ simillima est Hebręæ: ac propterea Moyses pro teste adducitur: a Masea Phœnice & Hieronymo ęgyptio: vt asserit Iosephus contra Appionem grammaticum & in primo de antiquitate Iudaica: Non est igitur mirum si Moyses & Berosus conueniunt: qui ex eodem fonte historiæ combiberunt. Iraq; literam Berosi exponam9: quæ primo narrat in famem vitam hominum in communi: inde in particulari. In communi quidem: erant pecca ta: oppressionis: libidinis: & promiscuæ luxurię. In particulari vero quo ad oppressiones ferí tatem supremum scelus adiiciebant vt homines manducarent: & aborsus in edulium deliciosi epuli procurarent: ac si oua essent aborsus: & carnes humanę altilia. Neq; hoc fabula est cum ætate nostra in insulis Cananeiis: quarum quasdam nunc subegit gloriosus rex Hispaniæ Ferdinandus: homines captos castrent: & in greges more pecudum ad conuiuia seruẽt. Prolemæ9 quoq; in Geographia: ętate sua Aethiopes & alios Anthropophagos id est hominum comestores annotat. Plinius in quinto naturalis historiæ capitulo septimo asserit Scythas esse: qui humanis corporibus vescuntur. Et subdit. Incredibile quidem videretur nisi cogitemus in medio terrarum Sicilia & Italia fuisse huiuscemodi monstri gentes Cyclopas & Lestrigones: & nuperrime trans alpes hominẽ immolari solitum: quod paulum a mãdendo abest. Hoc scelus vltum per diluuium: mox prohibitum fuit a Deo dicente: Carnem cũ sanguine non comedetis. Et vt intelligas de carne humana dictum: illico explanauit dicens Quicunq; enim fuderit humanum sanguinem: fundetur sanguis illius. Sed de hoc copiose tradidimus super Genesim. ix. ca. Hæc de peccato oppressionis ferinæ. Porro de peccatis Luxuriæ: nihil erat sceleris quod supreme non admitterent: incestum: sodomiam: & brutalitatem. Quod etiam Moyses non tacuit: dum asserit eas vxores accepisse quas elígerent: scilicet siue matres siue alias. Et item omnis caro corruperat viam suam: scilicet Sodomia & brutalitate. Quare ex his nati sunt Gigantes vt ibi ait Moyses: potentes viribus & viri famosi: scilicet vitæ q̃maxime infamis supradictis sceleribus. Per Gigantes enim intelligim9 homines vastos corpore: famosos: & deorum contemptores: & hominum similiter oppressores: vt Macrobius in primo Saturnalium: & Diodorus in sexto significant. Tria sunt nunc cognoscenda. Primum de Enos vrbe: quis eam cõdiderit: quando: & propter quid: & vbi. Secundo quando cœperunt hæ delitiæ & peccata. Tertio quare nunc deus non punit ea sicut tunc. Ad primum respondet Moyses Gen. ca. iiii. q̃ Caym dãnato & excõmunicato a cœtu iustorũ ob fratricidiũ: pfugit a facie iustorum cum vxore: & habitauit ad oriẽtalem plagam Eden id est paradisi: & ibi ædificauit ciuitatem: & vocauit eã a nomie primogeniti sui Enos & vt aiunt tã Hebræi q̃ catholici ędificauit eam ad opprimendum & excurrẽdũ & prędãdũ iustos ex posteritate patris sui Adã & fratris sui iusti Seth. Aedificauit aũt eam ad orientalem plagam respectu regionis Eden hebraice dictam: siue latine locum & regionem delitiosam siue græce paradisum. Est autem regio Damascena vt quidam suspicantur: quia ad orientalem plagam est mons Libanus: in quo est vrbs Enos diruta: cuius maxima & ingentis molis fundamenta visuntur: & vocatur ab incolis regionis ciuitas Caym: vt nostri mercatores & peregrini referunt: qui in Damasco & Libano sunt assueti. Aliis placet Eden siue locum delitiarum & paradisum dici: regionem Phœnicam Laodicinam dictam: probãtq; duobus argumentis. Primo quia ibi est vrbs Edẽ siue interpretatione græca paradisus: vt Ptolemęus notat in quarta Asię tabula. Secundo quia in ea vrbe existenti est mare ab occidente: & extremitas Libani & Antilibani ab ortu equinoctiali vel saltem hyberno: vt patet ibi-

Anthropophagi.

Enos vrbs.

dē. Ad primū ergo dubiū rñdet: ꝙ Enos vrbē condidit Caym: post excōicationē ꝓmulgatā: & electionē a cōione Adę atq; iustorū: vt sicut obstinati excōmunicati posset latrocinari & ꝑdari iustos: & in loco orientali Libani vt ait Berosus in ea pte q̄ ē magis oriētalis respectu vr bis & agri ei⁹: q a Moyse dicit Edē: & a Græcis padisus. Ad secūdū dubiū dicit ꝙ pcā Caym & excōicatę atq; impiæ posteritatis eius cœperūt sub fratricidio Caym: & adaucta sūt in se ptima generatione ab Adā: vt notat Moyses Genesis ca. iiii. ga Iael: Tubal: & Tubalcaim fue rūt sexti a ꝓgenitor suo Caym: & septimi ab Adā: quorū prim⁹ iuenit delitias i arte pastora li: papiliões: & tētoria: secūdus fistulā: cytharā: lyrā: & organū: cū voce chorea & modulatio ne musica: tertius vero arma & omne gen⁹ ferramenti: vt ibidē Moyses exprimit. Huc vsq; i pia septima gñatio ab Adā excreuit ꝑ vniuersū orbē. Sed in hac septima generatione ipia & excōicata: cœpit iusta posteritas Adæ cū excōicatis participare cōiugio: & supradictis scele ribus ipiorū: qa teste Moyse videntes filii dei. s. iusti homines: filias hominum & Caymicæ posteritatis ꝙ essent pulchrę id est opulētæ & fortunatę: nō obstāte excōmunicatione: ēt ipsi acceperunt sibi vxores ex oīb⁹ quas elegerant. Q̄ vero etiam septima generatione iustorum ab Adā cœperint iusti effici pticipes scelerum & vitiorum: est argumēto ꝙ Enoch septimus ab Adā fuit trāslat⁹ ne malitia imutaret cor ei⁹: vt scribit Sapię. iiii. ca. Et idēo respondet ad secundū dubiū ꝙ impiæ posteritatis Caym pcā: sub Caym cœperūt: iustorū vero sub sācto Enoch propheta: quē ꝓpter bonā vitā deus cito trāstulit: ne cum aliis iustis iā ad impietatē īclinatis cōsentiret. Ad tertiū vero dubiū respōdet: ꝙ deus nō punit vniuersaliter peccata: nisi cū in vniuersis inueniunt: qđ nō est nūc. Et ꝓterea etiā sūma peccata nō statim punit: nisi addita obstinatione: sicut nūc Berosus ostendit ita dicens in secunda pte: in qua de ꝓcognito futuro diluuio sic scribit. Præco gnita vero fuit prisca inundatio tū spū dei: vti sanct⁹ Enoch: tū astro⁹ obseruatiōe: vt q̄ Babyloniæ iuēta fuit: & Epigenes atq; Plini⁹ notaue rūt. Alibi scripsimus atq; ꝓbauim⁹ hęc duo simꝫ stare: inūdationē terrarū a causis naturalib⁹ ꝓcessisse: q̄s studiosi i monumētū ex cidet: & a diuia ꝓuidētia simꝫ ab æterno ordinatā: vt quo potissimum tpe hoies demererēt pirēt. Deiñ Berosi⁹ oñdit i tertia pte quo pacto gen⁹ hūanū repatū sit parcę ꝓpationē dicēs. Iosephus hoc loco vtit cōtra Appio nē grāmaticū: dicēs Berosū Caldęū & historicos phœnicas noīa noā & filios ei⁹ ꝓpriis noīb⁹: & diluuiū: & arcā. Et i prio de antigtate Iudaica hūc locū ad verbū trāsumēs in testi moniū: eiusdē ītgt arcę noę atq; dilu uii mēoriā faciūt oēs q barbaras hi storias cōscripserūt. quoꝝ vn⁹ Bero sus Caldę⁹: q narrās de hoc diluuio talit est affat⁹. Dr aūt nauis ei⁹ q̄ i ar mēiā vēit circa mōtē Gordieū aliq̄ adhuc ps eē: & quosdā bitumē exi de tollere: quo maxie hoies ad expia tionē vtunt. Et subdēs de historicis ægyptiis & phœnicib⁹: meminit in quit etiā horū Hieronym⁹ ęgypti⁹

Diluuii ꝑcognitio.

Enoch.

Iael. Tubal. Tubalcaim

Tū mlti ꝓdicabāt & vaticinabāt: & lapidib⁹ excidebāt: de ea q̄ vētura erat orbis ꝓditioe sed ei illi assueti corridebāt oia: cęlestiū illos ira atq; vltione purgente ꝓpietate atq; scelerib⁹.

Vn⁹ iter gigantes erat q deorū veneratior & prudētior cūctis: reliqu⁹ ex ꝓbl erat i Syria. Huic nomē erat Noa: cū trib⁹ filiis: Samo: Iapeto: chē & vxorib⁹ Tytea magna: Pādora: noela: & Noegla: is timēs quā ex astris futurā ꝓspectabat cladē: anno. lxxviii. añ in undationē: nauī istar arcę cooptam fabrica ri cœpit. Anno septuagesimo octauo ab inchoata nauī: ex improuiso exundauit ocean⁹ & oīa maria mediterranea. Flumiaq; ac fōtes ab imo ebulliētes inūdauerūt supra oēs mōtes: accedētibus: atq; impetuosissime & supra naturā e cęlo copiosissimis hymbrib⁹

multis dieb⁹ corruētib⁹. Ita omne humanum genus aquis suffocatū: excepto Noa cū familia sua quę nauī erepta est. Nā eleuata ab aqs in gordiei mōtis vertice quieuit: cui⁹ adhuc dicit aliqua pars esse: & homies ex illa bitumē tollere: quo maxie vtūtur ad expiationem.

qui antiquitatē phœnicā noscit conscripsisse: Sed & Maseas Damascen⁹ i nonagesimo sexto historiarū libro ita de eis dicit. Est sup Myriadam excelsus mons in Armenia: q Baris appellatur: in quo multos confugiētes sermo est diluuii tempore liberatos: & quēdam simul in arca deuectū in montis Ocile summitate fuisse: ligno rumq; reliquias multo tpe cōseruatas. Fuit aūt iste: quē etiā Moyses Iudęorū legislator scribit. Hæc Maseas. Nota qa dicit Ioseph⁹ ibi: ꝙ etiā Greci qui barbaras historias transsumpserunt non solū diluuii & Noæ reminiscuntur: verū etiā et lōgitudinis annorū solariū: quibus mille ānis vixerūt. Sic ēn ad verbū dicit. Noa cū vixisset post diluuiū trecētis & quinq̄ ginta annis: felicīter agens: mortuus est anno vitæ suæ quinquagesimo supra nongentos. Nullus aūt ad vitam modernam & breuitatem annorum quibus viuimus comparans anti quorū longitudinē puret falsa quæ de illis sunt dicta. Illi nāq; cum essent religiosi: & ab ipso deo facti: tantorū annorū curriculis rite viuebant. Deinde propter virtutes & gloriosas vtilitates quas iugiter perscrutabant. i. Astrologiā & Geometriā & Physicā: deus eis ampliora viuēdi spatia cōdonauit: quæ nō caute discere potuissent: nisi nōgētis viuerēt annis. Per tot enim annorū curricula: magn⁹ ann⁹ impleť. Et subdit inducitq; testes dicens. Testes aūt dicti mei sunt oēs qui antiquitates apud Græcos & barbaros cōscripserūt. Nā & Manethon q descriptionē fecit ægyptiorum: & Berosus q Chaldaicā deflorauit: & Mochus: & Estyus: & Hieronym⁹ Aegyptius qui Phœnicā disposuerūt: cōcordāt cū dictis meis. Hesiodus quoq; & Eratheus: & Hellanicus & Agesilaus in historiis suis: memoriam faciunt antiquorū: ānis mille viuētiū. Hæc Iosephus. Quinetiā diluuii & temporis ei⁹ vsq; ad Ninū meminerūt Xenophon libro de æquiuocis: Archilochus in Epitheto tēporū: Fabius pictor de origine vrbis Rōmæ: & Cato i. ii. fragmento originū: sup quos oēs iam cōmētaria edidim⁹. Hacten⁹ in cōi pro Berosi litera dicta sunt: nunc in particulari pauca excurram⁹. Noam fuisse virū dei cultorem & iustū: & solū: vniuersis ad impietatem declinantibus: etiam Moyses scribit. Fuisse vero gigantē & astronomiæ peritū: etiā pitiores Talmudistę asserūt. Fuisse aūt Syrū phœnicam cognomina sua indicāt Ogygius Dysir: vti in sequēte cōmentario exponem⁹. Dubitat vero de eo ꝙ ait: cœpisse fabricari arcā ante inundationē anno. lxxviii. cum centum viginti annos Moyses supputet Genesis. vi. ca. & Berosus alibi teste Plinio quadringentos octogita cū Critodemo assignet: vt in superioribus diximus. Ad primū respondet: ꝙ mandatū de fabricāda arca Noa accepit ante inūdationē annis centū vigīti vt Moyses significat. Quadraginta vero & duobus annis ꝑparauit ligna ob imensitatē operis faciundi. Et ita anno sequente qui erat septuagesim⁹ octauus ante inundationē: cœpit opificiū ingētis arcæ: vt Berosus supputat. Q̄d vero adducit de Plinio dicente ante Ninū fuisse supputatos a Berosо & Critodemo annos. cccc. lxxx. nō de arca dixerunt: sed de literis inscriptis & inuētis eo tempore: vt patet in. vii. naturalis historiæ ca. vltimo vbi de his loquitur Plinius. Rursus: quia dicit ex improuiso accidisse diluuiū: non refert ad Noā: & eos qui nouerūt & iscripserūt coctilib⁹ laterculis: & lapidib⁹: sed ad derisores: q illđ neq; credebāt neq; spauerāt affuturū. Fuit aūt hoc primū diluuiū nouimestre: vt Solin⁹ asserit i Collectaneis: & Moyses Genesis. viii. ca. & Xenophō de æquocis. Excessit vero oēs altissimos orbis mōtes. xv. cubitis: vt testat Moyses Et vt ait: deleta ē oīs caro sub cęlo: excepto Noa cū sua familia. Ex quo patet Talmudistas cē falsilo quos: & mēdaces: cōtra q̄ diuīas lras ad morē suū exponētes: ꝙ diluuiū nō attigit mōtē

Baris.

Vitæ lōgitudo qb⁹ & cur data.

Noa gigas & astrolog⁹

Arca qñ facta.

Talmudistas carpit.

Syon:argumento vſi:quia inuentum eſt ibi poſt diluuiũ ſemen giganteum : non attendẽtes q̃ Noa cum filiis fuerunt gigantes:& Titanes gigantes genuerunt ; teſte Beroſo : qui teſte Moyſe poſuerũt vrbem Titanum in ægypto:quã vocat Tanim dempta prima litera: vt patet Numeri capi.xiii,tam per textũ q̃ per expoſitores.Hæc de tẽporibus ante diluuiũ. Nũc ad ſequentes libros præparans auditores:ita concludit.

Ergo ſuperior narratio quaſi q̃dã p̃fatio a Beroſo p̃miſſa eſt:vt quiſq̃ cognoſceret a quo p̃cipue ãno & tẽpore:ſuę gẽtis originẽ ĩchoare debeat:qa nõ añ diluuiũ primũ:qa nulla remanſit origo niſi Noanica quę & ogygiana phœnica:neq̃ itẽ vt Græci faciũt:inchoanda eſt a Nino:quia lõge ante eũ coloniis opplet9 erat totus orbis:& origies ſub Noa diſcretę.Et ideo q̃ſq̃ dũ regrit ſuę gẽtis & regni originẽ ĩcipiat ab hoc ãno ſalutiõis hoim a diluuio: & vdieat genealogias ducũ primarũ colõiarũ & inde originẽ ſuã ĩ cõi accipiat:& poſtea in particulari in quarto &.v.li. Verũ qa in bibliothecis Chaldæoꝝ annotabantur prolixe oim gẽtiũ & regnorũ origines:& antiqua geſta:quę faſtidiũ generabãt:idcirco ipſe deflorauit vt Ioſeph9 logtur:oẽm Chaldaicã hiſtoriã:& ſolũ de origine regnorũ ætate ſua clarorũ loquit.Fuit aũt Beroſus circa finẽ monarchiæ bipertitæ Perſarum & Medorũ.Fuit eñ ante Alexandrũ qa Metaſthenes qui floruit circa ĩitiũ Alexãdri vſus eſt chronographia Beroſiana p monarchia Aſſyriorũ:vt tã in ei9 litera:q̃ cõmẽtariis ſup eũ explanauim9. Itẽ adhuc durabat bipti ta monarchia Aſiæ in qua p̃ualebat Babylonica:vt hoc loci notat:vbi ętate ſua Babylonicũ aſſerit p̃ſtãtiſſimũ eſſe oĩm.Quare p Aſia babylonicã originẽ & ãtigratẽ tradet. Pro Aphrica vero ægypti & Libyæ originẽ exponet.Pro Europa vero ĩ qua nulla erat monarchia:exponet origines Italiæ:Hiſpaniæ:Germaniæ per Sarmatas vſq̃ Tanaim & Põtũ.Cur vero de lonico nõ poſuerit ad longũ originẽ:exiſtimo id cauſæ eſſe:quia poſita origine Græciæ a diluuio ad Ninũ:ipſi greci deinceps inter ſe diſſidebant in hiſtoria. Et q̃m nullis diſplicere voluit:gb9 erat char9:& a gb9 donat9 fuit publica ſtatua inaurata lĩgua: vt Plini9 aſſerit: idcirco a Nino deinceps raro tangit Græciã.Ceterũ quia origo haberi non poteſt niſi per genealogias:ob id hũc ſecũdũ librũ Genealogiarum p̃mittit tribus ſequentibus.

Ab hoc igit̃ anno ſalutis hũanæ ab aquis primordio ſumpto:noſtri maiores ĩnumeros ſcripſerunt.Nos vero tediosum illorũ ſermonẽ abbreuiaturi referemus origies & tẽpora:& reges eorũ dũtaxat regnorũ: quę nunc magna habentur.In Aſia quidẽ noſtrum omnium celſiſſimum Babylonicũ

Aphrica ęgyptiũ & Libycum: q̃ vnũ primo fuerũt:& ſub vno narrabim9. Poſtrẽo in Europa quatuor noſtri enumerãt. Celti berum:Celtę:Kytim:qđ illæ gentes Italicũ appellãt:& Tuyſconum quod a Rheno fluuio per Sarmatas in Põtũ finit. Addũt quidam etiam quintum dictum Ionicum.

Explĩciunt cõmẽtaria ſup primum librũ Berofi de temporib9 ante diluuium.

Eiuſdẽ fratris Ioannis Annii Viterbenſis cõmentaria ſup ſecũdũ librũ Beroſi ĩcipiũt

Indigetes pro indagatores.

OVi primi fuerint in orbe reges poſt diluuiũ & ante Ninũ Græcis priorib9 nõdũ cõpertũ fuerat:ſed ſolũ Barbaris: qui ſe primos rerũ vtilium indigetes aſſerũt atq̃ ſcriptores:& multorũ memoriã apũd ſe fuiſſe cõſeruatam affirmãt:vt Diodor9 in primo libro author eſt.Igit̃ Beroſus in hoc ſcdo libro de primis ducib9 & eorum Genealogia poſt diluuiũ ita tradit:vt nulli ſit regno ſua ignota origo.Et primo q̃dem inducit procemiũ de Iano patre oĩm & Tytea magna.Deinde Genealogias deſcribit.De primis ſic dicit.

NEceſſe eſt igit̃ nos ex p̃miſſis confiteri : quod & Chaldæi & Scythæ ſcribunt : ſiccato ab aquis orbe non fuiſſe niſi dictos octo homines ĩ Armenia Saga:& ab his omne hominum genus in terris ſeminatum : atq̃ ob id Scythas recte dicere & appellare Noam omnium deorum maiorum & minorum patrem:& humanę gẽtis authorem:& chaos & ſemen mundi. Tyteam vero Aretiam : id eſt terram in quam ſemẽ chaos poſuit:& ex qua tanq̃ ex terra cuncti prodierunt.

Multa memoratu digna his verbis ĩſinuat Beroſus:quę apũd poetas legeba m9:& originẽ ignorabam9. Primũ igit̃ nedũ apũd Moyſen & Beroſum: ſed etiã apud authores latinos legim9: quo ſcilicet primũ loco poſt diluuiũ & ante Ninũ cœpit humanũ gen9.Primi ſũt Barbari hiſtorici:p̃cipue Hieronym9 ægyptius & Maſeas Phœnix: qui(vt ſupra dixim9)teſtant̃ Noam cũ archa ſaluatũ fuiſſe in Gordiei Armenię montis iugo Ocila altiſſimo.Eſt aut̃ Gordieus mõs in Armenia nõ p̃cul ab Araxi fluuio:a quo Moyſes vocat Armeniæ Caſpios mõtes altiſſimos / Ararat p Araxat.Et ideo licet ĩ Ptolemęo nõ cõtinuet a ſcriptorib9 mõs Gordieus & Caſpi9 pxim9 amni Araxi:hoc tamẽ a vitio impſſoris p̃ceſſit:quia debent cõtinuari: licet diuerſis locis diuerſa noia ſortiant̃. Eſt aut̃ Ararat vt Hebręi p̃ferunt:ſiue Araxat vt Aramei:ſiue Araxes vt greci ac latini:fluuius Scythię in maiori Armenia,de quo Lucanus in.vii. Armeniũq̃ bibit romanus Araxem.Super hunc Auguſtus pontem:quẽ a magno Alexãdro factũ ruperat amnis impet9:firmiorẽ reſtituit:in cuius laudem Virgili9 in.viii.æneidos dixit. Et pontem indignat9 Araxes.Ex hoc tres amnes fluere:Phaſim:Thermodõta & Tanaim:Orpheus mẽdax in Argonautica dixit. Nã vt gæographi cum Ptolemæo certiſſime notant:aliunde ortum habẽt.Hac itaq̃ regione circa Araxem conſedit ab origine ſui gens Scythica:a Scytha rege eorũ dicta:vt eſt author Diodor9 li.iiii.Et ideo locus prim9 quo cœpit humanũ genus poſt diluuiũ:fuit Scythia Araxea:vt Beroſus Chaldęus:& Hieronym9 ægyptius:& Maſeas Damaſcen9:atq̃ Moyſes:ex Barbaris cõſentiunt:ex quib9 Archilochus græcus in epitheto tẽporũ:ſup quẽ iam cõfecim9 cõmẽtaria:ita dicit ad verbũ.Maſeas Phœnix Damaſcen9 lib. xcvii.hiſtoriarũ aſſerit ante Ninũ ferme ducẽtis quĩquaginta annis fuiſſe inundationẽ terrarũ:& quẽdã:cui Moyſes antiqſſimus hiſtoricus teſtimoniũ pærhibet:liberatũ circa fluuiũ Araxem ad montes Caſpios:tumq̃ recente cælo:& rudi humano genere vixiſſe aureã vitã: in qua nullo ferente leges natura ipſa viuebat̃:quouſq̃ Ninus & Semiramis arma gentibus intulerunt;& aureã vitã vitiare cœperunt.Idẽ ſcribũt ex latinis Trogus & Iuſtin9 in primo epitomatũ de aurea vita ante Ninũ.Et in ſecũdo lib.aſſerũt ídidẽ Scythas ſemp fuiſſe ſuperiores de principatu humanę originis:ſequuti Catonẽ de originib9:cuius cõmẽtaria exegimus.Is in.ii.fragmẽto hęc dicit. Chaldęi orbis ſempiternitatẽ ſibi p̃ſuadẽt.Phœnicibus vero ac Sagis magis placet origo. Inter vtroſq̃ cõuenit ante Ninũ circiter.ccl.annis quib9 durauit aureũ ſæculũ terras fuiſſe inundatas:& in Scythia Saga renatũ mortale gen9.Siue eñ ab ęterno mũdũ exiſtimes:& ignis principio cũcta poſſederit : poſteaq̃ ſenſim ĩ ſua loca elemẽta coeũtia hoies p̃duxerint:ſiue(vt ferũ)ante aureũ ſęculũ terras ſubrutas inũdatio tenuerit:& exſiccata humo apparuerint hoies:equidẽ principat9 originis ſemp Scythis tribuit:a quib9 auctis/colonias per orbẽ miſſas ferũt: & ex his veniſſe Ianũ cũ Dyrim & Gallis p̃genitoribus Vmbrorũ in Vaticanũ & Ianiculũ.Et in principio fragmẽti:Italię(inqt)ſplendidiſſima origo fuit:tũ rpe:tũ origine gẽtis.Cœpit eñ aureo ſeculo ſub principib9 diis Iano:Cameſe:Saturno:gẽte Phœnicea & Saga. Igit̃ oẽs hiſtorici:græci:latini: & barbari:q̃ de priſcis

Gordieus mons. Araxes fluu.

Scytharũ antiquitas.

Aramea. Saga. Scythia.

Albina.

Sangni. Sanctus.

Sagus.

Sagalbina. Alba. Fasces.

Chaos.

ante Ninũ antiqtatibus cõscripserunt: vnanimi cõsensu affirmãt in prisca Armenia Araxea cœpisse genus humanũ quacũq; via cœperit. Eadẽ regio prius Aramea Scythia Saga dicta fuit: a qua postea longe lateq; antiquitus ois septẽtrio a Tanai in Sarmatas: & in orientalem Imaum mõtẽ/Scythicũ Araxeũ siue Arameũ Saga nomẽ cõmunicatũ fuit: vt Plinij in .vii. naturalis histo. cap. xvii. significat dicẽs, Scythas populos: Persæ vniuersos Sagas appellaue re a pxima Saga gẽte: antiqui vero Arameos. Cui argumẽto est pria vrbs pone Araxim amnẽ: vbi teste Diodoro gẽs Scythica parua numero: & ignobilis principio consedit. Nã ea Saga Albina: siue (vt Ptolemæus notat) per syncopatã cõpositionẽ Sagalbina dicit. Et hoc de loco: vbi cœpit post diluuiũ genus humanũ tam secundũ diuinas literas q̃ gẽtiles dictũ sit. Secundo memoratu dignũ est nomen Saga: vt Arameĩ pferunt: vt Sangni: & Etrusci: & Sabini: vel Sancꝰ vt latini. Hęc nõ differũt significato: sed sola deriuatione plationis: quia a Saga Sangni: & a sangni sancꝰ deriuat: mutata litera g. in. c. Est autẽ Sancꝰ id quod purus: religiosus: sacerdos. Vnde Sagam Festus exponit sacerdotẽ expiatorem. Diuus vero Hieronymus in lib. de interptationibus: sagã interpretat immolatorẽ & sacrificulũ. Congruit ei qđ Moyses scribit Genesis ca. ix. vbi affirmat Noam cũ familia egressum ab arca primũ sacerdotio & religione functũ: mox sacra deo fecisse. Vnde & ipsa familia eius & posteritas Saga: & qui cũ Iano in Etruriã venerunt tusci: Sagi: & ostiũ Padi ab his sagũ dictũ referũt authores: pręcipue Cato & Plinius. Cato enĩ in fragmẽto. xix. de originibus his verbis vtit. Sangni gentilẽ Sabi dicunt sabini: Sanctũ Romani: Sagã barbari: a quo primi Tusci: id est põtificii & sacri expiatores dicti fuerũt. Plinij itẽ lib. iii. naturalis hist. ca. xvii. de Padi Ostiis circa quę Tusci venerũt: ita dicit. Proximũ inde Ostiũ Caprafię: deinde Sagus. Oĩa ea flumina fossasq; primi Sagi fecere Tusci egesto per trãsuersum amnis ĩpetu in Atrianorũ paludes: quę septẽ maria appellant: nobili portu tuscorũ Atriæ: a quo Atriaricũ mare ante appellatũ: qđ nunc Hadriaticũ. hæc Plinius. Locus igit & gẽs Saga sic dicta fuit. Tertio memoratu dignũ est: q̃ Noę siue Iani vbi cõsedit ad Araxim prima vrbs dicta Sagalbina: id est põtificia imperialis: ga saga pontificia est. Albina vero imperialis ab insigni ĩperii Alba id est fascib⁹. Est enĩ fascis: fasciculus in quo virga sceptri & flagellũ cũ securi inclusa erãt. Et hoc latini fasces imperii: Arameĩ vero vocant Albã: vt demõstrauimus super. iiii. fragmẽtũ Catonis: vbi & redarguimus eos non exili argumento: qui Tyberim existimauerũt dictum Albulam a colore: aut albam virgã datã Cranę in. vi. de Fastis latinã habere originẽ. Rursus memoratu dignũ est q̃ octo solũ alas saluatas a diluuio/tã Moyses q̃ Chaldęa historia tradit: cõtra fabulosos simul & hęreticos Talmudistas: qui (vt supra diximus) nullo certo authore dicũt multos gigãtes fuisse saluatos in monte Sion. Rursus de primis cognominibus Noę/cognomine Iani: vt in. iii. libro dicet Berosus: Primũ cognomen est chaos: vt supra dixit in prologo Hieronymus: idem est chaos & Hyle a quo hyleron. Est aũt chaos rudis & idigesta moles ante oẽs & ex qua oẽs pdeũt. vt Ouidiꝰ in primo Meta. docet. Ad huiꝰ fimilitudinẽ Ianus siue Noa dictꝰ est chaos & semen orbis: quia in eiꝰ renibus & semine informi pdiit humanũ genus: & ipse oẽs pręcessit tempore: vt idẽ Ianus apud Ouidium loquit in primo de Fastis. Et primo q̃ omnes lõgo tempore pręcessit: ita aperit. Me chaos antiqui (nam sum res prisca) vocabant: Adspice q̃ lõgi temporis acta canam. Deinde q̃ membra sua: id est filii fuerint in seminali sua ratione informi: ex qua successu formati fuerũt: sic Mythice loquitur. Tunc ego qui fueram globus & sine imagine moles In faciem redii: mẽbraq; digna deo. Membra digna patre deo dixit: quia oẽs filii eius pro diis ex magnitudine beneficiorum impẽsorum humano generi habiti sunt. Vnde & pater deorum maiorum: scilicet filiorum: & minorum scilicet nepotum & pronepotum dictus fuit: quia omnes fuerũt principes regnorum & coloniarum excellentissimi iudices & duces: qui quoniã in regimine orbis vices dei exequuntur: tam apud gentiles q̃ He-

Dei qui

Consutius. Noę cognomina.

Titanes.

Arbores cõsanguinitatis.

Hebron Ilex.

breos & diuinas literas Heloim: id est dii & numina dicũtur: vt est illud psalmi. Ego dixi dii estis: & filii excelsi omnes, & in Exodo. Si inquit fur latuerit: causa referet ad deos. Et hoc pacto pro iustis iudicibus & principib⁹ deos & numina secũ regnasse Ianus dicit apud Ouidiũ in primo de Fastis his verbis. Tunc ego regnabã patiens quũ terra deorũ Esset: & humanis numina mixta locis. Aurea enĩ ætate iusti principes regnabant: & ideo iure dii a diuinis literis & gentilibus dicti: quo ad vices dei nõ diuinitatẽ substantialiter. Rursus illi cognomẽto fuit auctori hominũ: id est Cõsutio: quia eo auctore cõferitur humanũ genus: vt asserit Macrobius in primo Saturnaliũ. Ergo quia Ianus siue Noa post diluuiũ præcessit tẽpore: dignitate: principatu: & effectiua origine: idcirco sibi iure vẽdicauit cognomina Chaos: Ileron: Semen mundi: patrẽ principũ: & deorum maiorũ ac minorum: & auctorẽ consutiũq; humanę gẽtis: qui semen iaciens in vxorẽ Titeam: vti cœlũ in terrã: seminauit omne morta le genus. Et ob id Titea terra: & Noa siue Ianus cælũ cognominat⁹ est: vt in tertio libro dicetur: quia sicut ex vi cęlesti & terra cuncta prodeunt: ita omnes geniti sunt authorib⁹ Iano & Titea. Vnde & Titanes dicũtur terra geniti: vt poetę mythice loquũtur. Hęc de principib⁹ mundi Noa & Titea: nũc ad genealogias Berosus se conuertit dicens.

Pręter vero tres primores filios: Noa post diluuiũ gigantes pluresq; filios genuit. Quare ad abbreuiandum plurimũ conferet si omniũ posteritates figurabimus: ab ipso Noa sumpto exordio: deinde sigillatim a cæteris. Primũ itaq; dixerunt Ogygisan Sagam: id est illustrẽ sacrorum pontificem Noam Dysir.

Figuras Berosus appellat genealogiarũ arbores: a quo exẽplari morẽ legislatoriti desumpserũt: qui gradus desanguinitatis instar arborum cõscribũt. Et per truncos & ramos & folia significãt ascẽdentes seniores patres & auos: & descẽdentes filios & nepotes & circunstantiũ consanguineorũ. Initium figurę primę erit Noę cõtinens omnes filios Noę ortos ante postq; diluuiũ. Secũda erit arbor posteritatis Sami. Tertia Iapeti. q̃rta Cham: qui & Cameses. Duo autẽ hoc loco Berosus tradit: quę conueniunt historiæ Moysaicæ. Primũ quia Noa gigas genuit post diluuium gigantes: vt supra diximus. Secundum quia etiã genuit alios filios: quos ĩ arbore eiꝰ scribet. Nã teste Moyse nono capitulo Geneſis: mãdatum Noa sacrificãs a deo accepit cũ filiis: vt vacaret generationi: & solitarię terrę implendæ. Neq; tamen dicẽdum est q̃ illud neglexerit: aut q̃ illi tempus defuerit: aut q̃ illud pręceptũ non obligaret oẽs terra iam multiplicata: q̃ erat intentio latoris dei expressa: quia erat vir iustus & perfectus: vt ait Moyses: & vixit post diluuiũ annis. cccl. vt tam Moyses q̃ Berosus scribũt: & terra funditus desolata: etiam ipsa lege naturę obligabatur ad generationem. Q̃ si Moyses non omnes posuit hoc fecit quia ad originem Hebræam festinabat: & solum tot ponere voluit: quot linguarum genera septuagintaduo discreuerãt. Neq; valet qđ Talmudistę dicunt: quia ipsum Noa cognomento cælum: filius eius Cameses incantamento testes illi fecerit: quia vt testatur Berosus hoc egit iam genitis filiis complurib⁹: & iam in senium declinante Noa: vt narrabitur in. iii. lib. Et ideo vitatis fabulis & erroribꝰ Talmudistarum: qđ præcepto naturæ: immo diuino cõgruit est tenẽdum: & qđ Berosus exprimit certissimus & veracissimus author. De Ogyge vero id est illustri Noa: & Dysir: id est Ilice: vt interpretatur diuus Hieronymus: est sciẽdum q̃ ait Petrus Comestor Genesis capi. xiii. & Iosephus in primo de antiquitate Iudaica, Habitauit (inquit) Habram circa Hebron iuxta Ilicem quæ vocatur Ogygi. Et dicitur vt ait ciuitas quatuor patriarcharum: quia habitauerunt ibi & sepulti sunt: Adam: Habraam: & Isaac: & Iacob. Et ita Ogygi ante dilu-

Ogyges priſcus.

uium: & poſt fuit patria iuſtorũ etiã & ipſius Noę: quí a patria Ogyſan: íd eſt íllustrís ſacer cognomen habuit. Vnde oẽs illũ cognominãt priſcũ Ogygem: vti Xenophon de ęquiuocis & Metaſthenes: quę prefuiſſe priſco diluuio dicũt. Et ex latínis Solín⁹ dícens primũ díluuiũ fuiſſe notatũ ſub Ogyge nouimeſtre: & ab eo ad Deucalíonẽ ſeptingẽtos ſupputari annos. Sed ſub Ilíce manebãt iuſti: quía arbores pro tẽplis & numínib⁹ antiquís erant: vt etiã cõſen tit Plínius ín. xíí. naturalis hiſtorię cap. primo. Et nota: quía Phœnícia eſt a Damaſco vſq; ad Gazam. Quod patet: quía Ioppen Hieroſolymę portum dícunt eſſe oppídum Phœnícũ: vti eſt illud Plínii ín. v. naturalis hiſtorię cap. xíiíi. Ioppe ínquit oppídum Phœnícũ: ínundatio-

Phœnícia. Ioppe.

ne terrarũ vt ferunt antiquius. Nota q; Ioppe fuit ante ínundatiõnẽ terrarum ín phœnícia: ſed nõ primũ Phœnícię oppídũ: quía in princípio Phœnícię mediterraneę antea Caim ędifi cauerat Enos vt díxímus: & prius Adam cœperat Hebron: vt ín ſequentibus oſtendemus. Nunc Genealogiarum figurę ponendæ ſunt.

Príma figura Noę: quę & Ianí patrís.

Macrus	Iapetus iunior	Prome theus priſcus	Tuyſ con gy gas	Noa cognoíe Ianus Ogyges ante diluui um genuit Sem Cam & Iaphet. Poſt díluui um vero oẽs iſtos huic arbori annexos qui ſunt	Crana	Cranus	Granaus	
Decem & ſeptẽ Titanes	Araxa priſca	Regina	Pandora iunior		Thetis	Oceanus	Typhoeus	

Porro Tuyſcon tam Beroſo q̃ Cornelio Tacito teſtibus: fuit author Germaníę: cuius hæc poſterítas.

Tuyſcon Germanorũ & Sarmatũ pater	Mãnus	Ingaeuon	Iſteuon	Hermi non	Marſus	Gãbri uius	Sueuus	Vandalus.
	Araxa priſca genuit	Scytham priſcum a quo	Napus & Prutus		Hunnus	Hercules	Teutanes	

Hac Genealogía & arbore prima notandum eſt q; omnes hi reputatí ſunt fílíí Cæli ac ter ræ / ſiue Ianí & Veſtæ: ſiue mauís Noę atq; Titeę. Nam Noa: Ianus: & Cælum cognomenta habuít: vt in tertío líbro Beroſus commemorat. Díodorus vero. Sículus ín quarto líbro re-

Germanoꝝ excellentia.

fert ex hiſtoría Scythica & Aphrícana: q; Cælum quí primus omníũ regnauít apud eos ha-buít plures vxores: & ex Titea ſuſtulit. xvíí. quos a matre appellauít Titanas: fueruntq; oẽs fílíí Cælí numero quadragíntaquínq;. Q; ſi in hac arbore Beroſiana ſupputes fílíos tres pri mores ante díluuíum: &. xvíí. Titanas: & reſiduos. xííí. Et ítem. xí. ſucceſſores poſteritatís Tuyſconís: erunt omnes numero quadragíntaquatuor. Sed notãda ſunt duo: q; Noa ſibí ín fílíos adoptauít Tuyſconís poſteritatẽ: & ídeo ín ei⁹ arbore ponunt & nõ alíorũ nepotes: ín quo præcellunt Germani & Sarmatę: quí dicũtur nunc Tuyſci a latínis & Gallís, Sarmatæ

autem populi ſunt Poloni: Gothí: Ruſſí: Pruſiani & Daci: atq; huíuſcemodí. Hæc ſecundũ deſcriptionem Beroſianam. De pluralitate vero vxorum Noę ſiue Cœlí: decípitur Díodo rus pluralitate ſynonyma. Nam eadem vxor Ianí fuit dícta Títea: Terra: & Veſta magna. Cum Beroſo concordat de Tuyſcone terra genito Cornelíus Tacitus de ſitu & moribus Germanorum. Nunc ſequítur arbor Samí.

Vxor Noæ Titea: Ter ra: Veſta.

Secunda arbor genealogíarum Samí.

Samus quí po nitur primus fílíus Noę: a quo geníti hí quínq;.	Arameus	Arpaxeus	Lugdus	Aſſyrius	Helameus.

Poſteritas Aramei.

Arameus fí lius Samí genuit hos q;nq; duces.	Getul	Alan	Vlſiue Vol.	Meſa	Auſon.	

Poſteritas Arpaxei.

Arpaxeus fí lí⁹ primoge nit⁹ Samí ge nuit Salem	Saus a quo	Epir⁹ a quo	Obulas a quo	Thyo bum	Sala a quo	Heber a quo	Ictan ſiue Iſter a quo	Dalmadã a quo	
	Albana es	Obalus a quo	Diclas a quo	Azalus a quo	Adulas a quo	Iader a quo	Saladeus a quo	Sarmates a quo	

Poſteritas Meſæ fílíí Aramei.

Meſa fílius Arameí ge nuit q;nq; hos duces.	Getum	Dacum	Bannonem	Brygum	Thynum.	

Hęc ſupradícta ſecunda arbor eſt genealogía Samí fílíí Noę ſiue Ianí. Hũc Samũ Moy-ſes & hebręi vocant Sem. Moyſes autẽ ín. x. capítulo Geneſis: huius arboris non oẽs duces nominat: ſed ſolum eos quíbus fuit díuerſa língua: quia Moyſes non díſtínguit gentes níſi quatuor & ſeptuagínta: quía non fuit díſtínda líugua níſi per ſeptuagíntaquatuor díſcre tos ſermones: lícet in eadem língua atq; ſermone eſſent díſtíncti modi loquendí: íntellígibí les tamen ſub eadẽ língua. Quare tot duces deſcribít Moyſes quot linguę fuerunt, Caldæí vero tot duces quot regnorum & gentíum conditores. Falſo igítur de more ſuo delyrãtes nullo certo authore dícũt fuiſſe. lxx. línguas: ac propterea frater de Lyra falſiſſime atq; erro nee exponit íllud Deuteronomíí. xxxii. qñ díuídebat altíſſim⁹ gẽtes: qñ ſepabat fílios Adã: cõſtituit terminos populoꝝ iuxta numerũ fílioꝝ íſrael. Dicit eñ. Q; ñ díuídebat altíſſim⁹ gentes ín cõfuſiõe línguarũ cõſtituit terminos populorũ. lxx. líguarũ iuxta numerũ fílioꝝ Iſrael: quí fuerunt. lxx. quía dícít Gene. xlví. Oẽs aíę dom⁹ Iacob q; ingreſſæ ſunt ægyptum fuerunt. lxx. Et non vídit de Lyra: ſed ignorauít línguas fuiſſe. lxxíiíi. Nã vt patet Geneſis x. capítulo: quatuor fuere primí duces: ſcílícet Noa: Sem: Cam & Iaphet. Et ex Iaphet fue-runt duces línguarum. xíiíi. Ex Cam. xxxi. Et ex Sem. xxv. Quod ſi volum⁹ ſtrídius & exa dtíſſime vídere: tempore díuiſionis línguarum non fuerunt níſi ſexaginta ſolum duces: qđ ſic patet. Phalegh natus eſt tempore díuiſionis línguarum: vt patet Geneſis decímo &. xi. capítulo. Ergo ípſe & qui poſt eum natus eſt frater eius Ictan: &. xíí. poſteri Ictan nondum loquentes vel nondũ nati: non fuerunt língua cõfuſi. Et ita amotis quatuordecim ducib⁹ a

Sam⁹ qui & Sem.

Línguarũ & gẽtiũ díſtín dtío.

In Lyram.

septuaginta quatuor: remanent solũ sexaginta. Quocũq; igit̃ se vertat de Lyra inueniet fal so se exponere: non solum ipse: sed & oĩs glossa ei similis: q; in diuisione linguarum numer⁹ eiusdem speciei septuagenarię fuerit par filiorum israel: & terminor̃ siue regnorum gẽtiũ Fuit par numer⁹ Iacob quadriuxorii: & duodecim filior̃ ac tribuũ israel: vti p̃bauim⁹ in cõ mentariis nostris super Deuteronomiũ: & super Xenophõtem de æquiuocis. Igit̃ siue Moy ses ad capita linguarũ genealogias referat: vt quidam existimant: siue qđ veri⁹ existimo: p̃ termissis iunioribus coloniarũ ducibus ad suã originem festinaret: quam prosequi præci pue instituebat: neq; totidem quot Berosus enumerauit primarũ coloniarũ duces: neq; ea dẽ platione ꝓtulit: sed hebraica. Sic enim vocat. Filii Sem fuerunt Elam: Assur: Arpaxat: Lud: & Aram. At vero Arpaxat genuit Sale: de quo ort⁹ est Heber. Nati autem sunt Heber filii duo. Nomẽ vni Phalech: eo q; in diebus ei⁹ diuisa sit terra: & nomẽ fratris ei⁹ Ietan. Hic Ietan genuit Almodat: Asarmauet: Salep: Iadar: Aduram: Azal: Dicla: Obal: Abimael: So ba: Epir: Obula: & Iobab. Filii aũt Aram Hus: Vl: Gether: & Mes. Et hęc nomina corruptis sime in latinis codicibus habentur. Nec mirum de Hebręis dictionibus: quum latina voca bula impũ̃ssores in immensum corruperint: vt aliquantulum ostẽdim⁹ quæstiõe Annia. xxi. Et nota hũc Assyrium filium Sami ducem fuisse coloniarũ post Cam in Aegypto: & a suo nomine vrbem ędificasse: de qua Esaias propheta capitulo. lii. In Aegyptum (inquit) descẽ dit populus meus a principio vt colonus esset ibi: & Assur absq; causa calumniat⁹ est eum. Porro fuit alter Assur filius Beli: & nepos Nymbroti: qui egressus de Babylonia ędificauit tetrapolim Niniuen ciuitatem magnã: vt Moyses scribit Genesis. x. capitulo. Vocauit au tem eã Niniuen: id est louinã a suo cognomine. Teste enim Xenophõte libro de æquiuocis nomen proprium viro fuit Assyrius filius Beli: quem Assyrium sui cognominauerũt Ni num: id est Iouẽ: quoniam Assyrius qui fuit Babylonius Hercules: idem fuit Assyriis Iup piter. Hæc de secunda arbore: quæ est genealogia Samiticorum ducũ. Nunc de tertia ẽ di cendum: quæ est de prisco Iapeto filio Noę.

Assur.

Tertia arbor posteritatis Iapeti.

Iapetus q & Iope tus & Ceph⁹ Ata lus prim⁹ genuit duces octo q sũt. Ab hoc Iopen & Iaph & primogenit⁹ Co merus Gallus	ij. Medus	Andromada iij. Magogus	iiij Samothes Dis	v. Tubal & Iubal	vj. Moscus	vij. Tyras	viij. Ion
	j Comerus pri mogenit⁹ ge nuit tres hos duces.	Ascanĩ	Rypheũ	Tagũ or ma	Kytin Italus Attalus	Dodo neus	Tarsũ Helis sam

Posteritas Itali

Italus cui nomẽ Kytin cognomẽ Ata laus: siue Athlas genuit	Hyam	Morgetẽ	Siculũ	Romã			

Posteritas Itali

Ex pleiade in Italia. vij. pleia des: Maiã: Celeno Ameroen &c.	Galathea pel lex Her colis	Galathes genuit

Posteritas Samothis.

Samothes cognoĩe Dis cuius filius	Magus cui⁹ fili⁹	Sarron cui⁹ fili⁹	Nam nes cui⁹ fi.	Dryiudes cui⁹ fi.	Bardus cui⁹ fi.	Lougo cui⁹ fi.	Bardus iunior cui⁹ fili⁹	Celtes

In hac tertia genealogię Iapeticarum gentium arbore: Moyses non totidem ponit quot Berosus: sed hos tantum dicens. Filii Iapet fuerunt Gomer: Magog: Madai: Iauan: Tubal: Mosoch: Thyras. Filii Gomeri: Ascanez: Ryphat: Tagorma. Filii vero Iauan: Helisa: Tar sis: Dodonim & Kytyn. De nominibus vero Gomerus mutata g in c. fit Comerus. Hęc mu tatio teste Varrone in primo de lingua latina sæpe fit: vt Geruus & ceruus. Magog prim⁹ Magog. Celosyriã coluit: vbi a suo nomine vrbem vocauit Magogibi: id est patria Magog. de qua Plinius in. v. naturalis historię cap. xxiiii. Cęle inquit Syria habet Bãbicem: q̃ alio noĩe Hie rapolis dicitur: sed a Syris Magogibi prodigiosa. Ad hanc vrbẽ loquit̃ Ezechiel propheta cap. xxxviii. &. xxxix. Ecce inqt ego ad te Gog & Magog principem capitis Mosoch & Tu bal. Quæ vero loca & gentes condiderint reliqui duces: locis suis dicem⁹. Nunc vltima ar bor constituenda est: quam Berosus figurauit per has posteritates.

Quarta arbor continens posteritates Cam siue Camesis.

Chem ægyptij Cam hebręi vo cant cognoĩe Ca mesem a quo ge niti quinq; duces	Cur.	Osiris	Cana co gnomine phœnix	Phaeton qui & pheri ton.		Ochus.

Posteritas Curetum.

Cur pater Cu retum genuit quinq; du ces: q̃ sunt.	Arabs	Saubecres	Saba thurifer	Sabatius Saga	Nymbrotus pa ter Beli prisci.

Posteritas Sabæ thuriferi.

Saba thu rifer poste ros sex de dit: q̃ sunt.	Gogus pr̃ Gãgis & Indi	Triton a quo	Ammon a quo	Dionysi⁹ Li byc⁹: & Hiar baa quo	Deab⁹ co gnoĩe Gera a quo	Lomnimi q & Gerio nes.

Posteritas Sabatii Sagæ.

Sabati⁹ Sa ga genuit hos Cure tes q̃ sunt	Sab⁹ pa ter Sabel li	Curitus	Curitis pa ter Anitini	Anitin⁹ a quo	Aruntius a quo	Phetentius

Posteritas Pheritonis siue Phutonis siue Phaetontis.

Pheriton si ue Phaeton Moyses phut a quo genit⁹	Lygur a quo	Cydmus a quo	Eridanus a quo	Ventus a quo	Venetus a quo	Tyla

Posteritas Canę siue Phœnicis.

Cana cogno mine Phœ nix a quo	Sidon	Archadi⁹	Emathi⁹	Sini⁹	Moyses plures enumerat. q̃ a illi impleuerũt phœniciæ portionẽ quã occupaturi erãt He bræi: quã ipsi vocant terram Canaam.

Posteritas Osiridis: quem Moyses vocat Mizraim.

Osiris quẽ egy ptij Osiri vo cant: genuit hos	Lydum prisci	Anameo nem siue Meonẽ	Casleum: a quo Syri & Cappadoces	Petreium a quo Palæ stini	Libyũ cognoĩe Hercolẽ	Neptũnum patrẽ	Lestri gonis. Orum

Posteritas Libyi Aegyptii Herculis.

Hercoles cui nomen Liby⁹ genuit.lvii. duces.	Scytha iunior ex Araxa	Tussus ex Araxa.	Agatyrsus ex Araxa	Peucinus ex Araxa	Gython ex Araxa.	Galathen ex Galathea.	Atho ex omphale	50. Tospiades ex Armena.

Posteritas Tusci.

			Armonia		Cambo	Iasius a quo		Coriban	
					Blascon a quo geniti				
Tussus siue Tuscus ab Ato genitus	Alteus a quo genitus	Blascon a quo geniti	Dardanus	Erichthonius	Tros	Ilus		Laumedon	Priamus
			Curis qui & Abotinus	Sypus		Tile Ipiti Cybeles.			

Posteritas Atus.

Ato ex progenatis Hercolis & Omphales	Mannus	Astan			Tarcon priscus		Trasimenus.
				Ipinus priscus	Athoiu nior	Turrhenus.	
						Lydus.	

Legendum est capitulum decimum Geneseos: in quo complures omittit Moyses obsignatas superi⁹ causas. Porro vbi Arabs dicitur in Beroso: in Hebreo est Saba. Alio quoq; modo profert Moyses supradicta nomina: vt Ludim: Anamim: Luabin: pro Lydum: Ameō Libyum. Similiter vt ait Iosephus in primo de antiqtate Iudaica Iuā pro Ion dicūt. Percurramus igitur nomina obscuriora omniū arborū. Tuyscon. Tacitus de situ & morib⁹ Germanorum sic ait. Celebrant Germani carminibus antiquis: qd vnū apud illos memorię & annalium genus est: deum Tuysconē terra editū: & filium Mannū originem gentis conditorēq; fuisse. Manno tris filios assignāt: e quorum nominibus proximi Oceano Inghaeuones: medii Herminones: cęteri Isteuones vocant. Quidā vero licētia vetustatis: pluris deortos: pluriscq; genitos / Marsos / Gābriuios / Sueuos / Vandalos affirmāt: eaq; vera & antiq noīa. Fuisse apd se Herculē quoq; memorāt: primūq; virorū fortiū oīm ituri in plia canūt. Hęc Tacit⁹. ARAXA prisca fuit filia Iani siue Noę: mater prisci Scythę: a qua Araxis fluuius in Armenia: q̄ prisca Scythia dicta est: & Aramea Saga vt superius dixim⁹. Hęc Araxa comi hoīe & ardēti simul libidine simul mixta: fingit semiuipera. De qua Diodor⁹ in. iii. lib. Dicūt (inqt) Scythę p modū fabulę natā apd se virginē ex terra scilicet Vesta: vmbilico ten⁹ hoīs forma: reliq̄ viperę: eāq; genuisse puerū: cui⁹ nomē fuit Scytha: a quo dicti sunt Scythæ. i. prim⁹ & añ alios: q̄ antecedētes p̄cesserit claritate. Sed hęc expositio Diodori nō est illa p̄cipua: qa Scytha id est prim⁹ & añ alios dict⁹ est: qa apd Araxim fluuiū mater Araxa illū genuit: vbi post diluuiū prima gēs & añ oēs nata cōsedit parua numero: vt ipse Diodor⁹ cū Beroso & Archilocho & aliis cōsentit ibidē ex historia Scythica. Et subdit Diodorus. Scythæ filii fuerūt Prut⁹ & Napis: a q̄b⁹ diuiso impio / pplis vterq; nomē dedit. Nota q̄ in Scythia Europæ regnauit Prut⁹ a quo Prutia magnū regnū. qd nūc cōuersa līa t. ī. s. dicūt Prusiā. Araxa iunior ē in arbore Hercolis ægyptii: de q̄ Herodot⁹ in. iiii. lib. Hercoles (inquit) in Scythia substrata sibi leonis pelle obdormiuit. Deprehēderat enim eum vehemens pluuia & gelu. Et post quædam figmēta & mendacia Græcanica: reuersus ad veritatem subdit de libidine hui⁹: vt primæ matris Araxæ imperiū inquit tenebat virgo ancipi

Tuyscon.

Mannus.

Araxa prisca semiuipera.

Scytha.

Scythę filii. Prutus. Araxa iunior.

tis naturę serpētinę ac humanę: q̄ cū Hercole cōgressa genuit tres filios / Agathyrsum Gelonum & Scytham iuniorē. Berosus vero plures alios ex Araxa enumerat in eiusdem Hercolis stipite. TITANES TERRA SIVE VESTA GENITOS. XVII. Hi ī egypto Titanī vbē ædificauerūt: de qua Moses in libro nume. xiii. cap. Hebrō inquit septē annis ante Tanim vrbem ægypti cōdita est. Vbi diuus Hieronym⁹ & Petr⁹ comestor: & omnes expositores dicunt de more hebręo ac gentium truncata prima syllaba dici Tanim pro Titanim: sicut colaū: lyppū: gygianū: Rytlaū: Rysirim: apud Tuscos dicunt: p Nicolaum: Philippū: Ogygianum: Ry Atlaum: Ry Osirim: vt copiose ostendimus commentario. vii. super Xenophontem de equiuocis: vbi Phœnicam metropolim Arbanā cognomine Hebron fuisse conditam post diluuium primum: & septem annis ante Titanim vrbem titanum ęgypti ostendimus. Gręcia mendax ausa est ī historia fingere hos Titanes fuisse frēs Saturni Cretensis: cū Moses Saturno cretensi longe antiquior: & qui oriundus ęgypto: pbe nouerat conditionem vrbis: fuisse conditam tanim asserat septennio post primā phœnicā metropolim harbanā Hebron In ea enim vrbe vetustissima Taneos siue titaneos: Moses signa corā Pharaone exegit dicente psal. lxxvii. Posuit in ægypto signa sua & prodigia sua in campo taneos. pro Titaneos. Et infra. Percussit inquit primitias eorum in tabernaculis Cam. Nam teste Beroso simul & Dauid terra ægypti fuit terra Cam. Vnde in psalmo. ciiii. Intrauit (inquit) Iacob in ęgyptum & Iacob accola fuit in terra Cam: quia (vt aiunt expositores) Cam fuit author & conditor ægyptiorum: Et vt ait Berosus fuit eorum Inuus Esen: id est Pan infamis. Hinc cognomento fuit Camesenu⁹: id est Cam infamis Pan. cui (teste Diodoro in primo lib.) Aegyptii dicarunt totam vrbem ab eius nomine dictam Chem Myn: id est Cam & Panos vrbē. Aegyptii enim Chem: hebræi Cam pferunt. Porro municipium & colonias Hebræi Maon: Aegyptii Myn Etrusci Mon dicebāt in singulari. Mont vero in plurali: vt mon Taliano vulgo latine colonia Italiana. & mon Terano: Mont Arune: id est colonia Terani filii Neptuni & coloniæ Aruntes: vt Cato docet fragmento. xvi. vbi eos in Tuscia Aruntes veteres Camillarios dicit. Itaq; Cameses fuit filius Cæli prisci & Pan: atq; Saturnus primus ægyptiorum qui bellum habuit contra fratres suos Titanas: & regnauit in Italia: Sicilia atq; ægypti Libya: vt clarissime cum Beroso consentit Diodorus in primo &. iiii. lib. Et ideo filii Cæli siue Iani siue Noę: filicet Cam siue Cameses: & Titanes: & Prometheus: & Oceanus: ac Tethys: simul post diluuium ī ægypto confederunt. Cam quidem in Chem Myn: Titanes vero in Tanim. Promotheus autem priscus in superioribus partibus Nili: cuius inundationem compescuit ægyptius Hercoles: ne se interimeret Prometheus: vt in primo libro Diodorus asserit: vbi affirmat & Nilum dictum fuisse antea Oceanum. Vnde quia circa Nilum Oceanus & Tethys regnauerūt: idcirco & Nilo siue Oceano atq; Tethyde omnem nympharū & deorū psapiam Hesiodus in Theogonia finxit: ex qua Saus princeps ostium Nili Sais tenuit: vbi orta est consobrina Osiridis Sais Xantho. Nam Xantho musa ægyptia fuit: filia Oceani ac Tethyos: vt asserit Hesiodus in Theogonia. Cæterū Oceanus & Cam Saturnus ægyptiorum fuerunt germani ex eodem patre Noa: vt patet in Genealogia eorum in prima arbore Ergo consobrini fuerunt Sais Xantho & Osiris: quoniam filii fuerunt duorum fratrum: Sais Xantho quidem Oceani: Osiris vero Saturni Camesis: vt inscriptio ægyptię columnæ idicat quā Diodorus in prio lib. ita legi dicit: Mihi pater Saturnus: inter deos iunior. Sum vero Osiris rex: germē ex pulchro & generoso ortū: cui nō semē genus fuit. Quatuor enim primi dii fuerunt Noa: Sem: Cam & Iaphet: vt in precedētib⁹ est expositū. Porro Noa fuit non semen. i. eunuchatus a filio: vt in sequente lib. videbitur. Cam vero Saturnus ægyptiorū: fuit inter hos quatuor adolescentior: vt Moyses asserit Genesis. ix. cap'o. Et iō Osiris dicit. Fui filius Saturni inter deos adolescentioris. Fui germē ortum ex ipso Saturno pulchro

Titanes Titanis.

Sais.

Xantho. Osiris

Osiris. cui Saturno genus & pater fuit nō semen: id est Cęlus castratus. OSIRIM ægyptii & Arameí proferunt Osiri: id est in granaria mittentem: qa docuit cū sorore Iside serere: & granū in futuros vsus seruare: qđ suo loco dicemus. Moyses vero vocat eū Mizraim: & ab eo Aegyptum Mizraim: id est cōfinia facientem: vt Talmudiste exponūt. Teste eīn Diodoro Siculo in primo &. ii. &. vi. lib. hic Osiris fuit Iuppiter iustus: qui vniuerso imperauit orbi subactis oībus impiis & facinorosis: qbus in toto orbe bellū indixit & intulit: singula regna liberādo: & cōfines ac limites singulis pro cōmuni pace ac salute statuendo. BRYGVS MESA ET THYNVS in Europa cōsederūt: & ab his in Asiā minorem colonias missas cōstat: dicente Plinio in quinto naturalis historiæ. ca. xxxii. Sunt inquit authores: Mesos: Brygos: & Thynos ex Europa trāsisse in Asiā: a qb9 sūt Mysii: Phrygii: Bithyni. Ergo qđ nūc corrupte Brygianū in Sabatia Etruriæ primū Brygianum dictū est: qđ aspirata prima litera Phrygianū dici pōt: postea Arcenū nunc Barcenū. PHAETON CYDNVS LYGVR ERIDANVS

Brygus.

Phaeton. De Phaetonte q̄ abierit submersus Eridanū in mentiunt Græci: sicut & de ipso fluuio. Positis eīn coloniis reuersus est ī Aethiopiā: vbi sepulchrū ac delubrū eius est. Quod profecto Plinius in. xxxvii. naturalis historiæ derides: q̄ inquit Aeschinus in Iberia hoc est Hispania Eridanū esse dixit: eūdēq̄ Rhodanū appellari: & rursus Apollonius & Euripides in Hadriatico littore confluere Padum & Rhodanum; veniam facit ignoratio succini. Phaetontis enim fulmine icti sorores; fletu mutatas in arbores populos & lachrymas effundere iuxta Eridanum amnem quem Padum vocamus: & Electrum idcirco appellatum: quia sol electr9 fit: plurimi poetæ græci dixerunt; primiq̄ vt arbitror Aeschylus: Phyloxenus: Nicander: Euripides & Statius. Quod pfecto esse falsum testimonio Italię patet. Et infra. Theophrast9 quidem in Lyguria succinum effodi ait: sed Phaetontem obiuisse in Aethiopia Hammonis asserit: & ibi delubrū eius esse atq̄ oraculū: & ibi Electrū gigni. SAVBECRES. Sabataca Moyses hunc ex Curetibus vocat: qui existimatur Curetes Hispaniæ condidisse cognomine Tarcessios: ad quos plures Titanes ab ęgypto fugatos: & iterato ibidē a diis bello lacessitos. de quibus Iustinus lib. vltimo. Saltus inquit Tarcessiorū in quibus Titanas bellum aduersus deos gessisse ꝓditur: incoluere Curetes. CVRETES DICTI A CVRE FRATRE OSIRIDIS. Nam & Sabatius Sangni Curetes fuit: vt patet in arbore Curis. Vnde & a Curetibus his & Lydis Tusci trahunt originem: vt Valerius maximus libro secundo insinuat ANITINVS. a quo Anitiensis regio Tusca: de qua Vitruuius libro secūdo de architectura: & Plinius in. xxxvi. naturalis historiæ dicit: q̄ in Tarquiniensi & Anitiensi agro circa lacum Volsiniensem est lapidicina optima. ABOTYNVS: SYPVS: TYLE CIBELES. Ab his prædia Cibelaria: & Abotynum deletū oppidū: & Sypalis regio & fons in Vetuloniēsi agro & vrbe. LIBYVS HERCVLES GENVIT. L. TOSPIADES. De Hercule multa incōsyderate atq̄ falsa scribunt Greci: vt Herodotus in secundo libro: & Diodorus in primo & Eusebius de præparatione euangelica scribunt. In primis quia græco filio Alcmenæ nomen proprium fuit Alceus: & mater Alcmena: & pater Amphitryo: & cognomen græcum Heraclius: id est Iunonis gloria. At qui monstra perdomuit: illi fuit nomen proprium ægyptium Libyus: id est flāmiger: cognomē quoq̄ ægyptium Hercol. id est pellitus totus: quia ægyptius græcus: pellibus ferinis: teste Diodoro in primo lib. toto corpore tegebatur: non dum inuētis armis. Nec scitur quæ illi mater vt idem Diodorus dicit: sed scribitur quis illi pater fuerit: scilicet Osiris: quia vt ibidem Diodor9 dicit: Hercules erat Osiridi genere proximus: id est in primo gradu & filius: vt tam Berosus q̄ Moyses asserunt. Rursus ægyptius Hercules fuit Thebanus ægyptius priscis ortus temporibus: qui subacta maxima orbis parte columnam posuit in Libya: vt Diodorus dicit in fine quarti libri. Posuit autem in triumphum deuicti orbis: ac propterea vt diuus Hieronymus dicit super Genesim; hic Libyus

Eridanus.

Electrum.

Tarcessii.

Curetes.

Anitinus.

Abotynus

Sypus.

Hercules.

Tospiades.

Libyus

Hercol.

victor: victis Libyis nomen dedit: & Libyos a se vocauit: cū antea Phutei. i. phaetōtei dicerētur. At vt author est in fine eiusdē quarti Diodorus: Alceus nouitiis paulo ante res Troianas tēporib9 seruiuit Euristheo: & illi tribuerī Græci gesta supioris. Nā ꝙ subegisse Alceū Europę patrem: & posuisse gades fingitur: apertū mendaciū est: quia idem ægyptius Geriones & Europam superauit: inde reuersus ad Gades ibi obiit; & templo donatus fuit ab Hispanis: vt ait Berosus: quem Pomponius Mela secutus: in gadibus inquit opulentum est tē plū: in quo Herculis ægyptii ossa esse creduntur. DEABVS COGNOMINE GERA ET LOMNIMI: Vt locis suis dicemus. Deabus a Mauris: idem per interpretationē a græcis dicitur Chryseus: & a latinis aureus ob diuitias. Cognomē illi fuit Gera id est aduena. Nā ex Aphrica (vt ait Berosus) aduenit: Hispaniāq̄ occupauit. Successerunt huic tres filii: quos Hercules Libyus deuicit: qui a cognomine paterno Gerīones: & a præfectura militiæ Lomnimi dicebantur: id est Phylarchę siue tribuum & gentium principes: vt interpretatur diu9 Hierony. libro de interpretationib9. Vt eīn aiūt piti Talmudistæ Lomnimi deriuanē a dicti one Aramea Lonia; id est phylarchia vel phylarcha. Vnde Etrusci Sagi Arameí: vt expositum in præcedentibus: vbi vrbs principatū tenet: cum Chaldæis Loniam addunt: vt Babylonia Vetulonia: Populonia: id est Babel Phylarcha: Veteletum Phylarcha: & puppium phylarcha: vti ostendimus in Annia quæstione. xxv. Nec te moueat q̄ litera e in Babel vocabulo non seruetur: vt dicatur Babelonia: sed babylonia: quia in compositione sępe e mutatur in i. vbi non sequitur i. & etiam aufertur si e sequitur i vt Veilumbros: Neilum: Veterbum: Babeloniam: proferimus Vilumbros: Vilum: viterbum: Babyloniam. De Deabo autem & Gerionibus Lomnimis sic ait Diodorus in quinto libro. Vulgata erat per orbem fama: Chryseum (hoc enim nomē a diuitiis traxerat) qui vniuersæ Iberię imperaret: tres habere propugnatores filios cum robore corporis: tum armis egregios; exercitum præterea cuilibet fortissimorum militum esse. Hos Hercules ad singulare certamen prouocans sustulit. Non solum vero Græci quæ fuerunt ab ægyptio gesta cōtra Gerīones voluerunt furari: sed vt leuitas eorum fingere conata est Alceo fuisse quinquaginta filios ex Athenien sib9 Tespiadibus: quorum primogenitus Sardus cum cæteris fratribus missi fuerunt ad colendam Sardiniam cum Iolao duce ac nepote Herculis: vbi inuenerunt iam insulam habitatā a Tuscis: vt Strabo in. v. libro scribit. Et vt græci securius mentirentur: mutauerunt a Tospi literam o in e. & dixerunt Tespiades. Nā aliter in furto deprehensi fuissent: quia vt Ptolemæus describit: Tospis regio: & Tospis lacus est in maiore Armenia sub monte Gordieo vbi Libyus ex quinquaginta puellis Arameis sustulit quinquaginta filios: a patria Tospiades dictos / acsi diceremus Viterbiades / & Vetuloniades. Quod profecto scelus & mendacium Græcanicum non passus Silius Italicus: asserit Sardos Libyci Herculis sanguine cretos / & non Alcei. Sic enim in. xii. libro asserit. Mox Libyci Sardus generoso sanguine fidens Hercolis. Quare in sequētibus nō per e sed o. Tospiades proferas & scribas vbi prosequitur dicens. Nec paruum decus / aduecto cū classe paterna Agmine Tospiadum / terris Iolae dedisti. Quare non inerudite hunc locum quidam in commentariis super Silium exposuit: & plures Hercules cum Cicerone distinguens: de Hercule ægyptio hunc locum a Silio decantatum asseruit. Hactenus de genealogiis primorum Heroum orbis. Nūc quid gestum sit a Noa siue Iano patre post diluuium ante auctum genus humanum & colonias missas per orbem: in tertio libro sequente Berosus exequitur.

Deabus Gera.

Lonia.

Tospis.

Finiuntur commentaria secundi libri Berosi.

Eiusdē Fratris Ioannis Annii cōmentaria super tertium librum Berosi incipiunt.

SVperiore libro Genealogias Berosus exposuit:nūc quid gestū sit a diluuio vsq; ad colonias missas per orbem:enarrat.Et facit duo.Primo pmittit exordiolū.Secundo narrat.De primo sic scribit.

Respondet tacitę quęstioni:cur nō oēs primos ī genealogiis posuerit:quos in scriptis redegerunt Scythæ & Chaldęi:antiqtatū seruatores.Quia inquit aut nihil aut parū afferrent ad institutam abbreuiationem antiqtatum. Sat erit si ptermissi adducant:vbi op9 fuerit.Deinde narrat quo pacto & vbi creuerit humanum genus.Secundo quid pater oīm hos duces docuerit. Tertio quid Titea ageret:& quo pacto alia cū ea Noa cognomina promeruerit.Quarto de cognominibus Cam. De primo itaq; sic narrat.

HAs igit principū atq; Heroū origies atq; posterita-tes abbreuiamus ex nris Chaldęis atq; Scythicis libris:quo ad satis sit.Nā & multos alios memorię mandāt:quos qa vel nihil ad nostrā intentā accurtationē aut parū afferunt:ob id dimittimus:re-sumpturi illos vbi opus fuerit.

Myri adam

Sī quęris vbi saluatum sit gen9 humanum:in primo libro demonstratū fuit qp in Armenia maiore monte Gordieo summitate iugi ei9 Ocilę:ī regione Myri Adā:in cui9 planitiē descēdit Noa: vbi dī egressoriū Noæ a cōprouinciali-b9:vt tā Berosus q̄ Iosephus in prio de ātiqtate Iudaica dicūt. Frater aūt Matthias olim puīcialis Armeniæ ordinis nri:quē existēs prior Genuæ illū comi hospitio excepi:& a cui9 socio magro Georgio similiter Armeno:hanc Berosi defloratiōnē dono habui:interrogatus cū de multis:tū de egressorio Noę

Sale Noa.

respondit adhuc vocari Aramea līgua Sale Noa.Diuus aūt Hieronym9 libro de interpretationib9 noīm:ait Sale interpretari egressus.Vnde & Antonin9 in Itinerario:& Cato & Myrsilus:locū in tractu vmbrię in Tuscia:vbi Galli Ianigenę veteres genuerūt Vmbros vocant Sale vmbrona:vocabulo prisco:id est egressoriū Vmbrorū:vti in cōmētariis super eosdē authores tetigim9:& in.v.huius libro adducemus.Locus aūt proprius vbi cōsedit & vrbē metropolim tandē ædificauit:fuit iuxta fluuiū Araxis:vt in primo libro expoīuimus Moyses autem scribit Noam egressum:mox sacra deo:cū p liberatione & expiatione:tū pro futuro vitando diluuio fecisse:& ibi mādatū de gnis humani multiplicatione accepisse.Vacauerunt autem gnationi vsq; ad Phalecchi natiuitatē:quando diuisa est terra:anno centesimo primo:vt patet computanti Genesis.xi.ca.Causę aūt tam velocis multiplicationis plures assignantur.Primā Moyses exprimit dicens:quia deus benedixit Noæ & filiis eius atq;

Quo pacto exinanitus orbis fuerit colo-niis & hoibus opplet9 dicēdū est.Exsiccata humo & torrefacta terra:Noa cū familia de monte Gordieo:vt par erat:descēdit in subiacētē planitiē plenā caduc-rū:quā vsq; ad hāc ætatē appellāt Myri Adā.i.euisceratorū hoīm:& iscripsit ī lapide ī monumentum rē gestā:& vocant incolę locū:egressoriū Noę.Cōgressi vero cōiugibus:ppetuo geminos edebant marem & fœminā:q adulti & cōiuges effecti & ipsi binos partu liberos semp edebāt.Neq; eī vnq̄ de9 vel natura defuit necessitati q̄ ad vniuersi orbis spectat opulētiā.Eo pacto breui ī īmēsū adaucto hūano genere:omniq; Armenia cōpleta opus erat eos inde recedere:atq; nouas sibi sedes cōquirere.

vxoribus.Hęc benedictio est multiplicationis:qua etiā Christus duos pisces & quīq; panes benedicens multiplicauit in cibū quinq; milium hoīm.Secunda causa est natura:quæ sicut non abundat superfluis:ita non deest in necessariis:vt ait Aristoteles in secundo de anima. Et has duas causas tangit Berosus:deum scilicet & naturam.Addit & tertiā:quia semper gemino partu marītū a natura oriebatur genus humanū.Quarta causa erat:quia nemo interibat:& viuebant nongentis & sexcentis annis.Itaq; breui sæculo:tota armenia referta hominibus & iumentis:nouas pquirere sedes coegit homines. His expositis:qua primores disciplina erudiuerit Noa:ita Berosus subdit dicens.

Tunc senissimus oīm pater Noa:iā antea edoctos theologiā & sacros rit9 cœpit etiā eos erudire hūanā sapiētiā.Et q̄dē multa naturaliū rerū secreta mādauit literis:q̄ solis sacerdotib9 Scythæ armenī cōmēdāt.Neq;.n.fas é illa:vllī inspicere aut legere vel docere q̄ solis sacerdotib9 & iter sacerdotes dūtaxat:sicut & quos rituales libros reliquit:ex qb9 illis primū saga nomē fuit inditum id est sacerdotes & sacrificulus & pontifex.

Saga.

In primo libro demonstrauimus longe ante Ninū & ipsum diluuium uisse literas:disciplinas:ritus & artes:ipsumq; Noā fuisse literatissimum inter phœnicas:superi9 expressum est. Deiñ Berosus psequit de causis aliorū cognominū Noæ ac Tyth eæ vxoris ei9 dicens.

Docuit ité illos astrorū cursus & distixit annū ad cursum solis:&.xii.mēses ad motū lunæ:qua scientia p̄dicebat illis ab initio q̄dīn āno & cardinib9 eius futurū cōtingeret:ob q̄ illū existimauert diuinę naturę eē pticipē:ac ppterea illū Olybama & arsa id est cælū & solē cognoīauert:& illi plures ciuitates dedicauerūt. Nā & ad hæc tpa scythę armenī vrbes habēt Olybama & arsa ratha:& eiuscemodi.Cumq; iuisset ad regēdū Kitī:quā nūc Italiā nominā:desyderiū sui reliqt armenis:ac p pterea post mortē illū arbitrati sūt ī aīam cęlestiū corporū tralatū:& illi diuinos honores ipēdert.Et ob id solū hęc duo regna armenū q̄dē qa ibi cœpit:Italicū vero qa ibi finiuit & docuit & regnauit naturaliū q; atq; diuinorū q̄ eos erudiuit libros plenissime illis cōscriptos reliqt:illū venerā-tur simq; cognoīant cœlū:solē:chaos:semē mūdi:patrēq; deorū maiorū & minorum:animā mūdi mouētē cælos & mixta vegetabiliaq; & aīalia & hominē:deū pacis:iustitiæ:sanctimoniæ:expellētem noxia & custodientem bona. Et ob hoc illū vtreq; gētes signāti scriptis cursu solis & motu lunæ:& sceptro dñii quo malos &

Hoc vltimo loco Berosus de tribus cognominibus ratiōes tradit:Noa:Cam & Tythea.De Noa dicit qp fuit illi tributum cognomen Ianus a Iain:quod apud Arameos & Hebræos sonat vinum:a quo Ianus id est vinifer & vinosus:quia primus vinum inuenit & inebriatus est:vt dicit Berosus:& supra insinuauit Propertius:& item Moyses Genesis cap.ix.vbi etiam Iain vinum Iani nominat:vbi nos habemus:Cum Noa euigilasset a vino. Cato etiam in fragmentis originum: & Fabius Pictor in de origine vrbis Romę dicunt Ianum dictum priscum Oenotriū:quia inuenit vinū & far ad religionē magis q̄ ad vsū.Vnde & ipsi hæc in sacrificio plibātur:vt etiā cum eis in primo de Fastis cōsentit Ouidi9 Cui argumento est:qp vsq; ad Mezentium Larthem Thuscia vix nisi in sacris vsa est vino:quia primus oīm ex regibus Thuscis vinum iduxit Mezētius:qui vt.M.Varro author est:& Plinius refert in.xiiii.lib.naturalis historiæ ca.xvi.cum Etruriæ rex esset tulit auxiliū Rutulis contra latinos vini mercede:quod tum in latino agro fuisset. Itaq; simplicē vini a Iano cenotrio vinoso inuētiysum:ad religionem mu

Ianus.

Oenotrius.

Ianq; vinū inuenit.

gis q̃ ad potulẽtiã: vſq; ad Mezentium Larthẽ fuiſſe apud Hetruſcos: conſtat Nam poſtmodum in vineis excolendis præualuerunt Etruſci Vetulonienſes: inter quos ætate Aphricani Scipionis eruditior cæteris fuit Egilaus Vetulonus ex vico Vetuloniæ Vetulo: de quo Plinius in ſupradicto libro ait: q; magnam gloriam in vineis excolendis adepti ſunt duo: alter libertin⁹ Ancilius Steneleus in vineis agri Nomentani: alter autem Egilaus Vetulonus q etiã i cãpano agro & Veliterno ipm Aphricani colebat exilium. Itaq; Noa pater Iani cognomentum habuit a vino iuento. Porro & Cęlum caſtrum a filio Saturno dicitur: vt hic dicit Beroſus: & Talmudiſtę conſentiũt & vt ait Diodorus in prio lib. Oſiris in colũna ſic iſcripſit. Sum Oſiris rex cui pater Saturnus fuit inter deos iunior cui Saturno generoſo & pulchro: gen⁹ & pater fuit non ſemen id eſt caſtratũ Cœlũ. Quod Greci cuculi falſo tranſtulerũt ad Apteram cretẽſiũ ſaturnũ quẽ fabulãt teſtes execuiſſe pri q tñ floruit ferme ſexcẽtis ãnis poſt Ianũ Cęlũ regẽ olm ſepiternũ: vt in nra emẽdata Chronographia pbat. Hæc de cognomẽtis Iani duob⁹: ſcilicet Ian⁹ & Cælũ nõ ſemẽ ſiue caſtratũ cœlũ. Nũc de cognomẽtis Cã dicendũ eſt. Dict⁹ eſt Cã Cameſes: Zoroaſtes: Saturn⁹. Cam libi dinoſum & calidæ naturæ interptant Hebręi: Enuus vero ppagator: & incubus dr. Vñ latini Enuum Inuũ dicunt teſte Seruio ſup. vi. ęneidos: ibi Vrbſq; Fidenę caſtrumq; Inui. Et i aliis libris ſimiliter. Ait. n. eũdẽ eẽ Syluanũ: Pana Inuũ: ab ineũdo: icubũ dictũ: eo q; paſſim cũ hoĩb⁹ & brutis cõgrederet. Verũ Eſen infamis dr triplici ifamia. Pria q; Zoroaſt id ẽ magus eẽt. Scdo qa patrẽ nõ ſemẽ reddidiſſet: q̃ duo ad ipietatẽ ptinẽt. Tertio: qa ifamis pmiſcua libidine eſſet. Addit & q̃rtũ ſcel⁹ Diodorus Siculus i. iiii. lib. dicẽs: q; primo Cælo regi olm ſempiterno fuerũt duo noxios expellebat a cœtu hoĩm: & caſtimonia corpis & ſctimonia animi: duab⁹ clauib⁹ religiõis & felicitatis. Neq; min⁹ tythe am q̃ mr olm erat: Aretiã. i. terrã vocabãt & Eſtã. i. ignẽ poſt mortẽ cognoſcaueĩt: qa ipa regia ſacroꝝ fuerat: & puellas docuerat ſẽpiternũ ignẽ ſacroꝝ iextictũ ſeruar. Cętero Noa anteq̃ diſcederet ab armenia docuit illos ſimplicem agriculturã: magis curãs religionẽ & mores q̃ opulẽtiã & delitias q̃ ad illicita & libidies ꝓuocãt & cęleſtiũ irã nup iduxerãt. Primus tamen olm inuenit vites atq; plantauit & vinum confi cere docuit: cuius vim inexptus & vaporẽ ebri⁹ effect⁹ min⁹ pudice i terram cecidit. Erat illi vt dixim⁹ filius ex trib⁹ pris adoleſcẽtior chẽ: q ſẽp magicę & veneficę ſtudẽs: Zoroaſt nomẽ cõſequutus erat. Is pẽm Noã odio habebat: qa alios vltio genitos ardẽti⁹ amabat: ſe vero deſpici videbat. Potiſſime vero idẽ ifenſus erat pri ob vitia. Itaq; nact⁹ opportũitatẽ cũ Noa pr madid⁹ iaceret: illi⁹ virilia cõphẽdẽs taci teq; ſubmurmurãs: carmie magico pri illu ſit: ſimr & illũ ſterilẽ ꝓide atq; caſtratũ effecit: neq; deiceps noa fœmellã aliquã fœcũdar potuit. Ob bñficiũ iuẽtæ vitis & vini dignat⁹ ẽ cognomẽto Iano qđ arameis ſonat vitifer & vinifer. At vero chẽ cũ publice corrũperet mortale gen⁹ aſſerẽs & re ipa exequẽs cõgrediẽdũ eẽ vt añ iũdatiõnẽ: cũ mrib⁹: ſororib⁹: filiab⁹: maſcur: brutis & quouis alio gñe: ob hoc eiect⁹ a iano piiſſimo & caſtimõia atq; pudicitia refertiſſimo: ſortit⁹ ẽ cognomẽtũ Chẽ eſenua. i. Chẽ infamis & impudicus: incubus: ppagator. Eſt. n. Eſen apud Scythas arameos infamis & impudicus. Enua vero tũ impudic⁹: tũ ppagator. Eũ iter homines hui⁹ dogmatis ſequuti fuerũt ęgyptii: qui ſibi illũ ſuũ ſaturnũ iter deos adoleſcẽtiorẽ fecerũt & ciuitatẽ illi poſuerũt dictã Chẽ Myn: a q̃ ad hãc ętatẽ oẽs ciues illius appellamus Chẽmenitas. Veꝝ poſteri hoc vitioſũ dogma neglexerũt: retẽto qđ fuit primi mor vt iter frẽs & ſorores cõiugiũ iniri poſſet. primores filii: Atlas q in Mauritania periit: & Saturn⁹ q regnauit i Libya Sicilia & Italia: ſuprema impietate & auaritia pdit⁹. Quare vere Cã Itali ſcriptores cognoĩant veteri ligua Cã Eſem. i. Cã infamẽ: q ꝓ cõpoſitionem dr ab Etruſcis & latinis Cameſes: ac ꝓpterea corruptor hũani gñis: vt ait Beroſus. egyptii pferũt Cameſenuũ. i. Cã Syluanũ ſiue pana ſuũ ifamẽ. Vñ Diodor⁹ Sicul⁹ i prio li. dicit q; ægyppii pani ſuo edificauerũt totã vrbẽ: quã ab eo Chẽ Myn. i. panos vrbẽ dicunt. Eſt em apd ægyptios Myn: mãſio ſiue tabernacula: & vrbs. Chẽ vero nomẽ ppriũ ẽ Cã. Eãdẽ Chã Myn Dauid i pſal. lxxvii. &. ciiii. inter ptaſ terrã Cã: & tabernacula Cam: qa vt exponũt hebręi & catholici primus coluit egyptũ: & ideo fuit eorũ Inu⁹ ſiue pan & ppagator. Et quia Cæli fili⁹: ideo Saturn⁹ ægyptiorũ: licet Diodorus in primo genealogiã Oſiridis dicat fuiſſe: qa illi pr Saturn⁹: Saturno vero pr fuit Sol vel Vulcan⁹. Sed hoc nõ obſtat: qa ibidẽ dicit: q; Saturno fuit pr: nõ ſemẽ. i. Cælũ caſtratum: & i. iiii. q; Saturno ipſo pater fuit Cœlũ: frater Atlas Maurus: qđ & Beroſus exprimit Qui etiã Cælũ Ian⁹ dict⁹ eſt ſol: vt in pmiſſis oñdimus: & itẽ Vulcanus qa ignẽ primũ cęleſtẽ collegit: vti Diodorus inſinuat: & cũ eo holocauſta obtulit: vt etiã Moyſes cõſentit: & ipſum p memoria & ſacris habendis i ppetuũ ac iugẽ Ian⁹ & Tythea ſeruauit: & ob id prima & magna Cybeles. i. regina ſacrorũ: & Veſta. i. cœleſtis emiſſus & acceptus ac ſeruat⁹ ignis & flãma cognoĩata eſt: dicẽte Ouidio i. vi. Faſtorũ: & Beroſo cõſentiente his verbis. Nec tu aliud Veſtã q̃ purã intellige flãmã. Nataq; de flãma corpora nulla vides. Iure igitur virgo eſt q̃ ſemina nulla remittit: Nec capit: & comites virginitatibus habet. Et notandum eſt: vt aiunt periti Talmudiſtę: q; apud Arameos Eſta a quo Veſta: ſignificat ignẽ & flammã a quo græci ęſtomæ verbũ habẽt: qa prius fuit illis ppago Barbara q̃ greca. Græciam em incolue rũt prius Barbari: & ob id multa illis barbarorũ vocabula manẽt: vt ſignificat Strabo i Geographia Græcię. Hanc æſtã. i. flãmã & ignẽ iugẽ atq; ppetuũ: quẽ Ian⁹ & Tythea voluerũt a virginib⁹ ſeruari: deus iuſſit Moyſi vt ſacerdotes hebræi nutrirẽt dicẽs: ignis i altari meo ſemper ardebit: quẽ ſacerdotes enutrirẽt iugiter. Chriſtianis eadẽ religio eſt: q vti Noa / opoſita criſtallo / vel phiala aquę plena: radio ſolari ignẽ cœleſtẽ ex parte oppoſita cõceptũ: vti ſacrũ in ſabbato ſancto excipiũt: & ex eo ignẽ accẽdũt: quẽ ſacrãt: & ex eo cęreos accẽdũt: & iugẽ ꝓ toto anno lampadẽ ante corpus ſanctiſſimum Chriſti nutriũt. Quod iam ferme qui quaginta annis in hoc templo ſanctæ Mariæ ad Gradus: & cõuentu meo Viterbenſi: obſeruatum vidi: & a maioribus traditũ audiui. Hæc de cognoĩe Veſta. De Aretia vero: quia ſicut terra cum cęlo cuncta gignit: ita Tythea cum cœlo Iano cunctos mortales ediderit: ſupra etiã expoſuim⁹. Diodorus quoq; in. iiii. lib. ſic habet. Cælum ex vxoribus ferunt filios ſuſcepiſſe quinq; & quadraginta. Horũ decẽ & ſeptem ex Tythea ortos: ꝓprio noĩe ſingulos: communi aũt oẽs a matre appellauit Tythanas: Tytheã vero prudẽtia pditam: cũ plurimũ mortalibus ꝓfuiſſet: ab eis poſt obitũ deificaram terramq; fuiſſe cognoĩatam ſcribunt. Hæc Diodorus. Ouidius vero i. vi. de Faſtis dicit Veſtam terram dictam a propriętate qua terra ſtat vi ppria mater olm. Sic em dicit. Stat vi terra ſua: vi ſtando Veſta vocat. Aramee aũt terra / et ſimiliter hebraice dicitur Aretia: a cuius nomine Ianus cõdidit Thuſciæ Aretiũ: vnã ex primis. xii. vrbib⁹ ab eo cõditis: vt oñdim⁹ i cõmẽtariis ſup fragmẽta Catonis. De vre vero filiorũ Tytheæ. i. Tythanũ in ęgypto: in cõmentariis ſupra Xenophõtẽ de æquiuocis & in præcedentibus huius operis diximus.

Finiũt cõmentaria tertii libri ſuper Beroſum.

p. iiii.

Cœlum.

Cam Cameſes. &c.

Inuus.

Zoroaſt.

Cam Cameſes.

Myn.

Veſta.

Heſta.

Ignis e radiis.

Aretia.

Cæli filii.

Eiusdē fratris Ioannis Annii cōmentaria super quartum Berosi incipiūt.

DE cognominibus & eorū rationibus iam Berosus expediuit tertiū libtū: in hoc ąr to de antiqtatibus regnorū in cōmuni tractat. Et primo dicit de diuisione principali totius orbis: qbus tres primores filios Ianus præfecit: dicens.

Nō capiebat igit prisca Scythia viros adauctos: q post diluuiū pauci numero ppter ignobilitatē cōfederāt iuxta fluuiū Araxim: vt significat Diodor⁹ in.iii.lib. Et i quarto scribit Celū regē oim sempiternū: hoies prīdē p agros dispsos ab inculta & ferina vita: ad cætum cōmunē & mitiorē vitā: & vrbes cōdēdas reuocasse. Hoc aūt egit vocatis ducibus & diuisa terra i Asiam Aphricā: & Europā: vti añ inūdatio nē viderat. Quare inundatio nō multum immutauerat faciē orbis: quā re cognouit. Facta ē aūt hęc pria diuisio

Diuisio terrę qñ facta

in tres ptes āno prīo natiuitatis ducis Phalech: vt sctūs Moyses scribit Geñ.x.&.xi.cap. vbi supputat a Sem post diluuium vsq; ad Phalech annos cētū. Ergo centesimo anno post diluuiū diuisit tribus filiis terrā. Et (vt aiunt Hebręi & Catholici authores) Sem prefecit Asię: Cam ægypto & Aphricæ: cuius metropolis fuit Chē Myn: vt in pcedēte libro exposuimus. Iapetū vero q & Atlas Maurus dict⁹ est: q; obierit i Mauritania: vt Diodorus in.iiii.insinuat prefecit Europæ: ipse toti orbi pfuit: dicēte eodē Iano apd Ouidiū. Me penes est vnū vastī custodia mundi. Author ē Aristoteles: vsus Homeri testimonio in prīo Politicorū principio gētes & deos ab vno rege cœptos: regi: & in familiis senissimū quēq; regem fuisse. Ergo docuit principes coloniarū seniss̄im⁹ cosmographiā: quam viderat ante diluuiū: vt sciret quisq; in quem locum suas colonias ducturus esset. Eo tempore vt Phylo Hebræus de multiplicato humano genere tradit: ipse cum tribus filiis & multis coloniis in pontum venit: & ratibus circum lustrauit omne mare mediterraneum: ostendēs primo Sem litus omne Asiaticum a Tanai per Bosphorū vsq; ad Nilum Aegypti: & Cameſi a Nilo littus Aphricæ vsq; in angustias oceani & Gadium. Iapeto autem omne littus Europę a Gadibus vsq; Tanaim. Et singulis prouinciis circa littus dimisit primas colonias. Et decennio postq̄ a Tanai discesserat in eundem locum rediit: lustrato mari: & primis coloniis positis: & reuersus in Scythiam: ordinabat alias colonias. Quæ dicit Phylo conueniunt ei: quod ait Cornelius Tacitus de situ & moribus Germanorum: dicens priscos cum nouas sedes quererent: non terrestri itinere: sed mari ratibus aduectos fuisse. Consentit & de aduentu primo Iani aduecti rate in Vaticanū quod scribit Cato in secundo fragmento: dicens post opinionem de origine gentium. Siue inquit mundum existimes sempiternum: vt Chaldæi: siue initium ex tempore sortitum: vt Phœnices: siue ante Ninum annis circiter ducentis quinquaginta quibus durauit aureum sæculum: inundatas fuisse terras: semp Scythis tribuit principatus originis. Ex his aiunt venisse Ianum cū Dyrim & Gallis pgenitoribus Vmbrorū: & rate cū coloniis per Tyberim vectū: tenuisse ad læuū lat⁹ Etruriā: primasq; in vaticanū & Ianiculum exposuisse colonias Hæc a nobis copiose exposita fuerūt sup fragmenta eiusdem Catonis: Ex his patet primas

Iapetus. Atlas Maurus.

colonias Italiæ in Hetruria positas: in primo aduētu Iani post diluuiū anno ferme cētesimo octauo & aureo sæculo: vt oēs canunt. Qđ & nos in chronographia Hetrusca signauimus. His expositis Berosus de prima antiquitate suę patrię incipit explanare sic dicens.

Colonię primę Italię.

Itaq; Nymbrotū creauit Babylonię saturnū primū: vt ibi primū ædificaret cū coloniis suis. Quare Nymbrotus assumpto filio Ioue Belo cū coloniis furat⁹ est rituales iouis sagi: & cū popło venit i cāpū Sēnaar vbi designauit vrbē & fundauit maximam turrim āno salutis ab aquis cētesimo trigesimo primo: regnauitq; ānis. lvi. & deduxit turrim ad altitudinē & magnitudinē monticū: i signū atq; monumētū: q; prim⁹ in orbe terrarū est popul⁹ babylonic⁹: & regnū regnorū dici debet. Ergo ab eo exordiemur: & per ipm mēsurabimus oia regna & eorū reges ac tpa: abbreuiādo illa in hūc modū.

Quęrūt plures an ante Babyloniā fuerint aliæ vrbes. & qdē ante diluuiū fuerūt Enos: vt i prīcipio dixit Berosus: & itē Ioppe de qua Plini⁹ in.v. naturalis historiæ & Solinus in collectaneis aiūt q; Ioppe est antiqssima i toto orbe: vt quę ante diluuiū fuit cōdita. Post diluuiū vero āno cētesimo p totū sequēs decēniū cōdite sunt primæ colonię singularū puinciarū littoreaq; vt dixim⁹. Babylonia vero cū post diluuiū designata fuerit anno. cxxxi. vt dicit: patet q; nō fuit pria quo ad tēpus: sed dignitate ędificii & libidinis dominādi. vt oēs notāt. De ea narrāt oēs historici nō solum Moyses & Hebręi: sed etiā Gētiles: de quo Iosephus in primo de antiqtate iudaica: de turri (inqt) Babylonię & diuersis vocib⁹ hoim: etiā Sybilla meminit dicēs. cū oēs hoies vni⁹ vocis existerēt: qdā turrim ędificauerūt excelsam tanq̄ ascēsiuā p eā ad cælū. Dii vero vētos immittētes euerterūt turrē: & vocē ppriā vnicuiq; partiti sunt: & ppterea Babel cōtigit vocari ciuitatē. De cāpo vero Sennaar in religiōe Babylonis: meminit Hestius ita dicēs. Qui vero de sacerdotib⁹ fuerūt erepti: Iouis sacra sumentes: in Sēnaar Babylonis venerūt: diuisiq; post hęc diuersitate linguarū p generatiōes suas tenuerūt loca maritima simul & mediterranea. Hūc eūdē locū Hestii pducit Petr⁹ Comestor i historiis scholasticis. Addit Berosus: se velle mēsurare: id est quo tpe cœperūt regna ab cōdita Babylonia: qa tēpora Monarchię Assyriorū certissima sunt & reges: q̄ uis mētiat Babylonia fuisse prima post diluuiū dicens.

Babel.

Anno. c. xxxi. a salute ab aquis prima oim gētiū & ciuitatū fundata est a Saturno babylonico nostro vrbs & gēs nostra Babylonica: multiplicataq; est nimis numero posteritatis: magisq; studuit paci & religioni Saturnus deorū q̄ opulētiis. Et turrim quidē ædificauit sed non cōpleuit: nec designatā vrbē fundauit quia post quinquaginta sex annos subito nō cōparuit trāslatus a diis.

Babyloniā Saturn⁹ ędificauit.

Dignitate nō tēpore prima fuit Babylonia. Saturn⁹ eius studuit paci & religioni: quia tūc florebat prima aurea ætas quę cū primis hoīb⁹ data est: vt significat Ouidius in primo Metamorphoseos: & Fabius pictor: & Cato: in quorū cōmētariis plura de aureo sęculo explanauim⁹. Admonitus quoq; diuina plaga in cōfusione turris substitit magis q̄ ab ipietate destitit: cū aio esset sacrilegus & tyrānus. Vñ dī subito nō cōparuisse trāslat⁹ a diis: id est iustis principib⁹ clam discerptus. Nā & simile dicit de Aenea & Romulo & aliis clam discerptis q; subito non cōparuerint in deos relati. Prouincia Sennaar Chaldęa: est pars puincię Babylonię: quā Greci & Latini vocāt Mesopotamiā. Hebręi vero Aram fluuiorum quia iacet media inter Tygrim & Euphratē. In ea regione nat⁹ est Habraam ducētesimo no

Sennaar Mesopotamia.

Vr coa.

nagesimosecũdo post diluuium anno: vt supputat Moyses Genes. xi. capo. Ortus est autem in ciuitate Vr Coa id est Chaldæa. Quã enim latini & Græci proferunt Vr Chaldæorum: eandem Aramei: Vr Coa / dicunt: & Hebrei Vr casdi. Vnde Ptolemæus in Geographia vocat eam Vr coa: & Moyses Vr Chaldeorum: dicẽs Genesis capo. xi. Tare genuit Habraam & Aram qui mortuus est in terra natiuitatis suæ Vr Chaldeorum: Tulit autem Tare Habraam filium suũ & Loth & Sarai: & eduxit eos de Vr Chaldeorum. Qui ergo dicũt Vr ibi

Vr.

accipi pro igne: & sine certo authore aut ratione dicũt Habraam fuisse proiectum in ignem hi profecto somniant: & eadem facilitate contemnit: quo profertur hec fabula. Igitur Berosus posito fundamento regni Babylonie ac tempore: subinfert quas colonias in quas prouincias Ianus misit dicens in cõmuni.

Ab exordio cõditę Babyloniæ cœpit ex Scythia mittere colonias scilicet nouas per alios duces. Nam ante Babyloniam p omnia littora ipe reliquerat: vt supra diximꝰ. Et Camesem misit in Aegyptũ & Aphricã. Sed sedem regiã in Aegypto Cãmin habuit vt supra expositum. Substituit autẽ ei pro Aphrica duos duces: Tritonẽ & Iapetũ. Triton tenuit Libyã & Cyrenẽ atq; Numidiã: in qua vt Ptolemeꝰ describit & historici testant: est lacus & fluuiꝰ Triton: ab eo dictus: & insula Tritonidis: vbi Dionysiꝰ Tritonis Nepos fuit clam nutritꝰ: & Palatua Minerua Tritonidis expolita: vt Diodorus in. iiii. memorat & alii consentiunt. Greci vero vt nulla pars esset in orbe: a qua nõ subriperẽt: falso tamen alioq; gesta: etiã sibi Tritonida finxerunt & Dionysia. Libya autem olim pars Aegypti Marmaricę erat: licet Ptolemæus distinguat. Cui argumẽto est: q; Isis siue Ceres ægyptia frugifera legifera dicta fuit: vt Diodorus in primo scribit ex historia Aegyptia: & eã docuisse in Italia molere: ac panes cõficere cũ antea glande vescerent: etiã Plinius asserit in. vii. naturalis historię: ca. vltimo. Et tamẽ Festus eã in cãpũ Romę Argeũ aduexisse primũ fruges ex Libya dixit: quia est pars Aegypti. Similiter & Camesem siue Saturnũ filiũ regis sempiterni olim Celi qui regnauit in Aegypto: eũdem etiã regnasse in Italia: Sicilia: & Libya scribit Diodorꝰ in. iiii. li. Sed difficile videt qđ Berosus ait Iapetũ Atlantẽ substitutũ fuisse Camesi in Aphrica: cũ ei principatꝰ totius Europę obuenerit & maior natu q̃ Cameses fuerit. Sed dicendũ est q; substitutũ hic appellauit Berosus extraordinariũ ducẽ ad auxiliandũ in coloniis. Quare Iapetꝰ duxit colonias in Aphricã ex filiis primogeniti sui Comeri. Vnde ad hãc ętatẽ Hispani magnã partẽ ex pplis Aphricę vocãt Comeros. Hęc de origine Aphricæ in cõmuni. De Asia dicit: q; Ianus misit Gangẽ cũ aliquot ex filiis Comeri in Asiã orietalẽ. Ptolemęus quoq; Comeros populos & Comeras urbis in Bactris & India notat cũ aliis geographis. Ganges nomẽ suũ reliquit fluuio maximo: de quo Iuuenalis in Satyra. Omnibus in terris quę sunt a Gadibus vsq; Aurorm & Gangẽ. Circa hũc fluuiũ Gangas colonias retinuisse nomen vsq; ad magnũ Alexandrum: Curtius libro nono indicat. De hoc fluuio Seneca de situ Indiæ. Ganges inquit per Indiã fluit nouem alueis: sicut Nilus septẽ: dicẽte Vergilio in nono æneid. Ceu nouẽ surgẽs sedatis amnibus altus per tacitũ Ganges. De Arabia sciendũ est vt Ptolemęus in Geographia & alii dicũt q; tres sunt Arabiæ: Felix vnde thus venit: & ob id thurifera dicitur. Inde deserta. Tertia Petreia vbi metropolis Petra de qua Esaias. Emitte agnum domine dominatorẽ terrę de petra deserti ad montẽ filiæ Sion. Omnẽ aũt partẽ Phœniciæ a Damasco vsq; Gazã extremã vrbẽ Palestinorũ: dedit Canę filio Camesis. Vnde diuinę literæ atq; Hebrei hanc phœniciã a primo coloniarũ duce vocant terrã Canaã: a repromissione vero facta Arabię: terrã promissionis. In qua prouincię sunt Damascena: Galilea: Samaria: Iudea: Palæstina & Idumea. Hactenus de prisca antiquitate Asiæ. nũc de antiquitate Europę post cõditã Babyloniã, sequitur. Tuyscon inquit dux fuit Sarmatũ a Rheno ad Tanaim. Hi antea Scythæ reputati sunt: dicente Plinio in. iiii. naturalis hist. Scytharũ nomen vsq; in Sarmatas & Germanos transiit. Nam Germania dicta est sub Romanis: teste Cornelio Tacito de situ & moribus Germanorum. Est autẽ Germania ꝓprie a Rheno amne qui diuidit Gallos a germanis: vsq; ad sequẽtem Vistulã fluuiũ qui interfluit Cracouiã metropolim Polonię: quẽ ipsi vocant Visclam. Germania tota in quinq; genera diuidit: vt ait Plinius in. iiii. naturalis historię. cap. xv. Genera inquit germanoꝝ sunt quinq;. Primũ Vandali: quorũ partes sunt Burgũdiones: Varrinę: Catinni: Guttones. Secũdum genus Ingheuones: quorũ pars sunt Cymbri: & Teutoni a Caucoum gẽte. Proximi autẽ rheno Isteuones: quorũ pars sunt Cymbri mediterranei. Tertiũ genus hi sunt quib9 propę sunt quarti generis Herminones: quorũ pars sunt Sueui: Hermũduri: Catti: Cherusi. Quintũ genus sunt Peuccini: Basternę. Sed hec diuisio Pliniana vera est de Germanię parte vicina gelido & glaciali oceano. Nã plures alias gentes cõtinet: vt patet in Ptolemęo. Porro a Vistula Cracouię vsq; Boriscũ fluuiũ & Ripheos mõtes: proprie Sarmatę in Europa sunt. Riphei montes dicti a duce Ripheo filio Comeri quem Moyses vocat Riphat. Sarmatæ vero a Sarmate filio Istri. Moyses vero vocat Ietan & asarmauet: quos Berosus dicit Istrum & Sarmatem. Hos græci vocant Sauromatas. Porro qui trãs Ripheos montes & amnẽ Boriscũ extẽduntur ad Tanaim: & paludẽ Męotidẽ: & Tauricã Chersonesum: vt patet in octaua Europę Ptolemęi tabula: his tantum remanet nomẽ Scythiæ in Europa: vti etiã significat Plinius lib. iiii. naturalis historiæ: ca. xiii. Scytharũ inquit nomẽ vsq; quaq; transit in Sarmatas atq; Germanos: nec aliis ista durauit prisca appellatio: q̃ qui sunt extremi harum gentiũ: & ignoti ꝓpe ceteris mortalib9 degũt. Qđ vero addit Berosus: q; his iuncti sunt oẽs filii Istri ac Mese ab Adula monte vsq; in Mesembriã Ponticam: etiã noia locis extantia indicãt: vt patet in Geographia Ptolemęi tabula. v. & ix. Europę. Adula mons dicit ab Adula duce filio Istri: quem Adurã Moyses vocat: & est mons supra Niceam: cuius terminus est inter Galliam & Germaniã nõ procul lacu cõstantiensi. In his vicinijs sunt fontes Istri: qui teste Plinio in. iiii. naturalis histo. ca. xiii. oritur in Germanię iugis Norię ex aduerso oppidi Gallorũ Scanri: qui & Danubius dicit: & cũ primũ in Illyricũ venit dicit Ister: ac per innumeras lapsus gẽtes sex ostiis in pontũ defluit. Est igitur binominis dicente etiam Ouidio in primo lib. de ponto. Ripæ vicina binominis Istri. Nomen Ister tenet a duce. Mons Adula immensa terrarum spatia in lõgitudine metitur: diuersisq; locis diuersa sortitur nomina. Trans montis ad superum septentrionem longitudinem in Ptolemęo adhuc inuenies Mœseos a Mœsa: q Mœsiis duabus ipęrauit superiori & inferiori: quas nũc vocãt Valachias alterã altam: alterã bassam. Quidã scribunt Mysiam: rectiusq; Plinius in. iii. naturalis historiæ Mœsiã. Inferior Valachia siue Mœsia pontica in Ptolemæo tenet Tyraspolim a Tyras filio Iapeti: & Istropolim ab Istro duce: & Tybiscã a Tybo filio Istri. Inferior Mœsia: cõtinet Bosinenses & Valachos bassos: & Dedanos a Dedano Curete: quã regionẽ Dedaniam posteri

Ab exordio huius Ianus pater misit in ęgyptũ cũ coloniis Chemesenuũ: in Libyã vero & Cyrenẽ: Tritonẽ: & in totã reliquam Aphricã Iapetũ priscum atalaa. In Asiam oriẽtalẽ misit Gãgẽ cũ aliquot ex filiis Comeri Galli. In Arabiam Felicẽ Sabum: cognomine Turiferũ. Arabũ prefecit Arabię desertæ: & Petreium: Petreiæ. Canam posuit a damasco vsq; in extima Palestinæ. In Europa regem sarmatiæ fecit Tuysconem a Tanai ad Rhenũ: iunctiq; sunt illi oẽs filii istri & Mesæ cum fratribꝰ suis ab adula mõte vsq; in Mesembericã põticã. Sub his tenuerũt Tyras: Arcadius: Emathiꝰ. Italiã tenuit Comerus gallus. Samotes posse dit Celtas: & Iubal occupauit celtiberos.

Ceres.

Triton.

Palatua Minerua.

Iapetus.

Comeri.

Ganges.

Arabię tres

Promissionis terra.

Tuyscon.

Sarmatæ Riphei.

Adula.

Ister.

Valachiæ Mœsię.

Pannoniæ. corrupte Dardaniam protulerunt. Sequuntur duæ Bannonię: quas vulgo Vngarias: latine Pannonias dicimus mutata b in p. Phis ex filiis Istri & nepotibus scribit Ptolemęus nomina locorũ. Saum fluuium: Salinum a Sala: Azalos populos & a fratre eius Albine Albanũ montem. Porro cis longitudinem montis Adulę vsq; Mesembriam inuenies Meseos Lyburnos a

Dalmatia Salona. Mesa duce. Iader coloniam: ab Iader filio Istri. Cis montem Mesam inuenies Dalmatiam a Dalmatad filio Istri: & Diclíotæ a Dicla filio Istri. Salona a Sale filio Istri. Sequitur Emathia ab Emathio filio Camesis: de qua Lucanus in principio: Bella inquit per Emathios plusq; ciuilia campos. Ea postea Macedonia dicta est a filio Osiridis: vt Diodorus author est in primo lib. Epirus a filio Istri dicitur. Inuenimus non solũ Istrum nomen Chaldęum: sed & Mosaicum Ictim: promontorium ab Ictam qui & Ister. Deinde sequitur Thracia quasi Tyracia

Macedonia Epirus. Thracia. a Tyras filio Iapeti: vsq; vrbem in fine montis: quam græci Mesembriã: Berosus Mœsembęriam: Philo Mese Sepharan: Moyses vero Sepharan vocat Genẽ. decimo cap. De Comero in

Mesi. sequentibus dicetur cum ducibus Tubal & Samote. Hoc tamen velim admonitũ esse lectorem quosdam dicere Mesos esse: quos Bulgaros vulgus nuncupat. Quod profecto esse falsum testimonio Danubii cõprobatur. Ostia enim ei⁹ sunt in Mœsia: vt Ptolemæus & alii docent. Cæterum Valachi & non Bulgari tenent Ostia Danubii. Sunt igitur Mœsii quos Va-

Valachi. lachos dicimus: & non Bulgari. Sed de his hactenus: dicturi de his & aliis qui mutauerunt nomina si tempus quãdoq; dabitur. Nunc de fine quarti libri Berosi prosequendum est: de quo ita dicit: atq; concludit.

Post Nymbrotũ dicit supradictos duces iuisse ad loca sibi assignata. Nã antea Ian⁹ ipse loca exploratur⁹ circũ littora mediterranea colonias posuerat vt supra exposuim⁹. Meoratuvero dignũ est: qđ subdit: singulos duces ipo suisse noia sua locis: q̃ tenuerit: scilicet mõtibus: fluminib⁹: & vrbib⁹. Vnde Hieronymus in cõmẽtario sup Genesim: & Eusebius de vocabulis gentiũ Iapetus inquiũt tenuit in Asia & Europa. In Asia quidẽ tenuit ab Amano Tauroq; mõtib⁹ Syrię ac Cilicię vsq; Tanaim. In Europa vero totũ tenuit a Tanai ad Gadirã: relinquẽs locis ac gẽtibus vocabula: ex qbus quędã mutata sunt a posteris: alia permanẽt vt

Tres causæ imponẽdorum noim. fuerũt. Hęc dicti authores. Trib⁹ aũt ex causis iposuerũt noia gẽtibus & locis. Primã & secũdã ponit Berosus in litera. Et ideo argumẽtũ a nominib⁹ vetustis gentiũ & locorũ: est validius quocũq; authore: quia authores quã doq; fallunt & fallũt: nõ aũt nomẽ impositũ. Et ideo Liui⁹ in quito ab vrbe cõdita: q̃q̃ multos haberet authores asserẽtes Thuscos iperasse toti italiæ

Hi sunt qui egressi sunt post Nymbrotũ: singuli cũ familiis & coloniis suis: relinquẽtes noia sua locis in signũ expeditiõis a Iano patre cõmissę: & ad monumẽtum posteris vt scirẽt quis eorũ fuerit conditor. Hi iuxta mãdatũ Iani coloniis turri cõstructa p metropoli: ipsi in veiis & cauernis casas habebãt. Solus noster Saturn⁹ idcirco excessit mandatũ: qa vrbẽ vrbiũ & regnũ regnorũ voluit eẽ Babyloniã. Rursus his tẽporib⁹ Ianus cũ oẽs i colonias missi abiuissent: eos q remãserãt biptitus est. Nã secũ retinuit filios plurimos quos post salutẽ ab aquis genuit: & itẽ maximã gẽtiũ multitudinẽ quũ secũ in colonias cõductur⁹ erat. Scytha cũ matre sua Araxa & aliquot coloniis q Armeniã incolerẽt: rex prim⁹ relict⁹ est cõstituto sũmo põtifice Sabbatio saga ab Armenia vsq; in Bactrianos: quę lõgitudo a nobis ad hãc ætatẽ vocat Scythia saga. Postremus oim ipse Ianus ab Armenia p orbẽ colonias seminaturus: egressus est. Hæc nri maiores multis libris tradiderũt

Nunc de temporibus eorum ac posteritatibus dicemus: iuxta id qđ in nostra chaldaica & primordiali scythica historia fideli memoria conseruatum est.

solo tamẽ nomine Turreno impositio toti circa Italiam mari: pro validiore authoribus argumẽto vsus est dicẽs. Mari supero & infero: quib⁹ Italia insulę modo cingit: terra mariq; Thusci quantũ potuerint: nomina sunt argumento: q; alterũ Thuscum cõmuni vocabulo gẽtis: alterum Atriaticum ab Atria Thuscorũ colonia vocauere Italicæ gentes. Gręci eadẽ Turrhenũ atq; Atriaticũ vocãt. Tertia ratio imponẽdi nomina est: ad fulgorem & memoriã eorũm & prędecentiũ maiorũ: vti Lactãtius in .xi. capitulo primi libri institutionũ: arguẽs cõtra Minutiũ Felicẽ. Potest inquit etiã sic argumẽtari. Saturnus cũ potẽtissimus esset rex: ad retinẽdam parentũ suorũ memoriã: vtriusq; nomina cælo & terrę indidit: cũ hęc prius aliis vocabulis appellarẽtur: qua etiã ratione mõtibus & fluminib⁹ nomina sunt imposita & mari: vt mare Icarium: ægęum: hellespontus: & in Italia Auẽtinus & Tyberis. Ita Saturnus natus est ex homine: cui nomẽ fuit Vrano siue Celo. Q đ esse verũ Trimegistus author est: qui cum diceret admodũ paucos extitisse in quibus fuisset pfecta doctrina: in his Celũ: Saturnum & Mercuriũ nominauit. Hęc Lactãtius. Nota hoc loci lector hunc Trimegistũ Aegyptium fuisse longe ante primũ Saturnũ: Grecię antiquissimũ Apterã. Et ideo de Aegyptiorum etiã orbis priscis deis Celo Saturno ac Mercurio dicit. Nã Mercurius pfecta prudentia extitit: vt Diodorus in primo libro docet. Saturnus vero pater Osiridis Cameses pfecta physica & Magica floruit: a quibus & Zoroast & magus appellat⁹ est: vti Berosus & Hebręi atq; Catholici tradũt. Celus vero omniũ rex sempiternus Ianus docuit pfectam physicã: Theologiã & ritus atq; naturalẽ Magicam vt Berosus tradit: adeo vt teste Macrobio in primo Saturnalium: Eum physici miris efferant argumentis diuinitatis: & perpetuã promeruerit prefationẽ in omni sacrificio: & Mythici prędicent eo regnãte religione ac sanctimonia omniũ domos fuisse munitas. Diodorus quoq; in .iiii. libro cũ Berosо cõsentit etiã Astronomiã & alia plura: Celũ regem docuisse. Rursus Ianus inquit mandatũ dedit qđ præuaricatus fuit Nymbrotus: vt Turrim pro metropoli cõstruerent. Dionysius Halicarnasseus in primo scribit moris fuisse antiquis vt vrbes non magnas sed paruas & locis munitas conderent: non quidẽ labipibus: sed vt ait Berosus solũ præter turres: veiis & cauernis. Veias appellat currus & cauos truncos arborum & tuguria: vt de priscis aureo sęculo natis in Latio Aborigínibus: Virgilius insinuat in .viii. ęneidos dicens. Hęc nemora indigenę fauni Nymphęq; tenebant: Gensq; virũ truncis & duro robore nata. Turris autẽ ab Hetruscis profere batur Tursis: a quibus Tursena & Eturria: vt Myrsilus & Dionysius Halicarnasseus in primo libro dicunt. Est autem Tursena & Eturria vrbs turritis ædibus constructa. Eas posteri mutata. s. in. r. protulerunt Turrenam Eturiam: Romani Etrurriam: vt probauimus in Annia quęstione. xvi. vsq; in .xx. & super Myrsilum atq; Xenophontẽ de equiuocis: vbi & omnẽ vrbem tetrapolim turritam fuisse probauimus. Ergo Ianus docuit humiles vrbes ad cœtũ & cõmunionem politicam: non ad pompã & dominationis libidinẽ. Vnde omnes vrbes quę ante Romanorũ imperium in Thuscia antiquissimę perseuerant: hæ paruę sunt. Quas vero magnas cernimus: aut nouas scim⁹: aut post destructionem Gothorum adauctas legimus. Q; vero Berosus dicit Ianum postremũ omniũ colonias per orbem traduxisse: hoc intelligitur de secunda profectione ab Armenia post conditam Babyloniam: quia antea primus omnium exploraturus littora transportauit: vt in prędecentibus ostensum est.

Noim iponendorũ ratio tertia.

Trimegist⁹ Mercurius Saturnus Cel⁹ hoies.

Ianus.

Finitur Quartus liber commentariorum super Berosum.

Eiusdem fratris Ioannis Annii super Quintũ librũ Berosi cõmentaria incipiunt.

IN precedẽte libro: iã Berosus exposuit oim regnorũ & ꝓuinciarũ antiqui tates & origines in cõmuni: nũc in particulari eas diffinit: a Saturno primo Nymbroto rege Babyloniæ: vsq; ad decimũ octauũ regem Ascatadẽ, Vnde totus hic liber diuidit in decem & octo partes: quarũ prima est quę antiquitates & origines fuerint sub Nymbroto primo Saturno atq; rege Babylonię dicẽs, Babyloniã tetrapolim posuit Nymbrotus: quorũ partes teste Moyse Genes. x. cap. dictę erant Babel: Arat: Acat: Calãne. Ois em̃ ciuitas regia: & caput regni tetrapolis condebat: vt in fine Xenophontis de æquiuocis ꝓbauim⁹. Babylonia vero fuit iitiũ & caput sedesq; regni Nymbroti: vt ibidẽ scribit Moyses. Comerus fuit primogenit⁹ Iapeti post diluuiũ: vt tã Berosus q̃ Moyses scribũt. Gallus Epitheto paterno dict⁹ est. Est autẽ Gall⁹ nomẽ: vt de equiuocis Xenophon docet: pluriũ originũ. Nã vt latine originis: significat maritũ gallinę: vt greçæ: cãdidũ: vt Celticę Frãcigenas a Galethe filio Herculis teste Diodoro in. vi. li. Vt phrygię castratũ: vti Galli Cibelis: & gallus fluuius quia ad insaniã secãdi testes inducit. Vt autẽ Arameę & Hebreę originis: significat inũdatũ. Ergo Comer⁹ gallus inundat⁹ Epitheto paterno dicit. Vnde Ianigenę qui Vmbros vetustissimos Italię genuerunt. Gallos veteres ꝓgenitores Vmbrorũ vocat Cato in. ii. fragmẽto originũ. Et Solinus in collectaneis. Veterũ iquit Gallorũ prolẽ Vmbros esse. M. Antonin⁹ asseuerat. Hos eosdẽ quia in clade aquosa imbrib⁹ supstites fuerũt: Greçe Vmbros dictos. scilicet epitheto paterno veterũ Gallorũ Ianigenorũ. Comerus loca scilicet vbi Ianus auus ante colonias posuerat: a se cognosauit. Nã in Vetuloniẽsi agro est vallis Comera: & Ry Comeri⁹. In Phalisçis est regio Comersana: a qua oppidũ Isola Comersana. Clusium quoq; antea Comersolum dicebat: vt author est Liui⁹ in. x. ab vrbe cõdita. Docuit autẽ Thuscos

Babylonia tetrapolis.

Gallus.

VT supradixim⁹ anno a salute hũani gñis ab aquis centesimo trigesimo primo: cœpit regnũ Babylonicũ: sub nostro Saturno: patre Iouis Beli: q impauit ãnis. lvi. Anno huius. x. Comerus gall⁹ posuit colonias suas in regno: qđ post italia dicta ẽ. Et regionẽ suã a suo noie cognoiauit: docuitq; illos legẽ & iustitiã. Anno eius. xii. Iubal condidit celtiberos: & paulo post samothes qui & Dis celtas colonias fundauit: neq; q̃q̃ illa ætate isto sapiẽtior fuit: ac ꝓpterea samothes dict⁹ est. Anno Nymbroti. xv. Ocean⁹ ad Ninũ egypti cõsedit: & m̃tos ex sorore tethyde ediditq; iberos. Inde supuenit ille corruptor hũani gñis Chemesenu⁹: vbi thelchines magicã docẽs: maxia opinioe celebrat. Anno. xviii eiusdẽ Babylonici regis: Gogus sabeã arabiã Felicẽ cũ Sabo suo patre puer tenuit: & triton libyã & Iapet⁹ prisc⁹ atalaa aphricã: Cur ęthiopiã: & Getul⁹ Getuliã. Anno eiusdẽ. xxv. thuyscõ sarmatas maxios ppios fũdauit: & Mesa cũ filiis istri priscos mesios posuit: vsq; pticã mesembriã ab adula mõte. Anno. xxxviii. eiusdẽ regis sagę armenii m̃tiplicati possederũt oẽm caspiã regionẽ: ab armenia vsq; i Bactrianos: & ian⁹ pr̃ianeos colonos traduxit i Hircaniã: & ianilos i mesopotamia versus mare sub Babylonia. Anno. xl. eiusdẽ regis aliquot coloni ex filiis comeri i Bactrianis sibi sedes q̃siuerũt. Et gãges i idia sedẽ sui nois. Anno. xlv. eiusdẽ re

gis aliqui ex filiis Mese ac Getuli iũcti simul primi mesagetas in India ꝓpagauerũt. Eadẽ tẽpestate Saturn⁹ rex Babylonię misit principes coloniarũ assyriũ: Medũ: moscũ & magogũ: qui regna cõdiderũt assyriũ: medum: & magogũ in Asia: Moscos vero & in Asia simul & Europa. Anameõ quoq; adolescẽtulus męones a se dictos cõdidit: & regnauit. cl. annis.

legẽ atq; iura: quæ scilicet ante vigintí annos: & amplius auus ei⁹ Ianus in scriptis illis mãdauerat licet breuibus absolutas. Hispanos condidit Iubal. Hic frater Comeri ex Iapeto patre: a Moyse vocatur Tubal. Primũ locũ tenuit i Betica a se dictũ Tubal: quẽ mutata ob similitudinẽ literarũ in platiõe. T. i. D. posteri dixerunt Dubal: vt scribit a Põponio Mela: de vrbib⁹ Beticæ. Hũc eũdẽ Tubal qdã noiauerũt Taracon a quo vrbs Taracona. Cũ eo veniisse Sagas: argumẽto est vetustissimũ Sagũtũ: amicitia populi Romani illustre. Celtas siue gallos Frãcigenas condidit Samothes. Samothes fuit frater Comeri atq; Tubalis ex Iapeto patre: a quo primũ Britones: i de Galli Samothei dicti fuerũt: & præcipue Philosophi atq; theologi sectatores ei⁹. Vñ Diogenes Laerti⁹ i principio de vita philosophorũ philosophiã inqt a Barbaris initia sũpsisse cõplures authores asserũt. Cõstat em̃ apud Persas claruisse Magos: apud Babylonios & Assyrios floruisse Chaldeos: apud Celtas & Gallos Dryudas & q Samothei dicunt̃: qui teste Aristotele i Magico & Secione i. xxiii. successionũ libro: diuini atq; humani iuris fuere peritissimi: & ob id religioni deditissimi: Ac ꝓpterea samothei appellati sunt. Verũ irat⁹ Diogenes greçul⁹ subdit. Qui inqt hęc Barbaris tribuũt: hi ꝓfecto recta factaq; nesciũt. A Greçis nẽpe nõ philosophia modo: verũ etiã hoim gen⁹ initio manauit. Nã Museo Athenę: Lino vero Thebę inclytę sunt. Horũ prim⁹ inuenit̃ de deorũ generatiõe & initio rerũ tractasse: alterũ de cursu dierũ & syderũ: deq; astralibus: & mũdi generatiõe scripsisse affirmãt. Ita phia initiũ a greçis habuit. Hæc ridicul⁹: & indoct⁹ arguẽdi greçul⁹ Diogenes. Sic em̃ arguẽdũ est. Lin⁹: & Muse⁹: & Orpheus: ab egyptiis & i egypto didicerũt Orgia & theologiã: & rerũ sciẽtiã: Et ea i rudissima & absq; literis greciã retulerũt: vt i prio lib. & aliis testat Diodor⁹ ex egyptia historia. Quare phia a Barbaris initiũ sũpsit: nõ a Greçis. Præterea a septẽ sapiẽtib⁹ phia greçię cœpta est: q oẽs ab egyptiis didicerũt: vti idẽ Diodor⁹ & alii asserũt. Quare a Barbar[nõ a græcis: initiũ habuit phia. Rursus Orphe⁹: & Linus & Muse⁹: quos primos græciæ philosophãtes & theologizãtes faciũt: fuerũt paulo ante Troię excidiũ: ga Orpheus cũ Hercule & Argonautis nauigauit: & ꝓceptores herculis fuerũt socii Orphei Linus Theban⁹: & Muscus Athenięsis: vt oẽs græci cõscribũt. Porro ab his ad antiqssimũ regẽ Græciæ Phoroneũ priscũ: q primo ãno Nini regnauit vt i principio & ꝓœmio diximus: numerant̃ in Eusebio de tpibus: ãni ferme octogita supra septigẽtos: & ãte eũdẽ Phoroneũ septingẽtis vigiti ãnis inuẽti sunt coctiles Laterculi inscripti astrorũ observatiõe physica: vt Epigenes grauis author docet: & Plini⁹ in. vii. naturalis historiæ: ca. vltimo refert. Ergo Phœnices atq; Assyrię lr̃æ: artes / & disciplinę: ãte priscos Greçię theologizãtes fuerũt annis nõ min⁹ qngẽtis supra mille. Rursus Strabo q floruit Octauiani ætate: scribit i Geographia Iberica: hispanos circa Beticã eruditos ętate sua fuisse: & eos affirmare sex milib⁹ annis ãte: se habuisse leges: & carmina: atq; lr̃as. Sũt autẽ sex milia Iberorũ anni: q teste Xenophonte vtunt̃ quadrimestri anno: ex solarib⁹ duo milia. Q̃z si ab Octauiano retro supputes duo annorũ milia: pueries ad initia Nini: a quo vsq; ad Argonautas colligunt̃ ãni: nõ min⁹ septingẽtis: tã secũdũ Eusebiũ de tẽporib⁹ q̃ alios Chronographos. Quare philosophia & literæ nõ minus septingẽtis annis fuere ante hispanis q̃ Greçis. Initiũ ergo Philosophię a Barbaris non a Græcis fuerit. Quadrant autem traditiones Hispanorum: & Berosi dicentis: ꝙ Tubal Samothes: & Tuyscon anno quarto Nini formant legibus sua regna. Et vt ait

Iubal.

Saguntum Samothes. Britones.

Samothei.

In Diogenẽ Laertium.

Phia a Barbaris orta.

Strabo: circa Beticam doctiores Hiſpani ea tempora tradunt. Tubal autem vrbs a primo Hiſpaniæ duce dicta: eſt in Betica: vt notat Pomponius Mela: quam corrupte vocant Dubal. Quare: vt complures authores tradunt: verum eſt q̄ Philoſophiæ initium & literarum ſimul: non a Græcis: ſed antiquiſſimis Phœnicibus: Aſſyriis: Chaldæis: Ianigenis: Hiſpanis: & Samotheis atq̄ Germanis: & Aegyptiis emanauit. Ergo quoniam Galli vtebantur literis quibus & Græci: vt teſtatur Cæſar in .vi. libro cōmentariorum: eaſq̄ a Samote patre Dite habuerunt: vt ibidem dicit: conſequēs neceſſario eſt: vt non a Cadmo: ſed a Gallis tam Galathę q̄ Męones & Gallogręci & tota ſimul Græcia eaſdem habuerint. Argumēto ſunt quæ authores prodūt Xenophon: Archilochus: & Ioſephus. Nam Xenophon in libro de equiuocis cum plures Cadmos diſtinxiſſet: hæc ſubdit. Quintus Cadmus fuit paulo ante ruinas Troię Armonia Samothraca inclytus: qui ob Armoniam a priſca vxore certamē paſſus: rediens a Phœnicia: retulit in Græciam primus ſexdecim numero rudes literas: non Phœnicas: ſed characteribꝰ Galatharum & Męonum perſimiles. Et Archilochus in Epitheto temporum cum octo diſcreuiſſet Homeros: hæc intulit. Vltimū hunc Homerum ætas noſtra cernit: qui Olympiade .xxiii. & ab excidio Troiæ quingenteſimo anno patria Mæon: Olympico certamine victor iudicio totius Græciæ eximius poetarum eſt habitus: & ei ſoli ius tributum emendandi characteres & nomina: & linguam greçam: quæ (vt ferunt) Cadmus Samothrax fere Barbara & plena rudimentis attulit: nihilq̄ Phœnicum habebant: ſed Galatharum & Męonum figuras retinebant. Ioſephus item: a publica fide ſacerdotum & Bibliothecarum probat: non habuiſſe literas a Cadmo quia nulla certa & publica fide: ſed priuata poſteraq̄ opinione id dicunt. Sic enim contra Appionem grāmaticum arguit. Græci gloriantur ſe a Cadmo habuiſſe literas: cuius veſtigium non poſſunt oſtendere: aut in archiuis ſacerdotū: vel publicis armamētariis & Bibliothecis. Hactenus de Tubal: Samote: & Tuyſcone: de quo plura etiam in præcedentibus libris dicta ſunt: ſicut & de Oceano: Iapeto Priſco: Comeris: Meſa: Iſtro: Gange. Porro etiam de Tritone ſupra ſupra expoſuimus. Cætera clara ſunt: exceptis quibuſdam obſcurioribus. Primum eſt de Thelchinibus: qui etiam ab ęgypto in Rhodum colonias miſerunt: de quibus Diodorus in .vi. lib. ex Rhodiana hiſtoria hæc ſcribit. Fertur Rhodios cum Calſurnia Oceani filia Neptunum nutriuiſſe: ab Rhea illis datum: primumq̄ inhabitatam fuiſſe inſulam ab his quos vocant Telkines filios maris. Telkin Lydi dicunt Apollinem: & Alyſiy Iunonem: & Nymphas Telchinias. Et apud Camereos ibidem Iuno appellatur Telkinia. Et ſubdit. volūt Telkines fuiſſe incantatores: & tanq̄ magos inducere nubes: imbremq̄: & grandinem: ac mutare ſolitos proprias formas cum vellent: & artium inuidos extitiſſe. Rurſus dubitatur de eo qđ ait: Aſſyrium fuiſſe miſſum a Saturno: qui Aſſyrium conſtituit imperium. Quis fuit iſte Aſſyrius: & quando conſtituit imperium? Reſpondetur ex dictis Xenophontis in libro de æquiuocis: q̄ Aſſyrius fuit proprium nomen filii Beli Iouis: cognomen vero lingua Aſſyria Ninus id eſt Iuppiter: quia is qui fuit Babyloniis Hercules: idem & Iuppiter Aſſyriis: vt ipſe dicit: & nos in commentariis ſuper ipſum expoſuimus. Et vt ait: auus eius & pater condiderunt oppidulum: in quod ipſum miſerunt. Et cum bello domuiſſet Aſiam: ipſe Ninus id eſt Iuppiter: & oppidum in vrbem regiam maximā vertit: & a cognomine Ninum vocauit: vt etiam Diodorus in .iii. li. eſt author. Moyſes item confirmat aſſyrium egreſſum a Babylonia: ædificaſſe magnam Niniuen vrbem tetrapolim: cuius quatuor partes nominat: Niniuen ſiue Ninum: Reſem: Forum: Cale. Cætera plana ſunt. Sequitur Beroſus de ſecundo rege Babylonię Ioue Belo: filio Saturni Nymbroti: & quæ geſta & antiquitates ſub eo contigerint: dicens.

Galli græcis tradiderunt literas

Telchines.

Aſſyrius.

De Belo Ioue.

SEcūdus rex Babylonię iuppiter Belus filius dicti ſaturni: regnauit annis .lxii. & funda mēta deſignata babylonię: oppidi magiſq̄ vrbis erexit. Pace fruebatur vſq̄ circa finem imperii ſui. Anno .iii. huiꝰ: comerꝰ more ſcythico vñ venerat docuit ſuos italos vrbē curribus cōponere. Et iccirco Vei appellati ſūt vocabulo ſago: q veias plauſtrū appellant: & vrbē ex his cōpoſitā ſi parua ſit veitulā: ſi magna vlurdū ſi metropolis CyOcholam ad hęc quoq̄ tpa Scythæ plauſtris & curru p domibꝰ vtunt. Et ſub ſolario qđē ſtabulū: ſupra vero hñt officinas domꝰ. Cōcludit & loca a ſe cognoſcata Tyras poſtq̄ tyrū fūdauit: cū principibꝰ coloniarū littora maris tenuit: fūdauitq̄ thraces archadiꝰ archadiā: emathꝰ emathiā tenuit. Anno .xlv. huiꝰ Beli ianus pater poſuit colonias i arabia fœlice & a ſuo noīe vnas vocauit Noā & a cognoīe ianineas. Qui vero ex poſteritate comeri erāt Galli abauito cognoīe illos appellauit Gallos. Anno .lvi. hujꝰ Beli Chemeſenus venit i italiā ad comeros: & nō cōparēte comero: cœpit colonias regere atq̄ corrūpere ſuis impietatibus & ſceleribus. Ianus vero pater circa arabię Fœlicis fluuiū plures colonias relinquēs & a ſe ianineas cognominās. in aphricā ad tritonē venit. Hac ętate iuppiter belus cœpit libidie dominādi torqueri. Et paulo ante araxa cū filio ſcytha: creato oīm gentiū ſagarū rege ſabatio ſaga atq̄ in armenia relicto: ipa occupauit oēm p tē occidētalē ab armenia vſq̄ in ſarmatiā europę. At vero iuppiter Belus cū nō poſſit alius ſubiugare niſi ſubacto & trucidato ſabatio ſagarū rege: clā molitus eſt illū pimere. Cūq̄ ſaturnus pſpiceret ſe nō poſſe euadere

Nō diſſentiūt q dicūt vrbē Babylonię cōditā a Semiramide: qm̄ Nymbrotꝰ territus cōfuſione liguarū deſignauit Babyloniā paruā tetrapolim: & Belꝰ fundmēta erexit: & Semiramis āpliſſimā reddidit: quo pacto illā deſcribit Diodorus i .iii. li. Comerus vero Veis cœpit vti more Scythico: i Tetrapoli a Iano cōdita: vbi habitabat tuguriis & criptis. Vñ & illā prē tunc Veitulā nūc Veiturletū dicimꝰ a quo Veitulonia: q̄ poſteri p Sineraicā diphthōgō pruleruīt Vetuletū & Vetuloniā. Et in hoc loco nō ſupflue repetit qđ ante dixit: loca a ſe cognoſauit: qa in agro Vetulono cognoſauit vallē Comerā & Alueū Ry Comeriū. cū primū venit ſub Nymbroto: Hoc vero āno Beli cōdidit Comerſolū qđ nunc Cluſiū: & Comerſanā nūc Phaliſcā: vt ī pmiſſis diximus. Qđ vero Tyras cōdiderit Tyrū: nomē eſt argumēto: Porro Syri & Hebręi a prīcipatu phœnicię ac maris vocāt eū: Zor. Or em collē mōtēq̄ ſignificat: zi vero a cōſilio dignitatis deriuationē habet: vt Talmudiſtę periti aſſerūt: & diuꝰ Hieronymus ſi ſinu at libro de ſterptatiōibus. Hinc Zorē cōſularis collis. Tyrus em ē inſula pua in modū magni & āpli collis vbi ciuitas ē: quā cōtinēti iūxit magnus Alexāder: vt Curtius refert: & Ouidiꝰ cō firmat .xv. Metamorphoſeos dicens. Fluctibꝰ ābitę fuerāt Antyſa pleroſq̄: Et Phœniſſa Tyros: quarū nūc inſula nulla ē. De Iano vero pteriđ qđ Plinius lib. vi. naturaꝝ hiſtoriæ a ſuo cognoīe Ianibeos & Ianineos deſcripſit eē arabię Fœlicis fluminis accolas: etiā & vrbē Gallā: & Gallim inſulā a ppio noīe Iani Noa. Noā vrbē enūerat .xxxi. cap. Quinetiā diuinæ lrę in prīa Ogygia Phœnica Noę: q̄ poſtea ab Hebręis dicta ē tribus Iuda: vrbes verſus Edom qdē: alterā a noīe dictā Noam: alterā a cognoīe Ianū in pfectura Gazę: vt pa-

Zor.

tet Ioſuę.xv.cap. Et Ianiã portũ Palę-
ſtinę in eadẽ tribu notant Ptolemęus
et libri Maccabeorũ. Ex quo intelligi-
mus veracẽ eſſe Beroſum qui Noam
Ogygem eundẽq; cognoſe Ianũ patrẽ
toto orbe ꝓfectũ poſuiſſe colonias: et
a ſe denoſaſſe: ac ꝓpterea mithice id ſi
gnificaſſe Ouidium: qui eũ in primo
de Faſtis inducit dicentem. Me penes
eſt vnũ vaſti cuſtodia mundi. Came-
ſes item circa finem Beli venit in Ita-
liam. Quare paulo poſt ſcilicet circa
principia Nyni cœpit regere. Exiſtimo
eum litaſſe: vbi Riſpanpanos gręco vo
cabulo dicitur. Nam cum pro initore-
gimine antiquitus ad littora fluminũ
litarent: et illis noſa ſua imponerent:
vt Rylanus. RyCiutus. RyComerius
RyOſiris. Ry Atlaus. Equidẽ & Came
ſenuus Riſpãpano nomẽ per interpre
tationẽ dedit. Rys eñ gręce fluẽtum
eſt. At panpanos Arameę Cameſenuus ẽ. Cui ẽ argumẽto. ꝙ Cham ſiue Chem gręci pan
dicunt: vt patet ex Diodoro in primo libro qui Chem Myn interꝓtatur Panos vrbẽ: et Pto
lemęus Panopolim. Quinetiã alterã vrbem ipſi Cameſi dicatã: tanq; vniuerſali Aegypti-
orum Pani: & Inuo: Panpanos appellant tam Ptolemęus q; alii Geographi. Ergo eundem
quem Aegyptii Chemeſenuũ: Latini olim Cameſem. Græci Panpanos dixerunt. Quare
Ryſpanpanos ꝑ inexpugnabile ab interꝓtatione argumentũ: eſt riuus & fluentũ Cameſis
Quod vero ſubdit circa finem imperii ſui: Iouem Babylonię Belo inſidias paraſſe atq; ar-
ma: contra Sabatiũ Sagam. id eſt regẽ Armeniorũ: iam facit atq; oſtẽdit aureũ ſęculũ e ꝓ-
ximo finiendũ: quo teſte Trogo & Iuſtino: mos erat regib⁹ imperii fines tueri: nõ præferre
et cuiq; intra ſuam patriam regnũ finiri: de quo ſuper Fabium pictorẽ ad longũ loquuti
ſumus. Quę vero de Hãmonis adulterio & Almanthea & Dionyſii Lybici ortu: hoc loco
Beroſus breuibus abſoluit. Diodorus in. iiii. lib. multa verboſitate narrat. Vnde ibi quiſq;
legat hiſtoriã. Hoc loci ſatis eſt notaſſe: ꝙ Cameſes Saturnus ægyptiorũ: quem in eodem
libro Diodorus cũ Beroſo ſentiens aſſerit regnaſſe in Italia. Sicilia & Lybia: prius in Italiã
venit: q̃ ab ea pulſus a Iano in Sicilia regnaret: et a Sicilia ſumpta militia Hammoni bellũ
in Libya inferet: vt in ſequentibus videbitur.

Pan

Saturnus ægyptius.

De Nyno filio Beli.

Ninus.

Ninus iſte fuit Babyloniis Hercules: et Aſſyriis Iuppiter. Vñ & Saturn⁹ Sa
ga fugat⁹ armis Iouis dr. Nã & Belus Iuppiter Babyloni cus ea parauit: & fi
lius eius Ninus Iuppiter Aſſyri⁹: eadẽ explicuit. Q̃d vero Nin⁹ idẽ fit & Iup
piter Aſſyrius: auctor eſt Xenophon

Tertius rex Babylonię a nr̃is ſcribit⁹ Nin⁹.
Iouis Beli filius & regnauit annis. lii. Hic om
nibus ſuis viribus ſumptis armis pr̃is ſui Io
uis Beli: oĩbus bellum intulit: nulli parcẽs: et
Sabatiũ ſagã ꝙ eẽt in oĩm deſiderio omniſtu
dio ad interitũ quęritabat. quare etiã toto

huius tpe exul apud ſuos delituit. Hic oĩm
primus ex nr̃is regib⁹ Babylonicũ regnũ ꝑ
pagauit: & oĩm primus tẽplũ Belo pr̃i: & ma
tri Iunoni: & Rheę auię & ſtatuas ĩ medio op
pidi babylonię erexit. Anno hui⁹ Nini. iiii.
Tuyſcõ gygas ſarmatas legib⁹ format apd̃
rhenũ. Idipm agit iubal apd̃ celtiberos: & ſa-
motes apud celtas. Ecõtra cameſen⁹ ſaturn⁹
ægyptiorũ comaros italos nitebat corrũpe
re: iuuãtib⁹ illũ cõuenis & aduenis quos ille ꝑ
italię coloniis cõduxerat: quos ipi vocãt mõ-
tanos aborigines. At apud Lybyã lis orta eſt
iter Rheã & Hãmonẽ ob ſtuprũ admiſſũ cũ
almãthia: q̃rebatq; rhea vbi dionyſi⁹ eſſet vt
eũ ꝓderet & diu lis iſta rixaq; perſeuerauit.
Anno Nini. x. ian⁹ pr̃ ex aphrica ĩ celtiberos
hiſpalos venit: vbi duas colonias dimiſit a ſe
dictas noelas & noeglas. His. n. ẽt antea co-
gnoſibus cognoſauerat vxores iapeti & che
meſenui. Nini ãno. xix. ian⁹ pr̃ veniẽs in ita
liã cũ cõperiſſet cameſenuũ ꝑter opinionẽ
corrũpẽtẽ iuuẽtutẽ: tribus ãnis illũ equo aio
tulit. Deide illi aliquot colõiis aſſignatis: eũ
italia excedere iubet. Ipe oẽs colõias diuiſit.
Etenĩ oẽs colonos comaros corruptos & cõ
uenas & aduẽas: mõtanatrãs ianiculũ amnẽ
colere iubet: illiſq; filiã ſuã cranã helernã id ẽ
ſuffragio ab his electã & exaltatã reginã cũ
ſceptro albã dat. Nãq; duos filios ſuos no
uiſſimos cũ illorũ poſteritate cranũ & cra-
nã ianus cũ comero miſerat: coaluerantq; in
gẽtẽ atq; poſteritatẽ maximã quã noſtra ęta
te ianigenã vocant: cognoſant aũt razenuã:
id ẽ ſacrã ꝓpagatricẽ incubãq;: cõtra ĩpietatẽ
cameſenui: Itaq; ſuã poſteritatẽ ſeparatã ab
aborigĩnibus eſſe voluit ciſianiculũ amnem
in planitie atq; maritimis. Cognominauit au
tem eam razenuam vt & cranũ Razenuũ.
Interea cũ italia diſceſſiſſet Cameſenuus: ad
illũ rhea venit: & illi nupta ambo cõtra Hã-

libro de equocis. Cũ vero ferme ſexcẽ
tis ãnis poſt Ninũ & aureũ ſęculũ fue
rint Saturnus Cretẽſis Apteras: & fi-
lius eius inceſtuoſus Iuppiter: cõſtat
Greciã mentiri de Saturno fugato ad
Ianũ ſub aureo ſęculo: vt copioſe oſtẽ
dimus ſup Fabiũ pictorẽ. Sub hoc Ni
no. xii. fuiſſe geſta memorat Beroſus.
Primũ ꝙ toto hui⁹ tpe Saturnus Caſ-
pius exul delituit: dicẽte Ouidio ĩ Fa
ſtis Thuſcũ rate venit ĩ amnẽ prim⁹ p
errato falcifer orbe deus. Et Virgili⁹.
Primus ab ętherео venit Saturnus o-
lympo: Arma Iouis fugiens: & regnis
exul adẽptis. Neq; tñ mox ĩito regno
intulit Nin⁹ arma gẽtibus: qa nõ erãt
arma & militia aureo ſæculo: ſed fer-
me q̃dragĩta ãnis cõpoſita pace ac fœ
dere cũ rege Arabię ꝓximo: aſſuefecit
militię populũ: vt Diodor⁹ in quarto
lib. ĩſinuat. Et ideo rudes ad reſiſtẽ
dũ pop'os Aſię: ad Libyę vſq; terios fa
cile ꝓdomuit: vt Trogus & Iuſtin⁹ in
pr̃io lib. & Diodor⁹ ĩ eodẽ. iiii. aſſerũt.
Secundo notat Beroſus ꝙ Ninus fuit
primus auctor Monarchię: & ideo ab
eo inchoãt Greci: & nõ a pr̃icipio au
rei ſęculi ꝙ ignorabant: q̃ primi ante
Ninũ fuerit in orbe reges & lr̃ę. De ſta
tuis vero q̃s Belo pr̃i poſuit & Rheæ:
tã Hebręi q̃ Lactãtius & Catholici cõ
ſentiũt: id fuiſſe occaſionẽ idololatrię
Diodorus vero Sicul⁹ ĩ q̃rto libro ad-
dit a Semiramide vaſtas & magnitu-
dine mirãdas: tã aureas q̃ argẽteas fa-
ctas: poſt q̃ babyloniã puã extruxerat
& inp̃grãdẽ vrbẽ fundauerat. Ter-
tio notat Beroſus qd ãno quarto Ni-
ni a quattuor Saturnis geſtũ ſit. Tres
eñ Saturni Tubal Hiſpanus: Samo-
tes Gallus: & Tuyſcon Germanus: re
gna ſua legibus formãt. Quart⁹ vero
Saturnus Cameſes q ab ægypto colo
nias in Thuſciã aduexerat: ecõtra tuſ
cos iã legibus & lr̃is a Comaro forma
tos corrũpere pgebat Magica: & viciis

Ninus belli inuentor.

Idolotrate ra prima.

Saturni quattuor

Vnde Diodorus in quarto ait hũc Saturnũ filiũ Cęli q regnauit ī Italia: Sicilia: & Libya fuisse summa ipietate & auaritia pditũ. Qđ vero his tpibus lr̃ę & carmina his popl'is ecnt Hispanis/Gallis/Germanis: & Italis nõ solũ ex Berosо: sed etiã ex aliis pdit̃. Nã Strabo q Octauiani ętate floruit: scribit in q̃rto libro ī geographia Betica: q asserebant Hispani se habuisse lr̃as: leges & carmina iã ãte sex milia ãnoꝝ Ibericorũ: q efficiũt duo milia solariũ vt pbauim9 ī editiõe de origine philosophiæ & lr̃arũ. Si vero ab Octauiano retro supputes annos duo milia: eqdẽ puenies ad vigesimũ ãnũ Nini: vt patet ī nostra emẽdatissima chronographia. Nec etiã distat multũ Chronographia Eusebii. Quare ferme Berosus & traditio Strabonis de origine literarũ apud Hispanos Beticos: cõsentiũt. Qđ aũt Tubal eas tradiderit: argumẽtum facit prima Hispanię vrbs Tubal a cõditore nomẽ habens: q̃uis corrupta prima lr̃a ipressores posuerint Dubal ī Põponio Mella in descriptiõe Bericę. Quales aũt Hispanorũ characteres eẽnt: opinio mihi ea est: q quales & Sagi & Thusci. Nã & Sagæ Thusci & Hispani origine sunt: apud q vtrosq; pcipuę Sagum nomẽ mãsit Cui argumẽto est: q a Sagis Saguntũ vrbs antiqssima fuit Hispanis: vt etiã nois deriuatio pbat: Thuscos itẽ cognoie Sagos fuisse: satis explicauim9 supq; .xix. fragmẽtũ Catonis apuim9. Quã obrẽ Etruscę lr̃ę Sagę sunt: & sermo ferme illis Sagus: vt ī mltis vocabulis apparet. Cui argumẽto ẽ q prim9 pceptor eoꝝ & cõditor Ian9 ex Saga Scythia Aramea vẽit: vt ī pcedẽtib9 exposuim9. Samothes quoq; cognoie Dis lr̃as Sagas dedit q̃ phœnices erãt: a qb9 Greci suas formauerũt: q̃s pricipio Galathis & Męonib9 tradidert Galli prisci. Nã vt auctor ẽ Cęsar ī. vi. cõmẽtarioꝝ galli a Dite discplias: nacti ẽt vsq; ad sua tpa eas retinuerũt vsi lr̃is qbus & greci. Xenophõ quoq; libro de ęquocis ait. Cadmũ intulisse Grecię lr̃as files Galathis & Męonicis magis q̃ Phœnicib9. Igit ãte Cadmũ fuere lr̃ę: pñia carmina: Theologia: & leges Hispanis: Gallis: Germanis & Italis p mlta ęcula & ætates. Quarto notat Berosus: q eodẽ tpe quo dicti tres duces formabãt Hispaniã: Galliã: Germoñ cũ titanibus pgũt: ibiq; bello cõmisso pellũt regno Hãmonẽ & in cretã cogũt. Cũ in Libya camesenuus regnat: parit ex rhea sorore Osirim: quẽ cognominauit iouem. Vigesimo scdo ãno Nini ian9 in thuscia iani culũ qđ ętate camesenui cõdidit sedẽ sibi p petuã statuit vsq; arnũ: vbi colonias positas vocauit aryn ianas: id ẽ a iano exaltatas. Ve tulõię iura dicebat & docebat atq; regebat. Anno Nini .xliii. sabbati9 cũ aduerteret nullo pacto sibi licere vti regnis: creato armenis Sagis rege filio barzanę: in sarmaticũ ponti littus cõcessit. Eadẽ tẽpestate dionysi9 hã mõis fili9 armis sũptis rheã & camesenuũ regno pño pellẽs: & secũ Osirim retinẽs in filiũ q adoptãs: eũ a patre suo Hãmonẽ iouẽ cognoiauit vti a magno Olympo olympicũ eiq; toti9 ęgypti regnũ tradidit. Eodẽ ãno virgo Palladon apud tritonidẽ lacũ ifantula exposita ab eodẽ Dionysio Ioue Libyco etiã cognoiato adoptata in filiã fuit q̃oẽm militiã prima Libycos docuit. Eodẽ tpe ianus pater ianigenas razenuos docuit physicã: astronomiã: diuinatiões: rit9: & rituales scripsit: & oia lr̃is mãdauit. Eisdẽ vero noibus & veneratione diuina sunt: psequuti: qb9 in armenia saga erãt vsi. Anno .xlix. Nini: celtiberos rexit iberus filius iubal: a quo iberi nomi nati fuerũt. Nini .li. ãno apd̃ celtas regnauit Samotis fili9 Magus: a quo illis oppida plurima posita sunt. Vltimo anno Barzanes in armenia a Nino superatur.

Tubal non Dubal.

Samothes. Dis. Lr̃ę in gallia &c.

maniam ecõtrario Saturnus ægyptiorũ Cameses nitebat corrũpere Ianigenas iuuãtibus cõuenis & aduenis: quos ille p Italię coloniis trãsportauerat: quos Itali vocant mõtanos Aborigenes. Ergo recte ait Diodor9 Siculus ī. iiii. li. q Atlas & Saturn9 fuerũt filii Celi primi in Scythia. Et Atlas quidẽ pius obiit ī Mauritania. Saturn9 vero summa auaritia & impietate pditus regnauit ī Libya: Sicilia: & Italia. Et iste Cameses fuit cũ quo Ianus ptit9 ẽ duas puincias Ethruriã & cis tyberim Vmbros: a qbus ducibus noiatę sunt Ianicula a Janiculo oppido: et oẽm aliã regionẽ trans Etruriã a Camese Camesenã: vt Macrobius auctor est ī primo Saturnaliũ. Posteri vt etiã Quĩtilianus sentit: vsi sunt sępe littera r pro s. vt Turfis: Tursena: Arbos: Honos: Decus: Cameses: Camesena: dixerũt Turris: Turrena: arbor: honor: decor: Camers: Camerena. In Latio circa Albã fuit a eo cũ suis Aboriginibus vmbris antiqssimis fundata vna Camerena: cuius incolas cõpescuit Romulus: vt testatur Dionysius Halicarnasseus in. ii. lib. Secundã Camesenã siue Camerenã posuit ī mõtibus Vmbrię altis. Et idcirco hos corruptos formauit Saturnus iustus: & vocauerũt eos mõtanos Aborigines ad distinctionẽ Aboriginũ ī planitie Latii & tractu Sabinoꝝ. Quot sũt gña aboriginũ exposuimus ī Fabio pictore: & fragmẽtis Catonis: & historia Thusca: & in aliis pluribus locis cõmentarioꝝ. Quę vero distãtia sit inter indigenas: cõuenas & aduenas: legat Seruius sup. viii. æneid. dicẽs. Indigenę dicunt ibi geniti. Cõuenę vero exvno loco cõuenientes ī aliũ. Aduenę aũt qui ex diuersis locis in vnũ aduenit̃: et vt exposuim9 aliis locis: triplex fuit Aboriginũ gñs post Iani cũ Gallis aduentũ. Primi indigenę q ī Sale vmbrone ī tractu Vmbrię Thuscię geniti sunt. Secũdi cõuenę q ī Sale vmbrone geniti: ab eo loco ī alia loca Thuscię Sabinę & Latii cõuenerũt. Vltimũ gñs fuit Camesenũ aduẽtium a diuersis locis ægypti: Libyę: & ī colonias deduxit ī mõtibus altis Vmbrię iunioris. Quinto notat Berosus qđ Diodor9 Siculus ex historia Libyca scribit Beroso cõgruẽs: dicens: q Rhea ęgyptia soror Saturni denupsit Hãmoni regi Libyę q clam Rhea cũ Almanthea nympha cõgressus: genuit Dionysiũ Libycũ: eũq; ad vitãdas Nouercę insidias nutrendũ misit in Numidię insulã Nysam ad Tritonidẽ lacũ. Qua re cõperta Rhea litẽ intulit Hãmoni ab eoq; discedẽs venit ad fratrẽ Saturnũ & ei nupsit. Prolixe aũt ī Diodoro hęc historia texitur. Sexto notat Berosus q anno .x. Nini regis Ianus trãsportauit colonias ex Aphrica ī Hispanias: vbi duas colonias posuit a suo proprio noie deriuationẽ habẽtes a quo cognoiatę sunt vxores Iapeti & Camesenui. Extabãt hę vrbes cultu: habitatione. & noibus: tpe Plynii: q in. iiii. naturalis historię ca. xxi. enumerat inter vrbes Hispanię Noelã et Noegã: q̃q̃ alias scribat̃ Noegla. Dedit nomẽ ppriũ vrbi Arabię fœlicis Noa: vt supra exposuimus: Lustrauit eñ Asiã: Aphricã: & Europã Noa: colonias ductitãs. Vñ ex Iberis Sagis: Hircanis: Scythis: Phœnicibus: Aphrisq; repleuit Hispanias: qbus noia pseuerant: vt ī his cõmentariis sup Berosum exponit̃. Septimo notat Berosus q ãno .xix. Nini Ian9 venit sessurus ī Italiã. Ergo erat tũc Noa q & Ianus pater natus ãnos sexagĩtaocto supra octingẽtos. Nã ante diluuiũ erat annorũ sexcẽtorũ: vt patet Genesis. vi. capi. & a diluuio vsq; ad. xix. annũ Nini fluxerũt anni. cclxviii. vt Berosus supputat: a diluuio qdẽ ad cõditam Babyloniã annos numerat. cxxxi. a cõdita vero Babylonia vsq; ad Belum annos. lvi. et a Belo ad Ninũ ãnos. lxii. his adde annos .xix. Nini cũ Noa venit ad Camesem: & reddunt supradictã summã annoꝝ vitę Iani siue Noę sexagĩtaocto supra octingẽtos. Quare vixit ī Italia & Etruria annis duob9 & nonagĩta: qa vt scribit Moyses Genesis. ix. &. x. ca. omne tpus vitę Noę fuit ante diluuiũ ãnis sexcẽtis: et post diluuiũ annis trecẽtis q̃nquaginta. Octauo notat Berosus q Ianus pter opinionẽ inuenit ī Thuscia Camesem corrumpentẽ iuuentutẽ. Pręter opinionẽ quidẽ: qa paulo ante reliquerat eũ ægypti ac Libyę Saturnũ. Corrũpebat aũt iuuentutẽ: qa teste Diodoro ī. iiii. lib. cũ esset auaritia & impietate prędit̃us regnabat in Libya, Italia, & Sicilia. Docebat igit̃ quę ad auaritiã prinẽt meum &

Camerena.

Indigenę. Cõuenę Aduenę. Aborigines

Rhea nupsit Hammoni.

Noela. Noega

Noa q & Ianus ī Italiã venit

Cameses impius.

tuum: vsurã & furtũ: et q̃ ad impietatẽ in deum sunt magicas artes & strigas. Passus ẽ igit̃ Ianus equo imo dissimulato aio tribus ãnis: deinde assignatis aliquot coloniis iubet illum ab Italia discedere: & i Sicilia regnare: vbi suo nomi regia Camesena siue Camerena fundauit. Q̃d vero Ianus in se cõuerterit totũ Italię regnũ ac reformauerit: Macrobii & Ouidii verba cõgruẽtia cõfirmãt. Etenim de pticipato regno: cũ Camese: & ꝙ paulo post nõ cõparente Camese solus Ianus totã Italia prisca: quę erat Etruria & ois regio circũ Thyberim vltro citroq; possederit: ita exprimit Macrobius i primo Saturnaliũ demõstrãs circũ Thyberim regionẽ: & dicẽs. Omnẽ hãc regionẽ quę nũc Italia dicit: regno Ianus obtinuit. Qui vt Iginus (Protarchũ Trallianũ sequut⁹) tradit: cũ Camese atq; indigenis: ita pticipata potẽtia possidebat: vt a se oppidũ Ianiculũ diceret: residua regio Camesena nũcuparetur. Qui idcirco gemina facie ptendit: qa ad ipsius regis prudẽtia referebãt: qui & pterita sciret: & futura pspiceret. Post hęc nõ cõparẽte Camese: ad solũ Ianũ regnũ redactũ est. Hæc Macrobius. Q̃d vero post pulsum ab Italia Camesem: Ianus Italiã Camesenã reformauerit. notat Ouidius i. vi. Fastorũ dicẽs. Adiacet antiqu⁹ Tyberino lucus Helerno Põtifices illuc nũc quoq; sacra ferũt. Inde Sata ẽ Nymphæ Cranã dixere priores. Nequicq̃ multis: sæpe petita Procis. Et paulo post Viderat hãc Ian⁹: viseq; cupidine capt⁹. Ad durã verbis: mollibus vsus erat. Et post stuprũ ait. Ius p cõcubitu nostro: tibi cardinis esto: Hoc pretiũ positę virginitatis habe. Sic fatus virgã: qua striges pellere posset: A foribus noxas (hæc erat alba) dedit. Et hoc est q̃d ait Berosus: ꝙ oẽs corruptos a Camese impio & mago iussit colere trãstyberim: Et illis filiã suã Cranã pro reformatiõe Helernã. id est suffragio reginã electã & exaltatã dat cũ sceptro & albam. Alba sunt fasces imperii cũ virgarũ fascibus & securi: vt pbauimus i multis locis horũ authorũ sup quos supradicta eorũ cõmentaria scripsimus. Dedit ergo ipsi ius vertẽdi cardines coloniarũ: principatũ: & castigãdi Striges ac Magos Camesenos. De iure vertẽdi cardines a quo iure dictus ẽ deus Vertũnus & eius filia dea Vertũna diximus ad longũ in Proprii cõmentariis sup Elegiã ad Vertũnũ. Nec te moueat ꝙ Berosus dicit Cranã fuisse filiã Iani: & Ouidius a Iano amatã & corruptã: cum quia pbatior in antigtatibus est Berosus: et idcirco sibi magis credit: vnde idem Ouidius in principio huius historię se excusat: ꝙ res narrãda nõ erat clara: sed obscurior ãnis: tum vel maxime: quia vt ait Aristoteles in primo Metaphysicę multa mentiunt Poetę. Et quia oportet mendacẽ esse memorẽ: cõsequẽs est: vt Ouidius fuerit i hac re mendax: qui in primo de Fastis ponit Ianum aureo sęculo regnasse quãdo iustitiam & publicã pudicitiã nondum facinus mortale fugarat: ipsumq; pudicissimũ prędicat: cuius arma essent Claues: et Serę: ac Ianuę: ad claudẽdas valuas contra corruptores. Nunc vero ipsum ecõtra facit impudicũ & stupratorẽ & contra iustitiã & pudicitiã vendidisse ius cardinis & principatus pro stupro. Vnde veracissimo Berosо standũ est. Octauo notat Berosus ꝙ Cranus & Crana fuerunt vltimo geniti: vt etiã insinuat in arbore Genealogię eorũ. Et quoniã qui vltimo in senectute generãtur: solent a genitoribꝰ ardẽtius diligi: vt sacra historia Geneseos indicat de Ioseph: idcirco eos pmisit in regionẽ circa Thyberim: vbi iam ipse vltimam sedem sibi instituerat: vt cum eis cõuiueret. Et Ianus gaudens inuenit eos creuisse in immensam posteritatẽ Thusciç. Hos Etruscos etiam ętate Berosi: & adhuc ętate Dionysii: vt ipse dicit in primo lib. nõ Etruscos a loco Etruria: neq; Turrhenos ab aliquo duce Lydorum vocabant: sed vt ait Berosus ab auo sese vocabãt Ianigenas: & a patre Razenuos. id est sacros propagatores. Aduerte hoc loci duo. Primũ: ꝙ Dionysius in primo lib. corruptus est: vbi impresserũt ꝙ Turrheni vocant sese a quodã Rasenuos. Nõ em̃ per litterã. s. sed per litteram z. dicendum est Razenuos: quia teste Hieronymo & Talmudistis: raz est sacer: & enuus est incubus & propagator. Vnde & Seruius tam super Aeneida q̃ super

Ianus totã Italiam tenuit.

In Ouidiũ.

Cranus & Crana.

Georgica pluries dicit eundẽ esse pana: Siluanum: et Inuum: quod Aramęę profertur enuus. Latine Inuus: id est incubus & propagator. Hinc Razenuus est incubus facerq; propagator. Secundo aduerte ꝙ Seruius super. vi. Aeneidos ait ꝙ Inuus dicitur ab ineundo: quia passim cum omnibus animantibus congrediebatur. Hinc Camesenuus: id est Cam: infamis propagator dictus est: vt in pręcedentibus retulit Berosus. Et contra hanc impietatem & publicã & infamem libidinem Camesis coniugia dehonestantis: Ianus filios suos cognominauit nõ esenuos. id est infames incubos: sed sacros ꝓpagatores. id est Razenuos. Benedicebant enim nuptias & sacris rite celebratis coniugia inibant. Et q̃q̃ origine latina: vt ait Seruius Inuus ab ineundo dici possit: tamen origo propria & primitiua est a vocabulo Arameo enuo: vt insinuat Berosus. Vnde Eneum deum ꝓpagationis per compositionem dicunt Imeneum: ab im quod est secundina: & matrix: et enuo quod est ꝓpago: et fœcũdo: cubando. Quare ꝓprie imeneus est deus fœcundator matricis in conceptione. Ex his patet q̃ ptinaces fuerint Etrusci in conseruado antigtates a diluuio vsq; ad Cecinam Volturrenũ. Neq; em̃ potuerunt allici et persuaderi a Romanis vt neglectis litteris Etruscis suscipent latinas: vt in fragmentis originũ dicit Cato: neq; vnq̃ deos suos vetustissimos mutauerũt Cranũ. Razenuũ. & Vadimona. & Horchiã: vt Hieremias cõtra hierosolimitanos. ii. ca. notauit: dicens. ite in Kedar & in insulam Kytin. i. Italię: & videte quia gens nõ mutauit deos suos: Israel aũt mutauit me in Idolum: neq; item vnq̃ voluerunt se vocare a loco principe Etruria Etruscos vt vocabãt romani: neq; Thuscos a sacrifico ritu vt Greci: neq; Thuscos a thusco filio Herculis: vt notat Festus: sed a vetustissimo suo patre Razenuos: vt etiã docet in primo lib. Dionysius Halicarnasseus: & Myrsilus Lesbius. Est etiã in Etruria vrbe: nomẽ fons Carnisus: & a cognomine Cripta Razenua: et turris Razena: amnis Razenus: & prædia regioq; Razenensis. Nono Berosus memorat: ꝙ Camese Saturno discedẽte ab Italia in Siciliã in qua etiã teste Diodoro regnauit: ad eũ venit Rhea soror: illiq; nupsit: & cõtra hamonẽ vterq; arma mouẽtes Libya potiti sunt. Vnde recte dicit Diodorus in. iiii. li. ꝙ Saturnus filius Cęli & frater Atlantis: summa impietate & auaritia pditus regnauit in Libya: Sicilia: & Italia: et in Libya parit Osiridẽ cui cognoia fuerũt Iuppiter: Iustus: Olympic⁹: Dionysius: qui vniuerso impauit orbi. Sed q̃m Diodor⁹ in. iiii. lib. effuse narrat hoc bellũ Saturni & Rheę Hamonicũ: et in eodẽ lib. atq; primo de cognominibus Osiridis tractat: et eadẽ repetit in. v. &. vi. lib. cognominãs semp illũ Iouẽ Iustum q̃q̃ pater eius impius & infamis & odio habit⁹ fuerit: idcirco ibi legat quisq; id cupit: ne immensus fiat codex. Decimo Berosus annotat: ꝙ Ianiculũ oppidulũ Ianus posuit p limite inter se & Camesem siue puinciã Ianiculã Etruriã & Camesenã latinã & Aborigĩnum. Et limites sedis suę statuit a Ianiculo Thyberi ad Arinlanũ Arnũ. Hęc sedes puiciarũ prima in Italia fuit: in qua sedẽ vrbiũ metropolimq; Vetuloniã instituit: vbi ipse cũ. xii. Lucumonibus sacerdotib⁹ infulatisq; põtificib⁹ residẽs docebat diuina & humana iura eadẽq; ibi dicebat & reddebat. Vndecimo notat Berosus ꝙ anno. xliii. Nini Sabatius siue Saturnus Caspius: quẽ Ianus pfecerat Caspiis Bactrianis & Armenis: veritus arma Nini: fugit in Italiã ad Ianũ. Sed aliquãto tẽpore substitit in ponto Euxino: intentus ad arma Nini. Suffecit aũt in Armenia filiũ suũ Barzanẽ. Aduerte ꝙ vt insinuat Diodor⁹ in. iii. lib. Rex Ninus ferme. xl. annis assuefecit militẽ: vt rudes ad resistẽdũ populos & inermes vnoipetu & excursu subigeret. Q̃d & ad votũ effecit: vt in principio primi Epitomatũ Trogus & Iustin⁹ asserũt: et Diodor⁹ in. iii. cõsentit. Cur vero filiũ Sabatii nõ interfecerit Ninus: cũ tanto odio patrẽ psequeret? Respõsio ẽ in prõptu ex Diodoro in. iii. Quia inquit Barzanes occurrit Nino magnis muneribus: et illius potestati pmisit se atq; regnũ Armenię. id circo recepit eũ in gratiã. Duodecimo loco notat Berosus: in quo pacto Dionysius Hã-

Razenuũ.

Inuus

Imeneus. Authyemeneus.

Razenua

Saturnus

Ianiculum.

Saturnus caspius qui Sabatius.

Dionysius.

monis filius armis sūptis pepulit a libya Camesem & Rheā: & in cretā coegit: & sibi Iouē iustū Osiridē adoptauit in filiū: & donauit eū regno ægypti: & cognoīauit eum a multis. Nā a se Dionysio vocauit eū Dionysiū: & a pfe Hamonē: a magistro Olympicū: a Saturno & Rhea illius genitoribus Iouē: sed hęc oīa ad longū habes in. iiii. li. a Diodoro Siculo: & ibidē atq; in primo lib. de cognoībus Osiridis: & cur iustus solus Epithetū tenuit: qa ingt iuste impauit ægypto: vt Diodorus ait in primo &. ii. li. Et qa vniuerso impauit orbi vbiq; bonos pmio: & malos supplicio afficiēs: vt in. vi. li. narrat. Hoc loco ambiguitas occurrit quo pacto Minerua exposita potuit esse infantula iā viro Dionysio: cū ecōtra iā grādiuscula ipsa Minerua cū patre Aristęo: nutriuerit Dionysiū: vt Diodorus scribit in. iiii. li. Ad hoc dicit q; plures fuere Mineruę. Nā sicut (teste Varrone) oīs qui fortiter aliqd egisset dicebat Hercules: ita & quęlibet mulier quę aliqd noui & admirabile sapiēter inuenisset dicebat Minerua. Et licet plures fuerint: tres tñ adducēdę sunt. Prima fuit filia Iapeti Atlātis Mauri mirina noīe: q̄ in oceano posuit Gorgones Amazones: q̄ ad hanc ętatē pseuerāt vt narrāt Hispani nautę q oceanū aphricū circūquirūt: quę Amazones multis antea sęculis fuerūt in Libya q̄ in Scythia: vt asserit Diodor⁹ in. iiii. li. Et hęc fuit dicta Minerua Tritonis & Libyca: nō qa ibi nata: sed qa vi armisq; subegit libyam & Tritonidē Numidiam: vt ibidē indicat Diodorus: vbi & secūdā Mineruā Tritonidē ponit filiā Aristæi: q̄ nutriuit Dionysiū. Sed tertia ignotū habuit patrē: & ob id Græca fabulositas finxit eā natā ex cerebro Iouis: armataq; ex eo pfiluisse. Et de hac loquit Berosus dicēs hāc fuisse expositā: & simul cū Osiride infantulo a Dionysio libyco fuisse adoptatā in filiā: & oēm militiā docuisse libycos. Altera ambiguitas est. Diodorus scribit: Dionysiū Libycū assumpto Ioue siue Osiride traiecisse in Cretā cōtra Saturnū & Rheā & Titanas: vt eripet patrē Hamonē: & oēs Titanas Libycos peremisse. Et in primo &. v. li. dicit Osiridē lustrato orbe a Titanibus pemptū. Quo eī pacto Titanas cū Dionysio Iuppiter iustus puer interemit: q̄ iam senex a Titanibus occisus est? Ad hoc breuis est respōsio: vt dicamus cū Diodoro in. iiii. li. q; Dionysi⁹ cū Osiride interfecit oēs Titanas q̄ in Cretā cōtra Hamonē ab Aegypto trāsire tauerūt. Sed nō oēs trāsire tauerūt. Et iō q remānerūt captata oportunitate: Iouē iustum siue Osiridem occiderūt: vt in sequētibus narrat Berosus. Tertiodecimo notat Berosus q; eo tpe quo apparuit virgo minerua exposita & Osiris Iuppiter iustus prefectus est Aegypto a Dionysio: Ianus docuit Razenuos: id est Etruscos Turrenos: vt insinuat primo libro Dionysius Halicarnasseus de noīe Razenua. Docuit inquā phīam. id est physicā & Theologiā: Docuit itē Astronomiā: & diuinationes. i. oracula habenda: Docuit quoq; ritus sacrorū & rituales. Sunt aūt rituales (teste Festo) libri Etruscorū in q̄bus tradunt⁹ quo pacto sacrant ędes: fana: tępla: vrbes: exercitus & hmōi. Dubitat: si Razenui iā docti litteras a Scythia pfecti sunt: & Comerus docuit eos iustitiā & leges quasi mox diluuium vt in pmissis Berosus indicauit: qūo Ianus pater tā sero & quasi post Nynū: dicit Ethruscos docuisse lras & iura? Ad hęc facilis est respōsio qa rudes adhuc nō vacabāt ordinarie litteris & philosophię ac theologię: neq; litteris mādabāt: qa carebāt gymnasio publico: qđ aramei vocāt cun lchiū: id est luctā duorū litteratorū. Sed Syri dicūt cun lechia. Cuit eī & cun dicūt binos luctatores. Verū vt Talmudistę dicūt: differūt lechia & lchia vt cōmune vel pticulare: qa lechia in cōi est colluctatio mutua ad alterū: vt etiā cōsentit Hieronymus de interptatione noīm. Sed lchiū (vt aiunt) est colluctatio mutua litterarū: quā latini vocāt disputationē vel exercitiū litterarū. Locus est adhuc in Etruria vrbe nō procul arce dictus Scythice Cunlchiū: id est loc⁹ gymnasii. Ibi erāt sacerdotes & vates Etrurię doctores & pfecti: inter quos tpe Tarquinii excelluit Calen⁹ ollen⁹: ad quē Tarquin⁹ misit p vaticinio legatos de capite inuēto in Capitolio Romę: & ibi in Etruria primū designat

Minerua. Dionysio minor. Mineruæ multę.

Rituales. Cun lchiū.

vates vt scribit Dionysi⁹ Halicarnasse⁹ de vita & tpib⁹ Tarquinii: & Plini⁹ in. xxviii. naturalis historię. Vñ totā regionē illā vocā⁹ Cunichiū & Capitoliū vsq; ad hęc tpa. Quartodecīo notat Berosus q; āno. xlix. Nini Hispanos rexit Iubalis fili⁹ Iberus: a quo Hispani Iberi: & quo pacto Barzanes supatus: pacē cū Nino fuerit affectus: supius breuib⁹ enarrauim⁹: & Diodorus in. iii. li. memoria pdit. Magus vero q secūdus successit i Galliis rex: vocabulū Scythicū nō Persicū ē: qa nōdū Persa lingua Gallis erat: Sed Scythica. Nā Persę magū: philosophū vocāt: sed Scythę Magog pnūciāt: & palatiū tectū itelligūt: sicut & Magdel turrim significat. Ita hic magus: idest domificator & rector dict⁹ est: qa primus Gallis tecta & oppida induxit plura: teste Berosō. Cui argumētū facit: q; plura ab eo oppida: lingua vetusta Gallica magā noīationē habēt in Ptolemęo: vt in Aquitana Nouiomagū: In Lugdunēsi Neomagū: Rothomagum: & Niomagum. In Belgica, quoq; iterum Rothomagū: Neomagum: Berbetomagum: & Breuomagum. Rursus in Narbonēsi Vindomagum & Neomagū. Hinc Iuliomagū & Cęsaromagū: Iulii & Cæsaris tecta & oppida vocat ptolemęus in Gallia. Ergo oppida & tecta dicta sunt a primo inuētore Maga: & nō Magus ab eis: sicut a primo pudicitię custode & introituū seruatore Iano: inuētoreq; Ianua dicta ē: & nō Ianus a Ianua: qa neq; tūc extabat lingua latina: cū pater Ianus nomē hoc teneret: & a nocturnis furibus & adulteriis cohercēdis: Ianuas post discessum Camesis iuenisset domibus: atq; docuisset: & ob id a posteris deus ianuarū: introituūq; & exitu habitus fuerit. Pari forma Iberus secūdus Hispaniarū rex: nomē dedit fluuio Ibero: q̄ ortus in cārabribus sub radicibus mōtis Pyrenęi in Baleare pōtū sub ferrario pmōtorio mergit: vt noster magnus Albertus scribit. Estq; nauigabili cōmercio diues: vt testat Plini⁹: Solin⁹: & Diodorus in. vi. li. Hinc boues Iberas Virgilius in. vii. æneidos vocauit dicēs. Thurreneq; boues: in flumine lauit Iberas. Hinc Celtiberia & iberia Hyspanię dictę sunt. Hic tñ primus Iberos a se dictos in Scythia posuit supra Armeniā inter Colchos & Albanos Caspios: de qua Horati⁹: Herbasq; ingt: quas Colchis atq; Iberia mittit: venenoq; ferax. Et Virgilius li. viii. ęneidos. Pictos acu chlamydē: & ferrugine clarus Ibera. Q đ vero ab his i Hispanias duxerit Scythicas Iberas: & Persas: & Syras colonias: faris pōt eē argumēto q; M. Varro pueniſſe i vniuersā Hispaniā Iberos: Persas: Phœnices: Celtasq; & Pœnos tradit: vt Plini⁹ refert li. iii. naturalis historię. Iber autē vt Talmudistæ aiūt: lingua Aramea dicit expiatus nubib⁹ & hymbrib⁹: quē Greci Vmbrū dicūt: vt itelligas primos Vmbros etiā Hispanias tenuisse vniuersas: ab scythię gētib⁹ vmbris venientes: vt īsinuauit Plini⁹ Varronē secut⁹.

Magus.

Magog. Magdel Magū

ta oppida

Iberus.

Iberi in Scythia

De. iiii. rege Assyriorum.

Quarto loco regnauit apud babyloniā vxor nini ascalonita Semiramis ānis. xlii. Hęc āte cessit militia: triūphis: diuitiis: victoriis & imperio oēs mortales. ipsa hāc vrbem maximā ex oppido fecit: vt magis dici possit illā ædificasse q̄ amplíasse. Nemo vnq̄ huic fœminæ cōparandus est virorū: tanta in eius vita dicūtur & scribūtur cū ad vituperationem: tū maxime ad collaudationem magnifica.

Superfluū esset de reb⁹ Semiramidis nos occupare: q ad nostra exponenda festinamus. Nam ea q̄ hic breuissimis absoluit Berosus: copiosissime legūt in auctoribus q eū sequunt. Trogo: Iustino: Diodoro pcipue in. iii. li. & aliis Latinis atq; Grecis historicis. In hoc cōmētario: hęc p sacris lris notāda vident: q; Diodorus in. iii. scribit Semiramidē natā ex Dea Ascalonita: quā Dircetē id est semipiscē vocāt. eāq; dictā Semiramidē: q; Semiramis lingua Syra dicant aues a q̄bus nutrita fit: & potissime colūba: in quā moriēs cōuersa est: post q̄ vixit annos duos & sexaginta: vt Cthe

Semiramis.

Dagon.

ſias Gnydius ſcripſit: cũ quadraginta duobus regnaſſet. Docẽt aũt ſacrę hęc duo. Primũ deã Aſcalonitarũ eſſe Dagon: lingua Hebręa dictã: quã iidẽ Hebręi piſcẽ interptant. Hieronymus vero melius: piſcẽ mœroris dici aſſerit. Hoc ꝓpinqus cõgruit Diodoro: q̃ ſcribit eã deã cũ adulterino cõcubitu ꝓperiſſet Semiramidẽ: pudore atq; mœrore ductã ſeſe in ſtagnũ demerſiſſe: q̃ ĩ piſcẽ cõuerſa: ꝓ numine fuit a Paleſtinis habita. Alterũ ẽ q̃ Semiramidẽ id ẽ auẽ & colũbã Babyloníi: nõ ſolũ ꝓ cõditrice vrbis Babylonię habebãt: verũ etiã vti Romani Romulũ deã venerabant. Hoc ſacer vates Hieremias ĩdicat: vbi cũ Babylonios Hebręos vaſtatores vẽturos vaticinaret: colũbã illos cõditricẽ expſſit dicẽs. Fugite inqt a facie gladii columbę.

Columbę gladius.

Iſis.

Iſidis colũna.

Cur iſta cognomina ſortita fuerit Iſis Aegyptia. Plini⁹ in. vii. natural' hiſtorię tradit: copioſi⁹ vero Diodorus in primo & ſecũdo libro q̃ etiã in colũna eius triũphali in Aegypto ſacris Iſis inſcriptũ ita eſſe aſſerit. Ego ſum Iſis Aegypti regina a Mercurio erudita. Quæ ego legib⁹ ſtatui nullus ſoluet. Ego ſum Oſiridis. Ego ſum prima frugũ inuẽtrix. Ego ſum Ori regis mater. Idẽ Diodorus paulo ſupius ſcribẽs: Saturnus inqt ſororem Rheam capiẽs vxorem: genuit Oſiridẽ & Iſidẽ: quos Aegyptii & alii vocãt Iunonẽ & Iouẽ q̃ vniuerſo impauit orbi. Ergo ſplẽdide mẽtiti ſunt cũ Orpheo Græci: quí pſtitutã a Phœnicibus Io Inachi filiã grecã: fabulant fuiſſe Iſidẽ hãc reginã Aegypti: vt tam Herodotus q̃ Diodorus hiſtorici Greci cõſcribũt: & Beroſo atq; hiſtorię ãtiquiori Aegyptię accedunt: non Grecanicis fabulis mendacibus.

Huiꝰ primo ãno oriẽ exrhea & Cameſenuo ĩ ęgypto luno ægyptia cognoĩata Iſis maxia frugifera: legifera: ſoror & vxor Oſiridis.

Io.

Ad Italiã & Germaniã ſermonẽ Beroſus vertit: triaq; nos erudit: quo rpe: ſecundo regi paruit Germania: & Saturnus ad ianũ claſſe venit: & Veſtales puellas Thuſcas Veſta edocuit atq; inſtituit. A. xii. anno Nymbroti vſq; ad ſextũ Semiramidis cõputant ãni cẽtũ & ſexaginta quatuor q̃bus regnauit Tuyſcon gygas ad cuius medietatẽ tẽporis nõ puenerũt Babylonici reges: quia viri ſanguinũ & doloſi: vt illi nõ dimidiabũt dies ſuos: vt teſtant ſacra eloquia. Mannũ ſucceſſiſſe Tuyſconi: etiã Tacitus refert de ſitu & moribus Germanoꝝ: a quo alueus & fluuius Alemãnus dicit: vt nominis interptatio cõuincit. Ale em Scythice & Alue ĩterptant alueũ docti Talmudiſtę. Hinc Alemãnus: Alueus eſt & fluui⁹ Mãni: a quo & Alemãnos cognoĩari nemini dubiũ eſt. Ergo Tuyſcones filii: Alemãni vero nepotes ſunt. Gęli & terrę: id eſt Ianí priſci ac põt. Ergo Tuyſcones filii: Alemãni vero nepotes ſunt. Gęli & terrę: id eſt Ianí priſci ac Veſtę. Eodẽ ãno Veſta mater docuit Veſtales Tuſcas: atq; inſtituit cuſtodire ignẽ ſacrificũ ſempiternũ: quẽ etiã deus iuſſit ĩmaculate atq; ĩnocẽter Hebręos olim ſacerdotes ꝓ curare ꝓ iugi ſacrificio dicẽs: Leuitici. vi. Ignis ſẽp ĩ altari meo ardebit. Extat ĩtegrũ Veterum carmẽ ſacrũ Saliare: quo Ianus: Iouis: Mars: Vesta: Mercurius: Lucetius: Nouẽſides: Lares: Penates: Fons: Fontus: Tellus: Terminus: Lucina: Genius: Bellona: Virtus: Honos: Mens: Fides: Victoria: Pax: Concordia: Iuuentas: Iuno: Minerua: Diana: Venus: Ceres: Liber: Hercules: Pollux: Quirinus: Nymphæ: Flora: Pomona: Vertumnus: Volcanus: Saturnus: Ops: Sol: Sentia: Rhea: Ilithya: Parcæ: Orcus: Charon: Aurora: Dies: Nox: Mundus: Ianus: Ianus: Ian

Pistius Fidius Sagni Sangtus.

Nã Sabatio tria cognomẽta a suis Curetibus Sabinis & Thuscis indita fuerũt. Fuit em̃ dictus a religione atq; fide Pistius siue latine fides & fidius: a participatiõe regni causa Ianus Semipater siue semirex: & a Saga patria Sangy: vt marmora excisa vocãt: siue Sãgni vt Cato scribit & Tusci proferimus siue Sangtus: & Sanctus Romani pnuntiabant. Huic est argumento in Fastis Ouidius dicens. Quęrebam nonas: Sangto: Fidio ne referrem: An tibi Semipater. Tum mihi Sanctus ait. Cuicũq; ex istis dederis: ego munus habebo. Noia terna fero: sic voluere Cures. Ergo initi regni & originis suę: contra Grecũ Saturnũ: Sabius inuictissim̃a mouumẽta reliqt: a Bactriis qdẽ Caspiis Casperulã oppidũ: & a Saga gẽre amnẽ Sagnynaiã iuxta Agillã: & Sangnynaiã regionẽ iuxta tẽplũ lacũq; Vadimonis & paulo supius oppidũ Sangninã iuxta Celenũ. Rursus qa teste Beroso & Valerio maxio li. ii. ca. prio: a Cure genitus ẽ Sabatius & a Curetibus & Lydis Tusci trahũt originẽ: teste Valerio maxio li. ii. eqdẽ in ppinqua nobis Chyana regiõe atq; Sabinis: Cures dicta: oppida cõdidit ab auito noie. Verũ cũ teste vt supra Ouidio: i Sabinis oppidũ absolute Cures dicat: in Etruria tñ Capenatũ p distinctionẽ veteres: a regione Chyana: vocauerunt Curi Chyanũ: nõ Cocleanũ vt qdã originũ ignari scribũt. Quinetiã vt itelligas cũ Iano Sabatiũ Caspiũ & non fabulosũ Grecũ Saturnũ corregnasse: a suo pprio noie Sabatiã vocauit totã regionẽ ianiculã vsq; ad littus maritimũ ptẽsũ ab ostiis Thyberinis vsq; amnẽ a suo cognoie dictũ Sãgninaiã: ppe Cere vetus. Nã i Hetruria pxia Romę: & secus mare ẽ Sabatia puicia: vt Strabo i. v. docet: & Silli⁹ i. viii. li. i sinuat. Este p cul este pphani Greci: roto q; Hetrusco abstitite Luco: qa nulli⁹ vetustatis originẽ pclarã nobis cõtulistis: aut Sabinis. Potius equo aio adhuc veracissimũ Berosum excipitote dicẽtem.

Anno Semiramidis. xxii. Sabatius sabũ pfecit sabinis & aboriginib⁹: ipse iuxta ianiculũ cũ aliis curetibus region ẽ coluit & ibi obiit. Anno. xxxiiii. eiusdẽ apud celtiberos regnat Iubelda filius Iberi: apud mõtẽ sui nominis.

Ergo de originibus Italię atq; Tuscię nõ audiemus Grecos: in his q̃ contra eos sunt argumẽta simul & auctores inuictissimi: & testimonia locis per seuerãtia. Nã Curetes Italos Sabati⁹ Caspius filius Curis genuit. Razenos Tuscos: Ianus cũ filio Crano: & sibi ex Iapeto nepote comaro edidit Sabinos. Sabus Cures protulit: a qbus prodiuerunt Sabelli: quos latini Samnites: Greci vero Saunitas appellauerũt: vt Plinius tradit i. iii. naturalis historię. Germanos quoq; nõ Greci fabulosi: sed Ian⁹ & Vesta: siue Cęlũ & Terra cũ Tuyscone filio genuit: vt Berosus scribit: & memoria Germana pdit: & Tacitus refert de situ & moribus Germanoꝝ. Neq; Galli a Grecis: sed poti⁹ a Gallis Asia & Grecia: cũ coloniis etiã lras & disciplinas cõsequutę fuerũt: vt i supioribus cõmẽtariis pbatũ ẽ. Pari forma & Hispania nra nõ habuit genitores fabulosos Pyrenẽ: Lusum: Herculẽ: Panaq; & alios Grecos: qa hęc falsa: & fabulosa sunt vt i. iii. natural' histo. Plini⁹ significat Grecos deridẽs: sed vt ibi asserit: Varronẽ secut⁹ & Berosũ atq; diuinas lras: a Scythis: Iberis: Syrisq; ac Phœnicibus: Iubale cognomẽto Taracone: & Ibero: & quẽ nũc tertio loco regnãtẽ Iubelda ĩducit Berosus. Est nomẽ cõpositũ ex tribus dictionibus Iub el eda: p synęresim vero Iubelda. Cõuertit in latinũ: Magus deificę voluptatis: id est philosophus: theologusq; qa prim⁹ Theologiã & sacra auxit & in delitiis posuit apud Hispanos: vt interptatio nominis accusat. Nam teste Hieronymo ac Talmudistis: Iobel magus dei: Eda vero delitię atq; voluptas interpretatur. Tenuit mõtem circa Betică: quẽ in Ptolemęo corruperũt aliquãtulũ scriptores: imprimẽtes Iubeda: corruptius vero nũc vernacula lingua profertur Giberar. Nam proferẽdum simul & scribẽdum est vt Berosus: Iubelda aut Iobelda.

Sabus

Germanoꝝ Gallorum.

Hispanorũ origo

Iubelda.

Curichianum.

Sabatius.

Quintus apud babylonios regnauit Zameis Ninias filius Semiramidis: ãnis. xxxviii. In regno babylonico hic parũ resplẽduit: ornauit tñ tẽpla deorum et Chaldęos ampliauit.

De filio Nini etiã Nino dicto: sed cognominato Zameis. Diodor⁹ in. iii. li. asserit natũ fuisse pauloante pris Nini prisci obitũ: et obid Semiramis sexum virilẽ mẽtita: regni curam habuit: vt Trogus & Iustinus scribũt. Studuit religioni & ãpliauit Chaldęos. i. sacerdotes theologię: physicę: atq; astronomię dicatos. Qđ vero parũ fulgoris militię adiecerit: cũ Beroso scribit Iustinus in primo lib. dicens. Ninus inqt filius Nini & Semiramidis: contẽtus elaborato a parẽtibus impio: belli studia deposuit: et veluti sexũ cũ matre cõmutasset: raro a viris visus: in fœminarũ turba cõsenuit. Id ipsum videt cõsentire Diodorus in. iii. lib. scribẽs. Post obitũ inqt Semiramidis filius eius cũ singlis pacẽ egit: nequaq̃ matrẽ imitatus: sed oẽ vitę tẽpus reclusus in regia: cõspectũq; hominũ vitans: inter pelices & Eunuchos ociũ & delitias sequut⁹: traduxit. Sed aliena et babylonica dimittat Berosus: et de nostris nos instruat dicens.

Saturni Sabatii mors.

Eius ãno primo cũ Sabati⁹ obiit: ianus pr̃ senissim⁹ filiũ suũ Cranũ coritũ creauit: octauoq; post ãno obiit expletis vitę suę ãnis. cccl. et Janigenę illũ Vortũnũ appellãtes: tẽplũ illi & diuinos honores: vt par erat impẽderũt.

De morte Sabatii q̃ ante Ianũ obierit testat Macrobius in primo Saturnaliũ asserẽs Ianũ in honorem Saturni post eius decessum iussisse oẽm Italiã dici Saturniã: et cũ ęra signaret illũ in honore habuisse. Nã illius ratem ex vna parte: suam vero faciem ex altera impressit. Quod & bona posteritas imitata: puppim formauit in ęre: hospitis aduentum: testificata dei: vt in primo de Fastis Ouidius concinnit. Berosus quoq; de tpe: ętate eq; Noę post terrarũ inundationẽ cũ Moyse cõgruit. Ex quo consequẽs est Abrahã hoc anno fuisse natũ annos octo & quinquaginta: qa totidẽ supputant: a. xliii. anno prisci Nini quo natus ẽ idẽ Abrahã: vsq; ad octauũ huius Nini iunioris quo Ianus naturę cõcessit. Redarguunt quoq; de publico mẽdacio corruptores sacrarũ litterarũ Talmudistę: q asserũt post mortẽ Noę fuisse conditã a Nymbroto turrim Babylonię: cũ Nymbrotus: vt patet: obierit ante octauũ annũ hui⁹ Nini: sub quo e vita Ianus discessit: annis ducẽtis viginti: vt liquet supputãti ãnos Beli: & Prisci Nini: & Semiramidis: cum octo annis vitę huius Zameis Niniadæ. Qui vero honores Iano mortuo fuerint a Thuscis impẽsi satis ab Ouidio. Macrobio: & aliis dicti sunt: dignãtes illũ appellatione diuina: eũ iustitię germẽ cũ nondũ sub eo iustitiã facin⁹ mortale fugasset: et itẽ velũ cœlũq; sempiternũ qđ regit: cõprehẽdit: regitq; oia: & eiuscemodi deo digna. De Vertũno Iano diximus sup Vertũniană Proprii: qui diuini honores includant in eo vocabulo.

Abrahę ætas.

Iani mors.

Hoc ãno Osiris inuẽtis a se & a sororeadole scẽtula frumẽto & frugib⁹: cœpit docere illa in palestina: inde reuersus i ægyptũ: et inuẽto aratro & his q̃ ad agriculturã ptinẽt: sen sim vniuersũ pagrauit orbẽ: docẽs quęcũq; inuenerat: et ita vniuerso impauit orbi: exceptis gẽtib⁹ q̃ią i babyloniog venerãt ptãtẽ. hęc ãbiguitas soluit: ex his q̃ supradixim⁹. Qui em̃ gygãteo quo viuebãt: ad ducẽtos annos dicebant adolescẽtes: ad q̃trincẽtos viri ac iuuenes: ad sexcẽtos senes: inde decrepiti. Porro Osiris gygantũ ęuum cũ sorore sequebat: quippe q; Isis ad sexcẽtos puenit: vt inferius edocebit noster Berosus: cũ de lasianis & Cybelicis nuptiis memoriã faciet. Inuenerũt autẽ casu fruges Isis & Osiris: & illorũ animaduersa vtilitate: tradiderũt eã mortalib⁹: ac ppterea dii & impatores orbis habiti sunt: vt Diodorus asserit in primo & secũdo &. v. li.

Affert dubitationẽ: cur Osiris iam fere me sexagenarius & Isis iã gnõgenaria dicant tpe hoc inuẽti aratri & frugũ: pueri & adolescentuli. nõ a Beroso & Aegyptiis mõ: sed etiã a latinis: dicente Verg. de eis i Gęorgica. Vnciq; puer mõstrator aratri: & prima Ceres ferro mortales scidere terrã istituit. Sed

Aetates diu viuentium

Nam qui mort alibus beneficia impēdissent duces: eos in imperatorū & deorū numerū homines habebāt: vt Diodorus & alii conscribūt. Ergo Iuppiter iust⁹ Osiris impauit vniuerso orbi: quia cū sorore de vniuerso orbe benemerit⁹ fuit: quippe qa vniuersum peragrauit orbē docens: & impios tollens: & iustos premiis donās: vt in .v. libro Diodorus est author:

Columna Osiridis.

qui & in primo libro asserit: in eius ægyptia triūphali colūna: ita inscriptū esse. M. inquit pater est Saturnus: omniū deorū iunior. Sum vero Osiris rex: qui vniuersum peragrauior bem: vsq; ad indorū desertos fines. Ad eos quoq; sum ꝓfectus: qui septētrioni subiacēt: & vsq; ad Istri fontes: & alias partes vsq; oceanū: nec fuit in orbe locus quē nō adiuerim: docens ea quoq; inuentor fui. Quę aūt docuerit: et si plura fuerint: hęc tamē breuibus refert Tibullus dicens.

Primus aratra: manu solerti: fecit Osiris: Et tenerā ferro sollicitauit humum.
Primus inexpertę cōmisit semina terrę: Pomaq; nō notis legit ab arboribus.
Hic docuit tenerā palis adiungere vitē: Et viridē dura: cędere falce comam.

Samus qui Melchisedech.

Ergo Sabatius falcē Osiris putare melius docuit: orbē nō eodē tēpore: sed aliis & aliis tēporibus & sensim vt exprimit a Beroso. Potuit aūt in Palęstina docuisse Samū Iani filium quē hebręi cognomināt Melchisedech. id est regē iustitię: quasi epitheto Iani. Nam Sam⁹ quingētis ānis vixit post diluuiū: vt Moyses asserit. Quare viuebat hac ętate. Et qa vt idē Moyses phibet: erat sacerdos dei altissimi: idcirco est valido argumēto ꝓ primis inuentis in Palęstina panibus: gras egisse deo: & panē & vinū deo in sacrificiū offerri instituisse: qa ob panē inuentū genus humanū fuerit erectū a mutua cęde vt Diodorus scribit in primo libro: figurās messię cęde: atq; pane deifico: & sacerdotio scdm ordinē Melchisedech: orbē a morte cęcitatis animarū liberandū. Post hęc ad Europā se vertens Berosus ait.

Zarronidæ.

Nomen arguit a Sarrone duce Zarronidas dici Gallos doctos: de qbus in .vi. libro Diodorus sic scribit. Sunt inquit apud Celtas theologi ac philosophi: quos vocāt Sarronidas: qui ꝑcipue ab eis colunt. Nā moris est apud eos: nullū absq; philosopho sacrificiū facere. Existimant enim per diuinę naturę consciōs: sacra fieri oportere: tanq; diis propinquiores. Horum intercessione: bona a diis censent petenda: quorum consilio & bello & pace fruuntur. Hæc Diodorus. Sane nō est existimandū ante Sarronem nō fuisse litteras & Theologiā atq; philosophiā apud Gallos: cum supra demonstratum fuerit ea extitisse Samothęi ętate: sed vt Berosus ait: nō erant gymnasia publica: quę sola mitigant humanā ferociam. Hac eadem ætate Germanis fuit rex Inghaeuon: de quo in Genealogiis dixim⁹. Inghaeuon hœdiculus incertus interꝓtatur a Talmudistis doctis: quia more Scythico vagas ędes docuit habitare: vt insinuat Tacitus de moribus Germanorum: dicens. Nullas Germanorū populis habitari vrbes notum est: ne pati quidē inter se iunctas ędes. Colunt discreti ac diuersi: vt fons: vt campus: vt nemus placuit. Vicos locant: nō in nostrum morem connexis & cohęrentibus ędificiis. Suam quisq; domū spatio circundat: siue aduersus casus ignis remedium: siue inscitia ędificandi. Ne cementorum quidem apud illos aut regularū est vsus. Materia ad omnia vtuntur informi: et citra speciem aut delectationem. Quędam loca illiniunt terra: ita pura ac splendente: vt picturā ac liniamenta colorum imitetur. Solent & subterraneos specus aperire: et eos multos insuper fimo onerant: suffugium hyemi: & receptaculū frugibus. His similia plura Tacitus prosequitur: argumenta vetustę rudis originis: quę postea Romanis moribꝰ introductis deleta fuerunt: et in melius redacta.

His tpibus regnauit apud celtas Sarrō: q vt cōtineret ferocia hoim tū recētū: publica lra rū studia instituit & apud tuyscōes Inghaeuō.

Gymnasia gallorum

Germanoꝝ mores.

De rege Assyriorum.

Sextus Babylonię rex arius regnauit annis xxx. q adiecit ipio oēs Bactrianos. Nā paulo ātē mortē ninię cameseuu⁹ pulsus ab oi ferme orbe in bactrianos sese cōtulerat: & illos magico pstigio sibi deuixerat: adeo vt apd illos maxis viribꝰ imperet. Coacto aūt cameseuu⁹ maximo ppꝝ exercitu iuasit assyrios cōtra quē Ninꝰ dimicās superior fuit: & cameseuū obtrūcauit inde paulo post ipe obiit. Quare arius collecto exercitu: post pris Ninię obitū: bactrianos & oēs caspios subiecit.

Zoroastes.

Si Ninus iunior iter pellices oē ęuum exegit: pace cū gētibus cōposita: qūo bella cōtra Bactrianos gessit. Sed huic qstioni hoc sit satis: Ninū iuniorē nūq; bella gessisse: aut in conspectū hoim a Pellicibus pdiuisse: sed militiā p suos principes egisse: vt in .iii. lib. Diodor⁹ est auctor. Verū id fuerit dissonum: q oēs auctores excepto Beroso: scribūt a Nino prisco fuisse iteremptū Cameselem dictū Zoroastem. In qua re existimo adhęrēdū eē Beroso: cū qa de Babylonicis bellis babylonico magis credēdū ē: tū vel maxime qa tpa cōuīcūt p Beroso. Nō em Isis ęgyptia nata eēt prio āno Semiramidis: si a Nino pre Cameses fuisset iterēpt⁹: qn qdē adhuc Rhea & cameses nō dū ex ægypto discesserāt. A equocatio tn nois Nini i pre ac filio: cā discordiæ fuit. Sed hoc ad Europanos nihil attinet: porꝰ de Thuscis Europanis audiam⁹ Berosū dicētē.

Cranaa & Cranus.

Cranus ianigena sororē suā mortuā cū ianigenis razenuis suis & omnib⁹ simul aborigi nibus solēni pōpa celebrat. Et illi Lucū iuxta ianiculū amnē soleneq; ritus & diem sacrat: ipse senex filium suū aurunū coritum creat.

Supra Berosus significauit Cranū successisse pri Iano in Veruloniā: vbi ab ei⁹ noie hac ętate Cranisa ps Veturonię ē: a qua fontē Cranisum dicim⁹. Porro a cognomēto ei⁹ Razeno: amnē Razenū & Razenensem regionē tenemus. Inter Cornuetū quoq; atq; Mōtū: regio Cranichēsis ē: vt cōtract⁹ in Archiuis nri cōuctus noīat atq; seruat: quā vulgo qdā vocāt Cranchensem. Cęterū in .vi. Fastoꝝ Ouidi⁹ abūde canit solēnia Cranę: quā a posteris asserit transpositā Ira. r. dici Carnen: a qua nomē Cardinis habet originē: vt ipse ait. Ergo a Iano Ianua: a Crano & Crana Ianuarū orti sunt Cardines: ac ꝓpterea fuit secūd⁹ Ianus Cranus: & Iana soror ei⁹ Crana. Qd Facius de Vbertis Florētin⁹ historicus simul & pclar⁹ Cosmograph⁹ puidit atq; significauit: cū apud Thyberim Noę pri: succesisse asserit Ianū: supple iuniorē: quē Berosus cognoīat Cranū Razenuū: a quo Tusci vocati sūt Razeni vt Dionysi⁹ Halicarnasse⁹ in prio libro ē auctor. Neq; tn arbitret lector Cranū sorori statuisse lucū & ānuos ritus diuinos: sed parētalia: qa nōdū idololatria Tuscanico pectori ifederat: vt paulo post videbimus. Cranus inqt senex creauit filiū suū Aurunū Coritū: id est coronauit eū louē sibi successorē in Etruria: a qua Berosus in Hispanos proficiscitur dicens.

Brygi.

Arii xx. ānoapud celtiberos regnat Brygus: q multa oppida suo nomini fūdauit: adiectis noib⁹ capitū originū: quib⁹ illa cōsignabat.

Brygū Asiani Phrygū ꝓnuntiauerūt: qm teste Ply. i. v. natural hist. Brygos q ab Europa i Asiā p sedib⁹ traiecerūt eqdē Phrygios dixerūt. Cū Brygi Hispani colonias i Asiā mitterēt: etiā i Tuscana Sabatia colonias cōsanguineis reliqre: apd la cū Sabatiū: cui⁹ portio vna ab eis Brigiana ē: a q cōditū ē oppidū Brigianū: qd corrupre ꝑ⁹ Braccianū: sed āte Arcennū & prius Barcenū. Nā vt argumēto cosmographico vtamur: quo pacto vocatę sūt colōię i Alpinos a Thuscis missę teste Liuio i. v. ab vrbe cōdita: eqdē eodē vocatę sūt illa; origines: vt a Rhetorhetii: & ab Etruscis Cathenac⁹ cathe

naces: & eiusmodi quas Plynius in Alpinis enumerat. Seruarunt em originũ suarũ noĩa: de more vetusto: vti par erat. Ergo quia Plynius Alpinos Tuscos vocat Brigianos & non Bracchianos: consequẽs est: vt regio in Hetruria sit: & dicat Brygiana a brygis Hispanis cõsanguineis: & nõ a Brachio bracchiani vt ignari originũ suspicant. Vt aũt intelligam⁹ Brygos in immensum coaluisse in Hispania: argumẽto sunt: q̃ opus fuit eos quẽrere nouas sedes & in Europa & in Asia: vt insinuat Plyniꝰ: et in Hispania multa capita originis Brygianę fuere: vt Berosus scribit. Quinetiã vt memorat Ptolemęus cum Plynio: in Asia sunt Phrygii. In Vindelicia Brigãtes & Bartobriga: quã qdã Ratisbonã nũc dici existimãt. Itẽ in Thuscia Brygianos. In Hibernia brigãtes ppłos: & Brigũ fluuiũ ab eodẽ duce ac gente scribit Ptolomęus. Rursus describit ĩ Lusitania quidẽ Laccobrigã. Mirobrigã. Arcobrigã. Merebrigã. Arabrigã. Talabrigã. Cotgacobrigã. Deobrigã: & in Taraconensi: Brigãtiũ: Nemorbrigã: Tungobrigã. Volubrigã: Celiobrigã. Iacobrigã: Dobrigulã. Nertobrigã: & Sigobrigã. Itaq; vt Magus: quia multa oppida in Galliis cõdidit: idcirco Galli oppida ab eo maga vocabant: vt in præcedẽtibus fuit expositũ: pariforma Hispani aducis proprio nomĩe vrbes vocabãt Brigas. Hinc & Iuliobriga: & Flauiobriga in Hispaniis a Ptolemęo scribunt. Nunc ad alios Berosus: se confert dicens.

Brigi

Priscum Hyarbam dicit: ad distinctionem sequẽtiũ: qui regnauerũt in Numidia vsq; ad Didonẽ. Ab hoc Numidas appellant Hyarbas: vsq; ad hanc ætatem: q̃uis quidã paulo minus assueti ex nostris Arabas vocent. Nam Genuẽses Tunisium colentes: expresse Hyarbas vocant: et similiter ipsi Numidæ seipsos Hyarbas a duce nominant.

Apud Libyam regnauit priscus Hyarbas: vir ferox armis & militia Paladuę.

Supra retulimus: quid Cęsar in. v. cõmentariorũ de Dryiudis hui⁹ successorieus scribat. Porro Diodorus in. vi. libro de eisdẽ ait. Celtę vt unĩ diuinatoribus Dryiudibus: q̃ apud eos dũ auguriis & sacrificiis futura p̃dicãt: plurimi existimãt oĩ eis obtemperãte plębe. Cũ vero de magnis rebus cõsulũt mirabilrm: incredibilemq; consuetudinẽ seruãt. Iugulant em̃ ense hoiem. Quo decidẽte cũ ex casu: tum ex membrorũ laceratione: & sanguinis fluxu: ex quadã rerum antiqua obseruatione: norũt futura. De eis quoq; Lucanus ĩ primo lib. multa ꝓsequitur. Plynius itẽ in fine. xvi. libri naturalis historię. nihil inqt habent Dryiudę. Ita em̃ Galli suos appellant Magos: Sed vt ait Sueronius in vita Claudii. apud Gallos Dryiudarũ religionẽ dirę imanitatis interdictã sub Augusto. eam Claudius penitus aboleuit. Huius Dryiudis ætate etiam Thuscis imperauit Aurunus. Ethrusci dicunt Aurunus. Latini auruns. Vnde cũ init o regno de more posuisset colonias. a se vocauit Aurunas: siue auruntas. Teste Plynio in. iii. naturalis historię: vrbẽ in Tuscis Aurunum posteri vocauerunt Saturniã: quam nuper restituere dirutam Senenses: quos Tusciæ vetustissimos testes induxit Euander in. vii. Aeneidos ad Aeneam loquens Fama inquit est obscurior annis. Auruntos ita ferre senes: his ortus in agris Dardanus: Ideas Phrygię penetrauit ad vrbes. Neq; vt quidã somniãt: inducit Latii populos Aruncos: qui Aeneę aduentu non extabant: cum diu post conditos historici eos referant: & falso demonstrasset ac dixisset: his ortus in agris Dardanus. Neq; etiam consuetudinis est de rebus domesticis inducere testes externos. Et idcirco Auruntos Thuscos producit testes qui vetustissimi de domesticis suis: et eorum origine testimonium ferre: & originis locum vere demonstrare poterant & dicere: his nostris agris atq; planitie Dardanus ortus fuit:

Dryiudæ.

Aurunus.

Aruntí.

Arunci.

Anno. xxiiii. Arii apud ianigenas razenuos regnat aurun⁹ filius Crani. Anno. xxix. apud celtas Dryius peritię plenus.

et hinc a Turrhena sede Coriti patris sui: profugit in Samothraciam & Phrygias vrbes. Non solũ aũt has vnas colonias in Tuscia: sed plures etiã per Italiã misit: quarũ regiones vocabulo Scythico Mont Auronas ad hãc ætatẽ vocamus. Nã vt Talmudista qdã retulit: Scythę veteres municipes & societatẽ vocabãt Mont: Aramei vero Maont. Porro etiã nũc nostri Genuẽses: Municipiũ & societatẽ insulę Chii: vocãt Maonã & municipes Maonenses. Itaq; Mont Aurunũ: municipiũ Auruni dicitur: sicut & Mont Dirimanũ: & Mõt Italianũ: & Mont Heranũ: & Mont Atum: & Mont Tethym in hac planicie: interptãtur municipiũ Dyrim id est Atlantis soceri Coriti & patris Electrę: quippe qa Mauri Dytim vocãt Atlantẽ: vt est auctor Plinius in. v. naturał' historię. Neq; vt qdã putãt Mont dicit a mõte: quia ex his quędã nõ sunt in mõte: vt Mont Aurunus Mont Atus & eiusce modi. Quare est barbarũ nomẽ & municipiũ dicit. Quare & reliqua municipia sunt: Itali: Herę Atus: & Tethyos. Nã & pater Tethyos Ianus hic regnauit: sicut & Turrhen⁹ filius Atus. Et nõ est dubiũ cũ patre p̃fectos per orbẽ filios Iani Tethym & Oceanũ: noĩa simul & colonias reliqsse multis in locis: ex q̃bus (vt diximus) in hac planitie est Mont Tethys: & ppe Vetuloniã tẽplũ: qđ hac ætate tẽplũ fatale in Vadimona dicimus: & Plutarchus id dicatũ Tethydi asserit: dũ in vita Romulí dicit: Albanoꝝ regẽ misisse ad templũ fatidicũ Tethyos in Etruria. Porro & Oceani: Tethyos fratris & cõiugis colonię sunt Cupranica oppidũ: nũc Capralica: cuius amnis capo Oceanũ nomen est inditum.

Mõt, Maõt.

Montaurunus.

De. vii. Rege ASS.

Septimus assyriis imperat aralius annis. xl. vir iste claruit ingenio & studio militari: & primus adauxit pompas & gemmas: & muliebres delitias. Apud Libyam Hyarbas cum paladuis fœminis belligerãs: nõ fuit illis par. Quare donis occurrens se ac regnũ illarum permisit potestati.

De Paladuis / id est initiatis ad militiã Dymõnis Tritonidis Mineruę vt in multis lucubrationibus explicatũ est: & superioribus cõmẽtariis memoratũ extitit: quas greci amazones vocant. Diodorus in. iiii. li. cõmemorat: nulla ibi facta Hyarbę memoria. Ex his tamẽ quę ibi dicit: colligere possumus: aut hoc Hyarbę cum eis bellum fuisse primũ: aut prius a regina illarum Myrina subactos Numidas: nunc cum Hyarba rebellantes iterato ab eisdem in potestatem redactos.

Paladuí

Hyarbas.

Apud Tuyscones regnabat herminon vir ferox armis: & apud Celtas Bardus: inuẽtione carminũ & musice apud illos inclytus.

Cũ Germanos semper Tuyscones appellet Berosus: argumẽtũ facit: ante Romanos cęsares fuisse Berosum: qa nomẽ Germanũ circa tẽpora Cęsaris cœpit: vt Tacitus auctor ẽ de situ & moribus Germanorũ. Cũ ergo apud Germanos illoꝝ: rex ferocia militari notatus militiã suos doceret: apud Celtas carmen & Musica docebatur: a Bardo. De vtroq; rege hęc inuenio. Ab Herminone Germani Herminones appellationẽ in partibus habẽt: vt Plinius in naturali historia: & Tacitus perhibet in li. de situ & moribus eorum: de quoꝝ militia & edocta instructaq; ferocia sic scribit. Acies inqt per cuneos permittit cedere loco: dũmodo rursus instes. Nã hoc cõsilii: magisq̃ formidinis arbitrant: Corpora suoꝝ etiã in dubiis pliis referũt. Scutũ reliquisse ꝓpuũ flagitium: & huic ignominioso: neq; aut sacris adesse: aut certũ cõciliũ adire fas est. Quare multi superstites: belloꝝ infamiã: laqueo finierunt. Hęc Tacitus. Quisq; plura de institutiõe militari & bellica: a duce Herminone tradita legere cupit: perlegat p̃dictũ auctorẽ. Porro de Bardica secta apud Gallos in. vi. li. Diodor⁹

Herminones Ger. mores

Bardi

Siculus ſunt inquit apud Celtas melodiarũ Poetę: quos appellãt Bardos. Hi cũ organis veluti cũ lyra cantãt: hos laudãtes: & alios vituperãtes. Et paulo poſt: ſunt inqt hi poetæ tãti apud eos: vt cũ extructa acie: exercitus eductis enſibus: cõiactiſq; iaculis ꝓpinquant nõ ſolũ amici: ſed hoſtes quoq; eoꝝ interuẽtu: a pugna cõquieſcãt. Ita apud agreſtiores barbaros ira cedit ſapiẽtię: & mars reueretur muſas. Hęc Diodorus: q̃q̃ agreſtiores barbaros falſitate Greca noſtros cõſanguineos Gallos ſcribat: qui ante Greços litteras & muſas habuere: & Aſię atq; Grecię illas cõtulere: vt in prędecẽtibus eſt comprobatum.

Ausones.

Mendaces in hiſtoria Greci quidam atq; Latini Greculi aſſerũt Auſones Apulos dictos ab Auſone Vliſſis filio cõditos: poſt Troianũ excidiũ. Horũ falſitas & figmẽtum refellitur: auctoribus aliis Grecis & Chaldeis. Dionyſius eñ Halicarnaſſeus ĩ primo li. gręcas hiſtorias referẽs ait: primas colonias ex Grecia in Italiã tranſportatas fuiſſe: ab Oenotrio Archade: decẽ & ſeptẽ ætatibus id eſt quingẽtis & decem annis ante Troianũ excidiũ. Nã teſte Diodoro Siculo in. ii. li. ætas & generatio perficitur ſpatio triginta annoꝝ apud Aegyptios &. xxv. apud Greços: vt ſupra Xenophontẽ ſcripſimus. Is aſſerit eũdẽ Oenotriũ: reperiſſe iam Barbaros colonos: qui (vt ait) tũc Auſones dicebant. Quo ergo pacto potuere: condi & dici nuper Auſones: poſt Troianũ excidiũ a filio Vlyſſis: qui ante idem excidiũ Troianũ: & cõditi & Auſones dicti erãt: plus q̃ quingẽtis annis? Ergo & veraciſſimus noſter Beroſus greçã vanitatẽ elidat dicẽs: ante etiã Oenotriũ Auſones cõditos in Apulia: anno Aralii. xi. Auſon: Aus Hebraice a Moyſe profertur: qui antea in Syria curua: poſuit Auſitides: ex qbus Iob ſanctiſſimus oriũdus fuit: vt teſtant Hebręi. Nã eius prouincia & vrbs ab Hebreis nõ Vs: ſed Aus ſcribitur. De eius ducis origine ſatis in genealogiis expreſſimus. Porro de Peruſinis mentiũtur greci: a ſe conditos fuiſſe quippe quia ante Pelaſgos Peruſia nomen Scythicũ: & ferme Hebręum erat. Perus enim Griphon & Peruſia Griphonia dicitur ab inſigni. Non negamus Greços Pelaſgos cepiſſe Cortoniam & partem auxiſſe Peruſię: & Turrheniam & his cohabitaſſe: vt ſcribit in primo li. Dionyſius Halicarnaſſeus: ſed reiicimus mendaces: qui fingũt Peruſinos primum aut a Pelaſgis conditos: aut vocabulo greçanico dictos: vt auctor verax Beroſus explicat: & interpretatio nominis ſempiterno illorum inſigni congruens: efficaciſſime conuincit. Tanta eſt greça vanitas & glorioſa ambitio: vt cum in cõtrarium extent auctores & argumenta: non pudeat illos de Italię origine q̃plurima ſcribere: & nihil probare: & multa pa ꝓiam mentiri. Ergo a Iano oriundi Peruſini: ab inſigni cognomentũ habent: & anno priore ꝓtaliam tenuere q̃ Auſones Apulię.

Aus. Iob Peruſia.

Aralii anno. x. Armeni ianigenę Griphonii cum coloniis ſuis ad aurunũ ianigenũ venerũt quos exceptos hoſpitio: etiam ſedem cũ ianigenis razenuis aſſignauit. Claſſe quoq; auſon eodẽ tẽpore ab auruno fuit exceptus anno octauo ſequente: & ipſi ſedes in orientali italia ab eodem conſignata fuit.

Iſus & Iſis

Exponit Beroſus dici Iſum & Iſim deũ & deã: quę Itum & Itimpferũt Etruſci: & intepretantur Iouẽ & fiduciã Iouis ſiue Iunonẽ: vt Macrobius indicat in Saturnalibus Lucũ in parte Vetuloniç ad pærennẽ aquã de more vetuſto ſacraſſe Crano: nomẽ Craniſus ideſt Cranus deus eſt argumento. A cognomẽto vero Idem aurunus in Vetulonia lucum ſacrauit crano: & inter ſos id eſt deos annumerauit iano quoq; Vortũno templum & ſtatuã non procul vrbe dedicauit: & deo razenuo in Vetulonia ſacellum condidit.

Razenuo id eſt ſacro Iuno nõ extat nomen in parte Vetulonię. Extat tamen Etruſca Rycella inſcriptio: aſſerẽs Ichiam ſiue diſputatricẽ vrbem proximam Surrhenę fuiſſe dicatã Iuno vetuſto huius patrię regi: vt ꝓbate tradidim⁹ in de origine litterarũ & philoſophię. Nã vt etiã ſępe probauimus: quẽ Aramei Razenuũ: eundem Greci Seuaſton Pana: Latini ſacrum Siluanũ dicũt. Ergo vicus Etrurię: quem ad hęc tẽpora vocamus Seuaſton pana: eſt locus ſacer Razenuo. De Iano Vertũno ſupra explicauimus.

Malot.

Tages

Nouiſſimis annis aurunus Malot Tagetem filiũ creauit Coritum &. xxxv. aralii ãno obiit & ſucceſſit Malot tages.

Apud Arameos ſimul & Hebręos Malot dicit vates: angelus: nũtiator: reſponſor. Rex igit Tages cognomẽtũ Malot ſortitus eſt: q̃ futura ꝑcinebat de quo Lucanus in primo li. dixit. Fides nulla fibris: ſed cõditor artis finxerit iſta Tages. Hic vnũ ꝓximũ Vetuloniæ collẽ inferis ſacrauit inter Surrhenã Iani ac Veſtę vrbem: & Kiteos ſiue Itali tumulos ſub fanũ Volturrenę. Eum ad hęc tempora vocamus antra & criptas Malot Tayetis cum Tageris ſcribere debeamus per. g. litteram vt Beroſus & prędictus contractus & poetę & hiſtorici ſcribunt.

In dionyſiũ Halicar.

Anno penultimo aralii claſſe venit ad Malot Tagetẽ Ianigenũ Razenuũ phaeton cũ ſuis: qui inueniens omnia ab auſoniis occupata ab oriente & montana a Gallis & aboriginibus poſſeſſa: planicię vero a Razenuis ianigenis habitata: donatus fuit parte occidentali: poſſeditq; cũ ſua poſteritate mõtes & totũ Eridanũ vſq; in regionem proximã. Iſtis relinquens nomina locis.

Certat Dionyſius Halicarnaſſeus Greçus contra Catonẽ & Sẽproniũ & alios latinos de originib⁹: aſſerẽs hos noſtros ſcriptores ſimilia fabulis ſcribere: quia dicũt Lygures duce Phaetonte: primos Greços ex Attica in Italiã veniſſe ante Oenotriũ Archadẽ: cũ ipſe nullas colonias reperiat in Italiã e Grecia traductas priores Oenotrii: q adnauigauit in Italiã ferme qngẽtis annis ante Troianũ excidium. Sed pro Catone arq; latinis reſpõdẽt Plinius ĩ. iii. naturalis hiſtorię: & Iuuenalis in Satyra: q̃ rationẽ & originẽ Italię pudet mutari a Grecis: & latini nõ fabulas texunt niſi cũ ſequunt fabuloſam Greciã mẽdacẽ in hiſtoria. Itaq; vt Cato de originibus aſſerit: ꝑ multas ętates ante Oenotriũ Phaetõteę Lygures colonię ex Attica venerũt in Italiã: nõ tñ ex Attica oriũdę: ſed Aegypto. Nã teſte Moyſe & ſupra in Genealogiis Beroſo: Cur filius Camefis Saturni Aegyptii genuit Phaetõtẽ: quẽ ꝓpatiõe Hebręa Moyſes Phut: Aramei Phet latini Phaeton ꝓnũtiãt. Ab hoc ꝓdiit Lygur. Primũ poſuiſſe colonias in Aegypto & Libya nomẽ eſt argumẽto: qa Libyi ãte Libyũ Aegyptiũ Herculẽ: dicebanẽ a duce Phurei ſiue Phaetõtei: vt Hieronym⁹ aſſerit in cõmẽtario. x. ca. ſupra Geneſim. Ptolemęus quoq; mẽorat ĩ æthiopia ægypti vrbẽ Phut Iur: & ĩ marmarica Phut enuti: & ĩ Libya Phut fluuiũ⁹: & vocabulo Arameo nõ Greco fluuius ĩ Lyguria iuxta Genuã Phet/Riton/vernacula olim lĩgua phe Riton: vt Plini⁹ nominat in. iii. naturaľ hiſtorię. Eſt aũt Ritos (teſte Hieronymo & Talmudiſtis) bon⁹ ſiue religioſus a quo Rituales libri Etruſci dicũt: teſte Feſto. Itaq; Phet Riton id ẽ latina lingua Phaeton bon⁹ ſiue religioſus: ĩdicat Beroſũ veracẽ: eque ac Greços mãdaces. Exiſtimo ãt ꝓbuiſſe occaſionẽ mẽtiẽdi Greçis noſis ſimilitudo: q noſa & geſta Aegyptioꝝ furati: ſuis nouitiis nup & heri ducibus tribuerũt: vt ingenue cõfiteẽ greçus Herodot⁹ in. iii. hiſtoriarũ libro. Ergo cũ Carone de originib⁹ fatemur p multas ętates ante Archades: veniſſe Phaetõteos Lygures: & cũ Beroſo definito ãno penultio Aralii Aſſyrioꝝ regis añ troianũ

Phaetõteę colonię.

Phaetõ quid.

excidiũ annis ferme octoginta supra sexcẽtos vt in Eusebio de tẽporibus supputatur. Ergo si: vt ait Dionysius: Oenotrius classe nauigauit in Apuliã ad eos qui tũc dicebant Ausones: decẽ & septẽ ætatibus: id est decẽ supra quingẽtos annos ante res Troianas: & ante easdẽ Phaeton Lygures traduxit annis sexcẽtis octoginta: vt cũ Beroso latini cõsentiũt: cõsequẽs necessario est: vt Lygures multis ętatibus id est annis cẽtũ & septuaginta Italiã ante Oenotriũ coluerint: qd teste Dionysio & Cato de originibus scripsit: & Caius Sẽpronius testat: & alii illustres latini scriptores cõsentiũt. Ex his patet multa latinos de originibus cõtra Grecos traditione memoria pdidisse: secutos Berosum & alios vetustatum certissimos scriptores. Cõstat quoq; Lygures paucos a Iano Ianigenas positos inuenisse: qui etiã mõtana & Galliã cisalpinã vsq; Istriã coluere: vt in sequẽtibus exponemus.

Quę hoc loci Berosus interpraᵗ nomina: satis accedũt cõuersioni nominũ Hebrẽorũ & aliarũ gẽtiũ a Hieronymo & Talmudistis traditę. Aiunt em̃ Esai & Esan ignẽ & incẽdiũ dici: qd Græci phlegrã vocãt. Pilam vero & Palen: ostiũ & originẽ percussionis interpraᵗ. Hinc Etrusco vocabulo a Ianigenis cõposito palensana: est ostiũ pcussionis incẽdii: vbi cęlestis afflatus primũ exorbitãs pcussit Eiusce modi em̃ cõflagratiões fiũt ab exorbitatione octaui circuli: dũ extra orbitationes ab occidẽte in oriẽtẽ iteratoq; ad occidẽtẽ: accedit & recedit supra cẽtrũ Arietis & Librę duos paruos circulos describẽdo: vt Thebit astrologus docet. Nã cũ motu accessus & recessus puenit ad cardines parui circuli: si cardo aspicit ab syderibus aquosis inducit diluuia exorbitãria. Si vero aspicit a sydereo afflatu igneo gignit incẽdia & cõflagrationes in locis sulphureis aptis incẽdio: vt in Pyreneo Hispanię: aut Sodomis: vbi erãt putei butuminũ. In locis vero nõ aptis incẽdio: non flagrat sed exęstuat: hęc cęlestis exorbitatio: de qua Plato in Thymeo scribẽs: illa inqt quę vobis quoq; cõperta est: Phaętõtem solis filiũ: quõdã solis currus ascẽdisse luciferos: illosq; exorbitasse ac incendisse terrena: fabula qdẽ putatur: sed est vera historia. Fit em̃ cęlestiũ longo circuitionis tẽpore orbiũ exorbitatio: quã vastitas cõflagrationis sequatur necesse est. Hoc loco Plato ęquationem: motũq; accessus & recessus vocat cęlestiũ orbiũ exorbitationẽ: cũ quia hæc sola orbitatio fit lõgissimo tractu tẽporis: vt patet ex eius motu & ęquatione: tũ pcipue quia extra omnẽ orbitationẽ alioꝝ syderũ & orbiũ: quę in lõgitudinẽ ab ortu ad occasum semper currit: hęc etiã circũ latitudinẽ & altitudinẽ vndiq; girat. Verũ quia ex incẽdio salsedo gignitur: vt testimonio est expętiẽtia & Aristoteles in Metheoris: cõsequẽs est: vt oẽs montes isti: & hæc diffusa planities dicãtur mõtes salsi vallisq; salsa latino vocabulo: quã teste Hieronymo & Talmudistis Aramei Gemeã & Gemellã: Scythę vero & Etrusci Cymeã & Cymellam vocabãt & proferebãt: & Romani Cyminiã pronũtiãt. Nũc vetusta vocabula manẽt loco quidẽ originis Palensanę: mõtibus & iugis & lacui Cyminiis: & subsidẽti planitiei & cãpo Cymeo & Cymello. Nã & clarus Viterbensis miles Bartholomeus Berardi legat cõuentui nostro vallẽ Cymellam: & rupes prati Cymellę regionis: inter diruta vetusta oppida Volcenam & Aralidon: ac amnes Veias ad Cybellarlã: vt in testamẽto eiusdẽ exprimitur: seruato in archiuis cõuẽtus in sacculo cõtractuũ eius: ac domini Viscontis Gatti. Itaq; quoniam hęc nostra planities sulphurea & Thermalis est: & Vesuuia suapte natura incendia eructat: & in Histria aliquid his simile est: diameterq; circuli parui exorbitationis igneo afflata sydere solam hanc longitudinẽ in Italia repercutiebat: in qua hęc tria

Eo tempote Italia in tribus locis arsit multis diebus circa Istros: Cymeos & Vesuuios vocataq; sunt a ianigenis illa loca palensana id est regio conflagrata.

Palensana

Conflagrationũ causę

Phaetontis historia nõ fabula.

loca cõtinebanᵗ: iure palensana id est primũ repercussa cęlesti incẽdio: & a salsedine per in cẽdiũ relicta Cymea & Cymella dicta fuere vocabulo Ianigeno. Ex his patet fabulã Phaetõtis mysticc acceptã verã esse. Nã Phaeton exorbitationis incẽdiũ est. Ceciditq; in Eridanũ: casumq; defleuere sorores: qa circa partẽ Italiæ primã Eridano oppositã Istriã cecidit: & sorores eius duę alię partes Italię Cymea: & Vesuuia idẽ incendiũ passę gemuerũt. Nã quo ad Phaetontẽ Lygurũ genitorẽ: certissimi (vt in aliis produximus cõment ariis) auctores sunt Berosus Chaldęus: & Theophrastus Græcus: & Plinius Latinus in naturali historia & oraculũ Phaetontis ac sepulchrũ in Aethiopia: illũ non in Eridanũ submersum fuisse: sed in Aethiopiam reuersum ibidem cessisse vitę.

Phaetontis fabula

De. viii. rege Assyriorum.

Octauus rex babylonię fuit baleus cognõmẽto Xerses & regnauit annis. xxx. hunc appellauerũt Xersem id est victorẽ & triũphatorẽ q; impauerit duplo plus gẽtibus q̃ aralius. Erat em̃ militia ferox & fortunatus: & ppagauit regnũ vsq; prope indos.

Baleus.

Iustinus pbat Persas eẽ Scythas exules: nõ modo qa ad hãc ętatẽ Scythice loquunᵗ: verũ etiã qa Persa est vocabulũ Scythicũ & significat exulẽ. Apud eos Xersem & Artaxersem læ legimus: & teste Herodoto i. vi. libro. Xerses ẽ bellator: Artaxerses maximus bellator. Verũ tñ nõ absolute bellatorẽ significat: sed vt significãti⁹ exprimit Berosus significat debellatorẽ atq; i bello victorẽ. Arthem ergo Scythę: Etrusci aũt Larthẽ ppagati a Scythis pferũt: & maximũ significat. Teste em̃ Seruio sup. viii. æneidos. & nos pbauim⁹ in de origine situq; ac morib⁹ Etruscoꝝ: in annuo magistratu erãt Tuscis. xii. reges quos Lucumones Scythice appellabãt: quibus vn⁹ siue tertiusdecim⁹ pperu⁹ rex & dictator pęrat in fano Volturrenę: vt Cęsar olim: nũc põtifex Romę: q̃ est publica regia regũ & põtificũ. Hũc dictatorẽ siue in principatu maximũ: lingua Scythica Arthẽ siue Larthẽ vocabãt: vt nũc papã. Verũ inuenio in Liuio Tolumnũ Veientẽ Larthẽ: Porsenã Clusinũ Larthẽ: & i fragmẽtis qbusdã Mezentiũ Larthẽ: & in inscriptiõe Ryyella Etrusca & Cthesiũ Larthẽ. In alia vero inscriptiõe scribit yellũ Larth lal. Et hoc existimo fuisse ppriũ Etrusci regis regũ Epitheton. Vñ vt vnovocabulo cõi papã: & ppio titulo maximũ põtificẽ exprimim⁹ dei monarchã i toto orbe: patri modo: Etruscũ monarchã regũ Lucumonũ: vno cõi vocabulo vocabãt prisca lingua Larth id ẽ maximũ oim: ppio vero Epitheto Larth lal: id ẽ oim maximũ inuictũ. lal em̃ vt Talmudistę asserũt nõ absolute fortẽ: sed significãti⁹ inuictũ significat. Vñ Leonim⁹ popul⁹ Etruscus cũ lasiũ regẽ creauit: eidẽ acclamauit Gulni lal & p syncopã Guln lal: id ẽ corona inuicta: vt lasiana triũphalis inscriptio pbat: & Talmudistę interpraᵗ. Ita Scythę Persiani suũ regẽ regũ Artem: Etrusci cõsanguinei eoꝝ Larthẽ: id ẽ maximũ cõi vocabulo nũcupabãt: ppria vero adiectiõe: illi a bello Xersem: isti a sẽpiterna trossolavictoria lal: id ẽ inuictũ vocabãt. Deridẽdus ẽ igit in hac pte Dionysi⁹ Halicarnasse⁹: aut certe dãda est venia ignoratiõi morũ gẽtis Etruscę ac ei⁹ noim. Asserit em̃ Porsenã fuisse regis cognomẽ: Larth vel nomẽ ppriũ: cũ ecõtra Larth sit dignitatis cognomẽtũ cõe: & Porsena regis Clusini ppriũ nomẽ. Sed cũ Beroso reuertamur ad mutuos cõsanguineos Italos: Celtiberos & germãos.

Gulni lal.

Huius Balei Xersis tẽporibus: regnat apud celtiberos tagus cognomẽto Orma: ex quo patria dicta fuit Taga: apud Tuyscones regnat Marsus: & apud Lygures Phaeton relicto filio Lygure: regressus est in æthiopiam

Ergo satis cõueniũt Tagus & Tages noie: tpe: & interpratõe. Differũt vero cognomẽto & arte: q; ille orma: iste Maloth cognomẽtũ sortit⁹ fuerit: p differente arte ac stadio. Sane sciẽdũ

Tagus Tages.

Togorma

Tagū interptarī auulsionē: Orma co loniā vel incolas. Hinc Hieronymus de interptatione nominū: Togorma interptat auulsionē incolarū. Idē aūt est: quē in Genealogiis Berosus vocat Tagū Orma: & Moyses Togorma: vt patet Geñ. x. cap. Ergo studiū huius fuit ex indigenis & incolis Hispanię auellere colonias: & deducere ad alias Hispaniæ ptes tū inhabitatas: vbi ab eo

Tagus

dictus est fluuius Tagus aureis harenis. Quare hic primus cœpit colere ptes hispanię circa Carthageneā & Toletū: qa Tagus Toletū radit: & orit ppe hispanię Carthaginē: & ob auriferas harenas cęteris amnibus anteferī: vt auctor est Plinius in .iii. naturalis historiæ. Hinc Iuuenal': Tāti inqt tibi nō sit opaci: ois harena Tagi: Opacū dixit ob aureas harenulas p vbertate amnē obūbrātes: quo pacto Virgilius turbidū hermō dixit in primo Georgicox: Atq inqt auro turbidus hermus. hic Tagus nō modo in hispaniā sed in Albaniā Caspiā: Libyāq & Aphricā colonias misit: vt argumēto sunt in Ptolemęo & Cosmographis noīa Taga & Tagorma locis de regū priscox more indita. Cōsanguinei eñ erāt hispani: Caspiis: Phœnicibus & Pœnis: vt Varro prodit & Plinius in .iii. natural' historię. Tages vero auulsor: maloth id est respōsionū & vaticinioxerat: vt supradiximus: & ob id studuit

Maloth.

aruspicię: eo pacto quo ppfuse mōstrauimus in aliis nostris ab Etruria cōdita. Porro vt in pcedētibus cōmētariis ac libris disseruimus: Phaeron nō mansit in Italia: sed regressus in

Lygur.

Aethiopiā dicī: creato Lyguribus duce filio Lygure: a quo dicti sunt Lygures: & nō a Legumine vt qdā somniāt: qa extabat Lygur nomen: cū nō extaret lingua latina: vt tēpora

Marsi

cōuincūt. De Marso vero Germanox rege in genealogiis retulimus: a quo regio Marsorum est in Germania: vt Plinius in naturali historia scribit: & Tacitus de situ ac moribus Germanorū insinuat. Est autē Arameū vocabulū Maresus: & per syncopam Marsus. Duę sunt per cōpositionē syncopatā dictiones Mares us: id est princeps duxq cōsiliorū: vt vocabula interpretātur diuus hieronymus & Talmudistę. Nomen ergo accusat hūc primū Germanis dedisse cōsilia: cętusq principū: & cōsulendi institura: de quibus nō pauca insinuat Tacitus de moribus Germanorū: si quis eum spectate perlegat.

De nono rege Assyriorum.

Armatritis

Quattuor eo tēpore maximos reges refert Berosus: quorū primū pcipue secuti sunt Sardanapalus ex Chaldęis: Nero ex Romanis: & alii cōplures

Longho.

A Longho vero Gallox rege: Longones & Lyngones dictos nomen accusat quos in Gallijs a Ptolemęo & geographis comperimus nō ptermissos. Arbitror aūt per cōpositionē dictū Lōgho id est Lomnigo: qd interpretatur princeps coaceruās. Quid vero coacerurit cum non reperiam: doctioribus exponendum relinquo. Apud Ianigenas rex erat Sicanus filius Malot Tagetis. Ergo nostra vallis Sicania: nō a Sicanis Italis dicta est: qui multis post sęculis in Italiam cum illo ex Sicilia venerunt: & si forte cum his cohabitauerunt: vt locis suis explicabitur. Nunc de rege Bero: a quo Betica hispania est: aliquid breue dicamus. Aiunt Talmudistæ qui etiam latinam linguam nouerunt Betum per diphthongon/æ/Bætū debere scribi: qd hebręi & Syri proprie behin dicunt: id est locus vitę meæ: vt etiam diuus Hieronymus consentit de interpretatione hebraica. Cęterū Bętus

Nonus rex Babylonię armatritis impauit annis. xxxviii. q magis ad voluptates & delitias cōuersus: ea q ad libidinē spectāt: cū iuuenit tū maxime inuēta āpliauit. Huius ætate apud celtas Lógho regnauit: & apud celtiberos betus a quo regnū habuit nomē: & apud Ianigenas Sicanus filius Maloth tabetis: a quo cognominata fuit Vetulonię regio.

Bętus.

interptātur ab Arameis dicī locū vitę fœlicis. Est eñ Hispania Bętica delitiarū hortus: & ab Homero Cāpus Elisius vsq in angustias oceani Gadiū dictus. Vñ Strabo in prīo: Elisiū inqt cāpū Hispanias Homerus appellat: ad quē mittēdū asserit Menelaū his versibus. Elisiū ad cāpū: summas telluris ad oras: Numina te mittent: Victus vbi est facilis nō nix hibernave multa: Cercin9 & Zephyrus sed suaues excitat auras. In hoc ē ocean9 id ē fluuii fluxus ac refluxus vt recte suspicatus est Possidonius: quo pacto ait poeta. Oceani fluxū fluuii cū Cymba reliquit. A Bęto ergo id ē vitę meę fœlici duce: Betica quasi beatica Hispania & Betis fluuius in oceanū fluēs dictus est: dicēte Seneca in Medea: Nomē q terris dedit Bętis suis: Hesperia pulsans maria: lāguēti vado. Hui9 fluuii cum vires multę sint: precipue tū felicitat lanas tingendas: & mulierū pulchritudinē dū facies illarū lacteas & cādidas reddit: id significāte Iuuenali: dū in Satyra. Natali scribēs. Precipitare (inqt) volens: etiā pulcherrima vestē: Atq alias: quarū generosi graminis ipsum Infecit natura pecus: sed & egregius fons Virib9 occultis: & Bętic9 adiuuat aer. Et Martialis: Bętis (inqt) oliuifera: crinem redimite corona: Aurea: qui nitidis vellera tingis aquis.

Elisii in betica.

Betica

Anno. xx. armatritis Lygur misit cydnum & Eridanū cū colonijs cū fratribus & nepotib9 & occupauerūt vsq istrum in Italia.

Supra dixit de Phaetōte & eius posteritate q occupauerūt vsq Istriā relinquētes noīa locis. Itaq primū vide amus si qd in Geographis ex hox vetustis cognomētis Scythicis relictū ē

Cydnus Cenomani.

locis a Lyguria in Istriā. Et Lyguria qdē a ducis noīe argumētū habet: a quo post Ianū principio Lygurię nomē desumpserit. In Galliā Cisalpinā: q a Lōgobardis vltimā cognoīatione assumpsit Lōgobardiā: & de more vetusto p synęresim Lōgbardiā siue Lombardiā iuniores dixerūt. Cydnus certe Cydnomanos prolatione Scythica & Cednomanos: siue per synęresim Cenomanos cōdidit. Cydnus a diuersis gētibus: aliter & aliter pronūtiatur. Babylonii Cednū: Scythę Cydnū: Greci Cycnū: Latini Cygnū: Etrusci vero vt sępe diximus: de more in compositione synęresim faciūt: & cōsonātem litterā. d. vel. c. aut. g. abiiciunt. Nam qd integre compositū sonat Cygnomani: vel Cycnomani: aut Cydnomani: & Cednomani: per synęresim profertur Cenomani & Cynomani videlicet vetustissimę originis Cenomanę: a Cydno ortę. In hac gēte illustriores sunt: Bergomū: Brixia: Cremona: & alia loca vetustis Scythicis nominibus appellata. Porro lōgitudinē Gallię Cisalpinę quæ per Padum excurrit: vltro citroq coluisse Eridanū: nomen est argumēto: quia Padi priscum nomen Eridanus est a duce: sed a profunditate Bodyna dictus est a Lyguribus vocabulo Scythico: vt insinuat Plinius in .iii. naturalis historię. Significat enim vt ait fundo carēs: essęq argumento quia vbi altitudo incipit. oppidum est bodyn Comacū. Inde teste Metrodoro Sceptio: a Gallis dictus est Padus: a multa circū eū olim arbore picea: quā Galli

Padus.

Pades vocant: vt ibidē Plinius scribit li. iii. naturalis historię ca. xvii. Ergo padus a Gallis: ob piceas arbores vltimo dictus fuit: prius vero a Lyguribus ob profunditatē Bodynais: sed initio omniū a duce Phaetonte Eridanus. Berosus in Genealogiis ait Eridano fuisse filium Ventum: nepotem Venetum: pronepotem Tylam. Ergo Tylauentus: & Venetia regiones vsq Istrum: vetustissime Phaetonti dū propagines sunt: & præclarissima proles Eridana: vt nomina & Berosus cōuincūt. Et Cato de originibus scribens asserit: multas a Lyguribus Gallię Cisalpinę gētes initio manasse: errantq vehementer Cornelius nepos & alii fabulas Greças secuti Venetos ab Enetis Asię venisse: cum ecōtra a Gallis & Europanis illi Eneti sint orti. Quęrēdum est enim ab istis: qui fuerint: illi Padi & Venetiarū accolę: quos Dionysius in primo libro barbaros appellat: qui vetustissimos pelasgos adnauigantes ad Spineti Padi ostium pepulere. Nā Greci nō potuerūt esse quos barbaros appel-

Eridanus dux.

Veneti vñ

lant: neq; item Eneti Asiani: quos ab Europa genitos nõ Europę genitores ꝓbamus: neq; rursus eos Eneros Asiæ vnq̃ Barbaros Greci appellauerũt. Erãt igit illi Eridani & Venetiarũ barbari: vetustissimi Italię indigenę: aduenę Eneti. Eoꝝ ergo originẽ vetustissimã & ꝑclarissimã Phaetõteã: qa greca fabula & disciplina nuper & heri orta & tradita teste Herodoto: scire nõ potuit: saltẽ equo aio Berosum: veracissimos Chaldęos de gẽtiũ & regnorũ antiqtatibus referẽtẽ audiãt: & ipsi etiã noibus Scythicis Phaetõteis extãtibus ac ꝑseuerãtibus locis victi: cedant iã suis fabulis & caliginosis nõ illustrosis figmentis.

Horchia

Horchia: nõ ẽ nomẽ græcũ sed Scythicũ & Etruscũ: qa teste Liuio in. vii. ab vrbe cõdi. Horchia est dea Etrurię. Scythę aũt Hor ꝓprie celsitudinẽ siue mõtẽ & lõgã rẽ ad modũ turris significãt: sicut & Chiar coronã: quã Chiarot alii dicũt: vt Talmudistę asserũt apud Arameos dici. Hic diu⁹ Hieronym⁹ de ĩterꝑtatõe Hebraica dicit horchiarot eẽ lõgã coronã: quã turritã significãri⁹ dici Talmudistę cõsentiũt. Ergo Tethea vxor Iani dicta ẽ Vesta & terra siue Aretia: vt Berosus scribit: & Ouidi⁹ ĩ fastis: & Diodorus ĩ. iiii. lib. testant. Nã a genitura oim cũ Cęlo cõiuge dicta Aretia siue terra: & a sempiterna holocaustomatũ sacro igne Vesta: & qa erat regina sacroꝝ matercq; deũ: atq; Vestaliũ ꝓceps: abbatissa: vt laico vocabulo exprimam⁹: eqdẽ ab insigni de more sacroꝝ & dignitatis gestamine: dicta ẽ Horchia: id ẽ turrita corona. Argumẽtũ scilicet: cur oẽs Cibeles cũ qnq; fuerit: dicant turritę: qa videlicet donabant turrita corona: cũ reginę sacrorũ matresq; deoꝝ ac Vestaliũ virginũ crearent: cuiꝰ ritus & noĩs prima origo fuerit Vesta Horchia vxor Iani: dea Etrurię: vt nũc: & ĩ ꝓcedẽtibꝰ fuit expositũ. Extat dirutũ vetustissimũ oppidũ & magna regio ad hãcętatẽ Horchia a Vetuloniẽsibꝰ dicta. Eiꝰ regiõis maxima pars: ad ius cõuẽtꝰ mei Viterbẽsis spectat. In diruto oppido Horchia domus adhęrens sancto Petro nr̃a c̃ donatiõe facta ĩter viuos: ab Archipresbytero eiusdẽ ecclesię: ꝓ cõuẽtu sanctę Marię ad gradus Viterbẽsis: vt donationẽ in nr̃is archiuis seruãt cõtractꝰ depositi.

Aretia

Sicanus deificauit aretiam: & nominauit eã lingua lanigena Horchiam.

Osiris

Berosus hoc loci ꝓximũ Italię fieri sensim Osiridẽ scribit. Auctor est Diodorus Siculꝰ ĩ prio lib. &. ii. &. v. ac. vi. Osiridẽ fuisse cognometo Iouẽ iustũ: q vniuersũ lustrauit orbẽ: & illi ĩperauit bñficio ĩpędẽdo: gygantes & ĩpios tollẽdo: bonos & iustos sublimãdo: ad originẽ Istriq; fontes supra Macedoniã & ꝓpĩquos Italię accedẽdo: & ĩ Italia tyrãnos gygãtes subigẽdo. In prio quoq; libro narrat: q cũ pagrara oĩ Aethiopia & India: in Europã p Hellespõtũ ab Asia traiecisset: cũ ĩmẽso coloniarũ exercitu: obsistẽtẽ sibi ĩ Thracia Lycurgũ barbaroꝝ regẽ pemit: & illi ꝓuincię creauit regẽ Maronẽ iã senẽ: q de more vetusto ꝓ instro regno ędificauit| ciuitatẽ: quã ab se Maroneã noĩauit. Cõsentit itaq; Diodor⁹ Berosꝰ ꝑ Thracia. Nũc ad Hispanos Berosus & Gallos simul reuertit dicens.

Osiris in thracia ꝑemit gygantẽ Lycurgũ

Lycurgi cędes

Marorex.

Bardus.

De Bardo Galliarum rege: q iunior dictus sit ad distinctionem prisci: cuiꝰ supra meminimus: nõ est dubiũ. De Deabo vero tyrãno q; is fuerit pater Gerionũ cognometo Chryseos: supra in. xvii. parte Genealogiarũ explicauimus: de qbus sic ait Diodorus in v. libro. Vulgata erat per orbẽ fama/ chryseum (hoc enim nomẽ a diuitiis traxerat) q vniuersę Iberię ĩparet, tres habere ꝓpugnatores filios: cũ robore corpis: tũ armis egregios:

Deabus. Chryseus.

Anno armatritis. xxxii. apud celtiberos tyrãnidẽ assumpsit deabus: q hoc cognometũ ꝑ meruit a fodinis auri & diuitiis: quas prim⁹ ibi cœpit & iuenit opprimẽs colõias. Et post duos ãnos apd̃ celtas regnauit bard⁹ iunior.

Exercitum prętera cuilibet fortissimorũ militũ esse. Hos Hercules ad singulare certamẽ prouocans: sustulit. Hęc Diodorus. Ab his Gerionibus vrbs Gerunda: et a lomninis lomnimia dicta est ĩ Plynio & Ptolemęo q̃uis alterã scriptores corrupte scripserũt laminiam pro lomnimiã. Gerion aũt vocabulo prisco a gera deriuat qd̃ est aduena: vt Hieronymus interꝑtatur. Nã filius prisci Hiarbę Numidę fuit: vt supra in Genealogiis exposuimus. Ergo aduenięs classe ĩ Hispaniã. Gerione. i. aduenę nomẽ accepit: & a diuitiis aureus latine: siue Chryseus grece: aut Deabus maurice siue Numidice: et a principatu exercituũ lomniniGeriones.

Gerunda Lomnimia. Gerion.

De. x. Rege Assyriorum.

Decimus assyriorũ rex ĩmpat Belochꝰ: annis. xxxv. q idcirco a Belo sumpsit cognomẽ: quia cũ impiumvoluit exercere maximũ pontificũ Beliiouis: et maxime circa auspicia et diuinationes occupatꝰ fuit. Eius annoꝰ apud tuiscones regnauit Gãbriuiꝰ: vir ferocis aĩ. Aeque ac Belochus, id ẽ Beli amator apud chaldęos: etiã Iulius Cęsar humana diuinis cõmiscuit. Porro Gambriuiũ hũc esse nõ dubitamus: a quo Plynius ĩ naturali historia: & Tacitꝰ de moribus Germanorũ appellãt germanorũ quosdã populos Gãbriuios: et regionẽ Gãbriuiã. Est nomẽ tribus Scythicis & Arameis dictionibꝰ Gun beri vius per syncopã Gũbriuius: et ab aliis Gãbriuius. Est aũt apud Arameos Gun & Guni corona: beri verõ hymber siue expiatio nubiũ: et vio ab suis: vt periti Talmudistę asserũt: Hinc Gãbriuius: interꝑtatur latine coronatꝰ ab Vmbris suis. Nã & a principio oẽs dicebantur Vmberi: q̃q̃ auita hęreditate soli Comaro & illius posteritati nomẽ ꝑseuerauerit: vt in ꝓcedẽtibus est habitũ. Existimo hũc fuisse primũ qui corona insigni regio totius Germanię consensu pertulerit.

Gãbriuius

Gũbriuius.

Apud emathios cœpit regnare Macedonfilius Osiridis: a quo nũc nomẽ retinet ꝓuincia: atq; circa hoc regnũ Osiris depssit gygãtes: qui iã tyrannidẽ ceperãt.

Iam Osiris Iuppiter iustꝰ vniuersum orbẽ lustrãs a Thracia ĩ Emathiã ꝓperat & gygantũ porestatẽ: cũ Hercule ac Macedone filiis suis: iuuãtibus ad id macedonibus sustulit: ꝑfecitq; illi Macedonẽ a quo nomẽ habet: testãte Diodoro in primo libro. Osiridẽ inqt ꝑficiscẽtẽ: duo filii virtute dispari: Anubis & Macedon ꝑsecuti sunt. Vterq; armis vsus est: & insignibus aliquo aĩali: haud ab eorũ natura dissimili. Nã Anubis canẽ Macedon lupũ insigne armorum tulit. Qua ex re: hęc aĩalia egyptii: ĩ summo honore habẽt. Et infra: Thracię inqt Maronẽ iam senẽ. Macedonię vero filiũ regẽ statuit: quę ab eo Macedonia dicta est. Et in. vi. libro inqt. Macedones Iouĩ iusto aduersus gygãtes præsidiũ tulere. De huius iustitia ibi multa pręclara dicit: q̃ nõ cõueniũt Iouĩ Cretensi: q nõ fuit ĩ primo ortu gñis humani cũ Gygãtes eẽnt: vt ĩ primo arguit Diodorus: neq; primus vt Osiris iustitiã per orbẽ docuit et lites sustulit: cũ iniuriis finitimos pulsauerit: neq; virturibus oẽs vt Osiris excesserit: qa stupris: furtis: & incestu semp fuit vsus: neq; bellũ impiis in vniuerso orbe indixit vt Osiris: qa intra limites Creticis ꝺeptus: solũ finitimis piis pyraticũ bellum indixit: rapiẽs pueros & puellas cõtra omne ius fasq;. Sed de his hactenus. Nunc Berosum de nostris referẽtem accipiamus.

Anubis. Macedon

Vigesimo nono huius Belochi ãno: apud celtiberos Lomnimi florebãt: et ędificauerũt a suo noie vrbẽ magnã Lomnimiã. Anno aũt

Plura nos hęc lr̃a cõnotare admonet: Primũ: q ꝑmissimus Lomnimiũ oppidum a tribꝰ ffribus cõditũ: philarchis exercituũ. Gerundã vero a cognomẽ

Osiris Italiam liberauit a gygãtibus

to Chryseũ partẽ illorũ fundasse. Deinde tã Berosus q̃ Diodor⁹ siculus Italos certiores efficiũt Osiridẽ Italiã liberasse a Tyrãnis: & docuisse agriculturã & frumẽtariã. Et quidẽ huius fũt hęc argumẽta. primũ est ĩ cõmune inscriptio sacra ęgypti: q̃ asserit Osiridẽ Iouẽ iustũ vniuersum lustrasse orbem nec fuisse ĩ orbe locũ quẽ nõ adiuerit: docẽs ea: quorũ inuẽtor fuit: & Istri fontes illũ accessisse affirmat: teste Diodoro ĩ prio lib. Secundũ argumentũ est ĩ specie a descripto itinere a Thracia ĩ Macedoniã & fontes Istri: depssis gygãtibus ĩ Thracia & Macedonia & suffectis regibus Marone atq; Macedone: & in Italia Lestrigone: Q; aũt Osiris pximus Italię ad fontes Istri ĩ tribus palẽsanis siue phlegreis ĩ Italia cũ gygãtib⁹ pugnauerit: testes sũt & authores de tribus qdẽ simul Berosus: de duab⁹ vero Diodor⁹ in. v. &. vi. Nã ĩ. v. pugnasse Iouẽ iustũ cõtra gygãtes ĩ Vesuuia palensana siue phlegreo cãpo adiuuãte illũ Hercule asserit: & in. vi. li. in cymea phlegręa cãpoq; cymella ad hãc ętatẽ dicto: nõ solũ Hercule sed oĩbus Italis auxiliũ ferẽtibus. de gygantibus triũphasse clarissime tradit. Nã cũ tradidisset ĩ pri. lib. Osiridẽ Iouẽ iustũ a Macedonibus magno auxilio adiutũ: eriã idem ipsi ĩ Italia pstitũ fuisse cõtra gygãtes scribit in vi. lib. his verbis. Iouĩ iusto & Herculi ac diis: nõ solũ in Creta Museus: sed & alios populos pfidiũ tulisse cõtra gygãtes cõstat: vt Macedones circa suã palenẽ: & Italos in cãpo quẽ olim a loci cõflagratione phlegreũ: postea Cymeũ campũ cognoĩauerũt. Hęc Diodorus. Quare siue Macedones afferas iuuisse ĩ palene Macedonica Osiridẽ: siue eundẽ in Creta Museũ: siue eundẽ ipsum ĩ cãpo Cymella siue Vesuuio Italię Italos: necessario cõsequens est: vt Osiridis idẽ & Iuppiter iustus fuerit pfectus ĩ Macedoniã. Cretã & Italiã. De his ample diximus circa vltim as institutiones Etruscas & aliis cõmentariis.

Phlegręus campus

Lucẽses ad parrhisios.

Neminem posse cõtradicere arbitror hũc Lucũ eẽ a quo Lucii & lucẽses prope Parisium describit Ptolemę⁹ & Cosmographi. Neq; tñ a luce latino vocabulo: sed potius eorũ tũ Etrusco Scythico sermoni cognato verbo: a quo vt alibi expressimus Lukios. Luceres & Lucumones deriuatos oñdimus sup tabulã Faul Faluceres.

Anno xxxiii. Belochi: rex Lucus regnare cœpit apud celtas. Nouissimis ãnis Belochi: tenuit mare Atticũ: & ebulliẽs inũdauit acticã

De. xi. rege Assyriorum.

Porcus.

De Baleo Assyrio. ipsi libros suos plegãt: qa nihil de eo ĩ latinis aut græcis repio. Exponẽda vero sunt qs iste Porcus: q̃ illius colonię ĩ Lyguria: q̃ insula Cados Senę: & q̃ illius Vetulonicę colonię. Porcus latino vocabulo: est sus aĩal. Sed hic filius Neptũni ęgyptii frater Lestrigonis: vt ĩ Genealogiis Berosus exprssit. Idẽ Varro scribit & Seruius sup. v. ęneid. Nõ ptinet igit ad linguã latinã sed prisca Arameã. Asserũt aũt docti Talmud istę Porcũ dici psyncopã. nã Porecũ dicũt Aramei et significat portitorẽ de loco ad locũ: qa vt insinuat hoc loci Berosus: trãsportabat p Italiam & insulas colonias. Nã in Thuscia: & Latio: & Lyguria noĩa locis extant Porcareces: Porcatilii: & Porcifera. Hinc Plynius ĩ. iii. naturalis histo. ait. Genuã Lygurũ esse interam

Vndecimus rex babylonis fuit Baleus ãnis lii. Hic post Semiramidem supra cęteros enituit fama: splẽduit impio vsq; intra Indiã. Libri multi de eius gestis sunt a nris cõscripti: Huius ãno. x. Porcus Cados Senę insulã compleuit Vetulonicis coloniis partem reliquit posteritati Lygures.

Phorcus Porthme⁹.

PheRitonem atq; Porciferã. Verũ posteri aut ꝓprietate linguę patrię: aut ad distinctionẽ suis animalis primã litterã aspirate ꝓtulerunt: dicẽtes Phorcũ vocabulo Scythico & portitorẽ vocabulo latino: & Porthmeus greco. Deum portitorẽ maris & inferni fecit eam loquacitas greca: vt Varro & Seruius scribũt. Huius ducis tria vocabula triũ linguarũ: Portitorẽ: Porthmea: Porcum Arameę siue Phorcũ Scythice: apud authores latinos inuenio Vergilius in primis in. v. æneidos: Phorcum exprimit dicens. Tritonesq; citi Phorciq; exercitus oĩs: et super eundẽ locũ. Seruius inducẽs Varronẽ. Phorcus inquit fuit primus rex Corsicę atq; Sardinię: & filius Neptũni ex Tosea Nympha: qui nauali prœlio ab Atlante victus: & in mari submersus: marinus deus vocatus fuit: eiq; fuerunt filię Italę Gorgonides nõ Mauritanę: Et vt referũt hę quattuor filię mirę pulchritudinis fuere Scylla Euriales: Stenio: & Meduſa. Ab his noĩa in Italia sunt: insula Gorgonidũ prope Pisas: & Scyllã inter Siciliã & Italiã. Vna ergo Scythica lingua illum Phorcũ vocauit in. v. æneidos Vergilius: lingua vero latina in quarto Gęorgicorũ portitorẽ nominat: dicens. Nec portitor Orci: amplius obiectã patitur transire Paludẽ. Cęterũ tertia lingua greca: Porthmeo vsus est Iuuenalis ĩ Satyra tertia. Iam (inquit) sedet ĩ ripa: tetrũq; nouissim⁹ horret Porthmea

Gorgonides

Ergo quẽ Scythę Phorcũ: Aramei Porcum gręci Porthmea: eundẽ latini Portitorẽ vocãt Quę sit vero insula Cados Sene: & interpretatio noĩs: & auctoritas manifestat. Nam Aramei & hebręi: Cados gręci thiam latini sacrã intelligũt: Et qd hebręi Senę: Gręci sandaliũ: latini vocant Crepidã. Hinc a barbaris Cados Sene: a grecis Sandaliothim: a latinis sacra Crepida dicitur. Porro Thymeus & gręci Sandaliothim vocant insulã quã nos Sardiniã: a Sardo Herculis Tospiade filio nominamus: vt tam Plynius in. iii. naturalis historiæ q̃ cęteri scribunt. Ergo Cados Sene atq; Sardinia est eadẽ insula. Cui argumẽto est q; Varro et Seruius asserunt Phorcũ illum fuisse primũ regem Corsicę atq; Sardinię. Qd si opponis principio coluisse Sardiniã Iolaũ cũ Sardo & aliis Tospiadibus: vt præmisimus: respõdet Strabo in. v. falsum esse qd assumit. Nã vt ait tam Ioalus q̃ Tospiades cohabitauerũt barbaris quos ibi inuenerũt natione Tuscos. Quare vt veracissimus Berosus ait: Primus oĩm Phorcus cũ Coloniis Veitulonicis insulã tenuit: ante Herculẽ atq; Tospiades. Fuisse vero Veios Vetulonię hos Tuscos: argumẽto sunt in primis Berosus in hac parte: deinde Plutarchus: qui in vita Romuli scribit Etruscos fuisse Sardinianos Colonos: qbus sunt ad hęc tẽpora Veiuzum nomẽ & Veia prędia & Amnes: ac ꝓpterea Romulũ vocasse Veientes Sardinianos: nõ qa isti Veii Sardiniani essent: cũ Aenetani dicerent: vt in vita Camilli scribit: sed qa a Veiis Etruscis orti sunt: qui vere Sardiniani Coloni & primi Sardinię cultores extiterũt. Cui est argumẽto q; dicta est insula Sandaliothis siue sacra Crepida: nõ solum qa est ad similitudinẽ vestigii & crepidę: vt Thymeus scribit: sed etiã qa ibi fuit a principio Crepida sacra. i. Tuscoꝝ principũ sacrũ vestigiũ. Nã teste Gellio in. xiiii. noctiũ Atticarum Crepida est gñs calciamẽti: qd a principio plantarum calces in fine tegebat: cętera prope nuda: & teretibus habenis victa erant: Tuscorũ vero vetustissimorũ fuisse crepidã principib⁹ solis ornamentũ ex eo cõstat: q; crepidã Turrhenã & Thuscã nomẽ ab origine habet: et soli sacri principes his vtebant: etiã a principio dignitates Romanę. Vnde ĩ. viii. æneidos. vbi Vergilius de Euandro dicit. Turrhena pedũ: circũdat vincula plantis. Seruius ita interꝓtatur. Crepidę ingt sunt Thusca calciamẽta: quę corrigiis ad pedes ligabãtur: quas post romanorũ habuere primi senatores: inde Romani equites: nũc milites. Hęc Seruius. Hinc Sene Gallia crepidata Vmbria est: sed nõ sacra. Vetulonia eñ regia regum sacra erat. Qd si Thusci primi habitauerũt Sardiniã: & hi nõ crepidati mõ & calciati pedes: sed etiã sacro calciamẽto vtebant: qd ad solos principes Lucumones spectabat: vt diximus: cõsequẽs necessario est: qd scribit Berosus eẽ certissimum: vt qui primi habitauerũt

Crepida

Sardiniam ex Thuſcis: eſſent Vetuloniēſes: qa cū cęteri crepidati principes dici poterant ſolis Vetuloniēſib⁹ ſacri epitheton dicatū erat. Quinetiā Ethruſci Veii Sardiniani colo ni eſſe dicunt: a qbus Veientes Enoranos: Romulus Sardonianos cognoſcauit: vt clariſſi me ſcribit ī vita Romuli Plutach⁹. Satis ergo expoſitū fuerit: qs fuerit Phorcus: quę inſu la ſacrę Crepidę: quę primę Colonię Phorci in Liguria & Sardinia: nunc Oſiridē Monarchā ab Hiſpanis in Aegyptū reuertentē a Beroſo diſcamus hoc modo dicente.

Oſiridis expeditio.

Exploratū eſſe regreſſum vltimū Oſiridis in Aegyptū par eſt. Nā egreſſum Diodorus & alii authores certū effecerūt: dū ab Aegypto illū pfectū referūt luſtraſſe primū Aethiopiam & Aphricam: deinde Aſiā vſq; Indorū deſertos fines: poſtremo Europanos Thraces: Macedones: Italos: Germanos: Gallos: & Hiſpanos: Ibi in Tarceſſiorū ſaltibus vltimū bellū cum Titanibus geſſit: qui ſupfuere tēpore belli cū Rhea & Cameſe initi a Dionyſio Hāmonis filio: vt iam expoſuimus in pmiſſis. huius vltimi belli meminit Trogus: cuius ſenſum Juſtinus abbreuiās vltimo Epitomatū lib. ſic ſcribens: ſaltus inqt Tarceſſiorū in qbus Titanas bellū aduerſus deos geſſiſſe pditur: incolue re Curetes. Hoc vltimū igitur bellū cū impiis a deis habitū eſt. Deuicto vero orbe: hoc epi theton Oſiris retulit ī ægyptū: teſte Diodoro in. vi. lib. Iuppiter iuſtus pater: cōſultor. Nā vt ibi ſcribit. animaduerſum in Gygātes a Ioue dicūt: qa ex magnitudine ac robore corporis confiſi aduerſiq; legibus: multa egerant in hoīes iniuſta: & gentes in ſeruitutē redegerant: & his ponis bellū intulerant: qui ob ſingulares in oēs beneficia: fuerūt dei exiſtimati. Quare ferunt a Ioue impii nefariiq; deleti: & diis Heroibuſq; ac hoībus benemeritis honores abeo impenſi. Quare ppter eius beneficentiā: & imperii magnitudinē: oīm cōſenſu: tam regnū pērpetuū tributū eſt: q̄ habitatio in Olympo. Et quoniā vitę hoīm auxilio fuit Iuppiter: & q̄ oīm curā ſuſcepit pater: & q̄ imperio orbis potitus eſt: dux & rex: & q̄ puide cōſuluerit cōſultor appellatus. Ex his Diodori verbis manifeſtū eſt oīm cōſenſu fuiſſe tributū Oſiridi Epitheton. Iuppiter iuſt⁹ pater: dux: rex: & cōſultor: cuius regnū pērpetuū et habitatio in Olympo iuxta mare rubrū. Nō em̄ vnus eſt mons Olympus: aut in vna puincia: ſed plures aliis & aliis regnis coſmographi poetęq; & hiſtorici tradunt: vnum circa Theſſaliā in Macedonia. alium in Gallogręcia: tertiū in Myſia Aſię iuxta vrbē Pruſam quartum vero hunc in Aethiopia ſecus mare rubrum nō longe ab Heliopoli: qui vt aiunt ab ortu ſolis vſq; ad quartā diei horam flammas emittit: vt etiā Tortellius noſter Aretinus retulit. Et in hoc Olympo cōtermino ægyptiis & Aethiopibus tributa & exiſtimata eſt Oſiridis mortui habitatio. Nā teſte eodē Diodoro in primo libro: quia Aethiopes Oſiris docuit agricultūrā: inſignes vrbes ędificauit: Prefectos dedit: tributa prēſtari inſtituit: et in Aethiopię montibus vtraſq; ripas Nili aggere cinxit: ppterea ab Aethiopib⁹ potiſſimum colebat. Igitur dum orbe peragrato victiſq; Tytanibus in Hiſpania: & Gerionibus principatu pērmiſſo: in Peloponeſſum adnauigauit ab Hiſpania: vbi Apis dict⁹ regnauit: teſte Euſebio de tēporibus annis trigintaquinq; Argiuis. Poſtea vt notat Euſebius de tēporibus Balei regis Aſſyriorū: eiuſdem Balei anno. xliii. fratrē ſuum Aegialeum: vnum ex diis Aegyptiis: regem creauit Achaię: et ipſe cū populo in Aegyptū adnauigauit: vbi teſte Beroſo expeditionis ſuę triūphalem columnā erexit: quā litteris excidit: ſub hac ſententia: quā Diodorus in primo refert ita exprimi. Mihi pater Saturnus: deorum oīm iuniorum. Sum vero Oſiris rex: qui vniuerſum peragraui orbem: vſq; ad Indorum deſertos fines. Huius Balei tpibus Indi ſua obtulerūt Babyloniis. Oſiris in Aegyptū reuerſus columnā quę pmanet inſcripſit in monumentū expeditionis ſuę per totum orbem.

Tarceſſii cāpi.

Baleus.

Ad eos quoq; ſum pfectus qui arcto ſubiacēt & ad Iſtri fontes: & vſq; oceanū: Sum Saturni filius antiqor: germen ex pulchro & generoſo ortum: cui genus nō ſemen fuit. Nec fuit in orbe locus quē nō adiuerim: docens ea: quorū inuētor fui. Hæc in colūna legi poſſe aſſerūt ſacerdotes Aegypti de Monarchia Oſiridis.

Apud Tuyſcones regnat Sueuus: et apud Celtas celtes: a quo nomen habuerūt: montes illorū maximi a conflagratione ſyluarū: qui diuidūt celtas et celtiberos.

Pyrenei

De cōflagratione montiū qui Pyrenei dicunt in. vi. lib. Diodorus ſic habet. Montes inqt: qui Pyrenei dicunt: & lōgitudine ac magnitudine lōge alios excellūt. Nam a mari eoq; qđ ad meridiē iacet vſq; ad oceanū ad Arctos ſitū: Galatiā ſiue Galliā ab Iberia diuidunt. Per Celtiberiā quoq; ptēdunt ſtadioq; trib⁹ milib⁹: in qbus cū ſint frequētes ſilue: ferūt priſcis tpibus igne a paſtorib⁹ iniecto mōtanas oēs regiones eē cōbuſtas: ac ppterea mōtes aiunt cognoſcatos eē Pyreneos. Ardēte aūt cōtinuis diebus igne: plures a mōtibus riuuli argēti puri flāmarū vi effluxere: qđ incolis ignotū Phœnices mercatores vili rerū pmutatiōe emptū: in Greciā Aſiāq; ac cęteras nationes deferētes: magnas ex eo cōmercio opes cōtraxerunt. Hęc Diodor⁹: qui hęc notāda tradit. Primū q̄ priſcis tpibus Iberia Pyrenea verſus arcticū oceanū: paſtores & armēta p diuitiis nō argētū exiſtimabat: ac ppterea Nomadę q̄ſi numadę appellati ſūt ab Homero hiſpani ad ſeptētrionale oceanū verſi. Vñ ī prio ſcribēs Strabo de hiſpania: Poeta inqt a viuēdi ritu ſeptētrionales pp̄os Nomadas appellat: ī paſcendo pecore aſſuetos. Hinc diuitię Gerionis quas Hercules abſtulit: armēta fuere: argumentū vetuſtatis Hiſpaniarū & gygātū Gerionū. Rurſus q̄ Phœnica lingua Celtę quaſi celitę cōflagratio Iouis dī: vt phibēt Talmudiſtę. Q đ adeo verū eſt: vt diuus Hieronym⁹ Celion incendiū interpteť: ſicut Macrobius ait: Itū Iouē a Thuſcis dici. A dictionibus igit Phœnicibus Celi: & Itus p ſyncopā cōponit Celtus & Celtę. i. Iouiana cōflagratio: nō qa a Ioue facta ſit: quā paſtores pcurauere: vt ait Diodorus: ſed qa ſub Ioue Galatha ſiue gallo facta eſt. Reges em̄ Ioues & Saturnos appellauerūt antiqui. Ergo qa phœnices mercatores frequētabāt Iberiā tanq̄ cōſanguinei: a qbus p magna parte erāt Iberi: vt Varro ſcribit: & Plynius refert in. iii. naturalis hiſt. itēq; quoniā Celtę nomē eſt phenicū: vñ origine traxit Noa qui & Ianus: idq; nomē phœnicū Celi & Itus cōmune fuit Ethruſcis & Gallis et hiſpanis: a quo duces Celii & Coriti nomē hūt: certū eſt argumētū: hos populos a phœnice Iano: qui ereptus a diluuio ex Scythia colonias miſit firmā habere originē. Amplius quoniā pyreneus nomē eſt greçū priſcis ſeculis impoſitū: magnū argumentū facit Gallos linguā ſimul cū litteris tradidiſſe Galathis & Gallogręcis: vt ſupra Xenophontē & Archilocū retulim⁹. Nec acceptādi ſunt greci: et ab his pendēres latini: qui aiūt Pyreneos dici a Pyrene ſocio Herculis greci: qa hęc fabuloſa ſunt: vt in. iii. naturalis hiſt. Plynius eſt author: et ante res Troianas qbus Hercules & Pyrenes & Cadmus & Orpheus extitere: fuir nomē Celtę ac Pyreneū. Regio pxima his mōtib⁹ corrupte nūc Pyrpiniana dī: cū ſcribēda ſit & dicēda Pyrepiniana. i. cōflagratiōis & incēdii oſtium & origo: qa ibi cœpere paſtores ignē iniicere. Nā pyre ignis: pinos originis dicūt etiā Phœnices: vt teſtant Talmudiſtæ: qui etiā hoc addūt: vt pinos & origo dicat. Ni vero & no magni noīs & famę interpteť. Hic pyrepini cōbuſtionis origo magni noīs eſt: a quo Pyrepiniana regio ſcribi debet: niſi forte quod vſitatiſſimū eſt in cōpoſitione per ſynęreſim & ſyncopā. e littera abiiciat: ſicut a Celite & Turrheno & Volturrena: & dicat atq; ſcribat recte Pyrpiniana. Geltę Turhno Volturhna. Hęc de rege ac geſtis Gallię. De Sueuo vero Germanoq; rege nō eſt dubiū: eū eſſe qui Sueuos cōdiderit: quorū meminerūt Plynius ī naturali hiſtoria & Tacitus de moribus Germanoq;. Ad huius patrē Gambriuiū veniſſe Oſiridē: & docuiſſe arbores putare: & fru

Pyrpiniana regio.

Sueuus.

Celtus

mentariã atq; ceruosam: supius diximus ex Diodoro ĩ primo li. asserẽte: vbi nõ vites nascũ

Alii ceruisiam vocant. tur docuisse Osiridẽ cõficere potũ ex ordeo & Herbis. Porro ad eosdẽ Sueuos veniisse Isidẽ tempore Alemãni Herculis & Thuscani Iasii locis suis demõstrabimus. Sunt argumento prẽualido Lyburnũ siue Cymba: qua Osiris & Isis ad eos per Rhenũ & fluuios alios nauigauerunt: & a frugiferę arboris ramis putatis: qbus Isidi sacra faciunt: & diuinas sortes exposcunt: de qbus Cornelius Tacitus de moribus Germanoꝝ referẽs: pars ingt Sueuoꝝ etiã Isidi sacrificat. Vnde aũt causa sit & origo: peregrino sacro parũ cõperi: nisi q; simulachrũ ipsum in modũ Lyburnę figuratũ: docet adiectã religionẽ. Cęterũ nec cohibere parietib9 deos: neq; in vllã humani corporis speciẽ assimilare ex magnitudine cœlestiũ arbitrãtur. Lucos ac nemora consecrãt: deorũq; noibus appellãt: sacrũq; illud est: qđ sola reuerẽtia vident. Et post aliqua: sortiũ ingt cõsuetudo simplex. Virgã frugiferę arboris decisam in surculos cõputãt: eosq; notis quibusdã discretos: sup candidã vestẽ temere ac fortuito spargunt. Mox si publice consulit sacerdos ciuitatis: sin Priuatim: ipse pater familias precatus deos: cœlũq; suspiciẽs ter singulos tollit: & sublatos: scđm pręmissam notam interptatur. Multa alia refert Tacitus: q̃ ad principes: quę ad sacerdotes: q̃ ad alios spectãt: hoc ꝓcipue quod ad Osiridẽ & Isidẽ spectat est: q; sacras sortes purata frugifera virga diuinat: & eorũ Lyburnũ venerant. Est aũt lyburnũ ꝓprie cymba & nauicula: qua flumẽ traiicit: qđ in. iii. Lyburnum. Satyra Iuuenalis significat dicẽs. Diues & ingenti curret sup ora lyburno. Traductum est tamẽ ad significandũ magna nauigia: vt in Oda Horatius: Ibis ingt lyburnis inter alta nauium amice ꝓpugnacula. Est aũt lyburnũ nomẽ barbarũ: qđ latine sonat nauicula velocissime currẽs: quã nunc ꝓprie vocamus fustã velocissime excurrentẽ siue mare siue flumen

Sequitur de morte Osiridis.

Titanes Tytanes Diodorus vocat hos gygantes tyrãnos: quos postea Hercules sustulit: nõ qa ipsi Tyteæ filii essent: sed q; a Titanib9 orti: etiã eorũ partes sequerent. Eos ipse Osiris iuste imperãs reges ꝓfecit ĩ dictis regionib9: vt significat idẽ Diodorus ĩ primo &. vi. lib. Et idcirco iustus Iuppiter ẽ appellatus: quia et si sustulit illorũ parẽtes impios Titanas: filios tñ illorũ pro patribus ꝓfecit: Libyæ quidẽ Anteũ. Phœnicię Busiridẽ. Phrygię iunioré Typhonẽ pro patre suo Typhone: sicut Milinũ iunioré in Creta pro Milino prisco quẽ peremerat: vt in sexto libro insinuat. Similiter in Italia pro Neptuno patre Lestrigonẽ & Phorcum substituit: et pro Chryseo Gerione Tarcesiisq; Titanibus deletis: rursus Geriones filios regnare in Hispania permisit. Ita Apis Osiris orbis monarcha effectus: et orbe cõposito in Aegyptum regressus: triumphalem columnam inscripsit: & Memphim in triumphũ: aut fundauit: aut ampliauit: vt notat Eusebius de tpibus supradicti Balei regis Assyriorũ. Itaq; Typhon ęgyptius: et vt Berosus ait & Seneca de sacris ęgyptiorũ: frater ipsius Osiridis inuidia accensus: in ęgypto Libya: Asia: & Europa: dictos ꝓfectos reges sollicitauit in necem fraternã: pollicit9 cuilibet prẽfecturã perpetuã suis locis: & liberũ regnũ: si cõtra se nõ ferrent Osiri ĩ: Isidi: & Herculi opem. Itaq; cõsciis ędis futurę dictis regibus: frater Osiridis Typhon fi lũ per insidias & dolum ꝑemit: de cuius nece in primo lib. Diodorus breuibus refert his verbis. Ex vetustis sacerdotũ archiuis: qui Osiridis tpe fuerũt: cõperũ est. Osiridẽ ęgypto iuste regnãtẽ a Typhone fratre impio atq; nephario interemptũ. Quẽ ille in sex ac viginti partes disse-

Typhon ęgyptius: oibus orbis gygãtib9 cõsciis: fratrẽ suũ Osiridẽ Iouẽ iustũ ęgyptium peremit: et ipse in ęgypto assumit tyrãnidẽ Busiris in Phœnicia: in phrygia vero ali9 Typhõ i Libya Anteus: i Celtiberia Lõnini: i Italia Lestrigões & i toto mari Milin9 cretẽsis.

ctum: cuilibet eorũ qui secũ tanti sceleris participes fuerant partẽ dedit: veluti tanti facinoris cõsciis: et vt simul ipsos defensores: custodesq; regni fidos haberet. At vero Isis eius dem sui fratris simul & viri necẽ auxilio filii: (Oros ei nomẽ erat) vlta. Typhone simul & qui cędis conscii fuerãt interẽptis: ægypti regnũ restituit. Cõmissa est ea pugna iuxta fluuium in parte Arabię: quã vicũ Antei appellãt: qđ nomẽ sortitũ est ex Antei morte ab hercule occisi Osiridis tpe. Hęc Diodorus. Quo loco patet Anteũ priscũ interemptũ fuisse ab Hercule viuẽte Osiride & in Arabia ægyptiaca: & filiũ eius Anteũ item iuniorẽ in Libya. In quinto aũt lib. Diodorus ægyptii ingt de Priapo scribẽtes: aiunt: olim Titanas: Osiride a se dolis interfecto: corpus eius in ęquas ptes diuisisse: hisq; domo clam elatis: partẽ pudẽdam in flumẽ: qa singuli eã respuerẽt abiecisse. Isidẽ tum vltã viri mortẽ: titanibusq; occisis: viri corpus quęsiuisse: partesq; reptas cũ iterato in formã pristinã hois cõiunxisset: atq; cõposuisset sacerdotibus tradidisse sepeliẽdas: vtq; veluti deũ colerẽt Osiridẽ imperasse. Seorsum vero pudẽda nõ reperta: cũ formasset pro deo coli: inq; tẽplo suspẽdi iussit. Hæc Diodorus de monarchia & honore: atq; interitu Osiridis cũ Berosо psecutus est. Nũc qm̃ de monarchia Herculis ægypti Berosus ꝓsequtur: pro quo notãdę sunt differẽtię inter herculem grẽcũ & ęgyptiũ: scribũt qđ verum est plures fuisse Hercules. Nã tres & quadraginta fuisse asserit Varro: quorũ primus fuit iste ęgyptius Thebanus: vltimus vero (vt ait) fuit Alceus græcus Alcmenę & Amphitryonis filius. Idipsum dicit Diodorus Siculus in primo & sexto lib. & in fine quarti: & Herodotus in. ii. li. vbi tradit se adnauigasse in Phœniciam: et inuenisse templũ Herculis cõstructũ: multis ętatibus & sęculis ante grẽcũ herculem Amphitryonis: pducitq; euidẽs argumentũ: q; hi duo apud priscos grẽcos venerationi erant. Nã ęgyptio templũ ingens fundabãt: inq; eo illi Herculi sacrificabãt vt deo: iuxta vero hoc ędificabãt templũ grẽco Herculi: cui nõ vt deo sacrificabãt: sed vt Heroi parentabant. Cicero in libro de natura deorum: etiã ægyptiũ Herculẽ cum pluribus cõnumerat. Itaq; ꝓbatissimi historici plures Hercules cõmemorãt: primumq; ac fortissimũ omnium ægyptium celebrant: quem teste Macrobio in Saturnalibus: iidem ęgyptii veneran tur: vt ortum in primo humani generis ortu: Et initio carentem. Auctor est Diodorus in primo libro. Herculi græco fuisse nomen proprium Alceus: cognomen vero nõ Hercules. i. pellitus totus: sed Heraclius. i. Iunonis gloria. Quod etiã Herodotus scribit in. ii. historiarũ lib. asserẽs hoc cognomentũ Hercules esse vocabulũ ægyptiũ nõ grẽcũ & ęgyptii Herculis cognomentũ: quod grẽci iniuste furati tribuerũt illud filio amphitryõis. Idipm Eusebius de prẽparatione euangelica insinuat. Quare cũ Ephorus ait: vnum fuisse verũ Herculẽ: qui prẽclara gesta quę tradunt solus perfecerit: equidẽ fatemur. Sed inficiamur filium Amphitrionis fuisse vel Herculẽ vel cognominatũ Herculẽ: quia hoc soli ægyptio peculiare est: sicut illi grẽco Heraclius. Igitur vt Diodorus & alii scribũt: Amphitrionis filio propriũ nomen fuit Alceus: propriũ cognomentũ Heraclius: ꝓpria genitrix Alcmena: proprius genitor Amphitrion: aut si vt asserunt: adulterinus spurius fuit: pater illi quidam grẽcus Iuppiter extitit. Econtra mater ęgyptii incerta est: pater vero certus Osiris iustus: cui ꝓximus erat genere: vt Diodorus: Berosus & Moyses significãt: qui etiam illi nomen ꝓpriũ fuisse Libyũ asserũt: a quo Libyos in triũphũ duxit: cũ antea phutei siue phaetontei vocarẽtur: vt asserit Iosephus & Hieronymus in cõmentario sup. x. cap. Geneseos Nã Hercules qui subacto orbe in Libya triumphi columnã posuit: equidẽ fuit ægyptius: vt in fine quarti libri Diodorus auctor est. Hinc Sillius in. xii. lib. Sardum ægyptii Herculis filium appellat: natũ generoso sanguine Herculis Libyci: nõ Alcei qui columnas Gadib9 imposuit ex parte Europę: vt Diodor9 scribit secutus fabulas græcas cum nullas ibi columnas nisi forte in sua Grẽcia posuerit: vtí paulopost in sequẽtibus insinuabit. At co-

Hercules grẽcus & ęgyptius

gnomenta Libyi filii Osiridis: ęgyptia lingua fuerunt. Her. Hercol. Arno. Musarno: & Ar. de qbus in quęstionibus Anniis diximus. Hercules ægyptius fuit ortus in prima hoim propagatione ante Troianũ excidiũ plus q̃ decẽ milibus annis ęgyptiis. Alceus vero gręcus minus mille ducẽtis: vt Diodorus in primo libro scribit. Q̃d si reducimus hos annos ęgyptios ad cursum solis quo vtunt Chaldęi: Scythę. Hebręi: & Ianigenę siue Celiti Itali: qui a Iano Cęlo didicerũt annũ: a motu solis: & menses a cursu lunę: vt Berosus scribit: & Diodorus in. iiii. lib. cõfirmat: equidẽ Hercules natus est paulopost Ninum: vt Berosus tradidit: a quo ad Troianũ excidiũ supputant plus octingẽtis annis: qui efficiũt plus q̃ decem millia annoꝝ ęgyptioꝝ: vti exposuimus. Rursus hic Hercules ęgyptius ob antiquitatẽ dicitur carere initio tpis: teste Macrobio in Saturnalibus. Ille vero ob nouitatẽ dicit floruisse ętate Euristei regis: cũ Argonautis paulo ante Troianũ excidiũ: vt Diodorus in. iiii. lib. et alii oẽs conscribũt. Rursus teste Diodoro in primo lib. ęgyptius floruit Osiridis tẽpore in primo ortu humani gñis: quãdo gygãtes & monstra erant: & dii vetustissimi cũ gygantibus bellũ gerebãt: vt etiã ipsi gręci confitent. At Alceus gręcus floruit circa Troianam euersionẽ: quãdo extãtibus vbiq; vrbibus & regibus monstra & gygãtes esse desiuerãt: simul & dei vetusti: qui cũ his bella gessere: vita excesserãt: ante quoq; illũ Amphitrionis Alceum: multis ętatib⁹ & sęculis: templa diis & Herculi ęgyptiis dedicata legunt. Amplius vt idem Diodorus arguit: ęgyptius Hercules fuit circa tẽpora Nini: rudi ad resistendum sęculo: quãdo quidẽ arma ferrea nõ erant: sed claua lignea & ferarum pellibus pro armis vtebant. Alceus affuit domito iam orbe & legibus atq; regibus formato: & instituto: et formidoloso ferro inuẽto. Nã & Argonautę ferro armati erant: & Alceus armis tectus: clauaq; ferrea instructus: vt Verrius tradit. Erem̃ vt ait: cũ a Thelamonis portu p Lucumones Thuscos pgeret ad Euãdrũ: armatus pdiit: clauãq; ferreã secũ ferebat. Cũq; apud Cyminios Lucumones iactabũdus de viris⁹ suis gloriaret: rogatus a principibus Thuscis: vt vires suas ostẽderet: clauа ferrea iacta: illis lacũ Cyminiũ effodit. Idẽ asserit Seruius⁹ super illud verbũ. viii. ęneid. Cymini cũ mõte lacũ. Fertur ingt fabula cũ Hercules ad Euandrum pgeret: rogat⁹ a Cyminiis populis: vt aliqd virtutis suę ostẽderet: vectẽ ferreũ quo ad exercitiũ vtebat: terrę infixit. Q̃d cũ nemo extrahere posset: tandẽ rogatus sustulit: secutaq; illũ vis immẽsa aquę: lacũ Cyminiũ effecit. Quare ęgyptius pellit⁹ fuit: sed hic ferratus fuit. Sane sciẽdum ẽ Seruiũ nõ dicere fabulosũ iter Herculis a portu Thelamonis p fanũ Volturnę Lucumonesq; Cyminios ad Euãdrũ. Nã & hoc Verrius scribit & Diodor⁹ Siculus i. v. lib. refert: ab Hispania reuersũ Herculẽ cũ Argonautis i portũ Thuscię Thelamonis iuxta Turrhenã adnauigasse: & ab Argonauta duce Thelamone inditũ nomẽ fuisse: oẽs vero asserũt illũ ad Euãdrũ prexisse a portu ꝓximo fano Volturrenę: ab eodẽ dicto portu herculis. Quin teste Verrio discedẽs a Lucumonib⁹ ex faulib⁹ puellã Faulã rapuit quã Romani deã fecere: vt idem Verrius scribit & Lactantius cõfirmat in primo libro. cõtra gentes cap. xxi. Porro fabulosum Seruius ęstimat infixa terrę nõ posse extrahi: aut extractũ sequi tantã vim aquę: vt lacũ efficeret. Cõtra eum tñ est Plynius in. ii. lib. naturalis historię qui & in Cyminiis & in Veiẽte ad Aras mutianas eẽ loca scribit: qbus infixa euelli nõ possunt. Naturale quoq; est Cyminiis locis oia esse aquarum sublatentiũ & erumpentium plena: & locũ lacus Cyminii instar peluis aut conchę esse: facileq; a parua aqua potuisse aliquot diebus cõpleri a sublatente aqua: pertusa iam terra & aperta ferreo vecte: ac propterea nihil fabulosum eiuscemodi auctores tradũt: vt credidit Seruius. Item differunt: quoniã Heraclius nulli parti orbis militauit: sed solum Euristeo regi priuato: cum Argonautis paruit: nõ ad gentium salutẽ: sed perniciem. Exercuit enim circa Colchos li-

Herculis ortus

Her. Alceꝰ

Cyminiũ lacum vere factũ ab Hercule asserit

tus excurrẽs auxilio & dolo pstituręMedeæ vellus aureũ furatus est: fugãq; piratico more iniit: vt insinuat atq; exponit Diodor⁹ in. v. li. in quo detegit fabulosa q̃ Gręci de his sacrilegis dolosis fingunt ad rem priaticam honestandã. Quo pfecto falso honestamento vsi sunt etiã in excursione piratica circa Iliũ: in qua noctu per dolosas insidias Laumedontẽ patrem Priami peremerunt: nihil eiuscemodi suspicantẽ. Quũ vero littus Aphricanũ excurreret: non Anteum qui nõ erat occiderũt: sed pastorẽ cognomento draconẽ: cui erãt aureę. i. fulueoues: vi ligatũ: eo cernẽte / rapuere oues: vt Diodorus exponit. Non militãt igit hoim Aphricę saluti: qui Aphros pacificos & innoxios oppresserũt. Pari modo quũ Hispanicũ littus percurreret: falso finxerũt Gerionẽ occidisse: qui iã pterierat: & Herculi Libyo cesserat: cui⁹ ossa noiaq; & cognoia pmanebant in Hispania: sed certe ab Hispanis cum Thelamone atq; argonautis fugatus Alceus falso cognominatus Hercules adnauigauit in Iluam Italię insulam: a qua in Thuscũ portum Thelamonis iuxta Turrhenã planiciem classe puectus est: vt in. v. Diodor⁹ exprimit. Porro ab eo terrestri itinere p Cyminios Lucumones ad Euandrũ Romã pergẽs: more piratico Faulã puellã sustulit: q̃q̃ Verri⁹ dicat fuisse pręmiũ ei⁹: & Caccũ ꝓpotentẽ Cãpaniæ atq; regni ducẽ: phibentẽq; Euandrũ ne iniussu Tarcontis regis Turrheni Auentinũ incoleret: nõ vi sed dolo peremit. Teste em̃ Solino Caccus i Labyrinthũ siue carcere a Tarcõte Turrhenię rege cõiect⁹ fuit: sed frustrat⁹ vicula & cõpedes / Cãpaniã & loca pxima tenuit: atq; valide cõmuniuit. Ita vt alii scribũt in gratiã & amicitiã Tarcõtis rediit. Cũ q; resciret Latiũ occupari ab Archade: licẽtia Fauni: non iussu Tarcontis: solus & inermis in Auentinũ se cõtulit: phibitur⁹ nequid sine voluntate Thuscorũ teneret, Itaq; ab Archadib⁹ nõ Heraclio boues sustulit: & in Auẽtinũ traduxit. Heraclius qui tũc aderat noctu more piratico / spelũcę igne iniecto illũ suffocauit. Quare timẽs turrhenos: solitã fugã iniit. Et vt ait Solin⁹: quũ obsiderent itinera: filiã Naulochi Appuli pcaci⁹ viis ifistentẽ lonẽ interemit: et ab ea litt⁹ lonicũ dici pmissum est in Apulia tantũ ob illi⁹ benemerita: cũ tamẽ teste Liuio in v. ab vrbe cõdita: & clari⁹ Diodoro in. vi. li. a se omne litt⁹ circũ Italiã Turrhenũ dici iussissent. Nã circa eiuscemodi Troiana tẽpora Tarcon & Turrheni toti⁹ Italię principatũ & monarchiã tenebãt: ad quorũ opes florẽtes mox excisa Troia primũ cõfugit Rutulorũ rex Turnus teste Liuio in primo ab vrbe cõdita, & deinde æneas Troia ꝓfugus: vt author est Virgilius in. viii. ix. &. x. ęneidos. Hanc fugã & dolos vt honestarent: Euãder & Archades tradiderunt posteris: hũc Caccũ vilẽ fuisse latronẽ: & Heracliũ diuina quadã virtute illũ peremisse: & vt de Laumedonte & Colchica fuga: & Draconis violentia: atq; Hispania: etiã pari forma de Italia & Cacco multis fabulis mendacia cõtexerũt. Nõ ergo imperauit vniuerso orbi Heracli⁹: & gigãtes sustulit ab Aegypto: Phœnicia: Asia: Italia: & Hispania: quę ꝓuincię legitimos reges sequebant: & nullos tyrannos aut gigantes nouerãt: sed cũ Argonautis piraticã dolis & insidiis & maleficiis exequutus: piratę nomen apud Chaldæos sortitus est: vti locis suis Berosus nominabit. De Hercule igitur hactenus secundũ alios: nunc solum de Aegyptio audiamus Berosum veracissimum historicum.

Cędes Laumedontis. Draco.

Faula. Caccí mors

Io.

Hercules Osiridis filius: cui nomen est Libyus: cum Iside in ægypto sustulit Typhonẽ: in phœnicia Busiridẽ: alium vero Typhonẽ i phrygia: Milinũ in Creta: Anteũ in Libya: Lomninos in Celtiberia: a qua substituto illis rege Hispalo: ad tyrãnos Italiæ cõuersus est. Cũq; in Italiã per

Hercules ægyptius.

lã ex supradictis manifesta sũt q̃ hoc loco Berosus scribit de ęgyptio Hercule: cui⁹ incipit enarrare monarchiã i toto orbe: & quos tyrannos gbusve locis deleuerit: & qs post Geriones in Hispania rex ab Hercule creat⁹ fuerit: videlicet Hispal⁹: a quonõ dubiũ est & Hispalim vrbẽ cõditã: q̃ nũc Sibylia dicit: et tota Hispania quasi Hispalia ab ei⁹ colo

Galathes Gallorꝝ pr̃.

niis dicta. De Galathe quoꝙ rege nomen accusat Galathes & Galathiã dictos: quos nũc Gallos & Galliã dicim⁹. Celtas trãsiret: ꝓmissu parẽtũ Galathea genuit illis Galathem regem.

Hoc em̃ tã Berosus q̃ Diodor⁹ ĩ. vi. significat dicẽs, Celticis olim impauit vir egregi⁹: ex quo filia corpis magnitudie vltra naturę modũ: decoreꝙ ceteras excellẽs orta est. Hęc cũ virib⁹: tũ p̃cipue ſpecie elata: oẽs q eã vxorẽ expetebãt cõtẽplit: exiſtimãs neminẽ ſuo mſimonio dignũ. Inde quũ Hercules bello aduersus Gerionẽ moto veniſſet ĩ Celticã: inqꝫ ea ciuitatẽ Alexiã cõdidiſſet: admirata Herculis tũ virtutẽ: tũ corporis ꝑſtantiã: ꝓmiſſu parẽtũ ei⁹ cõcubi tũ expetiuit. lũcta illi: filiũ genuit noĩe Galathẽ: q coęuos ſuos cũ virtute animi: tũ virib⁹ corporis exceſſit. Vir factus quũ paternũ regnũ ſuſcepiſſet: plures oras ſubdidit ſibi ꝓpinquas: præclaris reb⁹ geſtis. Quũꝙ ei⁹ gloria efferret: ſubditos oẽs a ſuo noĩe appellauit Galathas: ex quo oĩs regio Galathia dicta eſt. Ex his verbis Diodori patet ꝙ tpe Herculis Galathia cœpit dici: quã nũc Galliã dicim⁹: a Galatha filio Herculis ægyptii: a quo Gerion perẽpt⁹ fuit. Cui accidit qđ Solin⁹ ſcribit: Galathas Aſię poſitos fuiſſe priſcis ſeculis a primis Gallis. Porro: vt ſupra expoſuim⁹: Alceus nõ fuit priſcis ſeculis: ſed egyptius Libyus. Quare Hercules ægyptius regnauit & impauit poſt Hiſpanię triũphũ in Gallia: & vrbẽ cõdidit Alſeam nũc Alſerã dictã ĩ ducatu Burgũdię: finibuſq; Eduorũ. Greç⁹ Diodor⁹ illã ꝓtulit corrupte Alesiam: quũ Alſeã vocabulo egyptio ſiue vt nũc Alſerã dicere debuiſſet. Nã qđ Hebręi Alaſã: ægyptii Aleſam: & p trãſpoſitionẽ literarũ Alſeã ꝓferũt: id eſt copulãs & cõmiſcẽs. Nã eo loci Hercules Herculeũ regnũ: ſemẽꝙ cõmiſcuit Celticis. Cęterũ Diodor⁹ ibidẽ: ait hos Galathas adiũctis Cymbris & Cymmeriis: oẽm Aſiã & greciã occupaſſe: & Galathas ĩ Aſia fũdaſſe: & q in greciã trãſiuerũt Gallogręcos appellatos his priſcis ſeculis: vt etiã Solin⁹ & Ioſeph⁹ aſſerũt. Quare cũ illis eſſet literarũ Galathicarũ vſus: vt ſępe oſtendim⁹: nõ exile argumẽtũ eſt: ꝙ Mæones aiunt a Galathis ad ſe: & a ſe in Græciam aduectas literas: & non a Phœnicia a Cadmo. Hoc loci etiã facit ꝙ poſtremis tpibus Ili regis Troiani ętate: vt Manethon enarrabit: iunior Galathes vicit Sarmatas Tanaidicos: & Galathiæ alias colonias fũdauit: vt ĩtelligam⁹ etiã diu pſeueraſſe Gallorꝝ potentat⁹ in Aſia: & ob id ſemp literas & inſtitura Gallica fuiſſe: qđ Greci vt ſe primos fingerẽt: induxerũt falſo Cadmũ a Phœnicia literas adducẽtẽ: qđ neꝙ vetuſto authore: neꝙ alia memoria vt fit in tãta re in archiuis ſacerdotũ vt publicis bibliothecis ſeruata: vnq̃ ꝓbare potuerũt: vt cõtra figmentũ greçorũ arguit Ioſeph⁹ contra Appionẽ grãmaticũ. Deniq; Diodor⁹ aſſerit ibidẽ: Romanos Galathas vocare: quos Celtas alii vocãt. Qđ profecto verũ eſt vernacula lĩgua. Nã grãmatice illos nũcupãt Gallos dẽpta vltima ſyllaba at: per figurã grãmaticalem.

Alſea.

Alſeta.

Galathæ Aſiani.

Aſſerit Feſtus Thuſcos Italię ante ſic vocatos tam a Thuſco rege filio Herculis q̃ a ſacrifico ritu. Quo loci aduerte vt aiũt Talmudiſtę: hæc vocabula Scythica & Aramea eſſe Tuſſum tuſcũꝙ. Nã vt aiũt: ſæpe duplex ſſ. vnũ permanet apđ eos: & aliud trãſit in c. vt phœniſſa & phœniſca: libyſſa & libyſca: lariſſa & lariſca: ita pari forma Tuſſa & tuſca. Qđ etiam cũ o proferunt toſſa & toſca. Verũ ea differẽtia eſt: ꝙ per o Toſſa vel toſca ſignificat rupes abſciſas & loca difficilia aditu: & hoc ꝓbant: ꝙ In Italia decem annis debellauit: & expulit Leſtrigones: poſtꝙ. xx. annos apud illos pacifice regnauit: multaq; illis oppida a ſuo nomine & a ſuo cognomine Muſarna ſicut Gedroſiæ & Carnaniæ fundauit: & loca aquis impedita habitationi hominum commoda fecit. Anno itaq; Balei. xli. orſus in Italia pugnam contra gigantes: biennio ante illius obitum illos deleuit. Ita ab Hiſpalis Hercules venit in Italiam: Leſtrigones & omnes ty-

* S in c.

rannos ſuſtulit: Arnos: Lybarnos: Muſarnos a ſe cognominatos cõdidit. trigintaq; annis rexit: & accerſitum Thuſcum illis regem reliquit.

in trãſlatione Chaldaica quã Targũ appellãt: vbi pſalmo. ciii. dicit Chaldaice: cõuertit Toſcũ ĩ fontes aquarũ: Hieronym⁹ &. lxx. traduxere rupem dicẽtes: cõuertit rupem in fontes aquarũ. Porro ſi per u ſcribatur tuſſum & tuſcum: ſignificat loca augurio conſecrata: quorũ aditus prophanis difficilis eſt: dicẽte Virgilio in. vi. Procul o procul eſte pphani: cõclamat vates: totoq; abſiſtite. luco. Ergo ex hoc patet primũ Tuſciam dictam a Thuſco Scythiæ Tanaidis rege: a quo in Tanaide Thuſcos Ptolemęus deſcribit: ac propterea hunc Thuſcum fuiſſe Aegyptii Herculis filium conſtat: non Heraclii: cũ quia non eſt nomen græciæ ſed Scythię: tum pręcipue q ætate Alcei venientis ad Euãdrũ Tarconi rex Tuſcorũ erat: & Turrheni legitimã Italiæ monarchiã tenebãt: potiuſq; illum fugauerunt: q̃ eius filiũ expeterent. Nam vires erãt de ſanguine Thuſco non græco: vt Virgilius in. x. æneidos: & Fabius Pictor: & Seruius indicãt. Itaq; de Hercule egyptio & eius filio Thuſco intellĩgit Feſtus: quippe qui etiã vocabulũ ipm (vt Talmudiſtę) exponit primũ dicens. Thuſci ingt: a Thuſco rege filio Herculis dicti: & Tuſcia q difficilẽ aditũ habeat vt toſculũ. Nã toſca Cicero ait eſſe loca augurio conſecrata: aut aſpera & difficilia. Hęc Feſtus. Poſt hęc autẽ Tuſcia: quia ſicut ante oẽs gentes dedita fuit religionibus: ita excelluit arte colẽdi eas: vt author eſt Liui⁹ in. v. ab vrbe condita: idcirco poſteriorib⁹ Turrhenis cõfirmantibus vocabulũ magis q̃ interꝑtantibus a ſacrifico ritu fuerũt Thuſci appellati: vt Plini⁹ author eſt in. iii. naturalis hiſtoriæ: & Dionyſi⁹ in primo libro: & Seruius ſuper æneida teſtant̃: & Feſtus iiſdẽ aſtipulat̃. Quo vero anno cœperit bellũ contra Leſtrigones: & quo tẽpore Italię ĩperauerit ante filiũ Thuſcũ: ex his quę Berosus ſcribit hoc loci patẽt. Beneficia vero ei⁹ Italia ꝓbant vt ait Berosus: loca a ſe condita: & coloniæ poſitæ: quas ab eo Libycas dictas inſubribus Mediolano & Vercellis: notat Ptolemæus. Inde poſt Aſtam coloniam memorat Lybarnã: rurſus in Alpinis Lariał: id eſt Leoninã inuictã regionẽ. Nunc Lariam Lacũ maiorẽ dicunt. Rurſus ait. Loca ſtagnantia habitationi reddidit. Hoc potiſſime in planitie Florentina egiſſe non eſt dubiũ. Nam vt in Anniis quæſtionibus expoſitũ fuit: vocabulũ Pheſulę argumento eſt planitiem paludoſam fuiſſe: & fama Fluentina cui ſtandum eſt: id aſſerit. Ergo eam Aegyptius Hercules habitabilẽ fecit: reductis omnibus ſtagnis & paludib⁹ in alueum vnũ. Cui rei duo inuincibilia hiſtoriæ argumẽta reliquit Hercules: ꝙ & illis ſuum inſigne Leonem preſtitit: & fluento ſuum Aegyptiũ cognomentũ Arno indidit ad hanc vſq; ætatẽ. Et collem Vetulonię ab eius cognomẽto ad hæc tempora vocamus Muſarnũ. Et ad quintum lapidem vocamus Muſarnã vrbem: cui⁹ eximię vetuſtatis ruinę ac fundamenta viſuntur: & coſmographi indicant. Carmani & Taſpiades ipſi ſunt Muſarni: id eſt eruditi Herculei. Hi orti ſunt generoſo Libyci Herculis non Alcei Heraclei ſanguine: vt in libro. xii. Sillius cecinit. Horum ergo partem in Carminia colonos dimiſit: vt vocabulũ accuſat Muſarnũ: & Taſpis: quos ibi deſcribũt Geographi: & partẽ Vetulonis Harbanis conceſſit: quorũ nomen & vrbs Muſarna perſeuerat: & partem cum Sardo & Iolo Sardiniæ prefecit: ante quos Veii Thuſci cum Phorco rege illuc conceſſerant: vt in premiſſis commentariis comprobauimus. Nec tamen eos aliunde miſit in Sardiniã q̃ a Vetulonia et Herbanis Muſarnis. Cui argumento primũ eſt: quia perfunct⁹ laboribus Hercules oraculo accepit ad conſequendã immortalitatẽ conferre plurimũ ſi colonias in Sardiniã mitteret Taſpos ſiue Toſpiades cum Iolo ſibi nepote: vt Diodorus in. v. libro exprimit. Porro Hercules perfunctus eſt laboribus in Vetulonia: quia vltimũ bellũ in Italia geſſit vt expoſitum eſt et in Herbano ſuo caſtro Vetulonię iuncto/Thuſcũ filium regẽ reliquit/a quo ad hæc tẽpora regionẽ paratuſſam & pontẽ paratuſſum ſiue paratuſcũ dicim⁹ vt inferi⁹ norabitur. Nã

Tuſcum.

Arnus.

Muſarna.

nihil post fecit q̄ ad conuiuendum Hispanis & concedendum naturæ illo conceſſit. Ab Musarna iſta Harbana regione ſua Hercules functus bellicis laboribus: Toſpiades cum Iolo mi
ſit. Secūdū argumentū eſt: q̄ in hoc agro non muſarnū modo cognomentum permanet ſed Iolum nomen: Rus in Iolum. Nec obſtat ſi quis obiiciat q̄ Hercules perfunct⁹ eſt laborib⁹ in
Libya non Thuſcia. Nam columnā victoriæ ſignū in Libya poſuit. Sed hoc facile ſoluit: quia
Hercules vbi pfunctus laboribus. Iolam & Iolū ſicut Iolaum diuerſa lingua pronuntiat & Iolū proferūt. Porro q̄d obiicit Herculē perfunctū laborib⁹ in Libya: falſum eſt. quia teſte Diodoro in fine quarti libri: columnā
in Libya poſuit: ſubacta magna parte orbis: & nō toto orbe. Nam Aſiam omnē & mare medi terraneū atq; Aphricā ſubegerat: vt Beroſus inſinuauit: reſtabātq; ſibiipſi gerēda duo mala bella. vnū contra Geriones in Hiſpania: alterū in Italia in quā in triumphū armenta Gerionis traduxit ab Hiſpaniis. Quare in Italia perēptis Leſtrygonibus perfecit labores bellicos. Itaq; in triūphum ſubactarū partiū duarū orbis cū toto mari pontico & mediterraneo colū
nam in Libya poſuit: facile duas alias ad monarchiam reducturus.

Altadis phi loſophia. Nō inerudite philoſophabat Altades ſed imperite vixit. Eius philoſophia veriſſima hęc erat: vti Beroſus inſinuat. Vanus & ſtult⁹ eſt: qui cōtinuo labore ac miſeria militat in exitium ſui / & humani generis. Itē omnium ſtultiſſim⁹ eſt. qui iugi deſudatione theſaurizat: nō ſibi & genti. Amplius: qui abſtinet vſu rerum et glorię a ſe partarum nequiſſimus eſt: quia teſte Salomone: qui ſibi nequam eſt: nūq̄ alteri beneficus erit.

> Altades duodecim⁹ rex Babyloniis fuit: regnās annis. xxxii. Hic interpoſuit tēpus ſuum delitiis: exiſtimans vanū eſſe laboribus: & ſuę vitę miſeria continua laborare: non quidē aliorū humanęq; gentis vtilitate ac beneficio: ſed exitio ac ſeruitute. Idcirco ſuū inſtitutū fuit: vt vita diuitiis & gloria: aliena ſtultitia & miſeria a ſuis maioribus partis ſibi frueretur quo ad viueret.

Ex hac philoſophia duo recte colligebat. primū abſtinendum eſſe ab omni labore bellico & lucroſo: quia in bellico ſudore: ſibi labor: & gentibus cędes occurrit: & in lucro miſer & infelix auarus efficit: magis cuſtos diuiriarū q̄ dñs. Alterū fruendū eſt bonis & gloria: aliena miſeria & ſudore partis: ne incidas in miſeriā & ſudores: dū parta bona fugis. Porro imperite vixit: quia more aliorum inter pellicū greges & catamitos degebat: & bonis partis & gloria non fruebatur ſed abutebatur. Sed hac philoſophia Chaldaica miſſa: redeamus ad noſtros.

Gallorum nomina. Sępe variatū eſt Celtarū nomē. Nā principio Samothei dicebātur: inde a Celto Celtæ: poſt a Galate Galatii: hīc a Belgio Belgę: poſt a Romanis Gallī: poſtremo Frācigenę. Fili⁹ itaq; Herculis Galates nomē Gallis dedit: qui apud illos regnauit ętate Al

> Huius Altadis tēpore Hercules filium Thuſcū ex Araxa ſuſceptū ex Tanaide regióe euocat. Galathes a quo Samothei galli dicti: eius ætate regnauit apud Celtas: & Vandalus apud Tuyſcones.

tadis philoſophi: quē exiſtimo refugiſſe bella: cū quia delitioſus erat: tū pcipue qa Herculeę monarchię par nō erat. Germanorū quoq; nomē ſępe a ducibus variatū fuit. Nā ab exordio et ferme i toto Tuyſcones dicebanť: i parte vero Gābriuii: ante Ingheones: poſt Iſteones: Hīc Sueui: poſt Vādali: inde Alemāni: deinde Thetanes & Theutones: poſtremo a Romanis: vt Tacit⁹ aſſerit: Germani dicti ſunt. Tępore Altadis Vādalus Tuyſcones rexit: a quo nō ſolū Vādalos pdiuiſſe ſed & Vindelicos: nomē eſt argumēto. Nāq; Vindelici Vādalici fūt: quia idem nomē apud diuerſas nationes mutatis vocalib⁹ ſolet variari & quādoq; ſyllabis: vt pa

Germanorū nomina. Vandalus.

ne: pan: pen: & Taſpis: teſpis: toſpis: vt ſupra diximus: & ſoſa: ſuſa: ſumſa: & anca: inca: vnca: vt in ſequente cōmentario exponemus. Pari forma Hetruria etiā ipa ſępe mutauit nomē vti Plinius aſſerit in. iiii. naturalis hiſtorię. Nam a Comaro Comara: & a Iano Ianicula ſiue Ianigena: & a Razenuo Razena dicta fuit: vt Beroſus aſſerit: & Dionyſius inſinuat de Razenuo. Nunc a Thuſco filio Herculis Thuſcia & Thuſia dicta eſt: vt Feſtus eſt author. Totaq; prouincia nomē mutauit: qm̄ vt clare ait Plini⁹ in. iii. & Dionyſi⁹ in primo lib. inſinuat: principio dicta eſt Vmbria ab Vmbris qui eam coluere: inde Pelaſgia a Pelaſgis qui Vmbros ab imperio exegere: & paulo poſt Turrhenia a Lydorū rege: a quorū ſacrificio ritu: mox a grecis Thuſcia cognoīata fuit. Thuſc⁹ igit rex eſt: a quo ſolū Vetuloniēſis ager Paratoſſus ſiue magn⁹ Thuſc⁹ dicit ad hęc tępora: vt oſtēdim⁹ in genealogiarū cōmēto. xxii. his tēporib⁹ a Tanai patre Hercule deuocatus venit in Herbanū paternū caſtrū in quo ad hęc tępora pſonat Toſſum ſiue Toſcū nomen. Cui etiā argumēto eſt q̄ Vetulonia ferme iūcta Herbano: tūc & vſq; ad Romanoꝝ iperiū: fuit regia Italiq̄ / & regū Thuſcię. Et idcirco pfunctū laborib⁹ Herculē in ea regnaſſe nō dubiū eſt: & i ea creaſſe Thuſcū Coritū: id eſt haſtatū louē: vt mox apariem⁹ in ſequēte cōmētario. Ab eodē ergo Thuſcos circa Tanaim dictos mēorat Ptolemę⁹.

Hetruriæ nomina.

> Hercules Thuſcū filium Ianigenis creat Corītum ex more. Quo etiam illis rege relicto: ipſe ſenex admodum in Celtiberos reuertit: anno Altadis. xxxix. & regnauit ibi atq; obiit: cui Celtiberi tēplū ad illius Gades: & ſepulcrum & diuinos honores tribuerunt: plurimaſq; illius triūpho & nomini vrbes dedicauerūt: vt Libyſoſonam: Libyſocam: Libuncam: Liboram.

Plura digna mēoratu hoc loci explicat Beroſ⁹: latinis hiſtoricis & ali quot grecis ſonātia: vt qd Pōponius Mela ſcribit: ſepulcrū & tēplū ægyptii Herculis ad Gades in Hiſpaniis eſſe: ac ꝓpterea ſenē Herculē ibi regnaſſe & obiiſſe: ꝙq; Gades colūneq; hui⁹ ſunt nō Alcei. Nā etſi Diodor⁹ greꝯos magis recitās & nō ꝓbans in iiii. lib. dicit Alceū poſuiſſe colūnas: nō tamē aſſerit in Gadib⁹ ſed i Europa: et ſi id ſcripſiſſet: vtiq; mox id reuocauit dicēs prioris Herculis geſta fuiſſe a poſterioribꝰ tributa Alceo: quaſi vn⁹ fuiſſet Hercules. Sed qd maximū argumētū ꝓbet: ſunt vrbes cōditę ab Hiſpanis illi⁹ ꝓprio nomini atq; triūphis: quarū prima Beroſus Libyſoſonā dicit. Sane ſciendū eſt vt ſupra dixim⁹: a diuerſis diuerſimode idē nomen ꝓferri. Pari forma Soſon: Soſa: Suſa: Sumſa idē a diuerſis ꝓnuntiať.

Suſa.

Eſt autē Perſicū nomē Suſa: ſignificās vt aiūt Talmudiſtę / equū & equitaturā regiā. Et vrbē forū q̄ auguſtū: quo eqtes duceſq; impatori occurrūt Suſam vocant. Hinc vt diuinæ literæ tradūt in vita Heſter: caput regni Artaxerxis Medorū impatoris dicta eſt Suſa. Hinc Aſſyria Suſiana. Eodē modo finē vrbis Vetulonię quo Larthi eqtatus Lucumonū cōueniebāt: ad hęc tępora Sūſam vocam⁹. Itaq; q̄d Chaldęi Soſon: Perſę ſuſam: idē Hetruſci Sumſam vocabāt. Hinc Hiſpania Herculea Libyſoſon: eſt Libyi forū auguſtale: quo ipſi triūphāti oīs Hiſpanic⁹ eqtat⁹ occurrebat. Quā vrbē Romani ob honorē Libyi per interꝓtationē vocauerūt Foroauguſtanā ciuitatē: & illi ius Italię tribuerūt: q̄ antea Libyſoſona dicta erat: vt memoria ſeruat Plini⁹ li. iii. na. hiſtorię ca. iiii. Porro Ancā: Incam: Vncā: cū diuerſę gētes idē intelligāt: & monile ſublimi collo ipoſitū ſignificet: vt Hieronym⁹ & Talmudiſtę iterꝓtanť: cōſ quēs ē vt Lybūca ſit vrbs quo Libyus triūphās ſublimi ſuo collo torquē adiecerit: ſiue ſignū victorię ac nobilitatis. Siliter qa teſte Hieronymo & Talmudiſtis: Soca & Socot tentoria caſtraq; ſignificat: neceſſe eſt Libyſocā eſſe Libyi vrbē locūq; quo initio tētoria poſuit & metatus eſt caſtra. Cui eſt argumēto: q̄ teſte Ptolemęo ea vrbs eſt i Herotanis: id eſt a pellito ſignatis. Her em̄ vt diximus: cognomētū eſt Herculis: & pellitū ſignificat. Ota vero ſignū & ſigna

Sepulcrum Herculis. Gades.

Soſon.

Anca Inca Vnca.

Soca. Libyus.

tũ significat teste diuo Hieronymo, ibi eñ & metatus est castra: & designauit castris locũ Li
Herotani Or Am. byus vt Herotanũ nomen accusat. Ergo cũ aspiratiõe Herotani scribẽdi sunt: & male ĩ Pto
lemęo sine aspiratiõe ĩuenit Erotani. Cęterũ Orã ꝓprie vt Hieronym⁹ sentit: ex or & am cõ
ponit: quę gentẽ & irã significat. Hinc Liborã Libyi gens irata significat: quæ primũ vídeli
cet in Geriones ꝑ Hercule ira excanduit. Has oẽs vrbes leges quasdã in Ptolemaica descri
ptione Hispaniæ: alias in .iii. naturalis historię Plinii: & aliis Geographis. Quę cũ ita sint: mi
ror cur nõ puduerit gręcos tam euidẽter mentiri de Hercule. De inito regno Thusci apud
Vetuloniã tria extant argumẽto: ꝙ nomen eius circa Harbanũ paratussum ꝑmanet: ꝙ va
dus Tuscanẽsis ad hęc tẽpora dict⁹ est in ei⁹ agri medio: ꝙ solũ illi Hercules leonẽ hastatũ. i.
coronatũ more antiquo ad hæc tẽpora ĩsigne relięt. Hasta eñ pro corona vtebant veteres.

Argumẽtũ est: dũ Hercules de gi
gãtib⁹ ĩ Italia triũphasset: & ꝑ Thu
sco in Tanaim misisset: etiã a Gallia
pign⁹ virtut| Galatheũ puerũ susce
pisse: quẽ cũ coloniis ĩ Sicilią Thusc⁹
misit. Hinc Galathenas colonias ĩ Si
cilia describit Plini⁹ in .iii. naturalis
hist. Erat ergo iã creat⁹ Corit⁹: cuius munus erat cũ rege dare colonias. Circũ Italiã etiã Ma
ritimas colonias dedit Hercules post initũ regnũ: vt in Sardiniã Iolaũ cũ Tospiadibus: & cir
ca Istriã Liburnos: id est Libyi remigatores. Vrna eñ vas vocant ad modũ remi factũ: lato et
amplo corpore: & lũgo ac stricto collo: qđ & palatuũ dixerũt: repostoriũ vestalis sacri cineris
Hinc Cymbã lato corpore & stricto lõgoꝙ rostro cũ remis velocissime currentẽ: quã nũc di
Cymba. Fusta. Liburnus. cim⁹ Fustã: tũc ab ĩuẽtorib⁹ Liburnũ: id est Libyi vnũ vocabãt. Quo autẽ pacto Thusc⁹ Pa
latuã militią & initiamẽta quæ patris Herculis erãt docuerit Razenuos: satis in ea lucubra
tione fuit expositũ quæ est de Vadimonis lacu Nauiso.

Galatheũ puerũ ad Herculẽ missum in Sicilią cũ coloniis misit Thuscus. Idẽ Thu scus primus Palatuã militią: & initiamẽta Razenuos Ianigenas docuit.

De. XIII. rege ASS.

Certũ est Narbonensem Galliã ab hoc filio Galathei cognoĩtã: quam puinciã Romanã postea Senat⁹ po
pulusꝙ Roman⁹ dixit: iusꝙ Italiæ il
li tribuit: de qua Plini⁹ in .ii. natura
lis historię cõplura: tũ præcipue ista
Narbo. scribit. Narbonẽsis ingt ꝓuincia pars
Galliarũ appellat: quę infero mari al
luitur: Brachata ãte dicta: amne Va
ro ab Italia discreta: Alpiũꝙ saluber
rimis romano ĩperio iugis: a reliqua
vero Gallia latere septẽtrionali seiũ
git. Hæc mõtib⁹ Gebẽnicis: & vrbi
bus agrorũꝙ feracitate: cultu viro
rũ: amplitudine opũ: nulli ꝓuinciarũ postferẽda: veriusꝙ est Italia q̃ ꝓuincia. Hęc Plini⁹. Por
Teutanes. ro Teutanes Mercuri⁹ Germanorũ extitit: cui cognomẽto Teutanes sacrific⁹ ritus indidit.
Reddebat eñ pallẽtes eos q̃ sibi gratis ĩmolabant. Teu eñ laudẽ: & teudas laudatorẽ: Taam
vero & tanã pallẽtẽ gratis Hieronym⁹ & Talmudistę iterptant. Hinc Teutanes laus pallẽtis
gratis dicit. In laude eñ sacrificii victimãdi gratis: pallebãt effusiõe cruoris: dicẽte Lucano
in primo libro: Et quib⁹ immitis placat sanguine diro Teutanes: horrensꝙ ferís altarib⁹ hæ
Teutones. sus. Ab hoc Teutones & Teutonia nomẽ accepit. Deinde Berosus aperit quo tẽpore naturę

Tertiusdecimus Babyloniæ rex Mamí tus: regnauit annis .xxx. Is rursus milites exercuit & assuefecit laboríb⁹: & interpo sitis delitiis: vnguentis: & opobalsamis: mi litiam & pugnas exequebatur: cœpitꝙ for midini esse Syris & ęgyptiis. Huius anno xxii. Alteus Thusci filius regnat apud Iani genas: & biẽnio ante Hesperus frater ki tym apud Celtíberos: rursus apud Celtas Narbon: & apud Tuyscones Teutanes.

cõcesserit Hercules: & illi Hesperus successerit: videlicet anno .xx. Mamiti. Gręci dicunt Ita
liam & Hispaniã dici Hesperias ab Hespero stella: qua gręci in Italiã & Hispaniã adnauigãt:
Italiãꝙ simul Oenotriã ab gręco Archade Oenotrio fratre Peucci. Qđ falsum esse nõ Bero
sus modo & Iginus: sed ratio ipsa cõuincit. Nã si a sydere: quo a Gręcia in Italiã & Hispaniã
nauigãt: nomẽ Hesperiã acceperũt duo hęc extrema Italia & Hispania: necessario cõsequens
est vt & Gallia sit Hesperia: ꝙa media est inter Italiã & Hispaniã: & ĩpossibile sydus illud per
currere aut eos adnauigare ab Italia ĩ Hispaniã: nisi ꝑ mediã Galliã. Porro cũ nemo scripto
rum cõcedat Galliã dici Hesperiã: cõsequẽs est vt non a sydere: sed a rege Hespero dicat: qui
primũ in Hispania: deinde in Italia & nõ in Gallia regnauit: vt Iginus & Berosus clarissime
tradũt. Cõuincit quoꝙ Gręcos de mẽdacio cognomẽti Oenotriani Italię: ipsa interpretatio
nominis. Nã quẽ latini viniferũ: eundẽ Gręci Oenotriũ: & Aramei Ianũ pronũtiant: vt ĩ prę
habitis antiquitatib⁹ Iani ꝓbauim⁹. Quare: quia antiquit⁹ a Iano cognoĩata fuit Italia: cõse
quẽs est: vt ab eodẽ ꝑ interptationẽ Gręcã sit dicta Oenotria id est Ianea siue Janicula. Qđ
profecto & tẽpus demõstrat. Nã vt supra ꝓbauim⁹: Oenotrius Archas venit in Italiã centũ
et septuaginta annis post Phaetõteos Lygures. Quos si in Beroso & Eusebio supputes per
uenies ad .xiii. annũ Balei Assyriorũ regis: quo tẽpore Osiris reuertebat ĩ Aegyptũ: vt ex su
perioríb⁹ patet: nupꝙ dicta est ab eo Italia Apenina & Taurina. Quare nõ Oenotria ab eo di
cebatur. Rursus etsi Antiochus: Philistus: & Timæus dissentiant: a quo Italia potissimũ dic
ta sit Apenina siue Taurina: vt retulimus: conueniunt tamẽ in tẽpore: ꝙ antea dicta sit Sa
turnia: postea circa tẽpora Herculis vel paulo ante dicta est Taurina: & post Herculẽ Hespe
ria a gręcis. Eadẽ ferme a Dionysio Halicarnasseo in primo li. referunt. Eadẽ Berosus scribit
asserẽs paulo ante Herculẽ dictã Taurinã Italiã: & Hercule mortuo succesisse illi Hesperũ
in Hispania. Hesper⁹ autẽ pulsus a fratre Italo Atlãte venit in Italiã: & ab eo dicta est Hespe
ria. Post a fratre Italia: vt etiã Igin⁹ scribit: & noster Tortellius Aretinus refert. Ergo: qm̃ ab
Api vsꝙ ad Italũ nũq̃ Italia dicta est Oenotria: cũ tamẽ Oenotri⁹ eo tẽpore Italiã incoluerit
et obierit: vt ex tẽporibus patet: cõsequẽs necessario colligit: vt Italia sit cognoĩata œnotria:
sed nõ ab Oenotrio Archade: sed vetustissimo Iano: quẽ ꝑ interptationẽ græci œnotriũ vo
cauere: vt rudes Romanos fascinarẽt: & caligĩnẽ atꝙ obscuritatẽ Italię vetustissimę origini
inducerẽt: ne ipsi q se gẽris humanę genitores fabulosa iactãtia ꝓdicabãt apud rudes Italos:
mox deprehẽderenẽ nouitii atꝙ postremi in rerũ natura: vt illis obiicit Iosephus cõtra Ap
pionẽ grãmaticũ. Itidẽ obscurare ꝓgentes Thuscã originẽ & a Græcis ortos asserere: adnisi
gręcis vocabulis illos nũcupauerũt Thuscos & Turrhenos. Sed frustra iecerũt rete ãte ocu
los eorũ: qui semp se Ianigenas & Razenuos vocauere vsꝙ ad Cęsarũ tẽpora: & nõ tã obstina
to q̃ prudẽtissimo animo retinuerũt vetustissimę originis suę argumẽta inuincibília: lĩguã:
deos: literas et eiuscemodi: vt etiã Berosus aliquãtulũ insinuat: et Dionysi⁹ Halicarnasse⁹ in
primo li. exprimit: et Myrsilus astipulat. Igit omissis fabulis gręcorũ dicam⁹: Italiã dictam a
duce Italo: et circa finẽ Herculis quo græcus Oenotri⁹ extabat dictã Hesperiã nõ Oenotriã:
paulocꝙ ante Apeninã. Sed antiqtus Janiculã id est Oenotriã ab Oenotrio phœnice: vt sæpe
expositum. Et hunc ordinẽ sequitur Virgilius: vt vltimo fit cognominata Italia a duce:
antea vero a gręcis Hesperia: scilicet circa finẽ Herculis et Tauri vt aiũt. Verũ antehac an
tiqua terra erat et dicta Oenotria: quia Oenotrii id est Janiculi viri illã tenuere circa Tybe
rim: quæ pars Janicula circa Tyberim primũ dicta est Italia vt Seruius scribit super primũ
æneidos: in quo et idem Virgili⁹ sic scribit. Est locus (Hesperiã Graii cognoĩe dicũt) Terra
antiqua: potens armis: atꝙ vbere glebę: Oenotrii coluere viri: nũc fama minores Italiam di
xisse ducis de noĩe gentẽ. De Alteo vero Thusco: cõtradictio videt. Nã Berosus illũ scribit
filium Thusci: id est neporẽ Herculis. At herodotus in primo refert illũ fuisse filium Hercu

Hesperia vnde dicta.

Oenotria.

Oenotria ab Iano.

Italię noĩa.

lis. Sed facile ſoluit: quia hic fuit nepos Herculis Aegyptii: ille filius Alcei. Quare ſicut grę
ci ad inducẽdas hiſtoriis & originibus gentiũ caligines: furati ſunt nomẽ & geſta Herculis
Alteus. Aegyptii: & illud impoſuerũt filio Amphitryonis: teſte eodẽ Herodoto in. ii. lib. ita & Altei
nomẽ furati ipoſuerũt filio Alcei. Hic Alteus inito regno Vetulonię: duo loca ſuo nomini di
cauit: in quib⁹ poſtea fundata oppida dicim⁹ Altetũ: & Arcẽ Althiã vernacula lingua. Cæ-
Mamitus. terũ qđ Beroſus ait: Babyloniæ regẽ Mamitũ inceſſiſſe mediũ inter militiã & delitias: & aſ-
ſuefeciſſe milites laboribus: ꝓfecto ea cõiectura eſt: prædeceſſorẽ eius poſthabuiſſe militiam
terrore Herculis: iãq; ſeneſcẽte eodẽ Hercule: Mamitũ expectaſſe illius obitũ: & interea mi-
litem aſſuefeciſſe reb⁹ bellicis: & eodẽ Hercule mortuo cœpiſſe arma inferre finitimis: ac p
pterea formidãdus erat Syris & Aegyptiis qui orbis domitorẽ & ſaluatorẽ amiſerant.

De. xiiii. rege Aſſyriorum.

Scribit Aretin⁹ noſter Tortelli⁹ eadẽ q̃ Beroſ⁹: referẽs Iginũ aſſerere Atlã
tem pepuliſſe fratrẽ ſuũ Heſperũ ab
Hiſpania: & ibi regnaſſe: & Heſperũ
veniſſe ĩ Italiã & illi ĩperaſſe: & ob id
vtrũq; regnũ ab eo Heſperiã cognoiatũ. Verũ qm̃ de Italo ſatis ĩ Anniis queſtioníb⁹ diximꝰ:
idcirco ibi leganť de noſe ꝓprio Kitym & cognoíb⁹ Atlãte & Italo: & qb⁹ locis regnauerit. Si
militer leganť cõmẽtaria cũ Fabio Pictore. Quare ſi Kitym & Ital⁹ eadẽ iterꝓtationẽ habẽt:
et ſi vtrũq; eãdẽ habẽt definitionẽ cũ Atala & Italo: cõſequẽs eſt: vt idẽ vir ſit Kitym: Atalas
Atlas. et Italus: ſiue Atlas vt Græci declinãt. Recte igiť ab Igino Atlas dictus eſt frater Heſperi: et
Italus. ab aliis Italus. Itaq; ſicut Heſperus vtriq; regno imperauit: ita frater eius Italus Atlas.

Quartuſdecim⁹ rex Babyloniis imperauit Mãcaleus ãnis. xxx. cuius ãno primo apud celtiberos: Kitym pulſo fratre Heſpero in Italiam: regnauit.

Lugdus eſt q̃ ĩcoluit Lugdunẽſem
Lugdus puinciã: vt nomẽ eſt argumẽto. Qđ
Lugdunũ. vero ait: ab eo cognoiatã fuiſſe totã
puinciã & hoíes: ita ĩtelligẽdũ eſſe exi
ſtimo: vt puinciã ĩtelligat totã partẽ
Ludouici. Lugdunẽſem: hoíes aũt Lugdouícos
dictos: quos poſtea g. ablata Ludouí-
cos dixerũt. Alemãnũ vero Herculẽ
Alemann⁹ Beroſus dicit: q; vel Alemãni filius
Hercules. fuit: aut qa illi ſucceſſit: aut veri⁹ ob vtrũq;. Dict⁹ eſt Hercules ob fortitudinẽ: qa oẽs q aliqd
fortiter egiſſent: Hercules vocabanť: vt ĩ Saturnalib⁹ Macrobi⁹ ſcribit. Et ob id teſte Corne
Alemãnoꝝ lio Tacito: oĩm virorũ fortiũ Germani ituri in plia hũc Herculẽ canũt: ſuntq; carmina: quo
clamor in rũ relatu quẽ baritũ vocãt: accẽdũt aíos: futureq; pugnę fortunã ípo cãtu auguranť. Terrẽt
prelio. eñ vel trepidãt acies: put ſonuit: nec tã voces illę q̃ virtutis cõcent⁹ vídenť. Affectať præci
pue aſperitas ſoni & fractũ murmur: adiectis ad os ſcutis: quo plenior & grauior vox repcuſ-
ſu intumeſcat. Hęc Tacit⁹. Qđ vero de Kitym refert: etiã Igin⁹ cõſentit: & Fabi⁹ Pictor: Ita-
lũ pepuliſſe fratrẽ Heſperũ vt diximꝰ ĩ Italiã: in qua paululũ regnãs obiit Heſper⁹. Inde Ital⁹
Sicorus. Hiſpaniis Sicorũ filiũ regẽ creauit: vt Beroſus exponit: a quo nõ eſt dubiũ dictos fuiſſe Sico
ros: & Sicorũ amnẽ ei⁹ de quo Lucan⁹. Heſperios (ingt) inter Sicor⁹ nõ vltim⁹ amnis. Ipe ita
lus pater ĩ Siciliã colonias duxit. Inde cũ Siculis ĩ Italiã ꝓfectus regnauit ĩ locis circa Tybe-
rim: & ea primũ a ſe Italiã appellauit: vt ſcribit Seruius & alii Virgiliani ſuper primũ æneí-
Siculi Romã incolue re primi. dos. Sunt autẽ loca circa Tyberim in quibus regnauit vt aiunt: vbi Siculas colonias poſuit
in agro Romano: vt eſt illud: Fines ſuper vſq; Sicanos: quia Romã primi inhabitauerunt ve
tuſti Siculi: & Tyburi ſunt loca Siciliẽſa dicta: & in propinqua Tyberina Hetruria ſunt vr-

Duodecimo vero ãno Mancaleĩ apud Ianigenas regnat Kitym relicto in celtiberis rege filio Sicoro. Eiuſdẽ mancaleĩ tẽporibus apud Tuyſcones regnat Hercules alemãnus: apud celtas Lugdus: a quo prouicia & homines cognomenta ſumpſerunt.

bes Pheſenniũ & Phalariſ: quas ante inhabitauerũt Siculi: vt ampliſſime ſcribunt hiſtorici: ꝑci
pue Dionyſius Halicarnaſſeus in primo libro: & Epigenes in Apologetico cõtra Italos. Hinc
colligunt ab initio nõ fuiſſe noſtram Italiã totã quę nunc eſt: ſed ſolum circa Tyberim loca: q̃
ſunt Latiũ: & ipſi ꝓxima Etruria. Huic aſſertioni authorũ multa ſuffraganť argumenta. Pri-
mum: quo ipſi vtuntur: qa nomen Siculũ in Latio fuit & Etruria. Siculis autem coloniis a pri
cipio rex erat Italus. Secũdũ eſt: qa Italus ꝑfecit filiã ſuã reginã Aboriginibus in Latio: q̃ a ſuo
nomine Siculis prima Romam oppidulũ condidit: vt qdam hiſtorici perhibẽt: & Plutarchus
in vita Romuli refert: & Beroſus paulo inferius enarrabit. Ipſe vero Italus in Vetulonia reſe-
dit: cui maiora ſunt argumenta. Nã ꝑter id q; vrbes Etruſcas añ Pelaſgos inhabitauere priſci
Siculi: adiicitur primum argumentum: q; ad principes Vetuloniæ: quæ tum erat Italię regia
ad Coritũq; acceſſit: & illi locata filia ſua Electra cõiuge: eidẽ participata potentia cõregnauit
vt aperte ſcribit Beroſus: & Fabius & cæteri hiſtorici conſentiunt. Sed quo res ipſa fiat apẽrti
or ꝓmonitos eſſe lectores par eſt: tres fuiſſe Atlantes: qbus eiuſdem noís vxores totidem & pa-
res numero: & noíbus & cognominíbus fuere liberi mares: & fœmellæ: vt Seruius eſt author
& Virgiliani ſup. vii. & viii. ęneid. Quæ ergo hic dicentur: de Coriti principis Thuſciæ Her-
culei ſocero Italo intelligantur: qui primum in Hiſpania: inde in Sicilia: poſtremo in Italia re-
gnauit: de quibus in Anniis. q. & ſuper Fabium diximus.

Latium.

Atlantes tres.

Rytim ob mẽtis excellẽtiã Ianigenę ſua lín
gua vocaueřt Italũ Atala. Hic filiã ſuã Ele
ctrã ianigenarũ principi Cambo blaſconi de
dit cõiugẽ. qui ꝓ nuptiis colõias miſit trãs
alpes Italię ꝓximas: & Romã filiã ſuã ital⁹
prio ſubreginã Aborigiib⁹ ſacrat. filiũ quo
q; ſuũ Morget ẽ ital⁹ Kitym creauit coritũ
eundẽ ſignificãt. Deinde inſinuat qđ etiam quidã authores ſcribũt: vetereś pro inito regno ſo
litos die acclamationis regiæ: ſua ſacrare ſimulacra: vel titulos inſcribere ad memoriam: & op
pida ædificare: & colonias mittere ſuo nomine illuſtratas ad perpetuam memoriam geſtæ rei
& ad fulgorẽ nominis ꝓpagãdũ: & ob id vetuſta nomina locis ĩdita faciũt ĩ hiſtoria efficaciſſi
mũ argumẽtũ: vt in ꝑmiſſis libris & cõmẽtariis cõprobať. Ergo Ital⁹ cũ iniit regnũ die accla-
mationis regiæ Ry Atlaus. i. rex Atlaus: primum exciſos a patria Kiteos titulos ſacrauit: &
ſub ãtro ad ęternã rei memoriam recõdidit: quos cernim⁹ iuxta Faul: vt explicauimus ĩ inſti-
tutionibus Etruſcis: & Turritũ domiciliũ in Volturrena ſibi fundauit: dictũ Aramee Stic Ki
ti Atu. Deinde ſucceſſorem regni Morgetem creauit Coritũ. i. haſtatũ Iouẽ dando illi regni
ſceptrũ. Tertio oẽs tres ſimul: Atalas: Electra: & Cambo: qui poſt ꝓ Antonomaſiã Coritus dí-
ctus eſt: colonias miſerunt in ꝓximã ꝓuinciam Narbonenſem: & a ſuis nomínibus vocauerũt
illas Cãbo Electras Atlantícas: vt eas noíat Plini⁹ in. iii. naturalis hiſt. ca. v. Et hoc pro nuptiis
& affinitate inita: vt Beroſus indicat. Pater Cãbi dictus Blaſcon: vt in genealogiis Beroſus ex
poſuit: a quo mons blaſconis ad hęc tpa dicitur: & ipſe Blaſconas colonias miſit cũ Cambo Ele
ctris Atalãticis iuxta Rhodani oſtia: vt commemorat Ptolemæus in deſcriptione Narbonen
ſis ꝓuinciæ: & Plinius in. iii. naturalis hiſto. ca. vi. Cæterum qđ de prima fundatione vrbis Ro
mæ Beroſus ait: & Plutarchus refert: veriſſimum eſt: cæteri quos Plutarchus inducit autho-
res Romę fuerũt: nõ primũ fundãdo: ſed poſt aut derelictam rehabitãdo: vt Solin⁹ ſcribit: aut
ampliãdo: aut diruta reſtituendo: ſicut de Carthagine & multis aliis geſtum eſt. Verum qui
Romam vltimo quadrauit: & inſtar vrbis fundauit: fuit Romulus: a quo Roma ꝓ ſyncopam

Atalaa legẽdũ putẽ Atlanta.

Blaſcon.

Roma iſtaurata.

Roma inſtituta.

dicitur. Nam integro vocabulo Romula pfertur. Qui vero ante oēs p tpis exigētia oppidi inſtar illā fūdauit: fuit Roma filia Itali cū Siculis coloniis ſui pfis: dicēte Dionyſio Halicarnaſſeo in principio hiſtoriarum. Vrbem Romam: terræ mariſq; dominam: quā nunc Romani incolunt veruſtiſſimam: antea memoria pditorum tenuiſſe dicuntur barbari Siculi: gens indigena. Igitur authores alii Romę: quos Plutarch⁹ & alii cōſcribūt: inter Romulum vltimū: & hāc primam Romam: aliis & aliis tpib⁹ intermedii fuerūt. Et hoc ſecuti ſumus i Etruſcę hiſtoriæ libris: quos ab Etruria cōdita vſq; ad hęc tpa abbreuiamus p reges Etruriæ atq; Romæ: in quibus & illud Beroſianum adnotauimus: hāc primam fuiſſe ſubregulā in Italia & Latio: omneſq; ſequentes non propie reges ſed ſubregulos fuiſſe in Latio decreto Lucumonū atq; voluntate vſq; ad Romulum: qui omnium primus de regno & imperio cœpit cū Etruria cōdēdere: du rauitq; ea rixa quouſq; Thuſcorum imperiū Romano ceſſit. Sed & illud genus Siculorū notā dum eſt: qđ Dionyſius indigenum vocat. Duplex em̄ genus Siculorum eſt i Italia: quorū vnū externū aliūde venit cū Italo: & hi propie dicūtur Siculi. Aliud vero indigenū eſt & Thuſcū e Tagetis Sicano filio in Thuſcia: vt ſupra enarrauit Beroſus. Et hi proprie a genitore Sicani dicuntur. Verū qa tpe Itali Thuſci fœmellas eius filias vxores acceperunt: hinc authores non diſtinguūt inter Siculos & Sicanos. Siculi ergo qui Romam cum filia Itali fundauerunt: vt ait Dionyſius: fuerūt Siculi indigenæ Thuſci: non aduenæ cū Italo. Equidem argumētum cōſtans: q; vir Romę indigena Thuſcus erat. Ergo quia proles hui⁹ vſq; ad Latinū ſocerū Aeneę fuit ex Thuſco genere: rurſumq; Aeneas a Dardano Thuſco gen⁹ habuit: cōſequēs neceſſario eſt: vt ex tribus Romæ primis tribubus: videlicet Tatiēſi Sabina: Lucerum Lucumona: et Romulea Albana: duæ fuerint conſanguineę ab auito priſco ſanguine Herculeo Thuſco: Romulea ſcilicet & Lucera. Quo vero tpe Roma puella Romam cum indigenis Sicanis Thuſcis fundauit: regnabat apud ægyptios Menoptis: vt patet in Euſebio: in temporib⁹ huius regis aſſyriorum Mācalei: cui⁹ āno. xxvii. natus eſt Moyſes liberator populi Iſraelitici duxq;. Ergo quo tpe primū Roma oppidulum eſt cœptū: futura dux orbis & chriſtianitatis dña: equidem & futurus liberator duxq; populi oppreſſi Moyſes recte ortus eſt. Sed de his copioſius in ſacris decadibus ſuper Exodum explicabitur.

Sículoꝝ duplex genus in Italia.

Roma cum Moſe orta.

De. xv. Aſſyriorum rege.

Ergo Sicani aduenæ in Italia nō fuerūt ętate Romæ Italantidis: niſi indigenę Thuſci: ſed qui proprie Siculi dicunt venerunt a Sicilia cū Italo: qa Sican⁹ pr̄ Sicanorū aduenarū nō erat natus: cū Roma fundauit oppidū p Latii ſcptro habito: vt patet ex Beroſi tēpori b⁹. Mortuo vero Italo: fili⁹ ei⁹ Morges ſucceſſit: vt ſcribūt Beroſus & Dionyſius Halicarnaſſeus i prīo li. Cābo blaſcō vero a patre cōgnomē Blaſcon accepit: ſibi Cābo propriū nomen fuit: & a dignitate ſolus Coritus dictus antonomaſice fuit: qa poſt Alceum auū Herculeum: Italus aduena ſuſceptum regnum tranſtulit ab Herculea Verulonica ple i Morgetē. Quare dignitate ſucceſſionis iterato ſuſcepta Herculea familia ſempiterno titulo ſibi adſcripſit: & ob id antonomaſice cum Coritus dicitur: de Cambo iſto intelligitur a latinis. Igitur dum eſſet Coritus id eſt haſtatus ſceptro Iuppiter genuit laſium primogenitum ex Electra Italātide. Paulo poſt obiit Morges: & remāſit Coritus Itus. i. Iuppiter ſolus: quia ad eū ſolum redactū eſt regnum. Et ob id mōti Blaſconi paterno: cognomentū ſuæ dignitatis Itum adiecit. Nam ſicut a patre Blaſconis mons dicit: ita & a ppetua regia dignitate adepta / Arx Iti etiam nominatur: vti in vita ſancti Flauiani martyris

Quītuſdecim⁹ aſſyriis ipat Sfer⁹ ānis. xx. vir de cui⁹ geſtis & prudētia oē vulg⁹ pſonat. Hui⁹ tpib⁹ Morges filius Itali creauit Coritū ſuū cognatū Cāboblaſconē: & paulo poſt idē Corit⁹ manet Itus. A pd̄ celtiberos regnat Sican⁹ fili⁹ Sicori: poſt obitū Sferi ſub Mamelo.

Morges. Blaſcon. Coritus.

memoria ſeruaſ. Igit cū eſſet Iuppiter: ex Electra genuit Dardanum & Armoniam. Ex quo fabula græcorū mendax auſa eſt in hiſtoria: alterū aſſerere Coritū patrē laſii ex Electra: alterū Ioue qui genuit Dardanum ex eadē: cū tñ idem fuerit Corit⁹ & Itus ſiue haſtatus Iuppiter & Iuppiter qui ex eadam caſtiſſima coniuge Electra genuit laſium & Dardanum: vt Beroſus exprimit: & plures alii ſcribūt: & Lactāti⁹ refert in fine primi libri iſtitutionū diuinaꝝ. Sed qđ ad Morgetis regnū attinet: ipſe pro inito regno colonias in Latiū miſit: quas a ſe Morgetes nominauit: quas in. iii. li. naturalis hiſtoriæ cōmemorat Plinius. Sane pro temporibus ſciendum eſt Deucalionē Theſſaliæ regē natū fuiſſe primo anno huius Sferi regis Aſſyriorꝝ. Hoc ex duobus patet. Primo ex latina veruſta traditione: de qua Solin⁹ ait: a primo diluuio ſub Ogyge vſq; ad Deucalionē fluxiſſe annos ſeptīgentos & plus q̄ nouem menſes. Porro a primo diluuio ſub Noa Iano Ogyge Palæſtino: vſq; ad primum annum Sferi anni ſeptingēti & mēſes nouē cōputant a Moyſe per Patriarchas Hebręos: & a Beroſo & Euſebio p reges Aſſyrios. Secundo patet ex eo qđ veriores hiſtorici tradunt. Scribūt em̄ Deucalionē ſenē: natū annos octoginta quatuor: paſſum fuiſſe diluuiū in Theſſalia. Cæterū a primo anno Sferi vſq; ad diluuiū Deucalionis totidē āni ſupputant a Beroſo & Euſebio de tpibus. Quare āno primo Sferi ortus eſt Deucalion. Qđ profecto tempus dum cognoſcim⁹: multas græcorꝝ fabulas & mendacia detegimus.

Morgetes.

De. xvi. Rege Aſſyriorū.

Sextus decimus rex Mamelus Babyloniis ipat ānis. xxx. cuius anno octauo Romaneſſos filius Romę fit primus ſubregulus montanorū Aboriginū: & Sican⁹ regnat apud Celtiberos.

Quod pmiſit Beroſ⁹ nūc loco ſuo repetit. Sicanū Italantidem regnaſſe apd Hiſpāos ſub Mameli Aſſyrii tpibus. Ab eo Sicani Siculi Italātides ſiue Atalātides cognomētū acceperūt ſicut Sicani Tuſci indigenę a Sicano rege Vetulonię vt enarrauit Beroſ⁹ & regio Sicana Vetulonię indicat: & Dionyſius inſinuat: dū nō aduenas Siculos ſed īdigēas veruſtos Romā prīos coluiſſe ſcribit. Ex Tuſco igit Sicano īdigena pfe: & Atalātide Sicana aduena mr̄e Roma naſcit Romaneſſ⁹ prim⁹ ex maſcul' ſubregul⁹ Latii Aboriginū. Huic regi nomē cōpoſitū ē: a mr̄e Roma & Neſſo vocabulis Arameis: vti par erat tū pentib⁹. Illa lingua vtētib⁹. Eſt aūt Roma ſublimitas: & Neſſon forte validūq; augurium: vt diuus Hieronymus & Talmudiſtæ cōſentiūt. Ergo illi Romaneſſo id eſt ſublimi fortitudini auguratę & vaticinatę nomē futura ſublimitas Romani imperii indidit: q; Tuſcus ei⁹ pr̄: a diſciplina augurandi Tuſca tum eximia præcinerit: ex ei⁹ vrbe ac materno paternoq; genere futurū eſſe imperium orbis: vt ī interpretatio nomīnis ſignificat. Nam Aeneas imperii Romani origo ex Tuſco pr̄e Dardano: & Lauinia fuit ex Roma regina Latii matre: ex qbus nat⁹ eſt Aſcani⁹: vt pbatiores hiſtorici ſcribūt: q̄q̄ Virg. tuſcanæ vrbis Mātuæ ciuis in æneidos libris a ſolo Tuſco pr̄e Dardano Aſcaniū cretum cōcinat. Hūc Romaneſſum: a quo totius imperii omen erat oppido Romæ: deum ineffabilem in cuius tutela fuit vrbs Roma: fuiſſe exiſtimo: cū qa eius oppidi primus Saturnus fuit: vt Beroſus narrabit: tum vel maxime q; vt nomen indicat: ex eo pendebat omne Romani imperii omē & augurium. De ipſo ergo cum alii plures: tum p̄cipue Plinius. xxviii. lib. naturalis hiſtoriæ cap. ii. ſic habet. Verrius Flaccus inquit authores ponit quib⁹ credat: in oppugnationibus ante omnia ſolitum Romanis ſacerdotib⁹ euocari deum in cuius tutela id oppidū erat: promittiq; illi eundem aut ampliorem locum cultumve apud Romanos. Durat i pontificū diſciplina id ſacrū: cōſtatq; ideo occultatū in cuius dei tutela Roma eſſet: ne q hoſtiū ſimili modo agerent. Et in. iii. li. ca. vi. dicit. Roma inqt ipſa: ſuper hæc eſt: cuius nomē alteꝝ arcanis cerimoniarum nefas habetur. Quod optima & ſalubri fide abolitum: quia Valerius

Italantides Atalātides

Romaneſſus.

Nomē arcanū Romæ

Noia romę

Soranus annuntiauit:mox luit pœnas.Hæc Plinius.Quo loci aduerte lector hæc. In primis duo nomina habuisse Romam:quorũ vnum fas erat nominare Romam : alterũ nefas arcanis cerimoniarũ impositum:vt indicat Plini⁹.Secundo q̃ illud ineffabile nomẽ idcirco in põtificum disciplina fari nefas erat:ne cognitus ab hostibus de⁹ Roman⁹ euocaretur. Tertio q̃ licet publice abolitus id est fari prohibitus esset:nõ tamen priuate:quia Valerius Soran⁹

Romaness⁹

illud sciuit & publice annuntiauit.Hoc ergo nomen Romaness⁹ fuit:cui quatuor sunt argumento.Primum:quia hic primus Saturnus deusq̃ Romæ fuit.Secundũ: quia hoc nomẽ vrbis ipsius Romæ nomen simul & omẽ secũ ferebat:qđ ne trãsiret ad hostes:idcirco occultabant. Tertiũ:qa hoc nomen p̃ sacris arcanis tribui Romuleæ tributum fuit.Nam teste Liuio in prio li.ab vrbe cõdita:& Varrone in primo de lingua latina:cum alias trib⁹ a ducib⁹ Tatio & Luco siue Lucumone vocauerit Tatienses:& Luceres:suã tamen nõ a se voluit dici Romuleam:sed Romnensem per syncopam.Nam Vernacula lingua Romnesse pro Romanesse dicitur:de quo plenius dictũ est sup Fabium &.C.Sempronium.

Cambo.

Si Coritus qui & Cãbo creauit successorem sibi Iasium filium : ergo rex erat Cambo quia regis erat mun⁹ creandi Coritos & successores imperii.

Apd Celtas Beligi⁹:a quo illi Belgici apellãtur:regnat:& apud Ianigenas tandem a patre Iasius creatus est Coritus.

Belgici.

Quas vero pro inito regno colonias dederit aut vrbes sacris literis Cort fundauerit:nomia ipsa oppidorũ:& locorum adhuc locis extantia:ea referunt atq̃ indicãt.Nã in Volturrenæ siue Vetuloniæ agro hæc sunt Cort Nyenta: Cort Ilianum:& alia quæ in q̃stionib⁹ Anniis copiose tradita sunt.Nunc de Belgio id tantum dicendum occurrit : q̃ Berosus ait : ab eo rege per syncopam dictam fuisse Belgicam Galliam.

Dardanus & Iasi⁹ prisci.

In equiuocis ostẽdim⁹ Iasios & Dardanos:& Cybeles fuisse plures:simíliter & Cadmos:& phœnices: & Mineos:quorũ æquiuocatione freti Græci: multa mendacia & caligines historiis iniecere:& religa uerunt oculos rudium illa ætate:ne ante se positam lucem perspicerent: Primus enim Iasius & Dardanus fuerũt Thusci filii Coriti:& Dardanus ab hac Turrhena Coriti patris sede profectus:& his Arunti ortus in agris:ideas Phrygię penetrauit ad vrbes & Dardaniam ī phrygia cõdidit:vt Virg.in.vii.æneidos scribit:& Berosus atq̃ Latini Arũti vetustissimi testes affirmant:& nomina locis istis extantia Dardaniũ:Iasinella:& Cybelarium comprobant.Itaq̃ nullus Iasius & Dardanus legitur ante conditam Dardaniã: q̃ nostri Vetulonienses Veiuzi:vt ostendimus.Alius Iasius fuit post hunc & Cecropem annis ferme ducentis:vt ex Eusebio patet numerando a Cecrope prisco vsq̃ ad patrem dicti Iasii Abantẽ regem Argiuorum.Nã omnes historici tam latini q̃ græci vnanimes scribunt:ab Abante rege cretũ fuisse Iasiũ Argiuũ patrẽ Atalãtæ venatricis ex Arcadia:quã ardebat Meleager:de q̃ Ouidius in.iiii.epistolarũ Heroidũ.Arsit & Oenides in menalia Atalanta.Terti⁹ fuit Iasius & Dardanus Samothraces:cum Armonia sorore matris nupta Cadmo iuniori.Quæ res patẽtẽ latãq̃ fecit occasionẽ errandi Græcis:ac etiã ipsi Dionysio:qab Etruscis : vt ab ægyptiis:furati noia & gesta:suis tribuerunt.Et qdẽ falso.Primum quia illa Samothrax Armõia fuit soror martis:& nupta Cadmo iuniori: vt Samothracum historia tradit. Et Diodor⁹ in vi.refert.Sed Tusca Armonia inupta virgo & vestalis erat & soror Iasii ac Dardani vt Berosus & ei⁹ triũphale simulacrũ ī societate iasiana cõprobãt.Rursus testib⁹ Arũtũ vetustissimorũ historiis:& Virgilio:& aliis Latinis vt diximus:hic Iasius cũ suo fratre Dardano atq̃

Iasius creatus est Corit⁹: & ãno sequẽte simul cœperunt duo reges videlicet prim⁹ rex Athenien siũ Cecrops prisc⁹ & Iasi⁹ Ianigena apud Celtas.

Iasius minor.

Iasi⁹ terti⁹.

Armonia.

sorore Armonia fuerũt ante cõditã a fratre illorum Dardaniã. At vero illi Samothraces diu post conditã Dardaniã floruerunt:paulo ante Argonautas:cñ vxor Prisca iunioris Cadmi ob introductã Armoniã Zelotypia correpta cõtra eũ certamen iniit:vt Spinga & Palephatus historici græci tradunt: & Eusebius cõnotat in temporib⁹ paulo ante Argonautas.Ita q̃ vt Berosus scribit Iasius Tuscus Coriti fili⁹ Ianigena regno Italiæ potitus est eodẽ anno quo & priscus Cecrops Athenien sis:& totidem annis regnauit.

In Iasii nuptiis affuit Io ęgyptia.Sola ei fœmin'arum vno pl⁹ Dodone cẽtenario vixit & vniuersũ ferme orbẽ lustrauit post virũ ĩteritum.

Singulæ clausulæ magni momenti sunt:& breuibus p̃ virib⁹ exponẽdę

Io duplex.

Duę fuerũt Io:quarũ Inachi iunior græca fuit. Altera prisca ægyptia: greca ab institore Phœnice p̃stituta cũ eo fugit in ægyptum:vt in primo li.Herodotus refert.Secunda fuit soror & cõiũx Osiridis dicta Iuno:Isis:Ceres frugifera & legifera:& Orpheus in gratiam Thebanorũ Græcię cũ aliis historicis de more mentit⁹:vt ait ipse Diodorus in primo libro:finxerunt Io græcam ĩ vaccam versam iuisse in ægyptum:& falso tribuit illi gesta & nomẽ Isidis ægyptię.Itaq̃ Berosus & Latini de ægyptia vera nõ emẽtita græca dicũt:q̃ affuit in nuptiis Iasii.Hoc oẽs cõfitentur Cererem magnam interfuisse nuptiis Iasii & Cybelis: nõ Armoniæ:qa ĩ gratiã illius Iasii asserunt obtulisse panes cum antea glande vterentur:cuius frater Dardanus post nuptias cõdidit Dardaniã. At alii Iasii oẽs excepto Tusco:fuere post Dardaniã cõditam:vt explicatum est. Q2 vero ait hanc Isidem vixisse vno centenario plus Dodoneo fratre Kiti: sexcentis annis intelligit illã fuisse superstitem:quia Dodone⁹ ĩ illyrico quingentis vixit annis:vt Cornelius Alexãder est author:vt Plinius refert in.vii.naturalis historię.Ex quo etiã argumentũ elicitur hanc Io non fuisse græcam q̃ orta est postremis tẽporib⁹ sub Inacho pręeius:cuius maior ætas hominum non transcendebat ducentos annos:qualis fuit Isaach Hebræus:qui amplius aliis viuens attigit centesimum octogesimũ annũ: vt diuinæ literæ tradũt.Siqui vero sexcentis ãnis vixerũt:hi gigãtes erãt:& orti primis tẽporib⁹ a Diluuio vsq̃ ad Semiramidẽ:qa Gigantes fuere circa diluuiũ:vt sacræ literę docent:& testantur oẽs qui scribunt de hominibus mille annis viuentibus:vt refert Iosephus de antiquitate iudaica. Cęterũ qa Isis ęgyptia vixit sexcentis annis:vt Berosus innuit:consequens est illam ortam in primo ortu generis humani:& gigantã fuisse:qđ profecto Berosus scribit:afferẽs illã ortã primo anno Semiramidis:& Diodorus in primo libro exprimit Gigantes fuisse in primo generis humani ortu:& tempore Isidis:quos vt ait Osiris ei⁹ vir & frater cum Hercule ab orbe sustulit.Computanda igitur sunt tempora:vt Berosus & Eusebius computant:per reges Assyrios.Isis orta est primo anno Semiramidis:vt supẽrius expositum fuit. Ab hoc anno vsq̃ ad primum annum Cecropis quo regnauit Iasius supputant annos nõ minus sexaginta supra quadrigentos.Ergo cum venit ad Iasii nuptias nata erat annos quadrigẽtos & sexaginta.Porro Iasius totidem annis quot Cecrops regnauit id est quinquagĩta:& p̃cussus a fratre Dardano interiit:vt tam Berosus q̃ excisa Cybelaria marmora & veraces Latini referunt.Erat igitur Isis cum interiit Iasius annum agens decimum supra quingentos. Porro a morte Cecropis & Iasii vsq̃ ad conditam Dardaniam nouem ac viginti annos enumerat Eusebi⁹.Nã diu post fugam in Samothracia mansit:quæ mora maiorẽ occasionem fabulandi grecis obtulit:vt suum Samothracem Iasium & Dardanum fingerent.Erat igitur Isis decrepita in conditione Dardanię:annorum quingentorum & trigínta nouẽ : supẽrstes q̃ fuit post conditam Dardaniam:annis non minus sexaginta:& obiit.

De.xvii.Rege Assyriorum.

Ergo qđ supra omisit nũc aperit quo tpe Iasius cũ Cecrope Atheniẽsi inchoauerit regnũ scilicet anno.iiii. Spareti regis Assyriorum. Quo ãno Ipitim Cybelẽ triũphũ coniugẽ sibi locauit: & triũphalia simulacra dicauit sibi: & Armõiæ sorori Vestali: cũ cingulo: & Palathio: & vitta relĝata comę. Itẽ matri Electrę cũ nuptiali poculo & baltheo regio pendẽte a collo. Rursus & Ipiti sponsæ: cũ torque magna: & anulo & poculo nuptiali: & inscripta ætate.xv. annorũ. & comi hospitio Isidis in Veiuzo. Inscripsit aũt Iasius suæ imagini causam triũphi: q̃ se regẽ inuictã q̃ coronã salutasset populus Herculeus: anno ætatis suæ.xxxviii. Cęterũ meminisse iuuat apud Astronomos esse quadripartitum genꝰ cõstellationum: quorũ vnũ est igniferũ portẽdẽs aut incẽdia aut exustiones phaetõteas. Aliud dicitur imbriferũ: cũ inducit aut exundationes: aut imbres: aut diluuia. Aliud quoq; motiferũ est: quod terrę motꝰ ciet. Vltimum aũt portẽtiferũ est qđ cometas: & nouos ꝓpheras: sectas & leges inducit: & nouos simul reges. Horũ directio radiorum & ascẽdẽtiũ stellarũq; profectiones: cum ad loca definita peruenerit: asserunt mirabiles illos effectus inducere. Berosus igitur astronomię Chaldaicę sciẽtissimus: sub Spareto pueniſse ꝓfectiones oms ad loca sua asserit: cũ terrę motꝰ apđ Babylonios: & duo regna noua cepisse simul enarrauit: itẽq; multos reges: incẽdia: diluuia: & magos: & ꝓpheras sub idẽ eueniſse tempus exponat dicẽs.

Cõstellationũ genera.

Ex miris igit cœlestium profectionibus: lis prima intestina Italię fuit. Nõ dicit primã: quia ante hãc gigãtũ Tyrannica fuit: sed hæc prima inter Italiæ populos intestina: quippe q̃ Aborigines sequebãt factionẽ Dardani cõtendentis pro regno: & dicẽtis sibi deberi imperiũ: quia Iasius natꝰ erat dũ pater Cambo esset hastatus Iuppiter & Coritus: ipse vero Dardanus dũ solus esset Itus & Iuppiter: ac ꝓpterea se esse asserebat primogenitũ. Ecõtra Iasius sese primogenitum asserebat: q̃ regnum incipiat i Corito & finiat in Ito. Nõ em̃ esset hastatus sceptroq; & corona donatus Coritus: cui nõ esset pricipatio in potentia regni: quã sceptrũ & hasta significat. Ita ea ratione superior Iasius secum Ianigenas & Siculos habẽs etiã cõsanguineũ vtrisq; regem Hispaniæ Siceleum aduocauit. Ergo cum legimus Siceleum in Italiam profectum: intelligamus eius profectionis causam fuisse ad intestinam subortam italiæ litem componẽdam. Hæc cælestium profectio in Italia commouebat: in Thessalia vero diluuium & sub Phaetonte græco in Græcia non in Phaetontea Eridana Italia: simul diluuium & incendium diuersis in locis induxit: anno Spareti. xxxiiii. & .xxxv. vt etiam Eusebius connotat.

Dardani contentio.

Decimꝰ septimꝰ rex Babylõiorũ fuit Spareti: & regnauit ãnis.xl. Sub eo cœperũt mirãda i orbe. Nã terræmotꝰ Babylonios terruit. Atheniẽses regnũ exorsi sunt ãno iiii.ei. Et eodẽ ãno Iasiꝰ Ianigena ipauit italicis. & Siceleꝰ aliquãto post Celtiberis cingulo: & Palathio: & vitta relĝata comę. Itẽ matri Electrę cũ nuptiali poculo & baltheo regio pendẽte a collo. Rursus & Ipiti sponsæ: cũ torque magna: & anulo & poculo nuptiali: & inscripta ætate.xv. annorũ. & comi hospitio Isidis in Veiuzo. Inscripsit aũt Iasius suæ imagini causam triũphi: q̃ se regẽ inuictã q̃ coronã salutasset populus Herculeus: anno ætatis suæ.xxxviii. Cęterũ meminisse iuuat apud Astronomos esse quadripartitum genꝰ cõstellationum: quorũ vnũ est igniferũ portẽdẽs aut incẽdia aut exustiones phaetõteas. Aliud dicitur imbriferũ: cũ inducit aut exundationes: aut imbres: aut diluuia. Aliud quoq; motiferũ est: quod terrę motꝰ ciet. Vltimum aũt portẽtiferũ est qđ cometas: & nouos ꝓpheras: sectas & leges inducit: & nouos simul reges. Horũ directio radiorum & ascẽdẽtiũ stellarũq; profectiones: cum ad loca definita peruenerit: asserunt mirabiles illos effectus inducere. Berosus igitur astronomię Chaldaicę sciẽtissimus: sub Spareto pueniſse ꝓfectiones oms ad loca sua asserit: cũ terrę motꝰ apđ Babylonios: & duo regna noua cepisse simul enarrauit: itẽq; multos reges: incẽdia: diluuia: & magos: & ꝓpheras sub idẽ eueniſse tempus exponat dicẽs.

Sub Spareti ipio finiert ęgyptii reges magniOrꝰ: Acẽcheres: Acoris: & cœpit Chẽcres q cũ Hebręis de magica pugnauit & ab eis submersus fuit. Anno quoq; huius xxxiiii. & .xxxv. i Thessalia diluuiũ fuit nõ solum ex imbribꝰ: sed q̃ obturatis mõtibꝰ casu: flumia planicię ipleuert: & subsequuto terrę motu aptis ostiis mõtiũ: aquæ in alueos regressę. Et i alia eoꝝpte post terrę motũ sequutũ est icẽdiũ sub quodã illorũ rege Phaetõte. & nr̃ rex Phœnices & Syros subegit. Antea vero ãno. xx. huiꝰ ipii ab Italia Ioi Aegyptũ regredit. Et lis pria itestina orit ꝓ regno inter Dardanũ & iasiũ. Aborigines seq̃bãt ptes Dardani: iani genę vero & Siculi cũ Siceleo ptes Iasii.

Sane sciendũ ẽ a prio diluuio vsq; ad Deucalionẽ fluxisse ãnos septigẽtos & mẽses plus q̃ nouẽ: vt latini Chronographi tradũt: & ab his pendẽs Solinꝰ collegit. Cęterum a diluuio Noę siue Ogygis Iani vsq; ad Sferũ septigẽti similiter anni supputant a Beroso p reges Assyrios & a Moyse p Patriarchas Hebræos. Quare prio ãno Sferi natꝰ erat Deucaliõ. At vero a primo ãno Sferi vsq; ad.xxxiiii. Spareti quo diluuiũ & icẽdiũ i græcia venit: q̃tuor & octogita ãnos cõputãt simul Berosus & Eusebiꝰ. Quare historici recte tradunt: qui scribunt Deucalionem q̃ maxime senem passum fuisse diluuium in Thessalia.

Sferus. Deucalion. Sparetus.

De.xviii.Rege Assyriorum.

Decimꝰ octauꝰ rex ꝑfuit Babyloniis Ascatades ãnis.xli. qui fũditꝰ omnẽ Syriã ditionis suę fecit. cuiꝰ ãno. xiii. vitis iuẽta apđ Grecos narrat. Sub eodem anno Dardanꝰ Iasiũ dolo ꝑmit: & fugiẽs i Samothraciã diu ibi latuit.

Idem notat de inuenta vite Eusebiꝰ Porro de Iasio trucidato a ffricida dardano ad Iasinellas Vetulõię thermas excisa marmora cybelaria exprimũt: & de fuga eiꝰ a Coriti Turrena sede in Samothraciã: deide in Phrygiam: cũ Virgiliꝰ in ęneide tum etiã plures latini cõscribũt. Scribunt insuper Siceleũ cũ Sicanis ab Hispania ꝓfectũ excluſisse Aborigines: a quibus postea Siculi excluſi fuere. Et hoc pacto intellĝitur Dionysius Halicarnasseꝰ in.i.li. q̃ Siculis semper fuerũt infensi Aborigines: q̃q; diu post aduenięntibꝰ Pelasgis ipsi Aborigines socia arma iunxerunt cõtra Vmbros & Siculos: & q̃ ceperunt ab Vmbris Corroniam dictã Croton̄ mediterraneã: & illic iuadẽtes regionem condiderũt Turrenã: & expulerũt Siculos a Phalari & Phescẽnio & tota Italia. Et vt ait: ex his cõtrouersiis inter Siculos & Aborigines surrexit bellũ oĩbus Italiæ gentibꝰ: cum antea nullũ fuerit in Italia. Hæc multa verbositate & diuersis digressionibꝰ intermixtis: narrat Dionysiꝰ. Quę ꝓfecto simultas inter Aborigines & Siculos ex eo prouenit: q̃ vt Berosus insinuat & historici exprimũt: Siceleus sequutus partes Iasii & Siculorum exclusit Aborigines. Hinc dolore percitus Dardanus: dolis regem ꝑemit: & parata forte in propinquo portu naui fuga ereptus est: a Coriti Turrena sede in Samothraciã & Phrygiã: vt in.viii. æneidos Virgilius testatur commemorare Aruntos senes.

Siculi i aborigines.

Iasio Coribantus filius succeſſit.

Hic Coribã filius Iasii nomen habuit propriũ Ban: Cori vero pro inito sceptro cognomẽtũ promeruit; ga vt sę ꝓ diximus hasta & sceptro pro corona vtebant veteres. Sceptrum vero siue hastam Romani dicebant Quirin: Sabini Curin: Etrusci Corin. Hinc Coriban hastatus Bã dicitur. Hunc Veiuzum Herculeũ fundasse Nuetum grauiscã vrbẽ: quã Cornuetum: id est hastatum & coronatum Nuetum dicunt: vernacula vero lingua per syncopam Cornetum: & eandem sacrasse tribus sacris literis. N. B. E. id est Nuetum Bantis æternum: probauimus ex inscriptione vetustissima literis Etruscis seruata in eorum sacro antro: quam ad literam conuersam in latinum: & commentariis expositam posuimus in.xl. Quęst. Anniis. Itaq; illiꝰ locutio latina hæc est. Herculeus dans & ducens Veiuzas colonias: inaugurauit foſſas: inauguratione sacra. N. B. E. Nuetini proximi fluento nubiloso siue grauisco: Puer Ban inclytus primus fundauit hoc lustrum. Secundus augur Oa: augur Aciulnus tertius: Yellus augur quartus extitit. Augur Aciulnus ciuis Surrhenus: gratis hospitia primus fundauit: Veiuzis quas dedit colonis: Et Cianꝰ Veiuzus sollicitator extitit. Austrorsũ maris: auguris Aciulni est simulacrum: Cecorsum vero lumen antri stans: huius filius est. Et post Cecorsum antri est Leo. M. lã sat est. Quid igit hoc Lustrale: Ad annos ætatis natos: & augurio felices ꝑcatos & ab ægrotatione liberos vt ciuitas habeat hęreditationẽ. Hæc sacra Cornueti a Bã

Coriban.

Augures etrusci.

te fundati inſcriptio: cuius ratione ſi quis ſcire voluerit: legat noſtras reſolutiones alibi poſt hęc imprimendas cum aliis.

Renouat igit orbis: finita profectio ne cęleſtiū: quandoqdē ſub idē tem pus tot ſiclinati ſuccedūt reges. Nā Pic⁹ priſcus (etem iunior extitit vt ſuper Manethonē videbim⁹) ſucce dit pri Romaneſſo: in deos Latinos primū relato. Saturn⁹ em Sagni fu it prim⁹ toti⁹ Italię Saturn⁹: a quo Italia quondā Saturnia dicta ē decre to Iani: vt in Saturnalibus author eſt Macrobi⁹. Porro Allobrox quaſi Allodrox id ē Auſtra lis cōmixtio. Etenim Aramei Allo dicūt cōmixtionem: & dros ſiue Daros auſtrū: qd Hebrei Darem dicunt: vt Hieronymus & Talmudiſtæ conſentiunt. Hinc Allodaros ſiue Allodrox quē poſteri Allobrox ptulerūt: dicit cōmixtio verſus auſtrū. Non eſt dubium hūc fuiſſe illū qui in Auſtralem Narbonenſis puincię ptē cōmixtas colonias deduxerit vocatas Allobro ges: in quibus coſmographi vrbes illuſtres deſcribūt Viennā: Gebēnā: & Auinionē. Rurſus apud Hiſpanos Luſus ſucceſſit Hiſpanus & nō ementit⁹ Grec⁹: vt in .iiii. naturalis hiſtoriæ Plini⁹ indicat Varronē ſequutus. Ab eo Luſitania nūc Portugallia dicta cultaq; fuit: vt no men ipſum accuſat. Ieſum Aramei quē Luſum alii vocant ſaluatorē interpretat Hieronym⁹ Eo cognomēto vt arbitror dignat⁹ eſt: vel q ſaluberrimā coloniis inuenerit patriā: vel q eā ab hoſtib⁹ eripuerit. Sed qd eſt graue in Beroſo: magū Moyſem appellat qui diuina virtute vicit. Sed venia danda eſt gētilitati. Grauius autem aberrauit Trogus & Iuſtin⁹ ei⁹ abbreui ator: qui in .xxxvi. epitomatum libro aſſerunt fratres Ioſeph vendidiſſe peregrinis mercato ribus; veritos eius excellens ingenii. Eundem a mercatorib⁹ deportatū in ægyptū ſolerti in genio percepiſſe artes magicas: & ob id ipſi regi percharū fuiſſe: filium eiuſdē fuiſſe Moyſem: quem paternæ ſcientiæ hæreditas & pulchritudo commēdarēt: eundē Moyſem cum Hebrę is vliginē & ſcabiē paſſis ab ægyptiis pulſum ſacra ægyptiorū furto abſtuliſſe: ægyptios ve ro illa armis repetere pergētes maximis ibribus domū redire compulſos. Sed hos errores co pioſe confutabim⁹ in ſcda ſacra decade ſup Exodum. Nunc ad Beroſum reuertamur: q ad conditionem Troiani regni pergit atq; feſtinat dicens.

Aſcatadis āno octauo: cācres vict⁹ Hebrę orū magica pitt i mari: cui apud ægyptios ſucceſſit Acherres. apd Celtiberos Luſus: apd Celtas Allobrox: & apud Aborigines Italos Romaneſſus fili⁹ Romæ prim⁹ Sa turnus cōſecrat⁹ mox obiit: cui ſucceſſit fili⁹ ei⁹ Picus priſcus.

Picus. Romaneſſus. Allobrox. Luſus. Magus Moſes.

Colligamus omnia in vnum q̄ de his tpib⁹ & populis dicuntur. Dardanus donat pte agri męonici ab Atu Her culeo patre Turrheni. Eodē ergo ata uo patre ęgyptio Hercule ortum ge nuſq; habēt Ato & Dardan⁹ qa Atos ex prognatis Herculis & Omphales vnus fuit: & Dardan⁹ itē ex eodē Hercule & Araxa ge nitus eſt: vt in genealogiis explicauimus. Idem ergo gen⁹ Herculeū conſanguineū erat Mæ onicū & Tuſcū Vetuloniæ. Quare non fit ſanguinis mutatio ſed agri & fortūæ quidem: qa Dardanus diu pſtolatus in Samothracia ſpe reuocationis in paternā ſedē Coriti: ea ſpe dam natus: contulit ſe tandem ad conſanguineos Męones: quos abituros ob pœnuriā accipiebat At vero Turreno & Męonib⁹ fortuna fuit: quia teſte Seruio & Strabone ī .v. lib. cum parū & anguſtum imperiū ſimulq; regnū non capet duos fratres Lydū & Turrenū: ſimlq; fame ac ſterilitate pmeret: Ato pī ſorte iacta e duob⁹ liberis Lydū qdē ſucceſſorē regni retinuit: Tur

Atos. Dardanus.

Anno vltio regis Aſcatadis: Ato donauit Dardanū pte agri Męonici: & ita regnum Troianū cœpit. Dardan⁹ ſiq; iura ī Italię regno hēbat: reſignauit Turreno filio At⁹

rheno vero maiorem partē populi applicans foras abire iuſſit. Eadē Herodotus ſentit & alii quos contra ſe producit Dionyſius Halicarnaſſeus in .i. li. Hæ igit eodem tempore fortunæ fuere Turrheno & Dardano Herculeis: q̄ illos ad cōmutādas ſedes coegit. Quare Dardan⁹ ius Italici regni Coriti ſi qd haberet Turrheno reſignauit: & Dardanū Ato donauit parte Męonici agri: quæ poſt Phrygia ab Hiſpanis Brigis dicta: vt ex ſuperiorib⁹ explanatū eſt. Nā teſte Euſebio de temporibus poſt conditā Dardaniā Phryges Męonici dicti ſunt vſq; ad tē pora Tantali regis Męoniæ: cui ſuberant dardanides.

Turrhenus adnauigans in Italiā ianigenam a Cybele & Coribanto tanq̄ ex Herculeis hilari hoſpitio except⁹ & ciuilitate Razenua donatus eſt.

Herodotus & alii quos pducit cōtra ſe Dionyſius Halicarnaſſeus ſcribūt Turrhenum adnauigaſſe in partē Ita liæ: & conſediſſe ad ſeptētrionalē Ty beris partem: vbi erat Vmbris habita tio: & ibi ciuitates Turrhenas ædifi caſſe: vt ſuper Myrſilū diximus. Qua re Turrheni ſedes in Tyberina ſolū Thuſcia q̄renda eſt ab Hortano oppido ad fines Areti norū vbi ſunt fontes Tyberis: qa ab his fontibus eſt Tyberis ſeptētrionalis oppoſitus atq; fi nitimus Vmbris: vſq; Horte Narq; fluuiū. Abinde enim vſq; in oſtia Tyberina: nō eſt pqui renda Turrheni ſedes: quia ea portio Tyberina neq; eſt borealis neq; Vmbros retinet: ſed Sa binos & latinos habet finitimos accolas: & ab oriētali in meridianā orā ſpectat. Sunt aūt in hoc ſeptētrionali Tyberino decurſu populi vt cernim⁹: primi qdē Aretini: ſecūdi Traſime ni: quoq; capita ſunt Cortonia & Perufia. Ergo qd Beroſus vocat Ianigenā Italiā hāc partē Thuſciæ & hos populos ſeptentrionalis Tyberis intelligit ad quā Turrhen⁹ venit: cōſedit & vrbes ædificauit: & vbi Vmbris priſca erat habitatio: vt Herodotus & alii docēt: referen te illos Dionyſio in primo libro. Porro illū Cybeles comi hoſpitio recepit: nō modo: qa con ſanguineus erat: vt Beroſus indicat: verū etiam qa (vt exiſtimo) in piculo cernebat filium Bantē ab Aborigini odio: ſperabatq; ſi Turrheno reliqſſet Coriti ſedē: facile pacē cum Dar dano adepturā ſe: atq; in noua Dardania ſacerdotiū cū filio habiturā. Qd & euenit. Proide illū Turrhenum Cybeles donauit ciuilitate Razenua. Qua vero ciuitate decoratus fuerit Turrhenus: eqdē Sillius Italicus in .viii. libro exprimit dicēs. Mæonięq; decus quondā Ve tuloniā gentis. Ab initio igitur Veiuzo oppido Cybelis & Coriti ſede Męonia gens decora ta & illuſtrata fuit: ac ꝓpterea Vetuloniā Coriti ſedē notauit Virgilius dū dixit Dardanū pfectū fuiſſe a Turrhena ſede Coriti: vbi mira breuitate regiā regū Vetuloniam: & duos re ges illā cognominantes & ſibi ex ꝓximo ſuccedentes Coritum & Turrhenū cognominauit Ergo qa donauit illum ciuilitate Razenua: vtiq; Turrheni nō in Turrhenū nomē & mores ſed ecōtra Mæones in ciuilitatem nomēq; ac ſtudia Razenua trāſiuere: & Razeni cū aliis to gnominati fuerunt: vt author eſt Dionyſius in primo libro.

Thuſciæ fi nes.

Ipſe Turrhen⁹ multa Męonica ornamēta ꝓferēs: dedit. Coribantus vero & Cybeles or nata Dinaſtia duodeci ducū duodecim po pulorū qui eēnt ex Ianigenis: ipſi in Phrygi am ſe contulerunt.

Quæ ornamēta Turrhenus ptule rit: quæ eēt & qualis Dinaſtia ſiue po tentatus duodecim ducū & Lucumo nū: qa reſplixa ē narratu: ob id remit timus lectores ad .q. Annias. Sciendū eſt Cybelem eſſe cōmune nomē Ba bylonicū ad matres Deorū & Veſtas Cy enim illi matrem: Belē vero & Be lum de ſi & deā vocant. Dicit autem Cybeles & deorum mater a multis: puta genitura: nu tritione: principatu: doctrina & additione. Ex his aliis & aliis tēporibus: qnq; Cybeles cōper

Cybeles qd.

Cybeles quinq.

tas habemus. Prima omniū fuit Titea vesta vxor Iani: quę ex Iano genuit & curauit deos: hominesq; sacra: & eorū ritum: potissime ignē ppetuum: vt expositum est in duob⁹ pmissis libris. Secunda fuit filia huius: cui nomē fuit Regina: quę sola nutritione dicta est magna deorum mater: qa in gratiam Titeæ matris educauit Titanas: vt Diodo. in quarto libro author est. Et hæ duæ fuerūt primę oīm Cybeles vestæ: in primo generis humani ortu post diluuium: vt ex pmissis probarum est. Rursus fuit tertia vxor Iasii Tusci Herculea: Veiuza: susceptrix magnæ Cereris in suis nuptiis cui ppriū nomē fuit Tyle: & cognomē a principatu ypitis filia Sypi regis Veiuzi: vt eius triūphalis Etrusca inscriptio conuincit: quæ ferme cētenaria ad Dardanū in Phrygiā pgens: vecta vt aiunt leonib⁹: id est Herculeis comitata Veiuzis: facta est regina prima antistesq; ac doctrix sacrorū in Phrygia: Cybelis siue crepitaculis Tuscis sacra Tusca celebrans: & quidē castissime. Nā puerū Atū quē ad sacra nutriebat: in libidinē cum nympha perlapsum: seipsum castrare coegit: nec voluit sua sacra fieri: nisi à castis & ex toto exsectis: vt omnes de illius sacerdotibus scribunt. Fuit & quarta Cybeles Phryga: post hanc multis ætatibus nata: & huic cōtraria meretrix: quæ puella primum a Phryge Marsia adamata: paulog; post ab Atu cognomento Papa impregnata: & illo a parentibus obtruncato cum Marsia fugiens ad Dionysium postremū in Nysam vrbem paulo ante Argonautas: vt Eusebius notat de temporibus quibus Nysam cepit Dionysius: ibiq; ab Apolline iterum pstituta fuit: cum quo reuersa in Phrygiam: sepeliuit Papam suum: & adiecit in sacris scuta sonantia: & meretricios luctus & querimonias: vt patet ex ei⁹ vita in quarto libro Diodori. Vltima fuit Cybeles vxor Iasii Samothracis in nuptiis Armonię: quā Cadm⁹ supducēs Prisce vxori circa tēpora Argonautica: certamē passus est ab eadē vxore: vt Palephatus scribit: & Eusebi⁹ notat: paulo ante Argonautas. Ex harū æquiuocatione Græci amplissimam mentiendi occasionem habētes quicqd de aliis dicit: huic vni tribuunt: vt patet in. vi. libro Diodori: & primo Dionysii: q; ab hac Cybele & illi⁹ cognato Dardano Samothrace Dardaniā conditam & sacra Phrygia instituta splendide mentiunt: cū iam Dardania cōdita & sacra instituta ferme ducētis annis añ has nuptias inueniant in Eusebio & Spinga & Palepha to: & aliis græcis pbatis chronographis. Tandem Berosus finem suo operi impositurus: ita loquitur.

Titea.
Vesta.
Regina.
Cybeles.
Veiuza.
Tyle.
At⁹ castrat.
Galli Cybelis.
Cybeles altera.
Cybeles vltima.

Patet ex hoc vltimo: cur Berosus Athenienſibus hoc opus solum vsq; ad Dardaniā cōditam protulerit. Quia videlicet ante Dardaniā conditā tpa Grecis ignota erāt. Porro tēpora quę ab ægyptiis sepe furabant: erāt confusa egyptiis ante Dardaniā conditam quippe quia sæpe menstruo pro anno vtebantur: aliquādo aūt bimestri: nō nunq; vero trimestri: vt Diodorus in primo & secundo libro significat. Porro etiā sub Ascatade apd egyptios fuere reges Cherres & Armeus qui cognominatus est Danaus: & Rameſſes cognomento Aegyptus. Itaq; qui reges & tēpora tradūt a nostris de primorib⁹ regnis orbis a Iani diluuio primo vsq; ad Dardanię regnū conditum: his nostris breuissimis annotationib⁹ sint hactenus dicta.

Porro egyptii sub Danao & Aegypto ānis solaribus sunt vsi: quēadmodum Scythę: Chaldæi: Hebræi & Etrusci semper sunt vsi: edocti a Celo annū ad cursum solis &. xii. mēses ad motū lunæ: vt Diodorus in quarto libro & Berosus in pmissis afferūt. Quare ex Chaldæis cæteris tēporibus Atheniēses cū eruditissent: eosdē sub Dardania cōdita remittit ad ægyptios a qbus etiā deos & sacra furati sunt teste Herodo. in. ii. libro. Vnde & Aegypti⁹ Manethō annis solaribus vtit: post Dardaniā cōditā: vt in eius supplemento atq; Eusebio constat: de qbus commentaria sequentia conscripsimus.

Explicita sunt Cōmentaria super quinq; Berosi libros de Antiquitatibus.

Incipit præfatio in Li. XVI. super supplemēta Manethonis ad Berosum.

Manethon.

MAnethon sacerdos ægyptius historicus: vt Eusebius dicit de temporibus Argi quarti regis Argiuorum: cui⁹ tempora in Dynastis idem Eusebius sequitur: q̄q̄ in plurib⁹ deficit in annis & gestis latinis quæ ad latinam correctionem reduxim⁹ in Chronographia Etrusca: hic a Iosepho producitur in multis pro teste tam contra Appionem grammaticum: q̄ in primo de antiquitate Iudaica.

Explicita est Præfatio. Incipiunt Commentaria. Manethonis prima pars cum Commentariis.

BEROSUS inter Chaldęos historicos pbatior: defloravit breuissimis ānotationibus omnia Chaldaica: de potioribus regnis orbis a diluuio maximo qđ deorū maiores scribūt fuisse ante Ninū: vsq; ad pcipuum regnum Troię conditum. Nos quoq; vbi ipse reliquit psequamur ea: q̄ nobis ex nostris historicis veleorū relationibus consequuti sumus: p nostros ægyptios reges pgrediēdo: vt ipse egit sub Assyriis.

Post Chaldæos historicos sequunt Aegyptii scriptores. Cui est argumēto q; ægyptii a suis nō potuerūt tpa ante Ninū cognoscere: neq; de diluuio maximo notitiā assecuti sūt: nisi ex Chaldęa priore historia. Vñ arbitrati sunt Aegyptii se fuisse ab ītio & primos in orbe genitos: vt Diodorus in primo li. & Trogus atq; Iustinus in. ii. significāt. Quare non iniuria dixit Manethō diluuiū maximū a priscis Chaldęis mēoria pditū fuisse nō a suis maiorib⁹. Qđ tū se id credere insinuat: dū de veritate Berosum collaudat: asserens illū non pbatū mō sed pbatissimū inter Chaldęos historicos. Verū qm̄ & ipsi egyptii p alia orbis regna colonias multas miserūt sub Osiride & aliis regibus: vt Diodorus in primo narrat: idq; mēoria seruauerūt: & qbus tpibus & regibus ppagati fuerūt in posterū: iccirco etiā suas annotatiōes pbatas verasissimasq; esse cōmemorat: dū eas nō p opinionē vt solēt Græci sed p certissimas seruatas ve tustas historias: & successiuas scribentium ægyptiorum relationes sese scripturum pmittit: pgrediēdo p ægyptiorum reges & tpa: eque ac Berosus p suos Assyrios pgressus est. Et hoc est procemii Manethonis commentarium. Sequitur liber.

Aegyptus eiecto fratre Danao regnauit annis. lxviii. Ab eo ægyptus nomē accepit. Pharaones pdignitate dicebant. Anno huius qnto regnauit Amyntes annis. xlv. Anno sexto regnauit Dardanus annis. lxiiii. Decimo anno Danuus Argis: annis. l.

Manethō ad ægyptios reges cōuersus ab ægypto rege nomē vltimū accepit. Nā teste Diodoro Siculo i primo lib. prius oceana & Nilea: postq; aeria dicebat: vt memit Eusebius de hui⁹ Aegypti tpibus. Quinetiam ab Osiris noīe & cognomīe Osiriana: ab egyptiis: & Mizreia ab Hebręis teste Moyse dicta fuit. Hic Aegyptus frater fuit Danai cognomēto Armei vt scribit Eusebius: q cū regnasset. v. ānis pulsus ē a fratre Aegypto. Cā vero ab historicis enarrat: q̄ qa celebrata etiā apud poetas est: idcirco ab ea supsedim⁹. De Pharaōis vocabulo: idē Eusebi⁹ paulo supius de regis ægyptii Amenophis tpib⁹ sic habet. Ex libris Manethonis sacerdotis ægyptioq; legimus hęc verba. Aegyptioq; reges oēs tūc Pharaones dicebant: non hoc ppriū habentes nomē sed p dignitate reges tuncvtebant hoc noīe: sicut & apud nos Impatores Augusti ap

Aegypti nomina.

Aegyptus Pharao.

pellantur. Habebat ergo vniuſq; Pharao ꝓpriũ nomẽ. Hæc Manethõ. Ex hoc intelligimus hunc Manethonẽ fuiſſe Auguſtoꝝ tpibus & donatum ob lras ciuitate fuiſſe Romanum accolam: qa ſcribit dicẽs ſicut apud nos Impatores Auguſti dicunt: ac ꝓpterea cũ de aliis tum pcipue de antiqs Italię regibus potuiſſe ſcribere nõ minus vere q̃ Beroſus: cui etiã facit argumẽtũ: ꝙ Dynaſtias Aegyptias & reges ſcripſit ferme vſq; ad ea tẽpora. De Amynte Aſſyriorũ rege & illi⁹ tpib⁹ Manethoni cõſentit Euſebius: ſilr̃q; de Dardano & Danao. Quare coętanei fuerãt Dardanus: Danaus: & Aegypt⁹: & ſecũdus Arcas filius Iouis ex Calliſtone: a quo ſecundo in Peloponeſſo Arcadiæ nomen fuit. Nam obliteratum fuit priſcum ab Arcadio nomen: & Pelaſgia ab accolis dicta eſt. Arcas vero iunior in ditionem redactis Pelaſgis regionem eorum Arcadiam nuncupauit: anno primo Aegypti huius cui cognomentum fuit Rameſſes: vt author eſt Euſebius. Pharao ægyptia lingua ferus & ferociæ plenus dicit teſte Diuo Hieronymo: quem Etruſca lingua Eth: Græca vero Troſſolum & Tromatoreũ dicimus: quibus nominibus Męones appellarunt Vetuloniẽſes: vt in præcedentibus expoſuimus multis locis.

Aſterius.

Exiſtimãt quidã hunc Aſteriũ Creẽſem fuiſſe Iouem illorum cantatiſſimum. Nã Apteras q & Saturn⁹ Creẽſis regnauit annis. liii. Exorſus ãno quarto Cranai regis Atheniẽſis vſq; ad annũ. xxxvi. Erichthonii Atheniẽſis: quo illi Apteritæ ſucceſſit i Creta filius eius Aſterius vt cõputãt Chronographi græci quos ſequitur Euſebius de tẽporibus. Quare: qa Saturno Cretenſi: quem Græci fingunt eunuchaſſe Cælum patrem & fugatũ a Ioue ſucceſſore: cõſequens eſt: vt nomen proprium Iouis magni Cretenſis fuerit Aſterius ꝑinde ac Saturni patris Apterites. De Romo vero nil aliud cõptum mihi eſt q̃ quod hoc loci Manethon exponit. Nam in Ptolemæo legimus Romandiſſos in Gallia Belgica: & in decurſu Rhodani ſub Vienna oppida Romonũ & Romã: qđ poſtea p interp̃tationem dicunt Valentiam. Turrhenum vero noſtrum authorem Turrheni nominis fuiſſe regum Aborigínum Fauni & eius filii Amni temporibus latini hiſtorici pdũt: quos ſecutus Sillius Italicus in. v. lib. aſſerit lacum Peruſinum fuiſſe regnatũ Amno Faunigena: cui⁹ filiã Nymphã Agillam Turrhenus locari vxorem filio ſuo Traſimeno expoſtulabat: a quo Traſimenus lacus nomẽ accepit. Dicit autem Priſcum Faunũ patrem Amni: ga fuit alius iunior paulo ante æneę aduẽtũ in Italiam: vt ex hiſtoricis patet: & Euſebio de temporibus: atq; iſto Manethone: & nos locis ſuis exponemus. Horũ nominũ pluralitate immo ęquocatione qdã capti: & ipſi aberrãt: & caligínem in hiſtoriis ante oculos ingerũt: & alios aberrare cõpellũt. Quare ſummope cautos eſſe oportet ab ęquocatione nominũ atq; indigeſtione tẽporũ: q veraces hiſtorias adipiſci voluerint. De temporibus vero Pãdionis & Belochi iunioris: eadẽ ſcribũt Manethon & Euſebius de temporibus hoc adiecto: ꝙ anno. l. dicti ægypti regis quidam aſſerũt veniſſe primũ Cadmũ valde adoleſcẽtulũ: priſcũ: ex cuius filia Semele natus eſt Dionyſius liber pater. Nã qui ex Samothracia fuit Cadmus diu poſt extitit: vt Euſebius ſcribit: & nos ſup Xenophõtem & Archilochum & alios expoſuimus.

Romãdiſſi. Alii roman diorum. Amnus.

Cadmus.

Anno. xviii. huius regnauit Turrhen⁹ apud Ianigenas annis. li. Anno. xxxiii. in Creta regnauit Aſterius. anno eiuſdẽ. xxxv. apud Celtas Romus. a quo Romãdi. & biennio poſt apud Aborigines Faunus Priſc⁹. apd̃ Atheniẽſes Pandion. anno. l. apud Aſſyrios Belochus iunior: & anno. lxvii. apud Aborigines imperabat Amnus Faunigena.

De tẽpib⁹ Menophis & Erichthonii Troiani cõuenit inter Euſebiũ & Manethonẽ. Sed tu emẽdati⁹ narrãtẽ le-

Secundus poſt hũc Pharao Menophis impe rat apud ægyptios annis. xl. cuius ſecũdo an

no apud Troianos regnat Erichthoni⁹ ãnis xlvi. Tarchon Priſcus apud Razenuos Ianigenas: qui nunc dicunt Turrheni & Tuſci ob Turrhenum & peritiã diuinorũ q̃ a Iano didicerunt: regnat annis. xi. Apud Celtas Paris. Apd̃ Celtiberos Teſta Lybius Triton.

ge Archilochi epithetũ de tẽporibus Verũ aũt dicit ꝙ genuit Erichthonium Dardan⁹ ex Bathea filia Teucri: vt hiſtorici tradũt: & Diodor⁹ in. v. li. ſcribit. Nã vt hiſtorici phibent: & Euſebius de temporibus refert: quartus Atheniẽſium rex dict⁹ eſt Erichthonius. Eodem noſe dict⁹ eſt Erichthoni⁹ Vulcani & Mineruę filius: & eiſdem temporibus fuit: & ab Homero Erichthe⁹ nũcupat̃. Fuit & Erichtheus. vi. rex Athenienſium filius Pãdionis & pater Cecropis iunioris. vii. Atheniẽſiũ regis. Huius Erichthei filia fuit Orithyia: quã Aſtrei filius Boreas Thrax rapuit. Quare caue: qa ęquiuocũ eſt Erichtheus ſiue Erichthonius: ſicut & Tarchon: qm̃ tres fuere Tarchontes. Primus filius fuit noſtri Turrheni circa Dardaniã cõditã: cui Turrhen⁹ pater condendarũ. xii. vrbium miniſteriũ delegauit: vt Strabo in. v. cũ cęteris ſcriptoribus aſſerit Alius Tarchon fuit rex Vetulonię poſt primũ annis ferme centũ octoginta: videlicet ætate Euãdri & Herculis græci. Nã teſte Solino ad hũc Tarchõtẽ legatus miſſus eſt Caccus: quẽ ſub Euãdro pemit Hercules. Tertius ſucceſſit Mezẽtio poſt cremata Troiam: ad quem Aeneas veniens claſſem: atq; milites contra Turnũ & Mezẽtiũ ꝓcurauit: vt author eſt Virgilius in. x. æneidos. Ob hanc rẽ Manethon hũc appellauit priſcũ: de hiſq; tribus etiã memoriã agit idem Manethon. Porro ꝙ Turrheni a Turrheno dicti ſunt: nõ cũ verioribus ſcriptoribus tenet. Qz vero ob peritiã diuinorũ: & a ſacrifico ritu a græcis Tuſci dicti ſunt: Plini⁹ in iii. naturalis hiſtoriæ: & alii cõſentiũt. Adiicit aũt Beroſus & Feſtus: ꝙ a Tuſco Herculis filio Tuſci primũ dicti ſunt. Verũ ſatis diſtat an per y pſilon græcũ ſcribas Tyſcos: an per u latinũ vel o Tuſcos vel Toſcos: vt idẽ Feſtus inſinuat: & nos in Anniis. q. ſatis explicauim⁹. Rurſus Paris apud Celtas regnauit inqt: ſub Menophi: & apud Celtiberos Teſta. Paridẽ eũ fuiſſe qui Pariſios populos in Lugdunenſi Gallia condiderit nulli dubium eſſe poteſt: quorum metropolis ad hanc ætatẽ Pariſius dicit: ſuꝑmarũ omniũ diſciplinarũ gymnaſiis & beati Aquinatis noſtri Thomę ſtudiis & ſcholis inclyta. Horũ populorũ Ptolemęus & plures alii in geographia non obliuiſcunt: quorũ hac ætate prima eſt Pariſius: inde oẽs qui cõtinentur in longitudine quidẽ ab oppido nunc dicto Thedes vſq; ad Corpheũ: in latitudine vero a Poyſſo vſq; Barum proximum vni ex ramis amnis Sequanæ. Teſta vero Lybius Triton Mineruæ Palatuæ compatriota proximuſq; Numidiæ. id verũ eſſe coarguit: quod M. Varro & Plini⁹ in. iii. naturalis hiſtoriæ ſcribit etiam ex Pœnis Aphricaq; Hiſpanos habuiſſe originem. Ab eo poſitos fuiſſe Cõteſtanos finitimos Beticæ: vt author eſt Ptolemęus: ipſum nomen accuſat. Horum populi nimirũ ſi militia valent: quandoquidem ex Tritonide Mineruaq; militię principe ortum habuere.

Eriechthoni us.

Erichtheus Orithyia. Tarchõtes tres.

Paris. Pariſii.

Teſta. Triton.

Cõteſtani.

Anno ſeptimo eiuſdẽ apud Aſſyrios regnat Belopares: & Minos regnat i Creta. ãno vero decimo nono Athenis regnat Erichtheus anno trigeſimo quinto eius apd̃ Tuſcos annis qndecim regnat Abas: a quo poſiti ſunt Abii Tuſci: & ãno eiuſdem trigeſimo tertio Argis regnat Abas Argus.

Duos fuiſſe Minoes legimus: quoꝝ Priſcus hic eſt: quem Manethõ anno vii. Menophis ait iniiſſe Cretenſe regnum. Euſebi⁹ vero anno octauo. Hic Priſcus Minos fuit filius Xãti Cretẽſium regis: vt periti græci ſcriptores conſcribunt: qui cũ Sarpedone Priſco fratre de regno diſſentiẽs illũ fugauit & Cretã obtinuit. Poſt hunc annis viginti quatuor ſupra cẽtũ fuit Iuppiter Cretẽſis: q teſte Euſebio eo ãno rapuit Europã Age-

Minoes duo

Mínos. noris filiam: & ex ea vt oēs hiſtorici & poetę aſſerūt: genuit Minoem iuniorē eodē anno: qui vt idem Euſebius de tēporib⁹ notat: anno. xxxviii. ætatis ſuę vlturus mortē Androgei mare obtinuit: & Atheniēſiū regē & Theſei patrē Aegeū ditioni pere coegit: Laumedontis anno nono. Cæterū de tpibus Beloparis & Erichthei & Abātis Argiui: diſcrimē non eſt inter

Atalanta. Manethonē: atq; Euſebiū. Fuit aūt Abātis Argi neptis ex Iaſio filio Atalanta venatrix: quā

Abas tuſc⁹. ardēter Meleager adamauit: vt oēs græci & latini ſcriptores referunt. At Abas Tuſc⁹ is fuit teſte Manethone q Tuſcos Abantes populos fundauit circa maritimā orā a Grauiſcis vſq; ad oppidū quod ad hanc ætatē Cap Abiū vernacula lingua: latina vero caput Abantū dicimus. Ex his maritimis Aeneæ ducem vnum claſſis aſſignauit Larthes Targon: qui Abas

Toruus. toruus a Virgilio dicit. x. æneidos. Abas tamen a patria toruus vero nomine non crudelitate dictus eſt.

Anno. xxx. Menophis Cadmus & Phœnix a mari rubro profecti: apud Sydonē regnauerūt. Poſt ſeptenniū Cadmus docuit rudem græciā: & regnauit Thebis. Apud Aſſyrios regnauit Lāprides: & vltimo ei⁹ āno zet⁹ & Amphion expulerunt Cadmum.

Græci q oīa ex opinione: vt libuit: de tpibus & genealogiis audaciter mentiti fuerunt: nihil certi afferētes: vt author eſt Ioſephus cōtra Appionē grāmaticum: & Euſebi⁹ de tpibus primæ Olympiadis: & alii clariſſimi ſcriptores: eriā & equocatione nominū ſæpe capti ſunt. Plures enim fuere Cadmi: vt Xenophō tradit: plures Phœnices: plures Zeti: plures Amphiones: aliis & aliis tpibus ſibi mutuo ſuccedētes. Quo fit vt tanē ritu diſtincta & a ſe mutuo lōge remota tempora tribuant. Sed qui fuerunt hi qui a mari rubro diſceſſerunt: & qua ætate: ſoli Manethoni tanē q patrias hiſtorias nouerit: & authori de rebus egyptiis certiſſimo: haud dubie credēdū eſt.

Phœnix & Cadm⁹ primi. Fuere Phœnix & Cadmus primi Syria oriundi. Phœnix natu maior. xxi. anno in Sydone regnauit: & a ſe primus regionem Phœniciam de vetuſto more nūcupauit cū antea Canaā dicere: & fuit pater Agenoris Syri non egyptii: vt hiſtorici graues aſſerūt. Horum equiuocatione qdā illuſi aſcripſerūt eos eſſe: q a Thebis ægypti pfecti ſunt: vt p eis notat Euſebi⁹ de tēporib⁹ Dardani: ſed falſum eſſe cōſtat: q & Manethon ægypti⁹ patrię hiſtoriæ ſcientiſſimus his aduerſat: & Phœnix ægyptius filius fuit Agenoris nō pater: & ægypto non Syria oriūdus. Fuerūt alii fratres Cadmus & Phœnix græci: ferme annis octoginta ante Troianū excidiū: filii Amyntoris. Phœnix adoleſcēs teſte Homero in. viii. Iliados cū ſuggeſtione matris fuiſſet cōgreſſus patris Amyntoris pellici: & pater id pſenſiſſet: ad aliū adoleſcētem regem Peleum Achillis poſtea patrē Phœnix diffugit patris irā. Peleus illū benigniſſime ſuſceptum & vnice dilectū militiæ ducē creauit: q Peleo referens vt potuit paria: Dolopes illi atq; plures populos ſubiecit. Quinetiā lōge poſt Peleo natū Achillē: vt filiū Phœnix aluit atq; nutriuit. Hæc de filio Amyntoris Phœnice Homerus retulit. At de illi⁹ fratre Cadmo q Armoniam ſororē Dardani & Iaſii Samothracis vxori primę ſupduxit: Spīga & Palephatus ſcribūt: & Euſebius refert fuiſſe nō minus triēnio ante regnum Laumedōtis patris Priami: cum vxor prima ob zelotypiam Armonię recedens a Cadmo illi certamē intulit: vt etiam Xenophon & plures retulerūt. Quare Samothraces vt reliq græci falſo aiunt hūc Cadmum fuiſſe filium Agenoris egyptii: cui⁹ cognatus fuit Dardan⁹ Dardaniæ conditor. Nā ante hunc annum condita erat Dardania nō minus annis vno & vigīti ſupra ducētos: neq; hac ætate alius Cadmus & Phœnix inueniant: q Amyntoris non Agenoris ægyptii filii itaq; teſte Manethone in Syros & Græcos Cadmum & Phœnicē: fuerunt ægyptii Agenoris filii Cadmus & Phœnix: qui a mari rubro iuſſu patris pfecti: alter apud Sydonem Phœnix: alter apud Græciæ Thebas regnauit anno. xxxvii. Amenophis: tertioq; poſt anno pulſus fuit: vt tam Manethon q Euſebius de tēporibus ſcribunt. Quare raptus Europæ paulo ante hunc annum obtigit: & non poſt exactos nonaginta annos: vt Euſebius de temporibus pro Græca incerta hiſtoria notat.

Poſt Menophi cœpta eſt Dynaſtia Larthū vt in Italia: q Dynaſtia durauit ānis ſolari⁹. cxciiii. Horū Larthū in egypto primus fuit zetus: q regnauit ānis. lv. cui⁹ āno octauo in Dardania regnauit Tros: i Tuſcia vero anno hui⁹. xxxiii. regnauit annis. xxxviii. Veibennus ex familia Veituloniæ.

Hoc nomē Larthes nō ppriū eſt: ſed cōmune dignitatis vocabulum: ſicut Auguſtus & Pharao. In triūphalibus Etruſcis inuenimus p aſpiratione ſcriptum: Larth: & Larthi. Erāt em in Dynaſtia ſiue potētatu Etrurię. xii. Lucumones in Vetulonia reſidentes. xii. reges: qbus vnus pērat: vt Seruius author eſt ſup. viii. æneidos. Hic ſupm⁹ Larth vocabulo Etruſco: id eſt regū maximus dicebat: nō ſolū quia cæteris pērat: verū etiam quia anniuerſarie cęteris duodecim reuocatis ipſe p vitā totā perſeuerabat. Hoc pacto potentatus & Dynaſtia pluriū regū in ægypto cœpit: qbus primus pfuit Zet⁹ Larthes. Nō hic Zetus fuit q pepulit Cadmū: vt ſupra retulit. Nam iſte fuit ægyptius: ille vero Græc⁹. De horū tēporibus Euſebius & Manethon paria ſentiūt. Tros iſte fuit filius Erichthonii & nepos Dardani q in Dardania partem vrbis maximā fundauit: atq; a ſe Troiā dixit: vt Euſebi⁹ de temporibus & cæteri cōſcribūt: ſed de alio Larthe Magueo & temporib⁹ tā Larthū Tuſciæ q Dardaniæ: in tpib⁹ Archilochi: & hiſtoriæ Etruſcę ſupprimit Beroſus: vt qui nouiſſimus hiſtoricus & externus. Nomen vero Veibennū: quod a latinis Vibennum p Synęreſim in primo Varronis de līgua latina ſcriptū repio: ſicut & Veiturgiā & Veiterbum per ſynæreſim dicimus Viturgiā & Viterbū: pfecto Etruſcū eſt nomen qđ ſolū Vetuloniatib⁹ conuenit. Nam Ben filius apud orientales: atq; Arameos: & Hebręos filius dicit. Hinc Veibennus ſiue Vebennus Veiorū filius & conciuis dicitur. Verū ſæpe nomen cōmune gēris: die luſtrico tanē pprium vni impōnitur: vt Romanus: Florentin⁹: Senēſis. Ita pari forma cū omnes Veizi ſiue Vetuloni ſint Vibenni: huic tamen proprium fuit nomen: qui poſt Abantē Larthem regnauit annis tot quot in Chronographia emendata Etruſca poſuimus.

Tros.

Zetus.

Vibennus.

Primo quoq; anno zeti regnauit apud Celtas Lemann⁹: &. xxxii. anno apud Aborigines Mars Ital⁹ cognomento Ianus iunior. Anno eiuſdē. xxxv. apud Celtiberos Rom⁹ regnauit.

Lemānus iſte non dubiū eſt qn is fuerit: q Lemannos poſuit & a ſe nominauit ſimul cū lacu Lemanno in puincia Narbonēſi: quē Luxanæ lacum hodie incolæ nuncupant: quē Rhodanus ad pontem vrbis Gebennæ effluit. Idem enim Rhodanus prius in lacum influit q effluat. De Marte Italo cognomento Iano iuniore hæc comperio. Euſebius de temporibus Aeneę ſic ſcribit. Ante ingt Aeneam Ianus: Saturnus: Picus: Faun⁹: & Latinus in Italia regnauerunt annis circiter. cl. Cur vero circiter dicat: pfecto qa id nō potuit habere ex certo latinæ hiſtoriæ. Nā plus annis. xii. cœpit dict⁹ Ianus. Quod pfecto ita patet. A. xxxii. anno Zeti ad excidium Troiæ: circa cuius tempora ad Latium venit Aeneas: ſupputantur ab eodem Euſebio anni duo & ſexaginta ſupra centum. At Ianus iunior Latin⁹ cœpit Aborigīnibus imperare anno. xxxii. Zeti: vt Manethon aſſerit. Quare duodecim annis amplius q centum & quinquaginta cœpit. Quia vero alii min⁹ duodecim cœpiſſe ſcribunt: idcirco Euſebius chronographus optimus: ne cui detraheret: aut certum tempus quod incertum erat exprimeret: medium inter hæc tempus & cum vocabulo circiter tradidit dicens: Regnauerūt in Italia annis circiter centum quinquaginta.

Lemēnus.

Phœnix & Cadm⁹ græci.

Cæterum Italiam Tyberinam & Latium hoc loci accepit ab historicis: quoniam vt ex omnibus constat in tota Italia Larthes Turrheni imperabant: in Latio vero supradicti Latini subreguli Ianus iunior: Saturnus iunior: Picus iunior: Faunus iunior: & Latinus. Q3 vero hic Latii subregulus cognomento Ianus fuerit Latinus Mars: ex primo libro Dionysii Halicarnassei conuincitur: qui sic ex latina historia scribens: Contigit inqt eo tempore quo venit Faunus. Euãder: esse regẽ Aborigínum Faunum; pnepotem (vt aiũt) Martis: quem vt genium quẽdam siue indigetem: & sacrificiis atq; carminibus colunt Romani. Pronepos autem ad proauum refertur quoniã relatiua sunt. Porro Ianus iunior: vt Manethõ & Eusebius numerãt proauus fuit huius Fauni: vt patet numerãdo a Fauno filio p Picum patrem: Saturnũ auũ: Mars latin9 & Ianum proauum. Quare idem fuit Mars Latinus & Ianus iunior: vt Manethon tradit. Ergo equiuocatio Iani & temporum ignoratio multos in his Latinos decepit. Nam si Tuscorũ Ianus iunior idem. vetustas tanta est simul & illorum deorum & legum antiqtas: vt nullis hominum legibus: diis & moribus cõueniant: vt probabiliores græci conscribunt: & Dionysius Halicarnassẽ9 in primo retulit: porro antiqssimas leges atq; primos deos: aras q; & religionem cana fides Ianusq; dedit: consequens necessario est: vt hic Ianus iunior nullas religiones docuerit: nec fuerit Priscus ille qui est pater omnium deorum: qui nouitius inuenitur: paulominus centum septuaginta annis ante Aeneam: & cuius ætate Turrheni florebant Ianigena lege: religione: studio: literis: & philosophia. Nunc de Romo apud Celtiberos rege dicendum est. Romus hic fuit: qui non procul Sagunto Romam in littore constituit: a posterioribus Romanis per interpretationem valentiã nuncupatam. Nã Romus dicit valens & robustus ferme ab omni lingua & historico. Quare per interptationem & locum a coniugatis: si Rom9 valens est: & item valens Romus: necessario consequens est: vt Roma sit Valentia & Valentia Roma. Cui argumento est Solinus: q in principio scribẽs Romę inqt vocabulum primo ab Euandro datum: cum oppidum ibi offendisset qđ Valẽtiã dicebat Latina iuuẽtus: quod Arcades habitantes: seruata nominis interptatione Romam dixerunt. Hæc Solinus. Verũ qđ dicit: vocabulum Roma primo ab Euandro est inditum: intelligendum est appellatione græca. Nam antea vocabulo barbaro etiam Roma dicta fuit a prima cõditrice filia Itali: vt Berosus & plures verissime scripserunt: & Plutarchus refert in vita Romuli. Est autẽ significatio Romæ apud Græcos solum robur & robusta: sed teste Hieronymo de interpretatione nominum Hebreorum & aliis Talmudistis sonat non solum robur: sed sublimitatẽ cum tonitruo augurio & imperio. Itaq; non exigua coniectura est Valentiam Hispaniæ primũ Va. Iaus. Romam a conditore Romo dictam. Cui argumento est q; eius liberi qui ei successerunt eisdem locis regnauerunt: vt paulo inferius locis suis videbimus. Vrbs itaq; Valentia ab origine vetustissima: etiam valentinis heroibus inclyta Borgiis: hac nostra ætate decorata & ornata est Borgianis pontificibus maximis: in primis beatissimo Calixto. iii. sub quo mira dei prouidentia apud Pannones Turcus Mahumeth inimicissim9 Christiani nois: cladem exercitus passus: & a quo transfigurationis Christi celebritas ĩstituta est. Deinde & beatissimo Alexãdro. vi. in cuius põtificatus exordio: e cauernis & latebris terrę: vetustissimorum Italiæ regum triumphalia in hac sua vrbe Vetulonia: nunc Viterbo etiam lepores prodiderunt: videlicet futuræ sub eo pontifice felicissimo ppagationis ĩperii Christiani: & sedis apostolicæ illustrationis diuinum portẽtum. Eadem vrbs Valẽtia illustrissima effecta ortu beatissimi Laurentii martyris & diui Vincentii confessoris: atq; glorioſissimo martyrio beatorum Valerii episcopi Cæsa. augustani: & eius archileuitæ Vincentii.

Calixtus. III Alexander VI.

Signa iuẽta

Secũdus Larthes ægyptius fuit Ranses annis. lxvi. Anno eius. xxiiii. Assyriis imperat Pãnias. Eiusdẽ ãno. xxviii. Athenis regnat Aegeus. Cadmus Armoniam sororem Iasii Samothracis ducit vxorẽ. Olbius regnat apud Celtas. Anno. lx. Cadmus ex zelotypia primę vxoris: ob Armoniã discrimen certamenq; patitur.

Eiusdẽ anno. xxiii. Cęculus cognomẽto Saturn9 iunior regnat apud Aborígines: & tertio anno post apud Turrhenos regnat Oscus: cuius insigne fuit serpẽs. Hic ex Vetulonia multas colonias seminauit: apud quam erat oriũdus magna familia.

De tẽporib9 Ranſis: Pãniæ: & ægei cõue niunt Manethon & Eusebius de tẽporibus dissident vero in tẽporib9 certaminis vxor Cadmi: q; Manethon id gestũ esse anno Rãsis. lx. scribit. Eusebius vero. lviii. Ex quo patet Cererẽ magnã panificã nõ potuisse adesse huius Cadmi & ei9 cognati Iasii Samothracis nuptiis: q; diu añ naturę cõcesserat vt in Annijs quęstionibus & aliis cõmẽtaris & institutionibus Etruscis exposuimus. Ranſes.

Inter oẽs latinos authores hæc cõueniũt Primũ quidẽ quia Cæculus Pręnestinæ cõditor vrbis: fuit Aborigínum rex in Latio. Idẽ fuit Martis Latini filius. At vero q Marti patri successit in Latio: fuit cognominatus Saturn9 vt supra demõstrauim9. Quare Cæculus rex Martis Latini filius cognominatus fuit Saturnus. Ergo tres fuere in Italia Saturni. Primus fuit Sabatius: q fugiẽs arma Iouis Nini / ad Ianũ priscũ: exceptus fuit ab eo: & participata potẽtia illũ illustrauit. Hic fuit pater Sabinorũ & Sanitiũ vt sępe ostẽdimus. Alius fuit filius Romę Romanessus nepos Itali: q prim9 Aborigínũ Saturn9 creat9 ẽ: vt in eisdẽ ostendimus. Tertius fuit Cæculus filius Iani Iunioris: noiati Martis: vt nũc explanauimus. Primus fuit priscis aureis sæculis. Secũdus tpe Iasii. Tertius tpe Ranſis Aegyptii: & Oſci; Vetuloniẽſis: vt ex his patet. Oscus vero Etruscũ nomẽ est: a venenoso & terrifico serpente dictũ: quẽ ad hãc ætatẽ Etrusci Oscorzonem dicimus. Quare rectius dicit Manethon Oscũ & Oscos ab insigni principis serpẽte dictos: q̃ Seruius sup. vii. æneidos: dicẽs Oscos dici vbi plurimi abundant serpẽtes. Profecto & ab insigni duces vetusti appellari solebãt: ceu Macedona lupo: & Anubis a cane: vt in primo li. Diodorus est author. Nã ægyptia lingua Macedon lupus: Anubis vero canis dicit. Quinetiã & Iuppiter in aquilam: & taurũ: & aureum impluuiũ versus a fabulosis græcis fingit: q; ad raptũ stuprumq; Ganimedis: Europęq; ac Danaes vsus fit insigni Aquila: & tauro: & corruptore auro. Hic Oscus Vetuloniẽſis adeptus imperiũ Italiæ: plurimas colonias dedit: vt ait Manethon: & a se Oscas & Volscas: q̃si Voloscas: id est cõsulares Oscas cognominauit: quarũ Volsci in Latio primi fuisse cõditi apparẽt: q; vocabulo Turrheno eos Volscos. i. priscos Oscos (Osci em̃ fuerũt Capuani.) appellauit: quos Virgilius adducit sexto æneidos illo versiculo: Oscorũq; manus. Quo loci Seruius ita scribens: Capuenses (inquit) dicit: qui ante Osci dicti sunt. Teste eodẽ Seruio etiã super. x. æneidos: constat Capuã a Tuscis conditã fuisse: viso falconis augurio: qui Tusca lingua capis dicit. Et subdit. Tuscos aũt omnẽ pene Italiã subiugasse manifestũ est. Vulturnumve ro1 post dictam fuisse: & a campis Capuã Liuius author est in quarto ab vrbe condita dicens Vulturnum Etruscorum vrbem: quæ nunc Capua est: cepere Samnites. Eodem loci ait Capuam esse dictã a campestribus locis: in quib9 sita. Reassumpsisse quoq; Capuę nomen a Troiano duce Capy: equidẽ Virgili9 insinuat lib. x. æneidos vbi ait. Et Capys: hinc nomen Capuanæ dicitur vrbi. Vnde & Dardanos colonos illam habere dixit Lucanus in secundo quũ ait. Mœnia Dardanii tenuit Capuana coloni. Saturni iii Italia tres. Oſcus. Volſci. Capua.

Tpa in Manethone inemẽdata / in Archilocho & nostra chronographia repies. Cæterũ nouimus ex pręcedẽtib⁹ quũ varia origine reges Hiſpaniã regerẽt: eorum caput originis nominari: quorũ vltimus fuit Teſta Libyus Triton: qui apud Carthagineã prouinciã regnauit. Quare quum non alii ſed illius poſteri a Carthaginea in Valentiam p rogaſſent imperiũ: conſequens eſt vt Valentia ab ei⁹ filio Romo fuerit noiata. Argumento quoq; eſt: q circa ea loca fili⁹ Romi Palatuus: populos a ſe dictos Palatuos fundauit: quos & Galathas. Ptolemęus ſupra Valentiã deſcribit ad montes vicinos. Galathas vero iunior a quo deuicti ſunt Sarmatę & Aſiani: etiã a patre ſuo Olbio innumeras colonias denoiauit: in Gallia: Sardinia: Sarmatia magna: Aſia & Cilicia: vt in Ptolemæo & geographis noia deſcripta Olbia perſeuerant. De victoria vero atq; fortitudine exercitus hui⁹: quib⁹ oẽm Sarmatiam & Aſię magnã partẽ ditioni parere coegit: Diodorus Sicul⁹ ample in .vi. lib. proſequutus eſt. Cæterũ Ilus. de Ilo id cõſtat: eũ fuiſſe a quo Iliũ in Troia fuerit conditũ: & cuius fratrẽ Ganimedẽ luppiter rapuit in aquilam verſus vt fabulantẽ Græci: tametſi eorũ Chronographus Euſebius de temporib⁹ mendaces illos oſtendat ex tẽporib⁹ patris eor⁹ dicẽs. Ob raptũ Ganimedis Troi patris Ganimedis & Tantali raptoris belli exortũ eſt: vt ſcribit Phãder poeta. Fruſtra igit̃ Iouis famula: & raptrix Aquila cõfingit̃. Hęc Euſebi⁹ de tẽporibus Troi & Tantali.

Fuiſſe Picũ priſcũ ex p̃cedẽtib⁹ colligit̃

Pic⁹ iunior. Hic Picus iunior pater fuit Fauni iunior: cuius ætate regnauit Tarchon ſecundus in Italia. Nã etſi Tarchon iſte cœpit regnare ſub Pici temporibus: ſub ei⁹ tñ filio vſq; Tarchon. Euãdri & Herculis tpa pleuerauit: vt Solinus in principio inſinuat cũ dicit. Caccus habitauit locũ cui Salene nom̃ eſt: vbi trigemina nunc porta. Hic & Gelli⁹ tradit: quũ a Tarchõte Turrheno ad quẽ legatus venerat iuſſu Mariſiæ regis ſocio Megalę Phrygiæ cuſtodię foret dat⁹: fruſtrat⁹ vincula & vnde venerat redux: pfidiis ampliorib⁹ occupato circa Volturnũ & Cãpaniã regno dũ attrectare eti am ea audet q̃ cõceſſerãr in Archadũ iura: duce Hercule q tunc forte aderat oppreſſus eſt.

Namnes. Namnes aũt quẽ Manethon ait regnaſſe apud Celtas: ſcriptus inuenit p lfam m. & n. Nam
Nanneres ī nes & Nannes: nec arbitror ſignificatũ variari. Quare cõſtat condidiſſe Nannetes pplos in
Britannia. Gallia Lugdunẽſi: iuxta deſcriptionẽ Ptolemęi. Supra Pariſios interq; Namnetes & Veſſones diuidit Sequana fluuius. Veſſonũ metropolis eſt olim Auguſta Veſſonũ nũc Demont: At Namnetũ Auguſta olim Condeuincũ iuxta Ptolemęũ. nũc aũt Venecial eſt aut p̃ximis locis. Ab his Nãtes per ſyncopã quaſi Namnetes orti ſunt: manetq; illis nomẽ Anglię oppoſitis. Eſtq; in Turonenſi p̃uincia ciuitas epiſcopalis in Britãnia citeriori: quę comitatus titulo illuſtratur ducis Britanniæ primogenito aſcripto.

Anno ei⁹.xiii. Ilus regnauit apud troianos. lii. ãnis: & Palatuus apud Celtiberos: apud Celtas Galathas iunior qvicit Sarmatas: & cõdidit Galathas Aſiæ.

Anno eiuſdẽ. xlvii. Picus iunior ſit rex Aborigínibus: & apud Tuſcos regnat Tarchon ſecũdus annis. xliiii. Poſt Picũ anno penultimo Raniſis apud Celtas regnauit Namnes.

Satis cõgruũt mutuoq; ſibi conſentiunt. Manethõ & Euſebi⁹ de tpib⁹ Amenophis: & Soſarmi & Laumedõtis pſis Priami. Cęterũ diſſenſio eſt quo tpe ort⁹ ſit ex Ioue & Alcmena adulterin⁹ greç⁹ Hercules. Nam quũ omnes hiſtorici tradãt illum periiſſe q̃dragęſimoſecũdo ãno Priami. i. ãno decimoſeptimo ante exciſam Troiã: variant tamen quoto vixerit tempore: quũ illum pleriq; annis. xxx. plurimi vero. lii. vixiſſe contendant. Quos Euſebius de temporibus Priami referens & ita ſcribens: Hercules inquit cum in morbum peſtilentem incidiſſet: ob remedium dolor; Herculis ſe proiecit in flammas: & ſic morte funct⁹ eſt anno ætatis. lii. Quidã aũt illũ. xxx. periiſſe ſcri- anni. bunt. Hęc Euſebius. Fuiſſe autem illum cũ Argonautis omnes ſcribunt: ac propterea pbabilius dicunt qui illum. lii. annis vixiſſe conſcribunt. Nã ſi. xlii. anno Priami id eſt. xvii. añ Troianum excidium periit: ſi ſolum. xxx. annis vixiſſet: equidẽ ante Troię cineres fuiſſet genitus anno. xlvii. a quibus ſi quadraginta duos Priami ſubtrahis: profecto remanent quinq; anni q bus ante Priami principatum natus fuit. Quare quoniam Priamus ſucceſſit Laumedõti patri ab eodẽ Hercule perempto: cõſequẽs neceſſario eſt: vt quinquennis Hercules cum Argonautis nauigans Laumedontẽ peremerit: quod quidẽ nõ tam falſum q̃ ridiculũ eſt. Ergo verius ſcribunt qui illum occubuiſſe aiunt anno ætatis ſuæ. lii. Sic enim decennis fortis robore: cũ ſolo ictu pręceptorẽ ſuũ Linũ Muſicũ peremerit puerulus tardiore ingenio: vt Diodorus refert in. iiii. Neq; id facinus non potuit facile perpetrare: vt decennis robore incredibili: Hercules Linum occi & auxilio laſonis & Argonautarũ: & dolo non bello: Laumedontem nil eiuſmodi ſuſpicantẽ dit. noctu confoderit: qm̃ id a Piratis & ſępe factum vidimus & ſæpius geſtum legimus. Nã vt i aliis: Argonautę nil aliud q̃ Piraticam inſidioſam geſſerunt. Et idcirco recte Manethon dicit illum fuiſſe primum ex maximis Piratis: q̃q̃ puer diuino quodã & admirabili robore res cũ Argonautis gereret: omnia maris littora / vt inſidioſus Pirata / latrociniis & ſtupris colluſtrans magis q̃ illuſtrans / luſtrauerit: vt greca fabula refert.

Tertiꝰ Larthes Aegyptiꝰ Amenophis annis. xl. regnat & impat: cuiꝰ anno prio Laumedõ impauit Troię. Annovero tertio Soſarmꝰ regnat Aſſyriis. & Hercules Amphitryonis naſcit̃ ãno. vi. vixitq; annis. lii. & periit igne: primus ex maximis piratis.

Anno Amenophis. xiiii. apud Aborigines regnat Faunus iunior: &. xxix. anno Tuſcis imperat Tyberinus ex familia Veia Vetuloniæ annis. xxxv.

De Fauno iuniore qui Euandrum excepit hoſpitio: & oppidum Romã Valentiam dictum illi conceſſit: omnes latini & græci paria ſcribunt. De Tyberino vero Vetorũ Vetuloniæ regulo: hæc comperio. Nomen illi fuit Tyberinus: cognomẽ Tyberis id eſt iuriator: idq; cognomen illi a Pelaſgis quos Faunus. Tyberinus

pepulit a Tuſcia impoſitum fuit. Nam cum Pelaſgi paulo ante ſiculos pepuliſſent cum parte Vmbrorum: cohabitauerunt Turrhenis pacifice vſq; ad Tyberinum iſtum: qui per duas ætates id eſt circa. l. annos regnauit ante Troianum excidium: vt paſſim in primo libro ſcribit Diodorus Siculus. Origo belli inter eos fuit: q; Minos iunior miſit in Italiam Glaucum filium: vt cũ Pelaſgis imperium teneret: exceptuſq; fuit a Cęretanis: donatuſq; Scylla puella ex oppido Cære: vt quidam tradiderunt. Quod quum Tyberinus ægro animo atq; iniquo perſpiceret: bellum intulit Cęretanis ad mare: & Phaleriis ad Tyberim: quo bello etſi ipe periit gigas validus: nomen tamen amni dedit: q prius Albula dicebatur: & Vetulonienſes victoria potiti: Glaucum & Pelaſgos tota Italia pepulerunt: & Enotum oppidum validiſſimũ Enotum. non procul vrbe Roma quum cepiſſent: ſibi vrbem poſuerunt: quã a ſui origine loci & gentis Veientem appellauerũt: vt Epigenes refert. Vnde in vita Camilli Plutarchus illos Enotanos ante fuiſſe retulit: & a Romulo dictos Sardinianos: quia ab Veiis Etruſcis qui intra fines Etruriæ continentur originem habent. At vero Veii Etruſci Sardiniani coloni fuerunt: vt idẽ Plutarchus refert in vita Romuli. Coloni autem Sardinię fuerunt: non q; a Sardinia in Etruriam venerint: ſed q; natione Etruſci Sardiniam primi cum rege illorũ Phorco habitatam reddiderint: vt author eſt Strabo in quinto: & nos ad longum explanauimus in aliis locis. Sed de his hactenus. Nunc quæ de Tyberino his conformia referãtur: iure ſub inferendum eſt. Regnauit (inquit Manethon) Tyberinus anno vigeſimotertio Amenophis

In primis hoc tempus dubito quin maxime quadret. Nam vt historici consentiunt fatidica Manto electo ab Athenienſibus rege Theſeo cui Manto ſeruierat : eadem venit ad Tyberinum Veruloniæ regem: a quo fœcundata peperit Ocnum conditorem Mātuæ. Hinc Ocnus dictus fuit filius Tuſci amnis: id eſt Tyberini: qui nomen amni Tyberi indidit: dicente Virgilio. x. æneidos. Ille etiam patriis agmen ciet Ocnus ab oris Fatidicæ Mantus: & Tuſci filius amnis. De Tyberi vero nomine quidam opinantur dictum ab Albanorum rege Tyberino: qui in eo ſubmerſus fuit: vt placet Liuio & Ouidio in. ii. Faſtorum dicenti. Albula quem Tyberim merſus Tyberinus in vndis reddidit: hybernis forte tumebat aqs. Sed huic reſpondent Seruius: Virgilius: & Plinius: & alii qui ſcribunt diu ante Tyberinum Albanum fuiſſe Tyberinum tuſcum: cui græci Tyberim cognomētum impoſuere. Nam Feſtus recte ait Tyberim dictū a Tyberi Tuſcorū rege: vel a Tyberino rege Albanorum. Plini⁹ in tertio naturalis hiſtorię capitulo. vi. dicit diſtinguens ſimul noīa & verba. Tyberis inquit: añ Tybris dictus eſt: ſed prius Albula. Et Virgilius in. viii. ſcribit dicens. Tum reges aſperq; immani corpore Tybris : A quo poſt Itali fluuium cognomine Tybrim diximus : amiſit verum vetus Albula nomen. Seruius vero cūctas opiniones referens hæc in pluribus locis ſcribit: maxime ſuper. viii. æneidos. Tyberim alii a rege Aboriginū dictum putāt: q dimicans iuxta eū occidit. Alii a quodam Aborigine: quem Glaucus Minois filius ī Italia interemit. Alii inter quos Liuius & Ouidius a rege Albanorum. Alii inter quos Virgilius & complures a Tyberino rege Tuſcorum: qui ibi occubuit. Alii a regis Tuſcorum iniuriis: qui circa ripas huiꝰ fluminis latrocinabatur: & a crebris iniuriis quibꝰ trāſeūtes afficiebat: Tybrim cognominatū fuiſſe. Nec Ouidii verba nos aſſerere cogūt añ Tyberinū Albanū non fuiſſe dictū Tyberī Neq; etiam Liuius contradicit: quia etſi a Tyberino Albano dicit Tyberis: ante tamē illum inuenit nominatꝰ Tybris. Hæc Seruius. Verum has opiniones veras eſſe ex Manethone & hiſtoricis deprehendimus. Nam Tyberinus Tuſcus fuit atq; Vetulonus. Dictus eſt aūt latrocinator: quia teſte Seruio: latrocinari dicimus ducem: qui etiam cōductitiū habet exercitum. Et quia cōduxit pximoq; Aboriginū militē vltra Tuſcos contra Glaucum & Pelaſgos hinc dictus eſt latrocinator: & Aborigines: & rex Aboriginum: & Tuſcus & rex Tuſcorum: & Veitulonus & regulus Veientū. De Glauco vero ita ſcribit Seruius libro. vii. æneidos. ſuper illud carmen. Picta ſcuta labici. Glaucus (inquit) Minois filius venit ad Italiā: & cum ſibi imperium poſceret nec reciperet: ideo q; nihil prēſtabat ſicut pater eiꝰ prēſtiterat mittendo illis zonam: cū antehac, diſcincti eſſent : oſtendit ſcutum: a quo & ipſe Labicus dictus eſt: & ex eo populi Labici. Tempora quoq; Herculis: Thelamonis: laſonis: & Argonautarū: Medeæq; & Cyrces illius ſororis amantis Glaucum: q̄ veriſſime quadrant: ſi quę ſcribunt̄ animaduertimus. Aiunt enim ſcriptores quorum ſententiā Seruius refert ſuper tertiū æneī. illo carmine. Dextrū Scylla latus lęuū implacata charybdis. Duplex inquit eſt ſcylla: vna ppe charybdim Sicilię q̄ eſt ſaxū ſimile formę celebratę procul viſentibꝰ: vt ait Salluſtius: alia ſit filia Niſi vt inſinuat Virgilius. vi. Aegloga. Fuit & tertia filia Phorci & Creteidos Nymphę. Hanc amabat Glaucus quē Cyrce diligebat: ſed q̄ proniſſimus in Scyllam fuerat. Irata Cyrce: fontem in quo illa corpus ſuū lauare cōſueuerat infecit venenis: in quē Scylla quum deſcēdiſſet: pubetenus in varias mutata eſt formas. Horrēs itaq; ſuā deformitatē in mare ſe pręcipitauit. Hęc Seruius. Hāc tertiā Scyllā fuiſſe Tuſcā Cęritem authores aſſerunt: inter quos Epigenes pręcipuus eſt in Apologetico contra Italos: quo Tyberini & Glauci bellū refert: qui etiā ait terminū Cęritis amnē a patris nomine Minoem appellaſſe : quē in Minoem trāſmutaſſe ex cōtemptu Tuſcos aſſerit. Fontē vero & mare vbi ſe pręcipitauit mare Scyllanum dici. Nunc etiam ætate noſtra ſic appellatur : & Tuſca vernacula lingua quæ ſynæreſi vtitur Mar Scylliano vocamus. Eſt amnis iuxta Cæritę oppidum ad mare vbi Scyla ſe lauare cōſueuerat. Itaq; vt diximus: oīa quadrant. Tpe em̄ quo regnabat Theſeus erat Māto & Tyberinꝰ Tuſcus: Glaucꝰ quoq; filiꝰ iunioris Minois: Scylla & Cyrce: & Hercules & Thelamon. Nā Cyrce in Italiā venit cū argonautis: q ab Hiſpaniis regrediētes in Thelamonis portū: dictū a duce: iuxta Turrheniā venerunt: vt aſſerit Diodorus in. v. Inde Herculeſ: a quo ad hāc ętatē dicit̄ portus Herculis in Tuſcia: in cōtinentē deſcendens: & ad ſanum Volturnæ in ſubcyminiis radicibꝰ veniēs: primo quidē vt ſuū robur oſtenderet: lacū Cymi Lacꝰ Cyminius niū nobis effecit: vt authores: & Seruius refert li. vii. æneidos.

Cymi-nius

Rhemus Celtarū rex: a quo Rhemi : qs fuerit nondū cōperi. Sat eſt ab eo Rhemēſes Gallos dictos: quos Lucanus in primo & in cōmentariis Cęſar cōmemorat: ſuntq; inter Belgas proximi Celtis: & Sueſſonibus: cū quibꝰ eodē iure ac iiſdē legibꝰ oſi vtebant. Finitimi ſūt Veromādis: Treueris: Metēſibꝰ: Cathalenſi quoq; & Laudunenſi diœceſibꝰ: ac ſyluæ Arduennę: a Cęſare celebratæ. Metropolis eſt Rhemi ipſi i qua rex Gallię ſolebat magna pōpa religioſe inūgi: ac rex acclamari. Porro Latinū fuiſſe filiū Fauni q̄dā ſcribūt: alii vero adulterinū Herculis Piratæ. Mezentiū Agillinū ciuē authores cōcelebrāt: quū fuerit Tuſcus: ſed a capra Agillina dictꝰ eſt Agillinus: vt alibi ſcripſim⁹: quē Virgilius in æneī. li. viii. Larthē in luco ingēti fanoq; Volturnę crudelia exercentē: a ciuibꝰ Veturlonię pulſum: aſſerit pfugiſſe in ſuū Cęritē oppidum : moxq; inde militibꝰ ſumptis: ad Turnū cōtra æneā pfectus eſt: cōtra quos claſſem atq; terreſtrē militiā æneæ ad ſe venienti Tarchon rex cōſignauit. Qui etiā Mezentiꝰ teſte Macrobio in Saturnalibus: antea Rutulis impauit: vt ſibi offerrēt quas diis primitias offerebant. Tū latinos oēs ſimilis imperii metu: ita vouiſſe. Iuppiter ſi magis tibi cordi eſt nos ea tibi dare potius q̄ Mezētio: vti nos victores facias. Et iccirco a Virgilio dictꝰ ē cōtemptor deorū. Hinc pia illa inſultatio ſacerdotis. Hęc ſunt ſpolia & de rege ſupbo primitiæ: raptas de eo notās exuuias, Vñ cōtra Latinos poſtea Turnū iuuit. Cętera in tēporibꝰ Ammenephis & Tautanis: Euſebius & alii conueniunt.

Mezētius.

Quartus ægyptiis impauit Ammenephus annis. xxvii. cuiꝰ anno quarto apud Celtas regnat Rhemꝰ: a quo Rhemi. Anno nono eiꝰ apd̄ Aſſyrios regnauit Tautanes: & anno. xvi. apud Aborigines Latinus: apd̄ Tuſcos aūt regnat Mezētius.

Dynaſtię ægyptiorū prime a diluuio vſq; ad. xlii. annū Nini. xv. fuere: vt Euſebius de tēporibꝰ ſcribit. Prīa oīm iuxta Beroſum fuit Cameſi: quē inter prios deos iuniorē Saturnū appellauerūt Aegyptii: vt in Beroſianis explicauimus: durabatq; ſingula ſeptem annis ſub duodecim diis primis maioribus Aegyptiorū hoc pacto Anno a diluuio. cxxxi. teſte Beroſo Chemeſē primꝰ tenuit Dynaſtiā ægypti ſeptē annis cui Chem Min vrbē dedicauerunt: vt oſtēdimus. Huic ſucceſſit Oceanꝰ cum Tethyde: qui Colonias poſuit iuxta Nilū: a quo & Nilus antea fuit dictus Oceanus: a quo innumeræ Nymphæ genitæ ſunt : vt Heſiodus in Theogonia ſcribit: & Diodorus in primo libro de Nilo confirmat. Poſtq̄ vero ſeptem annis Dynaſtia penes Nilum fuit : ceſſit tertio: & hoc ordine duodecim dii regnauerunt: ſinguli in ſuis vrbibus ſeptem annis : qui ſummam annorum efficiunt quatuor & octoginta. Tres ex diis iunioribus ſecuti: cę-

Dynaſtię ægyptiorū

Secutꝰ eſt vltimꝰ Larthes ſeptē annis: poſt quē ſecuta eſt Dynaſtia ſine Larthe annis centū. lxxvii. per quā numerabimꝰ q Babylonii: ęgyptii: & Turrheni floruerunt. Anno Dynaſtię Diapolitanorū primo Troia euerſa fuit: & anno. iii. æneas venit ad Italiā: ad Latinū: & Euandrū: & Turrhenos: apd̄ quos regnauit Tarchō iunior annis. xx.

ꝛerunt augere tp̃s: quorũ prim⁹ principatũ tenuit annis. xiiii. secũd⁹. xxvi. postrem⁹. xxxvii qui simul sumpti efficiũt annos. vii. &. lxx. adiectiq; supioribus Dynastiis reddũt annos vnũ & sexaginta & cẽtũ: ad quos si addis cẽtũ & triginta vnũ: qa dilunio ad primã sub Chemese Dynastiã interfluxerunt: erũt anni duo & nonaginta supra ducentos: quo tpe ortus est Habraã anno. xliii. Nini: vt Eusebius de tẽporib⁹: & Mosaicũ tp̃s cõprobãt. Hoc anno cœpta ẽ xvi. Dynastia sub Osiride: q cõcessit Dynastiã Thebeis: durauitq; ista annis nonaginta & cẽtum: vt Aegyptii & Eusebius supputãt. Sequuta est pastoꝝ Dynastia. xvii. centũ & trib⁹ annis: vt iidẽ scribũt. Ab hac emersit. xviii. Dynastia Diapolitanorũ annis. xlviii. & trecẽtis: vt cõputãt. Hic in diuersis locis Aegypti luctrauit. xix. Dynastia sub diuersis Larthib⁹: annis quatuor & nonaginta supra cẽtũ: vt ab eisdẽ asserit: q vt asserũt: iterato in Diapolitanos regressa est: &. xx. Dynastia dicta fuit Larthibus: vt hic Manethon scribit: & Eusebius connotat. Itaq; per hãc Dynastiã pgressus Manethon: ait eius primo anno Troiã ruisse. Eusebius vero vltimo anno præcedentis Aegyptiæ Dynastiæ illã notat euersam. Sed pleni⁹ Archilochus tradidit de aduentu Aeneę in Italiã. Quo anno in Italiã venerit post crematã Troiã diuersa opinio est. Hoc tñ cõstat Aeneã pfugũ domo venisse ad Latinũ Aborigĩnũ regẽ: a quo primũ Aborigines latini dici cœperũt: a latinoq; comi hospitio exceptus Aeneas etiã Latini filiã coniugio accepit: ob qđ ortũ bellũ est inter troiugenas & aborigines & Rutulos. Nã teste Liuio in primo ab vrbe condita: Turnus rex Rutulorũ: cui pacta Lauinia añ aduẽtum Aeneę fuerat: prelatũ sibi aduenã ægre patiẽs simul æneæ Latinoq; bellũ intulerat. Neutra acies ex eo certamine lęta abiit: victi Rutuli: victores Aborigines Troianiq; ducẽ Latinũ amisere. Inde Turnus Rutulisq; diffisi rebus: ad florẽtes Hetruscorũ opes eorũq; regẽ Mezẽtium cõfugiũt. Qui nouę origine gẽtis & vrbis res Troianas crescere nõ tutũ esse ratus: socia arma Rutulis iũgit. Parata classe atq; militia ex. xii. populis teste Virgilio: dum pius nimio exercet crudelia: ad supplicũ quęsitus Mezẽtius: a fano Volturrhnę inter cędes & ignes fuga elapsus: in Cæriteq; suum oppidũ quod non longe est profectus.

Aeneas in Italiam.

Turnus.

Mezentius

Lydos quos ait mare obtinuisse existimo non fuisse Tuscos: sed Męones in Asia: q̃q̃ & Tusci tũc mare inferũ ac superũ & omnes insulas circũ Italiã ea tẽpestate occuparent. Nã teste Liuio in primo ab vrbe cõdita: in aduẽtu Aeneę tanta opibus erat Etruria: vt iã nõ terras solũ: sed mare etiã per totã Italię lõgitudinẽ ab Alpib⁹ ad fretũ Siculũ fama sui nois implesset. Porroquis Frãcus iste Hectore⁹ aut quo pacto rex a Celtis susceptꝰ fuerit: neminẽ legi. Vincẽtius tñ diligẽtissimus historiarũ scriptor: illũ cõmigrasse in Franciã asserit euersa Troia: & ob ingentẽ animi virtutẽ percharũ Celtis & regi acceptũ: etiã regis filię matrimonio iunctũ fuisse: ac post eũ regnũ in Gallia suscepisse. Par æneę suo cõciui fuit: qui pari modo regi Latino & affinitate: & successione regni latini iunctus fuit. asserunt eũ esse a quo primo Francię nomen.

Anno. vii. Ascanius Latinis impat: anno vero sequẽte Teute⁹ Assyriis: & post Frãcus Celtis ex Hectoris filiis: & anno eodem Lydi mare obtinuerunt.

Francus.

Arbitror suppurationẽ tẽporũ corruptã fuisse a scriptoribꝰ. Nã Eusebi⁹ tẽporũ diligentissimus vestigator asserit Syluium regnasse apud Latinos anno huius Dynastię quadragesimoquinto. Hic Sylui⁹ Posthumus est. Syluius quidẽ quia rurí educatus fuerat: Posthumus vero quia fœcũdata Lauinia

Anno. xlii. Amazões tẽplũ Dianę Ephesi succẽderũt: & anno. xlvii. Ocn⁹ impauit Italiæ annis. xlvi. vixit annis. xcvi. Et xlix. Sylui⁹ Latinis: & Tymeus Assyriis.

Syluius Posthum⁹.

coniuge Aeneas obiit: postq; illius mortẽ partus fuit. Ab eo oẽs Albani reges Syluii vocati Syluii. fuerũt: successitq; fratri suo Ascanio. Ocnus quoq; iste posthumus fuit: qa Hetrurię rex Tyberinus quũ grauidã Manto fecisset: circa Tyberim cecidit in bello qđ cũ Pelasgis & Glauco gerebat: cui adolescenti ois Tusca militia credita fuit cũ Aenea: vt narrauimus: omẽ scilicet futuri imperii: & q ipe Larthes a patriis oris Tyberinis duceret agmen in Transpadanã Galliã ad condendã a noie matris vrbẽ: de quo Virgilius in. x. æneidos.

Anno. xlv. Dinastiæ regnauit Latinis Aeneas Syluius: & Assyriis Dercilus anno. xlvii. At. lxxii. Tuscis imperat Pypin⁹ annis quinquagintaduobus.

Dissidentiã comperio inter Manethonẽ & Eusebium de temporibus: q asserit Dercilũ regnasse anno Dinastię hui⁹. lxxviii. & Aeneã Syluiũ. lxxiiii. qđ pfecto arbitror eueniisse: q alii his paucis annis regnauerint: q nõ habent in pretio apud Chronographos: sed cũ succedente sæpe computã tur: quum etiã ante hũc Aeneã Syluiũ reperiam⁹ regnasse Latinũ fratrẽ Posthumi annis tribus. Vñ & ipe Eusebius quasi respõdens ad dictã dissensionẽ sic ait. In alia historia reperim⁹ quarto loco Latinũ Syluiũ regnasse: Lauiniæ & Melampodis filiũ: vterinũ fratrẽ Posthumi: & quinto qui nũc hic quartus ponitur Syluiũ Aeneã Posthumi filiũ. Porro Pypinus hic est: qui regiã Tuscanicę Cybelis reparauit in agro Cybelario Vetuloniæ: vt excisa triumphalia marmora memorię produnt. Nõ pcul quoq; Vetulonia est ager Pypiniẽsis: & Pypini regis balnea: cuius loci Liuius meminit: quũ in. ix. ab vrbe cõdita scribẽs: Vmbri ingẽtẽ cõcitata oĩ iuuentute sua: & magna parte Hetruscoꝝ ad rebellionẽ compulsa: tãtũ exercitũ fecerant: vt relicto post se in Hetruria Decio: ad oppugnãdũ ide Romã ituros: magnifice de se: ac cõtemptim de Romanis loqntes: iactarẽt. Q̃d inceptũ eorũ vbi ad Deciũ cõsulẽ perlatũ est: ad vrbem ex Hetruria magnis itineribus pergit: & in agro Pypiniensi ad famam intentus hostiũ consedit.

Pypinus.

Anno. vii. regnat Latinis Sylui⁹ latin⁹ &. cxxi. Eupales Assyriis. Anno. clviii. Alba latinis regnat: &. cxxviii. Nyci⁹ Fesulanus Tuscis annis. xlvii. Anno. clxvi. Pyseus Tusc⁹ pirata impat Italiæ annis. lii. Ita paulatim Assyrii: Aegyptii: Turreni delitiis eneruati decrescũt: econtra latini crescũt. Itaq; subiiciem⁹ breuiloquiũ: quo pacto reges Assyriorũ: Aegyptiorũ cœperũt eneruari: ecõtra grẽcorũ & latinorũ Aboriginũ. Apd ei Tuscos Pyseo successit Tusc⁹ iunior annis. xxxix. huic Amnus annis. xxv. quẽ sequut⁹ est Felsin⁹ annis. xxxiii. Hinc Bon annis vigintiocto. Atrius. xxvii. Marsias decẽ & octo. Etal⁹ xxx. Celius vno & vigiti. Ex latinis aũt secuti sũt p quos ppagati Ro. iperiũ tenẽt.

Latinus.

Ergo dimissis cæteris pgit ad Romanũ iperiũ: breuib⁹ absoluens alioq; diminutionẽ. Et Latin⁹ qdẽ Sylui⁹ añ Aeneã Syluiũ regnauit vt dixim⁹ annis trib⁹: & post eũ annis quinquagita: vt latina historia tradit & Eusebi⁹ notat. Eupales regnauit: vt hic Manethon ait: apud Assyrios anno Dinastię. cxxi. Iuxta vero Eusebiũ. cxviii. Similiter Alba Syluius quem ait regnasse Dinastiæ anno. clviii. Eusebi⁹ scribit impasse anno. clv. De Nycio Fesulano non est dubiũ quin is fuerit q a Corsica Phocenses expulerit. & a se dicta Nycea vrbe posita: Corsis tributa quotannis pendere Tuscis imperauit: vt historici quidã scribũt: & Diodorus refert in. vi. li. breuib⁹ dicẽs. Est isula trecẽtis stadiis distãs a Cercina & Ethalia: q̃ a grecis Cyrnos: a Romanis Corsica appellat. Callirois in ea vrbs est a phocẽsibus condita: qui a Turrenis postmodũ insula pulsi sunt. Nycea quoq; a Turrhenis

Nycius.

Corsica.

Nycea.

maritimis:qui reliquas etiam Turrheni maris insulas suę ditiõis fecerunt:condita fuit. Hi postea vrbibus quæ in Cyrno erant subactis:resinæ:cæræq;ac mellis:quorũ ea fertilis est in
Piseus tubę inuentor. sula:tributa posuerũt.Cæterũ Piseus is est:quẽ ad Piraticã exercendã inuenisse tubã:Plini⁹ in.vii.lib.naturalis historiæ ac cæteri scribunt.Cœpit aũt Piraticã teste in.v.lib. Strabone: quũ ille Turrhenus ingenuus stat⁹ & cõcordia cœpit eneruari dissensionib⁹ duodecim po-
pulorũ.Quibus & delitię & loci opulentia magno decidendi ab imperio:& paulatim ceden di locũ Romanis adiumento & fomento fuerunt.Perseuerauit tamen in eis q̃ a Iano tradita fuit philosophia & interpretatio fulgurũ & effectuũ naturaliũ:atq; theologia: vsq; ad æta-
tẽ Diodori Siculi sub Iulio Cæsare:q quũ in libro quinto dixisset Turrhenos esse iuxta por-
Turrheno rum laus. tũ Thelamonis:mox in sexto libro a portu Thelamonis quo incipiũt:vsq; in Cyminia iuga: eorũ tractũ:opulẽtaq; arua:& diuitias:imperiũ priscũ:& peritiam breuibus describens: Tur rheni inquit fortitudine egregii:magno potiti imperio:ciuitates cõdiderũt plures atq; opu lentas.Classe quoq; potentes quũ diutius mari imperitassent:Italũ pelagus ab se Turrhenũ denominauerũt.Pedestri quoq; exercitu prȩualidi:tubã primi adinuenerunt:& bello admo dum vtilẽ:& ab his vocatã Turrhenã.Duces exercitus plurib⁹ insignibus decorarũt:Licto-
res illis: eburneã sellã: togam purpuream adiicientes.Domib⁹ addiderũt porticus:in quas seruorum & concurrentiũ turba diuerteret:quæ imitati postmodũ Romani in quæ melius aucta:ad suã rempublicã transtulere.Literis quoq; & rerum naturaliũ:ac theologię inuesti gatione plurimo tpe impẽso:præ cæteris in fulgurum interpretatione versati sunt: adeo,vt nostra quoq; ætate vniuersus ferme orbis cũ admiret viros: tũ præcipue fulgurũ interpre-
tibus vtatur.Patriã vberem incolunt:quã studio curaq; efficiunt fertiliorem. Mensa bis in die sumptuose præparata:omnia q̃ ad epularum delitias pertinent abunde subministrant. Stragulas insuper vestes floribus distinctas:poculaq; aurea varii generis ac ministrorũ ser-
uorumq; numerũ permagnum in vsus habent multiplices:vbi non solum seruí famulãtur sed etiã liberi plures.Postremo priore virtute abiecta:potui se atq; ignauię tradentes:haud iniuria partam maiorum suorum in bellis gloriã amiserũt.Non autẽ eos parum ad delitias impulit patriæ fertilitas:quæ fructifera rerum copia ad ineptiam voluptatemq; traduxit. Sunt enim Turrheni campi lati:collibus distincti:cultiq; admodũ:& solo fertili: vt q aquis non hyemis tantum:sed æstatis quoq; tempore abundent.Hæc Diodorus.Reliqua tractaui mus in historia Hetrusca pontificia:quã iccirco pontificiã dicimus:q a pontifice maximo Noa qui & Ianus in Vaticano cœpta:iterato ad pontificem maximum:& sedem apostolicã subiecta rediit.Sic igitur in ea excurrimus omnia tempora simul & reges & gesta: vt quasi sub epitomate complexi simus.

Explicita sunt commentaria super supplementa Manethonis.

FRATRIS Ioannis Viterbensis ordinis prædicatorũ Theologię pfessoris ad consobrinũ suum fratrem Thomam Annium:eiusdẽ disciplinæ atq; ordinis professorẽ epistola respon siua incipit:quam pro eius interrogatis rescripsit. Lib.XVII.

VAERIS innumera dulcissime frater:de limitib⁹:gẽtib⁹: & po pulis atq; nominibus vetustissimis Thusciæ: itemq; vt edã cõ mentaria super Philonem:Xenophontẽ: Sempronium: Fabiũ pictorẽ:Fragmenta Catonis:& itinerarii Antonini:Metasthenẽ Archilochum: & Mirsilum: quorum dicta & scripta e Mãtua mecum retuli Viterbũ:cum regressus essem cum reuerẽdissi-
mo domino meo:domino Paulo de Cãpo Fulgoso:Cardinali sã cti Sixti.Ingens opus mihi attulisti.Verũ quia ad pietatẽ & ful gorem patriæ atq; Italiæ cuncta spectant quæ nõ abest a theolo giæ annexis:idcirco morem gessi;& vt expetis opus Anniæ Tu scæ familię nostrę dicaui:& vna min⁹.xl.quæstiones Annias no minaui. Vale felix. Explicit epistola.

Annia Quæstio Prima.

QVAERIS primo:q sint præfiniti limites Thuscię?Responsio.In longitudine quidem sunt duo limites:quorum alter est Tyberis Vaticanus:alter vero amnis Macra principiũ Apuanæ Lyguriæ Thusciæ:quam longitudinẽ per mare discurrit Plinius in.iii. naturalis historię capitulo.vi.a Luna vrbe ad Ostiam.Latitudo vero ei⁹ a littore Thusco cõrẽto iter ostia Tyberis & ostia Macræ ad Apeninũ vsq; cõcluso a fontib⁹ Tyberis vsq; ad fontes Ma crę non procul oppido Apua:nunc Pontremuli.Et hi sunt veri limites:in quibus probatio res authores conueniunt. Thuscię li-
mites.

Annia quæstio Secunda.

QVAERIS itẽ:quo pacto antiquitus diuidebat Thuscia:& qui limites veri?Respõsio. In fragmentis Catonis ita dicitur.Etruria olim Italię princeps:a metropoli eorũ regia sic co gnominata: a Tyberi in Macram diffunditur.Gens prima eorũ maritima ab Ostia ad finẽ Macrę.Mediterraneę duæ:altera a Tyberi ad iuga Cyminia:dicta Lartheniana q̃ & Veiẽs ab eorũ Metropoli:altera vero a Cyminiis iugis ad Stellam Fluentũ & Pistoriũ.De hac di-
uisione triplicis gentis:insinuat Virgilius in.x.ęneidos dicens.Mãtua dives auis:sed nõ ge nus omnib⁹ vnum.Gẽs illi triplex:populi sub gente quaterni:Ipsa caput populis: vires de sanguine Thusco. Thuscię di uisio.

Annia quæstio Tertia.

QVAERIS quomodo intelligũtur de Thuscia versus Virgilii:qui sunt de Mantua?Re spõsio:vt Manethon:Acron:& qdã Virgilianistę:& nos in Etrusca historia explicauimus: Ocnus Larthes Etrurię transgressus Apeninum & Padum cum coloniis & exercitu:cõdi-
dit a nomine matris Mantuã:& instituit politiam eius ad similitudinẽ Etrurię: in qua me tropolis regia erat dives & pclara auito sanguine vno.Et in hoc solo differebat Mãtua ab Etruria:qa licet eẽt dives auis idigenis:Venetis & Thuscis ex qb⁹ cõstitit:vt Serui⁹ & alii exponũt:nõ tñ his trib⁹ gẽtib⁹ fuit vnũ gen⁹:qa Venetis gen⁹ fuit Phaethõteũ imixtũ Tro iano:Thuscis vero soiũ Ianigenũ:vt i cõmẽtariis probabit.Similitudo vero: qa sicut Thu-
scia diuidit in tres gẽtes:maritimã:trãscyminiã & Ciscyminiã:& ex singula eligebant qua tuor populi ita vt essent ex tota Etruria in fano Voluturnę.xii.populi regentes p singulo populo cõstituto singulo Lucumone:qa erant Thuscis.xii.Lucumones reges: qb⁹ vn⁹ erat Virgilii versus expo sití. Ocnus. Mantua. Lucumo-
nes.xii.

Larthes antiſtes:ita Mãtua diuidebatur in tres dictas gẽtes Thuſcam: Venetam: idigenã q̃ priſcam. Et ſingula tertia pars ciuitatis diuidebaꝫ in quatuor curias ad ſimilitudinẽ q̃tuor populorum: & ita erant .xii. curiæ quib⁹ vna princeps in palatio tãq̃ Larthes. ꝑerat ex ſolis Thuſcis: quia teſte Acrone nõ permittebãt Thuſci quoſpiam principari: niſi q̃ de ſanguine thuſco eſſet: vel eorũ vernæ: vt Fabius inſinuat: & nos ibi explanabimus. Et ſic exponitur metrum Virgilii. Sicut Etruria metropolis reſpectu totius Thuſciæ: ita palatium Senatus Mantuani erat reſpectu totius ciuitatis: quia illi gens triplex: & ſub qualibet gẽte quatuor populi & curiæ diſtinctę. Sed ipſa Mantua pro Mantuę Senatorio palatio erat caput illis .xii. curiis & populis ſuis. Viri vero id eſt Senatores palatii qui & Lucumones Mãtuani eligebãtur ſolũ q̃ eſſent de ſanguine Thuſco: aut vernaculo ſanguine ſimiliter Thuſco: qđ Romanis ducib⁹ ac regib⁹ oppoſuit ꝓ ignominia Mitridates: q̃ Thuſcorũ vernę fuiſſent: vt Fabi⁹ Pictor & Trogus & Iuſtinus aſſerunt.

Mantuę patiatium.

Vernę etruſcorum.

Annia quæſtio Quarta.

QVAERIS quod ſæpe dubitaſti: quomodo ſanguis Thuſcus dicaꝫ vniusgeneris & non Mãtuan⁹? Nã & Thuſca mixtio fuit ex Corito priſco & Lydis: & Atlãte Italo: dicente Sillio Italico in quinto libro.

Ergo agit arreptis ꝓceps exercitus armis: Lydorũ populos ſedẽq̃ ab origine priſci Sacratã
Coriti: iunctoſq̃ a ſanguine auorum Mæonios Italis permixta ſtirpe colonos. Reſpõſio
Beroſus in .ii. antiquitatũ: hanc ex multis vnam ex Genealogiis ſcribit: vt ſuper ipſum copioſi⁹ ſcribem⁹. Iano fuerũt duo filii: videlicet Iapetus Atlas maxim⁹: & Cameſes. His alii fuerunt liberi. Atlãti q̃dem maximo Ion pater Itali: & Cameſi Oſiris pater Herculis ægyptii cui vnus ex prognatis fuit Atus: pater Turrheni ac Lydi. Rurſus Atlãti maxio fuit primo genitus Comerus cognomine Gallus: quẽ Ianus primũ Thuſciæ atq̃ Italiæ Coritum deſignauit. Itaq̃ priſci aut atq̃ illuſtres ꝓgenitores Thuſcorũ fuerũt Cameſes atq̃ Comeri genitor Iapetus. Et his auis gen⁹ proximũ fuit vn⁹ Ian⁹: qđ non facile aſſignaꝫ Mantuæ. Et id circo Sillius dicit Italos: priſcos Coritos: & Męones fuiſſe colonos Thuſcię ꝑmixta ſtirpe & iunctos a ſanguine propinquo auorũ: quibus proximum genus fuit vnum.

Atus.

Annia quæſtio Quinta.

QVAERIS quid ſignificet hoc nomẽ Coritus, & cui⁹ eſt originis: & quot fuerũt: & vbi ſedẽ ſacratam in Thuſcia tenuit? Reſpõſio. Multa perquiris: ſed ab origine noſtra eſt inchoãdum. Origo illi eſt Etruſca: & eſt pronomen dignitatis. Itum enim Etruſci Iouẽ & fiduciã Iouis intelligunt: vt in Saturnalibus Macrobius indicat. Porro Corim haſtam vocãt: quã & Sabini Curim & latini Quirim proferebant. Nam veteres haſta ꝓ corona q̃ſi ſceptro vtebantur: vt vltimo Epitomatũ docet Iuſtinus. Hinc reges apud Etruſcos Coriti: apđ Sabinos Curites: & apud Romanos Quirites: id eſt haſtati & coronati Ioues dicebãtur. Vñ patet eos errare: qui exiſtimant Coritũ atq̃ Iouem patrẽ Iaſii atq̃ Dardani fuiſſe aliũ & aliũ. Quod & Lactantius in fine primi libri inſtitutionum ſignificat dum dicit. Authores qdã tradunt Iaſium & Dardanum fuiſſe filios Coriti: nõ Iouis: ſubaudi tanq̃ alterius viri a Corito. Priſcus a Iano Italię deſignat⁹ Corit⁹: fuit teſte Beroſo Comer⁹ ipſi nepos ex filio Atlãte maximo: vltim⁹ vero Iaſius. Penultimus autem Cãbo Blaſcon: vt idẽ Beroſus nominat qui dictus eſt Corit⁹ ſocer Atlãtis Itali: ex Electra filia. Tot vero fuerũt Coriti: quot regni ſucceſſores declarati. Sillius ergo loquitur de Priſco non aliis. Quare ab illo nominaꝫ Tur

Comerus.

Coritus.

rhena antiqua quam vocabulo etruſco dicunt Volturrenam. Nam Vergilius vocat eam Turrhenam ſedem Coriti in .vii. Aeneidos dicens. Hinc illum Coriti Turrhena a ſede profectum. Sillius autem dicit illam ſacratam a regio Fano & ingenti luco: ſine quo antiquitus non poterant reges conſilia & aucupationes reipublicę habere. Qđ profecto Seruius in .vii. &. viii. æneidos ſignificat vbi ſcribit. Vergilius inquit vbicunq̃ lucus dicit intelligit Fanum augurio conſecratum: quia Senatus niſi in augurato loco conſilium habere non poterat. Et ideo non ſacrabatur templum Veſtæ: ne illuc Senatus accederet vbi erant virgines. Ad Fanum autem Volturrenę ſiue ꝓ ſyncopam Volturnę: indicebantur cõſilia imperii .xii. Lucumonibus & populis Etruriæ: vt authores tradunt: præcipue Liuius in pluribus locis ab vrbe condita. Et ideo Volturna erat Sacrata ſedes Priſci Coriti & omnium ſequentium.

Annia quæſtio ſexta.

QAERIS quo pacto Volturrena ſiue Volturna vrbs ſit: eadẽ & Turrena. Reſpondeꝫ. Antea q̃ Mirſilum & Dionyſium Halicarnaſſeũ legerem: exiſtimabam eſſe tã orthographię q̃ orinis Græcę Volturrhenam & Turrhenam. Sed poſtq̃ eorum dictis atq̃ rationibus ſupor acceſſit ratio: equidem deſtiti. Neq̃ enim turpe eſt ad melius conuerti: ſed in ſtultitia perſeuerare poſtq̃ ſemel aberratur: vt ait Lactantius. Itaq̃ dicimus Volturrenam eſſe orthographiæ ſimul & Etruſcę originis & compoſitum nomen ab ol & Turrena. Eſt autem ol tam Arameæ q̃ Hebraicæ id quod latine priſcum vel antiquiſſimum: vt etiam Diuus Hieronymus exponit. Additur autẽ conſonãs de more vetuſto: quo ſępe nominibus localibus & gentilibus teſte Dionyſio in primo libro addit conſonãs. V. F. T. B. vt Helia: hęſta: hæneti: Hibris: hœdus: dicit: Velia Veſta: Veneti: Febris: Fœdus: vt ait Varro. Similiter in vſu vernaculo remanet: vt Anconam: Aractum: Annam: Annum: Annios: vulgo pronuntiemus Nanconam: Baractum: Nannam: Nannum: Nannios: Ita olumnios/Olturrenam/Olſinios: Olaterras: Olce: Oloſcos: præpoſita conſonante proferunt: Volumnios: Tolumnios: Volſinios: Volaterras: Volce: Voloſcos & per ſyncopam Volſcos: id eſt ãtiquiſſimos Oſcos. Similiter Volturnam aut ſine ſyncopa Volturrenam intelligunt antiquiſſimam Turrenam ſacratam Luco ingenti fano ſedẽ priſci Coriti. Et ideo recte dixi q̃ priſci coriti ſacrata ſedes fuit Volturna id ẽ antiquiſſima Turrena: ad cuius fanum indicebantur regia Etrurię cõcilia. Valet enim hæc conſequentia. Eſt Volturna id eſt antiquiſſima Turrena: Igitur Volturna eſt Turrena.

Annia quæſtio ſeptima.

SI hæc illatio valet eſt Volturna Ergo Turrena priſca per locum ab interpretatione originis Etruſcæ Vol. cur appoſuerunt Vol. Nonne ſatis erat dicere Turrenam? Reſponſio. Oportuit id fieri ad diſtinctionem nouarum Turrhenarum quas Męon Turrhenus poſtea condidit. Nam priſcum & antiquiſſimum per diſtinctionem referunrur ad poſterius & iunius atq̃ recentius. Turrenæ autem vrbes & nomen erant: in Thuſcia: anteq̃ Turrhenus Mæon eſſet natus. Et ideo ille ad diſtinctionem Etruſca lingua dicuntur Volturrenæ ſiue Volturnę: id ẽ priſcę & ante alias Turrhenas Lydorum antiquiſſimę.

Vol cur ꝓponatur.

Annia quæſtio octaua.

VBI cõſedit Turrhenus & quas vrbes & quot edificauit. Reſpõſio. Dionyſius in primo libro ſequut⁹ Mirſiliũ: refert Herodotũ & quoſdã alios ſcribere: Turrhenũ filiũ Atus veniſſe in Thuſciã: & cõſediſſe atq̃ vrbes ędificaſſe in prima medietate Thyberis: quæ ẽ ſeptentrionalis: Et vt in quinto ait Strabo delegauit miniſterium ędificandarum .xii. vrbium Tarconi filio. Fu

Turrheni ſedes & vrbes.

it enim decoratus & donatus ciuilitate Volturnæ quæ & Vetulonia est: vt suo loco probabitur. Vnde & Sillius in octauo libro sequutus Berosum Vetuloniam appellauit decus Męonũ quia fuerunt ea decorati: illustrati: & donati dicens. Mæoniæq; decus/quondã Vetulonia gentis. Et ob id ea decoratus posuit primas colonias in vrbe qua donat⁹ fuit. Et ideo illas a nomine paterno: vt digniores nominauit. Dicimus enim græco vocabulo ad hanc ætatem /vicum Demi Atus: id populi Atus. Est iuxta vicum longhum. Desiderius vero rex in Alabastro exciso decreuit: vt Longholam non vocarent amplius Longobardulam: sed cognomento amplioris sui Terobum. Secundas colonias Tarcõ nomini suo dicauit: vt ait Strabo. Nam Tarconam dixit oppidum: de quo Sillius in octauo libro. Tarcona inquit Tarcontis superbi domus. Erat oppidum paruum: quia teste Dionysio in primo libro. mos condendarum vrbium antiquis fuit: vt eas non magnas: sed paruas & locis munitis crebrasq; conderent. Verum postea pluribus in locis adaucta vrbs/vt ruinæ demonstrant: in plurali Romani Tarquinias dixerũt: nunc vulgo dicimus Tarquene. Distat a Volturna nunc Viterbo .xv. milibus passuum. Tertias colonias posuit in iugis Etruscis siue Volturrenis/quia Volturreni in quorum parte sunt Volsinienses cognomine sunt Etrusci: vt asserit Plynius in tertio naturalis historię cap. sexto De his coloniis dicit Vergilius in nono eneidos.

Demi At⁹ vicus.

Tarcona.

Tarquiniæ

Aeneas: sociis: & classe: & vrbe relicta
Scæptra Palantei: vt bemq; petit Euandri.
Nec satis. Extremas coriti penetrauit ad vrbes.
Lydorumq; manum collectas armat agrestes.

Hoc loci Vergilius Volturrenam regionem indicauit poetico more: quia extremas coriti vrbes dixit. Nam prisci atq; iunioris coriti sedes erat Volturrena Lucumonia. sacra ingente fano Lucumonum regum &. xii. populorum concilio: ad quos Euander misit Aeneam: vt patet in .viii. lib. æneidos: cum Euander ad Aeneam dixit se eum missurum ad ingentes populos & opima regna id est. xii. populos &. xii. lucumones reges: quibus vnus tunc pręerat Larthes Mezentius: vt Seruius & alii exponunt. Et mox eorum sedem esse in Etruscis id est Volturrenis iugis vbi donati ciuilitate Vetuloniæ fuerunt: ita Euander Aeneæ describit dicens.

Larthes

Haud procul hinc saxo incolitur fundata vetusto.
Vrbis Agillinæ sedes: vbi Lydia quondam.
Gens bello præclara: iugis insedit Etruscis. Sic enim construitur. Vbi Lydia gens nunc bello præclara vt ait Seruius. insedit quondam & a principio iugis Etruscis id est Volturrenis: ibi est regia sedes vrbis Agillinæ: id est Mezentii ciuis vrbis Agillæ: quia Vergilius ibi accipit vt bem Agillam pro ciue Agillino Mezẽtio: sicut & in primo libro. Ilium in Italiam portans id est Ilienses. ciues Igitur in his iugis Etruscis quæ & a monte proximo Cyminia dicunt: posuit colonias lydos bello præclaros cognomine Agrestes. Nam ipsa regio adhuc Agresta & fontana ei⁹ agresta a vulgo dicitur: & regio Etruscorũ Agrestium antiquitus dicebatur. Q d etiam expressit Liuius in nono ab vrbe condita: vbi refert q Fabio consuli prędati iuga cyminia occurrerũt cohortes Etruscorum Agrestiũ/missę a principibus regionis illius. Caput horum erat mons coriti & oppdum adhuc lingua Etrusca Corit Nyenta dictus: vt dicetur infra .q. xxxvi. Et ideo Vergilius dixit ad Fanum & extremas vrbes coriti Aeneam profectum armasse Lydos Agrestes cognomine & nõ rudes militia vt male Seruiꝰ exposuit: quia in iugis Etruscis insedit gẽs Lydia bello præclara non rudis vt Vergilius indicat: Itaq; tres Colonias posuit: Tarcon: iussu Turrheni donati ciuitate Volturna: Tarconam primam .xv. lapide a Volturna distantem. Secundam: in ipsa Volturna Demi Atum Tertiã in Volturrenis iugis Etruscis: lydorum cognomine agrestium Etruscorum. Porro a fontibus Thybetis vsq; Orbitum posuit quattuor Colonias. Prima est Vicus adhuc in Crotonienſi agro dictus Turrhenia: quam de more

Agilla.

Agrestes.

Thurrenia

incolę per syncopam vocant Turrhniam. Secunda est in agro Perusino a Trossula Męonica gẽte Trossanum adhuc dictum oppidum. Tertia est vna pars Perusiæ. Tripolis enim sicut Aretium: ita et Perusia est. Nam eius antiquam partem posuere Grisonii Armeni: vt author est Berosus in .v. antiquitatum. Vnde Aramea lingua/Perusia id est Grisonia dicitur: quia Per⁹ Grisonem vocant: vt periti Hebræi Talmudistæ interpretantur. Aliam partem posuere Pelasgi Achęi: vt Trogus & Iustinus memorant. Tertiam posuit Tarcõ: nomine patris Turrheniam dixit & per syncopam Turrhniam: cuius partis hodie porta Torrhnia dicitur: q̃uis corrupte & rudius q̃ Cortonienses Perusini pro. T. ponentes. B. dicant Burrhniam pro Turrhniam. Cui est argumento Appianus de bellis ciuilibus: qui Perusiam dicit esse vnam ex primis. xii. vrbibus Turrheni. Quarta est: circa Orbitum & Balneoregium a gẽte dicta Męonum: qđ corrupte proferunt Meanum. Porro in agro Volturreno in parte rhyberina est regio Trossana: quę est a limite dicto adhuc vado Trossano vsq; ad thyberim. In hac Trossana & thyberina regione/sũt quinq; Coloniæ siue oppidula: quorum duo interierũt & trium ruinæ visuntur. Visuntur eẽ vestigia eius quam adhuc sine syncopa Turrhenam dicimus: Manent vestigia Męoni oppidi: sancto Anselmo illustris: cuius planitiem Męoni oppidi/vulgus Meani planum vocitat. Sunt & in ruinæ Ferentinæ vrbis Metropolis Trossanorum vrbis inclytæ Othone Cæsare: vt Suetonius in eius vita prodit: & sancto Bonifacio Episcopo: vt in Dialogis sanctus Gregorius scribit. Eam solo equauerunt Volturreni nunc Viterbenses ob frequẽtes eorum stultitias & Volturnam commigrare iusserunt: Anno salutis. M.LXXIIII. vt Gotifredi annales memoria seruant. Duo vero alia oppida Romani duces funditus deleuerunt. Horum primum dictum erat Trossulum: de quo Plynius scribit. in. xxxiii. naturalis historiæ ca. iii. dicens. Sępe variatum est equitum nomen. Nam sub Romulo & regibus appellati sunt celeres: deinde flexumines: postea Trossuli: cum in Tuscis citra Volsinos nono lapide oppidum eius nominis: sine pedite: cepissent. Aliud deletum est Męonia cuius ager adhuc Męonianus dicitur: & vulgo planum Męonianum. De hac Turrhena Męonia verba facit Ouidius in tertio Metamorphoseos in fabula Turrhenorum Delphinorũ. Vnde Acetes eius incola: socius Lybacæ Tuscanienſis interrogatus vnde & quis esset: respondit. Sum patria Meonia: parentibus de vili plæbe: qui harundine piscabantur in scopulis. Nam thyberinos scopulos frequentabant. Existimãt quidam aut Męoniam esse aut ei substitutum oppidum Thyberinum: quod nunc Męonianũ dicitur: & amoto æ vulgus dicit Monianum. Nam & ipsum continetur in prima medietate regionis septentrionalis Thyberis: quæ a fontibus eius vsq; ad Hortem oppidum profluit. Nam altera medietas ab Horte in ostia Thyberina/in meridiem vt cernimus confluit. Et hoc argumento vtitur Herodotus & alii vt referunt Dionysius Halicarnasseus in primo libro: & Myrsilus de origine Italiæ atq; Thurrhenorum: quia recitãt vrbes eius dictas Mæonias: Turrhenias & Trossanas: in prima medietate septemtrionalis Thyberis. Has ergo duodecim colonias pro infita ciuilitate Tusca Turrhenus dedit: quasi imitatus Ianum /qui teste Catone in fragmentis & Fabio pictore: condita Hetruria Metropoli: illi duodecim primas colonias cum duodecim fascibus sub iecit.

Perus.

Annia quæstio nona.

DVBITAS An in supradicto carmine Vergilii insinuetur Volturna ad cuius ingentem lucum fanumq; mittebatur. Aeneas ad Lucumones: an ipsa vrbs Agillina. Duo autem tibi præbẽt occasionem dubitandi. Primum quia exprimit vrbem dicens. Vrbis Agillinę sedes. Alterũ

Vrbs agillina.

quia Euander ad Aeneam dixit: ꝙ locus ad quem ipsum pro auxilio Thuscorũ mittebat: erat propinquus dicens Romæ haud procul hinc est vrbis Agillinæ sedes. Qđ vero dicãtur Etrusca iuga Volturrena: etiam nomen Etruriæ & Etruscum: accipitur quandoꝙ communicatiue pro tota Thuscia. Hæc sunt de quibus dubitas. Responsio. Nullo pacto vrbem Agillinam intellexit Vergilius: sed ciuem vrbis Agillinæ Mezentium: qui clarissime dicit eam sedem curiamq; esse in iugis Etruscis: vbi cõsedit & habitauit a principio Lydia gens bello præclara. Cęterum falsum est: ꝙ principio cõsederit in regione proxima littori vbi Agilla est sed in parte septentrionali Thyberis (vt omnes authores asserunt) qui de loco sessionis Turrheni scribunt. Quare nullo pacto ad vrbem & sedem aliquam maritimam missum Aeneam intelligit Vergilius: sed ad thyberi propinquam Volturnam regiam: vbi & Demi Atus: & Lydi Agrestes: & Trossuli: & Trossani: & Turrhena atq; Mæonia. Hoc idem patet ab interpretatione nominis. Nam Volturna est Aramęa lingua id quod latina vrbs vetusta. Porro Aeneam mittit Euander ad sedem vetustam dicens Vrbis Agillinæ sedes saxo fundata vetusto. Omnis enim vrbs vetusta est sedes lapide fundata vetusto. Et idcirco Virgilius qui probe linguam Etruscam nouerat vt qui Etruscorum vrbe Mantua natus: per intepretationem dixit latine sedem lapide fundatam/vetusto: id est Arameæ Volturnam. Quod profecto repugnat Agillæ vrbi: quæ nouello lapide/ necdum centesimo ante anno a Pelasgis condita fuerat: q̃ Aeneas venisset ad Lucumones. Nam victoria potiti sunt Pelasgi/& Siculos tota Italia pepulerunt /ante res Troianas nõ amplius q̃ octoginta annis: vt Dionysius in primo libro refert. Porro Turrheni Pelasgos pepulerunt ferme duabus ætatibus id est quinquaginta annis ante Troianum excidium: vt ibidem Dionysius scribit: & Xenophon ætates exponit. Et ideo Dionysius ibi dicit: ꝙ Pelasgi non diu fœlicitate atq; victoria usi fuerunt: quia triginta annis Turrheni eos permiserunt regnare: scilicet ab octogesimo anno ante Troianum excidiũ quo Siculos ab Italia pepulerũt: usq; ad quinquagesimum ante Troiæ interitum: quo a Turrhenis afflicti sunt (vt Dionysius scribit: & nos in Etrusca historia copiose conscripsimus. Esto igitur decennio post victoriam cõ diderint (vt ait Dionysius) vrbes Pisam: Alsium & Agillam. Ergo Agilla fundata erat nuperrimo & non vetusto lapide in aduentu Aeneæ/ videlicet ante annos sexaginta. Et ideo vrbis Agillinæ dixit sedem vetustam: quia eam sedem longe ante florentem multos per annos: nup regebat Agillinæ vrbis ciuis Mezentius: vt immediate subiunxit Vergilius. Itaq; hoc argumento galeato contra inermes oppositores vtimur: missum fuisse Aeneam ab Euandro ad lucum ingentem fanumq; Volturnæ: sedem vetustam/& ante Mezentium atq; Agillam multos florentem per annos: quæ non in iugis maritimis: & thyberi vicinis vbi Lydi confederunt: & vrbes condiderunt Mæonias: Turrhenas: Trossanas: Agrestes: & vbi ciuilitate Thusca a Lucumonibus donati sunt. Quę cum omnia simul collecta vera sint de fano Volturnę: & falsa de vrbe Agillina: vt experientia locorum comprobat: consequens necessario est: vt non nouam sedem Agillam: sed vetustam Volturnam descripserit Vergilius. Nec te moueat ꝙ vocauit sedem vrbis Agillinæ: quia vrbem pro ciue tunc regente Volturnam accipit more poetico: vt ibi Ilium in Italiam portans. Nec te item moueat: ꝙ eam sedem in propinquo vrbis Romæ dixit esse: quia Romani (vt Macrobius in Saturnalibus scribit) intelligunt vrbi Romæ propinquam Etruriam usq; Cosas: vt Pyrgus: Grauiscę. Remotam vero a Cosis & deinceps. Ex quo patet ꝙ haud procul ab vrbe intelligit Vergilius id quod est in propinqua Etruria ab vrbe ad Grauiscas per maritimum iter: aut usq; Volsinienses terrestri: & Cassiana via. Ergo ab vrbe ad quingenta miliaria /quæ equitando diurno itinere confici possunt: haud procul ab vrbe dici potest. Quali etiam modo loquendi usus est Diodorus in quinto libro dicens: Argonautas ab Hispaniis venisse in portum Thelamonis a duce eorum dictum & eum esse iuxta Turrhenã. Dixit iuxta & nõ pcul: & tamẽ distat a Turrhena ferme quinquagita miliariis.

Q2 si dicis: fessi erunt qui hoc iter conficiunt: vtiq; & Aeneã fessum dicit Virgilius: cũ trãslato Minione in collẽ luco ingenti vicinũ successisse scribit dicens Huc pater Aeneas: & bello delecta iuuentus: Succedũt & equos fessosq; & corpora curãt. Porro quoniã dicis Etruscũ nomen dici etiã de tota Etruria coĩcato nomine. verũ dicis. Sed nosti ꝙ analoga per prius dicuntur de principali q̃ secundario: vbi nihil additur quod a principali significato dirimat. Cæterũ & rustici proprio cognomine sunt Volturrenĩ: in quorũ eadẽ parte sunt Volsiniẽses: vt Plinius docet. Quare Etrusca iuga quibus insedit Lydia gẽs bello pręclara: sunt propríe Volturrena: pręcipue quia nõ solum nõ additur aliquid qđ a principali significato adimat: sed qđ Vulturnã cõfirmet: vt ꝙ sit sedes vetusta & multos florẽtẽ per annos ante Agillam & Mezentium: & qđ ante dixit erãt ibi ingentes populi & opima regna: quę teste Seruio non sine causa dixit: quippe ꝙ ibi erant duodecim ingentiũ populorũ: totidẽ Lucumones reges: quibus vnus pręerat Larthes: & quibus erat cõmunis sedes ingens fanum Volturnę ad quod indicebantur consilia. xii. populis: vt indicat Liuius in pluribus locis ab vrbe cõdita: & Virgilius in eodem. viii. libro inferius exprimit dicens.

Est ingẽs gelidum lucus prope Cęritis amnẽ. Relligione patrum late sacer. Quare Etrusca iuga a Virgilio posita per proprietatem proprii cognominis intellexit Volturrena.

Annia quæstio decima.

QVAERIS quo pacto sedẽ Volturnã Virgilius per interpretationẽ dixerit vetusto lapide fundatam? Responsio. Quia Ol & Vol lingua Etrusca significant vetustũ: imo priscum & vetustissimum vt expoluimus supra quęstione. vi. Turrena autem Etrusca lingua a Turribus deriuatur & vrbem fundatã & extructã crebris turritis ędibus significat: vt Myrsilus & Dionysius eum secutus in primo libro tradunt: & nos in commentariis Myrsilianis exposuimus. Quare Volturrena siue per syncopam Volturna: interpretatur sedes: vetustis fundata turritis ędibus lapideis.

OL ET VOL.

Annia quęstio. xi.

DVBITAS de Volturna quæ fit regia: quæ nunc Viterbum: an quæ in Viterbiẽsi agro & parte Trossana supra Ferentiam. Vtramq; enim ętas nostra vocat Volturnam: idest sedem fundatam turritis ędibus. Respondio. Sola Volturna Viterbensis fuit regia regum & patrũ Lucumonum: & ei soli sunt cuncta quæ ex auctoribus sumuntur argumenta. Primum est a pręscriptis limitibus Volturnę duobus: quorum vnum præscripsit Plinius dum dicit. Volturreni cognomine Etrusci: in eadem parte Volsinienses. Alterum præfigit Virgilius: dũ describit quantum lucus ingens patrumq; fanum: distabat a Minione in eodem octauo dicens. Est ingens gelidum: lucus prope Ceritis amnem: Relligione patrum latæ sacer. Hæc Acron & vtcumq; Seruius & alii Virgilianiste interpretes ita exponunt. Ceritis amnis est Minio: cuius fontes nascuntur in fine agri Ceritis: paulo supra Blere oppidum: in via quæ postea Cassiana dicta fuit: ducens ad lucum ingentem & fanum Volturnę. Hæc Acron. Cõgruit ei Seruius: qui Ceritis amnem pro Minione: in transitu Aeneæ ad fanum Volturnæ acceptum fatetur: Verum videtur obuiare Antoninus in Itinerario: qui viam Cassiam scribit: non ducere in Gallias per Volturnam. Sic enim ait. Cassianum iter est Politorũ: Arcenanum. Minio: Forum Cassii: Carmillarii qui & Aruntes veteres: Turdeni: Varentani: Petiliani: Tunniates: Vmbro in monte: Sena colonia: Phocenses: Pistorium: & eius transitus in Galliam Cisalpinam. Porro iter in Volturrenam Thyberinum nominat: in quo non est: Minio: sic dicens Thyberinum iter in Gallias est: Gallera: Larthenianum siue Veiens: Rosulum: Sutrium: Ocilianum: Iuga Cyminia: Volturrena: cuius pręclaris gestis inuidit Liuius: Saleumbrone: Larthis: Volsinium: Clusium vetus: Aretium: Clusiũ nouum: a quo Clusentinus transitus Hannibalis: & Phesulæ transitus. Quare falsum est quod aiunt: ꝙ

Viterbũ regia sedes

via Cassia ducat ad Lucum ingentem & fanum Volturnę. Ad hoc respondebo: salua clario re sententia. Ante Aeneã & ante. Q. Fabiũ trãscyminiũ: nõ erat per iuga Cyminia transitus ad fanum Volturnæ: nec aditus externis ad Lucumones: quia vt ait Liuius in nono ab vrbe condita: vsq; ad eum diem quo. Q. Fabius mouit a Sutrio ad pugnandam pugnã transcyminiam contra Etruscos ad lacum Vadimonis / fuit in via horrenda silua cyminia: vt nuper fuerant Germanici saltus: cum ne mercatoribus quidem pateret is aditus, qui in fano Volturnę versabantur: & sæpe Romæ nunciabant quæ in fano Volturnę agebantur: vt insinuat idem Liuius li. iiii. ab vrbe condita. Quare transitus vetus ab vrbe Roma in Volturnam Lucumoniam erat per Minionis fontes / & Forum Cassii quod cognominatur Vetralla: & Camillarios: & ab his in Volturnam procedebant ad Lucumones: distantes paulo amplius vno miliari: vt cernimus. Sequamur igitur expositiones Virgiliani carminis. Prope Ceritis amnem est Lucus ingens patrum Lucumonum. Prope quidem tria sunt oppida & limites equidistantes a Fano Volturnæ: a fronte quidem Volsinę a sinistris Tarquiniæ: & inter sinistram & tergum: transitus Minionis circa Blere. Distant enim a Volturna paribus miliaribus. xv. vt auctor ipsa experientia est. Ceritis amnis est Minio: vt Seruius est auctor. Ingens dicitur Lucus / eo modo quo ingentes populos. xii. Lucumones exposuit idem Seruius. Hic ingens Lucus patrum. xii. Lucumonum est. Lucus vbicunq; in Virgilio reperitur locus augurio consecratus intelligitur: vt in pluribus locis eiusdem octaui æneidos Seruius docet. Et ideo dixit sacer. Addidit Virgilius dicens: sacer religione patrum: quia religionis erat: non auspicari consilia nisi in fano siue Luco, quia in eũdem librũ ait Seruius non nisi in augurato loco Senatus consilium habere poterat: ac propterea templum Vestę non erat consecratum: ne Senatus illuc accederet: vbi erant virgines. Dicit etiã Virgilius q̃ iste Lucus erat sacer late: quia non coĩcatus ciuibus ciuitatis Volturnę solum: sed regius & communis omnibus duodecim populis & Lucumonibus. Et hoc est q̃ Seruius exponit / late / quia non solum ciuibus incolis sed etiam accolis communis erat. Ergo sic legitur Virgilius. Prope Minionem. xv. lapide / est ingens Lucus fanumq; Volturnę: sacer & cõsecratus late pro imperio communi Thuscorum, religione patrum Lucumonum: quę erat vt non nisi in augurato loco publica consilia auspicarentur. Etenim teste Liuio & aliis ad fanum Volturnę: indicebantur consilia duodecim populis Etruriæ. Ex his sumitur argumẽtum illud efficacissimum a prescriptis limitibus hoc pacto. Lucus ingens & regia Volturna est propinqua Minioni & Volsinienſibus simul. Cęterum siue in Samnio siue in Latio siue in Thuscia perquiras: nulla est Volturna propinquior Minioni simul & Volsinienſibus q̃ Volturna Viterbensis. Quare necessario consequens est: vt sola Volturna Viterbensis sit olim regia communis sedes & fanum patrum Lucumonum Thuscię. Secundum argumentum non minus efficax in historia est a monumentis fani. Nam ibi necessario & in ea solum Volturturna est Lucus vel fuit ingens & sacer: vbi semper remanserunt litteræ sacræ fani: quia litteris et mysteriis quibusdam sacrant Etrusci: vt Plutarchus meminit in vita Romuli. Ergo non Volturna Trossana: aut quæuis alia est vbi fuerit ingens & sacer regius lucus q̃ Viterbensis: quia in nulla alia remanẽt vestigia sacri fani q̃ in Viterbẽsi. Locꝰ enim ipse luci sub Volturna: ad hanc ętatẽ dicitur quattuor sacris litteris F. A. V. L. idest fanum Arbanę Volturnę Lucumonum. Hæc enim quattuor vocabula Aramea siue Etrusca sunt non latina: vt in aliis quęstionibus respondebo Rursus ęra & priscę monetę Viterbenses: excisę litteris sacris F. A. V. L. quędam habent: & quędam F. A. V. P. quę idem vt supra exprimunt excepta vltimis litteris. L. &. P. quia Arameæ omnes primæ notant fanum Arbanę Volturnę Lucumonum: secundę vero fanum Arbanę volturnę panos aut pomoni. Et hoc est quod restituit Desiderius in Decreto excisо litteris Longhobardicis. Et vt cudant inquit in monetis suum F. A. V. L. excepto q̃ amoueant Herculẽ: & ponãt patronũ suum sanctũ Laurentium & reliqua. Nã vt pater in ętre quod in vinea sua repperit Bombardarius communitatis: ex vna parte erat F. A. V. L. cum inscriptione Vetulonia. Ex altera Hercules cum leone: claua & Longhola: & inscriptione perpetua virtus. Igitur sola Viterbensis Volturna regia erat etiam fanum regium: tum ex limitibus præscriptis tum ab ingentis Luci monumentis extantibus. Additur & Volturnæ pomerium quod vulgus porticellam: contractus vero a Visconte Gatto conuentui nostro datus portam quadrięram vocat: quia. F. A. V. L. quattuor litteris ęreis factũ erat: more Thusco. Quod patet in ilice litteris ęreis in Vaticano pro religione posita: longe ante vrbem Romam conditam: cuius meminit Plinius in libro. xvi. naturalis historię: capitulo. lxi. Vetustior inquit vrbe in Vaticano ilex: in qua titulus ęreis Etruscis litteris: religione arborem iam tum dignã fuisse signat. Nam arbores fuerũt numinum templa: priscoq; ritu simplicia vt libro. xii. capitulo primo. Idem Plinius scribit.

Annia quæstio. xii.

DVBITABAS etiam cum tibi hæc adducebam: Virgilianum Carmen idcirco non intelligi de Fano Volturnę Viterbensis: quia partes descriptionis Luci non videntur ipsi conuenire. Sic enim sequitur. Quẽ Lucum vndiq; colles Inclusere caui: & nigra nemus abiete cingunt. Siluano (fama est) veteres sacrasse pelasgos: Aruorum pecorisq; deo Lucumq; diẽq;. Quomodo hæc verificantur de FAVL? Responsio. Vtiq; videbis ea ad vnguem verificari. Si ad distinctionem vrbis & collium eius atq; vocabulorum te conferas. Nam non credemus Romam esse: si Thyberis & collium & partium locorũq; Romæ nulla vetusta essent nomina: quippe quia hęc sunt viua Topographię atq; historię argumenta: vt in Topica historiali probauimus. Ponas igitur hęc fundamenta tibi: vt viuam Viterbensem antiquitatem teneas. Vocabulo Arameo pont: aquã distinctiuam agrorũ a qua transitur ab vno in alterum significat: a cuius origine existimo pontum & pontẽ habuisse latinos. Vnde confluxum trium fluminum Bleraní scilicet & Larthis vbi cum Veis amnibus confluxerũt tripontium vulgo adhuc dicimus. Et hi tres populos distinguunt. Nam Bleranus amnis distinguit nos Volturrenos cognomine Etruscos: a Tarquiniẽsibus vt patet. Larthes vero a Tuscis Nanis. Bleranus dicitur: quia oritur circa Blere. Larthem vocat Antoninus in Itinerario: nos corupte dicimus Marthem. Oritur a lacu Volsiniẽsi: & dicitur Larthes: quia limes est inter Etruscos Larthialis atq; metropolis Thuscię vrbis ciues: & Thuscos Nanos. Itaq; pont: aqua distinctiua proprie Etrusca & Aramea lingua dicitur. Cui etiam alius argumento est amnis Macra: quẽ quia distinguit totam Thusciam a Lyguribus & Gallis: cognominant Thusci pont Remoli: & ab eo vrbem vicinam olim Apuam: nunc pont Remoli idest fluentum distinguens celsitudinem antiquã. Distinguit enim celsitudinem antiquissimam Thuscię ab antiquis Lyguribus & Gallis. Est enim Rem celsitudo vt Thalmudistę cum duo Hieronymo consentiunt: & ol antiquissimum & priscum significat: vt. vi. quæstio indicauit. Hinc pont Remoli: significat fluentum distinguens celsitudines antiquas. Viterbi autem pont: sunt quattuor: quorum duo adhuc sunt in vsu loquentium: pont Remolum: & pont para Thussum: vulgo pont para Thossum: quia. v. in. o. cõuertit vernacula lingua. Duo alia pont ceciderunt ab vsu: & manent scriptis antiquis alterum quidem in conuentus nostri contractu vetustę donationis quo domus in pont Arbano circa sanctum Laurentium donatur: Alterum in annalibus Gotifredi: quibus dicitur. antiquã carbonariam pontis Vetuleti inter sanctum Blasium & sanctam Mariã nouam fuisse oppletam vsq; plateam nouam. Itaq; ponas te in medio Faulis: & verte faciem ad palatiũ: & videbis cauitates aquarum antiquarum inter quattuor colles: de quibus dicit Virgili9: quem vndiq; colles Inclu-

Lucus

Faul

Moneta Vetulonia.

Pons vnde

Tripontiũ

Larthes

sere caui. Nam ad sinistrã vt cernimus: primũ Pont Remulũ ideſt fluentũ distinguens pri-
scas celsitudines: diuidit celsi tudinẽ Voltumi collis a Vetuleto: a quo Verulonia: Sequi-
tur hunc collẽ Volturnę Vetuletus: a pont Remulo ad pont Vetuletũ: ideſt fluentum di-
Vetuletũ. uidens Vetuloniã a para Thuſſa. Et ex eo qd dicit Gottifredus cuius tẽpore oppleta est ca-
uitas: conficitur fluentũ Vetuletũ fuisse qd nunc Sipalis: quia illa portio vſq; portã nunc
Salcicchiã dicitur Vetuletum: Et amnis Vetuletus a Vetuleto per sanctã Mariã nouam &
sanctum Blasium: influebat Faulem circa plateam nouã: & eius cauitas videbat Vetuloni
am a para Tuſſa. Falsa est igitur opinio eorũ qui aiunt amnẽ Alcionis & pont Remuli influ
isse olim plateam nouã: quia aqua nõ ascẽdit: & Alcion est humillimus respectu altitudinis
plateę nouę: cuius collẽ etiã fuisse altiorem palatio dominorũ videm⁹. Et ideo Gottifredus
rem aperit: dũ ait sua ętate fuisse oppletã carbonariam ideſt fossam & cauitatẽ pontis Ve-
tuleti ideſt fluenti Vetuleti: a sancta Maria noua ad sanctũ Blasium: circa plateã nouam.
Itaq; stanti in medio Faulis ad lęuam est Volturnæ collis: cauus fluenti Alcionis. Ad genã
sinistram est collis Vetuletus: ab Alcione ad sanctũ Blasium: vbi iam reuersus amnis Ve-
tuletus influebat. Ad faciem vero occurrit: platea noua & est collis para Thuſſus: quia limi
tem habet ad dextrã genã: pont para Thussum: ideſt fluentũ para Thussum: dictum quia est
finis Tuſſę: et est aqua Apeia. Et cernimus ciuitatem magnã huius collis a põte sancti Laurẽ
tii inter totum planũ Ascreani & Gaiolas. Porro a dextris occurrit pont Arbanum cauitas
magna quę est a ponte sancti Laurentii in planum Ascroanum. Ergo quattuor colles caui
vndiq; Faul cingunt: Volturrenus: Vetulonienſis: para Tuſſus ideſt coronatę Tuſcę: vt ex
ponemus: & Arbanus. Ex his patet distinctio prisca Viterbẽsis in quattuor vrbes. Prima est
Volturrena aut per syncopam Volturna a Plano Tromete vulgo Trometorum ad pont
Remulum per latitudinem oppidi: & per longitudinem a Parazolo Faulis ad Capitolium &
sanctũ Franciscum: quod oppidum in quinq; regiones diuiditur: videlicet in Parazolũ: Por
ticellam quadrięram. Seuaſton pana: & Capitolium atq; Stic kity Aryn. Sequitur secundi
Vetulonia collis secunda vrbs Vetulonia constans in longitudine: circa Faul quidem vbi angustatur
ab Alcione vſq; sanctum Blasiũ: & vbi dilatat a sancta Rosa & Alcionis fluento vſq; ad por
tam Salcicchiam vbi Vetuletum. Latitudo eius occidentalis est a sancta Rosa per pont Re
mulum vſq; Faul. & ab oriente a porta Salcicchia per sanctam Mariam nouam & sanctum
Blasium vſq; Faul: per alueũ prisce aquę Vetuletę quę & Sipalis. In ea hæ sunt regiones. Su-
sa: quã corrupte Sumsa proferunt. Ciochola: Lambyrinthus: Sipalis: Veluzũ: Vetuletum:
Paratuſſa Seddie carri: siue curules. Spurinella: Metalliæ: Cercinæ: Vallis Py Atta: & aliæ. Tertius
collis para Thuſſus a sancto Blasio ad ciuitatem pont para Tuſſi sub sancto Thoma: conti-
net longitudinem anguſtã circa Faul totam plateam nouam vrbis para Tuſſę. Continetur
tota para Tuſſa. Inter Veluletum olim amnẽ & Gaiolas vbi fluentũ & cauitas para Tuſſa
diuidit Gaiolas & Ascreanũ. In hac vrbe cõtinẽtur hę regiones: Cranisa a porta Salcicchia
ad macellum maius. Item Demi Atus a macello maiore ad sanctum Saluatorem. Rursus vi
cus Para ideſt Longhus gręco vocabulo vſq; ad pontẽ sancti Laurentii Gaiolę proprie ap-
Arbanum. pellatẽ lõgitudo quę iminet longę cauitati inter eos & ascreanos. Quarta vrbs Arbanũ di-
uidit etiam ab auctoribus in regiones Ascreanam: Calumbã: Musarnam. Ergo ab ipsis no-
minibus Etruscis: adhuc locis & quadriurbi Viterbo exantibus: & distinctione collũ cir-
cũ Faul: carmẽ Virgilii ad unguem verificatur. Nam prima pars descriptionis quẽ vndiq;
colles iclusere cauis: ideſt cauitatib⁹ riuorũ: & visus simul & nomina: & traditiones annaliũ
probant. Verum quod additur: & nigra nemus abiete cingunt: non potuit seruari sub fide
christi sicur nec Romę vel alibi: quia precepit deus Deuteronomii. xii. Vt Lucos deo-
rum succiderent atq; cremarent: Rursus cum dicit Siluano (fama est) Veteres sacraſſe

Pelasgos: duo argumenta manent: quia regionẽ quandam Volturnæ proximam: Campũ
Pelasgi: & vulgo: ore pinguí ac geminato. Il. adhuc Pellasgi vocitamus: & sacrũ augustũq;
Volturnę Syluanũ: etiam vocabulo pelasgico ętas nostra vocat Seuaston pana. Nam Syl-
uanus augustus latine: & Seuastos pan greçe / sunt eadem: vt in sequentibus questionibus
exponemus. Ergo fama est cũ per historicos tũ per irreuincibília nomina & locorũ & deo-
rum veteres pelasgos cum Italiam subiugassent: sacrasse fanum Volturnę Augusto Sylua
no siue Seuasto pani: a quo regionẽ Volturnę adhuc dicim⁹ Seuaston Pana. & ita Virgili⁹
de fano volturnę solius Viterbẽsis loquitur: de qua sola & nulla alia cunctę partes descri-
ptionis ad vnguem verificantur. Annia quęstio. xiii.
QVAERIS quoq; quid fanũ & Lucus? Responsio. Beatus Thomas Aquinas noster in pri
ma parte: quæstionibus: quas de diuinis nominibus facit: docet q̃ aliquãdo aliud est a quo
nomen imponitur: & aliud ad quod significandum imponitur: sicut lapis a lædendo pedẽ
imponitur: & significat substantiã duram. Si ergo quęris: quid lucus & fanum significent Lucus, Fa-
equidem significant id idem: scilicet locum deo sacrum: quod est senioribus curia simul & num.
templum: vt significat Virgili⁹ in. viii. Aeneidos de fano & luco Latini dicens. Templum
augustũ ingens centũ sublime columnis: Horrẽdum syluis: & relligione parentum. Hinc
sceptra accipere & primos attollere fasces Regibus omen erat: hoc illis curia templum. Er
go quia Virgilius eandem descriptionem ponit fani & Luci: equidem significãt id idem: lo
cum scilicet sacrum. Vnde augustum dixit: id est augurio consecratũ: vt exponit Seruiꝰ.
Ingẽs id est nobile dixit: quia regius lucus: quo pacto de luco Volturnę in octauo dixit. Est
ingens gelidum lucus prope Ceritis amnem: Relligione patrũ late sacer. Centum sublime
columnis: id est arboribus. Vnde subdit: horrẽdum: id est venerandũ syluis vt exponit Ser
uius. Prisci enim arbores pro numinum templis habebãt: vt author est Plini⁹. Qđ & de fa Arbores p̃
no Volturnę significauit cum dixit: Et nigra nemus abiete cingunt. Q; vero ait: Hinc sce templis.
ptra accipere & primos attollere fasces regibus omen erat: vtiq; Virgilius minus dixit: &
plus significauit subdẽs: hoc illis curia templũ. Curia inquit Seruius erat fanum & lucus
quia nisi inaugurato loco Senatus consilium non habebat. Vnde templum vestę non erat
cõsecratum: ne illuc Senatus accederet: vbi erant virgines. Rursus vtebãtur pro curia nõ
solũ ad cõsultandũ de dubiis tempore fluctuantis imperii: verum etiam ad consecrandos
reges: regulos & duces: quia omen erat regibus inde primas coronas & fasces attollere: vt
ait Virgilius. Ad duo vero alia Luco & fano vtebantur pro templo: videlicet ad expiatio-
nem criminum ne dii irascerentur & ad sacrificia & aruspicia: ad habendum gratias & ex
plorandum glorioſa fata. Verum Aramei teste Talmudista nostro Samuele: vnico verbo
hæc prædicta quatuor cõcludũt qđ est Attan. Vnde si ab eis quæritur: quid est lucus & fa Attan.
num: respondebunt. Attan id est tempus fluctuans qđ ad consilium mouet. Item crimina
commouent scilicet ad expiationem & lustrationẽ: Item coronæ ac fascium donatio. Item
exploratio fatorũ. Quæ omnia conueniũt his quæ diuus Hieronym⁹ iuterp̃tatur vocabu
lo Attan. Vnde ad hanc ætatem a pont Remulo vſq; ad sanctum Blasium incolentes Al-
cionẽ Veluloniæ: vocamus vallem Py Attan: equidem vocabulo Arameo. Py enim vt tã Py.
Hebręi q̃ diuus Hieronym⁹ cõsentiũt: significat os: & ostiũ: & omnẽ introitũ. Hinc vallem
Py Attan dicim⁹ orã Vetulonię qua itur in Attan: hoc est Lucũ & Faul Volturnæ. Itaq;
si quid significent nomina fanum & Lucus quæris: vtiq; Attan significant: vti exposuim⁹
Si vero quæris: cuius linguę sint: & a qua origine nomina hæc sint posita: respõdeo ab ori-
gine Aramea priusq̃ latina vel Græca. Nam fano lingua Aramea: & Hebræa anteq̃ Greça
appareo: & video significat: a quo fanũ dicitur locus vbi videntur fata & auspicantur diui
na. Et produxit mihi Samuel locum Genesis. xxxii. ca. vbi scribitur q̃ Iacob auspicatus vẽ-

turam victoriam & fatum ac cõmutationem nominis per angelum: vocauit nomen loci il
Fanum. lius lingua Hebræa Fanuel: id est fanum dei: dicens: Vidi dominũ facie ad faciem: & salua
facta est anima mea. Latina vero origine vt ait Varro: impositum est nomen ab eo ꝙ Anti-
stes prius effatur locum postea affatur. Greca vero origine: a faneo: id est appareo / vti Ara
mea / dicitur. Et quoniã lingua Barbara præcessit latinam & Græcam: consequens est: vt fa
Lucus. num originem ab Aramea desumpserit: & similiter lucus. Nam quod latini dicũt: lucum
a luceo dictum: quia obumbrãtibus arboribus luce caret: & luce aliena indigeat: vtiꝙ vio
lenta & quasi inuolucra expositio est: per antiphrasim dicta. At lucus Aramea expositione
facilis & intellectu prona: & lepida. Luca enim vltima syllaba acuta: vt ait Samuel: apud
Arameos idem est quod apud latinos vetus & senex & Senatꝰ. Et ideo a Luca Aramea de-
riuatione Lucus dicitur locus Senatorius: vbi scilicet Senatus supradicta quatuor exeque
batur: consilia: fasces: lustrationes: & auspicia. Hinc Lucumones Aramea Hetrusca ꝙ ori-
gine nomen est Senatorię dignitatis.

Annia Quæstio. xiiii.

Luctumo. QVAERIS item cuius originis sit: & quid significet Lucumo? Respõsio. Est originis He
trusce: quę & Arameę. Significat autẽ vt quidã dixit hominẽ insanum. Sed cum. xii. Lucu
mones reges Hetrurię sapientissimi fuerint: constat eum insanũ esse qui quã ignorauit ori
ginem significationẽꝙ nominis non latini: præsumpsit per insaniã exponere. Prębuit huic
insaniendi licentiam Festus & quidam alii: qui dicunt Lucenses a Lucumone conditos: qui
ob id insanus fuerit existimatus: ꝙ vbicũꝙ ibat saltationes agebat. Sed nõ dicunt hi ꝙ Lu
cumo significet insanum: cum omnes consentiant fuisse nomẽ dignitatis apud Hetruscos
Saltatio re- sed ꝙ ob saltationes idẽ Lucensiũ conditor fuerit existimatus insanus: tunc ab Lyguribus
ligiosa. Apuanis Thuscis: rudibus & inexpertibus religionis: qua præcellebant Lucumones Thu
sciæ prĩcipes, ad quos causa religionis percipendę mittebant suos liberos vetusti Romani:
vt in primo libro & ca. de religione author est Valerius maximus. Vtebãtur autem salta-
tione in religionibus: teste Seruio in Buccolicorũ Aegloga. v. ibi pastor quidã: quia inquit
nullam partem corporis maiores nostri voluerunt esse: quę non sentiret religionem. Nam
cantus ad animum: saltatio ad mobilitatem corporis pertinet. Hęc Seruius. Nec mirum: si
Lucumo paganus a rudibus paganis insanus sit ob religionis feruorem habitꝰ: cũ rex Da-
uid fidelis Thusco more vsus: cantans & saltãs ante Archam dei: a fideli sua vxore Michol
regina fuerit scurra & insanus habitus: vt secũdus liber regum retulit. Igitur Lucumo cũ
Paleologus sit nomẽ dignitatis pertinẽtis ad principatũ simul & religionẽ: dicimus ꝙ lingua Hetru-
Viterbus. sca Lucumo est nomẽ compositum & significat idem quod in compositione græca Paleolo
gus: & latina Viterbus: & eadem sunt Lucumonium: Paleologum: Viterbum. Nam vt di
ximus Luca significat apud Arameos vetus: senem: Senatũ. Apud græcos Paleos: vetus &
Verbum. senescens dicitur. Apud Latinos quoꝙ vetus senẽ & seniũ significat. Moni vero apud Ara
meos significat supputatorem & qui pręest cõsiliorum reipublicę suffragiis: aut verbistã:
prout verbum imperium significat: vt periti Talmudistę dicunt. Vnde verbo domini cęli
firmati sunt: id est dicto & imperio domini. Similiter Hester septimo cap. Nec dum inquit
exierat ex ore Artaxersis verbum: id est imperiũ & dictum: & serui operuerũt faciem Amã.
Dictum. Et frequẽtissimus vsus Hebręæ & Arameę linguę habet verbum pro imperio & dicto pro
ut dictũ a dicendo imperatiue sumitur: a quo & dictator apud Romanos habuit originem
Et vtrũꝙ officium præsidendi suffragiis & dicendi siue imperandi vrbibus & populis: Lu
cumonibus erat. Vnde Dionysius Halicarnasseus officium Lucumonum & habitum de-
scribens lib. iiii. Aderant inquit ex tota ciuitate Hetrurię ii qui suffragiis præerãt: & vela
ti infulis a Tullo deprecabãtur iram. Q; autẽ imperarent patet ex Virgilio in. viii. Aeneis

dos: qui. xii. populos vocauit ingentes id est regios: & Lucumones regna opima: id est re-
ges opimos: vt ibi exponit Seruius dicens. Non sine causa Virgilius dixit ingentes popu-
los & regna opima: quia Thuscis erant duodecim Lucumones id est duodecim reges: qui
bus vnus præerat scilicet Larthes. Igitur Lucumo idem est quod vetus verbista id est Se- Verbista.
nex dictator. Et hoc proprie significat.

Annia Quæstio. xv.

QVAERIS de eo quod sępe tibi dixi: eadem esse Lucumonium: Paleologum: & Viterbũ. Viterbum.
Mouent te multa: quæ varia expositione a doctis iam diu relata fuerunt. Primus: Fatiꝰ de
Vbertinis Florentinus / optimus atꝙ eruditissimus cosmographꝰ: qui in sua Geographia
antiquitatem Viterbensem exploratissimam habẽs: ait eam tribus nominibus dictã: Thu
scam: Veiusam immo Veiuzã: & Viterbum. Thuscam quidẽ: quia pars eius dicitur Para
Thussa: quam ipse existimauit dictam a Thure. Veiuzam vero cum quia Veia est insigne
partis Vetuloniæ: tum vel maxime: ꝙ a cunctis finitimis: & in contractibus vetustis: Vi-
terbenses dicuntur Veiuzi. Cui etiam est argumento inuincibili: ꝙ in subscriptione Cy-
belis: literis Etruscis: Veiuzum appellat: quod postea Veitulonia: & nunc Viterbum. Vn
de & Iuzos ad hæc tempora nos vocant: truncata prima syllaba. Est enim mos non modo
Thuscorum: sed Hebręorum & Barbarorũ gẽtium: vernacula cuiusꝙ lingua demere pri- Alphetesis
mam syllabam nominum propriorum: localium: & gentilium: vt Iuzus: Ry tlaus: Ry Si- nominum.
ris: Syricella: mõs talianus: Gygianum: Lippus: Tulomnius: Colaus: & eiusmodi plura: ꝙ
Veiuzus: Ry Atlaus: Ry Osiris: mons Italianus: Ogygianũ: Philippus: Veitulomnius &
corruptius Tholumnius: Nicolaus. Itaꝙ is Fatius qui tam probe de Viterbi nominibus
duobus dixit: etiam id addidit: Viterbum a Romanis dictum Vita Herbũ: quasi vita her
bida vbere glebæ: & fertilis ac delicios̃a. Non igitur a Lucumonio interpretationem ha-
bet. Respõsio. Fatius Florentinus: illustrior Blondo fuit: vt qui ingenio Thusco excellue
rit: & explorata loca melius & certius tenuerit. Verum qđ ait Veiuzum Viterbum antea
dictum: negari non potest ob argumenta quæ supra dicta sunt. Caue tamen a corruptione Veiuzum.
scriptorum: qui in Cosmographia Fatii Veiensam pro Veiuza scripserũt. Verũ quod de
Thussa putat dictam a Thure: non conceditur: quia Thusca a Thure toti prouincię con- Thussa.
uenit: sed Tusca a Tusso rege filio Herculis soliꝰ Viterbi antiquum nomen est: vt suo lo-
co dicetur. Rursus Viterbum dictum quasi vita Herbũ a deliciis naturalibus: vtiꝙ verũ
est quantum ad proprietatem / a qua nomen imponitur: quia vera est hæc proprietas: sed
nõ quantũ ad id quod significandũ imponitur: quia omnes subscriptiones & tituli & opi-
niones quas etiã puer ab antiquissimis ciuibus / & subscriptionibus vetustissimis / accepi:
Viterbum quasi veterum verbum interpretãtur. Vnde subscriptio Leonis longuli habet.
Non timeo verbum: Leo sum qui signo Viterbum. Non ergo Herbum sed verbũ vltima
pars compositionis significat: sicut prima pro Vit vetꝰ. Vnde longe anteq̃ vel nomen vel
res Viterbenses mihi essent ab origine cognitę: cũ Genuæ essem: & præsens esset conciuis
nostер Cornelius Benignus Cercina: occurrit libellus vetustissimus in publica conuentꝰ
nostri bibliotheca: in cuius fine multa de regione hac continebantur: in qua dicit Viterbũ
dictum Veterbum grammatice: & veterum verbum: a quo plures Constantinus duxit
in Byzantium: inter quos Paleologi per interpretationem dicti fuerunt. Nam sicut græ- Paleologi.
cis Paleos: ita latinis vetus: & Arameis Luca. Et vt græcis logos: sic verbum & dictum est
latinis: & ita Arameis Moni: vt in precedente quæstione exposuimus. Quare quos per cõ Lucumo-
positionem Lucumones Aramei dicũt: eosdem Cõstantinopolitani græci: Paleologos inter nes.

pretatione greca vocauerunt: & rex Desyderius interpretatione latina Viterbos: id est veteres verbistas siue dictatores. Ergo quoniam locus ab interpretatione nominum: est inuictus & inexpugnabilis: consequens necessario est: vt latine Viterbum: sit idem quod grece paleologum: & Etrusce Lucumonium. Nec iuuat q̄ Viterbum non habeat finem huius vocabuli vetus nec principium nominis Verbum: quia ob vetustatem: compositio syneraica sepe admit finem primæ dictionis & principium secūdæ vt patet in cōposito nomine Macto id est magis aucto. Nec item moueat te q̄ prima syllaba est Vit: & non Vet pro vetus: quia vt diximus vetustissimi codices habent Veterbum: & interpretatio vetustissima vetus verbum. Sed quod grāmatice scribebatur Veterbum & ita scribendū est: a proprietate vernaculę linguæ Viterbum profertur: quia. e. sæpe. i. profert vulgus: vt in Veiano limite vltimo circa Minionē Veianum oppidum: vulgo dicimus Vianū. Porro quoniā notarii loca scribunt plurimum vt vulgus profert: idcirco vsus obtinuit: vt Viterbū p Veterbo scribatur: & dicatur: quod profecto a loquendi modo proprio Longobardico processit: qui etiam Viterbum pro Veterbo: in excisō alabastro/Lōgobardicis literis & prolatione posuerunt.

Veterbum dicendum.

Annia Quæstio. xvi.

Opiniones de Viterbi interpretatione.

QVAERIS: vt aliorū opiniones: quas sepe simul cōparabam⁹ quę magis ad significationē accederet: denuo tibi repetā. Respōsio. Prima funditus falsa est: q̄ dicit Viterbū dici quasi vitybur quasi paruū Tybur: q̄ a Tyburtinis sit cōditū. Nam ratione vtriusq̄ partis falsū est: quia quo ad significatū ad quod significādū imponit nihil habet cū Tybure: neq̄ quo ad proprietatē cōditionis a qua nomen imponitur: a Tyburtinis cōditū est tetrapolis Viterbum: q̄ omni vrbe Italię prima & antiquior inuenitur: vt probabit in cōmentariis sup Myrsilum & alios authores. Huic proxima est ferme quædā nouella opinio quæ dicit: Viterbum esse Vithebum: quia ipsum Thebanus Hercules fundauerit. Vnde & castrū Herculis dicitur. Est ergo Viterbum quasi Vithebe & paruę thebę. Sed fata hęc non currunt: quia de antiquitatibus antiquiorib⁹ statur vocabulis: libris: authoribus & interpretationibus: quę vt ostendimus docēt quo ad significatū nominis definiri vetus verbistā: & veterū verbū ac dictaturam. Quo ad proprietatē vero: a qua videtur nomen desumi: vt ait ab ędificatore Thebano: similiter falsum est: quia vt in eisdē cōmētariis videbitur anteq̄ Hercules Thebanus esset siue grecus siue Aegypti⁹: erat vrbs regia Tetrapolis ædificata Viterbum. Et ideo nō dicitur a conditore Vi Thebe. Nec iuuerit q̄ lapis excisus effossus Cybelarius dicat: q̄ proximo loco Vetulonię fūdauerit Migdala id est turrim & ob id illud paruum spatium dicatur castrum Herculis. Qui enim ædificat vnam turrim in magna ciuitate Tetrapoli: & eam a se denominat: neq̄ totam ciuitatem a se denominare potest: neq̄ asserere illam a se ædificatam. Vt tamen ne somniasse hæc opinās videatur: potest concedi illud paruum spatium Herculeū posse dici paruū Thebe: sed nō tota Tetrapolis: quia vna hirūdo nō facit ver: neq̄ vna dies felicem: vt Aristoteles ait in primo ethicorū: & ita vna domus turrita nō facit Tetrapolim. Tertia opinio est viri eruditissimi Fatii: quę vt diximus vera est quo ad ꝓprietatē a qua nomē imponitur: sed falsa quo ad significatū. Quarta opinio est literati viri Raimundi: qui in vocabulis sup cōmētaria Iulii Cęsaris: dicit Viterbū dici quasi vita inermiū: quia emeriti militia veteres Romani eā vrbē sibi p̄ delicīis delegebāt. Et hęc vera est opinio/quo ad ꝓprietatē a qua etymologiā nois desumit: sed falsa quo ad principale significatū nois. Quīta etiā opinio a ꝓprietate Thermaꝝ exponit Viterbū quasi vi Thermulū. Sūt ei ibi Thermę Etruscę: id est Volturrenę vt exposuim⁹ quęstiōe

octaua: nona: decima & deinceps. His calidanis aquis earumq̄ Fluento adhuc calidano dicto innascitur piscatura: tum copiosa: tum salubris: de qua Plinius in. iii. naturalis historię cap. de miraculis fontium & aquarum. Piscę inquit aquis calidis innascūtur ranæ. Ad Vetulonos vero in Hetruria non ꝓcul mari: pisces. Sunt & saluberrimæ Thermę Caię adhuc cognomine: quarum meminit Strabo in. v. libro comparās eis Sabatias vicinas Romę. Sic enim ait. Vbi Hetruria magis appropinquat Romæ abundat aquis calidis: & non minus abundātes q̄ Caię: quę nobilitate sui cęteras excellūt. Sed copiosius de Volturrenis Thermis disseruimus: in cōmentariis supra Sempronium. Ab his igitur Thermis ꝑ Etymologiam concedi potest Viterbū dictum quasi Vithermulum. sed falsum est per definitionē nominis. Verum sexta opinio est Blondi: dictū esse Viterbū vi turrium: quia est vrbs turritis ędibus extructa: præcipue ętate sua qua ferme septuaginta iam annis lustrauit Italiā a quo ad hanc ętatem ferme. xv. maximę altitudinis turres ruerunt: & tamen adhuc remanet q̄ maxime turrita. Hęc autem opinio eius dicto cōtrariatur dicēti. Viterbum est parū vetusta ciuitas. Nam si vrbem: densis & crebris turritis ædibus extructam confitetur: ergo necesse est/confiteatur illam esse Turrenam & Hetruriam vrbē omnium antiquissimā quā Hetrusci a Tursibus id est turribus proferebant Tursenam & Eturiam: vt probant Myrsilus: & Dionysius Halicarnasseus in primo libro: & nos vberrime in cōmentariis nostris ostendimus. Ergo Blondo subrepsit cōtra se ratio: conuicto iam veritate: q̄ verissima Viterbi Etymologia est vi turrium: & Turrena atq̄ vetustissima: Etruria siue Eturria: sed nō est ea definitio nominis vt patuit. Sequit septima opinio olim bonæ memorię crudi tissimi Hermolai Veneti & patriarchę Aquilegiensis: qui existimabat Viterbū Vitheroū siue vita Heroum dictum: & id aucupabatur ex quatuor sacris literis. F. A. V. L. & subscriptione lapidis Libyscilli vbi in fine excisum est. Hetrusco quaterno populo. Dicebatur igitur. F. A. V. L. significare quatuor populos Faluceres id est Volturrenos in Volturna: & Agillinos vel Arbanos: Vetulonienses: & Lōgholos Para Tussę. Etenim vt arguebat: & quidem diuine: Viterbenses sunt Volturreni iuxta Minionem & Volsinios: Et ipsi sūt proprio cognomine Hetrusci: vt docet Plinius: & tunc erat Tetrapolis regia: vt ab ei⁹ quaterno populo dicat FAVL Faluceres vt excisus lapis indicat. Quare F. A. V. L. quatuor ei⁹ tetrapolis circum. F. A. V. L. populos tūc Heroes Hetrurię denotat. videlicet Volturrenos: Arbanos: Vetulionenses: ac Lōgholanos. Quare Viterbum significat quasi vita Heroum quatuor populorū eius. Verum tanto ingenio & viro non audeo contraire. Sed mihi duo dubia restant: quibus non video posse cōmode respōderi. Primum quidem: quia si Agillinos ꝑ. A. intelligit: equidē non sunt Hetrusci: sed ꝑ se populus est maritim⁹ Agillinus & princeps Cerītis regionis. Si vero Arbanum intellīgit vt postea retulit: non est ad intentionem Desyderii imponētis nomen Viterbum: quia ipse hoc cōmune nomen impo suit solum tribus oppidis: quę intra mœnia clausit: Longholę: Vetuloniæ: atq̄ Volturnę. Nam Arbanum cuius pars est Ascreanum: fuisse abscq̄ mœnib⁹ vt antea: vsq̄ ferme ad nostra tempora: annales indicāt. Vnde in decreto Desyderii dicitur. Tria oppida: Longholā: Vetuloniam: & Volturnā dictam Hetruriam sub vno muro cingant: totamq̄ vrbem adiectione nostra Viterbum pronuntient. Secundum dubium est: quia. F. A. V. L. est dictum nomen Luco intermedio his quatuor populis: & non ipsis populis: a quo est porta quadriæra: vt exposuimus quæstione. xi. Et item cum solis antiquioribus de antiquitatibus certissime credatur: &. Veterbum: & vetus verbum dici ac definiri dicant: vtiq̄ nullo pacto videtur diffinitiue Viterbū significare vitam Heroum. sed solum ꝑ Etymologiam & proprietatem: a qua nomen imponitur. Eius opinionem esse hoc modo existimo & lepi-

dam & veram. Hac controuersia accepta eruditissimus noster episcopus Arcadiæ: ait dictum Viterbium Vi trium vrbium: Et id probat: quia ipse nominis impositor Desyderius dicit: vt totam vrbẽ cinctam vno muro dicant Viterbum. Ergo vi trium vrbiũ: quæ sub vno muro cingebantur. Hæc octaua opinio satis ligat quo ad etymologiam propinquissimam definitioni: quia hæ tres vrbes veteres verbistæ atq; paleologæ Lucumonęq; fuerũt Et ab hac vicina proprietate tracta est definitio & nomen Viterbum. Noster autem clarꝰ ciuis dominus Michael Archangelus Caprinus Razẽuus ab alia proprietate nouam opinionẽ & quidẽ veram exposuit dicens: nomen Viterbum dictum a cognomine ampliatoris Longholæ Turreni: qui Demi Atum vicũ posuit: & Torebus cognominatus est: vt Xãthus Lydus significat & Desyderiꝰ rex exposuit Terobus: cõmutatis & transpositis vocalibus: vt Plinius insinuat de promontorio Hispanię: quod a quibusdam Arrotũ: & ab aliis Orratum trãspositis vocalibus dicitur. Porro Vi pro Vei positum per etymologiam placet. Ergo Longholam a cognomine ampliatoris Terobum voluit dici: & adiecta vi: totam vrbem Viterbum quasi Veiterbũ id est curule Terbum. Vtiq; lepida & vera Etymologia est. Vltima opinio est veterũ titulorum & memoriarũ quibꝰ necesse est credi tanq; quę tẽpore Desyderii per expositionem dicta & scripta fuerint: vt diffinitio Viterbi sit vetꝰ verbum siue Senatoria Lucumonum dictatura. Famę enim funditꝰ stãdum est: vbi vetustas derogat certam fidem: vt ait Liuius in .vii. ab vrbe condita. Fama autẽ & inscriptiones docuerunt semper Viterbum dici vetus verbum. Et ideo huic standũ videtur funditus. Denicq; vt decidamꝰ Grãmatice: Dialectice: atq; vtriusq; Metaphysice: quo pacto sint verę aut falsæ supradictę opiniones decem: assumenda est diffinitio nois data ab eruditissimo Donato dicẽte. Nomẽ est: quod significat substantiam cum qualitate ꝓpria vel cõmuni. Omne eñ nomen significat substantiam: id est diffinitionẽ substantialẽ: quoniã teste Aristotele in metaphysica: ratio & substantia: quã significat nomen: est diffinitio. Qualitates vero cõmunes & proprię: sunt proprietates: a quibus per etymologiam nomẽ imponitur. quia a proprietatibus rei nomẽ imponitur: vt ait author modorũ significãdi: & ex his venamur rei substantiam: & nominis propriam diffinitionem: quoniam accidẽtia magnam partem conferunt ad cognoscendum: quod quid est: vt author est Aristoteles in primo de anima. Ergo prima opinio & secunda falsa est: quia in ea non ponitur substantia nominis Viterbi: nec aliqua propria vel cõmunis etymologię qualitas. Vltima est vera opinio: qa significat substantiam & diffinitionem veram. Reliquæ significant veras nominis qualitates: cõmunes quidem: vt vita herbida: vita inermium: & Vitermulũ: qualitates vero proprias significant residuę quatuor: vt Blondi: Hermolai: Arcadis: & nostri Michaelis archangeli. Qz si grãmatice veram diffinitionẽ quęrimꝰ: vtiq; iuxta Donatum debet complecti substantiam cum qualitate propria & cõmuni: vt si dicamus lapis est substantia corporea: ex genere mineralium: lęsiua pedis offendẽtis ad eam. Quare grãmatica diffinitio nominis Viterbi: hęc est. Viterbum est veterum Lucumonũ verbum: & dictatura: tetrapolisq; hærbida inermibꝰ deliciosa: Thermula: turritis crebrisq; ędibus extructa: quatuor Heroum populorum Volturreni: Vetuloni: Thusci cognomine para id est Lõgholi & Arbani Tetrapolis viuida: viceq; trium vrbium solũ a Desyderio mœnibus cincta: & a curuli Terobi ampliatoris sui nominata: & vltima Desyderii adiecta interpretatione latina: per syneraicam compositionẽ a vetus & verbo dicta Viterbũ sicut antea Constãtinopolitani prima interpretatione dixerunt Paleologum: quod ipsi Hetrusci dicebant Lucumonium.

Viterbum.

Annia quæstio. xvii.

QVAEREBAS quomodo Volturna: Turrena & Hetruria sint eadem? Respondeo. Primo probatur ex origine & deriuatione nominis: per eruditos grammaticos speculatiuos/ precipue authorem modorũ significandi. Quęcunq; enim nomina ab eadem origine proficiscuntur sunt eadem significato licet differant in modo significãdi: vt flumen/fluentũ/ fluuius: a fluere deriuata. Porro vt author est Myrsilus cuius cõmentaria fecimus: Turrenam & Hetruriam: Hetrusci ab eadem re deriuant scilicet a Tursibus: & proferunt Tursenam: & Eturiam: Volturrenam. Quare significato sunt eadem licet forte differãt in modo significandi. Rursus quęcũq; habẽt eandem diffinitionem: illa sunt synonyma & idem significant: vt inter philosophos & grammaticos conuenit: quale est Marcus: Tullius: Cicero. Cæterum Tursena: Eturia: Volturrena: a Tursibus dicta eandem habent significationem teste Myrsilo dicente: q; sicut in Asia Mossinę dicuntur ędes turritę crebrę extructæ: ita Turses ab Hetruscis. Et sicut Mossineca ab Mossinis deriuata: significat vrbẽ turritis crebris ędibus extructam: & ciues eius dicũtur Mossineci: ita Eturia: Tursena: Volturrena a Tursibus deriuata: significant vrbem crebris & turritis ædibus extructam: & ciues eius dicuntur Eturi: Turseni: & Volturseni. Et hoc ipsum cum Myrsilo docet Dionysius Halicarnasseus in primo libro.

Turrena & Hetruria eadem.

Annia quæstio. xviii.

QVAERIS vnde fit mutatio .s. in .r. vt dicatur Tursena & Turrena: quomodo supradicta differãt in modo significandi. Respondeo. Teste Quintiliano fit a proprietate linguę siue eiusdẽ siue diuersæ: vt quæ antiquitus proferebant Cameses: Camesena: Fusii: Valesii: Phalesii: honos: decus: Tursis: Tursena: Volturrena: Eturia: Eturi: eadem posteri permutato .s. in .r. pronuntiant Camers: Camerena: Furii: Valerii: Phalerii: honor: decor: Turris: Turrena: Volturrena: Hetruria: Hetrusci. Differũt vero in modo significandi propter appositionem .e. & Vol. hetrusca additamenta. Turrena enim vt diximus significat vrbẽ turritis extructã ædibus. Si vero a Tursibus siue turribus deriuas cum .e. & dicas Hetruria: principatũ notat: & significat eam vrbem esse metropolim aliarum. Qz si addis ad Turrenam Vol: significat eandem vrbem esse priscam & omnium antiquissimã. Et ideo significant eandem rem: & deriuationem: & vrbem: sed diuerso modo significandi.

S in R

EET VOL

Annia quæstio. xix.

QVAERIS item quomodo Romani addãt .c. dicẽtes Hetruscos & nõ Heturros? Respondetur. Quia ob proprietatem linguæ Romani transponunt vnum .r. in vocabulo Heturia (nam dicunt Hetruria) qđ non faciunt in vocabulis Turrena & Volturrena: licet syncopent Volturnam. Vnde transposito vno .r. dimiserunt in deriuatione vnum .s. & dixerunt Hetrusi: & non Heturri. Nam Romani dicũt Hetruscos deriuatiue a loco primo ab eis habitato dicto Hetruria: vt Myrsilus author est & post eum Dionysius Halicarnasseus in primo lib. Sed quare Romani nõ deriuent ab Hetruria Hetrusos: sed addita .c. dicũt Hetruscos: notandum est ꝙ est proprietas linguæ Romanæ in nominibus localibus & gentilibus post literam .s. in pœnultima syllaba: si ipsa .s. mediat inter duas vocales: postponere .c. gratia Euphonię: vt Cilissam: a cilicia: cilissam Propertius ĩ Elegia dixit. Terq; (inquit) lauet nostras spica cilissa comas. Ita phœnissam & Libyssam: Romana lingua profert Phœnissam & Libyscã. Similiter vt author est Festus: & item Seruius: Thusia deriuatur a Thuso futuro Greco huiꝰ verbi Thuo: qđ est sacrifico & aruspicor. Et tamẽ Romani addito .c.

Hetrusci c addito.

dicunt Thuſciam: id eſt ſacrificolã & aruſpicatricem. Parí forma Beroſus ín quinto antí quitatum ſcribít Herculem ægyptium prefeciſſe Vetulonię regem filium ſuũ Thuſſum: a quo hæc ætas para Thuſſam profert: & Thuſſam Nanam. Et tamen Romaní proferunt Thuſcam: Thuſcanellam: & Tuſcum. Vnde Feſtus: Thuſcía ínquit dicta a Thuſco rege filio Herculís. Parí forma Hetruſos: Hetruſcos cum. c. pronuntiant.

Annía quæſtío. xx.

Hetruría vrbs & pro uincía.

QVAERIS ítem: ſi Hetruría eſt vrbs: ergo nõ prouíncía. Reſpõſio. Sícut Babylonía: Per ſía: Samniũ: ſignificãt príncipaliter vrbem metropolitem: & ab ea cõmunicato nomine ſe cundarío totam prouínciam: ita Turrena: Hetruría: ſecũdarío & cõmunicatítio nomine ſignificãt totã Thuſcíam: ſed primaría ſignificatione vrbẽ regiam atq; metropolim Thu ſciæ. Vnde & primarío ſignificato Veientes populi Ciſcymínii non ſunt ínta Hetruriã: ſed finitimi: dicẽte Liuio ĩ primo ab vrbe condita. Erat Sabinis vícina Hetruría: pxími He truríę Veientes. Símíliter primarío ſignificato Vetulones ſunt ín Hetruría vrbe: ga pars eíus: & Piſa nõ eſt in Hetruría: vt per diſtínctíouẽ Plínius loquitur ín. íí. naturalís hiſtoríę dícens. Aquís calídis Piſæ innaſcũtur ranę: ad Vetulonos vero in Hetruría nõ ꝓcul marí piſces. Sed in ſecũdarío ſignificato Veientes populi & vrbs Veíens ſunt ínta límites He truríę: vt aít Plutarchus ín vita Romuli: & Alpheę ab orígine Piſę eſt vrbs Hetruſca ſolo: vt aít Virgili⁹ ín. x. æneídos. Símiliter. Q. Fabi⁹ cõſul ín pugna trãſcymínía: a Sutrío vſq; Lacũ Vadímonís ante Volſiníẽſes: egregie ꝑdomuit Hetruriã: vt ín nono ab vrbe condí ta ſcríbít Líuius: ſi pro vrbe finitíma Veientibus & primarío ſignificato accípiatur. Fal ſum vero eſt ſi pro ſecũdarío & prouíncía: quía non ꝑdomuit prouínciã: teſte eodẽ Líuío quía anno ſequẽte Decíus cõſul ꝓſecutus eſt bellũ Hetruſcũ: vbí dímíſit Fabíus: a ſiníſtrís Hetruríę cõtra Tarquínienſes: & a fronte cõtra Volſínienſes. Nã a tergo Cymínía vſq; la cum Vadímonís Fabius ceꝑat. Nec obuíat: quía dícit Líuius ꝙ eodem anno Fabíus Pe ruſíam ſubegít. Nam ꝑ opínionem alíorum refert dícens paulo ſuperíus: Quídã tradũt hanc pugnam tranſcymíníam pugnatam fuiſſe vſq; Peruſíam. Nam ꝑ annales duorum conſulum quíbus ſolís ſtatur: ſcríbít anno ſuo Fabíum tríumphaſſe ob egregie ꝑdomitã Hetruriã a ĩugís Cymíníís vſq; lacum Vadímonís: ante oram Volſínienſem: & anno ſequẽ te Decíum & alíos ſibí mutuo annuos ſuccedentes cõſules: ſubactam prouínciã multípli cíbus bellís: a Volſíníís vſq; Apuanos Lygures: vt ídem Líuíus proſequitur vſq; ad prímũ bellũ punícũ. Q; ſi queris vbí eſt iſta vrbs Hetruría: ſecũdũ Líuíũ ĩam habes ſi nõ es ſurd⁹ & negligens: vídelícet ínter ĩuga Cymínía & Volſínium: quoníã teſte Líuío íllam Fabíus egregie ꝑdomuít: & ſuperíus díxit ꝙ Veientes ſunt ꝓxímí Hetruríę: quía vt author eſt Cato ín fragmẽtís: prouíncía Veientũ: dícitur tranſcymínía regío: ab vrbe Roma vſq; ad Cymínía ĩuga. Et ſi íterato quæris: quę vrbíum inter ĩuga Cymínia & Volſínium dícitur Hetruría? reſpondetur tibí ꝙ eſt Volturna: vt vocabulo notíore a parte totũ exprímam⁹. Cuí argumẽto ſunt: quía Hetruría eſt regía metropolís: & ínter ĩuga Cymínía & Volſíní um: nulla regía níſí Volturna & eíus fanũ reꝑítur: vt ſupra expoſuímus. Et rurſus Plí nius dícit ín. íííi. naturalís hiſtoríę: caꝑ. ví. ꝙ Volturrení cognomíne ſunt Hetruſcí: ín quo rũ eadẽ parte ſunt Volſínienſes. Ab ínexpugnabíli ergo & ſemꝑ ínuícto argumento: quod Peripatetící: & Boetíus: atq; Cícero in Topícís vocãt a cõiugatís: res probatur. Sunt ením cõíugata iuſtus iuſtítía: & ítẽ bonus & bonítas. Ab hís ergo ſumítur ínexpugnabíle argu mẽtum. Sí iuſtítía eſt bonítas: vtíq; iuſtí ſunt boní. Símíliter ſi album eſt coloratum: vtíq; albedo eſt color. Parí forma ín cognomínibus: ſi cíues Florentíní ſunt cognomíne Fluentí

ni: vtíq; cíuitas Florentía eſt cognomíne Fluentía. Ergo quoníam coníugata ſunt & a ſe mu tuo deríuanẽ Volturna & Volturrení: & Etruría atq; Etruſcí: conſequens neceſſarío eſt: vt ſi cíues Volturrení ĩuxta Volſínios ſint cíues cognoſe proprío Etruſcí: & cíuitas vtíq; Vol turna ĩuxta Volſínaſ: ſit cíuitas ꝓprío cognomíne Etruría. Patet ídem quæſtione. xvi.

Annía Quæſtío. xxí.

Volturrẽní nõ volaterraní ín Plínío legẽdum. Locí emẽdãdí plures.

QVAERIS vnde ſit ꝙ ín Plínií naturalí hiſtoría quídã codíces habent Volaterraní & nõ Volturreni. Reſpondeo. Inde vtíq; habẽt: vnde & alías ſtomachoſas mendoſitates: tã ĩ eo dem Plínío q; ín alíís authoríbus. Et in Plínío quídem ne totum ꝑcurram⁹ in eodẽ capítu lo has corruptíones apertíſſime leges. Phregne: Populorum Sanienſis colonía: Crítona: Arẽ tíní: Iulienſes: Amítínenſes: Cartonían: Herbanum: Subertaní: Scatones: Vertuloníẽſes: Ve rentaní: Eſetíní: Volaterraní cognomíne Etruſcí: Volſínienſes ín eadẽ parte. Vídes ne quot mendoſitates dictas: pro Phregene: Populonium: Senenſis colonía: Cortona: Auẽtíní: Rullíẽ ſes: Anitínẽſes: Carboníaní: Herbanũ: Suberetaní: Statones: Vetuloníẽſes: Varẽtaní: Vuſe tíní: Volturrení & nõ Volaterraní: vt ín commentaríis ſuper hãc topographíam Plínií pro bauim⁹. Nunc quoq; repetere non pudebit q; aꝑta mẽdoſitate ſcrípſit & impreſſit Volater raní pro Volturrenís. Prímo quídem: quía prius poſuit ídem Plíní⁹ ſícut & Antonín⁹ vada Volaterrana ín maritímís: ora vero Volſínienſis eſt mediterranea. Secundo: ga Plínius vtí tur ín topographía duob⁹ modís dícendí. Vno ín parte: altero ín eadem parte. Et ín parte dí cít q; ſunt ín díuerſís agrís: ſed tamẽ proxíma ſunt communí gentíum límíte: vt patet ín. iíí. naturalís hiſtoríæ capítulo ſexto vbí aít. Saturnía eſt vbí nunc Roma. Antípolís vero vbí Ia nículum ín parte Romæ. Ergo quoníã Roma eſt ín Latío & Ianículum in Etruría: díxít eſſe non ín eadẽ parte Romæ: ſed in parte: ga vtraq; oppída ſunt proxíma cõmuní termíno Ty beří. Et ne putes Plínium immemorem fuiſſe ob díuerſítatẽ capítulorum: idcírco in eodẽ ca pítulo dícit Volturrenos & Volſínios eſſe ín eadem parte: quía ínta eundem límítem & eíſ dẽfocís & agro. At Volaterraní non ſunt ín eodẽ agro cũ Volſíníẽſibus: quos interíacẽt tot populí: tot diſtíncti agrí: tot diſtantes límites: Aquaſenſes: Sentínates: Tunniates: Ruſellaní Cluſíní: Populoníí & eíuſmodí. Quare Volaterraní nõ modo nõ ſunt ín eadẽ parte cũ Volſí nienſibus: ſed ne quídem ín parte. Quare Volturreni ſcribẽdũ eſt: quoníã Volturna & fanũ Volturnæ ſunt ín eíſdem límítib⁹ incluſí a ĩugís Cymínís ad ĩuga Aquaſenſíum ſupra la cum Volſínienſem ſíue ſupra ſanctum Laurentíum. Q; ſi rídere cupís mendoſítates ĩ alíís authoríbus: lege Pomponiũ Melam: & inuenies ín Topographia Etruſca: Pyrg⁹: Alus: Gra bus: Cecoſa: pro Alſíum: Grauíſcę: Coſa: & ín deſcríptíone Beticæ: Dubal pro Tubal. Símílí ter lege Dionyſiũ in ſecũdo libro & ínuenies ita ſcríptum: Venít ex Etruría Lucumo ducẽs auxílía Etruſcorũ: ex vrbe Solonio ꝑ colonía. Eſt aũt vrbís Coloníę proprium nomen Sal pí. Hæc enim eſt Etruſca. Parí modo in tertío líbro ſcríptum eſt. Quæ bellũ mouerant: fuerũt qnq; vrbes: Cílufíní: Ruſallíní: Vetulonates: pro Cluſíní: Ruſellaní: Vetuloníates. Et ĩ quar to líbro ínquit, Seruíus Tullus díuíſit vrbem ín quatuor partes: Exquilínam: Palatínã: Col latínam: Baboranã: pro Collínam & Suburbanam. Et in Sillío Italíco in. vii. lí. Domus ſuper bí Tarcontís Cortona: pro Tarcona: quæ eſt prima pars Tarquíníarũ. Et eíuſcemodí ínũe ras ineptías ínuenies; tum ridículoſas; tũ ín errores Topographícos deductíuas; quæ ſũmo ſtudío ſunt animaduertendæ.

Errata ín Mela & Dío nyſío.

Colonía.

Annía Quæſtío. xxíí.

Etruríæ ori go.

QVAERIS ſi Etruría eſt orígínís Etruſcæ: quomodo verum eſt qđ Seruí⁹ dícít eſſe orígí

nis græcæ: & debere ſcribi orthographia Græca Hetruria q̃ſi Heteroria: id eſt altero limite finita ſcilicet Tyberi & Macra? Reſponſio. Quia iuniores Romani & latini ſcriptores: dimiſſa lingua Etruſca quam añ ſolebãt addiſcere: vt Liuius author eſt in nono ab vrbe condita cum vocabulorum Etruſcorũ origines ignorarent: falſo ad græculas origines ſe cõuertebãt aut Latinas. Vnde Lucerum nomen quod Liuius & alii ſimplices latini ignorauerunt exponere: vtiq; Varro his doctior & antiquior probe a Lucumone & lingua Etruſca expoſuit: teſteſq; antiqſſimos vtriuſq; linguæ Latinæ ac Etruſcæ peritos ꝓduxit Iunium & Tolũnũ tragœdiarũ Thuſcarum ſcriptorem. Itaq; non mirum ſi cunctis poſterior Seruio iam abolita lingua Etruſca falſo reduxit ad Grecã: qđ non poteſt ſtare: qa ante omnem linguam latinam & græcam nomen erat Etrurię quippe quia Romani vocabant Etruſcos a loco primum ab his habitato & dicto Etruria: vt Myrſilus & Dionyſius in primo libro docent. Hæc aũt Etruria erat vrbs prima regia: de qua idem Myrſilus dicit. Tetrapolim ſuam vocant Eturſiam: partes vero illius Bolturrenam: Betuloniam: Tuſſam & Arbanum cognomine Calumbũ a luco. Et item a prima inquit eorum tetrapoli dicta Etruria: Romani Etruſcos vocant. Et Cato in fragmentis. Etruria inquit olim Italię princeps: ab eorũ Metropoli ſic cognoĩata. Hæc vrbs Etruria cum inſignis fuerit regio: priſco prĩcipatu Larthico & Lucumonio: tum ꝑcipuis Anniæ Verę antiqſſimę Thuſcorum familiæ: auguſtis impatoribꝰ Antonino Vero: & Cõmodo enituit: vt Helius Spartianus inſinuat in vita eorum dicẽs. Pleraq; horum origo fuit materna quidem ex Fauẽtia: paterna vero ex Etruria. Et item, Antoninum prẽfecit Etruriæ quia in his regionibus multas poſſeſſiones paternas habebat. Huic Helii dicto eſt argumẽto ꝙ ætas noſtra prędia Annia & fora Annia vocat in regione Horchiæ: quam deã Etrurię vocat Liuius in ſeptimo ab vrbe condita. Porro his Cęſares Annii fuere. Et ſi bñ aduertis dicta Helii: ſuenies Anniam familiam diuiſam in duas partes tempore dictorum imperatorũ. Nã alteros Veros: alteros Veriſſos dixerunt. Et caue mendoſitatẽ impreſſorum qui poſuerunt Veriſſimos pro Veriſſos. Non em̃ intellexerunt originem vocabulorum Etruſcorũ. Nã Veru Etruſca lingua eſt virgularũ inter ſeſe conſecatio ex colore nigro & citrino: a quo Romani virgam ferream vocant Veru & Verutũ origine Thuſca. Vulgus talem virgarum inter ſecationẽ vocat ſcaccheriũ. Ab inſigni Vero Annia Vera familia dicta eſt: Veriſſa vero a colore ſcaccherii eorum inſigni albo & rubeo. Verum quia Romani vtuntur c poſt ſvti docuim̃ ſupra q̃ſtione decima octaua: idcirco ſicut Tuſſam Tuſcã: ita Veriſſã Veriſcam nunc ꝓferunt. Item de vrbe Etruria & Antonino Helius dicit. Omen imperii Antonino factum eſt quia in Etruria dolia eius q̃ erant ſuffoſſa ſupra terram reꝑta ſunt: & ędes ei⁹ examẽ Apũ compleuit in tota Etruria. Totum em̃ ad partes refertur: & Etruria Tetrapolis erat. Quare ędes habebat Antoninus i tota vrbe Etruria ſcilicet in Volturna: Vetulonia: Tuſſa ſiue para Tuſſa: & Arbano: & villis ac prædiis Horchiæ: vbi ad hęc tempora ſunt fora Annia.

Annia familia.

Veru.
Veriſci.

Annia Quæſtio. xxiii.

Tetrapolis

Tripolis.
Dipolis.

QVAERIS Itẽ de Tetrapoli: quid eſt Tetrapolis? Reſponſio. Eſt quadriurbs ſiue quadrata vrbs continens quatuor magna oppida: vt Etruria quæ continet Volturnam: Vetuloniam: para Tuſſam: Arbanum. Tripolis vero cõtinet tres magnas vrbes: vt Aretiũ: & Perufia quæ cõtinet oppida Griphoniũ: Vibiũ Achæũ: & Męonẽ Turrenũ: vt quęſt. viii. expoſuim⁹ Dipolis vero continet duas magnas vrbes: vt Balneoregium quod continet Ciuitam & Rodã. Similiter Tuſcanella cõtinet Ciuitã veterem & nouã. Pari forma Nuetũ nũc Cornuetũ

latina vero interpretatione Grauiſcæ: quæ continet Caſtrum nouũ & vetus. Qđ ſignificat Silliꝰ in octauo libro vbi dicit. Et veteres miſere Grauiſcæ. Porro monopolis q̃ cõtinet vnũ oppidum: vt Balnearia: Capina: Blere: Veianum & eiuſcemodi. Et de his Xenophon libro de æquiuocis ſic habet. Antiquitus Monopolis ruſtica erat. Dipolis vero opulẽta. Tripolis q̃ puinciæ caput eſſet. Tetrapolis vero regia: quam toti regno ac. xii. coloniis priſcis principib⁹ regni ꝑfectam inſtituebãt: vt Samothracia: in qua eadẽ Tetrapolis cõſtituta ex Samo: Neſſo: Thracia: & Saona. xii. primis poſt atticũ diluuiũ vrbib⁹ ꝑfuit. Sed copioſiſſime de Tetrapoli docuimus in commentariis ſupra eundem Xenophontem.

Annia Quæſtio. xxiiii.

Volturrena.

QVAERIS de Volturna & regionibus intra eam: atq; origine vocabulorum eiꝰ: q̃ ſupra quæſtione duodecima memoraui? Reſponſio. Siue ſine ſyncopa Volturrena: ſiue per ſyncopam Volturna: vtiq; illi eſt origo Etruſca: a Vol & Turrena: id eſt priſca & antiquiſſima Turrena: vt ſupra ſæpe explanauimus. Hæc vna vrbs ex Tetrapoli vrbe regia fuit: vtpote qa ad eiꝰ fanũ regium indicebant. xii. ppłis cõſilia regni. Pria eiꝰ regio adhuc Etruſco vocabulo dicit Parazol ſiue Parazolũ teſte nr̃o linguarũ interprete Talmudiſta Samuele. Par apd antiquos Arameos erat equiuocũ ad haſtã coronã & principatũ: quem Hebræi Sara & Aramæi Para dicunt. Verum non videtur mihi multum equiuocum: qa veteres haſta pro ſceptro & corona principatus vtebantur: vt Trogus aſſerit: & Iuſtinus cõmemorat vltimo Epitomatum. Zi vero a conſilio deriuationem habere nõ ſolum Samuel: ſed etiã diuꝰ Hieronymꝰ conſentit in libro de interꝓtationibus. Vñ vbicũq; zi. za. zo. additur conſulatũ ſignificat: vt Veiuzi: Paraz: parazolum: Parazim. Quos enim Græci & Latini a Perſeo Perſas vocãt: eos Hebræi Paraz & Parazim nominant id eſt coronatos ſiue haſtatos conſulares prĩcipes. Et Veiuzi a Veiis ſunt curules conſulares prĩcipes. Hinc Parazolũ: eſt Volturnę ps regioq; extrema circa. F. A. V. L. interpretata haſtata ſiue coronata cõſularis antiqua & priſca. Ol em̃ & Vol vt ſupra dixim⁹ priſcũ & antiquiſſimũ ſignificat. Duo ergo ſunt argumenta hanc Volturnam fuiſſe regiã: tum quia ad fanum eius regni conſilia. xii. populis indicebãtur: tũ qa principiũ eiꝰ collis dicitur Parazolum id eſt coronatum cõſulare priſcũ. Secunda regio eſt Porticella quæ & quadrięra: qa ibi pomœriũ quatuor æreis literis. F. A. V. L. ſacra tũ fuit: vt nomen ipſũ arguit. Tertia regio dicit Seuaſtos pan id eſt Auguſtus Syluanus: qa Syluano Auguſto ſacer fuit. F. A. V. L. id eſt lucus ingens: vt Virgilius in octauo æneidos inſinuat. Teſte autem Seruio ſuper æneida idẽ eſt: Inuus: pan: & Syluanus. Quarta regio dicitur Capitolium: quia in Etruria vrbe clara tum vate Oleno Caleno & eo loco deſcriptum prius fuit Capitolium q̃ Romæ conſtructum: vt author eſt Plinius in libro. xxviii. capitulo ſcdo: & Dionyſius Halicarnaſſeus in geſtis Tarquinii ſuperbi. Vltima eiꝰ regio eſt quã ab ecclefia planũ ſancti Fauſtini dicimus: & a domicilio Itali: Stic Kity Arim vetuſtiſſima Etruſca lingua cõtractus noſant: quos in Archiuis ſeruant fratres noſtri eremitani. Nam Araméi Kity: Hebræi Kityn proferũt: & eſt proprium nomen Atlantis Itali ſoceri Coriti ex Electra filia: quẽ Moyſes & diuinæ literę atq; Beroſus vocant Kityn. Vnde vbicunq; in diuinis literis eſt Kityn: ſeptuaginta interpretes tranſtulerunt Italum & Italiam. Nam teſte Fabio pictore Italꝰ cõdita Capena iuxta Auentinũ & Tyberim: & defuncto fratre Heſpero q Etruriæ metropoli præerat: ipſe ibi prędit & totã Italiam a ſe noſauit. Arim igitur & Arin ſub limitatem ſignificat. Stic vero domiciliũ: vt Talmudiſtę exponũt. Vnde Stic Kity Arin interpretant domicilium ſublimis Itali. Argumẽto ſunt etiam ibi Kitei tituli: literis Etruſcis inſcripti & nomen loco Volturnę olim Stic Kity Arin nunc planũ ſancti Fauſtini a porticel-

Par.

Zi.

Veiuzi.

Parazolum
Porticellæ.
Seuaſtos
Pan.

Capitoliũ.

Kitys

Stic.

la ad ſanctū Franciſcum: immo ab ipſa eccleſia ſanctę Trinitatis exorſum. Sed copioſiſſime hæc explanauimus ſupra Beroſum & alios.

Annia Quæſtio. xxv.

Vetulonia. QVAERIS de ſecunda vrbe pte quadriurbis Etrurię dicta Vetulonia: quæ ſit illi & eiꝰ regionibus origo & ſignificatio? Reſponſio. A Veiis & curribꝰ Vetulonia dicta eſt: & philarchatu id eſt principatu ppl'orū & gētiū: vt in gnto antiquitatū Beroſus īſinuat. Eſt igitur Aramea & Barbara origo a Veiis id eſt curribꝰ & Lōnimis id eſt Philarchis: vt Talmudiſtę ac diuꝰ Hieronymꝰ interpꝛtat. A Lomnimis aūt vrbs Lonia deriuatur id eſt philarcha. Hinc Babylonia id eſt Babel tribuū Philarcha: & populonia: puppium philarcha: & Ituloniū id eſt Iuppiter Philarcha. Itum eū Iouem & fidutiam Iouis Etruſci dicunt: vt Macrobiꝰ ſignificat in Saturnalibus. Eſt autē Ituloniū vt ruinæ oſtendunt maximæ quantitatis templum

Populonia. cū domibus ſacerdotum in agro olim Populonienſi: & erat deus princeps Populoniorum: & Puppiū, de quo Plinius in. xiiii. naturalis hiſtoriæ capitulo ſcđo dicit quaſi mirabundus. In vrbe Populonia Iouis ſimulacrum ex vna vite tot æuis conſpicimus incorruptū. Vnde & quia vrbs metropolis erat maritima: dixit in. x. æneidos Virgilius: Miſit Populonia mater .i. puppiū Philarcha: quia Popum Etruſci: puppim dixere Romani. Hinc & ipſa metropolis Populoniū & princeps eiꝰ deꝰ Ituloniorū: cui præpoſita cōſonās de more dicto in q̄ſtione. vi. dicit Vitulonium & non Vetulonium vt qdā falſo in Ptolemæo ſcripſerunt. Nam deriuatio alia eſt a Veiis: alia ab itu: & item Vituloniū templum fuit: vt veſtigia indicāt. Vetulonia vero quadriurbs regia Etrurię: a Veiis & Lomnimis Lucumonibus dicta: vt diximꝰ. Fuit igitur nō ſolum Volturna: ſed etiā Vetulonia pars quadriurbis Regia curulis: vbi priæxii. faſces datæ ſunt a Iano: & qua decorati atq; donati fuerunt poſtea Lydi: vt Beroſus in fine quinti indicat: & Sillius in. viii. docet his verbis.

Męonięq; decus quondam Vetulonia gentis:
Bis ſenas prima illa dedit procedere faſces.
Et iunxit totidem tacito terrore ſecures.
Hæc altas eboris decorauit honore curules.

Argumento etiam manet illius vni regioni Veia ſiue currus aureus cum mitra Mæonica: qa Lucumones velati infulis erant: vt ſupra oſtendimus quæſtione. xiii. Prima huiꝰ regio dicit Suſa: vulgo vero addita. m. Sumſa. ſicut & Capitolium vulgꝰ profert Campitolium. Eſt aūt Suſa nomē Arameū: a quo in Ptolemæo: & in vita Heſter capitulo primo vrbs regia magni Artaxerſis fuit Suſa Aſſyriorum. Eſt autem Suſa & equeſtris eadem: quoniā quos equeſtres Latini / Suſas dicunt Arameі: vt Talmudiſtæ aiunt. Ergo Regio Vetuloniæ Suſa id eſt equeſtris erat vbi Aſtures id eſt domini equeſtres & quadrigarum erant: vicꝰ, vtiq; illuſtris domino quadrigarū Cecinna: cuiꝰ meminit Cato in fragmentis dicens. Græcas literas & diſciplinas & ob id Latinas Etruſci horruerunt: neq; latinas voluerunt ſuſcipere vſq; ad Cecīnā Volturrenum magiſtrum quadrigarum & augurū principis patrē Menippi: & auū Menodori: q̄uis ante eum pater eiꝰ Volturrenus auuſq; Titꝰ: ac pauus Turrenus ſemper Romanis principibus chariſſimi: ad eas recipiendas vrgerent. Nam ipſe Turrenus patre Elbio Volturreno regū Etruſcorum vltimo ad Lacum Vadimonis cæſo: ad reddendā vrbē Etruriam: anno ſecundo Olympiadis cēteſimę quartæ allici potuit: ad recipiēdas vero latinas literas: nūq; perſuaderi potuit. Hæc Cato. Q⁊ vero eq̄ſtris regio hæc dicta Suſa eſſet finitima Volturnæ: non ſolum noīs interpretatio probat: ſed eius regio ſub podio dicta Seddiæ id eſt

Suſa.

Sellę curules. Sedda enim ſicut Sedia: ſella Romane dicitur: vt Feſtꝰ indicat. Duces enim ercituū apud Turrenos donabantur ſceptro: & ſella curuli: & toga purpurea: & lictoribus vti & Lucumones: vt Diodorus ſiculꝰ ſcribit in ſexto libro. Hæc igit pria regio Vetuloniæ Suſiana ſedes eſt. Sequitur hanc immediate Ciochola. i. matricia: vt inſinuat Beroſus a Ci & Ocholam quod eſt materna habitatio. Forte qa oīm regionum & vicorum Vetuloniæ: capput ſecundarium vt mater erat. Nā vt pater erat hanc ſequens regio / vſq; ad Sipalim & fontem eius: quæ dicta Seddiæ carri: quia locus huius ſub ſancto Sixto Seddio ſimiliter vt Suſę nominant: & illi inſigne eſt Veia ſiue currus aureus cum infula Lucumonia: qa vt diximus Lucumones velati erant infulis. Quare in annuo magiſtratu in hac regione conſiſtebant Lucumones cum ſuo Larthe. Et ideo vt pater omniū regionū erat. Ciochola: vt mater. Suſa / vt equites ac defenſores. Quinq; vero regiones Volturnę ſolum vates ſacerdoteſq; & augures ac gymnaſia literarum cōtinebāt. Vnde in ea Pomœriū: literæ quatuor: Seuaſtos Pā: & Ollenus Calenus princeps augurū: & illi ſoli vtpote religioni principanti dicatus eſt Lucus ingens. Nō enim Arbani: aut Tuſcæ: aut Vetulonię ſed fanum Volturnæ dicitur. Quod p fecto vir ingenio prædit⁹ Hermolaus deprehendit: dum Faluceres Volturrenos expoſuit: q̄ ſi fani luceres / & plucomones. Itaq; poſt Ciochola a porta ſancti Matthęi ad fontem Sipalis regio eſt curulis lucumonia: & cognomine Labyrinthus. Cauſam nominis quidam exiſtimant: q; dominus Nicolaus Piſtorienſis Cardinalis Theanenſis in ea regione cōcidit formauitq; Xyſtum: & in eo Labyrinthum ſub Pio. ii. Pontifice cōtexuit: & ab ipſo Labyrinthꝰ nomen accepit. Sed obſtat tempus. Nam lōge ante Pium ſub Eugenio papa: me puero exiſtēte: in nuptiis dñi Princiuallis Gatti: pars iuuētutis Viterbenſis veſte inſignita curru: pars vero Labyrintho prodibat: vt nouerint hi iuniores inſigne currus: & cognomē Labyrinthus antiquiſſima regioni eſſe. Eſt aūt Labyrinthus teſte Plutarcho in vita Theſei oīs carcer qui nihil aliud habet incōmodi q; q; qui intrat exire nō poteſt: quē illi Labyrinthum: Latini vincula: & Florentini Stincos vocant. Ergo quia iuxta reſidentiam dominorū ſunt carceres vincula: & hæc regio Larthis & Lucumonum erat: nō mirum eſt: ſi ea regio vincula & Labyrinthum teneret. Et hic Labyrinthus Lucumonius inſignis eſt nō modo gloria lucumonia / ſed & Labyrintho latrocinatoris Caci: quem Tarcon rex Turrenus teſte Solino in vincula cōiecit. Sed pditione Megales Lucumonis fruſtratus vincula: paulo poſt ab Alceo Hercule interēptꝰ fuit: vt idē Solinꝰ aſſerit. Sipalis quarta regio Vetuloniæ eſt: a magno fonte vſq; ad Veturetū. Cauſam nominis quidam dicunt eſſe a Sipunculis fontis. Sed tempꝰ & inſcriptio obſtant. Tēpꝰ qdē: qa ante Sipalis regio dicta eſt vt fert fama: q̄ Fōs nouellꝰ fieret. Inſcriptio eſt ſub ſtatua Cybelis literis Etruſcis hoc pacto. Veiuzo oppido hoſpita Iſis: hoſpita fuit conuiuatrix in domo Tiles decoratæ Iunonis: & ducis Sipi: anno ætatis eius. xv. Veiuzū autem oppidū pars Viterbenſis eſt a qua ſempiterno cognomento Veiuzi dicimur: & Iuzi: vt. xiii. q. diximꝰ. In hac parte Sipus Dux habitabat vt inſcriptio habet. Et Sipus erat pater Cybelis: quam locauit Iaſio: & cum qua recepit Iſidem hoſpitam ad cōuiuandum: vt aſſerit Beroſus in gnto antiquitatū: & in ſecundo: & inſcriptio aſſerit. Quare vbi Sipi Ducis domꝰ ibi Sipalis regio & Veiuza. Eſt autem Veiuza: vt in ſuperiore quæſtione diximꝰ: curulis conſularis: quia ibi ciues habitabant Senatorii & conſulares. Et quoniā importuna finitimorū inſultatio de noīe Iuzo & Veiuzo: ciues defatigauit: iam incipiūt noſtri ciues relinquere nomē Veiuzum. O ciues O ciues potius veſtras antiquitates reaſſumite: & finitimis potius īſultate: q; inſaniant ſuiſq; antiquitatibus detrahant. Q⁊ ſi qui habitant in quinq; regionibꝰ Volturnę pudet vocabula Parazolum & Stic Kity Arin edicere: ſaltem latino vtātur vocabulo: & dicant. Ego talis Volturrenus haſtatus: vel Pomœrinꝰ: vel Syluanꝰ: vel Capitolinꝰ

Sipalis.

Veiuzum.

Sipus.

aut Italic⁹. A regione ſua quiſq; ſe cõmuni Volturreno vrbis nomine notat. Similiter & de Vetulonia a communi & proprio regionis nomine. Ego. N. Vetuloniẽſis Suſianus: vel Ciocholus: vel curulis: aut Veiuzus: ſiue Vetuletus: vel Cercina: vel Spurinell⁹; aut metalli⁹ ſiue Faulus. Nã quia a Pont Remulo ad Faul inhabitant: quoniam Py Attani & de valle Piata vocantur: quod eſt Faul vt diximus q̃ſtione. xiii. idcirco antiquit⁹ Faules dicti ſunt: & Ka ta Faules id ẽ deſcendẽtes a Faulibus Greca ſimul & Aramea lingua adhuc vocamus. Hæc regio illuſtris eſt Faula puella: præmium virtutis græci Herculis: vt dicit Verrius. Metallii ſunt qui collem ſancti Simeonis & ſancti Nicolai incolũt vſq; Sipalim Veiuzum. Nam eum collẽ Metalliarũ vulgo dictũ aiũt a Paleologis q Gothos ide expulerũt duce Narſete Paleologo. Vnde nomen græcũ eſt a metallo verbo id eſt perſcrutor. Clara olim regio gymnaſio publico Turreno. Etenim vt author eſt Diodor⁹ in ſexto libro Turreni perſcrutationi rerũ naturalium & theologię plurimo tempore impenſo: præcipue i interpretatione fulgurũ verſati ſunt: adeo vt ætate mea toti orbi admirabiles ſint. Hęc Diodorus. Hic me collis genuit ãno ſalutis. M. cccc. xxxvii. in vigilia Epiphaniæ: ante ferme decẽ menſib⁹ nato conſobrino meo motore harum quæſtionum in eodem Vetulonienſi Metallio colle: ac domo hærente regiõi Spurinellę: a quo Spurina cognomentum tenuit: de quo Valerius maxim⁹ libro quarto capitulo quarto. Q̃d inquit ſequitur externis annectam: quia ante geſtũ eſt q̃ Etrurię ciuitas daretur. Excellẽtis ea regione pulchritudinis adoleſcens nomine Spurina: cum mira ſpecie cõplurium fœminarum illuſtrium ſollicitaret oculos: ideoq; viris & parentib⁹ earum ſe ſuſpectum ſentiret: oris decorẽ vulnerib⁹ confudit: deformitatẽq; ſanctitatis ſuæ fidẽ: q̃ formam fomentum alienæ libidinis eſſe maluit. Sit ergo Vetulonienſis Suſa inſignis equitibus: Ciochola patriciis: Labyrinth⁹ Larthe ac Lucumonib⁹: Veiuz⁹ Sipalis cõſularib⁹ viris & domo Sipi ac Cybelis: & Iſidis aduentu ac nuptiis laſii: Certe collis Metalli⁹ doctrina nitet: hęretq; illi a tergo Spurinella Etruriæ regio pudica olim; & a dextris Cercinę regio in qua Atlas Ital⁹ Kityn ex Pleiona Pleiades genuit. Nam Pleiades Barbari Cercinas vocant: & patriam quoq; earum teſte Diodoro Siculo in. iiii. lib. Mauri Cercinas nuncupant. Quæ etiã copioſe pbauim⁹ in cõmentariis ſuper Fabium Pictorem atq; Beroſum. Porro regio Vetuleta a loco vbi Veteletũ dicim⁹ incipit: & ad portam veterẽ clauſam iuxta Salicicchiam finit. Exiſtimo ibi Vetulon ã cepiſſe: & ob id ei vico regionię pręcipue nomẽ remãſiſſe: & ob id pricipatu antiquitatis alias regiones Vetuloniæ præcellere.

Faules. Faula puella. Metallii. Spurina. Vetuloniæ inſignia. Collis metallius. Spurinella. Vetuletũ.

Annia Quæſtio. xxvi.

Faula. QVAERIS An Turrenam Græcus Hercules attigerit: quia dicis Faulam puellam fuiſſe præmium virtutis eius. Reſponſio. Lactantius in primo diuinarum inſtitutionũ libro: de pria religione Romanorum dicit eam fuiſſe ſcortũ Herculis: & producit Verriũ teſtem. Tñ in fragmẽto Verrii: q̃d magiſter Guilielmus Mantuanus collegit: non vtitur Verrius vocabulo ſcortum; ſed præmium. Sic enim iacent eius verba. Accam Larentiam Fauſtuli Thuſci vxorem: q; hęredem inſtituerit Romulus: ſacris parentalibus donauerũt. Thuſcam ĩtẽ adoleſcentulam Faulam quia virium Alcei premium ad lacum Cyminium Fanũq; Volturnæ fuit: in deam retulerũt. Hęc Verrius. Q̃d ſi hoc eſt eſſe ſcortũ & cõcubinam idem: vtiq; ſcortum Herculis fuit Faula: quæ illi non fuit vxor. Si item vis certius habere Argonautas Argeoſq; príncipes a portu Thelamonis per fanũ Volturnæ Cyminiumq; lacũ profectos fuiſſe ad Euandrum Romæ degentem: hoc tibi pandet eorũ iter. Nam a Thelamonis portu in Cy

Thelamonis: portus.

minia iuga: & inde Romam profectos authores produnt. Nam Diodorus in. v. libro apriſſime dicit Argonautas veniſſe ex Hiſpania in littus Thuſcum: & portum tenuiſſe qui ab vno eorum principe dicitur adhuc Thelamonis portus: & vt ſequitur: hic port⁹ eſt iuxta Turrenam. quo loci habes q; Turrena hic p Etruria vrbe non prouincia accipitur. Et ita iſta eſt vera: portus Thelamonis eſt in Turrena & intra limites eius / pro prouincia. Et hęc ſimiliter eſt vera. portus Thelamonis non eſt in Turrena neq; intra limites eius: ſed iuxta Turrenam: vt ſupra dictum eſt: quæſtione. xvi. & quæſtione. ix. Huic portui proximus eſt portus Herculis: argumentum videlicet: vbi primũ ſe applicuerunt Argonautæ: a principe Thelamone nomen impoſitũ. Et vbi a naui deſcenderunt in continentem: vt in regiam Thuſcam & inde ad Euandrum pergerent: ab Hercule nomen inditũ. Diſtat autem a Turrena portus Herculis: itinere diurno equeſtri: paulo vero amplius Thelamon. Et ideo Diodorus dixit Turrenã eſſe vicinam Thelamoni. Ab eo igitur profecti in Cyminios populos venerunt: vt authores ſcribunt: in quibus vt patet: regia regum Lucumonum erat Fanũ Volturnę. Larthes vero erat Tarchon iunior: qui paulo ante Caccum in vincula Labyrinthumq; Vetuloniæ coniecit: vt in præcedente quæſtione poſuimus. Q̃ vero inde Faulã puellam præmium virium Herculi Lucumones dederint: vt ait Verrius: hoc authores ſic exponũt: ſicut refert Seruius: ſuper illud Aeneidos: Et cymini cum monte lacum. Fabulantur inquit: dũ Hercules ad Euãdrum pergeret: veniſſe ad Cyminios populos: ſubaudi Lucumones. xii. populorum Etrurię. Quibus peretibus vt vim ſuam oſtenderet: infixit terrę vectem ferreum quo exercebatur. Cũq; illi ſcilicet fortiſſimi Lucumones; nõ poſſent extrahere: tandem rogatus Hercules ſuſtulit: & mox ſequuta pertuſum immenſa aqua / lacum Cyminiũ effecit. Nec eſt hoc fabuloſum: ſed naturale: q; terra pertuſa emittat aquas ſublatentes: qualis eſt illa cõcha lacus Cyminii: & ius terrę: de qua Plinius in. II. naturalis hiſtoriæ ca. XVIII. *In ſylua inquit Cyminia loca ſunt in quibus terræ depacta non poſſunt extrahi.* & ideo non fuit mirum ſi Lucumones ad tentandas vires Herculis illuc eum duxerint: & aquæ qbus abundant loca Cyminia vt cernimus: pertuſum violenter ſequutæ eruperint: & ſenſim illam concham oppleuerint & lacũ effecerint: quẽ a monte q adhuc Cyminus prima ſyllaba producta dicit: tam ſyluam: q̃ iuga: & regionem: lacumq; Cyminium nũcupant: & ab Elbio vltimo Larthe patre Turreni: vicus Elbii a Ptolemęo ſcribitur: & a vulgo lacus viti nominatur. Deniq; q; Argonautæ principes ſimul comitati Herculem fuerint vſq; ad Euandrum: author eſt Varro: qui Argeum nomen Romæ: & in capitolina Saturnia eſſe dicit: quia Argei príncipes cum Hercule ad Euandrum venerunt: & in Saturnia ſubſederunt: quæ ad capitolium fundata erat: vt ample expoſitum eſt in commentariis ſuper Fabium Pictorem. Habes igitur iter verum atq; certiſſimũ Argonautarũ per Thuſciam a portu Thelamõis & Herculis: vſq; in Volturrenã regiam quidem commune. At a Volturrena vſq; ad vrbem Romam per iuga Cyminia: quod nunc commune eſt: tunc erat externis inuium: vt ait Liuius in nono ab vrbe condita. Verum Lucumones qui Herculem Faula puella: quam forte viſam adamauit: donauerunt: etiam ſecretum & inconceſſum externis iter præbuerunt. Et ita iter quod nunc eſt ab vrbe Roma per iuga Cyminia in Volturnam: nunc Viterbum: & ipſum ſimul nunc Viterbũ tunc Etruria & antiqua Turrena illuſtra ſunt Herculis Græci & Argonautarum peregrinatione & virium oſtentatione.

Thelamonis portus. Faula. Cyminius Lacus.

Sequitur Annia quæſtio. XXVII.

Annia quæstio. XXVII.

Locus Plinianus.

QVAERIS de Cecinna Suſiano: cur Plinius illū Volaterranū dicat li. X. naturalis hiſtorię ca. XXVI. dicēs. Cecinna Volaterranus equeſtris ordinis quadrigarū dominus: cōprehenſas hyrundines in vrbem ſecum afferens victorię nūtias amicis mittebat: quę in eundē nidum remeabant illito victoriæ colore. Reſponſio. Tria ſunt argumēto q̄ liber mendoſus eſt. Primum quia aſſuetus eſt impreſſor ſtomachoſas & ridiculoſas mendoſitates in noſtris vrbiū Thuſciæ ponere: & aperto mēdacio Volaterranos pro Volturrenis ſcribere: vt ſupra probauim⁹: queſtione. XX. Secūdo ab interpretatione noſtra: quia ſi Thuſcus eſt equeſtris ordinis: ergo Thuſcin⁹ Suſian⁹. Tertio: qđ omnino cōuincit: eſt genealogia ei⁹: ga hic Cecinna Augur equeſtris ordinis: & quadrigarū domin⁹: fuit Volturren⁹ / pronepos Turreni: q vrbem Etruriam Romanis reddidit: vt clare in fragmētis Cato ſcribit. Ideo caue ab ipreſſorum & ſcriptorum creberrima vitioſitate: ſi nō vis cū cęcis ducibus cęcus in foueā cadere.

Cecinnę genus.

Annia quæſtio. XXVIII.

QVAERIS de tertia vrbe quadriurbis Etruriæ: dicta vulgo Etruſco Para Tuſſa: deq̄ origine nominū & regionū eius. Reſponſio. Tuſſam Romani Tuſcā proferūt: vt diximus. Eā dictā a rege Tuſco filio Herculis Aegyptii: qui eūdem filium ſuū Vetuloniæ coronauit regem deletis Leſtrigonibus: author eſt Beroſus in. v. antiquitatū: & Feſtus breuib⁹ abſoluit dicens: Tuſcia dicta eſt a Tuſco Rege filio Herculis. Verū ga ſub Iano quadriurbs Etruria condita eſt: vt Beroſus: Cato: Fabius pictor: & alii plures cōſcribunt: & Ianus lōge Herculē ægyptiū & filium eius Tuſcū præceſſerat: conſequens eſt: vt hęc tertia Etrurię vrbs nomen ſibi propriū tenuerit. Dicimus autē illā vulgo para Tuſſam id eſt haſtatā ſiue principē & coronatā Tuſcā. Quare coniectura eſt: prius illi nomen Etruſcū fuiſſe Para: q̄ græce Longhola a longhe haſta: & latine haſtata per interpretationē dicta eſt. Vnde ſicut Viterbum cōmuni cognomine dignitatis prius Etruſce Lucumonium: inde græca interptatione Paleologum: & vltimo latine Viterbū dictū eſt: ita hæc eius pars tertia pri⁹ ſub Iano Para: deinde ſub Pelaſgis: qui ſacrauerunt. F. A. V. L. per interpretationē dicta eſt Longhola: & ob id vicus Lōghus & latine haſtatus dicit. Tuſſa aūt id eſt Tuſca: a filio Herculis dicta eſt. Hanc portionē fuiſſe regiā: ex multis patet. Primū: quia Para Tuſſa eſt haſtata & coronata Tuſca: ergo regia. Secūdo quia quælibet pars quadriurbis regiæ: regia eſt: & hæc eſt pars quadriurbis Etruriæ regiæ: vt ſæpe explanauimus. Tertio quia deus regiæ vrbis vti q̄ in parte vrbis regia colit. Ergo hæc Tuſca iuxta Volſinos regia erat: quia Vertumnus qui eſt princeps deus Etruriæ teſte Varrone in primo de lingua latina: in hac Tuſca colebatur: vt Propertius in Elegia Vertumniana aſſerit: vbi inducit ipſum Vertumnum dicē tē: nō ſe pœnitere: q̄ in bello Sabino Romam venerit ab vrbe Tuſca in focis Volſiniēſib⁹. Hæc enim ſunt eius mithica verba.

Para. Faul. Longhola. Tuſſa.

Tuſcus ego: Tuſcis orior: nec pœnitet inter
Prælia: Volſinos deſeruiſſe focos.
Quando vero fuerint hæc prælia: inſinuat pauloante finem Elegiæ dicens.
Tempore quo ſociis venit Lucumonius armis:
Atq̄ Sabina feri: contudit arma Tati.
Vidi ego labentes acies & tela caduca:
Atq̄ hoſtes turpi terga dediſſe fugæ.

Craniſa. Razena.

Igitur huius regię partis Tuſcæ prima regio olim dicta eſt Craniſa ſiue Razena a filio Iani qui ibi ei ſucceſſit: vt Beroſus in. V. antiquitatū aſſerit: a quo Etruſci ſiue Turreni ſeſe vti a duce Razenos vocant: vti Myrſilus & Dionyſius Halicarnaſſeus in primo libro ſcribētes. Romani inquit vocant Etruſcos a prima metropoli ab his habitata dicta Etruria: ſe autem ipſi Razenos vocant a duce Razenua. Hæc autem in commentariis Myrſilianis & Beroſianis vberius a nobis expoſita ſunt. Sunt quoq̄ argumento: q̄ a porta Salicicchia ad principium Macelli maioris: prima Tuſſæ regio ſit cognomiata Razena & Craniſa a Crano filio Iani cui fuit cognomen Razenua: quia adhuc fonti proximo & hærenti huic portioni/nomē a regione extat Craniſus: & in domo dñi Michaelis archangeli Caprini: q̄ initia Macelli maioris incolit: ſuperioribus annis erant veſtigia turris dictę Razena. Et hoc cōſonat ei: quod Beroſus ſcribit in. V. antiquitatum dicēs. Aruns nepos Iani templum Iano Vertumno ſtatuit: & Crano patri ſuo Lucum in Vetulonia ſacrauit: & inter Iſos id eſt deos annumerauit & ipſi deo Razenuo in Vetulonia templum condidit. Sī aūt bene cernimus: vbi nunc ędes ſancti Ioannis in Petra: ibi finis Vetuleti: & principium Tuſſę: & ibi nomina fontis Craniſi & turris Razenæ. Quare argumentum eſt: circa ſanctum Ioannem in petra fuiſſe lucū Craniſi: vbi ſunt a ſalicibus & florētibus arboribus Salicicchia/ & Florita porta/ & vicinus Craniſus fons lucī: & ibidem Razenui templum: cui vſq̄ ad turrim deletā Razenam ſacra erat regio. Et ideo hæc prima Tuſſæ ſiue Para Tuſſæ regio Razena & Craniſa dicebatur: præclara luco & templo Crani dei Razeni regis: a quo ciues regiæ Etruriæ ſeſe vocabant Razenos/ non Turrenos & Etruſcos: vt ſupradicti authores aſſerunt. Nec moueat te: q̄ mutato r. in. l. nō Razenam turrim: & Razenuam cryptam: ſed Lazenam & Lazenuam proferat vulgus. Primo quia loca non illi ſacra retinent. R. vt Razenus amnis quem corrupte quidā proferunt Razanum: & Razenenſis regio vbi prædia habuit: vt nomen ipſm accuſat. Porro hęc loca illi ſacra erant: videlicet prima regio Tuſſæ vbi turris olim Razena: & delubrum eius vbi crypta Razenua. Ergo dici debēt Lazena & Lazenua: quia in ſacris ſolet litera. R. in. L. mutari. Cui argumento eſt: q̄ Auentinum montem ſua ætate noluit Romulus vt coleret: ſed ipſum fratri ſuo Remo ſacrauit: vt Fabius Pictor dicit: & ipſum a fratre Remo Remuriam nominauit: vt Plutarchus in vita Romuli ſimul cum latinis ſcribit: & quia ſacer erat Remo: non Remuriā ſed Lemuriam dixerunt. Qđ certe Ouidius repetens in. V. de Faſtis dicit. Romulus obſequitur: lucemq̄ Remuria dixit. Littera nā toto nomīe prima fuit. Aſpera mutata eſt in lenem tempore longo: Mox etenim Lemures: animas dixere filentum. Et eo dē modo aſpera. r. in lenem. l. mutata eſt tempore longo: ac religionis ritu Razenam & Razenuam in Lazenam & Lazenuam conuerſa ſunt. Sequitur hāc Razenam regionem: Demi Atus: clara ciuibus regiis Mæoniæ ac Turreno ăpliatore Terbo: vt nō modo Deſyderii decretum dicit: ſed nominis interpretatio infallibiliter conuincit. Eſt enim Demi Atus: populus Atus patris Turreni regis Mæoniæ. Deleta eſt ætate mea Turris nomine regionis dicta Demi Atus: vbi decretū Deſyderii exciſum literis Longobardicis in alabaſtro effoſſum habemus. Vicus Longhus græce: Para id eſt haſtatus Etruſce: inclytus eſt coronatione Larthum & haſtatione regum & ducum exercitus: vt nomen probat. Hinc tota vrbs para Tuſſa: id eſt haſtata & regia Tuſca dicit. Gaiolæ quarta regio in longitudine pontis para Tuſſi/ vnde nomen habeat nondum compertum habeo. Quęrendum eſſet in contractibus vetuſtis: ſi ea regio aliquo priſco Arameo & Etruſco vocabulo tunc diceretur: quia nomina antiquitatis priſca locorum ſunt argumenta infallibilia originis ipſorum: vt omnes hiſtorici aſſerunt vtuntur q̄. Pons autem para Tuſſus: cum nullus ſit pons: conſtat ipſum non latina: ſed Etruſca olim lingua dictum pro fluento diſtinguente inter Tuſſam & Aſcreanum & Arbanum: vt declarauimus ſupra in quæſtione duodecima.

Demi At⁹.

Gaiolæ.

Annia quæstio. XXIX.

Arbanum. QVAERIS de quarto oppido Arbano & regionibus eius: nomina & rationes eorũ atq; origines? Responsio. Vt in cõmentariis sup Xenophontẽ ostendimus: Arba est nomẽ pertinẽs ad linguã Arameã & Hebræã: & significat quatuor: & loco impositũ significat vrbẽ regiã. Si vero ab arba dicaẽ Arbanũ: significat partẽ quadriurbis regię: & ideo cũ Volturna: Vetulonia: Hastata Tusca: sint tres partes quadriurbis Etruriæ regiæ: vt iam ostendimus: eq dem restabat quarta pars regia quæ exprimitur Arbano prisco nomine: qđ Plinii corrupto res Herbanũ pro Arbano scripserunt: siue cũ aspiratione siue absq; aspiratione velis scribere. Ipsum vt in cõmẽtariis videbimus diuidũt authores in duas regiones: Calumbũ & Musarnũ. Musarnus collis est: vbi dicim⁹: castrũ Herculis. Vñ & a cognomĩe Herculis collis dicit: nõ qa illud Mursanus Hercules cõdiderit qđ sub Iano ante Herculẽ fuit: sed quia ibi palatiũ fundauit pro coronatione Tusci filii. Cõdidit tñ vrbẽ iuxta Coriti Lyanũ: quã adhuc Musarnã appellãt: & cuius ruinę visunt: & de qua cõtractus nostri cõuent⁹ aiũt agellũ nostrũ esse in ciuitate Musarna. In Ptolemęi geographia reperies Musarnos populos: & Musarnã vrbẽ i Gedrosia & Carmania. Sane vt Berosus ait: Libyo Aegyptio fuit nomẽ Libyus: cognomina vero Hercoles: Arnus: Musarnus. Hercol id est pellit⁹ tot⁹ dictus est: qa toto corpore ferinis pellibus ante inuenta arma pro armis tegebatur: ad propulsandas iniurias: vt in primo libro Diodorus asserit. Item ab insigni & corporis robore cognominat⁹ est Arino Hercol. & pſyncopam Arno: id est leo famosus: vti ait Berosus: & Talmudistę iterpretãt. Porro ab Arno. doctrina militari / & initiatiõib⁹ militię dictus est Musarnus id est doctor leo famosus: & ei⁹ milites Musarni id est discipuli Herculei. Hic Hercules initiamẽtis & incãramẽtis bellicis deditus fuit: & nõ filius Alcmenæ: vt Græci confitent: & Diodorus in. VI. libro asserit. Et ideo Musarnas colonias dixit: id est doctas a leone famoso. Vnde initiationẽ militarẽ Tuscã ipse (vt existimo) docuit primus: quia Musarna eius ciuitas: haud procul Vadimonis lacu est. Collis vero Musarnus Arbani dicitur q; ibi palatium cõstruxerit & milites initiatos filio suo Tusco reliquerit: nõ quia illũ prim⁹ fundauerit. Pars vero Calumba a Calubu Aegyptia lingua: aut melius a Calumbo Arameo vocabulo: qđ teste Samuele nostro: viride significat: a quo nõ abest interpretatio diui Hieronymi: in libro de interpretationibus. Dicitur autẽ viride a luco proximo: vt author est Myrsilus. Argumento sunt nomina circa FAVL. ædes beatæ virginis de vitidi: & e regiõe beatæ mariæ in Calumba in fine collis Musarni & principio collis Ascreani. Ergo Viterbenses corrupte proferunt in Palumba cũ in Calumba dicere debeant. Ascreanũ nondũ cõperi an sit Arameæ originis. Nõ eñ existimo a Gymnasio aliquo græco dici: cum vrbs Etruria horruerit literas & disciplinas Græcas: & obid latinas noluerit recipere vsq; ad Cecynam: vt ex Catone supradiximus.

Calumbũ.

Annia quæstio. XXX.

QVAERIS quid distet iter tuscią & thuscią: cum alterum sine aspiratione: alterũ aspirate proferimus. Responsio. Authores quos Festus collegit: triplicẽ illi assignationem faciũt. Primã Greçã: Secundam Arameam: Tertiam Babylonicam. Prima cũ aspiratione thuscia deriuaẽ a thusco futuro huius verbi thuo: id est sacrifico & aruspicor. Hinc Greci a sacrificio ritu thuscią & thuscos cognominauerũt turrhenos vt Plinius in. III. naturalis historię asserit ca. VI. Et ita significat totã puinciã. Si vero fiat sine aspiratione vocabulo Arameo Tuscia & Tuscus significat duas vrbes dictas a Tusco rege filio Herculis. & significat solũ eas vrbes: Para Tussam & Tussam Nanã: q̃ diruta iacet inter Tuscanellã & Caninũ. Si ve-

Thuscia.

Tuscia.

ro Babyloníce dícatur a Tosco: significat loca ad quę nõ facile possunt adire homines: vt Cicero exposuit: & Festus refert. Hinc & curias dominorũ quas non facile possunt ingredi homines: & rupes difficilis aditus: vocant Toscas Babylonici: vt patet in Targum Babylonico apud Hebręos: quia vbi nos habemus Cõuertit rupem in fontes aquarum: ibi dicitur Tosca in fontes aquarũ. Hoc pacto omnis ager tetrapolis Etruriæ ac solus dicitur Tuscia & vrbs Tusca Etruria: quia ad Lucumones difficilis patebat externis aditus. Vnde nec ipsa nũc publica via Cyminia patuit: vsq; ad perdomitã Etruriam: vt patet in Liuio in nono ab vrbe cõdita. Sola & vnica erat via pro itineribus: atq; ea studiose custodita: nec tamen ad vrbem ipsam regiam ducẽs sed sub ea plus vno miliari porrecta per Minionẽ & Camillarios atq; Tudernos: quos Ptolemęus Sudernos vocat vt ęstimo corrupta prima litera: sicut eadem corrupta nunc Mudernũ & muri Muderni: & corruptius Maderni dicũtur a quibusdã. Eã viã aggressus: venit ad Lucumones eorũq; Larthem Tarcõtẽ tertiũ celer p auxilio Aeneas: teste Virgilio in octauo ęneidos vbi ait: propę cęritis amnem esse collem celsum: & amnẽ egelidũ. Et in Egelido quidẽ fluuio ipse lustratus est ad colloquiũ Veneris. Et in celso colle vidit a lõge ingẽtem lucum Lucumonũ: & in subsidentia arua vidit legiones: vbi Tarcon & Turrena tuta tenebãt castra locis. Tuta ergo dixit quia Tosca & difficilis erat ad illa adit⁹. Et hoc pacto significat solũ agrum Volturrenũ Tetrapolis Etruriæ: qui claudítur a tergo iugis cyminiis vt cernimus: a fronte iugis Volsiniẽsibus. Nã in eadẽ parte sunt Etruria & Volsiniũ siue Volturreni cognomine Etrusci & Volsiniẽses. Rursus a finistris finitur Blerano amne: qui nos a Tarquiniis disterminat: & amne Larthe / quẽ corrupte Marthe dicim⁹: vt patet in Itinerario Antonini. Hic amnis discernit Tuscos: a Tussa Nanis: nunc Tuscanellis. Porro a dextris est portio Tyberina secernẽs nos a finitima Vmbriæ: de quo Liuius in nono ab vrbe condita. Excursum inquit cõsulis Fabii per iuga Cyminia senserat sub radicibus Cyminiis iacẽs ora: mouerat q; indignatiõe / nõ modo Etrurię populos: sed & finitima Vmbriæ. In hac finitima Vmbria sunt Veilũbri: vt Albulani: Pennẽses: Amerini: & eiuscemodi. Et argumẽtum differẽtię sumimus: quia pro tota puincia Thusciam & Thuscos cũ aspiratiõe scribũt veteres. Pro vrbe vero para siue regia: sine aspiratione scribũt: Tuscam: & Tuscos: & Tuscanienses. At pro toto agro & populis ei⁹ atq; oppidis olim Toscis id est difficilis adit⁹ populis: & sine aspiratione scribũt: & cũ in prepositione vtũtur in Tuscis. Vnde Plini⁹ in. xiiii. naturalis historię ca. iiii. In Tuscis ingt peculiaris vua est Tudernis: eque ac eius nominis Florentia: Aretii vero Talpana. Hic in Tuscis & Aretii per distinctionẽ dixit: quia Aretiũ nõ est in Tuscis. Tudernũ vero qđ Mudernũ & Sudernũ corrupte pferunt: in Tussis Vussetinis thermis est a quo Tudernis vua: & similiter Florentinũ a quo vua florẽtia est in Tuscis: & in fine regionis adhuc Vadimonæ dictę. non enim Plini⁹ florentiã vuam a Florẽtia nunc opulenta potuit dicere: cuius tunc nomen non erat: sed illos Fluentinos a prætерfluente Arno appellauit. Rursus vt supra in quæstione. viii. dictum est. Plinius dixit Romanos se appellasse Trossulos: quia sine pędite ceperunt Trossulum oppidum in Tuscis: id est regione difficilis aditus. Et si bene aduertes: quæcunq; in Tuscis aut in tuscos inuenies: in Etrusco Viterbensi agro nunc sunt, Hæc apud Festum abbreuiata a nobis explanata: a Longobardis confusa reperies.

Florentinũ

Annia quæstio. xxxi.

QVAEris quo pacto diuidebaẽ tota Tuscia: & q gẽtiũ ei⁹ limites: & quo pacto ordinabanẽ Respõsio. Cato in fragmẽtis q̃ sum⁹ post Myrsilũ expositurí: diuidit eã in tres gẽtes dictas in ii. & iiii. quęstiõe: videlicet in Maritimã: Ciscyminiã: trãscyminiã. Gẽs maritima sunt vt ait

Tuscię diuisio.

Gẽs prima.

Phregenæ:Alſium:Agilla cognomine Cære:Pyrgus Tarquiniæ Tarcona dicta:Grauiſcæ:
Volce:Coſę:Thelamon:Vmbro:Caput Etruriæ Phaliſcæ:Populonium:Volaterręac vada
Secunda. eius:Piſa:Luca:Lucus Feroniæ:Luna.Secunda eſt Ciſcyminia ab vrbe Roma vſq; ad Cymi-
nia iuga:a Thuſcis dicta Lartheniana cognomine Veiens a Metropoli. In ea populi:Sabum:
Larthenianum cognomine Veiens:Soracte:Pheſcennių: Phalaris:Flauianū:Nepe:Phaliſca
Tertia. num:Sutrium: Lacus Cyminius. Gēs tertia trāſcyminia eſt a iugis Cymīniis vſq; Piſtoriū.
In ea populi Volturrena ſub cyminiis radicibus iacens cognomine Etruria:Arūtes veteres
cognomine Camillarii:Olena:Tuſſa Nana:Volſinæ:Cluſium:Peruſia:Aretiū:Phęſulæ:Pi-
ſtorium.Ordo autem militaris erat:vt maritimi prędcederent Larthē:& Veientes ſiue ciſcy
minii ſequerentur Larthem:& tranſcyminii eſſent cum Larthe.Quem ordinē quādoq; poe
tæ exprimunt:præcipue in.viii.lib.Sillius Italicus:qui legionis Thuſcorum ordinē dictum
deſcribens:ſimul & ex quibus legio ipſa vrbibus collecta ſit a Romanis contra Hanibalem:a
maritimis cœpit dicens.Iamq; per Etruſcos legio cōpleta manipliſ Rectorem magno ſpecta
bat nomine Galbam:Huic genus orditur Minos inuiſaq; tauro Paſiphae:clari dehinc ſtant
ex ordine patres. Itaq; ordo legionarius circa ducē Etruſcum Galbam fuit ex ordine patrū
trium gentium.Prima fuit gens maritima antecedens ducē Galbam:vti olim Larthem:fue
runtq; milites ex vrbibus maritimis:Phregenis:Alſio:Cære:Tarquiniæ: Grauiſcis & Luna
quæ fuit his pauor:ſicut fuit tempore Porſenæ Cluſini:qui fuit Romanis mœnibus terror:
quando voluit reducere Tarquinios ſuperbos.Sic enim de his ait.
Stabant dehinc ex ordine patres militum.& ſubdit.Lectos Cęre viros:lectos Tarcona ſupbi
Tarcōtis dom⁹:& veteres miſere Grauiſcę:Nec nō Argolico dilectū litt⁹ Aleſo Alſiū:& ob
ſeſſę cāpo ſqualēte Phregenę.Lege totū:vbi inueniēs de gente trāſcyminia /fuiſſe ſolas duas
vrbes cū duce Galba:ſcilicet Pheſulas:& Vetuloniam:quā fuiſſe regiā curulē:togatam:ar-
matā:principē & datricē primorū faſcium laudat.Et ſubdit:q; ducē & hos Vetulonos ſeque
bātur proximi Etruriæ Veientes:vt ait Liuius:id eſt tertia ciſcyminia gēs ꝓxima Vetulōię
Vnde Vetulonos demōſtrans ait.Hos Vetulonos iuxta erant Nepeſina cohors; Sutriū:La
cus cyminius:Phaliſci.& reliqua. Vnde pulchro ordine Sillius peragrauit tres gētes:eūdo
per maritimam a Phregene prima vſq; ad vltimā lunam metropolim . Deinde a luna venit
in trāſcyminiam:vbi prīo occurrit Phæſula vſq; ad cyminia iuga:qb⁹ eſt Vetulonia. A qua
in ciſcyminiam gentem per lacū cyminium:Sutrium:Nepe & alios populos:narratione cō-
pleuit.Itaq; iuxta Catonem & alios.Etruriæ gens triplex erat.Prima maritima:in qua prī-
mū oppidū erat circa Tyberim Phregene oppidū. poſtremo vero vrbs Luna ꝓxima Macræ
Scda gēs erat tranſcyminia:cuius prima oppida erant Phęſulę ac Piſtoriū circa tranſitū hu
ius gentis in Galliam nunc Lombardiam. Vltimū erat Etruria ꝓxima lacui cyminio q̄ erat
tetrapolis ſcilicet Volturna Vetulonia Arbanum & haſtara Tuſca . Tertia gēs erat ciſcy-
minia:cui⁹ limes & oppidū ꝓximū Etrurię erat vicus Elbii:qui & lacus cymini⁹: poſtremū
Larthenianum ſiue Veiens.Hæc in authoribus clara cōpertaq; ſunt:ſi eos perlegas.

Annia Quæſtio.xxxii.

Dubitas & q̄ris cur Plinius diſcreuit inter Arbanū:& alias tres regias ptes.nā ſimul ponit
Tuſcanienſes:Vetulonienſes:& Volturrenos.Scdo:cur inter ea diſcernit ſi erāt vna ciuitas
Etruria.Tertio:ſi cōueniūt cōfines ptibus his q̄tuor & toti apd authores.Reſponſio. Plini⁹
in.iii.natu.hiſto.ca.vi.pcurrēs gētes Tuſciæ primo excurrit maritimā ordine ſuo a luna ad
Phregenas.Trāſcyminiā aūt & ciſcyminiā:nō ordine quo fuerūt antiqtus:ſed quo erāt tpe
ſuo diuiſit in colonias & liberas vrbes:vti ibi patet.Et vt ibidē apparet:liberas vrbes diuiſit
per literas Alphabetales.Et quia per aſpirationem ipſe ſcribit Harbanum: hinc eſt q; ſepa-

ratim & q̄ longiſſime Arbanum ſcripſit a Tuſca:Vetulonia:& Volturrena:quātum ſcilicet
diſtant inter ſe literæ.H.T.V.a quibus illa incipiūt.Q2 vero cum Hetruria eſſet vrbs vna:
tamen vt diſtinctas vrbes nominauit:hoc eſt quia erant quatuor oppida quę tūc pro quatu
or vrbib⁹ habebātur. Erat enim Etruria Tetrapolis:vt inter authores cōuenit:eratq; regia
& abſq; mœnib⁹:& ſingula vrbs pro ſingulo & diſtincto populo habebaṫ vſq; ad tēpora De-
ſyderii regis.qđ priuilegium in aliis vrbib⁹ nō habebatur etiā ſi Dypoles & Tripoles eſſent:
quia nō erāt regiæ.Et ob id vnico nomine & ſub vno populo cōputabanṫ. Etruria vero vni
co quidem cōmuni nomine Etruria & Turrena dicebatur a Turſibus:ſed ſingulæ partes vt
ſinguli diſtincti in vrbe populi nominabātur.Et id fecit Plinius.Tertio ex dictis ſatis conue
niunt confines.Nā Cato a tergo limites poſuit:quando dixit Volturrenā cognomine Etru
riam eſſe in ſubcyminiis radicib⁹ iacente ora.Similiter Liuius in primo ab vrbe cōdita cū di
xit:Erat Sabinis vicina Etruria:proximi Etruriæ Veientes.Eoſdē limites aſſignauit Sillius
Italicus ipſi parti Vetuloniæ:cū ſignificauit iuxta Vetulonios eſſe cyminium lacum & ciſ-
cyminios populos.Porro Volturnæ Plinius aſſignauit a fronte Volſinienſes: cū dixit Vol-
turreni cognomine Etruſci:in eadē parte Volſinienſes.Eoſdē Volſiniēſes a fronte para Tuſ
ſæ ſiue coronatæ Tuſcæ pro limite aſſignauit Propertius cū induct⁹ ab eo Vertūnus dicit:
Tuſcus ego:Tuſcis orior:nec pœnitet inter plia Volſinos deſeruiſſe focos. Similiter a ſini-
ſtris Arbani & Vetulonię aſſignanṫ quatuor limites:Thermę:amnis Ecalidus piſcoſus:am-
nis Egelidus:& Minio. Thermas quidem & thermales amnes piſcoſos aſſignat Plinius in.ii.
naturalis hiſtoriæ:capitulo ſexto: & marmora excīſa Cybelaria .Plinius enim per diſtinctio-
nē a Piſa dicit.Aquis calidis Piſæ innaſcūtur ranę:ad Vetulonos vero ī Etruria:piſces.Mar
mora item ſcribunt.Hercules egyptius turritā ędem fundauit ſupra Thermas iuxta Vetu
lonos. Virgilius vero in octauo æneidos dū ad Lucumones Aeneam mittit: eum veniſſe ad
Minionē aſſerit ī collem:vnde propę fanum Volturnę ac legiones vidit:& in Egelido fluuio Egelidus.
luſtratus Veneris oraculum promeruit.Egelido & ecalido amnib⁹ nomina adhuc vernacu
la lingua Tuſca permanent.Nā Egelidū Fredanū dicimus:quia a pura gelida fontiū ſcaturi
gine naſcit:& Ecalidum Caldanū vocam⁹: quia ex Thermis & mineris calidiſſimis vt pluri
mum effluit:generans ad hanc ætatē piſces copioſos & ſalubres. Itaq; omnes cōfines & limi
tes præſcriptos ab authoribus de Tetrapoli Etruria & partibus eius:itēq; noīa atq; cogno
mina vetuſta ſimul ſumpta:ſolū habet Lucumonium paleologū Viterbum. Solū Viterbū
igit eſt Etruria regia tetrapolis:prima ſub Iano condita.Quæ cūcta etiā per authores & cō-
mētaria atq; hiſtoriā Etruſcā:planiora habebunṫ. Et ideo hoc vltimū enthymena memori-
ter tenendum eſt a noſtra iuuētute Viterbēſi:ante omnem lectionē harum quęſtionū & alio
rum operū noſtrorū:quia cūcta irreuincibiliter atq; neceſſario ſi ſimul colliganṫ ipm cōpro
bāt:& irreuulſibiliter fundant firmātq;.vt eruditiſſimis viris patēs eſt. Et idcirco nō blacte
rone & futili viro:ſed literatiſſimo iudice atq; cenſore noſtra opuſcula egent.

Annia quæſtio.xxxiii.

CVM apud Tuſcanellam eſſem:intuitus ſum apud quandā portam hoc carmē vetuſtiſſi
mis literis & lapide exciſum.
Ingreditur quiſquis huius per limina portæ:Aſcanium norit /hanc vrbem ædificaſſe Conſi
lio Martis:in ſomnis admonuit qui Troianū Aeneam: vt vbi catulam reperiret /Vna cū ca
tulis bis binis conderet vrbē:Turres quadrātur:tolluntur mœnia ſurſum.Sic fundata fuit
hæc vrbs & ciuita dicta a Cane Tuſcana dicta eſt.
Quā quoq; rex Tuſcus ꝓceſſu tpis auxit.Quid exiſtimas de hoc carmine? Reſponſio. Exiſti
mo veriſſima eſſe:qppe qa negare veteres titulos & inſcriptiōes q̄ authorib⁹ cōgruūt:viri eſt
pauci ſenſus & blacteronis.Nā teſte Lactātio libro prīo diuinarū iſtitutionū ca.xi.antiquus

author Euemerus Messanus res gestas Iouis collegit & cõtexuit historiã ex titulis & inscriptionibus sacris: quã historiam interpretatus est Ennius & sequutus. Eam tãto feruore animi susceperit Græcia vt sacram appellauerit. Ergo plus q̃ sacra est Hetrusca historia: & cõmẽtaria nostra: quę non solũ titularibus argumentis: sed prẽter eos etiã prẽcipuis authoribus: prẽscriptis limitibus: nominib⁹ & locis adhuc perseuerãtibus: & historicis eiuscemodi innumeris argumentis constant. Itaq; non sunt neganda hæc carmina: quæ cũ antiqua: tum etiã Virgilio cõgruunt. Ait enim in. viii. ęneidos. Aeneam Troium transmisso Minione curasse equos & corpora nõ procul luco & castris Tarcontis existẽtis in aruis latis. Curato vero corpore: ait lotum fuisse Egelido amne vulgo vero Fredano: vbi in somnis admonitus fuit a Venere. Qui dicit a Venere: nõ negat etiã a Marte: vt inscriptio supplet. Hęc in. viii. li. Deinde in. x. repetit: q; cũ Aeneas discessit ab Euandro: supple habito etiam noctu oraculo: mane castris ingressus Hetruscis regem Tarcontem salutauit: & datis dextris ab eo classem accepit: cui prẽsidebãt quatuor duces: videlicet Massicus ex Massa vrbe maritima: nũc Senẽsium: itẽ Toruus Abantis populi maritimi princeps: vbi nũc caput Albium vt Albiũ vulgo p Abãtium latine dicimus. Tertius fuit Osinius rex id est Lucumo Clusinus. Quartus vero fuit Asilas augur Pisanus: vt clare enumerat ibi Virgilius. Ergo inuenit ibi catulam propẽ Egelidum amnẽ cum bis binis catulis. Sed quia bello impẽditus Aeneas oraculum de ędificãdo oppido implere nõ potuit: filius eius Ascanius suppleuit: ædificauitq; monopolim Ciuitã: a cane inuenta dictam Tuscanã per syncopam (nam Tu Escana a catula cane dicitur) & processu tẽporis Tuscus iunior fecit eam dypolim. Est igitur verissimum carmen.

Annia quæstio. xxxiiii.

Tuscunella & Tusca.

QVAERIS si Tuscanella & Tusca regia sint eadem: cum quia quidã dicunt Tuscanellos esse Tuscanienses: tum præcipue quædã vetusta inscriptio etiam Tuscanienses apud eos nominat. Responsio. Qui dicunt Tuscanellos & Tuscanienses esse eosdem: hoc docẽt quod nesciunt. Non enim Tussa: & Tussa Nana est eadẽ: nec valet a diminutiuo Nana est Tusca Nana: ergo est Tusca. Nec valet q; ibi lapis quidam Tuscanienssem nominet: quia nõ Ciuem suum sed para Tussę insinuat: sicut Romæ inscriptiones sunt Hispanorum: Gallorum: non tamẽ Roma est Hispania vel Gallia: sed in ea fuerunt illi viri prẽclari. Sed vt erudite ostẽdatur Tuscam: & Tuscanellam non esse eadem: differentiarũ inuincibilib⁹ argumẽtis vtamur Primo a tempore. Tuscanella enim post Troianũ excidium cœpit sub Ascanio: vt supradictum carmẽ docet. At Tusca: ante Herculẽ ęgyptiũ sub Iano cœpta est: quia est pars para id est hastata & coronata: ante Tuscũ filiũ Herculis dicta. Secũdo a deriuatione nominis: quia a cane Tuscanella nomẽ accepit. At Tusca: a Tusso rege filio Herculis Aegyptii: vt Berosus docet & Festus insinuat. Amplius a deo regio. Nam Vertũnus deus Tuscæ Tetrapolis fuit & regiæ intra limites Volsinienses. At Tuscanella nunq̃ Tetrapolis & regia fuit: sed primũ sub Ascanio Monopolis Ciuita dicta rustica fuit: inde sub iuniore Tusco adaucta solũ Dypolis opulenta est: vsq; ad hęc tempora: quæ solũ constat Ciuita parte veteri: & parte noua. Item ipsa est intra limites Tussæ Nanæ: & extra limites Volsinios: vt inter quos Larthes fluuius diuidit. At Tusca Vertũni Volsinos Focos & limites colit (vt ostẽdit Propertius). Itẽ Fani Luciq; ingentis monumẽta esse decet: vbi regia Tusca. At nõ Tussæ Nanę: aut Tuscanellę: sed para Tussę sunt FAVLIS monumẽta. Sũt & alia cõplura argumẽta differẽtiarũ: q̃ quisq; regionis expt⁹ cõperiet. Verũ qm̃ linguę origo plurimũ ad arguẽdũ in historia valet: cõsequẽs est: vt ãte fuerit Tussa Nana q̃ ei vicina Tuscanella: ga Tuscanella est nomẽ latinũ & Tussa Nana est Barbarũ & etruscũ: qđ ãteceſſit greçã & latinã liguã. Est aũt Tussa Nana

id quod Tuscanella: & Tuscanella id quod Tusca iunior & parua. Porro iunior & parua ad priscam & regiam refertur. Ergo Tuscanella ad Tussam Nanam se priorem refertur: quæ ex ruinis eius adaucta per interpretationem Tuscanella dicta est latina lingua posteriore: & Tussa Nana ad Para Tussam refertur: quia regia & coronata cognominatur. Et antiqua prisca regia Tusca est: quam adhuc prisco vocabulo Para Tussam vocamus. Huius oppidi agera Vetralla in Lyanum Coriti Musarnamq; tẽdebatur. Argumẽto sunt limites quorũ qui circa Corti Lyanũ est: dicit vulgo Vadus Tuscanienſis: ferme quarto miliario: aut paulo amplius distans a para Tussa in agro eius: & alter iuxta Vetrallam adhuc para Tussus dicitur. Itaq; Vetralla oppidum qđ & forum Cassii dicit: ad ius vet⁹ Viterbenſium spectat. Q; si vis aliam differentiam: vtiq; vbi Tusca regia: ibi alię partes Volturna: Vetulonia: Arbanum: & Faul. At Tuscanella nõ est vbi sunt ista: nec ex his vel minimũ vestigium habet. Item Tusca est pars Etruriæ regiæ vt ex superioribus patet. Ergo est cognomine Etrusca quia Etruscum ab Etruria dicitur. At non Tuscanella est cognomine Etruria: sed Volturena vt sępius probatum est. Quare Tusca nõ est pars Tuscanellæ: neq; vbi est Tuscanella: sed vbi Volturna.

Annia Quæstio. xxxv.

Galbę origo.

QVAERIS quomodo Galba Etruscus: ortum habuit ex Minoe atq; Pasiphae: vt supra in quęstione. xxx. insinuauit Silius Italicus. Responsio. Repetendũ est quod in historia Etrusca posuimus videlicet q; sacrato luco ingenti Pelasgi in fano Volturnæ vt Virgilius insinuat & hoc sub Tarcõte secundo: pro societate inter turrenos & Pelasgos: Tarcon cõtinuit Pelasgos in officio. Et vt Manethon dicit: & tẽpus cõcordat: Tarconti successit Tyberinus pater. Ocni conditoris Mantuæ. Quidam authores Latini: vt Seruius refert super. viii. Aeneidos: putant hunc Tyberinum fuisse regẽ Tuscorum: alii Aborigínum: quẽ Glaucus filius Minois circa Tyberim occidit & illi nomem dedit: qui prius Albula dicebatur. Et hoc totũ verum est. Nam Larthes Etruriæ non solum Tuscorum sed & Aborigínum: & totius Italiæ rex erat: vt Fabius pictor scribit de origine vrbis Romæ. Hic ergo Tyberinus cœpit Pelasgos ab Etruria excludere. Nam teste Dionysio Halicarnasseo in. i. li. duabus ferme ætatibus id est quinquaginta annis cœptum est affligi & pellia Turrenis & Aboriginibus genus Pelasgicum: ante Troianum excidium. Hoc autem tempore Larthes erat Tyberinus vt Manethon indicat: & tempus sic comprobat. Manto Fatidica filia Tyresię vatis Thebani: primum seruiuit sub Cleonte: inde sub Theseo: quæ paulo ante finem eius fugam in littora Asiæ iniit: moxq; in Tusciam ad Tyberinum nauigio vecta: ab eo grauida effecta pęperit Ocnum: vt omnes Græci & Latini consentiunt. Porro Theseus fuit pulsus regno: ante Troianum excidium annis. xxiii. vt Eusebius notat. Quare tunc regnabat Tyberinus: quia ad eum venit Manto. Itaq; Tyberim: cognominabant Pelasgi Thybrim: vt refert Seruius super. viii. Aeneidos id est iniuriatorem: quia latrocinabatur contra eos circa ripas Tyberis & iniurias irrogabat. Nam Hybris Greçe iniuria est Latina. Et vt ait ibi Seruius pposuerunt consonantem. T. & dixerunt Tyberim de more. Quod & nos posuimus supra quęstione. vi. Causa vero huius discordiæ primus fuit Minos: qui accepto q; Tusci recepissent in societatem Pelasgos: tentauit & ipse imperio sociari. Vnde misit primum illis Aborigínibus qui erant in Latio sub rege Fauno patre Latini: donum zonæ: iunctaq; cum illis amicitia: misit ad eos Glaucum filium: qui ab eis imperium peteret: & non accipiens: ab Agillinis ascitus: causam discordiæ præbuit q; quasi iure participati iperii Cæriti amni patris Minois nomen indidit: quem permutata vltima litera i: Minio posteri dixerunt. Et hoc est qđ authores dicunt: & Seruius absoluit breuibus super. vii. Aeneidos ibi: Picta scuta Labici. Cũ

Manto.

Theseus.

Minos.

Minio.

Glaucus. ingt Glauc⁹ filius Minois a Labicanis Latij Italiæ imperium poſceret: nec acciperet: quia nihil preſtabat ſicut pater eius ante preſtiterat zonam eis mittendo cum antea diſcincti eſſent: mox eis oſtendit ſcuta picta: a quibus & ipſe Labicus: & populi Labicani: & Romæ via Labicana. Sed quia de his ſatis in hiſtoria Etruſca diximus: hoc ſatis fit: q̄ Glaucus ipſe filius Minois interfecto apud Tyberim Tyberino/ab ei⁹ ſucceſſore Mezentio apud Agillam obſeſſus & captus: & in Etruria captiu⁹ filios genuerit. Hoc argumentum validiſſimum eſt q̄ Etruſcus Galba fuit genere Minoico & paſiphaes: vt clare aſſerit Sillius. Ex quo patet q̄ Etruſcus Mezentius/dictus eſt Agillinus a victoria & triumpho: vti & Scipio Aphrican⁹ & Cæſar Germanicus & huiuſmodi. Et hoc tēpore bellātibus turrenis cōtra Agillam eadem ſub mutauit nomē & dicta eſt Chęre: vt Strabo narrat in quinto libro Geographiæ.

Annia Quæſtio. xxxvi.

QVAERIS quæ & quot ſint illa nomina quæ in octauis paſcæ ferme quinq; iam annis ſuperioribus cum Rabi Samuele & duobus aliis Talmudiſtis conferebam. Reſponſio. Quæ & quot ſimul difficile eſſent memoratu: niſi forte ſucceſſiue conferendo & ſcribendo in memoriam redirent. Quorum vero memini ſunt in primis quæ de oppidis Coriti regis turrenæ ſedis: nunc vt ſupra oſtendim⁹ Viterbi: ſpectabāt: vt Corit Nyenta: Cortilianum: Cortenebra: Cort Noſſa: & eiuſcemodi: quæ adhuc apud nos manent memoriæ Coriti. Item quid ſibi volunt iſta. Ry Gomerius: Ry Oſiris: Ry Atlaus: Ry Ianus. Et in ſcriptione ſub ſtatua Cybelis Ry Sipib. Item Mon & Mont: vt Mont Arune: Mont ærano: Mon Dyrimano: Mont Taliano: & eiuſcemodi multa. Nam cum Coritus ante Dardaniam conditam fuerit: quando non erat Latina vel græca lingua: patet ad linguam Arameam & ægyptiam: qua inuenitur vſa Etruria: recurrendum eſſe. Itaq; ſic interpretati ſunt oſa hæc vocabula: Kat Enakim: eſt congregatio gigantium. Etiam vt aiſit: apud Hebræos ſunt Kat Enaci/a nobis amnes dicti. Item Lurkii ſunt lingua ægyptia vetuſta: gigātes comeſtores hominum. Apud nos domicilium Leſtrigonum iam deletum: dicitur domus Lurkii. Rurſus apud ægyptios Min eſt vrbs. Mon vero municipium paruum: mont vero vicus & colonia. Vnde & chem min: Panos vrbem Diodorus interpretatur in. i. lib. Ergo mon talianum: municipium Italianum dicimus. Nam i. primam ſyllabam trūcamus: vt. q. xiiii. diximus. Sunt apud nos duo mon taliani. Item mont Arune vicus vel coloniæ camillarię ſunt/quas Aruntes veteres vocant authores. Ry ſignificat apud Arameos ducem & regem: vbicunq; ponitur. Noſſa apud Arameos ſignificat locum ad auguria capienda aptum. Beatus vero Hieronymus interpretatur forte augurium: libro de interpretationibus. Hinc per ſyncopam de more tuſco Cort Noſſa eſt Coriti locus auguſtus: in agro Etruſco iuxta Volſinienſem lacū Illud deleuerunt Romani: cum ipſi vicino oppido cort Enebradum excurrentes agrum eis iunctum tarquinienſem: etiam ex improuiſo hæc duo oppida diruerūt. vt Liuius meminit. vi. lib. ab vrbe cōdita. Non tamen ſunt tarquinienſium: ſed Etruſcorum: vt ibidem dicit. En eſt munitiuncula parua vel oppidulū vt aiunt. Enta vero fortes & validani. Eber tranſitum ſignificare dicunt. Ergo cort enebra eſt coriti munitiuncula parua in tranſitu. Et quidem Etruſci Cort Noſſam nunq̄ reędificauerunt: ſed cort enebram: quæ adhuc munitiunculam fuiſſe apparet: & a formicis deleta caſtrum formicarum vulgo dicitur. Sæpe enim etiam magnæ vrbes a minutis animantibus deletę ſunt: vt author eſt Plini⁹ in. viii. naturalis hiſtoriæ ca. xxvii. Eſt autem non procul Cort Noſſa: vt etiam ſignificat Liuius loco ſupradicto. Porro Lyanum vt aiunt: rupem ſciſſam ſignificat. Cui etiam congruit interpretatio Papiæ: & Rabani qui vocabula barbara non indocte exponunt. Eſt igitur Corti Lyanum rupes abſciſſa Coriti: quæ adhuc cum nomine perſeuerat & paucis veſtigiis: iuxta vadum Tuſcanienſem & Muſarnam vrbem. Item dicebāt apud veteres Arameos diſtare inter Ny & No: quia Ny montem: & No fama præclarum ſignificat. Hinc Arno: eſt leo fama inclytus Herculeſ: & Corit Nyenta eſt Coriti mons & munitum oppidum: olim caput Lydorum agreſtium. Hinc in Lyguria Entella arx munita erat & forte oppidum. Hic Coriti mons & oppidū ſępe ab authoribus celebrat. Vnde ſuper ęneida Seruius ſæpe ait Coritū fuiſſe regē Thuſcię Et item Coritum eſſe montem & oppidum in Tuſcia. Eſt enim in iugo Cyminio alto: inter Capenam & ipſum nomē cyminium: & ſunt veſtigia arcis cū nomine vetuſtiſſimo Etruſco Corit Nyenta: id eſt latine: quod Seruius ait: coritus mons arce munitus & oppido.

Kat Enaki. Lurkii. Min. Mon. Mont.

Ry.

Noſſa.

En. Enta. Eber. Formicę oppidum deleuerunt.

Arno.

Annia Quæſtio. xxxvii.

QVAERIS quid ſibi velint quidam iuniores qui extremas Coriti vrbes dicūt eſſe Cortonam: quam putant dictam a Corito coritonam: & per ſyncopam cortonam: & rurſus coritū montem eſſe cornuetum maritimū. Reſponſio. Vtiq; id ſibi volūt iſti: qđ & græci Samothraces: qui dicūt Dardanum conditorem Dardaniæ fuiſſe Samothracem. Ac propterea: quia ſine certo authore & ratione atq; argumento hiſtorico: per opinionem quandam Barbaram loquuntur: vtiq; eadem facilitate contemnuntur qua proferunt iuxta regulam beati Hieronymi. Quin etiam et falſiloqui comprobantur. Nam ante Cęſares Romanos non a vetuſto Corito Cortona: ſed Crotona mediterranea dicta erat: & tempore cęſarū poſitis coloniis Romanis dicta eſt Cortona: vt expreſſe aſſerit Dionyſius Halicarnaſſeus in primo libro: qui eo tempore Romæ fuerat. Non igitur a Corito Cortona dicta eſt: quæ id nomē fortita eſt a Romanis poſt obitum Coriti annis mille trecētis & amplius. Itaq; cum Virgilius dixit: Extremas Coriti penetrauit ad vrbes: Lydorumq; manum collectos armat agreſtes: non intellexit Cortonam quæ hoc nomen nondum renebat: ſed Turrenam ſedem Coriti: de qua ſupra dixit: Hinc illum Coriti Turrena ſede profectum: vbi adhuc extāt veſtigia Lydorum agreſtiū & arcium munitionumq; cum nominibus Coriti. Qui vero Cornuetum exiſtimant montem Coritum: etiam erronei probantur. Nam vbi latina lingua eſt mons Coritus & oppidum: ibi Etruſca Corit Nyenta: vt locus ab interpretatione conuincit. Porro Corit Nyenta eſt in iugo cyminio: & Volturreno regio: vt cernimus. Quare ibi eſt quærendum oppidum & mons Coritus & non ad mare. Similiter ab interpretatione Cor Nueti: quod vulgo Etruſco Cornetum profertur. Eſt enim Nuetum etruſco & Arameo vocabulo teſte Samuele noſtro: id qđ grauiſaeris ſiue grauiſcum apud latinos. Quod etiam probatur inſcriptione apud eos Etruſca: quæ ait eos dictos Nuetinos a vicino fluēto Grauiſco: & aquis grauiſcis. Porro mons Coritus/a Grauiſcis vrbe diſtinguitur. Præterea in deſcriptione eorum dicitur q̄ Nuetum dictum eſt: non Cor Nuetum. Quare non a Corito: Cor appoſitum eſt: ſed a latinis qui nouum caſtrum adiicientes veteribus Grauiſcis: ab inſigni Corno arbore Nuetum/Cor Nuetum dixerunt: quia Etruſci ab inſigni ſæpe vrbes appellauerunt: vt Sutriū: a Suto & tribus/id eſt frumento triplicato Sutrium dixerunt. Eſt enim illorum inſigne ſpica triplex. Similiter pheſcem/armatum equitem Aramee ſignificat: vt Rabi Samuel expoſuit. Ergo Pheſcennium nunc Ciuita caſtellana: pheſcennium ante dictum fuit ab inſigni armato equite quem habet: cui videtur alludere Virgilius in. viii. Aeneidos ibi. Hi Pheſcennínas acies æquoſq; faliſcos: Hi ſoractis habēt arces/flauiniaq; arua: Et cymini cum monte lacum lucoſq; capenos. Hoc enim loco Virgilius Veientanæ Ciſcyminiæ gentem populoſq; commemorat: quibus præfuit Meſapus equorum domitor ſimul: & maritimus claſſi-

Crotona. Cortona.

Coritus. Corit Nyenta.

Sutrium.

Pheſcem.

Thuſcæ princeps: & ob id dictus Neptumnia proles. Q2 ſi quoſdam expoſitores leges: inuenies æquiuocatione captos: nihil de chorographia præcipue Thuſcię cognouiſſe. Nam quidam lucos capenos putant dictos: qui circa Capenam Auentini Romæ eſſent: cum Capenates in Veientana Ciſcyminia ſint. Alii flauiana arua in campania eſſe putauerũt: cum ad ætatem noſtrã/circa Tyberis arua: in Veiente Flauianũ oppidum perſeueret. Similiter alii dicũt Pheſcenniũ eſſe in Cãpania & non in Ciſcyminia Thuſcia/cum Plinius in. iii. naturalis hiſto. c. vi. Pheſcẽniũ in Thuſcia etiam enumeret. Sunt qui dicãt & Soracte eſſe montem Arpinatum campaniæ: cum Acron & omnes Soracte montem Phaliſcorũ aſſerãt: & experiẽtia doceat. Legimus & quendam ſuper vitam Othonis in Suetonio: dicentem ſe mirari cur Suetonius dicat Ferentinũ Othonis oppidũ eſſe in Etruria: cum ſit in Cãpania: quaſi Plinio inſanierit: qui ſupradicto capitulo Ferentinum ponit etiã in Etruria. Ergo nihil de his miror: qui etſi alias eruditiſſimi: tamen ſæpiſſime capiũtur captiuncula æquiuocationis: quia de Topographia nihil intelligunt: & præcipue Thuſca. Igit Cornuetũ: Sutrium: Pheſcẽniũ Thuſciæ oppida ab inſigni nomen habent: ſicut & Luna: Nepe: Perufia: Vetuletũ & eiuſmodi. Vnde & Martialis: Caſeus (inquit) Etruſcæ ſignatus imagine Lunę. Et Nepe eſt noxium animal teſte Feſto: qđ & illis eſt inſigne: ſicut & Perus id eſt Gripho Perufię: vt. q. viii. dictum eſt. Et Veia eſt inſigne Vetuleti ſimul & Veiuzi Labyrinthi: vt videmus. Vnde Vetuletum quaſi curule vetuſtum dicitur.

Flauianum

Pheſcenniũ Soracte.

Nepe.

Annia Quæſtio. xxxviii.

QVAERIS quo pacto dixerim quoſdam ita errare de Cortonę ac Cornueti origine: ſicut Samothraces Græci de filio Coriti Dardano & origine Dardaniæ. Reſponſio. Etiã grẽcos aſſero de Dardano & origine Dardaniæ/æque ac iſtos errare: & capi tũ æquiuocatione tũ tpe. Primo quidẽ decipiuntur æquiuocatione: quia vnos fuiſſe putant qui fuerunt plures: Dardani: Iaſii: Cybeles: & Cadmi atq; Armoniæ. Fuere enim vltimi Iaſius: Cybeles: Dardanus: Armonia: & Cadmus Samothraces Græci: qui bellicoſas nuptias celebrauerũt: min9 cẽtum annis ante Troianũ excidium: quaſi tempore Laumedõtis patris Priami. Bellicoſæ aũt fuerũt: quia Cadm9 iunior qui literas in græciam (vt aiunt) attulit: poſtpoſita priſca vxore Armoniam ſororem Iaſii ducens: paſſus eſt certamen a priſca vxore ob zelotypiam Armoniæ: vt referũt Spinga: Palephatus: Xenophon in æquiuocis: & Archiloch9 in epitheto tem porũ. Fuit alia Cybeles phryga paulo ante iſtam meretrix: quæ puella primũ proſtituta a quodam Atu: inde a Marſia conciue ſuo: cum quo fugiens in Nyſam ad Dionyſiũ ab Apolline etiã cognita fuit: vt Diodorus ad longũ narrat. Dionyſius aũt Nyſam cõdidit: vt notat Euſebius de tpibus: ferme annis. lxx. ante dictas nuptias bellicoſas. Vnde hę duę Cybeles ſcilicet Phryx & Samothreſſa: longe poſt conditam Dardaniam fuerunt. At ante Troiam conditam tres aliæ fuerũt. Prima oim ante Ninũ fuit Veſta Iani vxor: vt Beroſus indicat: cui p prium nomen: vt idem ait: & Diodorus in. iiii. li. confirmat: fuit Titea magna deorum mater. Cognomina huic fuerunt tria. Primũ terra. Vnde quidã e terra orti referũtur ab hiſtoricis in primo ortu generis humani: quæ res etiã multos priſcos decepit philoſophos: exiſtimantes primos hoies e terra id eſt putrefactione ortos: vt narrat Diodorus in primo libro. Secundũ vero cognomen ab ignis ſacrificii cuſtodia Veſta Aramea origine magis q̃ græca Tertium cognomẽ: a præſidẽtia religionis & ſacrorũ dicta Cybeles: phœnico & Arameo vocabulo. Eſt em Cybeles mater ſiue antiſtes & regina ſacrorũ. Vñ Etruſci cybelizare p ſacrare dicebãt: vt patet in deſcriptione cognitionis Grauiſcarum: de qua cũ aliis titulis inuẽtis Etruſcis diximus. Hæc igitur prima Cybeles magna. Secunda fuit regina filia eius: q̃ idcir-

Plures Dardani. Iaſii. Cybeles. Cadmi. Armoniæ.

Cybeles multæ.

co magna mater dicta fuit: qa in gratiã matris educauit Titanas a Titea matre nominatos vt author eſt Diodorus in. iiii. lib. Fuit & Etruſca Cybeles: cui teſte hiſtoria Latina: & ſcriptione ſtatuæ eius/atq; Beroſo: pater fuit dux Sypus: nomen proprium Tyle: vrbs Veiuza: prædia cybelaria: marítus Iaſius filius Coriti: ſocrus Electra Atlantis Itali filia: cognati vero Dardanus & Armonia veſtalis: vt patet: vittata ſacerdos: & non nupta vti Samothrax: cuius nuptię aſtante Iſide ęgyptia celebratę fuerunt Viterbi Veiuza vrbe. Et Samothracia: & Dionyſius: & eũ ſequuti mendaces reperiuntur in hiſtoria. Dicunt enim: vt etiam Diodor9 in. vi. refert: q̃ mortuo Iaſio Samothrace poſt nuptias Armoniæ frater ei9 Dardanus cum cognata Cybele profecti ſunt in phrygiam & condiderunt Dardaniam. O præclarum & impudens mendacium. Nam vt notat Euſebi9 de temporibus: & Spĩga: Palephatus: ac Xenophon conteſtantur: & Archiloch9 aſtipulatur: ſuper quos etiã cõmentaria confecimus: Dardania cõdita erat ante nuptias Armoniæ Samothracis: ducẽtis ãnis & amplius: & iã cõcefferant naturæ quatuor primi Dardaniæ reges Dardanus: Erichthonius: Tros: Ilus. Non igit Dardanus & Cybeles Samothrax cõdidere Dardaniã quę pluſq̃ ducentis annis condita fuerat a Thuſco Dardano: quem teſte Virgilio in. vii. Aruntatus hiſtoria Thuſca fert natum in his agris Turrenę regię Coriti. Et ab ea profectus in Samothraciam inde in phrygiã condidiſſe Dardaniã. Iure ergo dixi Græcos de Dardano filio Coriti: & origine Dardaniæ decipi fallíq; tempore: vt dixi: & æquiuocatione nominum Dardani Cybelis & huiuſmodi. Nam vnos ſolos ſuos fuiſſe: vt pueri exiſtimant: quos ante fuerunt alii: a quibus furati magis q̃ mutuati fuerunt hiſtorias: vt de Hercule: Atlãte: & aliis fecerunt: & Herodotus in. ii. lib. aſſerit.

Dardania.

Annia quæſtio. XXXVIII.

QVAERIS Qui authores ſint q tradant veniſſe in Italiam Iſidem ęgyptiã: quã dicũt cereré Legiferam: frugiferã: ſororẽ Oſiridis: & qui ſint qui explanent: vnde venit: vbi primũ applicuit: vbi primum panes confecit. Reſpõſio. Plini9 in. vii. naturalis hiſtoriæ ſic dicit capitulo vltimo. Ceres frumẽta inuenit: cum antea glande veſcerentur. Eadem docuit molere & panes conficere: in Attica: Italia: & Sicilia: & ob id dea iudicata: & eadẽ prima leges dedit. Ergo venit in Italiam & docuit frumentariam: molendinariam: & panificam: cũ ante glande veſcerentur. Vnde vero venerit: & vbi primum in Italiam appulerit: certum eſt in hiſtoria Latina: q̃ ab Aegypti parte Marmarica & Libyca: vbi docuerat: ĩ tyberim adnauigauit: & primum Romę in vico Thuſco in continentem deſcendit: quæ loca tũc paſcua bobus erant. Vnde Feſt9. Argeus inquit camp9 dictus eſt Libyſſus: quia Ceres illo primũ fruges e Libya aduexit. Vnde & Libyſſus campus dictus eſt: & ipſa Libyſſa. Sane vt ait Fabius Pictor: vicus Thuſcus Romæ antea cãpus Argeus ab Argiuis principibus: ſed prius libyſſus dictus erat. Quærendum eſt itẽ: quo tempore ab Italia in egyptũ rediẽs: fuerit Iſis id eſt dea Ceres habita: vt Plinius aſſerit. Et reſpõdent tres authores Plinio: videlicet Beroſus in. v. antiquitatũ: Palephat9: & Euſebius de temporibus primi Cecropis: q̃ Io iudicata fuit Iſis id eſt dea Iuno & ceres: anno trigeſimoſexto q̃ Dardanus conderet Dardaniã. Vnde etiam ſecundum Euſebium: alios probatiores afferentem: Io profecta eſt in Aegyptum & dea Iſis iudicio omnium probata: anno. xliii. Cecropis: a quo ad Dardaniam conditã ſex & triginta numerat ãnos. Regnabat ergo Iaſius in Italia frater Dardani: nõdum a Dardano peremptus. Quod etiam Beroſus vidit dicens in. v. lib. Iaſium ſimul cum Cecrope cœpiſſe Italię imperare. Quare, xliii. anno Iaſii ſimul & Cecropis rediit Iſis in egyptũ: poſtq̃ a

Iſidis aduẽtus in Italiã Ceres.

Libyſſus cãpus.

Io.

Iaſius.

Libya venit in Italiam & Tyberinum campũ: ab eius aduentu Libyſſum dictum: Vbi vero panes confecerit: & obtulerit: etiam ipſi mendaces græci nedum latina teſtimonia: aſſerũt: & dicunt: q̃ primos in nuptiis panes obtulit in gratiam Iaſii.

Annia Quæſtio. XL.

Iſis Viterbi panes primos confecit.

SATIS aperte omnes concedunt Iſidem veniſſe ab finitima Aegypto Libya in Libyſſum Latii campum: & interfuiſſe nuptiis Iaſii & Cybelis: vti etiam veraciſſimus Beroſus Chaldęus exprimit. Sed vbi habes: q̃ hos primos panes Viterbi confecerit? Reſponſio. Habeo ab hiſtoria: cognomine: titulo: inſcriptione & eiuſcemodi argumentis. Nam rex Iaſius vtiq; ī regia ſede regias celebrauit nuptias: quæ patris Coriti Turrena ſedes erat. Hæc autẽ olim regia Turrena nũc ẽ Viterbum: vt inexpugnabiliter ex ſuperioribus patet. Viterbi igitur primi panes ab Iſide confecti ſunt. Item Vetulonię celebrauit Iaſius nuptias & panes obtulit primos Iſis: vt in .v. antiquitatum Beroſus aſſerit. Porro vt probant ſuperiores quæſtiones: Vetulonia eſt Viterbum. Rurſus Libyſſa loca in Italia dicta ſunt: vbi primum cõſtitit Ceres: vt ex dictis authorum elicitur. At Romę conſtitit primũ in campo Libyſſo: tũc nullo ibi rege: aut vrbe regia exiſtente. Quare ſi circa Vetuloniã Libyſſa regio eſt: vtiq; vt in regia vrbe Iaſii morata ẽ. Eſt autem regio Libyſſilla quã lapis exciſus Libyſcillam profert. Quare ipſa Libyſſa Ceres: Vetulonię regię q̃ nũc Viterbũ eſt: primos panes obtulit. Rurſus a ſubſcriptiõe ſtatuę Cybelis: quę omni authore & hiſtoria certior ẽ: ita probatur. Veiuzũ oppidum Viterbum eſt vt ex ſuperioribꝰ patet. Porro ſubſcriptio: ita dicit. Veiuzo hoſpita Iſis hoſpitata eſt epulatrix: in domo Tyles nouæ ſpõſę ducisq; Sypi: anno ętatis eius .xv. Ergo Viterbi epulo nuptiali conſtitit & panes obtulit. Sunt etiam argumento Sypalis Vetulonię regio a Sypo patre Cybelis dicta: & prędia eius adhuc Cybelaria dicta: & Iaſinellæ thermę: & Cybelariũ exciſum marmor: vbi hæc ad ſententiã ſcribuntur. Iã longe ante Coriti cum Electra filia Atlantis Itali nuptiæ exactę fuerant: cum Iſis maxima frumẽtaria panifica conceſſit ad nuptias Iaſii & Cybelis in agrum fontemq; Cybelarium: vbi regia Cybelis erat. Quare pluribus diebus celebratę ſunt nuptiæ: cum cœptę in Veiuza vrbe finitę

Statuæ inuentæ.

ſint in Cybelis prædio: vbi tunc eorum ſacrę ſtatuę de more ad memoriam ſuffoſſę: nuper aſtante Sanctiſſimo Pont. Max. Alexandro. VI. cum tota curia inuentæ indicio Leporis: effoſſæ ſint: & iterato in Veiuzum palatium tranſlatæ ad memoriam.

Explicitæ ſunt. XL. Quæſtiones Anniæ.

Impreſſæ rurſus opera Aſcenſiana ad .X. Kalendas Octob. Anno Salutis humanę. M. D. XV.
Deo ſit laus & Gloria.